
3 1761 08158478 1


LV

W: Steyn

WERKEN UITGEGEVEN DOOR

DE LINSCHOTEN-VEREENIGING

XX

REIZEN IN ZUID-AFRIKA IN DE HOLLANDSE TIJD

DERDE DEEL


L·V

UITTREKSEL UIT DE STATUTEN.

ART. 2.

De Linschoten-Vereeniging heeft ten doel de uitgave in het oorspronkelijke, van zeldzame of onuitgegeven Nederlandsche zee- en landreizen en landbeschrijvingen.

Werken van anderen aard worden slechts uitgegeven, indien daartoe bijzondere aanleiding bestaat.

ART. 3.

De Vereeniging bestaat uit eereleden, donateurs en gewone leden.

Over het toetreden der leden beslist het Bestuur.

De gewone leden betalen een jaarlijksche bijdrage van vijftien gulden.

Donateurs zijn zij, die een bijdrage in eens van ten minste *f* 500.— aan de Vereeniging schenken, of jaarlijks een contributie van minstens *f* 40.— betalen.

ART. 4.

Het lidmaatschap loopt van den eersten Januari tot den laatsten December.

De leden, die niet langer als zoodanig wenschen aangemerkt te worden, moeten daarvan aan den Secretaris vóór den eersten December schriftelijk bericht zenden. Bij gebreke daarvan blijven zij aansprakelijk voor de bijdrage van het volgend jaar.

ART. 5.

De leden ontvangen een exemplaar van de werken, die door het Bestuur aangewezen zijn voor het jaar of de jaren, waarvoor zij hunne contributie hebben betaald.

Voor alle nadere inlichtingen wende men zich tot den Secretaris, Lange Voorhout 9, 's-Gravenhage.

REGELEN

VOOR DE UITGAVEN DER

LINSCHOTEN-VEREENIGING.

---

1. Zooveel mogelijk zal elke Zee- of Landreis, dan wel Landbeschrijving, *afzonderlijk* worden uitgegeven. Slechts bij al te geringen omvang van een dezer, kan een andere tekst toegevoegd worden aan de uitgave; deze toe te voegen tekst moet evenwel aansluiten in onderwerp, of den hoofdtekst aanvullen. Groote teksten worden in meer dan een deel gesplitst.

2. Voor elke uitgave wordt den bewerker als eisch gesteld: dat zij bevat als Inleiding een korte *Biographie* van den schrijver van 't reisverhaal; een uiteenzetting van de *Aanleiding tot de reis;* en een *Bibliographie* van eventueele vroegere drukken van het reisverhaal; voorts opheldering in den vorm van *Noten* onder den tekst, daar waar de tekst opheldering vereischt; en een *Register* (of *Registers*), benevens een lijst van geraadpleegde werken met plaats en jaar van uitgave aan 't slot.

3. De bewerker heeft vrijheid, in zijne Inleiding het resultaat eener reis ook te beschouwen in zijn verband met later ondernomen reizen naar dezelfde streek of streken.

4. De noten onder den tekst moeten *sober* blijven, en niet vervallen in uitweidingen. Is er echter bepaalde noodzakelijkheid om dieper in te gaan op het een of ander gedeelte van den tekst, dan mag dat geschieden in eene *Bijlage* achteraan. Ook hier echter blijft soberheid plicht.

5. De tekst zelve moet *met de grootste nauwkeurigheid* herdrukt worden naar de beste oudere uitgave, c.q. nauwkeurig gedrukt naar het handschrift dat voor de uitgave dient. De origineele

paginatuur van dien standaarddruk, dan wel van het handschrift, wordt in de uitgaven der Linschoten-Vereeniging tusschen groote haken [ ] doorloopend mede-opgenomen.

6. Als algemeene regel geldt dat de tekst *onverkort* wordt gedrukt. Uitlatingen zijn slechts dan veroorloofd, als het iets geheel onbelangrijks geldt. De bewerker moet dan echter in een noot toch rekenschap geven van wat hij wegliet.

7. Indien er voor de kennis van eene bepaalde Zee- of Landreis, behalve de aan den druk ten grondslag gelegde tekst, in archieven of bibliotheken nog andere bronnen bestaan, moeten deze bij de uitgave gebruikt en (indien noodig) in inleiding noten of bijlagen verwerkt worden.

8. Het opnemen van kaarten en platen wordt aan den bewerker overgelaten, in overleg met de Commissie van voorbereiding.

WERKEN UITGEGEVEN
DOOR DE LINSCHOTEN-VEREENIGING

I. **DE REIS VAN JAN CORNELISZ. MAY** naar de IJszee en de Amerikaansche kust, 1611—1612. Verzameling van bescheiden, uitgegeven door S. MULLER Fz. 1909. Met 2 kaarten. gr. 8vo. In linnen band, kop verguld . . . . *f* **12.50**

HENRY HUDSON IN HOLLAND. An inquiry into the origin and objects of the voyage which led to the discovery of the Hudson River by HENRY C. MURPHY. Reprinted, with notes, documents and a bibliography, by WOUTER NIJHOFF, Secretary to the „Linschoten-Vereeniging". 1909. gr. 8vo. In linnen band, kop verguld . . . . *f* **6.—**

II. **ITINERARIO.** Voyage ofte schipvaert van Jan Huygen van Linschoten naer Oost ofte Portugaels Indiën, 1579—1592. Uitgegeven door H. KERN. 1910. 2 dln. Met portret, 3 kaarten en 5 platen. gr. 8vo. In linnen band, kop verguld . . *f* **25.—**

III. **KORTE HISTORIAEL** ende Journaels Aenteyckeninge van verscheyden voyagiens in de vier deelen des wereldtsronde, als Europa, Africa, Asia ende Amerika gedaen door d. DAVID PIETERSZ. DE VRIES, uitgegeven door H. T. COLENBRANDER. 1911. Met portret, 2 kaarten en 18 platen. gr. 8vo. In linnen band, kop verguld . . . . *f* **12.50**

IV. **DE REIS VAN MR. JACOB ROGGEVEEN** ter ontdekking van het Zuidland, 1721—1722. Verzameling van stukken, uitgegeven door F. E. Baron MULERT. Met een aanhangsel over de waarnemingen der kompasmiswijzing op Roggeveen's tocht, verricht door W. VAN BEMMELEN. 1911. Met 3 kaarten en 2 platen. gr. 8vo. In linnen band, kop verguld . . . . *f* **12.50**

V. **BESCRIJVINGHE** ende historische verhael van het Gout Koninckryck van Gunea anders de Gout-custe de Mina genaemt, liggende in het deel van Afrika, door P. DE MAREES, uitgegeven door S. P. L'HONORÉ NABER. 1912. Met 1 kaart en 21 platen. gr. 8vo. In linnen band, kop verguld . . . . *f* **12.50**

VI. **TOORTSE DER ZEEVAART** door DIERICK RUITERS, 1623. SAMUEL BRUN'S Schiffarten, 1624, uitgegeven door S. P. L'HONORÉ NABER. 1914. Met 1 kaart en 1 plaat. gr. 8vo. In linnen band, kop verguld . . . . *f* **12.50**

VII. **DE EERSTE SCHIPVAART** der Nederlanders naar Oost-Indië onder Cornelis de Houtman, 1595—1597. Journalen, documenten en andere bescheiden, uitgegeven en toegelicht door G. P. ROUFFAER en J. W. IJZERMAN. I. d'Eerste boeck van Willem Lodewycksz. 1915. Met titelplaat, 2 portretten, 8 kaarten en 47 platen. gr. 8vo. In linnen band, kop verguld *f* **25.—**

VIII. **REIZEN VAN JAN HUYGHEN VAN LINSCHOTEN** naar het Noorden, 1594—1595. Uitgegeven door S. P. L'HONORÉ NABER. 1914. Met 14 platen en 4 kaarten. gr. 8vo. In linnen band, kop verguld . . . . *f* **20.—**

IX. **DIRCK GERRITSZ. POMP,** alias Dirck Gerritsz. China. De eerste Nederlander die China en Japan bezocht, 1544—1604. Zijn reis naar en verblijf in Zuid-Amerika. Grootendeels naar Spaansche bescheiden bewerkt door J. W. IJZERMAN. 1915. Met 2 kaarten. gr. 8vo. In linnen band, kop verguld . . . *f* **12.50**

X. **DE OPEN DEURE** tot het verborgen heydendom, door ABRAHAM ROGERIUS, uitgegeven door W. CALAND. 1915. Met. titelplaat. gr. 8vo. In linnen band, kop verguld . . . *f* **12.50**

XI. **REIZEN IN ZUID-AFRIKA** in de Hollandse tijd, uitgegeven door E. C. GODÉE MOLSBERGEN. **Eerste deel.** Tochten naar het Noorden, 1652—1686. 1916. Met 3 kaarten en 9 platen. gr. 8vo In linnen band, kop verguld . . . . *uitverkocht*

XII. **REIZEN IN ZUID-AFRIKA** in de Hollandse tijd, uitgegeven door E. C. GODÉE MOLSBERGEN. **Tweede deel.** Tochten naar het Noorden, 1686—1806. 1916. Met 1 kaart en 12 platen. gr. 8vo. In linnen band, kop verguld . . . . *uitverkocht*

XIII. **DE OOST-INDISCHE COMPAGNIE** in Cambodja en Laos. Verzameling van bescheiden van 1636—1670, uitgegeven en toegelicht door HENDRIK P. N. MULLER. 1917. Met 1 kaart en 3 afbeeldingen. gr. 8vo. In linnen band, kop verguld . *f* **20.**—

XIV. **REIZEN VAN WILLEM BARENTS, JACOB VAN HEEMSKERCK, JAN CORNELISZ. RIJP** en anderen naar het Noorden, 1594—1597. Verhaald door GERRIT DE VEER. Uitgegeven door S. P. L'HONORÉ NABER. **Eerste deel.** 1917. Met 5 kaarten en 27 platen. gr. 8vo. In linnen band, kop verguld . . . *uitverkocht*

XV. **REIZEN VAN WILLEM BARENTS, JACOB VAN HEEMSKERCK, JAN CORNELISZ. RIJP** en anderen naar het Noorden, 1594—1597. Verhaald door GERRIT DE VEER. Uitgegeven door S. P. L'HONORÉ NABER. **Tweede deel.** (Inleiding en Bijlagen). 1917. Met 2 kaarten en 12 platen en afbeeldingen en eene bibliographie van de „Drie Seylagien" en literatuur (1583—1917) over de Noordelijke reizen van 1594—1597, door C. P. BURGER JR. gr. 8vo. In linnen band, kop verguld . . . *uitverkocht*

XVI. **JOURNAEL VAN DE REIS NAAR ZUID-AMERIKA** (1598—1601) door HENDRIK OTTSEN. Met inleiding en bijlagen, uitgegeven door J. W. IJZERMAN. 1918. Met 3 kaarten en 5 platen. gr. 8vo. In linnen band, kop verguld . . . . *f* **20.**—

XVII. **DE REIZEN VAN ABEL JANSZOON TASMAN** en **FRANCHOYS JACOBSZOON VISSCHER,** ter nadere ontdekking van het Zuidland (Australië) in 1642—1644. Met inleiding en aanteekeningen uitgegeven door R. POSTHUMUS MEYJES. 1919. Met 10 gedeeltelijk gekleurde kaarten en 68 afbeeldingen. gr. 8vo. In linnen band, kop verguld . . . . *uitverkocht*

XVIII. **VERHAAL** van het vergaan van het jacht „de Sperwer" en van het wedervaren der schipbreukelingen op het eiland Quelpaert en het vasteland van Korea (1653—1666). Met eene beschrijving van dat rijk, door HENDRIK HAMEL. Uitgegeven door B. HOETINK. 1920. Met 1 kaart en 11 afbeeldingen. gr. 8vo. In linnen band, kop verguld . . . . *f* **15.**—

XIX. **HENRY HUDSON'S REIZE** onder Nederlandsche vlag van Amsterdam naar Nova Zembla, Amerika en terug naar Dartmouth in Engeland, 1609. Volgens het journaal van ROBERT JUET, uitgegeven door S. P. L'HONORÉ NABER. 1921. Met 4 kaarten en 3 platen. gr. 8vo. In linnen band, kop verguld *f* **15.**—

Zij, die als lid toetreden tot de Linschoten-Vereeniging (jaarlijksche contributie *f* **15**.—) kunnen één exemplaar van onderstaande werken ontvangen als volgt:

1909.	I.	De Reis van Jan Cornelisz. May . . .	voor f **10.**—
		Henry Hudson in Holland	voor - **5.**—
1910.	II.	Itinerario van J. H. van Linschoten. 2 dln.	voor - **20.**—
1911.	III.	Korte Historiael ende journaels aenteyckeningen van verscheyden voyagiens door D. David Pietersz. de Vries .	voor - **10.**—
	IV.	De Reis van Mr. Jacob Roggeveen. . .	voor - **10.**—
1912.	V.	Beschryvinghe van het Gout Koninckrijk van Gunea door P. de Marees . .	voor - **10.**—
	VI.	Toortse der Zeevaart, door Dierick Ruiters, Samuel Brun's Schiffarten . . .	voor - **10.**—
1913.	VII.	De Eerste Schipvaart der Nederlanders naar Oost-Indië onder Cornelis de Houtman, 1595—1597	voor - **20.**—
1914.	VIII.	Reizen van Jan Huyghen van Linschoten naar het Noorden	voor - **15.**—
	IX.	Dirck Gerritsz. Pomp, alias Dirck Gerritsz. China. Zijn reis naar en verblijf in Zuid-Amerika	voor - **10.**—
1915.	X.	De Open-Deure tot het Verborgen Heydendom door Abraham Rogerius . . .	voor - **10.**—
	XI.	Reizen in Zuid-Afrika in de Hollandse tijd. Deel I	*uitverkocht*
1916.	XII.	Reizen in Zuid-Afrika in de Hollandse tijd. Deel II	*uitverkocht*
	XIII.	De Oost-Indische Compagnie in Cambodja en Laos	voor - **15.**—
1917.	XIV.	Reizen van Willem Barents, e. a. naar het Noorden. Deel I	*uitverkocht*
	XV.	Reizen van Willem Barents, e. a. naar het Noorden. Deel II	*uitverkocht*
1918.	XVI.	Journael van de reis naar Zuid-Amerika, 1598—1601, door Hendrik Ottsen . . .	voor - **15.**—
1919.	XVII.	De Reizen van Abel Janszoon Tasman en Franchoys Jacobszoon Visscher, 1642—44	*uitverkocht*
1920.	XVIII.	Verhaal van het vergaan van het jacht „de Sperwer"	voor - **12.**—
1921.	XIX.	Henry Hudson's Reize onder Nederlandsche vlag	voor - **12.**—

Wat de inhoud en het uiterlijk betreft sluiten zich de onderstaande werken aan de uitgaven der L.-V. aan. Zij worden voor de leden der L.-V. voor verminderden prijs verkrijgbaar gesteld.

Baldaeus, Afgoderye der Oost-Indische Heydenen	voor - **10.**—
Burger, De Poolzeereizen van 1595—1596 . .	voor - **2.50**
de Villiers, Storm van 's-Gravesande	voor - **12.**—

Men wende zich tot den Secretaris der Vereeniging, Lange Voorhout 9, 's-Gravenhage.

Kaart I

Plettenberg Baai

Mossel Baai

Algoa Baai

[illegible] het punt met * gemerkt, zijn ontleend op [illegible] $^{1}/_{17}$ en $^{1}/_{11}$ der ware grootte [illegible] MS. [illegible] Prentenkabinet Amsterdam.

REIZEN IN ZUID-AFRIKA

IN DE HOLLANDSE TIJD

UITGEGEVEN DOOR

DR. E. C. GODEE MOLSBERGEN

MET INLEIDING VAN R. POSTHUMUS MEYJES

DERDE DEEL

TOCHTEN LANGS DE Z. O.-KUST EN NAAR HET OOSTEN

1670—1752

MET 6 KAARTEN EN 8 PLATEN



'S-GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1922

INHOUD

Blad.

KAARTEN:

PLATEN (uit R. I. Gordon's Collectie teekeningen, 1778/9, Rijks-Prenten Kabinet, Amsterdam):

VOORREDE.

Het uitgeven van dit deel heeft eigenaardige moeilijkheden met zich meegebracht, voornamelijk veroorzaakt door het onverwacht vertrek van den samensteller naar Indië, waardoor deze niet meer in de gelegenheid was, de correctie persoonlijk ter hand te nemen. Ook ontbraken hem aldaar de noodige gegevens om eene Inleiding op te stellen en was hij niet in staat, bij de keus der kaarten en illustraties de helpende hand te leenen. Wel zond ons de heer Molsbergen het Register en eenige opmerkingen omtrent hetgeen hij in een Inleiding nader had willen omschrijven.

Door deze omstandigheden zou de bewerking van dit deel niet geheel aan de verwachtingen van het Bestuur hebben beantwoord, indien niet zijn medelid, de heer R. Posthumus Meyjes bereidwillig ter hulp ware gekomen, de zorg voor het nog eenmaal nauwkeurig nagaan der journalen en het bijeenbrengen en teekenen der noodzakelijke kaarten en illustraties op zich genomen had, waarvoor het Bestuur hem bij dezen zijn hartelijken dank betuigt.

Allereerst volgen hierop de opmerkingen van den heer Godée Molsbergen, welke deze aan dit deel vooraf wenschte te doen gaan en daarop de Inleiding van den heer Posthumus Meyjes, waaruit voldoende blijkt, welk aandeel aan deze uitgave het zijne is.

Het Bestuur der L.-V.

Evenals de geschiedenis van Zuid-Afrika in de Hollandse tijd van dag tot dag te volgen is, zo is de bekendwording der kusten, van zee uit gezien, na te gaan en te kennen tot in kleine biezonderheden toe uit de hier geboden uitgave van reisverhalen, mijl voor mijl, graad voor graad.

Voor hen die nimmer de zee bevoeren tussen Kaapstad en Durban zij vermeld dat dit stuk oceaan een der meest ontstuimige is, berucht bij de verzekering-maatschappijen, waar mailboten verdwenen (als de

Waratch in 1909) zonder het minste spoor achter te laten en waar uitlading der reizigers per kraan en mand in bepaalde jaargetijden regel is.

Op zulk gevaarlik water, in kleine scheepjes, durfde men het aan te varen, terwijl onbekende inboorlingen, wier bedoelingen ongeweten en te vrezen waren, in het Binnenland leefden, dat men inkeek van de steng af. Zo, met de dood voor ogen, bewees het scheepsvolk de Compagnie en de wetenschap diensten, de eenvoudige mannen, anonymi bijna voor ons, uit wier levensloop alleen belangrijk is voor het nageslacht, hun moeitvolle tocht om Afrika's Oostkust. Hun vorige verdere fata vallen meestal zo in alledaagsheid terug, dat het de moeite der vermelding niet loont.

Niet vrij van eentonigheid is soms een reisverhaal, vol berichten over ondiepten, aard van de zeebodem, stromingen, windrichting en al datgene wat deze joernalen voor de zeeman belangwekkend maakt.

Maar daarnevens is er nog zoveel gegeven, zoals hieronder zal blijken, wat niet-zeevarenden boeit.

Dit deel bevat de uitvoering der bevelen van Heren Zeventien ter verkenning van Afrika's Zuidoostkust.

In het biezonder worde nog de aandacht gevestigd op het volgende: de verkoop van Natal, rassenvermenging, verbreiding van tabakgebruik, verspreiding en vindplaatsen van dieren en planten, het roken van dagga, „rites de passage", verontreiniging door voedsel en aanraken van zieken, verhuizing der verwanten na overlijden, werk van de toverdokter, reiniging na ziekte, giften aan pasgeborenen, erfrecht, korenberging, begroeting, verhouding van Kaffers tot Boesmans, teelt van veldproducten, praerogatieven van het opperhoofd, het geven en verklaren van namen op Schrijver's en Beutler's landtochten, vermelding van inlandse namen, terechtstelling van inlanders door hun landgenoten, visvangen door middel van een assegaai, kerving van het lichaam bij koorts, het bouwen van hutten en kano's, zeventiende- en achttiende-eeuwse spreekwoorden, de tegenwerking op koloniaal gebied van Engelsen en Fransen, de onjuiste handelsopgaven door vreemdelingen, verband tussen naam van opperhoofd en land, Portugal's aanspraken op de Oostkust, het gebruik van peniskokers van riet of darmen, de vraag naar gekleurde koralen, de prijs der olifantstanden, landmeterswerk, plaatsen van bakens, pijlengift, jachtgebruiken en Boesmanstekeningen.

Ook dit deel werke mee tot de in deel XII aan het slot van het voorbericht uitgesproken wens.

De boekbespreking van Dr. C. P. Burger Jr., den bewerker geworden in „Overdruk uit „Het Boek" tweede reeks van het tijdschrift voor Boek- en Bibliotheekwezen bl. 324/325, was hem om de kernachtige aanwijzing der voor- en nadelen uiterst welkom.

Tot slot een woord van hartelike dank aan de Heer l'Honoré Naber voor diens waardevolle hulp bij het afdrukken tijdens mijn verblijf in de tropen.

Weltevreden (Java) 20 Maart 1921.

E. C. Godée Molsbergen.

Inleiding

INLEIDING.

Wanneer men op de hedendaagsche zeekaarten, de hieronder vermelde reizen in de 17e en 18e eeuw, langs de Zuid-kust van Afrika, wil nagaan, stuit men telkens op de eigenaardigheid dat baaien, kapen, eilanden, enz. in de Journalen genoemd, meermalen met een onjuisten naam aangeduid en daardoor soms moeilijk te identificieeren zijn.

In de eerste plaats spruit dit voort uit het feit dat het Lengte-bestek in die dagen steeds gegist was, zoodat de plaatsbepaling van het schip hierdoor onzeker werd. Tengevolge toch van de Oostelijke strekking der Zuid-kust, waardoor deze vrijwel overal op dezelfde Breedte ligt, gaven Breedte-observatiën op de zon — de eenige soort waarneming waarop men destijds vertrouwen kon — geen aanwijzing waar het schip stond. Uit zee komend en ergens de kust aanloopende, wist men dus eigenlijk niet juist waar men was en werd dan de een of andere baai of kaap die men vóór zich zag, maar in het Journaal vermeld met den naam die daar ongeveer op de kaart voorkwam. — In de tweede plaats waren de kaarten waarop men destijds voer, allesbehalve nauwkeurig, vooral wat betreft de Lengte.

Voor schepen „met den wil" naar de Oost-kust, naar de baaien van Natal, S. Lucia of Delagoa, stond de zaak daarentegen anders. Door de Noordelijke strekking dier kust, kon toch daar zooals het heet „op Breedte" gevaren worden. Gaf nl. een middaghoogte der zon, de Breedte der gezochte baai, dan was men daardoor onafhankelijk geworden van vroegere fouten in het gegist bestek; men had dan slechts West te sturen, om weldra „voorgaats" te zijn en ter bestemder plaatse te kunnen binnenloopen. [1])

Wat de kaarten betreft: van Tafelbaai tot Mossel Baai zijn zij nog betrekkelijk goed en zijn de opeenvolgende inhammen en rivieren er nog wel op te herkennen. De namen zijn meerendeels Hollandsch en wijst dit dus

1) Zie over het gegist en waar bestek in vroegere tijden, o.a. Dl. XVII der Linsch.-Ver. „De reizen van A. J. Tasman enz.", p. 199 en vv.

op een in-kaart-brengen door de Hollanders, hetzij van uit het binnenland, hetzij van uit zee. Maar van Mossel Baai Oostwaarts op, waar alle namen Portugeesch zijn en dus de Portugeesche kaarten zijn nageteekend, is de verwarring soms zeer groot.

Dat verschil tusschen de nieuwere en de oudere kaarten is niet toe te schrijven aan verandering der kust in den loop der tijden, dat brengt de formatie dier kust niet mede; de eenige oorzaak is dus de gebrekkige opneming en de daarmee samenhangende fantaisie der kaartenmakers.

Waar er op die kust beoosten Mossel Baai veel groote riviermondingen zijn, is het begrijpelijk dat deze meermalen met elkaar verwisseld worden; maar dat bijv. de bekende kaartenmaker Tirion te Amsterdam, nog in zijn Atlas van 1744,[1]) op die kust twee groote Algoa Baaien vlak naast elkaar plaatst — zij het dan dat hij de O^ste „Baai de Lagoa" noemt — is wel een kras staaltje van er maar op los teekenen. Te minder begrijpelijk is deze onjuistheid, waar op de oudere kaarten van Pieter van Alphen (R'dam 1660),[1]) Joannes van Keulen (A'dam 1680)[1]) en F. de Witt (A'dam)[2]) maar één baai te dier plaatse voorkomt — zooals dan ook in werkelijkheid het geval is.

Een eigenaardig punt op de ZO-kust is ook P^a Primeira; bijna geen schip toch dat de kust in die dagen daar aanloopt, of het meent dien hoek te peilen en is het in volle zee, dan heet het: „zijn op de Lengte van P^a P.". En toch moet dit alles fantaisie geweest zijn, elkaar nateekenen en napraten; want terwijl die oude kaarten bijna allen op ongeveer 32° 20' Z.Br. bij een zeer duidelijk uitstekenden hoek dien naam zetten,[3]) komt er op de tegenwoordige zeekaarten, van Algoa Baai tot Natal Baai, d. i. van 34° tot 30° Z.Br., nergens zulk een kenbaar landmerk voor. De kust heeft daar juist een eentoonig beloop; wèl liggen er vele vrij hooge rotsen langs die kust en vermoedelijk werd dus nu de eene, dan weer de andere, voor die P^a Primeira aangezien. Een aanwijzing waarom op de Portugeesche kaarten, en in navolging van deze op de Hollandsche, dat punt zoo merkwaardig schijnt en in de Journalen zooveel wordt vermeld, geeft wellicht het bijschrift t. d. p. op F. de Witt's kaart en anderen: „Premeira Entrado de Terra de Natal". Voor de Portugeezen gaf het dus de belangrijke aanduiding, dat hier, komend

1) Geogr. Inst. Utr.

2) Un. Bibl. Utr.; de kaart is ongedateerd maar van later datum dan 1689, wijl de in dat jaar verrichte opname der Delagoa Baai, er op voorkomt.

3) Zie o.a. op Krt 5 hierachter, verkleind overgenomen uit R. I. Gordon's MS. Atlas van 1778/9, Rijks-Prentenkab. A'dam.— Zie ook carton op Krt. 6.

uit het Westen, voor het eerst Portugeesche grond betreden werd en suggestief werkte dit dan mogelijkerwijs bij de Hollanders na. [1])

Thans een nadere beschouwing van de hierachter gepubliceerde reizen. Voor een groot deel schijnt de aanleiding tot het maken van die tochten geweest te zijn, de mededeelingen die een „seecker hoogduytsche pape genaempt, Martinus Martiny" (S. J.) in 1653 deed aan Gouverneur Jan van Riebeeck, in het Casteel de Goede Hoop, over den rijkdom van die ZO-Afrikaansche gewesten. „Veel gout, oliphantstanden, ebbenhout ende schoone Caffers ofte slaven" heet het in van R.'s daarop gevolgde missive aan Heeren XVII, [2]) waren daar „seer civil te crijgen". — Maar zoo'n vaart liep het intusschen niet, gelijk men bemerken zal.

A. *De reis van den hoeker de „Grundel", langs de Zuid-kust van Afrika, Juli—Sept. 1670. (pag. 6—47).*

Twee Journalen betreffende deze reis, zijn hierachter afgedrukt: dat van den Schipper Gerrit Gerrits Ridder Muys, den geheelen tocht beschrijvende en dat van den Opperstuurman-kaartenmaker Sieuwert Jans Boom, alleen de uitreis behandelend. Een derde Journaal, bijgehouden door den Stuurman Huybreght Batten Gruyt, geen meerder nieuws opleverend, is niet weergegeven.

Vergeleken ook bij o u d e r e Journalen van onze groote zeevaarders, staan zij bij deze uiteraard in nauwkeurigheid en duidelijkheid verre ten achter; aan schippers en stuurlieden van kleine schepen kunnen dan ook geen hooge eischen op dat gebied gesteld worden. Maar toch had met de beschikbare hulpmiddelen wellicht meer geleverd kunnen worden dan geschied is en het is dan ook slechts aan de hand van zeekaarten van het grootste bestek [3]) mogelijk — en dan nog soms na veel zoeken — uit te maken, waar zij overal de kust hebben aangedaan. Daarbij blijkt o. a. dat zij soms meenden een toenmaals reeds bekende baai (zoo bijv. de Algoa Baai) te hebben bezocht, terwijl het bestek en hun plaatselijke beschrijving uitmaken dat zij in een

---

1) Ongeveer 1° 30' meer om de Noord, leest men op die oude kaarten: „Aderradeira de Natal" d.i. „het laatste" van Natal, dus het eindpunt van het Portugeesch grondgebied. Zie carton Krt. 6.

2) In extenso medegedeeld p. 1 en vv.

3) Eng. zeekaarten 2083/9.

andere bocht (c. q. de tegenwoordige Krom Baai, West van de A. B[i]) zijn geweest.

In onduidelijkheid en onjuistheid van beschrijving spant schipper Muys de kroon, trouwens stuurman Boom was tevens kaartenmaker en dus meer deskundige; maar hierbij laat deze het dan ook, want geen enkele kaart — en één van zulke geeft meer dan ellenlange beschrijvingen — is aan zijn Journaal toegevoegd. Als typeering van het bovenstaande, het volgende. Bij het bezoeken der Contant of Content Baai (de Plettenberg B[i] van heden) persisteert Muys steeds van het „Ile Contant" te spreken, ofschoon er aldaar mijlen ver geen eiland op de kust voorkomt. Blijkbaar ziet hij den W-hoek der baai (K. Seal) voor een eiland aan — hoewel ze er zeer dicht langs zeilden — omdat „aende West zij is een kloof;" Boom noteert dit laatste ook, maar trekt niet die verkeerde conclusie. [1]) — Een andere vergissing van schipper Muys is de volgende. D.d. 19 Juli vermeldt hij een peiling van een „bhaeij punt d' fonte NW van ons," terwijl op geen enkele kaart die naam voorkomt. Indien daarmede niet gemeend werd een „baaipunt de fonte" dus een „punt in 't diepst der baai," dan zal bedoeld zijn de baaivormige monding der ongeveer aldaar gelegen rivier Peneda das Fontes (zie carton Krt. 6); in het eerste geval alsdan een verbastering, in het tweede een verschrijving van het Portugeesche „Penedo da Fontes" of „rots der fonteinen (bronnen)." [2])

Schipper en stuurman geven ieder in het algemeen een massa détails omtrent loodingen, peilingen, kustbeloop, riviermondingen enz. die echter zeer weinig hydrographische waarde hebben, daar het bijna niet mogelijk is na te gaan voor welke punten ze gelden. Meerdere peilingen plaatsen o. a. het schip „in het land" en zullen de opgaven dus foutief genoteerd zijn. Uit Boom's journaal, d.d. 28 Juli, blijkt dat koers en peiling rechtwijzend zijn opgegeven, want hij schrijft aldaar: „'s morgens leijden onse compassen op 15 gr. N. Westering"[3]) — Zij deden beiden Breedte-waarnemingen; gewoon-

1) De naam „Eil[en] Kontant" komt o.a. nog voor op een kaart in een Atlas van Tirion te A'dam, 1741 (Geogr. Inst. Utr.) bij 3 eilanden aan de Oostzijde der Algoa Baai, tegenwoordig Vogel Eil.[en] geheeten; zoover Oostwaarts was de „Grundel" echter nog lang niet.

2) De Heer S. P. l' Hon. Naber die mij deze en ook latere vertalingen uit het Port. aan de hand deed, voegde er terecht aan toe: „dus een rots waar men levend water aantreft, natuurlijk met een riviertje daarbij geteekend, een aanwijzing op de zeekaarten van veel belang."

3) Tegenwoordig aldaar 29° NW.[g]. — Toen men in de 2e helft der 19e eeuw aanving ijzeren schepen te bouwen, ondergingen de kompassen behalve den invloed van het aardmagnetisme ook nog dien van het in het scheepsijzer opgewekte magnetisme. De kompassen met verschuifbare rozen geraakten daarbij in onbruik, wijl het gewoonte werd de totale

lijk loopen deze eenige minuten (1 à 15') uiteen en is het resultaat meestal een dergelijk bedrag kleiner dan de ware Breedte. Hunne observatiën zijn dus voor dien tijd goed te noemen.

In sterke mate ondervond men den invloed van den zwaren stroom die in ZW^ke en W^ke richting langs de kust van Afrika trekt. Zoo werd het schip van 29 Juli t/m 2 Aug. — tusschen Durban en East-London — ongeveer 200 zeemijl om de ZW t Z gezet. Daar de wind in die dagen meestal variabel was met stilte of „labbercoelte", was de voortgang door het water in de gewenschte NO^e richting dus weinig of niets en is die terugzetting derhalve geen resultante van stroom èn vaart, maar alleen een gevolg van stroom. Die stroomverleiding van 200 mijl, afgeleid uit de middagbreedten op de 5 genoemde dagen in verband met den koers, komt geheel overeen met het bijschrift t. d. p. op de Eng. zeekaart 2095; aldaar staat toch genoteerd: „the current generally sets to the S.W., 2 knots an hour". [1]) Zij is dus destijds goed waargenomen.

De reis had een minder gelukkig einde. In de 2^e helft van Augustus was men tot 27° 17' Z.Br. de Oost-kust gevolgd, naar het schijnt met het plan tot aan de rivier van Aguaboa of Aguboa [2]) door te gaan. Voortdurende tegenstroom en tegenwind, deden evenwel op 23 Aug. den scheepsraad besluiten om met oog op den geringen water- en brandhoutvoorraad, dat reisdoel op te geven en te trachten die benoodigdheden in te nemen bij het riviertje Os Medos de Sura of Lury. [3]) Hier, eenige dagen te voren ten anker liggende, was men namelijk juist daarmede begonnen, toen een onverwachts doorkomende Zuidelijke wind het raadzaam had gemaakt, de reis Noordwaarts naar de rivier van Aguaboa te vervolgen. Teruggekomen voor genoemd riviertje, werd daarop stuurman Boom met 13 man, waaronder een korporaal met

---

kompas-afwijkingen te neutraliseeren door het aanbrengen van magneten of op andere wijze. De overblijvende geringe fouten werden dan voor elk kompas in een tabel vereenigd, die aangaf wat men op het kompas moest sturen om een gewenschte *ware* koers op te gaan.

1) 2 knots of 2 zeemijl p. u. is dus 48 *m* p. etm., en ongeveer gelijk 200 *m* in de 4 dagen van 29 Juli—2 Aug.

2) Op een kaart in de „Nieuwe Zee-atlas of Waterwerelt" uitg. door Pieter v. Alphen te R'dam, 1660, (Geogr. Inst. Utr.) komt voor, halverwege tusschen de Delagoa Baai en Kaap das Correntes, een rivier van dien naam; vermoedelijk dus de Limpopo. (Zie carton Krt. 6).

3) Waarschijnlijk het riviertje Kosi, bezuiden P^a Oro in zee loopende. Op de in noot 1 p. VI genoemde kaart, is iets Noordelijker de riv. Os Medos de Oro geteekend. Medos is een schrijffout voor Medoes (Portugeesch voor „duinen").

eenige soldaten, aan wal gezonden om de voorraden aan te vullen. Twee dagen later kwam hij met een gedeelte der manschappen weder aan boord, ging dien dag opnieuw naar land, doch keerde daarna niet meer terug. Vermoedelijk werden zij door inboorlingen vermoord of weggevoerd, want sedert werd niets meer van hen vernomen. Na vergeefsche pogingen tot redding gedaan te hebben, werd 1 Sept. de terugreis naar de Tafelbaai aanvaard, daar de bemanning te klein was geworden om de reis verder voort te zetten. 13 Sept. kwam men weder voor het Kasteel ten anker.

Het resultaat van dezen tocht was niet groot. Geen betrekkingen met inboorlingen waren aangeknoopt en weinig vermeerdering van kennis van het kustgebied of achterland was verkregen. Alleen had men herhaaldelijk ondervonden met hoe groote kracht een ZWke stroom langs de ZO-kust van Afrika trekt. Bij latere kustreizen zal blijken dat men zich deze ervaring ten nutte maakte.

B. *Het stranden van het fluitschip de „Stavenisse" op de ZO-kust van Afrika, 17 Febr. 1686 (pag. 50—68). — Met kaart.*

Twee verklaringen betreffende deze stranding zijn hierachter weergegeven. De eerste is van den Schipper Willem Knijf, de tweede van den Opperstuurman, de Onderstuurlieden en nog eenige opvarenden.

Het schip kwam van Java, via Bengalen, met de bestemming naar de Kaap en maakte op de ZO-kust van Afrika, nabij de Baai van Natal, volgens hen op 30° 30′ Z.Br., [1]) voor het eerst land. Zeer kort daarop volgde de stranding, [2]) waarvan de onmiddellijke oorzaken waren: slechte uitkijk en windstilte. Volgens den Schipper was hierbij opzet in 't spel van de zijde van den Opperstuurman. [3]).

Aanvankelijk werd het voornemen opgevat overland naar de Kaap de reis voort te zetten. Een dertiental, waaronder de Schipper en de meeste scheepsofficieren, zag hiervan evenwel spoedig af en keerde naar de stran-

1) Z.Br. Baai van Natal 29° 52′.

2) Dr. G. M. vergist zich door op p. 51 in een noot „sic" te zetten. Maar al te goed kan toch een sloep, voortgeschoven op de landzij-helling van een zwaren roller, „endelijnx" over de kop gaan, als het ondereinde van den voorsteven den grond raakt. Dáár wordt de sloep dus tegengehouden en dan werpt de achteraankomende zee haar met het roer door de lucht, in de lengte onderste boven voorover.

3) P. 54, 3e al.

dingsplaats terug. Daar de sloep niet meer zeeklaar was, werd een nieuw vaartuig gebouwd, waarmede men een jaar na de scheepsramp in zee stak en na een reis van 13 dagen de Tafelbaai bereikte. — Het vervaardigen van die sloep met behulp van de meest primitieve werktuigen was een knap stuk werk geweest; een zaag werd gemaakt uit den ijzeren beugel van een luik der „Stavenisse", bouten en spijkers uit de handen en armen van een der ankers, terwijl een stuk van de schacht hiervan voor aambeeld dienst deed. Ook de goedgeslaagde overtocht was een kranige prestatie op zeevaartkundig gebied, al hadden dan blijkbaar weer en wind op die soms zoo onherbergzame kusten gelukkigerwijze mede gewerkt.

De 47 man die onder Bootsman Kind de landreis wilden doorzetten, slaagden hierin echter niet. Door ziekte en de vijandige houding van sommige stammen der inboorlingen, werden zij gedwongen hun plan op te geven en vestigden zij zich ten slotte op ongeveer 32° 50′ Z.Br.[1]) aan de kust. Bijna 2 jaar na de stranding, deed toevalligerwijze de „Centaurus" — door de Kaapsche Regeering speciaal uitgezonden om hen op te sporen — die plek aan, om haar water- en brandhoutvoorraad aan te vullen. 18 Schipbreukelingen der „Stavenisse" werden er aangetroffen en met hen de terugreis naar de Kaap aanvaard. Van de overigen was het grootste gedeelte door ziekte, verwonding of andere ongevallen omgekomen, terwijl de leider Bootsman Kind, met nog enkele anderen juist afwezig was, om zich met den Schipper en hen die bij dezen achtergebleven waren bij de strandingsplaats, weder in verbinding te stellen. Hier aangekomen, vernamen zij echter van de inboorlingen dat de Schipper en de zijnen een jaar geleden met een eigen gebouwd vaartuig in zee waren gestoken. Dit bericht wilde men daarop de 18 achtergeblevenen overbrengen, om hen te vragen zich bij Bootsman Kind te voegen en met hem eveneens een vaartuig te bouwen. Doch inmiddels waren deze 18 man met de „Centaurus" vertrokken; Kind en zijn metgezellen bleven toen aan de Baai van Natal, totdat zij, weder een jaar later, in Januari 1689, door de galjoot de „Noord" a/b genomen[2]) en naar de Kaap werden overgebracht.

Hierachter[3]) is ook weergegeven het door den Bootsman opgestelde rapport, over hetgeen hem en zijn metgezellen in die 3 jaar omzwerven door het binnenland en langs de kust, wedervoer. Het belangrijkste gedeelte ervan,

---

1) Ongeveer ter hoogte waar thans East-London ligt.

2) P. 153.

3) P. 59—68.

is een uitvoerig verslag over de zeden en gewoonten der volksstammen waarmede zij in aanraking kwamen. De verklaringen omtrent de scheepsramp zelve, zoowel van den Schipper als van de anderen, hebben uit nautisch of ander oogpunt weinig waarde.

Dat deze stranding de gemoederen aan de Kaap nog lang bezighield, is te bemerken niet alleen uit de herhaalde pogingen in de volgende jaren om de schipbreukelingen alsnog op te halen, maar ook hieraan dat verscheidene MS.kaarten uit die en later tijden, ter plaatse waar de „Stavenisse" op den wal liep, een scheepje met bijschrift teekenden, zooals o. a. uit nevensgaand fragment eener MS.kaart blijkt. [1]).

C. *De reis van het schip de „Centaurus" langs de Zuid-kust van Afrika, Nov. 1687—Febr. '88. (pag. 68—96).*

In November 1687 werd de „Centaurus" uitgezonden om de 47 nog vermiste schipbreukelingen der „Stavenisse" op te sporen.

Aanvankelijk ondervond men zulk slecht weer, dat te vergeefs beproefd werd de Kaap de goede Hoop te ronden; een maand toch na het vertrek van de Tafelbaai, kwam de „Centaurus" weder onder het benoorden daarvan gelegen Robben Eiland ten anker, om aldaar beter gelegenheid af te wachten. Na eenige dagen werd opnieuw de reis aanvaard en gelukte het thans den parallel van 36° Z.Br. te halen, waardoor men vrij was van het Zuidelijkste land en de Oostwaartsche bestemming kon opvolgen. Toch duurde het nog 14 dagen, alvorens in den omtrek van Mossel Baai voor het eerst weder de kust in 't zicht werd geloopen.

Van hieraf ging het verder om de Oost, meermalen daarbij tegenwind, slecht weer of zwaren ZWen stroom ondervindend, totdat — zooals hierboven sub B werd vermeld — op 32° 50' Z.Br. 18 schipbreukelingen der „Stavenisse" op de kust werden aangetroffen en met hen naar de Tafelbaai werd teruggekeerd.

D. *Landreis door den Vaandrig Isaq Schrijver naar de Inquahase Hottentotten, Jan.—Apr. 1689. (pag. 98—123).*

In Febr. 1687 ontving men op het Kasteel aan de Kaap een bezoek van den Kapitein der Trakomkwase Hottentotten, „hoofd der Struykrovers,

1) Zie Cartographie sub 3.

een magtig volck" wonende aan gene zijde der Breede rivier, met het doel „om met d. E. Comp. in kennisse te treden." Dat zelfs een volksstam die zich blijkens zijn bijnaam, zulk een voor Westersche begrippen ietwat eigenaardige levenstaak had gekozen, met de Kaapsche Regeering in aanraking zocht te komen, mag zeker tot bewijs strekken dat het Hollandsche Bestuur uit die dagen zich onder de inboorlingen in een roep van onpartijdigheid en welwillendheid mocht verheugen!

Nog andere dergelijke bezoeken werden ontvangen en dientengevolge besloot Gouverneur Simon van der Stel een zijner ambtenaren uit te zenden, om met die volksstammen verdere betrekkingen te gaan aanknoopen. Vaandrig Isaq Schrijver werd hiermede belast en begin Jan. 1689 reisde hij, voorzien van de noodige ruilmiddelen, met een gewapend geleide van 20 man van Tafelbaai af.

Aanvankelijk ging het langs min of meer gebaande wegen en paden, door Hottentots Holland, over de Palmiet en de Bot Rivier [1]) OZO^k op, daarna meer ONO over de Zonder end en de Breede Rivier, totdat men na 17 dagen trekken, waarin ruim 300 K.M. waren afgelegd, bij de groote Gauris Riv. [2]) aankwam. Van hieraf werd de marsch zwaarder en moest soms eerst „menigte van ruygten [3]) . . . an kant" gemaakt en in brand gestoken worden, voor men met menschen en wagens verder kon. Steeds ging het nu „over bergen en valleijen" en door vele rivieren; soms ook langs „goede weiden", waar dan dankbaar halt gehouden werd om de „beesten" bij te voeren. In deze streken zag men ook voor het eerst zebra's, in den tekst (dd. 28 Jan.) genoemd „een rare soort van wilde esels . . . hebbende de groote van een paard en bruijn en grau gestreept." — Geleidelijk werd nu de koers meer NO^k, dus dieper het land in. Na de Zoute Riv. te zijn overgestoken, werd de Kalniga Riv. [4]) en hiermede het land der Inquahase Hottentotten, het einddoel der reis bereikt; zes weken had de tocht geduurd.

Weldra was men met „Cap^{tn} Hijkon", het hoofd van den stam, in vriendschappelijke aanraking en ving de ruilhandel aan. In twee weken tijds was

---

1) Zie Kaart 6.

2) De Gourits Riv.. Vaandrig S. vergist zich als hij meent (p. 102, 21 Jan.) dat „deselve bekwaam" zoude zijn, „om met kleijne vaartuijgen uijt de Mosselbhaij in . . . te vaaren," de G. Riv. valt toch 30 K.M. meer om de West in zee.

3) Dit aardige oud-Holl. woord voor „struikgewas", leeft o.a. nog voort in den naam „de Ruyge Hoek" van het buitenverblijf van H.M. de Koningin.

4) De Kariega Riv.

het resultaat hiervan: 500 stuks vee en een „parthij schapen", een goede aanvulling derhalve van de voorraden die men in het Kasteel aan de Tafelbaai behoefde, om de schepen der retourvloot te victualieeren; de terugtocht kon nu aangevangen worden. Bij het vertrek liet Cap^tn^ Hijkon „sig ten hoogsten in de gunst van d'E. Comp. en den grooten Cap^tn^ recommandeeren" en uitte hij den wensch dat men „haast weder mogten komen" — zeker een bewijs dat de onderhandelingen onzerzijds met beleid waren gevoerd.

De terugreis, die eveneens 6 weken in beslag nam, ging langs hetzelfde pad. Eén maal moest echter onderweg hardhandig tegen veedieven van den stam der Hongliquase Hottentotten worden opgetreden. Verscheidene dagen hadden zij het konvooi reeds lastig gevallen, lankmoedigheid was daarbij tegenover hen ruimschoots betoond, maar ten slotte werd het onzen Vaandrig Schrijver te machtig: „wij kosten dit niet langer sonder nadenken ansien" schrijft hij terecht en „resolveerden wij gesamentlijck een salvo onder haar te doen." Zoo gezegd, zoo gedaan en ... „30 stux [lagen] onder de voet" geschooten, terwijl „de rest van d'overige" het hazenpad koos en zich tot straf hun eigen vee zag afnemen. Zonder verdere noemenswaardige ongevallen werd de Tafelbaai bereikt en zal het den aanvoerder een groote voldoening geweest zijn, trots „veel perijkulen alte samen fris en gesond" te zijn teruggekeerd.

E. *De reis van het galjoot de „Noord" naar de Delagoa Baai, Oct. 1688—Febr. '89 (pag. 123—164). — Met kaart.*

Deze reis is belangrijk daar het de eerste poging der O. I. C. is, om zich zoo ver beoosten de Kaap, op de Zuidoost-kust te vestigen of aldaar handelsbetrekkingen aan te knoopen.

Het hierachter weergegeven Journaal, overgenomen uit het „Dagregister Gehouden in 't Casteel de Goede Hoop", is niet afkomstig van den Schipper, maar zoo goed als zeker bijgehouden door stuurman Cornelis Heeremans, den teekenaar van nevensgaande kaart [1]) van de Delagoa Baai; in het Journaal wordt evenwel zijn naam niet genoemd en is dit ook niet door hem

---

1) Alg. Rijks-Arch. N°. 103 (suppl.). Blijkens noot 2, p. 123 hierachter, was destijds deze kaart aan Dr. Godée Molsbergen niet bekend; de andere aldaar bedoelde kaart, betreffende Zuid-Natal, is niet in het A. R. A. aanwezig.

onderteekend. Een en ander wordt hierachter bij Cartographie sub 1, nader besproken.

Den 19en Oct. 1688 werd uit de Tafelbaai vertrokken en aanvankelijk om de Zuid gegaan met ZWe en later ZOe koersen; op de Z.Br. van bijna 39° gekomen, werd daarop om de ONO en NO gehouden. Bij ondervinding wist men toch thans, dat langs de kust van Z-Afrika veeltijds sterke stroom om de West gaat en daarentegen op hooger Zuidelijke Breedte, het daar overheerschende Westenwindenweer Oostelijken stroom veroorzaakt. Al werd door de Ze route te nemen de zeeweg dus langer, de reisduur werd er niettemin door verkort.

Op 12 Nov., vermeenende ver genoeg Oost gevorderd te zijn — men was toen naar gissing op 59° O.L. v. Teneriffe [1]) en 29° Z.Br. — stuurde men nu NWk op de kust aan en liep zoodoende den 15en d.a.v. voor het eerst na het verlaten der Tafelbaai, land in 't zicht. De middagbreedte gaf aan dat het schip door den stroom 16' om de Zuid was gezet en zich bevond op 26° 0' Z.Br.; men was dus dwars van de Delagoa Baai, de plaats van bestemming. W t N hierop aansturende, verkende men weldra den ingang der baai en liep deze nu binnen.

Het verblijf alhier duurde van 15 Nov. tot 30 Dec. en werd besteed aan de hierboven besproken opname van baai en riviermonden en aan het aanknoopen van handelsbetrekkingen. Bevat het verslag van het eerste uiteraard niets als een drooge opsomming van loodingsgetallen en peilingsrichtingen — het relaas van de aanraking met inlanders en vreemdelingen daarentegen, is zooals hieronder blijken kan, niet van humor ontbloot, zoo onwillekeurige als opzettelijke. In de baai werd nl. een Engelsch schip aangetroffen en al spoedig trachtte men, bij een bezoek, over en weer met „be-

1) Op deze L. het behoud tot 15 Nov. toepassend, vond men nu voor de middaglengte dien dag 56° 10'. Na daarop 8*m* W t N r.w. te hebben gestuurd (de kompassen werden destijds bij kustreizen steeds rechtwijzend gelegd; zie o.a. p. 38, reg. 14 v. b.) werd op 1*m* vóóruit de ingang der D. Bi verkend en kwam deze dus volgens hen te liggen op 55° 31' O.L. Teneriffe. Volgens de tegenwoordige zeekaarten moet dit echter zijn 49° 37' (d.i. 32° 58' O.L. Greenw. + 16° 39' Lengteverschil Greenw.-Teneriffe). Het verschil à 5° 54' moet verminderd worden met 44', daar de afgevaren Lengte van de Tafelbaai dit bedrag te groot was (af te leiden uit het bestek van 20—22 Oct.). De 5° 10' welke het Lengteverschil Tafelbaai—Delagoa Bi destijds dus te groot werd genomen, is veroorzaakt door onbekenden Wen stroom en de te kleine grootte die men toenmaals voor een Geogr. mijl aannam. (Zie ook noot 1 p. 1).

leevdheid" van elkaar te weten te komen, wat men eigenlijk hier kwam doen. En ofschoon beide partijen natuurlijk hetzelfde doel beoogden: handeldrijven, heet het dan met vermakelijke laatdunkendheid over den Engelschman: dat ze wel konden „bespeuren dat t een lorrendraijer was alsoo hij daar te ruijlen lagh." Alsof onze brave Hollanders hier voor iets ànders kwamen!

Begrijpelijkerwijs had de Engelsche kapitein met de „koninghen" ter plaatse, door het geven van goede geschenken reeds vriendschap trachten te sluiten en was hem dit blijkbaar ook gelukt. De schipper van de „Noord" was met zijn cadeaux evenwel niet zoo scheutig, zij het volgens 's Compagnie's orders of uit eigen beweging. Geen wonder dan ook dat naar aanleiding hiervan in het Journaal genoteerd werd „soodat hem [den vorst] de geschenken van den Engelsman vrij wat angenaamer waren dan d'onse en maakte den Engelsman hem soo wat wijs", waarop dan de verzuchting volgt: „soo dat onsen haring daar gantsch niet braaden".

Den volgenden dag was het dan ook „sijn koninklijke majesteit... kwalijk de pijne waard" met de Hollanders te spreken en droeg hij dit aan hun Engelschen concurrent op, „welke wel in onse presentie seide als dat wij goed volk waaren," maar van wien het dan verder heet: „dog wat hij in onse absentie dede konden wij wel denken." Zoo de waard, zoo vertrouwt hij zijn gasten, zoude men hier kunnen opmerken.

Intusschen kon later op dien dag nog een meevaller geboekt worden en lezen we dan ook dat „hier viel de coe op de regter zijde." Naar boord terugkeerende, vond men nl. „een partije seer goeden honing." Wel kwam kort daarop een inboorling die ze daar had opgeborgen de honing terugvragen, er „een mantje met slangen of palingen en krabben" voor in ruil aanbiedende, maar hierop ging men niet in en scheepte hem af met „een stukje oud lijnwaat," zegge: een oude lap. Te begrijpen dan ook, dat de hiermede begenadigde „soo vriendelijk als een oirwurm" keek!

Den 30sten Dec. werd de thuisreis aanvaard en daarbij thans, met oog op den ZWen stroom, de route langs de kust genomen. De Baai van Natal inloopende, werden daar twee schipbreukelingen der „Stavenisse" aan boord genomen, die bijna 3 jaar in die streken hadden rondgezworven en nu God dankten „dat sij [weer] bij Christen menschen waaren." Men bracht hier eenige zieken tot herstel aan wal en dreef tusschentijds wat ruilhandel. Na een bijna drieweeksch verblijf, gedurende hetwelk enkele zieken overleden, werd de kustreis weder voortgezet.

Ongeveer ter hoogte waar thans East-London aan de monding der Buf-

falo Riv. ligt, ter plaatse waar in 1687 de „Centaurus" een deel der schipbreukelingen van de „Stavenisse" had opgepikt, [1]) zocht men weer voeling met den wal, om thans ook de toen niet medegenomenen in te schepen. Maar dit gelukte slechts met één dezer, daar de anderen niet door de zware branding naar de sloep van de „Noord" durfden te zwemmen. Nog twee dagen hield het schip hier, ondanks zwaren stroom en harde veranderlijke winden op en neer, maar de gelegenheid verbeterde niet en noodgedwongen moest de reis toen worden voortgezet.

In het „Dagregister Gehouden in 't Casteel de Goede Hoop" leest men dan: „Saturdag den 5do [Febr. 1689] 's morgens mistigh weeder en betrokken lugt, de welke opgeklaard zijnde, siet men tegens den middagh hier gelukkigh van Rio de La Goa en de oostkust van Africa, ter rhede wederkeren 't Galjoot d'Noord, zijnde den 19 Octobr lest leden hier van daan, derwaard vertrokken..." — Hierop volgt dan in genoemd register het achter weergegeven reisverhaal en in onmiddellijke aansluiting daaraan: „Sondag den 6do Variable wind, heet weder, en is 'Heeren Sabbath onder 't anhooren van den duijtsche en een franse preedicant stigtelijk gevierd."

Is het niet een „kostelijk teeken diens tijds" dat hier in het officiëele verslag geen woord van waardeering voorkomt voor wat die mannen a/b van de „Noord" op hun zoo juist beëindigde reis, onder soms gevaarvolle omstandigheden, hadden gepresteerd? — maar dat daarentegen wèl gememoreerd wordt, dat het weêr zoo heet was en de Sabbath zoo stichtelijk gevierd! — Te hopen en ook wel te denken, dat dat „woord" dien morgen ten minste van den kansel af zal gesproken zijn.

Hoewel men er niet in geslaagd was op deze reis nieuwe handelsrelaties aan te knoopen — wellicht ten gevolge van de oude fout: „giving too little and taking too much" — zoo bracht men toch met de kaart der Delagoa Baai een goed stuk werk mede; vrij zeker is het de eerste kaart welke op die schaal, van de later zoo bekend geworden baai is vervaardigd.

F. *De reis van het galjoot de „Noord" naar de Baai van Natal en de Algoa Baai en de stranding aldaar, Oct. 1689—Jan. '90 (pag. 164—172).*

De goede ontvangst van de „Noord" in de Baai van Natal ter vorige reize [2]) en de gunstige berichten omtrent de vruchtbaarheid van het land

1) Zie sub B hierboven.

2) Id. sub E.

deden H.H. XVII besluiten, aldaar grond te koopen om een post te vestigen. In de Instructie voor den Schipper is een en ander nader aangegeven en werd daarin tevens bevolen nogmaals pogingen te doen om de achtergebleven schepelingen van de „Stavenisse" te vinden.

Slechts een kort verslag van deze rampspoedige reis, afkomstig van stuurman Theunis Gerbrantszn, is bewaard gebleven en daaruit blijkt het volgende. Van Tafelbaai werd langs de Zuidelijke route [1]) rechtstreeks naar de Baai van Natal gestuurd en na een reis van 22 dagen aldaar binnengeloopen. Al aanstonds trof men daar nog drie man van de „Stavenisse" aan en werden deze met een jongen kaffer, een volgeling van een hunner die smeekte bij hem te mogen blijven „om met hem een en deselve fortuijn te loopen", aan boord genomen. In de bijna 4 jaar sedert dien scheepsramp verloopen, had het inderdaad niet aan pogingen van Bestuurswege ontbroken om de schipbreukelingen, waar ze ook langs de kust verspreid waren, op te halen; geen schip toch stevende Oostwaarts of het kreeg de lastgeving naar hen te zoeken. Ten slotte waren nu die pogingen met den gewenschten uitslag bekroond.

Het doel van de reis zelve, werd eveneens bereikt, want men slaagde er in de geheele Baai met omliggend land ten behoeve van „d'E. Compagnie" aan te koopen. Drie houten palen met 's Compagnie's wapen er in gesneden, werden ten bewijze van de inbezitneming aan het strand opgesteld en daarna de terugreis, na een maand aldaar vertoefd te hebben, aanvaard.

Aanvankelijk wilde men ook nog de Algoa Baai binnenloopen, doch vond er geen veilige ankerplaats, daar zij voor de toen doorstaande harde Ooste winden te veel open ligt. De Zuidhoek der baai werd daarop gerond en eerst W t Z en later nog een streek Zuidelijker gestuurd „om alle vuijligheden te booven te loopen"; maar deze voorzorg mocht niet baten, want in den vóórnacht van 16 Jan. 1690, „na gissing 14 mijlen" van genoemden hoek, liep het schip, vóór den wind met alle zeilen bij, op de klippen. Zoo goed als zeker waren dit de uitloopers van Kaap S. Francis, de Zuidhoek van Krom Baai en waar dit voorland ruim 200 voet hoog is, kan niet ontkend worden dat de uitkijk aan boord slecht geweest is. Blijkbaar meende men dezen hoek reeds gepasseerd te zijn, daar hij ongeveer $11\frac{1}{4}$ *m* West van Zuidhoek Algoa Baai ligt en het gegist behoud 14 *m* aangaf. Maar klaarblijkelijk was de gedeeltelijk-nachtelijke vaartgissing te groot geweest en had men — dicht

1) Zie sub E 3e al.

onder de kust varende — tegenstroom ondervonden [1]); de afstand over den grond afgelegd, was dus kleiner dan die door het water. Of het lood had kunnen waarschuwen, gelijk H.H. XVII opmerken, [2]) valt te betwijfelen, daar op slechts $^1/_4$ *m* van Kp. S. Francis, nog ruim 20 *vm* water staat en de grond dus daarna steil oploopt. — Den Schipper treft ten deze geen blaam, daar hij „lam en siekelijk van lichaam" te kooi lag, maar wel valt die op den wachthebbenden stuurman... Cornelis Heeremans, die hier dus verspeelde wat hij met zijn mooie opname van de Delagoa Baai ten vorige jare, verdiend had [3]). Jammer genoeg betaalde hij het met zijn leven, want hoewel alle opvarenden van het reddeloos verloren schip, over de klippen den vasten wal bereikten, zoo is er noch van hem noch van 13 anderen ooit meer iets vernomen. Slechts een viertal schepelingen kwam na ruim 2 maanden trekken langs het strand en door het binnenland, behouden in de Tafelbaai terug.

Was men aanvankelijk in het doel der reis, de grondaankoop in de Natal Baai, geslaagd, zoo gingen echter met het verongelukken van het schip tevens alle scheepspapieren en dus ook de koopacte verloren. Bovendien overleed de schipper kort na de stranding en zag de Compagnie zich dus door het een en ander van haar pas verkregen rechten weder beroofd.

G. *De reis van het galjoot de „Postlooper", naar de Baai van Natal, Nov. 1705—Mrt. '06 (pag. 172—195).*

De uitreis geschiedde, evenals bij de laatste reizen, door eerst Zuid op te gaan. Op de Lengte van de Algoa Baai, bereikte men na 17 dagen de hoogste Breedte: 40° 32′ en begon daarna in den wal te sturen. 10 Dagen later werd voor het eerst land gemaakt, naar men volgens het gegist bestek meende, op 5 *m* bezuiden de Baai van Natal. Maar de middaghoogte gaf dien dag aan, dat men sinds de laatste zonswaarneming, 3 dagen geleden, 45 *m* om de Zuid was gezet en had men dus ook op de „Postlooper" kennis gemaakt met den zwaren stroom die in ZW^{e} richting langs Afrika's Zuidoost-kust trekt. Harde N^{ke} winden in de eerstvolgende dagen, nood-

---

1) Op de Eng. zeekrt. N°. 2085 staan aldaar stroompijlen in *Oost*^{ke} richting, met bijschrift: *occasional;* meer naar buiten: pijlen die den bekenden *constanten* stroom o/d *West* aangeven.

2) Pag. 172, r. 5 v. b.

3) Zie sub E.

zaakten daarop het schip om de ZO en O te houden en verloor men dus weer de kust uit 't zicht. Doch na ruim een week gelukte het, ditmaal inderdaad bij de Baai van Natal, land te maken en deze, zij het onder zorgelijke omstandigheden van wind en zee, binnen te loopen.

Van den aankoop der baai, 16 jaar geleden door den Schipper van de „Noord" bewerkstelligd [1]), was bij de bevolking nauwelijks de herinnering over. En toen „den koning van dit gewest... na de copy vande coopbriev, die wij hier hadden gelaaten in 't jaar 1690, in de maand Januarij" gevraagd werd, maakte Z. M. er zich handig af, door te zeggen: „dat hij daar niet af en wist, dewijl sijn vader versturven was" en „die met al zijn goed begraven" was! [2]) Sinds nu het origineel klaarblijkelijk bij de stranding van de „Noord" verloren was gegaan, kon de Schipper van de „Postlooper" geen Compagnie's rechten meer doen gelden; blijkens het Journaal, deed hij dan ook geen verdere pogingen om op de zaak terug te komen.

Een maand lang verdreef men zich hier den tijd met eenigen ruilhandel en door het schip tegen een hoek van een bank „met het springtij droog te zetten, en schoon te maaken". Een tweetal schepelingen, een matroos en een soldaat, scheen het aan wal zoo goed te bevallen, dat zij met het medenemen van „3 koopere dekzels van de steert pannen, en van de koopere pot, en een bijl" er van door gingen. Daar evenwel „mannekes" zoomin als keukengerei, op een klein schip zonder bezwaren te missen zijn, zette men ze ijverig na — echter zonder resultaat. Waarschijnlijk wilden ze het voorbeeld volgen van een hier aangetroffen Engelschen schepeling, die er sinds 6 jaar woonde. Wel hoorde deze op de „Postlooper" „Gods woord mede aan, daar hij een groot behagen in schepte", zóó dat hij „een inkeer [kreeg] met deese Heijdenen te leeven" — maar toen het op kiezen aankwam „tusschen het water en vuur", gaf hij toch maar aan den huiselijken haard met zijn 2 vrouwen en 5 kinderen er om heen, de voorkeur, boven het zich andermaal op het water wagen!

Het verlaten van de Baai van Natal ging, wegens de branding op de baar vóór den ingang, met dezelfde bezwaren gepaard als destijds het binnenkomen. Daarbij geraakte thans de aan dek vastgesjorde sloep door het stooten en slingeren van het schip „'t ondersteboven, alles daaruijt en 't hoenderhok aan stukkend", terwijl de Schipper zoo „swaarlijk van 't roer teegen zijn borst geslaagen [werd], dat hij voor dood lij."

1) Zie sub F.

2) Zie Journ. dd. 6 en 8 Jan.

De thuisreis langs de kust, was ook niet zeer voorspoedig. Zeer veel stilte, „labber lugje's" en tegenwind worden gerapporteerd, zoodat men bijv. 26 Febr. nog bij den zelfden hoek was (Westhoek Struijsbay) waarbij men zich den 14en reeds bevonden had [1]). Na 5 weken sukkelen over een afstand die een 10 mijls-stoomer in $3^1/_2$ dag zoude afgelegd hebben, kwam men ten slotte „op de binnenreede" vóór het kasteel aan de Tafelbaai ten anker en „dankte God voor een behouden reijs." Te begrijpen!

Resultaat: geen duurzame handelsbetrekkingen aangeknoopt, geen vermeerdering van kennis van kustgebied of achterland.

H. *Rapport over de stranding van het retourschip de „Bennebroek", Feb. 1713 (pag. 195—200).*

Ongeveer midden tusschen Natal en East-London, op ruim 31° Z.Br., liep in Febr. 1713 het retourschip de „Bennebroek", komende uit Ceylon, met „heel dik en dijsigh" stormweer op de kust en was kort daarop uiteen geslagen. Een 80-tal der opvarenden bereikte den wal en trachtte in verschillende groepen langs de kust of door het binnenland de Kaap te bereiken. Van nagenoeg geen hunner is later ooit meer iets vernomen; alleen een drietal, dat na eenig rondzwerven weer naar de strandingsplaats terugkeerde en daar ruim een jaar onder de inboorlingen verbleef, werd ten slotte door een Engelsch kustvaartuigje aan boord genomen en naar de Tafelbaai overgebracht.

Het hier bedoelde Rapport is van hen afkomstig en bevat weinig belangrijks. Vermeldingswaardig is daarin de mededeeling dat bovengenoemd vaartuigje „langh 28 Engelse voeten en 9 dito wijt", na den bouw in Engeland aldaar weder uit elkaar was genomen, aldus naar Z. Afrika verscheept en hier opnieuw in elkaar gezet. Dit geschiedde ook reeds in vroeger jaren door de Hollanders op de kust van Guinea [2]) en ook thans nog heeft het plaats, bijv. in O. Indië, wegens het beperkt aantal overzeesche werven.

---

1) Struijsbay kan het intusschen niet geweest zijn, daar deze óók op kaarten uit dien tijd, veel Westelijker lag, nl. even beO. Kp. Agulhas; zeer waarschijnlijk was die Westhoek: Kp. S. Francis. — De op 8 en 13 Febr. vermelde Mosselbay, is eveneens voor een andere aangezien; vrij zeker is de Algoa Baai bedoeld.

2) Zie o.a. S. P. l'Hon. Naber, Linsch.-Ver. Dl. V, p. 7, noot 2.

I. *Instructie voor, en Journaal van Schipper Roeland Roos, gezaghebber op het galjoot de „Postlooper", gedurende een reis naar de Delagoa Baai en de Baai van Natal, Nov. 1714—Mei '15, (pag. 200—218).*

In 1687 was Roos stuurman op de „Centaurus" toen dit schip voor een kustreis werd uitgezonden, o. a. met het doel de schipbreukelingen van de „Stavenisse" op te zoeken [1]). Waar thans de overgeblevenen van de „Bennebroek" moesten worden opgespoord en dit schip slechts een tiental mijlen meer Zuidwaarts „omhoog" was gegaan — zooals het in het scheepsjargon voor „stranden" heet — achtte men Roos met het oog op zijn plaatselijke kennis de aangewezen man om het onderzoek te leiden. Het was evenwel op het Kasteel goed gezien, hem ter opfrissching zijner herinneringen van slechts (!) 27 jaar geleden, de 3 geredden van de „Bennebroek" als aanwijzers mede te geven. Tevens moest er van het wrak nog worden afgehaald, wat er na de twee jaar sinds de stranding, ondanks overgeloopen zeeën en overgekomen Kaffers, nog aan boord was gebleven. Men vond later evenwel niets meer — ook geen wrak.

Voor het in kaart brengen van „alle de rivieren, bhayen en plaatsen langs gemelte cust" en tevens „tot 't houde van 't consumptieboekje, als boekhouder", werd een speciaal teekenaar medegegeven. Bovendien moest behalve aan 's Compagnie's negotie, ook gedacht worden aan het meebrengen van „zo veel mogelijk alderhande zaden en plantzoenen, mitsgaders levendige gediertens". „Kruytkenners" om de eersten te onderzoeken, waren aan de Kaap aanwezig [2]).

Het begin van het Journaal is hierachter niet weergegeven; het vangt daar aan met een bezoek aan de Delagoa Baai. Met name wordt deze echter niet genoemd, maar wel medegedeeld dat men ten anker ging „agter het eijland Jaca", dat is het eiland gelegen aan den ingang dier baai en op Heeremans' kaart (Krt. 3) genaamd „Janijaco" en weer elders (Krt. 2) „Jan Jaques".

De ontmoeting met „haaren Coning Sin Jaco" — deze schijnt dus vrij oud geweest of naar zijn vader genoemd te zijn, want Heeremans was hier 27 jaar vroeger — wordt vrij vermakelijk beschreven. Omringd van „zijn adel en gevolg", langs het strand hen tegemoet getrokken, troffen ze hem daarop „onder een boom, op zijn agter casteel zittende" aan, alwaar ze „met

1) Zie sub B en C.

2) Zie noot p. 201.

een zeer stadige tronie ontfangen wierden". Nadat hij „met een zoopje aracq beschonken" was, „feliciteerden [zij] hem wegens d'E Comp^{e} aan de welke hij geen off weijnigh kennis scheen te hebben", daar men „nooijt alhier of hieromtrent" van Hollanders had gehoord; wel van Portugeezen en Engelschen. Deze laatsten hadden hier nl. het kustvaartuigje in elkaar gezet, waarmede indertijd de drie geredden der „Bennebroek" in de Tafelbaai waren aangebracht [1]). Ondertusschen ging de „aracq"-flesch blijkbaar lustig rond en „geraeckte wij alle [zoo leest men verder] om d'een en de andre kortswil aan 't lachen en zettende doenmaals onse S^{r} [Boekhouder Verzeijl] zijn hoed en paruijk op 't hooft van zijn Majes^{t}... de welke... aan den volke een groot gejuijg en gelach veroorsaackten." — Veel schoten toen en ook later de onderhandelingen echter niet op, hoewel Z. M. telkens „met een arakje (die hij als een koe water zoop) nevens witte busquit en kaas, op een deftige wijze" getracteerd werd en „meest dagelijx aan ons boort" kwam, „zoo om een zoopje als om wat te troggelen".

Nadat men hier twee weken gelegen had en bemerkt dat men „wegens den handel der olifants tanden en amber de grijs etc^{a} ende tot voordeel van de E. Comp^{e} niets konde verrigten", — terwijl ook zonder resultaat „pligtelijk was nagespeurt" of er „ten opsigt van eenig aangebleeven manschap ofte 's Comp^{s} dienaaren" alhier iets bekend was — werd het anker weder gelicht en de thuisreis aangevangen.

Zes dagen later liep men de Baai van Natal binnen, waarbij de „Postlooper", evenals 9 jaar geleden, weer menige harde stoot te verduren had vóór ze over de baar was. Schipper Roos werd hier aanstonds door een ouden kennis begroet, nl. den Engelschman Goodwin, die destijds in 1705 met zoo „groot behagen" den kerkdienst aan boord had bijgewoond [2]). Hij had echter blijkbaar in die jaren, zijn toenmaals opgewekte „inkeer met deese Heijdenen te leeven" weder volkomen overwonnen, want zat hij destijds om den huiselijken haard met 2 vrouwen en 5 kinderen, thans was deze kring uitgebreid tot 9 vrouwen „ende daer by geprocureert 40 kinderen, waarvan 17 int leeven"! Nog 3 Engelschen en een Fransche dokter hadden zich sedertdien hier gevestigd en, aangemoedigd door Goodwins voorbeeld, het reeds ieder tot 4 vrouwen en verscheidene kinderen gebracht. Doux pays.

Ruim 6 weken vertoefde de „Postlooper" alhier. En toen het schip van

1) Zie laatste al. sub H.

2) Zie sub G.

buiten was schoongemaakt, de negotie afgeloopen en de zieken waren hersteld — 3 olifantstanden in ruil voor één pond koper, was alles wat men had kunnen verkrijgen — werd de reis Zuidwaarts vervolgd, om nu het wrak van de „Bennebroek" te gaan opsporen.

Vier dagen later was men, volgens gegist bestek, ongeveer ter hoogte van de strandingsplaats. Men had veel tegenwind en stilte ondervonden en door de zware regens geen middaghoogten kunnen nemen. Toen dit den 4^en^ dag gelukte, bleek echter het schip door den stroom ongeveer 1° bezuiden die plek te zijn weggezet. In den daarop gehouden scheepsraad achtte men het zeer ongeraden, ook met oog op den gezondheidstoestand der equipage en de ongunstige weersgesteldheid, alsnog te trachten tegen den stroom in, naar die vermoedelijke strandingsplaats op te werken. Men besloot om die reden de terugreis naar de Tafelbaai te aanvaarden en bracht dit voornemen tot uitvoering. — Het resultaat van dezen tocht was derhalve gering.

K. *Dagregister gehouden op den hoeker de „Snuffelaar", van een reis naar de Delagoa Baai en verder, Sept. 1731—Febr. '32 (pag. 220—257).*

Nautische of geographische bizonderheden komen hierin niet voor, daar het van den onderkoopman Jan van de Capelle afkomstig is en derhalve „principalijk de voornaamste voorvallen, de negotie betreffende," vermeldt.

De hoeker de „Zeepost" werd aan de „Snuffelaar" toegevoegd, maar reeds na 5 dagen verloren zij elkaar uit 't zicht en vervolgde ieder voorloopig de reis op eigen gelegenheid. Later bleek dat de „Zeepost" door „swaare leckagie, het over de andere boeg hadde moeten wenden, en alsoo van" het andere schip af was geraakt.

Drie weken na vertrek uit Tafelbaai, maakte de „Snuffelaar" voor 't eerst land, en wel benoorden de Delagoa Baai. Zij volgde daarna de kust Noordwaarts tot voorbij Kp. das Correntes [1]) en liep de benoorden daarvan gelegen Baai van Inhambana [2]) binnen; deze was in de Instructie als eerste reisdoel opgegeven.

Men scheen a b niet te weten, dat de „Coning" van Portugal „reeds ruijm tweehondert jaaren dit land hadde beseeten", of hield zich gemakshalve maar zoo. Al zeer spoedig vernam men echter van den Commandant

1) In het Dagregister „Corinthas" genaamd.

2) Id. „Niambani".

van de daargelegen Portugeesche „vastigheijd", dat handel met inboorlingen streng verboden was en werd tevens beleefd maar duidelijk te verstaan gegeven, dat de „Snuffelaar" na innemen van verversching en brandhout, weder vertrekken moest.

In twee weken kwam men hiermede, met samenwerking der autoriteiten, gereed en „met betuijging van groot contentement en vriendschap, wensende sijl. ons en wij haar alle welvaart toe," verliet het schip de baai. Heel veel vertrouwen had men echter in de bedoelingen van den Hollander niet gehad, zooals op vermakelijke wijze kort vóór het vertrek aan den dag kwam. Toen namelijk op het laatst, de „Snuffelaar" de zware ankers gelicht had, en zich nu aan een werpanker wat verhaalde om goed midden in de vaargeul te komen liggen, zwaaide het schip door den stroom, dicht naar een daar geankerd Portugeesch oorlogsscheepje toe. Blijkbaar werd die manoeuvre hier a/b echter niet begrepen, en dacht men dat de Hollander hen wilde enteren, want onmiddelijk „geraakten daar alles in allarm, de proppen wierden van haar schut gehaalt en alleman was op de been." Maar weldra was door den scheepsroeper de noodige uitlegging gegeven en „raakte[n] sij wederom in rust en riepen weederom „bon, bon, 's amigo," zoodat de manoeuvre verder vreedzaam verliep en de goede stemming niet meer verstoord werd.

Tien dagen later, 31 Oct., liep de „Snuffelaar" de Delagoa Baai binnen en trof hier, op het afgesproken rendez-vous, de „Zeepost" aan. Beide schepen bleven hier drie maanden liggen om handel te drijven; het voornaamste resultaat was daarbij ongeveer 40 „eliphandstanden" en 14 „slave meijsjens". — Op de terugreis naar de Tafelbaai, moest door ziekte onder de bemanning van een voorgenomen bezoek aan de S. Lucia Baai worden afgezien.

L. *Instructie voor den Vaandrig August Frederik Beutler en Journaal gehouden door den Adsistent Carel Albregt Haupt, op een landtocht naar het Oosten, Febr.—Nov. 1752 (pag. 257—336). — Met kaart.*

Beoosten de Mossel-Baai was, tot in het midden der 18e eeuw, het binnenland van Z. Afrika voor de Kaapsche Regeering nog vrijwel terra incognita. Wel had men de kust, zooals uit bovenstaande reisverhalen blijkt, hier en daar aangeloopen — maar dit geschiedde steeds op dezelfde plaatsen : in de

baaien van Algoa, Natal, S. Lucia of Delagoa. Tot blijvende vestiging en het dientengevolge aanbinden van duurzame handelsbetrekkingen, was het nooit gekomen; de eenige ernstige poging in die richting: het aankoopen van grond rondom de Baai van Natal in 1689, was gelijk wij vroeger zagen [1]), door het verloren gaan der koopacte bij de stranding van de „Noord", op niets uitgeloopen, en sedertdien waren die pogingen niet herhaald.

De geringe kennis omtrent het achterland, berustte dan ook geheel op vage mededeelingen van inboorlingen en op verhalen van schipbreukelingen, welke die streken op weg naar de Tafelbaai waren doorgetrokken.

In 1752 besloot dientengevolge Rijk Tulbagh, destijds „Gouverneur en Directeur van Cabo de Goede Hoop met den ressorte van dien etc. etc. etc." (zooals hetBestuurshoofd officiëel betiteld werd), na gehouden overleg met den „E. Agtbaaren politicquen Raad", ter verkrijging van die zoozeer gewenschte meerdere kennis omtrent het Oostelijk binnenland, een expeditie derwaarts uit te zenden. De tocht werd goed opgezet. Aan den bevelhebber, Vaandrig August Frederik Beutler, werd een staf toegevoegd van bekwame helpers: de „adsistent Carel Albregt Haupt, denwelken sig bovensdien tot alle andere besoignes die de Pen betreffen, sal moeten laaten Employeeren", voorts de „Lantmeeter en Caartemaaker" Carel David Wentzel, de onderstuurman Pieter Clement speciaal voor de observatiën, een chirurgijn en een botanicus. — Op 11 wagens, ieder met 5 span ossen, werden vivres ammunitie en ruilmiddelen, benevens „een schuyt dienende om over de onwaadbare Rivieren te kunnen koomen" opgeladen, en daarvoor 25 „waagenryders", een smid en een wagenmaker medegenomen, terwijl de bewaking aan een detachement van 30 man onder 2 sergeants en 4 korporaals werd toevertrouwd.

Aldus uitgerust en van een uitvoerige Instructie [2]) voorzien, werd 29 Febr. 1752 het Kasteel verlaten. Tot aan de Mossel Baai volgde men „den gemeenen en bekenden weg", met het voornemen om van daar meer Noordwaarts op te gaan „ter ontdekkinge van het midden des Lands". Maar in deze plannen kwam onverwachts verandering.

Kort namelijk nadat de colonne uit de Tafelbaai was vertrokken, kwam daar „een Franse snaauwscheepje genaemt Le Necessaire" aan, mededeelende een sloep met 9 man op de Zuid-kust verloren te hebben, toen die naar land was gezonden om water te halen. Vaandrig Beutler werd nu per

1) Zie sub F.

2) In extenso p. 259 en v.v.

brief, via den Landdrost van Swellendam, wiens district de expeditie doortrekkende was, verzocht: „sonder sig . . . op te houden of te belemmeren, behulpsaam te sijn", om die schipbreukelingen Kaapwaarts te laten „opkoomen". Maar zoo onschuldig was dat ongeval niet geweest. Den dag toch dat die brief het kamp aan de Gourits Riv. bereikte, arriveerde ook aldaar in vrij haveloozen en uitgehongerden toestand, de bootsman dier verongelukte sloep en kwam men nu van dezen te weten, dat de Franschen „op bekomene ordre van de admiraal of eerste minister van Vrankrijk over de vier maanden geleeden met drie vaartuygen van 't eyland Mauritius geseyld waaren om deese Oostkust op te neemen, en voorts een bequaam haven op te soeken alwaar een colonie konde aangelegt worden en dat se verscheyde maalen in eenige baayen aan land geweest waaren." Dus een rechtstreeksche poging door vreemdelingen gedaan, om te trachten vasten voet te verkrijgen, in een gebied dat de Compagnie, par droit de... égoisme, tot het hare rekende! Kon het erger?! En gedachtig aan het: „boer pas op je kippen," besloot Vaandrig Beutler dan ook aanstonds — wetende dat in deze zoowel de Gouverneur en zijn geheele „politicque Raad", als alle H.H. XVII in Holland, achter hem stonden — zijn reisplan te veranderen en in stede van het binnenland in te trekken, voorloopig „soveel als het mogelijk is, strand langs de reyze voort te setten, om by ontdekkinge van eenige baayen ten blyke van dies besitneeminge en verydelinge van het oogmerk der Franssen 's E. Compagnies merk aldaar op te regten".

Aldus geschiedde voor 't eerst aan de Cabeljousche Baai [1]), waar de bekende letters V. O. C. „in een steen gehouwen [werden] op een verheeven eylandje aan de mond der riviere". Eenige dagen later kwam men, op aanwijzing van den capitein der Damasonqua Hottentotten, aan de plek waar „de schuyt dier Fransen" zoude verongelukt zijn, nl. bij den mond der Swarte Kop Riv. aan de Algoa Baai. „Volgens sustenue van den stuurman" zoude men, op deze „voor alle Z lyke winden bloot leggende" kust, „niet als met het uyterste gevaar aan land kunnen komen" en behoefde het derhalve geen verwondering te wekken, dat de pogingen daartoe destijds mislukt waren. „Om de hoog gaande brandingen" die er thans stonden, kon geen verder onderzoek gedaan worden en „lieten wy het daarby blyven berusten", zooals in het dagregister werd opgeteekend. Toch werd ook hier aan het strand „'s E. Compagnies merk" aangebracht, om een „hands off" toe te

1) S. Francis B.

roepen aan alle vreemdelingen, die er zich, ondanks de ongunstige plaatselijke omstandigheden, niettemin zouden willen vestigen. Het „Franse" incident was hiermede, voorloopig althans, beëindigd.

Een paar weken later, het was intusschen reeds 27 Mei geworden en nog steeds was men de kust langs trekkende, viel er de volgende abnormaliteit op ethnographisch gebied te boeken. Men was nl. in het Kasteel zoo verstandig geweest bij het bewakings-detachement ook een tamboer-hoornblazer in te deelen, eensdeels om onder het marcheeren er den „goeden gang" in te houden, en verder om ook in het groote kampement dat 's avonds betrokken werd, dien „gang", zij het in anderen zin, te bevorderen; zoo door het geven van de noodige seinen, als door het — al zacht slaande of blazende — begeleiden van zang en muziek. [1]) — Nu wilde het geval dat men, onder de Gonaqua Hottentotten gekomen en in de nabijheid van een hunner kralen het kamp betrokken hebbende, 's morgens na reveille eenige dier bewoners wilde laten roepen, om inlichtingen over den te volgen weg te geven. De daartoe afgezonden gidsen kwamen echter terug met de tijding, dat er geen Hottentotten te vinden waren, daar „alle mannen op het hooren van de trommel by de reveille daaruyt gevlugt waaren alsoo se presumeerden dat den leeuw op haar craal aan kwam, . . . [en] in die craal de wijven alleen overgebleven" waren! Uit volkenkundig oogpunt dus de niet-alledaagsche bizonderheid, dat de „wijven" hier huis en hof te verdedigen hadden, terwijl de helden van mannen het hazenpad c.q. het boschpad kozen!

Steeds ging het Oostwaarts verder, de kust daarbij in 't zicht houdende, en eerlang met haar in meer NO^ke^ richting afbuigende. De eene rivier voor, de andere na, werd overgetrokken. Bij de Visch of Groote Zout Riv. was de passage vrij bezwaarlijk wegens de vele „klipbanken", zoodat zij „pikken en bylen gebruyken [moesten] om de doordrift passabel te maken". Het weder werkte gelukkig mede, want het was — zooals het in zoo aardig Hollandsch opgeteekend staat — „in deese 2 dagen regt verquikkent geweest en de windjes hebben sagt en variabel doorgecoelt".

Bij de Chys Chamma Riv. [2]) werd 7 Juni het Kafferland [3]) binnengetrokken en nam Vaandrig Beutler extra-voorzorgen voor de veiligheid van

1) Elk marine-man weet hoe aardige concerten 's avonds aan boord „vóóruit" gegeven kunnen worden, onder accompagnement van „Tijs" (de vocativus van elken tamboer a/b) en met behulp van een spekhaak als triangel en van andere geïmproviseerde instrumenten.

2) Keiskamma R.

3) Nog in 1876 in Stieler's Atlas, op krt. 72, als „British Caffraria" aangeduid.

zijn troep, daar „de Caffers ... voor sterk en dapper worden gehouden." Ook bemerkte men al spoedig dat zij „seer leugenagtig en van een bedriegelyken inborst" waren, zoodat „se in dat stuk den besten smous niet souden toegeeven". Men bleef dan ook „geduurig in de waapenen" en van Kafferszijde naar de reden daarvan gevraagd zijnde, werd daarop geantwoord: „dat dit ons manier van doen was". Dank zij deze voorzorgen, werd men echter voor overlast bewaard.

Iets boven de plek waar thans East-London ligt, werd den 17den de Kauka of Buffels Riv. [1]) overgetrokken en zag men in die omgeving voor 't eerst inlanders op eigenaardige wijs jacht maken op „zeekoeyen" of hippopotami.[2])

Na twee weken had men de Oostgrens van Cafferland bereikt, de Y of Zand Riv. [3]), en betrad nu het Tamboegiesland, nog tot in het laatst der vorige eeuw „Vrij Kafferland" geheeten. In het Dagregister treffen we t.d.p. een uitvoerige beschrijving aan van het land en volk dat men zoo juist verlaten had, evenals zulke bizonderheden opgeteekend werden betreffende de Hottentotten, bij het afscheidnemen van hen, bij de Chys Chamma Riv., ruim 3 weken te voren.

In Tamboegiesland viel de ontvangst niet mede. De eenig overgebleven gids uit Kafferland bleek na eenige dagen „met een stille trom weggegaan" te zijn, zoodat men dus niemand meer bij zich had „die in dit land bekend was". Slachtvee was nagenoeg niet te bekomen „niettegenstaande alle de aangewende moeyte" en door een Hoofd werd hen dan ook „rond uyt gesegt" dat men niet wilde ruilen en de inboorlingen ook „niet souden komen", daar „se met al haar vee in het gebergte na de zeekant gevlugt waaren"; de verlaten kralen die men passeerde, wezen dit ten overvloede uit. Daarbij vernam men dat dit land zich nog ver langs de zeekust uitstrekte en het volk der Ambonas, dat verderop woonde, „ten eenemaal nakend liep en nog vee nog iets anders hadde", terwijl de benoorden gevestigde stammen der „Bosjesmans Hottentotten ... meede in de uyterste armoede en ellende leefden".

Onder deze omstandigheden liet Vaandrig Beutler „hier op de leeden des raads by een komen en stelde deselve voor" om de tocht niet verder Oostwaarts voort te zetten, doch naar de Tafelbaai terug te keeren. — Nu was in de Instructie vrijheid gelaten dit eventueel te doen, langs den grooten

1) Buffalo R.

2) Zie plaat 6.

3) Key R.

omweg over de Koperbergen [1]), aan de Westkust van Afrika bezuiden de Oranje Rivier gelegen, — maar een nadere beschouwing deed tot de overtuiging komen, dat in het onderhavige geval aan het volgen van deze route te groote bezwaren verbonden zouden zijn. „Volgens het seggen van den stuurman en landmeeter" zouden toch hiermede „wel agt maanden" gemoeid zijn, en daar men hoogstwaarschijnlijk geen slachtvee zou kunnen koopen, zouden de „trekbeesten" dus opgeofferd moeten worden. Voor langer dan zes maanden zouden deze evenwel niet toereikend zijn „(verondersteld nog dat die onderweegen niet quamen te verrecken)" en dan zouden dus alle wagens en bagage achtergelaten moeten worden. Bovendien meende men „dat de voor en beseyden . . . leggende bergen . . . so hoog en afgryselijk waaren dat het . . . genoegsaam ondoenelijk was om daardoor te kunnen komen". Vermoedelijk zouden ook gidsen en dragers niet te krijgen zijn en achtte men het dus, met het oog op „de bereyts geleedene swaare ongemakken en fatiguen", tengevolge waarvan meerderen „met verscheyde siektens en onder andere met dicke beenen gequelt" waren, „regt dollemans werk" het Koperberg-plan alsnog ten uitvoer te brengen.

Ook was de regentijd doorkomende en zou „men hierdoor dikwils door de opgeswollene rivieren in de marsch . . . terugge gehouden worden" — om van het daardoor „geexponeert blijven" aan koude en nattigheid, „al quam het gebrek van voedsel daar niet by", nog niet eens te spreken; het genomen besluit was dus zeker ten volle gerechtvaardigd. En tòch, voortvarend en tevens beleidvol aanvoerder gelijk Vaandrig Beutler zich in al deze maanden getoond had — hij wilde het plan nog niet geheèl opgeven; daartoe trok het interessante en avontuurlijke er van, hem begrijpelijkerwijze te veel aan. Op den terugweg door Kafferland zoude men daarom nog trachten zóóveel vee in te ruilen „als tot het doen der terugge reyse midden door het land nodig soude worden geoordeelt". En eerst als dìt niet gelukte, dan ging het: „direct na de Caab"!

„Ingevolge het bovengemelde naamen" zij nu 10 Juli „de terugge reyse aan" en bereikten den volgenden dag de voorlaatste rustplaats. Den 12en trok men daarop de Y of Key Riv. weder over en kwam dus Kafferland weer binnen. Zoo ging het voorloopig van de eene vorige „leeger plaatse", op de andere aan en zag men 9 dagen later, opnieuw, bij het passeeren van

1) In 1685/6 waren deze voor 't eerst overgetrokken door Gouv. Simon van der Stel; zie Dl. XI, Linsch.-Ver.

de Goenoebe of Gonoebie Riv., de zee in het ZZO voor zich liggen.

De volgende dagen gelukte het eenig slachtvee in te ruilen en overeenkomstig het vroeger genomen besluit, werd nu „geresolveert" voorshands niet den ouden weg te blijven vervolgen, maar „wat dieper in het land" te trekken en den stam der „so genoemt klijn Chineesen" te gaan bezoeken. Het ging dientengevolge WNW tot NW, in stede van WZW, verder en zoodoende werd den 30sten de Chys Chamma, de grensstroom tusschen Kaffer- en Hottentotland, veel dichter bij zijn oorsprong gepasseerd dan op de uitreis [1]).

Men bevond evenwel spoedig „dat het land in deese contry dor en als uytgedroogt" was, en eenige vooruitgezondenen berichtten „dat het gantsch ondoenelijk was om verder het land in te kunnen komen", daar men „voor sig niet als woestynen sonder lof of gras sag . . . en geen de minste droppel water wierd gesien . . . en ook niet wist of aldaar inwoonders waaren ofte niet, en eyndelijk dat se geen d'Gauas [de zgne. Kleine Chineezen] hadden kunnen krygen, dewelke op haare aannaderinge sig in het gebergte hadden gesalveert". Redenen te over derhalve, om Vaandrig Beutler thans, 18 Aug., definitief te doen besluiten, langs de oude route verder Kaapwaarts te gaan.

Achtereenvolgens werden nu de Visch- of Groote Zout-, de Bosjesmans-, de Zondags-, de Swarte Kop-, de Gamtoos- en de Kromme Rivier weer overgetrokken, deze den 15en September. Eenige dagen verder West, kreeg men opnieuw last van de „Franse" nachtmerrie, want „men verstond" van de Hottentot Captain Faitje „dat vijff van de scheepelingen van de verongelukte Franse schuyt haaren weg door het Houteniquas land en de overige hier door haaren weg na de Caab hadden voortgeset, hetwelk wy presumeeren te sullen sijn geschied om het land so wel binnen in als langs het strand te ontdecken." — Nog éénmaal intusschen zou die „Franse"

1) Ongeveer te dezer plaatse in het Dagverhaal (p. 319) en ook te voren (p. 297) wordt gesproken over de „Duytschers" en de „Duytsche natie" en daarmede zeer duidelijk de „Hollanders" bedoeld. Het is niet waarschijnlijk dat de Duitsche landaard of afstamming van Vaandrig, Assistent en Landmeter — hun namen Beutler, Haupt en Wentzel klinken zeker niet Hollandsch, evenmin als hun voornamen — er de oorzaak van is; want ook Vaandrig Schrijver heeft het ondanks zijn goed-Hollandschen naam over de „Duijtsmans" p. 114). Het schijnt dat bij „landgangers" — zooals Assistent Haupt zichzelf en zijn makkers noemt (p. 326) — de uit de 17de eeuw zoo bekende betiteling der Nederlandsche natie als „Duytsche" (Nederduitsche), langer in gebruik is gebleven dan bij de zeelieden, want in geen hunner scheepsjournalen uit dezen tijd treft men die benaming meer aan; steeds wordt daar geschreven: „Hollandsch" of „Nederlandsch".

geest hun verschijnen en wel in een brief, één dagmarsch vóór Swellendam, van den Landdrost aldaar, ontvangen. Hierbij toch werd aan Vaandrig Beutler namens den Gouverneur opgedragen „door den stuurman en landmeter nauwkeurig te laten besigtigen" een „seekere baay omtrent 30 mylen beoosten de Mosselbaay strekkende in 't Oude Niquasland [1]), by onse inwoonderen genoemd ... de Twee Valleyen [2]), ter oorsake dat twee swaare rivieren van 't gebergte en uyt het bosch in een ruym vlakte eerst twee valley uytmakende sig in zee uytgieten." Het was des Gouverneurs „vaste praesumptie ... dat dien Fransen Luytenant met sijn laatste sloep in die baay aan de wal is gebleeven" en ZHEG. wenschte nu te weten „wat daarvan sijn moge". Nu — dat wenschte Vaandrig Beutler ten slotte zeker zelf ook, en daarom besloot hij het voorgeschreven onderzoek in persoon te leiden. Daar dit met een kleinen troep vlugger geschieden kon dan met de geheele karavaan, en hij de hoofdmacht niet doelloos een paar weken wilde ophouden, zond hij haar den volgenden dag onder het bevel van een sergeant Kaapwaarts door en keerde zelf „met het overig volk ten getalle van 25 coppen ..., de cours wederom oost stellende", op zijn schreden terug.

In 7 dagen had hij die „seekere baay" [3]) bereikt, na den dag te voren zijn 2 wagens op „seekere plaats", Keerom genaamd, te hebben achtergelaten, en verbleef hij nu 3 dagen aan het strand. Het onderzoek bracht hem echter niets anders als de overtuiging, dat „geen aankomen te dier plaatse voor schuyten of boot te vinden is", daar het strand „doorgaans met klippen en swaare rotsen behebt" is en hierdoor „de rollingen der zee aldaar ... seer hoog" gaan. Ook bleek onder het „uytgieten in zee" van de „twee swaare rivieren", te moeten worden verstaan, dat „deselve ... door eenige onder-

1) Outeniqua land.

2) Onder „Valley" — tegenwoordig „Vlei" — werd verstaan een meer met een in- en uitwaterende rivier.

3) Op de Eng. zeekaart 2084 is deze plek zeer goed te herkennen, dank zij Vaandrig Beutler's nauwkeurige beschrijving, waarin hij o.a. zegt dat de Valley „dewelke naast aan de Mosselbaay legt langwerpig en de andere rond" is. Op die kaart liggen nl. een „Lang Vlei" en een „Rond Vlei" dicht aan zee, ± 30′ Oost v. d. M. B.[l] De door den Gouv.[r] opgegeven afstand van „omtrent 30 mylen" is dus te groot en had deze moeten zijn ongeveer 3 mijl. — Op Wentzel's kaart (zie Krt. 4 alhier) is de „Plaats van de Twee valleijen" aangeteekend; een bepaalde baai komt aldaar niet voor, evenmin als op zeekaart 2084. De baai iets meer om de Oost, waar de Keurboom Riv. in zee loopt, is de tegenwoordige Plettenberg Baai, aldus genoemd naar Bar.[n] v. Plettenberg, in het laatst der 18[e] eeuw „Gouverneur van Cabo de Goede Hoop".

aardsche canaalen communicatie met de daarby leggende zee hebben"; dus wel iets anders! — Met dit afdoende hoewel negatieve resultaat, werd nu de terugweg aanvaard. 10 Dagen later passeerde men Swellendam en arriveerde ten leste 6 November „in het Casteel de Goede Hoop alle in redelijke gesondheyd, . . . voor de verdere . . . op sulk een lange en gevaarlyke reyse beweesene weldaden . . . den Almagtigen hertgrondig" dank brengende.

Ruim 8 maanden had de tocht geduurd, vele moeielijkheden waren te overwinnen geweest en het strekt den aanvoerder zeker tot groote eer en stelt zijn beleid in helder daglicht, dat niet alleen allen behouden „huis toe" waren gebracht, maar dat ook zeer veel wetenswaardigs betreffende de doorgetrokken landen en de daarin wonende volkstammen, was verzameld. Verder dan ooit te voren was men Oostwaarts opgerukt, zij het dan door invloed van het „Franse" spook, niet zoo diep het binnenland in als men aanvankelijk gemeend had te zullen doen; voor het eerst waren daarbij die landstreken behoorlijk in kaart gebracht en was hiermede den nakomers groote dienst bewezen. Over deze kaart hierachter nader [1]).

* *

In het korte overzicht hierboven gegeven, van deze reizen langs de kust van Zuid-Afrika, zoo te water als te land [1]), viel uiteraard hier en daar wel eens een aanmerking te maken op de wijze van uitvoering van eenig onderdeel der gegeven opdracht. Wanneer zou dit bij zulke gelegenheden nièt het geval zijn? En dan — er is veel tot verontschuldiging aan te voeren.

Het is een barre open kust, waar zij langs voeren. Tot aan het Zuidpoolland strekt de zee zich hier uit, en hoezeer de invloed daarvan merkbaar is, wordt wel bewezen door het feit dat op 17 mijl bezuiden Kaap Agulhas, op slechts 36° Z.Br., nog talrijke ijsbergen gezien zijn [2]). Geen wonder dan ook, dat het klimaat daar ruw en onbetrouwbaar, de zee onstuimig en de winden hard en veranderlijk zijn. Eén voorbeeld uit velen: dd. 12 Febr. 1715 leest men in het Journaal van de „Postlooper": „Na de middag de wint N.O.t, topzeijls coelte . . . Int laast van de platvoet[-wacht], de wint Z.Z.W.t een vliegende storm met donder en weerligt met harden reegen, zoo dat wij geen hand zeijl konde voeren. Staande den hemel in een ligte vlam, zoo dat het wel na de staart van een orkaan geleek." — Dus in nauwelijks 6 uur, van een frissche bries uit den eenen hoek, tot een orkaan uit de tegen-

---

1) Zie bij Cartographie sub 2.

2) Zie o.a. Eng. zeekrt. 2095.

overgestelde richting, en geen barometer om de nadering van dat noodweer aan te kondigen; en dan in den Zuidelijken zomer! Dus hoe kan het daar 's winters spoken!

Zóó troffen zij het herhaaldelijk: stormweer met hooge aanschietende zeeën buiten, zware branding op de kust, en daar binnen soms vijandige houding van inboorlingen — en dàt met die slecht bezeilde en uitgeruste kleine scheepjes van toenmaals!

Tòch hielden zij vol, „they carried on", zooals de Engelschen het ook zoo goed uitdrukken, en men kan dan ook niet anders als oprechte hulde brengen aan die stoere eenvoudige mannen, die dikwijls met gevaar van hun leven, naar beste weten en krachten, de hun gegeven opdracht volvoerden. Hun namen zijn voor het meerendeel onbekend of vergeten, het waren dan ook maar de „kleine luyden" van de „groote Compagnie", doch wel is tenminste het resultaat van hun werken behouden gebleven en de wetenschap op verschillend gebied ten goede gekomen. In hoe sobere bewoordingen, nu eens naïf, dan weer vol humor, wordt in die Journalen weergegeven wat zij aan ontbering hebben doorgemaakt, aan ervaring hebben opgedaan! — Moge dat, hun ter eere, bij de lezing blijken.

Reizen in Zuid-Afrika in de Hollandse tijd

Niet alleen naar het Noorden had Kommandeur Jan van Riebeeck land. tochten laten doen tot het verkennen van het binnenland en om daar een afzetgebied te vinden voor Europese en Indiese waren, ook de Oostkust trok hem, de optimist in merg en been, de man van de „winderighe concepten", zoals de zelfvoldane Rijckloff van Goens hem tekende in een zijner missiven aan Heren Bewindhebbers. 1)

Een zeer bereisd man, Pater Martinus Martini, S. J., 2) die kort na de Nederlandse vestiging aan de Tafelbaai op het Fort te gast was, had de vriendelikheid de Kommandeur inzage in zijn aantekeningen en kaarten te geven.

„Pr. 't schip den Oliphant compt uyt Batavia over seecker hooghduytsche pape genaempt, Martinus Martiny, hebbende lange jaren in China gelegen ende d'Indien alomme dooreyst mitsgaders veele beschrijvinge ende caertjens gemaeckt welcke ons met duytse woorden g'informeert heeft dat by ons van hier seer facil in de maenden Iuny, Iuly, ende Augusto soude cunnen bevaren worden, Rio dos Reyos, omtrent 280 mijlen beoosten deser Cabo op den custe van Affrica bijna halff wegh tusschen Mosambique ende hier gelegen, op stijff 25½ graet Z.breete aen dese sijde van Cabo dos Corientos, daer veel gout, oliphantstanden, ebbenhout ende schoone Caffers ofte slaven vallen, seer civil te crijgen wesende voor gunees linnen, roode cattoene, grove ende geschilderde cleeden, tabacq, iser, glase coralen van alderhande couleuren, cleyne clockjens ofte schellekens ende sout, 't welck hier genoegh cunnen becomen, ende dat de Portugesen daer jaerlyckx al haer gout ende slaven met seer cleyn vaertuygh van daen halen. Item van Os Montos d'Ouro, op omtrent 28½ graet Z.breete ende niet boven 220 mijlen van hier desen hoeck om leggende ende bij ons soo gevoeghlijk als die van Mosambique met lichte jachtjens ofte galjots met 4, 6, 8 à 10 stuckjens ten hooghsten sonder eenigh pryckel meede geschieden souden cunnen, alsoo na gemelte padres seggen de Portugesen daerboven

1) Rijckloff van Goens aan Heren XVII 16 April 1657.

2) *Martini Martini, S. J.* Historia om thet Tartariske krijget uthi Konungarijket Sina, sampt theras seder korteligen beskrifwin pä Latijn, och tryckt uthi Amstelodam, 1655. Men förswenskat aff A. Nidelberg. Wijsingzborg, Joh. Kankel, 1674, voorkomend in het Reesabok gedrukt op de partikuliere drukkerij van graaf P. Brahe.

20 naturellen in alles niet sterck woonen sonder vastigheyt die se alleen op Mosambique hebben ende apparent selffs wel genegen souden wesen met ons te handelen soowel als de inwoonderen. Insonderheyt na desselffs seggen tegen Europise victualien van kaes, boter, wijn, &c^a^ door dien seer weynigh secours (dat van Goa over Mosambique crijgen moeten) becomen, ende dierhalven seer graegh na 't zelve wesen, te water ons gansch geen hinder souden cunnen doen vermits d° plaetse niet anders als met 2 à 3 cleynder vaertuygen als galjots met twee stuckjens vooruyt door particuliere coopluyden uyt Mosambique bevaren wort om 't gout te halen dat daer door de gemelte Portugesen van d'inwoonders gehandelt wordt, sijnde wijders langhs deselve Africaense cust tot in de rivieren ofte baye genaempt R. de Cuamo ende R. de St. Jorge op 18 ende 10½ graet leggende oock niet min gout te handelen voor de selve waren als voorhaelt ende vermits d'ondiepe gronden niet als met cleyn vaertuygh te bevaren in de maenden verschreven, ende derhalven voor groote Portugese schepen daeromtrent g'attrappeert te worden niet te vresen hebben, soo haest terra de Natal gepasseert sijn langhs de cust gansch niet als heel fray weer te verwachten ende na de maent Augusto bequame tijt om weder herwaerts te comen, als wanneer eerst de rechte tijt oock wort om robben te vangen, vermits de regentijt aencompt (van May tot October duyrende) door die nattigheyt geen vellen cunnen drogen ende nootsaeckelyck soo lange wel sullen wachten moeten de robbevangst weder bij der hant te vatten, des dewijle de rechte tijt nu over 3 à 4 weecken aencompt om die plaetsen te bevaren daervan wel eens preuve soude nemen maer 't galjot de Swarte Vos, dat hier in plaetse van 't jacht de Goede Hoope hebben gehouden is soodanigh van de wormen doorgeten dat niet sufficant is verre meede te varen, ende niet boven een jaer off 2 ten langhsten sal cunnen te water blijven des voor 't selve wel een ander mochten hebben, ende dierhalven voorhaelde goutplaetse niet onderstaen sullen te besoecken off preuve van te nemen bevoren stercker vaertuygh ende UEd: nader speciale ordre op desen daer toe becomen, soo 't UEd: geraden dunckt voorn: padre over 't selve te hooren spreecken, vertrouwe vastelijck UEd: hun sullen g'animeert vinden voornoemde plaetse te laten besoecken, also van veele gesustineert wordt die plaets 't rechte ophir te wesen, daer Salomon 't gout had laten halen waer toe daer een bequaem jachtjen met 8 à 10 off meer stuckjes, nevens een hecht galjot treffelijck te passe comen soude, ende gaerne voor mijn vertreck na Bat. [1]) genegen blijven eens preuve van te laten nemen, omme te ondersoecken off misschien daer off elders sodanigen off eenigen anderen considerablen handel te vinden waren, pr. adviso". [2])

---

1) Jan van Riebeeck wenste zo spoedig mogelik Zuid-Afrika te verlaten. Zie hierover van schrijver dezes: De stichter van Hollands Zuid-Afrika, Jan van Riebeeck. Amsterdam, S. L. van Looy, 1912, bl. 83.

2) Missive van Jan van Riebeeck aan Heren XVII, 4 Mei 1653.

Heren Bewindhebbers voelden wel wat voor het plan. Ze schreven:

„Wij souden niet vreemt vinden dat een preuve genomen wiert off om de Oost oock eenige negotie soude connen vallen en eenich voordeel voor de Compe te behalen sijn en hebben dien volgende goetgevonden daerover met dese affgaende schepen aen den Gouverneur-Generael en Raden van India te schrijven en haer in bedencken te geven off daer toe niet een kleijn gesorteert Cargasoen tot een inlijdinge van handel souden connen uytmaken en Ul. toesenden. Ondertusschen connen Ul. soo veel doenl. onderstaen en naeuw ondersoeck doen nemen wat bij off omtrent de Caep ten dienste en voordeel van de Compe soude connen werden gedaen. 't Galjot de Botterblom meenen wij bequaem te sullen sijn omme de bijgelegen plaetsen daermede te cunnen bevaeren. De hoope die Ul. ons geve van elephants en zeekoe tanden aldaer te becomen behaeght ons wel; het succes daer van sullen wij te gemoet sien." [1]).

Maar tijdens Van Riebeeck's bestuur was er zoveel belangrijks te doen en het gevaar van overval door een Europese natie werd zó dreigend geacht, dat van uitvoering der plannen niets kwam. Daarbij werd de verkenning van de Oostkust gewoonlik als een onderdeel beschouwd van een reis naar Mauritius of Madagascar (over welke tochten hier niet gesproken kan worden) en pas tegen het einde van Van Riebeeck's Kaapse tijd was het, dat een ernstig krijgsplan tegen de Portugezen in Mozambique tot uitvoering kwam, een expeditie die een volslagen mislukking werd en weinig of niets bijdroeg tot de kennis van land en volk aldaar." [2])

Pieter van Meerhoff, de verdienstelike landreiziger, ontdekker der Namaqua, [3]) kreeg in 1667 opdracht om in de fluit Westwout naar Mauritius en Madagascar te gaan en daarna de kust van het vasteland te verkennen, beginnende met die van Mozambique. Daar moest, zonder er veel tijd aan te verspillen, met de Portugezen vriendschappelik verkeer worden onderhouden, onderwijl goed opnemend in welke conditie zij zich bevonden. Dan, wind en weder dienende, moest gevaren worden naar de mond van de Guamarivier, en zo mogelik, met de hoeker [4]) een eind de rivier opgegaan worden. Als de Portugezen het niet beletten, kon dan met de inboorlingen ruilhandel worden gedreven. Dan zou men gaan naar Steven Verhagen's Baai en de rivieren Basarata en Agula de Boa Pas, waar Kommandeur de Lairesse's vloot in 1663 veel dagen gelegen had. Toen was daar water ingenomen, en bleken de inboorlingen gewillig om lappen te kopen. Ze bezaten o.a. goud. Intussen kon de Westwout, daar het vaarwater er te onstuimig was, naar P. de St. Marie en Rio de Lagoa gaan. Daarna zouden beide scheepjes langs P. de St. Lucia, Rio de Infante, Baya de Allogoa,

1) Missive van Heren XVII aan Jan van Riebeeck, 15 April 1654.

2) De stichter van Hollands Zuid-Afrika bl. 167, en D. 19 Januarie 1663.

3) Zie deel XI van de Linschoten-Vereeniging, bl. 54.

4) De Poelsnip.

Mosselbaai, Vischbaai, Struysbaai en Rio Dolce terugkeren. Van alles van belang moest aantekening gehouden. [1])

Ware het Van Meerhoff gegeven geweest om de tocht te volbrengen, ongetwijfeld zou hij als goed kenner der inlanders en goed opmerker, met belangrijke inlichtingen zijn thuisgekomen. Maar 27 Februari 1668 bracht de Westwout het bericht dat Van Meerhoff en acht man door de inboorlingen bij Antongilbaai vermoord waren. [2])

In 1668 beproefde men een samenvoeging van land- en zeetocht: Korporaal Jeronimus Croese ging met vijftien man mee op het galjoot de Voerman tot Mosselbaai, moest dan vee ruilen en de kudde naar het Fort drijven.[3]) De scheepstocht duurde van 22 Augustus tot 6 November en leverde niets op, daar zware Zuid-Oosterstorm tot ontijdige terugkeer noopte. [4])

Een jaar later kwam het Oostkustplan, tijdens de goede moesson, weer ter sprake, maar daar het garnizoen, in verband met de tijdsomstandigheden, te gering in aantal was, vooral voor vijandelike aanval door Fransen of andere Europeanen, werd tot uitstel besloten.[5]) Wel gingen de landtochten, niet ver van de Kaap, door, om het nodige vee aan te brengen: Croese trok met zestien man met koopwaren en provisie voor zes weken naar de Hessequa en kwam in aanraking met de Obiqua, een Boesman-stam, die tot toen nog niet door de Nederlanders bezocht was. [6]) De Obiqua weigerden alle handel, namen weg wat ze pakken konden, beroofden de Sonqua van hun vee en werden daarom door Croese en de zijnen aangevallen; al hun kudden werden als buit naar het Fort gedreven. [7])

Telken jare zonden Heren Zeventien het bevel naar de Kaap dat de Oostkust verkend zou worden. Zo in 1669 lieten ze schrijven: „Wij hebben voor aengenaem opgenomen en comt met onse intentie en gegeven ordre over een, de besendinge die UE. om de oost hebben gedaen en waerin UE. bij bequame gelegentheyt wel sullen continueren". [8]) In de Resolutien van de Kaapse Regering leest men: [9])

> Donderdagh den 12 Junij A° 1670.
>
> Geconsidereerd haar Ed.[len] onsen H[ren] principaelen bij derselver letteren van den 24[en] Augustij. A° passado niet alleen voor aenge-

---

1) Instruksie getekend door Cornelius van Quaelbergh, 10 Julie 1667. D. 30 Junie, 8 Julie 1667.

2) D. in dato.

3) Hij bracht overland aan 87 ossen en 369 schapen, terwijl Sergeant Cruythoff, die hij onderweg had aangetroffen, met ongeveer 50 ossen en 200 schapen volgde. Hij had de stam der „Attaqua-Hottentotten" bezocht; zij bezaten koper en kralen, verkregen van een donker gekleurde bevolking oostelik van hen wonend. D. 23 Nov. 1668.

4) D. 6 Nov. 1668.

5) D. 23 Okt. 1669.

6) Het woord obiqua betekent in het Hottentots moordenaars. Zie Theal. Op. cit. II. 174.

7) D. 26 Jan. 1669.

8) Missive van Heren XVII naar de Kaap 24 Augustus 1669.

9) Kol. Archief N°. 3983.

naem hebben gelieven op te neemen, de tocht om d'Oost van deese cust, die men in 't jaar 1668 met het galjootje de Voerman hadde in 't werck gesteldt maer ons daer nevens 't ordonneren, dat bij opportuniteijt daermeede well sullen mogen continueeren, soo heeft zijn Ed^{le} d'E. H^{r} command^{r} 1) den Raat in bedenckinge gegeven off men in voldoeninge van opgemelte haer Ed^{le} ordre niet voor goet soude oordeelen den onlangs van de Noordt geretourneerden Hoecker de Grundel 2) tot dit Exploict de novo te approprieren, mitsgaders op wat manieren en hoe verre men dese besendinge soude laten tenderen. Ende naer dat dese materie bij den Raet circumspect overwoogen, ende alle debatten gebalanceert wesende, is naar verscheijdene redencavelingen met overeencominge van gemeijn advijs g'arresteert den voorsz. Hoecker de Grundell daer toe een bequaem scheepje zijnde tot ondersoeck van dese Oostcust te gebruycken en zeijlreede te houden, mitsgaders voor 5 m. ende 31 coppen gevictualieert ende van alle het noodige tot dese voyagie versien zijn, int eynde van deese loopende maandt zijn reijs tot ongevaer Mocambique toe laten aanvanck nemen. Zullende aan d'opperhoofden van dien zoodanich Instructie (om hun geduijrende dese toght daer naer te reguleren) werden ter handen gestelt als hier toe staet geconcipieert te werden.

Ende op dat dit ons desseijn met nauwkeuriger ondersoeck van Land en natie alsmede wat negotie off handel daer mochte vallen zoude connen uijtgevoert werden, soo is mede geresolveert thien wel ervaerene soldaten onder 't Commando van den Corporael Daniel Balck in de gemelte Hoecker te laten embarqueeren gelijck mede goet gevonden is 't cargasoentje 't welck voorsz. Hoecker off well d'opperhooffden van dien op haar vertreck om de Noord tot ruijlinge off inhandelinge van slaven mede gegeven als nogh daer in te laten continueren, op hoope ende insighte off well op dese Oostcust beter avantagie van slaven Handell, ofte eenige ander negotie, tot dienst ende proffijte van de E. Comp^{e}. soude mogen offereren ofte andersints well des noodigh en dienstigh geoordeelt werdende, iets van dien tot pronckagie te mogen employeren."

De tocht van de Grundel duurde van 30 Junie tot 13 September 1670. Het tweetal dagregisters, één van de schipper, het andere van de kaartemaker Sieuwert Jans Boom, volgt hier, terwijl niet wordt afgedrukt dat van de stuurman Huybreght Baltese Gruyt, daar het geen nieuws oplevert. 3)

1) Pieter Hackius, Kommandeur van 25 Maart 1670—30 November 1671.

2) Zie deel XI van de Linschoten-Vereeniging bl. 129.

3) Kol. Arch. N°. 3983 fol. 506^{v} en volgg.

Journael off dagh-register gehouden bij den schipper Gerrit Gerrits Ridder Mugs op de gedaene voyagie met de Hoecker [1]) d' Grundel [2]) om d' oostcust van Cabo de Boa Esperance.

Junius in de Hoeckerboot d'Grundel Ao. 1670.

Maendagh 30en d°. 's agtermiddaghs de soldaten aen boort sijnde, ligten wij ons ancker, gingen onder seijl, de wint Z.O.lik 's avons met sonsonderganck hadden wij de caep Z. t. W.ten en Z.Z.W. van ons 2 cleijne mijlties diep 20 vaem, dreven doen van stilte, de sloep 7 glasen voor de boech hebbende om van de wal te boechseren, ons schip quam op 25 a 26 vaem santgront, somtijts een kleijn luchie uijt den Nker handt dan de koers W.Z.Wt. om van de wal te comen, maer conden niet wel.

Julius.

Dingsdag Pmo d°. 's morgens stilte, bleven soo drijven op 32 vaem de caep Z. t. Wten meest van ons, en de leeuw [3]) Z.Ot. hielen soo de sloep voor de boegh te boegseerde om van 't lant te blijven, een halve mijl van de wal zijnde dreven soo weijnigh voort, 's agtermiddaghs de scheepsraet achter comende liet haer de Instructie voorlesen van de E. Hr. Hackius [4]) gekregen hebbende, dit gedaen sijnde belooffde sulcx na te comen, 's avons quaemen wij ten ancker op 29½ vaem water groff grauwsant de leeuwshooft O. Z. O. ½ Z. van ons en het Robbeneijlant N. t. O. en N. N. O. van ons, 's nagts dreven nog van stilte met de sloep voor de boegh om van 't lant te houden.

Woensdag 2en d°. 's morgens stilte, bleven soo drijven met de sloep voor de boegh, hadden de kop van de leeuw O. en O. t. Nden van ons een kleijne mijl buijten 't lant, 's avons een kleijn lughie setten onse sloep in, de wint N.lik N. Ot. en N.N.Ot. dien naght de coers Z. t. N. sopere [5]) voortganck.

Donderdag 3en d°. 's morgens het lughie somtijts N.N.O. en N. en N.Ot. en oock stilte, peijlde de leeuwshooft N.O. t. Nden 2½ mijl van ons, tegen de middagh begon de koelte te wackeren, hadden dan de tafelbergh N.O. van ons 2 a 3 mijlen en de caep Vals O. t. Z. 4 a 5 mijlen, ginck mooij voort Godt loff, de coers Z. O. t. O.ten en O.Z.O.

1) Een hoeker was een vaartuig met twee masten.
2) Een vissenaam van de familie der gobii.
3) = Leeuwenberg.
4) Commandeur toen ter tijde.
5) = sobere. Ook verder wordt sopere geschreven.

mooije coelte uijt den N.N.O.^{ten} 'snaghs in de 2 waght 3 glase passeerde wij de caep Angulas, [1]) de coers doen Oost aen.

Vrijdagh 4^{en} d^{o}. 's morgens de wint N.W.^{lik} stijve coelte, de koers N.O. t. O.^{ten} en N.O. en N.N.O^{t}., waren tusschen de struijs en visbaeij 3 mijlen buijten 't lant, 's middaghs gisten dit etmaal geseijlt 31½ mijl o½ Z.^{ker} behoude coers giste 34 gr. 40 m.^{ten} Zbr. 2 mijlen buijten 't lant, de wint W.^{lik}, 's agtermiddaghs quamen wij voor de Vleijsbaeij, om dit te weeten soo siet men binnen in 't lant 7 groote hooge bergen die seer kennelick sijn, vert in zee, dan is de bhaeij N. van ons, 's agtermiddaghs de wint W.Z.W. en ook Z.W. en 's avons en 's nagts stilte, int 7e glas een kleijn lughie wt de wal, diepte van 32 a 33 vaem 2 mijlen buijten de wal.

Saterdagh 5^{en} d^{o}. 's morgens een kleijn lughie uijt den N.O. t. N.^{den} N.N.O^{t}. 33 vaem sant, en N. de coers O^{t}. en O. t. N.^{den} waren voor de Visbaeij, is mede met dese hooge 8 a 9 bergen bekent, een bergh daer een boerenschuer op staet soo 't schijnt is N. van U, soo is de Visbaeij open gaets en aen 't O. en 't is wit land, 's middaghs bevonden 34 gr. 17 m.^{ten} de Visbaeij N.W. 2 a 3 mijlen van ons, diepte van 32 vaem sant, bleeff soo langs het lant zeijlen, het lughie N.W. t. N.^{den} daer na W.N.W. en oock W. en Z^{t}.W^{t}. meest stilte, hadden al diepte van 34 a 35 vaem 1½ en 1 groote mijl van 't lant 's avons het lughie N. en N. t. O.^{ten} de coers O. en O. t. N. s naghs oock stilte somtijts en dan weer een lughie wt den N.O.^{te} wt de wal hadde diepte van 36 a 40 vaem, sopere voortganck.

Sondagh 6^{en} d^{o}. 's morgens het lughie N.N.O. daer na stilte en dan weer N. en N.W. en W.^{lik} diep 40 vaem 2 a 3 mijlen buijten 't lant, 's middags de Mosselbaeij N.W. 2 mijlen van ons, is hoogh bergaghtigh lant binnen, maer buijten aen de W^{t}.zij is een vlakker hoeck, bleeff soo O.N.O. soeties voortgaen, het lughie Z.W^{t}. na de middagh diepte van 34 vaem groen sant 's agtermiddaghs omtrent 4 uijren staken bij de wint om de Z^{t}. de wint W.Z.W^{t}. en Z.W. t. W^{te}. bleeff soo al drijven voor een seijl om de noort tot daeghs met slappe coelte.

Maendagh 7^{en} d^{o}. 's morgens de wint westel. met regenagtigh doncker weer setten de zeijlen bij liepen bot na de wal N. en N. ½ W.^{ker} heen, daer dight bij comende en conden niet verkennen dan een grooten inwijck aen de oostzij wijtte 2 a 3 plecken na Kocxschaffen staken weer bij, om de Zuijdt diep 33 a 34 vaedem, lieten 't soo drijven met een zeijl, 's achtermiddaghs wenden in t derde glas weer na de wal, met doncker weer, quamen soo na tot op 33 vaem

1) Agulhas.

met grove dijningen een kleijne mijl van 't landt zijnde de windt W. Z.W., wenden weer om de z^{t}. de westhoeck N.W. ½ W.^{ker}, van ons 2 mijlen hadden een spruijtie N. ½ O.^{ker} van ons, na wij sien conden oft een reviertje was, ende 2 a 3 zandtbergen N.N.W. van ons gisten het reviertje te zijn bewesten ile Contant hielden soo off en aen de wal met variable winden, conden qualick van de wal raecken, [1]) met de platvoet [2]) raekten Godt loff wat van de wal, het lughie N.W. en W.N.W. en W.½Z.^{ker}, namen doen int 4 glas ons marsseijl in diep 45 a 46 vaam en oock 48 vadem, bleven soo drijven dien naght.

Dingsdag 8^{en} d^{o}. 's morgens het lughie N.W. met regen en doncker weer seijlden weer naert landt, in 't 4 glas na Kocxschaffen sagen het reviertje dat bewesten ile Contant leijt N.W. en N.W.½N.^{ker} 1½ mijlen van ons, leijt tusschen 2 hooge bergen, wenden doen weder van 't landt, door 't doncker weer 2 mijlen van 't landt zijnde, namen ons marseijl en fock in, lieten 't soo drijven, met het zeijl en kluijffok, 's middaghs wiert stil, dit duerde den heelen dagh meesten regen doncker weer, dreef soo al meest van de wal, 's naghts int 3 glas van de eerste waght begon te met op te coelen met harde reegen, lieten 't al te zee staan maer in de tweede waght de wint Westel. leijden 't weer na de wal diep 52 vadem, in de daghwaght de windt West N. W. stijve coelte liepen naar 't landt tot op 44. 43. a 40 vadem, sagen een hoeck voor uijt aen lij van ons, liepen daer na toe tot op 36. 33 a 30 vadem zandtgrondt.

Woensdag 9^{en} d^{o}. 's morgens doncker regenagtigh weer, de wind W.N.W. en N.W., bij 't land comende ontboot ick de officieren aghter, vraagden off zij geraatsaem vonden off hier om de hoeck een baen was te anckeren, antwoorden altesamen ja dat het best was, doen bij de hoeck comende vonden een baeij, deden ons best om daer in te comen, maer conden niet wel binnen de baeij comen, quamen soo voort dat wij de hoeck W. ½ Z.^{ker} meest van ons hadden en daer streckt nog een riffie off klip aff, dat was W.Z.W. van ons, quamen ten ancker op 18 vadem zandtgrondt, is een hooge hoeck hadden garen wat dieper ingelopen maer conden niet door de harde windt, God sal ons bewaren hoop ik, vertiert dit etmael Oost 3½ mijl, bleven dien dagh en heele naght leggen met ongestuijmigh weer.

Donderdag 10^{en} d^{o}. 's morgens weer en windt als vooren lieten 't

---

1) „Van „met—raecken" staat er tweemaal.

2) De wachten aan boord waren als volgt. Eerste wacht: van 8—middernacht, hondenwacht: van middernacht—4; dagwacht: 4—8; voormiddagwacht: 8—12, namiddagwacht: 12—4; platvoetwacht: 4—8.

soo nog aan ancker leggen dien dag, 's nagts beterde het weer Godt loff.

Vrijdag 11en do. 's morgens de wind N.Wt. en N.W. ½ N.ker, stierde de sloep aan land, maer conden niet aen landt comen, door de harde brandingh maer sagen een phartij Hottentoos aan landt met beesten bij haer, 's middaghs de wint Z.Ot. en O.Z.Ot., lighten ons ancker en doen quam de sloep aen boort, bevonden Zrbr. van 33 gr. 54 m.ten liepen nogh na de wal ofte om de Z.O.ten bij 't landt 23. 24. 25 a 26 vaam al santgrondt, 's agtermiddaghs stuerden de sloep weer aan landt, en wij liepen soo na wij conden, wenden doen weer om de Zt. de windt O.Z.O. tegen sons ondergangh quamen wij in de baeij Contant ten ancker op 22 vadem fijn santgrond, de hoeck van ile Contant Z.½ Olk. van ons is een hooge hoeck ende sagen nogh een hoeck Oost meest van ons 5 mijlen, maar herwaerts aen zijn nog meer hoecken, een half uer aan ancker gelegen hebbende, quam ons sloep aen boort, zeijlden [1]) dat se nergens aan conden komen om te landen van de brandingh maer in dees baaij is een moije wijde rivier binnen het landt, maer men konder met de sloep niet inkomen, doordien het aen strant toegeworpen is.

Saterdagh 12en do. 's morgens besloten wederom met de raadt om de schuijt na lant te stieren, doordien 't heel mooij weertje was en het wintie wt de wal N.W. en N.N.Wt. en N.den daer de opperstierman met de corporaal en 4 soldaten mede gingh om hout te halen, 's middaghs quam de stierman met de sloep met een partij hout weer aan boort, maar de corporaal met de soldaten en 2 matrosen bleven aan landt om hout te kappen, ligten doen ons ancker, liepen wat nader tot op 17 vaam fijn santgrondt, 's agtermiddaghs voer de stierman met de sloep weer aan landt, gaven hem twee pont toback met een dosijn pijpen tot schenckagie voor de Hottentoos, 's avons quamen met nogh een sloep hout aan boort, bleven dien naght door stilte, hadden 2 schapen geruijlt voor coralen.

Sondagh 13en do. 's morgens stilte, stierde de sloep weer aan landt om hout te kappen doordien wij anders niet doen konden tot voordeel van ons reijs, bleven soo dien dagh leggen en ruijlden nog 3 beesten, 's naghts het luchie N.

Maandagh 14en do. 's morgens het lughie noordel., lichten ons ancker, gingen onder zeijl, 1½ mijl geseijlt hebbende stierde ons sloep aan landt om te vernemen offer eenige revieren waren en wij dreven

---

1) Lees: zeijden.

weer van stilte op 32 a 30 vadem 1 mijl buijten de wal, 's middaghs bevonden Z^{r}b^{r}. van 33 gr. 51 m.^{ten} diep 33 a 34 vadem fijn santgrond 's agtermiddaghs quam de schuijt weer aan boort, hadden niet vernomen dan een kleijn spruijtie daer geen sloep in konde, lughie Zuijdel. daer na de wint Oostel. de coers Z.Z.O^{t}. bleven soo loopen, 's avons peijlde wij met sons ondergangh W.Z.W. van ons 2 groote mijlen, diep 32 vadem fijn santgrond, lieten 't soo voortgaan Z.Z.O^{t}. stijve coelte de sloep in zijnde in de tweede waght namen het marseijl in en de blinde, dreven soo met zeijl fock kluyff fock en besaen bij, int 6 glas wenden wij weer na de wal van de hondewaght de coers N.N.W^{t}.

Dingsdagh 15^{en} d^{o}. 's morgens de wint Oostel. mooije koelte de coers N.N.O. quamen weer bij de wal, na kocxschaffen, int derde glas wende weer van 't landt, 's middaghs bevonden Z^{r}b^{r}. van 34 gr. 17 m.^{ten}, hadden de hoeck van ile Contant N. ten W.^{ten} 4 groote mijlen van ons, na kocxschaffen wenden weer na 't landt, giste vertiert Z. t. O. 5 mijlen dit ile Contant, de Oosthoeck doet hem op N. van U zijnde als een eylandt, de oosthoeck vlack afloopende, ende aende West zij is een kloof daar t' seer wel aan te kennen is, ende het landt is seer hoogh met spitsen en heuvels, 's naghts meest stilte, dan in de hondewagt 4 glasen kregen een luchtie wt den N.N.W. de cours N.O. ten O.^{ten} en O.N.O.

Woensdag 16^{en} d^{o}. 's morgens de wint W.N.W., mooij lugie, de coers oost ten N.^{den}, liepen soo al langs de wal een mijl daar aff op de diepte van 38 a 30 vaem fijn sandt, 's middaghs bevonden Z^{r}b^{r}. van 33 gr. 54 m.^{ten} geseijlt, behoude coers 8 mijlen O.N.O., hier langs de wal sijn veel hoecken van geberghten oft kreken waren, maer is niet, 's avonts setten onse coers Z.O. t. O.^{ten} wat van de platvoet voet 1) uijt, wierpen 30 vaam groff steen gront en sant, staken doen bij, lieten 't soo drijven voor een zeijl die heele naght off aan de wal het lughie W. t. N. en W.N.W. en oock N.W^{t}.

Donderdagh 17^{en} d^{o}. 's morgens de windt W.N.W. en N.W., de coers N., waren goelijck drie mijlen van 't lant diep 50 vaam, wat nader comende seijlde weer langs de wal op 42. 36. 30 en 28 vadem tot bij 't riff van de baeij Allagoa, hadden 28 a 30, binnen 't riff 42 vaam groff sant, streckt pas een groote halve mijl van 't landt, de wint doen N.O. 's middags de hoeck W.Z.W. $^{1}/_{2}$ W.^{ker} van ons bevonde Z.^{r}b^{r}. van 34 gr. diep 24 vaem fijn sant, liepen doen N.W. en N.W

1) Sic.

t. N.[den] de baaij in, hadden al diepte van 24. 23. 22. 20. 18. 16. 15. 14. 13. 12. 11 en 10 vaem al sant, quamen ten ancker op 10 vaem de westhoeck Z.½W.[ker] de punt Z.½O.[ker] van ons 1 groote halve mijl ende de oosthoeck N.N.O., oft eijlanden sijn kunnen nog niet sien, setten doen ons sloep wt om te vernemen wat diepte dat bij 't rif is en oock langs de W.wal, d'kaertemaecker mede gaende sagen oock roock aan 't lant opgaan, 's avons quam hij weder, seijde al vlacke sant gront was, bij 't rif en langs de wal tot binnen toe heel langs de wal.

Vrijdagh 18[en] d[o]. 's morgens het luchie N.W., stierde de sloep weer aan land met d'caertemaecker, tegen de middagh quaemen zij weder aen boort en zeijden niet vernomen te hebben, dan een reviertje dat in de mond droog was, maer landewaert in was water, daer na stierde ick hem weder weg met d' Corporaal en 5 soldaten offer geen volck was aan land off vers water en branthout te becomen was, heel stil, maer d' chaloup naer lant sijnde, cregen een lughie uijtter zee, bevonden hier 's middaghs 33 gr. 54 m.[ten] breete, 's agtermiddaghs omtrent 4 ueren doen quam d'chaloup weder aen boort, seggende, datter hout en water genoeg te krijgen was, en oock datter veel zeekoeijen waren in d' rivier en oock op d' strandt, maer hadden geen volck vernomen, ligten doen ons ancker zeijlden doen op 13 vaedem, quamen daer op ten ancker door stilte, maer int 2 glas van de platvoet ligten ons ancker, weer een kleijn luchie uijt den N. W.[ten] en W.N.W. setten onse coers oost, in zee kregen diepte van 14. 16. 20 vaedem sant en 22 vaem d' grond vuijl van crael en zeeappelen, in d' eerste wacht 35 a 40 a 42 vaem sandgront, 't ging redelijck voort, maer in de honde en dagwaght hadden geen grond, sobere voortganck.

Saterdagh 19[en] d[o]. 's morgens stilte bleven soo drijven op 42 vaem sant, maer 34 vaem kraelsant, tegen de middagh cregen een lughie uijt de W.[ker] handt de coers O. t. N. een mijll buijten de wal is hier aan de strand al witte santbergen bevonden Z[r].b[r]. van 33 gr. 50 m.[ten] diep 36 vaem craelsteen, begon mooijtiens voort te gaan geseijlt 11 a 12 mijlen O. ½ N[k]. behouden coers de bhaeij punt d' fonte N.W. van ons, hier ist santbergen aan d' strand beoosten goelijck 2 mijlen langh, 's agtermiddaghs gingh 't mooij voort O. t. N. en O. de wind W.Z.W[t]. en halff mijl bij de bhaaij van Rijedinfante [1]) is wijt duijnich hoogland diep 33 vaem vuijle grond, 's avonts diepte van 33 vaem,

1) Rio do Infante.

namen ons marseijl, blinde [1]), kluijffock en stagfock in en staken soo bij met 't hooft om de zuijd, lieten 't soo drijven de wint W.^{lik} hadden diepte van 33 a 36 a 40 vaem vuijle grond, maer 45 a 50 a 60 a 65 vaem santgrond int 7 glas van de 2de waght wenden om de N^{d}. stijve coelte, int 5 glas van de daghwagt wenden weer om d' Z.W.^{ten} diep 50 vaem sandgrond.

Sondagh 20^{en} d^{o}. 's morgens de wind W.N.W. wenden weer naer 't land, daer bij comende op 40 a 36 vaam 1/3 mijl van 't land liepen weer langs de wal op de diepte van 33 a 30 vaam vuijle grond en oock schoone grond sagen een riff branden voor uijt, daer bij comende leijt aen de wal O.t.N. soo 't hier streckt, maer naer kocxschaffen saegen nogh een riff voor uijt, int 6 a 7 glas quamen daer bij op 24. 22. 18 vaem, daerom lopende quamen op 15. 14. 13 vaem craelgrond en groffsant d' coers eerst N.O. doen N.N.O. en N. daer na N.N.W. diepte van 13. 12. 10. 9 vaem craelgrond en oock 8 a 7, hielen voert aff cregen weder 10 vaem, weder wat naer d' wal comende wiert drooger naer de middagh liepen op 6 a 5 vaem stenige grond, maer weer wat van 't W^{t}.lant lopende cregen weder 10. 9. 8 vaem fijn sant, hielen dat tot dat het riff Z.O. 2½ mijl van ons was, en d' hoeck Z.O. t. Z. ½ Z.^{ker} quamen soo ten ancker op 18 vadem fijn sant een halve mijl van 't lant omtrent 4 uuren setteden onse sloep uijt, stierden die naer 't land om te sien naer een revier, hadden int zeijlen 2 menschen sien loopen langs d' strandt en hier leggende saegen soo 't scheen nog een eijlandje N.O. en N.O. t. N. van ons.

Maandagh 21^{en} d^{o}. 's morgens redelijck weer met donckere lught stierden de sloep weder naer land met d' Corporaal en 4 soldaeten vonden een reviertie maer conden met d' schuijt daer niet inkomen en sagen oock eenige Hottentoos, liepen doen weg met vrouw en kinderen uijt haer hutjes, quamen tegen de middagh, was vuijl regenagtigh doncker weder, bleven doen leggen, naer de middagh claerden 't op, ligten ons ancker de wind N.W., liepen naer dat eijlandtje toe, maer daer bij comende sagen nogh 2 eijlandjes en ons doght dat wij een reviertien saegen, wendent daer na toe, wierd heel stil en duijster met regen, quamen weer ten ancker op 9 vaem fijn geel sand, hier in 't vaerwater bij de wall is 12. 11. 10. 9. 8 vaem al fijn sant, bleven ten ancker leggen dien dag en nacht.

Dingsdag 22^{en} d^{o}. 's morgens de wind N.W. stierde d' chaloup weder naer land om te sien naer een revier vonden der een maer con-

1) = boegsprietzeil.

den daer niet incomen met d' chaloup, wij lighten ons ancker mede, zeijlden naer 't middelste off grootste eijlandt off klip toe, doen liep d' wint Z.W. hadden hier al diepte van 8. 9. 10 vaem fijn en oock schulpsand-grond, dit zijn 3 groote clippen boven water een groot leggende quamen op 10 vadem ten ancker fijn sant het grootste eijland Z.½O.^{ker} ¼ mijl van ons en het Z.Z.½W. 1 groote ½ mijl van ons, omtrent de middagh met doncker regenaghtigh weer bleven dien dag en naght voor ancker leggen in de bhaeij Thaos.

Woensdag 23^{en} d^{o}. 's morgens de wind W^{k}. ligten ons ancker en gingen onder zeijl de coers O. en O. t. Z. 's middags bevonden Z^{r}b^{r}. van 33 gr. 30 m.^{ten} deden doen ons best om uijt de bhaeij te comen, diepte van 12. 14. 16. 20 vadem, hadden doen 't grootste van de drie eijlanden Ily thaos W. ½ Z.^{ker} 3 mijlen van ons 20 vaem diep groff root schulpsant dese bhaeij is wel 20 mijlen verder van de caep als d' paskaert wijst en is oock wel 30 m.^{ten} noordelijcker so wij bevinden aen onse breete, bleven soo al oost langs de wal op 20. 22. 23. 24. 25. vaem crael off groffsandgrond, een uer voor son saegen eenige clippen, en een eijlandje int O.Z.O. en Z.O. t. O. van ons liepen daer na toe, conden daer niet wel boven seijlen, liepen doen soo op 20. 16. 15. 10 vaem groff schulpsant hielden doen wat aff Oost aen kregen 9. 8. 5 vaam, liepen N.O. en nog wat N.^{ker} kregen weder 8. 9. 10. 11 vaem groffsant met steenties, lieten doen ons ancker vallen doen d' donckere nagt aenquam d' oostelijckste clippen Z.O. ½ Z.^{ker} 5 mijlen van ons ende 't eijland Z. t. O. ende de Westhoeck Z. t. W.^{ten} d' buytenste clippen ¼ mijl ende d' hoeck van 't vaste land d' sandduijnen N.O. ¾ mijl groot lieten 't soo leggen, de wind W.Z.W. labbercoelte dien naght en W.N.W^{t}.

Donderdag 24^{en} d^{o}. 's morgens de wind W^{l}., stierden de sloep naert eijlandje toe met d' klippen, voeren rondom, conden niet aan lant comen, door de groote brandingh maer hadden diepte 10. 12. 15. 8. 9. 7 vaem dight bij d' clippen, dit gedaen zijnde, quamen weer aen boort, ligten doen ons ancker naer kocxschaffen en zeijlden weder langs de wal oostheen, labbercoelte, 's middaghs bevonden Z^{r}b^{r}. van 33 gr. 33 m.^{ten} vertiert dit etmael 6½ mijl O.N.O. behoude coers diep 20 vaem fijn sant 1 mijl off ¾ mijl buijten de wal, bleef 's nachts soeties voortgaen de coers O. t. Noorden d' wind W.N.W^{t}.

Vrijdagh 25^{en} d^{o}. 's morgens de wind W^{l}. met een mooij lughie de coers N.N.O. heen naer d' wall doordien wij wat van de wal geraeckt waeren, 's middags bevonden Z^{r}b^{r}. van 33 gr. 28 m.^{ten} diep ogtent peijling N.W.^{k} 12—17.[1])

1) Dit staat in margine.

35 vaem grofsant vertiert O.N.O. 15 mijlen waeren doen een mijl buijten de wal is hier duijnig en bergaghtigh land met wit sant het land leijd hier wel 6 a 7 mijlen N.ker in de caert uijtwijsende de breete bleven dien dag en nagt soo 't scheen redelijck voortgaan, maer hadden stercken stroom uijt d' oostelijcker hand snagts diepten 33. 36. 40 vadem.

Saterdagh 26en do. 's morgens de wind Z.W. t. W.ten met mooije coelte d' coers N.O. en N.O. t. O. 's middaghs bevonden de Zrbr. van 33 gr. 4 m.ten vertiert 17 mijlen N.O. t. O. ½ O.ker behouden coers diepte voor de middagh 32. 30. 25. 20. 15 vaem santgront ⅓ mijl buijten 's middaghs ¾ mijl buijten de wall fijn sant 23 vaem bleef dien heelen naght mooij voortgaen langs de wal N.O. t. O. heen, 's naghts in de tweede waght passeerde wij punt phirmere. [1])

Sondagh 27en do. 's morgens de wint N.W. t W.ten de koers N.N.O. en N.O. t. N.den mooije coelte sagen een vier aen land bevonden door 't peijlen des sons derthien gr. Nd. Westering, 's middaghs bevonden d' Zrbr. van 32 gr. 24 m.ten geseijlt behouden coers 20 mijlen N.O. t. O. ½ O.ker wenden ons doen om d' N.W. d' wind N.N.O. en N.O. t. O. s avons ½ uer voor son dight onder 't land zijnde op 36 vaem fijn sandtgrondt wenden doen weer in zee de coers O. ½ Z. met stijve coelte namen ons marseijl in en seijlden soo met zeijl fock en cluijffock en besaen bij 't zee in de eerste waght cregen int 3de glas weer een Z.Wl. lught setten onse coers N. t. O. en N.N.O. aen met stijve coelte in de honde waght N.O. t. N. en N.O. de coers over 36. 40. 42 vaem digt bij 't land liepen soo langs de wal dien naght met mooije voortganck.

Maandag 28en do. 's morgens de wint uijt den Z.W. stijve coelte de coers N.O. langs de wal ging hart voort, 's middaghs bevonden Zrbr. van 31 gr. 33 m.ten geseijlt behouden coers 18 mijlen N.O. bleven soo digt langs de wal van Natal lopen, in 't tweede glas saegen wij twee hooge bergen N. van ons al van malcanderen steijll affgebroocken land boven plat als een taeffelbergh maer N.N.W. de bergen aen strandt hebbende leken een open gat off reviertje te zijn aan d' westzijd 2 klippen leggende ende aen de oost hoeck een cleijn bergje N.W. t. N. soo 't gat openstaet bekent best te zijn, om in te comen, waeren een cleijn halffmijl van de wal off gat, dorste niet naerder comen door d' harde en groove zee die hier ginck ende stijve coelte maer zeijlden al voort om onse reijs te vorderen so 't Godt be-

1) Bedoeld: Punta Primera.

lieft ende hier langs de wal wierd lustigh gevierdt van den eenen tot den anderen bergh den geheelen dagh, en is hier 3 a 4 dubbelt hoogland aan d' oosthoeck laeger en vlacker enkele afflopende bleven den geheelen nagt al N.O. t. N. aenlopen met mooij coelte op de diepte van 31 a 32 vaem.

Dingsdag 29en do. 's morgens de wind W.Z.W. d'coers N.O. t. N.den bevonden door 't peijlen des sons 14 gr. N. Westeringh, diep 30 vaem een cleijne mijl buijten de wal 's middaghs bevonden Zrbr. 30 gr. 21 m.ten geseijlt 23 mijlen N.O. t. N. behouden coers diep 25 vaem craelsteen en groffsant met een mooij coeltje 's agtermiddaghs de wind Zk. en stilte dreven overstier om d' Z.W. 's nags een mooij lughie somtijts uijt de wal en somtijts stil hielden 't al op 36 a 38 vaem maer conden niet sien dat wij wonnen door d' harde stroomen uijt d' N.O. d' wind N. de coers O.N.O. en O. t. N.

Woensdag 30en do. 's morgens het lughie Nl. de coers O.N.O. sobere voortganck, daer na de N.N.O. de coers O. en O. t. Z. mooije coelte int 5de glas naer kocxschaffen wende weer om d' N.W. 's middaghs bevonden d' Zrbr. van 30 gr. 48 m.ten gisten vertiert 3 mijlen N.O. maer waren uijtwijsent de breete ZWt. 10 mijlen gedreven overstier 's avons ½ uer voor son wenden weer om d' oost d' wind N.O. 's nachts in de twede waght stilte bleven so drijven in de dagwaght cregen weer een lugje uijt den W.N.W. de coers N. t. O. naer d' wall.

Donderdag 31en do. 's morgens het lugje N.W. en W.N.W. de coers N.N.O. en N.O. 's middags bevonden Zrbr. van 31 gr. 11 m.ten vertiert naer gissing Nt. O. ½ N. 3 mijlen, maer waren weer 5½ mijl overstier gedreven, door d' harde stroom die hier om d' Zd. loopt hadden diepte ¼ mijl van de wal 47 vaem grof schulpsant een heel cleijn lughie, bleven soo langs de wal lopen, de wind Z. en Z.O. en O.Z.O. en O. en O.N.O. en een halff uer voor son wenden van 't lant diep 30 en 32 vaem grofsant de wind dan N.O. en N.O. t. N. de coers O. t. Z. en oost in de hondewaght int 3 glas leijdent weder naer d' wal de coers N.W. t. N. en N.N.W. in de hondewaght wenden weer van 't landt.

Augustus.

Vrijdagh Primo do. 's morgens de wind N.N.O. met mooije coelte leijden soo om d' oost bij d' wind over, bevonden 's middags Zrbr. van 32 gr. 16 m.ten vertiert 4½ mijlen O.Z.O. naer onsse gissing maer uijtwijsent d' breete zijn vrij wel 15½ mijl om d' Zd. geset met d' stroom soo dat hier een harde stroom om d' Z. gaet, wenden doen om d' N.N.W. en N.W. t. N.W. d' wind N.O. t. N. 's avons ½ uur

voor 't ondergaen des sons wenden wij weder van de wall diep 32 vaedem schulpsant, d' punt primiere [1]) W.Z.W. 2 mijlen van ons begon te met harder te waeijen namen ons marseijl in met d' kluijffock, lieten 't soo om d' O.Z.O. staan met schoverzeijl en fock, de wind N.O. en N.O. t. N. bleeff soo den gehelen nacht drijven om d' zuijd.

Saturdagh 2^{en} d^{o}. 's morgens d' wind N.O. met topseijlscoelte setten ons marseijl en kluijffock bij en wenden om d' N.N.W. 's middags bevonden Z^{r}b^{r}. van 33 gr. 21 m.^{ten} vertiert naer gissing Z.Z.W. 7 mijlen maer waeren 17 mijlen om d' Z.Z.W. geraeckt door d' harde stroom die om d' Z^{d}. gaet, bleven 's agtermiddaghs al bij de coers N.N.W. en N.W. t. N. duerde tot 4 glasen in d' eerste waght cregen doen een Z.W. wind d' coers doen N.N.O. met mooije coelte begon weer wat om de Noord te raecken bleeff soo al lopen tot den dagh.

Sondagh 3^{en} d^{o}. 's morgens d' wind Z.W. stijve coelte de coers N.O. liepen soo langs de wal een mijl daer goelijck van zijnde, met kocxschaffen hadden wij punt primiere N. t. W. 1½ mijl van ons ging hart voort God loff, 's middaghs gisten Z^{r}b^{r}. van 32 gr. vertiert dit etmael 20 mijlen N. t. O. behouden coers bleven soo langs de wal van Natal lopen ¾ mijl buijten 't lant dien dag en heelen naght met hard weer in 't sigt van 't lant.

Maandagh 4^{en} d^{o}. 's morgens d' wint Z.W. en Z.W. t. W. met stijve coelte de coers N.O. t. O. ging hard voort soo 't scheen maer d' stroom tegen hebbende was 'et dat wij niet veel voortgingen 't welck aan het land te sien, 's middaghs bevonden Z^{r}b^{r}. van 31 gr. 20 m.^{ten}, dit lant is hier seer hoogh 4 a 5 dubbelt bergaghtigh lant ende lijckt offer een revier tusschen 2 hooge taeffelberghen uijt quam, terra de Natal soo hier staat gistte vertiert 32 mijlen N.O. maer uijtwijsent 't lant en d' breete souden in dese 2 etmaelen d' stroom 17 mijlen overstier geset hebben, so comen wij te kort en dat met zulcke stijve coelte sodat d' stroom 17 a 18 mijlen in 't etmael loopt om d'Z^{d}., 's agtermiddaghs omtrent te 4 ueren quamen voorbij een spruijtie off reviertie lopen, maer brand het geheele gat over en 't woeij te stijff om de schuijt daer heen te stueren, lieten 't voortgaan op 20. 18 en 15 vaem steenige grond, dit spruijtie heeft een hooge witte duijn aan d' oostzijd van 't gat, 's nagts saegen wij een hopen vieren aan 't land, bleven soo al zeijlen N.O. t. N. en N.N.O. op 25. 23. 22 vaem sandtgrondt.

Dingsdag 5^{en} d^{o}. 's morgens d' wind W.Z.W. mooije coelte de coers N.O. t. N. en N.N.O. liepen soo langs de wal op 20. 21. 22 vaem

1) Punta Primera.

fijne santgrondt smiddaghs bevonden Z^{r}b^{r}. van 30 gr. 24 m.^{ten} geseijlt N.O. t. N. 22 mijlen naer gissing maer bevinden 18 mijlen geseijlt te hebben soo dat wij d' stroom nog tegen hebben, 's avons met sons onderganck quaemen wij ten ancker op 21 vaem fijn sandgrond met stilte door d' stroom die wij tegen hadden, 's nags sagen weder groote vieren branden aen land, 's naghs int 8 glas van de eerste wagt gingen weder onder zeijl d' wint W.N.W. met een mooij luchie en d' maen 1 glas op geweest zijnde, d' coers N.O. t. N. en N.N.O. diepte van 20. 19. 18 vaem sand.

Woensdag 6^{en} d^{o}. 's morgens d' wind W.Z.W. de coers N.N.O. mooije coelte liepen al op 20. 18. 15. 14 vaem santgrond ½ mijl schaers buijten 't lant en ½ mijl, bleven soo al zeijlen, sagen 3 a 4 menschen aan strand lopen daer een gat voor aen een clip als een brugge doorliep, en daer beoosten comende sagen een groot binnewater maer aan d' Oostzijde van 't gat waeren duijnen, branden heel over, sagen oock menschen daer over lopen soo 't scheen, bevonden 's middags Z^{r}b^{r}. van 29 gr. 40 m.^{ten} een mijl benoorden of N.O. van dese hoge hoeck zijnde vertiert 15 mijlen N. t. O. behoude coers diep 22 vaem grauwsant bleven soo den geheelen dag en d' nagt lopen op 22. 20. 19. 18. 14. 15. 10. 8. 9. 10. 12. 13. 14. 15 vaem lopen langs de wal somtijts grauw en somtijts rootsant en op 8 a 9 vaem steenige grond, sobere voortganck.

Donderdag 7^{en} d^{o}. 's morgens 't lugje N.W. en W.N.W. liepen al op 12. 13. 11. 10 vaem d' coers N.O. t. N. en N.O. en N.N.O. en N.O. t. O. so de bogten strecken en d' inhammen, naer Kockschaffen quamen wij ten ancker op 9½ vaem groff stenig sant, stierden onse schuijt naer land om dat wij een binnewater sagen, maer conden geen gat vinden, saegen oock een riff O.N.O. en O. t. N. een cleijne mijl van ons branden, 's middags 't luchie Z^{k}. ligten ons ancker en gingen onder zeijl, bevonden Z^{r}b^{r}. van 28 gr. 46 m.^{ten} maer een uer daer naer quamen weder ten ancker door d' Z.O. wind dat wij overstier dreven, bleven soo dien heelen nagt leggen tot een uer voor dagh.

Vrijdagh 8^{en} d^{o}. 's morgens een lughie uijt de wal d' cours O. en O. t. N. weder stil, quamen 3 mael ten ancker dien dag 's middags bevonden Z^{r}b^{r}. van 28 gr. 43 m.^{ten} bleven nog ten ancker leggen, 's agtermiddags d' wind O.N.O. mooije coelte, bleven dien dagh en twee wagten van de nagt leggen, in de daghwaght gingen onder zeijl.

Saterdagh 9^{en} d^{o}. 's morgens d' wint N. en N. t. O. liepen O. t. N. heen, sagen oock dat ons touw heel schadeloos was van de grond geraeckt, hackten een stuck uijt en zouden wel dienen mee[r] afgehackt

te werden, dorsten niet omdat wij 't touw wel van noden hadden op d' reijs, 's middags bevonden Z^r^b^r^. van 28 gr. 37 m.^ten^ hielden 't soo al op 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17 vaem somtijts sant maer op 9. 8. en 10 vaem crael en steenige off grofsantgrond wenden weer van de wal tot op 17 vaem doen weer na de wal quamen op 6 vaem grauw sant ten ancker een groot ½ mijl van de wal d' westhoeck van 't reviertje N.N.O. ½ O.^ker^ van ons d' wind N.O. t. O. en O.N.O. marseijlscoelte snaghs d' wind N.O. en N.O. t. N. stroom om de Z.Westen.

Sondagh 10^en^ d^o^. 's morgens d' wind N.O. topseijls coelte, d' stroom ging om de Z.W.^ten^ bleven dien dagh voor ancker leggen en den geheelen nagt.

Maandag 11^en^ d^o^. 's morgens mooije coelte uijt den N.N.O., ligten ons ancker sagen weer ons touw lustigh gevijlt was, door de scharpe grondt lieten 't doen om d' ooststaen, 's middags bevonden Z^r^b^r^. van 28 gr. 42 m.^ten^ goelijck 2 kleijne mijltjes buijten de wal diep 16 a 17 vaem santgrondt, 's agter middaghs int tweede glas wende weer naer de wal, d' wind N.O. t. O. en N.O. quamen weder naer d' wal op 7½ vaem santgrondt, d' stroom Z.W.t, waren weijnigh vertiert, bleven weder dien heelen nagt en dagh ten ancker leggen.

Dingsdagh 12^en^ d^o^. 's morgens 't lughie N.N.W. ligten ons ancker en zeijlden weer soeties voort, de wint N.N.O. en N.O. t. N. stilte quaemen weder ten ancker op 10 vaem groffsant met steentjes stierden d' chaloup naer land om naer d' revier te sien naer d' middagh gingen weder onderzeijl het lughie Z.O. maer 2 a 3 glasen daer naer quamen weder ten ancker op 7 vaedem santgront maer voor 't touw gestrekt zijnde was 't 6 vaem groffsant met steentjes het lugje O.N.O. en N.O. t. O. omtrent 4 ueren quam de sloep aan boort, hadden 's middags voor 't reviertje St. Lucy geweest met d' chaloup, maer conden daer niet incomen door d' harde stortingh, maer binnen leek 't mooij wijt en diep te sijn, maer voor aan droog, wij bleven dien dagh en naght ten ancker leggen, d' wind N.O. en N.O. t. O.

Woensdag 13^en^ d^o^. 's morgens t lugje N.O. t. N. en N. ligten ons ancker zeijlden een cleijn mijltje N.O. t. O. en N.O. heen wiert stil quamen weer ten ancker op 13 vaedem, het reviertje N. ten W.^ten^ een cleijn mijltje van ons, 's middaghs bevonden Z^r^b^r^. van 28 gr. 33 m.^ten^ 's agtermiddaghs d' wind O. t. N. ligten ons ancker liepen weer na d'wal tot op 10 vaem groff en fijn sant en steckgrond, het reviertje Lucia N. t. W. en N.N.W. ½ mijltje schaers van ons, quamen soo ten ancker en bleven soo den geheelen dag en nagt leggen.

Donderdag 14^en^ d^o^. 's smorgens 't lugie N. t. O. en N.N.O. ligten

ons ancker en gingen weder onderzeijl de coers O. t. N., rogten met 't tij weer soo verre van de wal, mosten weder ten ancker comen, op 22 vaedem santgrond een groote mijl van de wall, een uer off anderhalff ligten ons ancker weder, het lugje Z. gingen weder onderzeijl maer wierd weder stil, tegen d' middagh cregen een mooij lughie uijt den Z.W. de coers N.N.O. en N.O. t. N. bevonden Z^r^b^r^. van 28 gr. 29 m.^ten^ een mijl buijten 't lant diep 19 vaem fijn santgrond liepen soo langs d' wal 's middags quamen wij weder voorbij een binnenwatertje lopen, maer buijten leij een santbanck voor daer water seer op stoote gelijck 3½ mijl van d' andere revier St. Lucij, 's avonts quamen wij ten ancker op 11 a 12 vaem ⅓ van een mijl buijten de wal hadden al diepte gehadt van 8. 9. 10. 9. 8. 7. 6. 7. 8. 9. 10. 11 en 12 vaem fijn santgrond, dien dagh 4 mijlen vertiert.

Vrijdagh 15^en^ d^o^. 's morgens d' wind N. t. W. ligten ons ancker weder en gingen onderseijl 1. 2. a 3 ueren onder zeijl geweest zijnde, liep d' wint N.O. t. O. en N.O. wenden weer na de wal, naer de middagh quamen weder ten ancker op 13 vaem fijnsant ½ mijl van de wal, 's avonts begon 't seer hart te waeijen uijt den W.^ten^ en daer naer Z.W. ligten ons ancker en rogten (God loff) onder zeijl doen liep de wind Z.Z.W. en Z. en Z. t. O. en Z.Z.O. met storm onse coers O.N.O. aen met een seijl hadden soo veel wij voeren conden dien helen [dag] met groote zeen, 's nagts reviertje voorbij gelopen.

Saterdag 16^en^ d^o^. 's morgens d' wind Z. t. O. met storm, zeijlden nog met een zeijl N.O. t. O. daernae na Kocxschaffen 't weer een weijnig beter, d' coers N.O. t. N. en N.N.O. setteden ons blinde bij, 4 glaesen uijt zijnde, d' coers N. en N. t. O. bleef soo loopen, d' wind Z. 's middaghs gisten vertiert 16 mijlen N.O. meest gegiste breete 27 gr. 40 m.^ten^, bleeff al N.^den^ heen lopen, int 3 glas naer d' middagh sagen 't land, was duijnigh 's avons wierd 't stilagtigh 's nags sobere voortganck d' wint Z.O. en O.Z.O. en O. t. Z. d' coers N. t. O.

Sondagh 17^en^ d^o^. 's morgens de wint O. en stilte, naer Kocxschaffen sloegen ons zeijl aff, dat het aan stucken geslaegen was, en sloegen doen weder een ander aen, ondertusschen cregen weder een N. en N.N.W. en N.N.O. wint d' coers W.N.W. 's middags bevonden Z^r^b^r^. 27 gr. 17 m.^ten^, digte bij 't landt zijnde bevonden overstaeg de coers O. t. N. geen grond, is hier heel steijl geseijlt dit etmael 12 mijlen N. 1½ O.^ker^ behouden coers, 's agtermiddaghs hielden 't soo off en aan de wal, maer 's avons liep d' wind N.O. 's nags d' wind N. t. W. en N.N.W. lieten 't al om d' N.O. t. O. en O.N.O. staen maer behielden pas O.Z.O. den geheelen naght de stroom om d' zuijd gaande.

Maandag 18en do. 's morgens d' wind N. t. W. stijve coelte zeijlden met schoverseijl [1]) N.O. t. O. de coers N.O. 's middaghs bevonden Zrbr. van 27 gr. 53 m.ten geseijlt naer gissingh 12 mijlen O.Z.O. behouden coers, maer was wel Z.O. t. Z. heen gedreven 11 mijlen door de harde stroom die om d' zuijd gaet, bleeff dien dag en geheelen naght om d' W. t. N. en W. doordien om d' N.W. t. W. gewent waren, d' wint N. en N. t. O. en N.N.O. heelen naght meest slappe coelte.

Dingsdagh 19en do. 's morgens d' wind N.N.W. en N.W. t. N., wenden om d' N.N.O. en N.O. t. N.3 mijlen buijten 't lant, doen d' kock geschaft hadde in 't 5 glas liep d' wind weer N. en N. t. O., wenden weer om d' W.N.W. liepen soo naer 't lant toe, 's middaghs bevonden Zrbr. van 28 gr. 6 m.ten 1½ mijl buijten d' wal, hadden hier een inbogt, maer nog geen grond; vertiert 10 mijlen W. en W. ½ Z.ker, behouden coers, 's agtermiddaghs quamen wij ten ancker voor de rivier Os medos de sura [2]) op 10 vaem W. t. Z. van ons ⅓ mijl aen d' Westzijde is hooger land dan aen d' oostzijde, leijt op 28 gr. br. hier is mooij fijn santgrond dese hoeck leijt W.Z.W. ⅓ mijl van ons vol boomen maer bij 't strant sant end d' Z.hoeck leijt Z. t. W. 2½ mijl end d' Nd.hoeck N.N.O. wel soo oostelijck 2 groote mijlen van ons, maer beoosten d' rivier is mede laeg land en vlak strand, sagen ook roock opgaen aen land, bleven dien nagt ten ancker leggen.

Woensdag 20en do. 's morgens d' wind N.N.O. en redelijck weder, d' raet agtergecomen sijnde, resolveerde, d' sloep naer d' Revier Os medos de sura te senden, gelijck wij deden, vonden daer swarten met branthout, en bij noot water te halen, maer 's middags of 1 uer daer naer aen boort comende begon d' wint te zuijelijken en om geen tijt te versuijmen resolveerden weder met den Raadt om onse reijs te vorderen naer d' revier van Aguaboa, om te sien voor ons water en branthout te halen, dat wij weijnigh hadden, omtrent 4 ueren ligten wij ons ancker setten onse coers N.N.O. heen langs de wal, d' wind Z. t. W. mooij coeltje bleeff den geheelen nagt mooij voortgaen God loff, op 13. 14. 16. 20. 30. 40 en 50 vaem.

Donderdag 21en do. 's morgens uijt den Z.Z.W.maers [3]) de coers N. t. O. naer kocxschaffen wierd stil, mosten ten ancker comen op 30 a 31 vaem schulpsant 1½ mijl van de wal bij 4 a 5 hooge duijnen door d' harde stroom die om d' Zd. gaet, 's middags bevonden Zrbr.

1) = zeil aan de grote mast.
2) Os Medaos do Ouro.
3) sic.

van 27 gr. 47 m.[ten] een cleijn lughie uijt d' N.hand, 's agtermiddaghs stuerden wij d' sloep aan land met d' Corporael en 2 soldaten om off zij hout conden crijgen, het volck te bevrijden, als zij hout capten, offer volck was off wilt gedierte, doordien 't hout seer dight aen strand sting, soo 't scheen, maer bij 't strant comende sagen een partij swarten, dorsten niet aan land gaan, staken weder naer boort toe, maer conden 't schip niet krijgen door d' harde stroom die om d' N[d]. loopt, roeijden weder naer lant bij d' wal op tot boven ons, quamen 's avons laet aen boord, d' wind N. topseijlscoelte, setteden d' sloep weder in en bleven dien nagt leggen.

Vrijdagh den 22[en] d[o]. 's morgens d' wind N.O. t. N. mooije coelte, bleven leggen door d' harde stroom, met sons onderganck d' wind Z[k]. met mooije coelte, gingen weder onderzeijl, meenden het tij te verseijlen, maer 's naghs een labbercoeltje, dreven overstier gelijck wij 's morgens sagen waeren wel 1 groote mijl overstier gedreven, doordien wij geen gront conden krijgen.

Saterdagh 23[en] d[o]. 's morgens d' wint N.[lik] met een mooij luchie en harde stroom uijt den N., besloten wij met den raadt om na het reviertje Os medos de Lury te loopen, doordien wij maer voor 7 a 8 dagen branthout hadden om ons hier van te versien dewijl wij in de wint en stroom hebben en onmogelijck is om in Aguboa te komen daertegen d' middagh komende op 10 vaem fijn sant lieten 't ancker vallen en stierde doen d' sloep met 14 man aan lant met soldaten en boots-volck, daer onder de Corporael en stierman Boon hooffden off waeren, altsamen geweer bij haer hebbende tegen de swarten, 's agtermiddaghs begon 't hart te waeijen uijt den Z.[ker] handt vierden bot uijt ende de schuijt bleeff den heelen nagt aen lant.

Sondagh 24[en] d[o]. 's morgens d' wint Z.Z.O. het weer wat beter God lof, maer de zee storten soo aan lant dat de sloep niet uijt et gat kon komen, 's middags bevonden Z[r]b[r]. 28 gr. 3 m.[ten] de wint doen Z.O. en O.Z.O. en tegen den avond O. en O.N.O. korten wat bot in maer 's nags de wint N.N.O. en N. t. O. vierden wat bot uijt maer kregen nog geen schuijt aan boort doordien 't soo branden aen strant, maer hadden een hoope volck bij de schuijt gesien.

Maandagh 25[en] d[o]. 's morgens de wint N. t. O. mooije koelte sagen nog geen schuijt komen, wat datter aen schort is Godt bekent, omtrent 10 ueren quam de schuijt aen boort met haer 7 man seijde dat de schuijt 't onderste boven gesmeten was doen sij al 't volck in hadden, daerom bleeff d' Corporael aen landt met de soldaten en de stuerman Siewert Boon verloren hebbende haer dreg wt de boot

met 3 bijlen en een partij geweer, stierde doen weder kruijdt en loot an landt om haer te beschermen tegen de swarten ofter toequam, want hier veel volck aan lant is en stierde oock 5 st. koperdraet aan lant om off sij gebreck hadden om aff te leven in noot en belasten d' quartiermeester wel dat sij daer wel op passen soude om met hout en volck aen boort te comen, tegen den avont off als het sou in t gat niet branden, maer bleven weer aan land dien dagh en naght, fariabele winden.

Dingsdagh 26en do. 's morgens de wint Z.Z.W. met regen en ongestuijmig weer, d' sloep nogh aen lant zijnde begon hoe langer hoe meer te regenen en waeijen, soo dat wij na de middag ons steng schooten en kluijffock in 't schip hadden de wint Z. t. O. pyckten ons ree, vierden 1½ touw uijt, bleven soo rijen op een lager wal meest dien dag en naght.

Woensdag 27en do. 's morgens de wint Z.Z.O. het weer wat beter God loff, bleven soo nog leggen, de sloep nog aen lant zijnde dien dag.

Donderdagh 28en do. 's morgens de wind Z.W. met mooij weder sagen nog geen sloep comen, lighten ons ancker lieten het soo wat drijven, maer geen sloep siende lieten 't ancker weer vallen, daer na saegen wij een schouw waeijen, lieten doen ons wimpel waeijen, maer haer touw innemende namen ons wimpel mede in, maer sagen nog geen sloep komen, wisten niet wat dencken soude, maer sagen 8 man aen landt bij malkander een reijs a twee, 's agtermiddaghs sagen wij ons schuijdt agter ons aen strand sonder volck, schooten een schoot a twee en lieten doen weer een schouw waijen, maer vernamen geen volck meer, maer wij maeckten doen een katje marouw [1]) van ons focke mast en ree en een wanck en een gyck aen 3 stucken, stierde daer na drie man mede na lant toe met een deel lijnen maer door den avont dorsten niet aen lant comen, haelde haer weer aen boort, lieten doen soo dien nagt leggen.

Vrijdagh 29en do. 's morgens setten wij ons steng en rae omhoog, lighten ons ancker, een luchie uijt den W.Z.W. seijlden na ons sloep toe, soo na wij konden deden een seijn met d' vlag en schooten een schoot om te sien off ons volck aan land ons volgden, maer bleven bij malcander op haer plaats, wij bij de wal op 7½ vaem omtrent ¼ mijl van de sloep komende daer hij aan strant sat stierde bootsman en bottelier met de kajuijtwagter na landt met de kattie marou en een dosijn lijnen aen lant, in de brandingh komende rogten aen lant, lie-

---

1) een vlot.

pen bij d' sloep, daer geweest hebbende liepen doen na het ander volck bij de revier maer quamen ten eersten wederom met nog 6 a 7 man, de wint liep N.O. doen sij bij de schuijt waren smeten die om en weer om en versagen hem soo veel sij conde maer dorsten hem nogh niet int water voeren door d' stortinge en brandingh, stierde 's agtermiddaghs weer twee na de revier, waerom en weet ick niet, bleven d' rest bij de schuijt maer een uer daerna ging mede wegh d' schuijt t' onderste boven gekeert hebbende, schooten doen weer een schoot, maer gingen haer gangh, een uer daerna quamen met haer 9 weer bij d' schuijt en wij haelden de kattie marouw weer aan bort doen sij van de sloep gingen, wij bleven soo den naght leggen, d' wint N.lk maer cregen geen sloep aen boort.

Saterdagh 30en do. 's morgens d' wint N. mooije coelte, sagen de sloep nog op 't landt maer geen volck daer bij, schooten 2 schooten vernamen nog geen volck als aan d' Wt.cant van de revier, wat voor volck het was is God bekent maer presumeerde ons volck te sijn, wij hier scheep kregen nog 2 leggers water voor de hant, pompten die over een sleng dese legger vol soutwater vulde, bevonden nogh vijft volle leggers, voorts water met weijnigh hout, 's agtermiddaghs omtrent 4 ueren sagen wij ons volck met haer 12 soo ick tellen kon passeeren en 't strandt langs om de W. na de Caep toe en lieten de sloep t' onderste boven leggen, konde niet bedencken wat aan de schuijt schorten dan alles wel te sijn, soo wij konde sien, schoten nog een schoot met scharp na haer toe bleven wat staan, maer gingen weer haer gang, een uer daer na quamen de swarten bij de sloep en smeten die weer regt met haer 6, namen dat goet datter in was en setten 2 riemen op sijn ent en brogten het goet weg, daer na tegen den avont ligten wij ons ancker en liepen wat van de wal na de revier op 10 vaem, anckerde doen weer, 's avonts ligten ons ancker weer meenden dat onklaer was maer was klaer, lieten 't weer vallen met topseijlscoelte de wint dien nagt Z.Z.W. vierden een touw uijt, bleven soo leggen.

Sondagh 31en do. 's morgens de wint Z.lik stijve coelte, vierde nog wat bot uijt, na kocxschaffen schooten een schoot en lieten een schouw waeijen, sagen 4 a 5 swarte komen aen strant, meende eerst dat het van ons volck was maer waren swarten, gingen weer wegh en ons sloep sting nogh op strandt met de riemen, dien heelen dag sagen niet, waren al wegh, de wint 's naghs O.Z.O.

September.

Maandag p.mo do. 's morgens de wint O.N.O. met mooij weer, ble-

ven nog leggen om te sien off wij nogh ymant sien of bemercken konden maer was verloren, God betert, d' sloep met d' riemen bleef soo als de swarte geset hadden, 's agtermiddaghs korten wat bot en wonnen ons ancker met een op doen wij resolucy genomen hadden ons reijs te vorderen na de Caep Boa Esperance omdat wij geen volck meer vernamen, doen staken de swarten het hout dat ons volck gekapt hadde in brant en wij stelden onse coers Z.Z.O. heen langs de wal, 's avonts begont hart te waeijen uijt den N.O. en N.O. t. N. en N.N.O. liepen alsdoen langs de wal heen Z. t. W.^{ten} en Z.Z.W. en oock Z.W. t. Z. 's naghs.

Dingsdagh 2^{en} d^o. 's morgens de wint N.O. t. N. coers Z.W. t. Z. en Z.Z.W.^t stijve coelte en groote zee, bleven soo al langs de wal lopen 2 a 3 mijlen buijten 't lant, God geeff ons voorspoet en zeegen met ons weijnigh volck amen, 's middaghs bevonde Z^rb^r. van 30 gr. 20 m.^{ten} geseijlt behoude coers 36 mijlen Z.Z.W. het weer wat beter, bleeff mooij voortgaen dien dag Godt loff, 's avons omtrent 8 uijren begonde wint N.W. en W.Z.W. te loopen, in de eerste waght Z.W. en in honde waght de wint Z.O. t. Z., int 5 glas wenden wij om de W.Z.W. en Z.W. t. W. slappe coelte en variabel weer.

Woensdagh 3^{en} d^o. 's morgens de wint Z. t. W. en Z.Z.W. en Z.W. de coers W. t. Z. en W. en W.N.W. met regen, het gebet gedaen zijnde wende om de Z.Z.O. sagen nogh lant W.N.W. en W. van ons, seijlden soo met de schooverseijl en fock, 's middaghs giste geseijlt Z.Z.W. 11 a 12 mijlen behoude coers giste br. 31 gr. 's agtermiddaghs en 's naghs fariabele winden en somtijts motregen.

Donderdagh 4^{en} d^o. 's morgens de wint W.^{lik} de coers Z.Z.W. en Z. t. W. sagen nog lant int N.W.^{te} 4 a 5 mijlen van ons, kregen na kocxschaffen stijve coelte, namen ons marseijl en blinde in, 's middaghs giste Z^rb^r. 31 gr. 38 m.^{ten} bleeff soo nogh zeijlen 's agtermiddaghs Z.^{lik} wind de koers Z. t. O. en Z.Z.O. 's avons in de eerste waght de wint Z.Z.W. de coers Z.O. en in de hondewaght de coers Z.O. t. O. en O.Z.O. wenden om de W.Z.W. de wint Z.^{lik} harde coelte.

Vrijdagh 5^{en} d^o. 's morgens de wint Z.^{lik} de koers W.Z.W. stijve coelte, 's middaghs giste Z^rb^r. van 32 gr. 27 m.^{ten} vertiert dit etmael 9 mijlen Z. behoude coers harde stroom om het Z., in de platvoet liep d' wint Z.O. de koers Z.W. t. W.^{ten} heen, met mooije koelte in de eerste waght de wint O. t. Z. en O. en O. t. N. stijve koelte ginck hart voort God loff, de coers Z.W. t. W.

Saterdagh 6^{en} d^o. 's morgens de wint O.N.O. en N.O. t. N. met stijve coelte, liepen soo voor de wint Z.W. t. W. en W.Z.W., ver-

sagen ons besaen wat, die in stucken was, tegen de middagh woeijt een storm, namen ons marseijl en blinde in, lieten 't met een huykentseijl lencen, 's middaghs geseijlt 27 mijlen Z.W. t. W. behouden en W.Z.W. koers giste br. 33 gr. 18 m.^{ten} bleeff soo nog voort gaen, God loff, 's avons het weer een weijnigh beter God loff de wint liep W.N.W. en W. de koers Z.W. e. Z.Z.W. en doen stilte in de eerste waght en in hondewaght kregen int 5 glas weer stijve coelte uyt den Z.W. t. Z. en W., die waght uijt sijnde wenden om de N.W.^{ten} lieten 't soo seijlen met fock en zeijl.

Sondagh 7^{en} d^{o}. 's morgens weer stijve coelte wt den Z.W. t. W. en W. en W.Z.W. bleef soo om de N.W.^{ten} loopen setten ons kluyffock bij en tegen het besaens bonnet [1]) aen, 's middaghs giste 18 mijlen Z.W. t. W. behoude coers, giste br. 33 gr. 58 m.^{ten} 's agtermiddags en 's naghts sopere voortganck om de Noordt het luchie West

Maandagh 8^{en} d^{o}. 's morgens het luchie W.^{lik} de coers N. t. W. sopere voortganck, 's middags bevonde Z^{r}b^{r}. van 35 gr. 52 m.^{ten} gisten vertiert 8 a 9 mijlen om de N. maer bevonde zuijdel. gedreven te sijn, 's avons Z.^{lik} de wint, de koers N.W. t. W., dien heelen eerste wagt in de hondewagt de wint Z.Z.O. moije koelte en voorts den heelen naght.

Dingsdagh 9^{en} d^{o}. 's morgens de wint Z.Z.O. stijve coelte de coers N.W. t. W. ginck mooij voort God loff met doncker weer 's middaghs giste geseijlt N.W. t. W. 18 mijlen behoude coers giste Z^{r}b^{r}. 35 gr. 23 m.^{ten} bleef soo nog voortgaen God loff dien heelen dagh en snaghs liep de wint Z.O. en O.Z.O. en O.N.O. met mooije koelte.

Woensdagh 10^{en} d^{o}. 's morgens de wint O.N.O. en N.O. t. O. mooije koelte, de koers doen N.W. t. N. en N.N.W. om het lant op te loopen 's middags bevonde Z^{r}b^{r}. 34 gr. 42 m.^{ten} geseijlt, behoude coers N.W. 1/2 W. 20 mijlen giste br. 34 gr. 33 m. sagen oock het lant N.W. t. W. van ons, liepen daer na toe met na toe [2]) was kaep Angullas 's agtermiddaghs passeerde wij de Caep int 6 glas was O.N.O. van ons 3/4 mijl buijten 't lant 's avonts peijlde wij rye dolse [3]) N.W. 1/2 N.^{lik} 1 1/4 mijl van ons liepen soo langs de wal W. t. N. en W.N.W. heen dien naght somtijts stilte en dan weer coelte uijt den N.O. en N.N.O.

Donderdagh 11^{en} d^{o}. 's morgens de wint N. en N.N.W. en N.W.

---

1) Verlenging van een gaffelzeil langs het onderlijk. Het onderlijk is het touw waarmee de onderkant van het zeil omboord is.

2) sic.

3) Rio Dolce.

met somtijts klaer en oock doncker weer, na Cocxschaffen peijlde ick de taeffelbergh van de caep boa Esperance N.N.W. 4 mijlen van ons en den hoogsten berg van Caep vals N.N.O. een weijnigh N.lijcker de coers W. t. Z. en W.Z.W. en oock Z W. fariabel weer van doncker en mist en dan weer klaer weer met mooije koelte God loff, tegen de middagh wenden na de wal de coers N.N.O. de wint N.W. geseijlt 21 mijlen W.N.W. behoude coers ½ W.[ker] hielden 't soo over en weer 's avonts met sons ondergank was de Caep vals N.O. en N. O. t. N. 4 mijlen van ons begon temet harder te waeijen, namen ons marseijl kluijffock en besaen in, maer in de eerste woeijt een storm, namen ons fock in en lieten 't drijven met huijckent zeijl om de Zw.[ten] wint N.N.W. den heelen naght met doncker regenaghtigh weer.

Vrijdagh 12en d°. 's morgens het weer een weijnigh beter God loff, doen liep de wind W. en W.Z.W. met regen, wenden 't om de N.W.[ten] setten ons fock en besaen weer bij maer bleeff doncker en regenagtigh weer 's middaghs giste geseijlt 6 mijlen Z.W. behoude coers, giste doen de Caep de boa Esperance N[t].W. meest 9 mijlen van ons te sijn, bleven al N.W. t. N. seijlen dien dagh en naght met het zeijl en fock en besaen, buijgh weder, hagel en regen.

Saturdag 13en d°. 's morgens d' wint Z.W. t. W. en W.Z.W. met sons opganck mooije koelte peijlde de leeuws hooft N.O. ½ O.[ker] van ons en de taeffelbergh N.O. t. O. omtrent 4 mijlen van ons de koers N.O. t. N. en N.N.O. vooreerst en setten al de zeijlen bij liepen soo na de wal om de Leeuw heen en quamen 's agtermiddaghs ten ancker op de ree voor 't fort de Goede Hoope op 4 vaem santgrond, de hoeck van de Leeuws steert N.W. t. W.[ten] van ons en het fort Z.W. t. W. van ons, God zij gelooft voor sijn genade dat hij ons hier gebraght heeft met soo soberen volck, ick voer doer aen land met d' boekhouder en seijde tegen de Heer wat ons ervaren was. Onderstond en was geteijkent Gerrit Ridder Muijs.

Naer gedaene collatie is desen met sijn principael bevonden t' accorderen. In d' fortresse d' Goede Hope desen 10[en] febr. 1671.

J. F. Crudop

Secrts.

Journaal off Dagregister gehouden op d'hoeckerboot de Grundell op de voyagie van de oostcust van Cabo de Boa Esperance.[1])

Junius.

den 3^{en} d^o. Zijn wij naer de middag omtrent te 3 ueren met een $Z.O^l$. wind onder zeyl gegaan, dogh in zee comende, kreegen een $N.W^l$. lugje, dog avanceerden den geheelen nacht weijnig off niet.

Julius.

Pmo do. 's morgens met sons opgang hadden 't midden van 't Robbeneijlant N. t. O. en N.N.O. ende de steert van de Leuw Oost en 't hooft desselffs Z.O. t. O. en d' hoeck van de Houtbhaaij Z. en Z. t. O. van ons, was diep 32 vaem, de wind nog als vooren en zeer stil, 's avonts met 's sons ondergang peijlden 't midden van 't Robbeneijland N. t. O. en d' steert van d' Leuw O.N.O. en desselffs voet O. t. Z. en d' N^d. hoeck van d' Houtbhaaij $Z^t.W^l$. van ons en was diep 29 vaem groff santgrond daer wij door stilteshalven op ten ancker quaemen, dog in de platvoet bequamen wij een kleijn lugje uijt d' W^l. hand dog wierd en bleeff den geheelen nacht zeer stil. Van de voet van de Leuw bogt et wat in tot de hoeck van de Houtbhaaij daer een klip boven water, omtrent een groot muschet-schoot affleijt.

den 2en do. 's morgens als oock den gantschen dag was 't nog stil so dat wij weijnig of niet avanceerden, 's avonts met sons ondergang peijlden 't hooft van d' Leuw O. en O. t. N. ende d' N^dhoeck van de Houtbhaaij O.Z.O. ½ Z. end' 't Oostland Z.O. t. Z. en Z.Z.O. van ons, hadden een cleijn lugje uijt de $Z.O^l$. handt, gingen Z. t. O. en Z. aan bij d' wind over, 's nachts d' wind variabel dog stilletjes.

den 3en do. 's morgens met sons opganck weer en wind alsvooren peijlden alsdoen 't hooft van de Leuw N.O. t. N. ½ N. ende d' houtbhaaij N.O. en 't uijterste land O. en O. t. Z. van ons cregen tegens de middag een mooij coeltje uijt den N.N.W. 's avonts met sons ondergang passeerden d' bhaaij en Caap Falso en waeren omtrent 3 mijl buijten de wall, dog conden weijnig land sien, d' wind N. en ook $N.W^l$. moije topzeijls coelte, int laeste van de twede wacht passeerden wij d' Struijsbhaaij, die zeer wel te kennen is, want heeft aan wederzijden een gemeen hoog en boven op slegt land leggen maar in de bhaaij scheen 't meest vlack land te zijn en heeft aan wederzijden eenige sandplecken, hadden doen d' uijtterste hoeck van Caap Agulhaes N.W. dito

---

1) Kol. Arch. no. 3983. fol. 484—506.

bhaaij N. en 't oostelijkste land N.O. t. O. en O.N.O. van ons, diep 30 a 33 a 35 vaem.

den 4en do. 's morgens d' wind nog al N.Wl. en moije labbercoelte gingen N.O. t. O. en O.N.O. aan waeren omtrent 2 mijlen buijten de wall: tusschen d' struijs ende Vleijsbhaeij heeft men een groote inbocht, dog bogt op sommige plaatsen wel wat uijt, dog 't voorland zijn al meest sandduijntjes, gemeen vlak lant, dog uit land zeer hoog gehackelt twe a drie dubbelt land wanneer men van d' Oost comt en tusschen d' Vleijs en de Struijsbaaij is, doet hem d' oosthouck van de Struijsbhaaij in drie partijen op, schijnende drie Eijlanden te wesen, dat een goet kenteken is, alsdan heeft men deselve 3 eijlanden Wt. en W. t. Z. en int N.N.O. een hooge rug voorland van sig, conden 't hooge land niet wel zien door de dijsigheits, halven van de Struijsbhaaij aff heeft 't al sandduijnig voorland ende op sommige plaatsen eenige groote witte sandplecken dog omtrent midden weegs van de Struijsbaaij heeft men voor aan 't strant eenig gemeen hoogland, dat met een affgaande hoeck in zee te niet loopt, dog landwaer in ist seer hoog gehackelt, 's middags gisten Oost 1/4 Z. 31 mijlen geseijlt te hebben, omtrent ten 4 ueren naer d' middag passeerden wij d' Vleijschbaeij, die van de Wt.hoeck met eenige uijthoeckjes meest N. instreckt ende dan so heeft men aan d' Nd.zijde van de bhaaij eenige sandplecken 't is hier al meest een eenpaerige streeck voorland maer int land hoog gehackelt so wanneer men de Vleijschbaaij N.N.W. van sig heeft, so siet men op do. streeck een groote boven gelijcke taeffelbergh 's avonts met sonsonderganck peijlden d' voorsz. hoek van de bhaaij en d' Zl. off buijtenste hoeck van de Vleijsbaaij W. t. N. omtrent 2 mijl van d' wall en N.W. t. W. en hadden doen een klooff off opening int voorland N. 1/2 W. vermoeden 't een rivier te wesen daer leggen 2 a 3 klipjes voor end 't oostelijckste land O.N.O. dog 't lant streckt hier meest Oost en O. t. Z. vande Vleijsbhaaij tot d' oostelijckste hoeck dat men sien con, 's nachts wierd 't stil.

den 5en do. s morgens met sonsopganck passeerden wij met een N.Wl. labbercoeltje de Visbaaij die aand' oostcant hem met een witte sandpleck opt voorland opdoet, en int land daer heeft men veel gebroken hoogland waeronder een berg daer een spitsje daerop gelijkende een Zuijkerbroodt als men t selve N.W. t. N. 1/2 N. van sig heeft, dog beoosten 't spitsje heeft men boven op taeffelgelijcke bergen, daer men 't lant wel aan kennen kan, omtrent d'Visbhaaij hadden omtrent 2 mijl buijten de wall de diepte van 33, 34 a 35 vaedem schulpsandige grond de cours N.O. t. O. en O.N.O. 's middags gisten wij 14 mijlen

O.½ N^k. geseijlt te hebben, diep 33 vaem schulpsandige grondt, heeft hier nogal een eenpaerige rug voorland met weijnigh off geen strandt maer op sommige plaatsen een witte sandpleck, de wal die streckt van de Visbhaaij aff meest O. t. N. tot omtrent halffwegen de Mosselbhaaij en dan weer met hier en daer een inbogtje tot de Mosselbhaaij O.N.O. t hooge land is seergebroken en als men hier omtrent is heeft men uit N.O. een regte Zaelberg op dusdanige forme dat een goet kenteken is met sonsonderganck peijlden d' W^t.hoek van de Mosselbhaeij N.O. t. O. ende d'W^l.hoeck die wij sien conden, zijnde de Vishoeck ende de Visbaeij Wt. t. N.^den diep 32 vaedem grauwe steckgrond, d' wind Z.W^l. dog zeer still en snachts variabel.

den 6^en d^o. 's morgens een ogtend peijling van 9 gr. 30 m.^ten N. Westering [kregen] een kleijn lugje uijt d' W^l. hand met goet weder en betoogen lugt peijlden met sonsopgang d' W^t.hoeck vande Mosselbhaaij N.O. t. O. van ons en hadden doen, omtrent 2 mijl buijten de wal wesende 40 a 42 vaedem grove sandgrond, t voorland dat nog al eenparig hoog is, streckt nog al O.N.O. en O. t. N. heen, maer t hooglandt is so hackelijck dat onaffteijkelijck is, want t lijckt wel de tanden van een saeg, daer men wel aan verkent kan raeken, s middags peijlden d' W^t.hoeck van de voorn bhaeij N.W. ½ N^k. en d'Oostelijckste hoeck die wij saegen N.O. t. O. en O.N.O. en waeren omtrent 2½ mijl buijten de wall op 10 gr. geleijt, s middags gisten 12 mijl O. t. N. geseijlt te hebben d' wind Z.W^l. labbercoelte s avonts 2 glasen voor sonsondergang cregen d' wind W.Z.W. met moije topzeils coelte resolveerden om onder d' wind te steken om bij nacht d'bhaaij contant niet voorbij te raeken, lieten t dierhalven de heele nacht met t schoverzeijl drijven d' wind W^l. topzeijlscoelte met weijnig regen bevonden harde stroom om d' Oost te gaen.

den 7^en d^o. 's morgens d' wind alsvoren met betoogen lugt conden met den dag weijnig voorland zien, conden dierhalven niet verkent raeken met vroegkostschaften wierd t weer so mistig, dat wij geen land sien conden, waeren daardoor genootsaeckt om t met kleijn zeijl weder te laten drijven tot dat t claer weer wierdt, gelijck wij deden, wierpen 33 vaem sandgrond, s middags gisten omtrent Oost 7 mijlen vertiert te zijn, hielden t nog off en aan int seste glas naer de middag saegen t lant en int N.W. van ons een diepe inbogt presumeerden het d'bhaaij Contant te wesen, peijlden d' W^t.hoek N.W. t. W. en d' Oosthoeck die eenige witte sandplecken hadde N. t. O. van ons, hadden omtrent 1 mijl buijten de wall zijnde 35 vaem waesagtige grond, d' wind seer variabel met travaedig rou en regenagtig weder, vermoe-

den hier stroom te gaen want gaet seer holle deijning, peijlden doen een opening int voorland N.O. t. N. van ons, dog niet wetende off 't een rivier is off niet, leijden t met d' steven weder t' zee, om 's morgens als 't bequaem weder was eens te besigtigen, voorts den geheele nagt weer alsvooren.

den 8en do. 's morgens nog al variabel dijs en regenagtig weder, hielden 't nog al off en aan, ind' voormiddag wacht sagen 't land hadden doen d' voorschreven opening N.Wt. van ons, maer wierd door de dijsigheijt van stonden aan weder uijt ons gesigt genomen, so dat wij niet uijt conden regten leijden 't dierhalven met cleijn zeijl met d' steven weder tseewaert 's middags gisten also wij geen hoogte conden becomen, twee mijlen Z.Z.O. vertiert te zijn, nog al regenagtig weer en variabile winden met zeer grove deijnings uijt den Z. W.ten hadden omtrent 2 mijlen buijten de wal zijnde 42 a 43 vaem grove sandgrond, 's avonts nog al weer en wind alsvoren, leijden 't weeder t' zeewaerts.

den 9en do. 's morgens moije N.Wl. topzeijls coelte met regen en dijsig weder saegen int N.t.O. van ons een hoeck van een bhaij, daer wij resolveerden in te lopen, gelijck wij deden, wierpen doen nog een cleijn mijltje van de wall waren 25 vadem en voort al 20 en doen al 18 vaem sandgrond daer wij op ten ancker quaemen, hadden de steijle hoek omtrent ½ mijl Wt. van ons, 's middags gisten O. ½ Z. omtrent 3 mijlen vertiert te wesen, weer en wind als voren.

den 10en do. nog al rouw weder so dat wij niet uijtregten conden bleven dierhalven leggen de wind N.Wl. en veel regen, schiet een seer hollen deijning de bhaaij in.

den 11en do. 's morgens goet weder en stil voeren naer land om te sien off daeraan conden comen, bevonden al 18. 19. 20 dan heeft men d hoeck Zd. van hem en voort weder al sant, dan is men digt aan de wall, daer comende conden door d' harde brandingshalven daer niet aencomen, staet hier voll boschaedjen in de valeijen, quamen oock veel Hottentoos op d' strant en riepen dat wij aan land zouden koomen, saegen mede veel meer als een a tweehondert beesten weijden, roeijden al bij de wal langs dog conden geen plaets vinden om te landen, voeren eijndelijck weder naer boort, ligten 't ancker en gingen met een O.N.O. lugje onder zeijl en leijdent N.O.waerts over, 'smiddags bevonden d' Zr br. [= zuijder breedte] van 34 gr. 3 m.ten naer de middag voer ick met d' sloep weder naer land aen d Nt.wal om te sien off daer ook rivieren waeren off enige plaets om aen land te comen, dog mosten onverrigter zaeken weder naer d'hoeker keren

alwaer wij met sonsonderganck quaemen, die weder ten ancker lagh, hadden d'Z.O.hoeck van de bhaeij meest Z.Z.O. van ons, de wind nog alsvoren moije topzeijlscoelte. Z. t. O. en N. t. W. ½ mijl van de Z.O.hoek heeft men eenige sandduijntjes ende voorts streckt 't land al O. en O. t. N. ende is dwars over al 17, 18, 20, 22 ende voort weder 19, 17, 15 sandgrond dese bhaeij Contant leijt voor een ooste wind open dog voor een Z.O. wind zoude men beschut cunnen leggen ende men kan hier brandthout en oock waeter crijgen, maer 't moet door d' branding gehaelt werden ende even buijten d' hoeck leijt een Eijlant off groote clip digt aen de wal d' Z.O.hoeck leggen enige blinde clippen een grootelings schoot off, daer de zee geweldig op stort, dito hoeck is een zeer steijlen bergh en in de bhaeij heeft men langs d' strand dat meest sand is en op sommige plaetsen wel eenige klippen aenleggen veel sandduijntjes en voor gemeen hoogland, dat meest vol boschaedje staet, maer landwaert in is 't zeer hoog gehackelt 2 a 3 dubbelt land, oock heeft men een weijnig bewesten d'hoeck een cloof an t voorland, daer dese bhaeij wel aan te kennen is.

den 12en do. 's morgens een cleijn lugtje uijt den N.N.W. voeren met de sloep naer land om te zien off wij nu landen conden, wan[t] daer nu zulcke grove deijnings niet gingen, quaemen aen land en bragten 2 sloepen met hout, als oock twe schaepen, die den corporael Daniel Balcq voor craelen geruijlt hadde, men heeft hier oock een spruijtje vers waeter, dog vertrouw int selve in de drooge tijt geen off weijnig water is, want loopt wel in zee, maer is onbequaam om met een sloep in te comen, en een weijnig Nd.waerts loopt een groote rivier, die uijt 'et gebergte comt en in zee loopt, maer is door de harde brandingshalven die daer voorgaet niet om in te comen, tegens d' middag cregen weder een Oostk. en 's avonts een N.Wk. lugtje.

den 13en do. 's morgens d' wind N. met labbercoelte voeren weder naer land en haelden dien dag nog 2 sloepen met brandhout en ruijlden oock 2 schaepen en 3 beesten voor eenige craelen met een weijnig tabacq, met sons onderganck hadden een cleijn lugtje uijt d' Z.Wk. hand O. en O. t. N. tot dat

den 14en do. in een sandbaeijtjen quaemen, daer 't land hem dan meest Z. t. N. en O.Z.O. heen streckt tot omtrent 3 mijlen, 's morgens met het lamieren van den dag ligten ons ancker en gingen met een N. lugje onder zeijl, naer Kockschaffen ben ick met d' sloep naer een sandbaeijtje dat Z.W. en N.O. van d' Z.O.hoeck van de bhaeij leijt, om 't selve eens te besigtigen, bevonden van 't midden van de bhaeij 25, 30, 33, 30, 25, 20, 15, 10 vaem tot dicht aen d' strant al sand-

grond, saegen wel eenige affwaetering door 't strand loopen maer conden daer door d' harde branding niet aen de wal comen, voeren weder naer boort, daer wij omtrent 2 ueren naer de middag aenquaemen, d' wind Z.Z.Ol. labbercoelte, 's avonts met sons ondergank hadden d' voorn. hoeck Z.W. t. W. 1/2 Wker. omtrent 2 1/2 mijl van ons, ende was 32 vaedem sandgrond diep, in d' platvoet liep d' wind Ol. met mooije labbercoelte, leijden 't al over en weer.

den 15en do. 's morgens d' wind nog als vooren met mooij weder, hielden 't naer d' wal daer comende saegen dat wij niet g' advanceert waren, leijdent naer Kocxschaffen weder t' zee, 's middags bevonden d' Zr.br. van 34 gr. van [1]) 20 m. en waren omtrent 4 mijlen N. t. W. en 1/2 Wl. van do. hoeck, leijden 't weder naer de wall 's avonts met sons onderganck hadden do. hoek N. t. W. 1/2 Wl. 2 mijlen van ons, en conden doen met 50 vaedem geen grond crijgen leijden 't met d' steven weder t' zee de wind N.N.O. labbercoelte, int vierde glas van de twede wagt cregen wij d' wind uijt d' Wl. hand met een mooij labbercoeltje, liepen N.O. t. O. en oock N.O. heen om d' wal weder aan boort te crijgen.

den 16en do. 's morgens d' wind als vooren met Kokschaffen wierpen 38 vaem fijn grov sand en waren doen omtrent 1 groote mijl buijten de wall, 's middags bevonden ons op 34 gr. 5 mten. Zr.br. te wesen, en waren ongeveer een cleijn mijltje van de wall op 30 vaem sandgrond gisten van dit etmael O.N.O. 8 mijlen geseijlt te hebben, d' wal streckt hier nog all O. en O. t. Z. liepen O.Z.O. en Z.O. t. O. een mijl buijten d' wall, 't voorland is nog hier al eenpaerig hoog, dat op sommige plaetsen met steijle stenige hoeckjes in de zee loopt dat van vers wel hoeken schijnen te wesen, maer daer bij comende zijn 't niet, t strant is zeer clippig dan 10 a 11 mijlen beoosten de voorn. bhaeij Contant heeft men eenige witte plecken op 't voorland en dan so heeft men in 't land dat seer hoog en 1 a 2 dubbelt is een hooge spitse berg, die boven 't ander hoog land uijtsteeckt, dat een goet kenteken is, datmen alsdan nog beoosten de voornoemde bhaeij is, ende van dese hoeck streckt 't land nog meest O. en O. t. N. 's nachts hielden 't met een W.N.Wl. windje al off en aen om d' bhaeij Alagoea niet voorbij te raeken.

den 17en do. 's morgens met sons opganck sagen d' westhoek van de baeij Alagoa die seer vlack affloopt en met veel boven en onder water leggende klippen in zee loopt, daer de zee geweldig op brandt lieten 't met een Nk. lugtje, omtrent een cleijn mijltje buijten de wall

1) en ?

over 42 vaedem land en 37 vaem groff schulpzand en weder 28 vaedem fijn sant en 28 craelige grond en voort weder 41 vaedem sand, hadden doen d' binnenste W^{t}. hoek N.W. t. N. van ons tegen d'middag cregen d' wind met een labbercoeltje uijt d' oostelijker hand, hadden doen d' meergen. W.hoek N.W. van ons, leijden 't over staeg en liepen d' bhaeij in 'smiddags bevonden ons op d' Z^{r}.b^{r}. van 34 gr. 7 a 8 m^{ten}. te wesen, bevonden hier al op gaende santgrond van 35, 30, 25, 20, 15, 12, 11, 10 vaedem, daer wij cort naerdemiddag op ten ancker quaemen hadden doen d' Westhoeck Z. ½ W. een groote ½ mijl ende 't oostelijckste land dat men sien conde O. t. N. ½ N. van ons, saegen aen strand dat duijntjes zijn, tot twee verscheijdene reijsen roock opgaen, voeren doen met d' sloep van boort om 't alles besigtigen, dog onder de wal comende, vernamen geen menschen maer saegen binnen de branding, die hier tegen d' wal gaet, een groot binnewater, voeren doen weder naer boort, daer wij een glas naer sonsonderganck aenquaemen, d' wind nog O. mooije labbercoelte.

den 18^{en} d^{o}. 's morgens zijnde d' wind met een labbercoelte uijt d' N.W.hand, ben ick voor 't lammeren van den dag met d' sloep naer d' andere kant van de bhaeij gevaeren, alsoo wij daer eenige uijthoeken saegen, om te sien off 'tselve eijlanden waren, want daer wel 3 a 4 d^{os}. in de kaert getekent staan, dog daer comende bevonden dat deselve aen sand duijnen aen malcaneren tegen d' vaste wal waren t' samen gespeelt dog conden d' scheijding van malcanderen sien, quaemen omtrent thien ueren voor d' middag weder aen boort en voeren doen voort met den corporael Balcq en nog 4 soldaten weder naer land, om te sien hoe het daer gelegen was, bevonden hier een groote rivier die hem so veer als men sien cond al N^{d}.waert heen streckte en oock een spruijt die N.O.waert heen liep, saegen in de rivier verscheijdene zeekoeijen leggen, 't leijt aan de kant van deselve voll opgespoelt brandthout, in d' rivier daer men hoog water met een chaloup wel zoude cunnen incomen, is brack water maer daer zijn valeijen daer men wel vers water zoude cunnen crijgen, maer en vernamen geen menschen voeren te 3 ueren naer d' middag weder naer boort, daer comende ligten ons ancker en gingen met een Z.O. lugtje onder zeijl, naer zonsonderganck liep d' wind W^{l}. labbercoelte liepen oost heen bevonden 34 gr. br.

den 19^{en} d^{o}. 's morgens d' wind N.W.labbercoelte wierpen grond op 33 vadem groff sand, naer Kockschaffen wierdt 't geheel stil, wierpen 39 vaem craelige grond en waren omtrent 2½ mijl buijten

de wal, dat op t voorland groote witte sandplecken heeft, s middags bequaemen weder een cleijn lugtje uijt d' Z.W^{l}. hand, bevonden ons doen op d' Z^{r}b.^{r}. van 34 gr. 0 m^{ten}. te wesen en gisten, naer wij gisteren ons ancker geligt hadden omtrent 11 mijlen O. ½ N^{l}. gezeijlt te hebben, wierpen omtrent 1½ mijl buijten de wal zijnde 30 vadem craelgrond, lieten 't al O. t. N. en O^{t}. ½ mijl buijten de wall voortstaan, s avonts met sons onderganck wierpen 30 vaem craelgrond, saegen int O.N.O. van ons eenige klippen ½ canonschoot buijten de wall leggen namen onse zeijlen op 't groot seijl nae in, en leijden 't met d' steven t' zeewaerts, en quamen 'smorgens wederom op onse affgeseijlde plaats te land, de wind W. labbercoelte d' W.hoeck van de bhaeij Alagoa is seer clippig, aan d' oostzijde van de bhaeij is 't voorland zeer sandig en men heeft hier oock zulck heel hoog land niet daer dese bhaaij wel aan te kennen is.

den 20^{en} d^{o}. s morgens wederom op ons affgeseijlde plaats te land, de wind W^{l}. labbercoelte passeerden in de voormiddag drie clippige hoeken, die omtrent 4 mijlen O. t. N. en W. t. Z. van den anderen leggen en d^{o}. onder en boven waterige clippen omtrent ½ canonschoot Z.Z.W. van d^{o}. hoeken leggen bevonden een gootelingschoot van d^{o}. clippen 19 vaem craelgrond 's middags conden geen hoogte becomen gisten omtrent 12 mijlen O.N.O. wel so oostelijck vertiert te zijn. bevonden beoosten dese derde hoeck een groote inbocht, daer wij N^{d}.N^{d}.N^{d}.W. en N^{d}.W^{t}. op 7, 8, 9, 10 vaedem vuijle grond, een halff mijl buijten de wall met een Z.W^{l}.windtje in liepen, dog bevonden eijndelijck schoone sandgrond al 10, 9, 8 vaem, daer wij te 4 ueren op 8 vaedem een halff mijl buijten de wall ten ancker quaamen hadden doen d' W^{t}. hoek Z.O. t. Z. 2 mijl van ons dese hoeck streckt de wall al meer 2 mijl N^{d}.waerts, voeren naer landt om te zien off wij een rivier conden vinden, dog quamen met sonsonderganck onverrigter saeken weder naer boort de wind nog als voren en was een zeer betoogen lugt met regen van d^{o}. hoeck tot d^{o}. plaats meest N.W. t. N. 3 mijl vandaer wij lagen al 8, 7, 6 en 5 vaem tot digt aan de brandingh.

den 21^{en} d^{o}. s morgens weer en wind alsvooren, voeren met d' chaloup, doordien dat wij 's nagts vier aan land gesien hadden, met d' corporaal en 4 soldaten naer land, daer comende bevonden daer maer 4 a 5 hutjes daer zijlieden zijnde Suncquaes, omtrent 10 a 12 sterck, altemael wegliepen, bevonden hier een cleijne rivier daer met laeg water wel vers water en oock brandhout is te crijgen zijnde 2 mijlen van de hoeck, voeren weder naer boort met regenagtigh weer,

daer wij tegen den middag aanquaemen, ligten naer de middag ons ancker en gingen met een NdWl. lugtje onder zeijl naer een eijland dat N.O. t. N. omtrent 2 mijlen van ons leijt, dog also d' wind uijt de Nl.hand quam met regen en betoogen lugt, leijden 't weder overstaeg hadden al 8, 9, 10, 12, 14, 13 vadem sandgront gehad en bevonden doen 11, 12, 10 en 9 vaem sandgrond, daer wij op t' anckeren quamen also wij een inhammetje saegen vertrouden aldaer een riviertje te wesen.

den 22en do. s morgens d' wind N.Wl. labbercoelte en betoogen lugt voeren met d' chaloup naer t boven gemelde inbogtje om tselve te besigtigen, daerbij comende bevonden tselve wel een rivier te wesen, dog door d' harde brandingshalven onmoogelijck om aan te comen, bevonden al opgaande sandgrond tot 5 vaem digt aan de branding, onderwijlen kregen een travaetje uijt d' Z.Wl.hand met harde regen, doen ligte d'hoeker zijn ancker en siende aen een teken bij ons gedaen dat wij in d' rivier niet conden comen. setten zijn coers naer meergemelte eijland en passeerden de diepte van ..... vadem ....[1]) ondertusschen roeijden wij bij de wal langs op 7 en 8 vaem sandgrond een gotelingsschoot daer buijten zijnde, cregen somtijts een regenbuijtje, passeerden een groote clip daer 't vol zeerobben op was, hadden digt aan deselve 6 vaem vuijle grondt, quamen tegen de middag aan boort en waren van do. klip al 8, 9, 12 vaem vuijle grond gepasseert, conden door de betoogen lugtshalven geen hoogte becomen, quamen 's middags op 9½ vaem sand ten ancker hadden d' Wst.hoek Z. t. O. een gotelingsschoot van ons, en bevonden met 't schip op 10 vadem vuijle gront te leggen, de wind variabel met donckere lugt en regen, voeren naer de middag naer 't eijland, om te sien, off daer geen brandhout op en was, maer bevonden 't seer stenig en vol peguijms en zeerobben te wesen, maer en bevonden geen branthout, voeren weder naer boort weer en wind alsvoren.

den 23en do. s morgens d' wind Wl. labbercoelte 't scheen wat op te willen claeren, ligten naer Kockschaffen ons ancker en gingen onder zeijl lieten 't oostwaert heenloopen, bevonden 's middags de Zr.br. van 33 gr. 26 m.ten hadden doen 't meergemelte eijlant W. t. Z. omtrent 2 groote mijlen van ons en hadden op d' voorn. coers 12, 14, 17, en 20 vaem schulpzandgrond gehadt peijlden als doen d'oosthoeck van de bhaeij O. t. Z. ongeveer 4 mijlen van ons, en hielden 't nog also 1 mijl buijten de wall dat al sandduijnig lant, 't land is hier al langs heen zeer sandig, en men siet oock hier omtrent geen

1) Is opengelaten.

off weijnig hoogland, d' wind nog alsvooren met goet weder d' wal die streckt van t eijland tot d' Oosthoeck O. t. Z. en O. vonden alhier een eijland wiens W^{l}.klippen N.O. en Z.W^{t}. omtrent 1¼ mijl van de voorn. hoeck leijt, en leijt omtrent Oost gestreckt een mijl lang, dog leijt in 3 parthijen waervan 't eene een eijland en zeer groen bewassen was en 't ander zijn groote clippen ende N^{d}. omtrent ½ mijl van d^{o}. eijlants oosthoeck leijt een klip gelijks 't water bevonden benoorden d' klip 7 en 10 vaem vuijle gront en van dese klip naer t eijlants oosthoeck al 3. 5, vaem vuijle grond, dog conden aen 't eijland niet aancomen en oost waerts een groote canonschoot daervan streckt t rif van aff op 5 en 7 vaem clip en vonden een groote ½ mijl Z. t. W. en Z.Z.W^{k}. van t eijlandts oosthoeck en oock Z.W. t. Z. van de W^{t}.hoeck van 't eijland ende mede een groote canonschoot Z.Z.O. van de W^{l}. boven water leggende clippen, heeft men 3 gelijks 't water leggende rotsen, daer 't aen d' zeestrant een pistoolschoot daervan nog 13 d' eerste 9 de twede en 10 vaedem klippen d' W$_{l}$ diep, naer d'middag bevonden op d'ooste coers 20, 22, 25 vaem vuijle grond, saegen een eijlant hielden daernatoe, daerbij comende bevonden binnen d' W^{t}. hoeck en een canonschoot daervan zijnde 15, 10, 9 vaem groff schulpsand en voort weder 7. 6. 5 vaem vuijle, hielden wat off bequamen weder 9. 10. 11 vadem sand en kraelgrond quamen daer ten ancker hadden d' O^{t}.hoeck van t eijland Z.O. t. Z. en d'W^{t}.hoek Z.W. t. W. van ons d' wind W^{l}. labbercoelte, bevonden 's nagts d' stroom om d'W^{t} te gaen.

den 24^{en} d^{o}. s morgens d'wind N.W^{l}. labbercoelte voeren met d' sloep naer t eijland om t selve te besigtigen, quamen omtrent te 9 ueren weder aan boort ligten ons ancker en gingen met een W.N.W. lugje onder zeijl, 's middags bevonden d' Z$_{r}$.br. van 33 gr. 30 m.^{ten} en gisten doen omtrent 2 mijl oost gezeijlt te hebben en hadden doen 10. 13 vadem vuijle en 15. en 20 vaem sandgrond, bevonden een cleijn mijltjen buijten de wall, die van de hoeck al O. t. N. en O.N.O. heen streckt en vooran nog al sand en op de rug van t selve met bossen bewassen is, wind alsvoren, lieten 't nog als boven bij de wal langs lopen, 's avonts met sons ondergang hadden een eijland dat digt aan de wal leijt N.O. ½ N^{l}. van ons diep 25 vaem vuijle grond vermoeden 't een van de drie eijlandjes te zijn maer en vernamen geene rivieren lieten 't so al bij d'wall heenlopen, tot dat de maen onder ging, staken doen met het cleijn zeijl t' zeewaerts bevonden doen 't eijland gepasseert waren 20 en 25 vadem fijn sant de wint N.W^{t}. labbercoelte.

den 25^{en} d^{o}. s morgens bevonden door een ogtent peijling 12 gr. 17 m.^{ten} N. Westering en hielden 't met een W.N.W. lugtje N. t. O. en N.N.O. aan, om de wal wederom aan boort te krijgen, s middags bevonden d' Z^{r}.br. van 33 gr. 30 m.^{ten} en gisten omtrent 15 mijlen O. t. N. vertiert te zijn, wierpen een grote mijl buijten de wal zijnde, 35 vaem schulpsandige grond d' wind Z.W. labbercoelte, gingen N.O. aan, hier beoosten de bhaeij Alagoa heeft men landwaert in geen hoog landt maer 't voorland dat gemeen hoog en aen d' strand hem met groote witte sandplecken opdoet, is op sommige plecken met groote boscchaedjen bewassen, daer men 't land hier wel aan kennen kan. Lieten 't so O.N.O. een mijltje buijten de wall over 35. 36 vadem fijn sandgrond met een W^{l}. lugtje heenlopen, passeerden een opening dog conden door de harde brandingshalven daer niet aencomen, saegen met sons ondergang een eijland N.O. t. O. van ons de windt als vooren continueerden de gantsche nagt al bij d'N.O. t.O. en N.O. ½ O. coers diep 33. 40. 32 vaem fijn en groff santgrond bevonden de stroom zeer hard Z.W. waerts heen te loopen.

den 26^{en} d^{o}. s morgens moije bramzeijlscoelte uijt d' W^{l}.hand, hielden 't nog al O.N.O. een kleijn mijltje buijten de wal heen die hier so streckt bevonden hier nog een groote spruijt daer 't zeer hard voor brande, so dat wij daer niet aan conden comen wierpen een ½ mijl buijten de wall dat al vlack opgaande voorland ende aan de strand witte sandduijnen die hier en daer met creupel bos bevatten zijn 19 vaem crael en schulpsandige grond 'smiddags bevonden 33 gr. 6 m.^{ten} breete gisten N.O. t. O. ½ O. 17 mijlen vertiert te wesen, wierpen doen 22 vadem waesagtige grond, saegen op t voorlants gebergte roock opgaan, naer de middag lieten't met een Z.W. topzeijltcoelte N.O. t. O. een mijltje buijten de wall, dat al agter de sandduijnen die op t strand leggen vlak opgaande voorland en met eenige boomen bewassen is, over 32 en 34 vaem fijn sandgrond heenlopen, met sonsondergang passeerden t derde eijlandje ofte klip gisten doen sedert de middag omtrent 5½ mijl gezeijlt te hebben en in d'middagwagt 11 mijlen N.O. t. O. ende in d eerste wagt N.O. t. O. met een W^{l}. wind en in de twede wacht N.O. ½ O^{l} 3 mijlen en

den 27^{en} d^{o}. naer dat in een ogtentpeijling 13 gr. N.Westering bevonden hadden in de dagwagt met een N.W^{l}. labbercoeltje 4 mijlen N.O. t. O. ende in de voormiddag wagt met een N.N.O^{l}.bramzeijlscoelte 3 mijlen O. t. N. geseijlt te hebben vermoeden 's nagts d' punt primera gepasseert te zijn doordien t land hem hier heel N.O.waert begint t' ontvallen, maer bevonden dat dit landt inderdaat van Con-

tant tot de bhaeij Alagoa aen toe meest Oost streckt ende van Alagoaes Oosthoeck leijt t veel Z^ker^ als t in d' caerte leijt en ook veel in lengte verschildt, 's middags bevonden 32 gr. 27 m^ten^. te wesen waeren omtrent 5 mijlen buijten de wall daerwij 't doen N.W^t^.waerts naer toe leijden, bevonden hier harde stroom te gaan gisten omtrent O.N.O. ½ N^l^. 22 mijlen geseijlt te hebben d' wind al boven, diep 40 en 36 vaem sandgrond 1½ mijl buijten d' wall een glas voor 's sonsondergang leijdent met d' steven weder t' zeewaerts over tot int midden van d' eerste wagt, cregen doe een W.Z.W. labbercoeltje, daer wij 't weder mede naer de wal lieten overstaen ende voort N.O. doordien dat hem de wal hier so streckt, de wind als boven mooije topzeijls coelte souden doen de punt Primere W. t. N^den^. van ons gehad hebben, 't is een hoek als aan de bhaaij Contant.

*den 28^en^ d^o^*. 's morgens leijden onse compassen op 15 gr. N. Westering, d' wind nog N.O. met stijve topzeijlscoelte 1½mijl buijten de wall saegen langs heen int gebergte, dat zeer hackelijck gebroken en vol boschaedje staet, veel rook opgaen, bevonden s middags 31 gr. 34 m^ten^. gisten doen op een N.O. ½ N. coers 18 mijlen geseijlt te hebben, bevonden hier 't land 2 mijl een weijnig in te bogten, maer alvoorder N.O. te strecken op 26 m^ten^. leijt een riviertje in een inbochtje daer een grote clip een weijnig van de wal leijt conden niet ten ancker comen om 't selve [te] besigtigen, 't strant is op eenige plaetsen sand, dan weder zeer steijl, d' wind alsvoren stijve topzeijls coelte, bleven den heelen naerdemiddag tot dat d'eerste wagt uijt was, bij d' voornoemde coers continueren en voort N.O. t. N. so hem d' wal heenstreckt daer wij bij nagt verscheijde vieren saegen, d' wind W.Z.W. labbercoelte, hadden dan voor en dan in de stroom die zeer fel loopt.

*den 29^en^ d^o^*. d' wind als vooren gingen N.N.O. aen een mijltje buijten de wal hadden 30 en 25 vaedem fijn sant en oock craelgront, men heeft hier sandstrand daer eenige clippen op leggen en zeer vlack opgaande voorlandt dat op eenige plaatsen seer groen is, staen zeer groote boomen op, t' rooken van de inwoonders bleeff nog continueren, vertrouden dat zij d' ruijgte affbranden, om daer weer jongh gras off ijets anders te doen uijtspruijten want passeerden eenige groote affgebrande plaetsen voorbij, 's middags bevonden 30 gr. 21 m^ten^. brete en gisten N.O. ½ N. 25 mijlen geseijlt te hebben, d'wind als vooren met goet weer, wierd meest stil, dog bevonden de stroom hard over stier te drijven, bevonden omtrent een mijl van de wal zijnde, 30. 32 en 36 vaem sandgrond, in de tweede wagt cregen een lugtje uijt de N.N.O. handt.

den 30^en^ d^o^. 's morgens een N.N.O. labbercoelte, leijdent met d' steven tot datter 4 glaesen in de voormiddagwagt uijt waeren, t' zee waert, smeten 't doen overstaegh en liepen weder naer d' wall, 's middags bevonden 30 gr. 45 m.^{ten} breete, gisten N.O. ½ O. 3 mijlen vertiert te wesen, en mosten dan op 30 gr. 14 m.^{ten} gecomen zijn, d'wind alsvooren mooije topzeijls coelte, waeren 24 m.^{ten} met d'stroom zeewaerts gedreven, met sonsondergangh wierpen 25 vaedem groft sand, waeren een cleijn mijltje van de wall leijden 't met d' steven weder t' zee, d' wind als vooren wierdt snachts heel stil en kregen in de dagwagt een cleijn lugtje uijt de W.Z.W.hand, lieten 't doen weder N. t. O. en N.^{den} heen staan.

den 31^en^ d^o^. 's morgens een labbercoelte uijt de Z.W^{l}.hand betoogen lucht conden geen land zien, lieten 't N. en N.^{den} t. O. naer d' wal overstaan, 's middags bevonden 31 gr. 12 mt.^{ten} Z^{r}br. gisten drie mijlen N. t. O. ½ O. vertiert te zijn en mosten also op 30 gr. 56 m.^{ten} gecomen zijn en bevinden ons inderdaat wel 27 m.^{ten} zeewaerts gedreven te zijn, wierpen omtrent 1½ mijl buijten de wall 47 vaem groff sant met schulpen gemengt, de wind Z.W^{l}. meest stil en weijnig coelte, met sonsonderganck wierpen 42 vaem groff sand met steentjes en schulpjes gemengt, omtrent 1 mijl buijten de wal zijnde, hielden 't de gantse nagt met een variabele wind aff en aen, dan t' zee en dan weder naer de wall, d' wind N. t. O. labbercoelte, d' stroom liep hard zeewaerts conden 't land even sien.

Augustus.

den p^mo^ d^o^. 's morgens d' wind N.O. t. N. mooije bramzeijls coelte, leijden 't met d' steven t' zee en smiddags weder naar d' wall s middags gisten O.Z.O. 4 mijlen vertiert te zijn, en zouden dan op d' br. van 31 gr. 18 m.^{ten} moeten wesen, daer wij uit hoogt meten ons op 32 gr. 25 m.^{ten} bevinden te zijn, waeren door d' stroom, volgens ons bevinden van dit etmaal 1 gr. 13 m.^{ten} om d' Z^{d} gedreven, wind alsvooren 's avonts met sonsondergangh hadden d' punt Primiere W.Z. W^{t}. ½ Z^{r}. omtrent 4 mijlen van ons, en wierpen doen, nog 1 mijl van de wal zijnde, 32 vaem schulpsandige grond, naemen ons marszeijl in, en leijden't doen met d' onderzeijlen weder t' zeewaert over, top seijls coelte uijt den N.O. bevonden nu weder also wij voorleden nagt de punt gepasseert waeren, deselve soveel Z^{k}. te leggen alse in de caert leijt.

den 2^en^ d^o^. s morgens d' wind N.O. topzeijls coelte maekten ons marsseijl weder bij leijdent voor Kockschaffen weder naer d' wall, 's middags gisten op een Z.Z.W^{k}. coers 6 mijlen vertiert te zijn en

zouden dan op 32 gr. 47 m.ten breete moeten wesen daer wij ons op 33 gr. 19 m.ten breete bevinden te zijn, ende also 1 gr. 6 m.ten sedert gisteren tot ons leetwesen zuyd gewonnen te hebben, 's avonts met sons onderganck conden geen landt sien, lietent nog bij de boelijn N.N.Wt. overstaan, 's nachts in de eerste wagt cregen d' wind subijtelijck met een moije coelte uijt d' W.Z.W.hant, leijdent doen N.N.O. tot den dag toe over om de wal weder boort te crijgen, stijve topzeijlscoelte.

den 3en do. s morgens de wind alsvooren met betogen lugt saegen aan 't land dat wij wel 6 mijlen bewesten de punt Primiere waeren, lietent al N.O.½ O.ker een mijl buijten de wal langs lopen, de punt is een laege affgaende hoeck, dog daer zijn so veel uijthoeckjes, dat men niet ter degen weet welck d' punt is, want t land hem hier so cort niet ontvalt, 's middags conden geen hoogte becomen gisten dat etmael 20 mijlen N. t. O. vertiert te zijn, stijve coelte uijt den W.Z.W. lieten 't N.O. bij de wal heenlopen bevonden omtrent 8 mijlen benoorden de punt een rivier leggen dog conden door d' harde wintshalven daer niet aancomen, saegen oock land waerd in rooken 't land was hier zeer groen en op sommige plaetsen heeft het aan d' strant hooge groene bewassen sandduijnen, lietent voort d' gantsen nagt al bij de wal N.O. heen lopen, d' wind Z.Wt. stijve topseijls coelte.

den 4en do. 's morgens d' wind als boven met mooij claer weder, weder saegen de rivier hier vooren gemelt die op 31 gr. 26 m.ten leijt, waeren omtrent 3 mijlen t' zee, 't is aen de W.zijde een effen taeffelberg en aen de N.O.zijde een drie agter eenleggende taeffel, die van malcanderen gescheijden is, ende oock heeft men hier Nd.waert soo hoog land niet, lieten't N. en N. t. O. overstaan om weder onder de wal te comen, saegen op veele plaatsen roock opgaen, 's middags bevonden 31 gr. 20 m.ten Zr.br. en gisten doen omtrent 34 mijlen N.O. vertiert te zijn, mosten dan op.... gr.... m.ten [1]) wesen d'wind Z.W. t. Z. moije topzeijlscoelte liepen N.O. ½ Nt. omtrent ½ mijl buijten de wall bevonden 19 en 20 vaem clippige grondt, dog 't strant was mede zeer clippig, tegen den avond passeerden een spruijtje, maer conden daer door de brandingshalven niet incomen, leijt op 31 gr. 0 m.ten heeft aan de N.Ot.hoek een hooge witte sandduijn daer 't selve wel aantekennen is, want hier omtrent geen andere en is, lieten't derhalve nagt nog al N.O. t. N. bij de wal heenlopen, bevonden 25, 22, 20 en 21 vaem fijn sant, d' wind liep heel Wt. met labbercoelte.

1) Niet ingevuld.

den 5^{en} d^{o}. 's morgens de wind alsvoren, gierden de wal weer wat, lieten 't N.O. t. N. ½ omtrent een cleijn ½ mijltje buijten de wal heen staen, is hier meest sandstrant met eenige clippen in 't water 't is al heuvelagtig land dat seer groen staet en met seer groote boomen bewassen is, 's middags bevonden 30 gr. 26 m^{ten}. brete, hadden doen naer gissing 20 mijlen N.O. ½ N^{l}. geseijlt en mosten dan op . . . gr . . . m^{ten}. 1) gecomen zijn, bevonden hier nog stroom te gaan, diep 21, 22 vaem fijn sant, cregen 't lugtje Z.Z.W. begon 't tegen den avond stilletjes te worden, mosten doen met sonsondergangh naer dat wij sint 's middags omtrent 1½ mijl N.O. t. N. ½ N. geseijlt hadden door contrarie wind en tegen de stroom op 21 vaem fijn sant, omtrent ½ mijl buijten de wal ten ancker comen, saegen nog al veel vueren aan land, so wel bij nagt als bij daegh, bevonden hier d' stroom tegen 16 mijl in t etmaal langs de wall te gaan, 's nagts cregen een labbercoeltje uijt d' W^{l}.hand, ligten doen met 't rijsen van de maan ons ancker, en lieten 't al N.N.O. ½ N^{l}. bij de wall heenlopen.

den 6^{en} d^{o}. s morgens weer en wind als vooren, omtrent ½ mijl buijten de wall dat al sandstrant is, 14, 15 en 18 vaem fijn sandtgrond, saegen eenige menschen op 't strant lopen, conden ons niet volgen, zeijlden in een inbocht, daer wij N. t. O. inseijlden en daerna weer N.O. t. N., is omtrent 3 mijlen lang, schiet naer t N^{den}. wat meerder bogts, 's middags quaemen op een hoek daer 't lant hem wel ½ mijl ontvalt, daer een groot binnewater Z.Wst. waert in loopt, maer men kan daer door de harde branding, die daer dwars overgaet, niet in comen, saegen van de steng, dat 't van binnen vol sandtplaten lagh, van de W^{t}.kant van dit gat streckt 't land omtrent 4 mijlen N.O. t. N. bevonden 29 gr. 44 m^{ten}. Z^{r}.b^{r}. so dat dit gat omtrent op 46 gr. en 47 m^{ten}. leijt, gisten doen van 't etmael 14 mijlen N.O. t. N. vertiert te zijn, wierpen ½ mijl van de wall 22 vaem grauw sand, d' windt Z.Z.W^{l}. moije bramszeijlscoelte, 's avonts liep d' windt W^{t}.N^{d}.W^{t}. met labbercoelte, lieten 't den geheelen nacht op verscheijden coerssen, doordien daer twee inbogtjes waeren, liepen daer altemet N. t. W. en N^{d}.N^{d}.W^{t}. ende dan weder O.N.O. uijt, dog waeren niet boven 1 mijl diep, een groot ½ mijl buijten de wall hadden wij 7, 8, 10, 11, 12 vaedem fijn en oock groff sandgrond, de wal streckt nog al N.O. t. N. ½ N^{l}.

den 7^{en} d^{o}. 's morgens een labbercoelte uijt d' N.W^{l}. en oock N^{l}.-hand lieten 't al een halff mijl van de wall over 11 a 12 vaedem sand en oock craelgrond N. O. t. O. voorstaen, nae Kocksvroegschaffen

1) Niet ingevuld.

wierd 't weder stil, quamen daerdoor int vierde glas op 9 vaedem groff sandgrond ½ mijl buijten de wall ten ancker, voeren met d' chaloup naer land, om te sien off daer een rivier was, also wij aff en aen van een groot vlack velt lagen aan wederzijden met zwaer boschaedje bewassen, 't strant is hier al sant met hooge groen bewassene duijntjes, is gemeen hoog seer gehackelt land, hadden hier oock veel walvissen, maer hier niet noterens waerdig opdoende voeren weder naer boort, ligten aenstonts ons ancker ende gingen met een O.Z^l. lugtje onder zeijl, maer conden niet boven een steenriff, dat omtrent een groot mijl weegs Z.Z. Oostwaerts t' zee streckt ende een ½ mijl breet is, zeijlen, mosten dierhalven weder op 9 vaem waesige grondt ten ancker comen, bevonden de brete van 28 gr. 43 m.^ten hadden dit etmaal naer gissing gezeijlt N.O. t. N^den. 17 mijlen, hadden doen dit riff O.N.O. ½ mijl en d' N.hoek N.O. t. O. saegen op dito vlackte wel 50 a 60 olijphanten loopen, so wij vermoeden, saegen nogh op verscheijdene plaatsen roock opgaan, d' wal streckt nog al N.O. t. N. vernamen hier ten ancker leggende, geen stroom te gaen, bleven voort den gehelen nagt door contrarie windt en stilte leggen.

den 8^en d^o. 's morgens met het lamieren van den dag ligten 't ancker en gingen met een N.N.W^l. lugtje onder zeijl dog mosten tot drie verscheijdene reijsen, door contrarie wind ende oock stilte, ten ancker comen, 's middags waeren omtrent een mijl N.O. t. O. vertiert, bevonden hier ten ancker leggende 28 gr. 40 m.^ten Z^r.b^r. hadden hier al 7. 6. 8. 9. 10 crael en oock groff schulpsandige grond een mijl van de wal, cregen doen een N.O. t. O. labbercoeltje, mosten daerdoor den geheele nacht leggen blijven en conden niet uijtregten, hadden een steijle hoeck N.O. van ons.

den 9^en d^o. Ligten met t' lamieren van den dag ons ancker en gingen met een N.N.O^l. labbercoelte onder zeijl, gingen 1 a 2 gangen, saegen een vlacke inbogt dat seer laeg sandig lant was, en buijten deselve weder gemeen hooge duijntjes voorland, maer en vernamen landwaert in geen meer hoog land 's middags bevonden de brete van 28 gr. 27 m.^ten waeren doen, naer gissing 2 groote mijlen N.O. ½ O. vertiert, leijden 't doen weder naer de wall, saegen niet gewonnen te hebben, quamen doen omtrent te 3 ueren ½ mijle van de wall op 6 vaem sand en zeeappelige grond ten ancker, d' wind N.O. t. N. bramzeijls coelte, bevonden de drie daegen lang een stevig riff te leggen daer 't 6, 7, 8, 9, 10, 13 vaem diep op is, maer buijten de 14 binnen de 6 a 7 heeft men goede sandgrond en do. riff is op 6½ mijl en op t veerste 1½ mijl van de wall off, bleven voort den geheelen nagt als mede

den 10en do. door een N.O[l].windt ten ancker leggen, sonder yet te cunnen uijtregten, stijve coeltje.

den 11en do. s morgens omtrent te 9 ueren ligten ons ancker ende gingen met een N.N.O.labbercoeltje onder zeijl, lieten t' zeewaerts overstaan tot even naer de middag, leijden 't doen weder naer de wall, bevonden al 7 en 8 vaem sant en weder 9. 10. 12 en 13 vaedem vuijle grond en voort 14. 15 en 18 en 20 vaem al sandt, quamen doordien niet gewonnen, omtrent te vier ueren, omtrent 1/2 mijl op 7 vaem sant ten ancker, hadden weijnig off niet g'advanceert, vertrouden de steert van de banck gepasseert te zijn, want wierpen van 10 vaem vuijle weder 12 vaem fijn sant, d' wind N.O. bramzeijls coelte, vernamen de 4 dagen hier gelegen weijnig stroom om d' Z[d]. te gaan.

den 12en do. s morgens een N[l]. lugtje ligten ons ancker en gingen onder zeijl, dog mosten cort daernae door stilte op 9 vaem sandgrond ten ancker koomen, omtrent thien ueren voer ick met d' chaloup naer land om te sien off wij geen rivier vinden conden, want hadden doen te naesten bij de br. van de rivier St. Lucia, dog vonden wel een enge uijtwaetering, zijnde binnen zeer wijt, dog conden daer door d'affgrijsselijke brandinghshalven niet aancomen, bevonden hier 3/4 mijl van de wall 10 a 12 ende voorder naer de wall 8. 6. 5. en 3 vaedem al waesagtige grond, d' wal streckt hier nog al 6 mijl N.O. en is zeer laegh land, omtrent dese rivier heeft men veel laege en caele sandduijnen oock agter deselve zeer zwaere boschaedjen, tegen de middag cregen een Z.O[l].lugtje doen ligten d'hoecker zijn ancker en ging onder zeijl, conden geen hoogte becomen, dog mosten cort daeraan doordien de wind N.O. liep, op 6 vaem ten ancker comen, quamen ten 3 ueren weder aan boort, laegen omtrent 3/4 mijl van de wall hadden 's nachts oock al N.O. en N.O. t. N. en N.N.O.winden.

den 13en do. 's morgens met sonsopgang ligten ons ancker en gingen met een N.N.O[l]. lugtje onder zeijl, maer wierd tegen de middag weder stil, so dat wij op 14 vadem schulpige grond omtrent 1 1/2 N.t. W. van de meergemelde rivier ten ancker quamen, bevonden al 8. 10. 12. 13 en 14 vaem schulpige grondt, 's middags bevonden 28 gr. 34 m.[ten], cregen doen weder een labbercoeltje uijt d' O.N.O. hand, ligten ons ancker, leijden 't doen weder naer de wal daer wij doen naer dat weder 13. 12. 11 en 10 vaedem schulpsandige grond gepasseert waeren, op 10 vaem zwarte sandige steckgrond omtrent 3/4 mijl N.N.W. en N. t. W. van de rivier ten ancker quamen, d' wind moije labbercoelte ende O.N.O. en O. t. N. als oock s nachts.

den 14en do. 's morgens met den dagh bevonden d' stroom N.O.

waerts heen te lopen, ligten doen ons ancker en gingen met een N. O^{l}. lugtje onder zeijl, dog mosten omtrent te negen ueren op 22 vaem fijn sandgrond een groote mijl van de wall, door stilteshalven weder ten ancker koomen, tegen de middag cregen een cleijn coeltje uijt d' Z.W^{l}.hand ligten doen weder ons ancker en gingen onder zeijl, de stroom liep nog al N.O. s middags bevonden de Z^{r}.br. van 28 gr. en 30 m.^{ten} hadden doen d' Z^{l}. rivier W^{t}.½ Z^{r}. van ons, waeren omtrent een mijl buijten de wall, diep 19 vaem fijn grauw santgront, een labber Z.W^{l}. coeltje lieten 't omtrent ¼ mijl van de wall, diep 19 vaem fijne grauw sandgrond, N.O. over 9. 10. 11 en 12 vadem fijn grauw sant, saegen, naerdat omtrent 2 mijlen geseijlt hadden een binnenwatertje en quaamen met sons ondergangh nae dat omtrent 3 mijl geseijlt hadden op 13 vadem fijn grauw sand, drie vierde mijl van de wall door stilte ten ancker, 's nagts liep d' wind weder N.O. mooije labbercoelte.

den 15^{en} d^{o}. 's morgens ligten ons ancker en gingen met een N. en N^{d}.N^{d}.W. moije bramzeijlscoelte onder zeijl, dog tegen de middag liep d' wind weder N.O. t. O. met gelijcke coelte, leijden 't doen weder naer de wall, waeren omtrent 1½ mijl daervan en conden met 50 vaedem geen grond krijgen, conden 's middags door de dijsigheijt des horisonts geen goede hoogte becomen, quaemen omtrent ten 2 ueren ¾ mijl van de wall op 13 vaem fijn sandt, bevonden weijnig off niet g'advanceert te wesen hadden een mijl van de wall 30 en voort weder 25. 20. 18. 16 en 15 vaem al fijn sandt op ¾ van de wall 't zijn hier zeer hooge steijle sandduijnen op verscheijdene plaatsen met zwaere boschaedjes bewassen en oock veele caele sandplecken, conden geen hoogh land waert in sien, 't is al steijl sandig strant, 's nagts int begin van d' eerste wagt cregen schielijck met een travaet d'wind uijt d'Z.W.handt ligten ons ancker en gingen onder zeijl, 't begon met travaden heel stijff te waeijen, lieten 't dien nagt met 't schoverzeijl O.N.O. overstaan, waeren doen van de ryvijer versteecken.

den 16^{en} d^{o}. 's morgens betoogen lugt, conden geen land sien, setten dierhalven onse coers N.O. en N^{d}.O^{t}. t. N^{d}. en voort N^{d}. om 't land weder in't gesigt te crijgen de wind Z. en Z.t.O. stijve topzeijlscoelte 's middags conden door de betoogen lugt halven geen goede hoogte becomen maer gisten N^{d}.O^{t}. ½ O. 16 mijlen gezeijlt te hebben en dienvolgens op 27 gr. 35 m.^{ten} te wesen, lieten 't nog al N.^{den} en N. t. W.^{ten} overstaan, in't vierde glas naer de middag saegen 't landt zijnde eenige duijntjes, 's avonts wierdt 't stil met zeer betoogen lugt, 's nagts liep d' wind Z.O. en O^{l}. labbercoelte.

den 17en do. 's morgens bevonden door een peijling 15 gr. 11 m.ten N.westering een cleijn lugtje uijt den O.N.O. en ook Nd.hand lieten 't naer de wal overstaan, 's middags gisten omtrent 12 mijlen N.½W. vertiert te zijn en mosten dan op 26 gr. 27 m.ten gecomen zijn, daer ter contrarie ons maer op 27 gr. en 20 m. bevinden te wesen so dat daeruijt blijckt dat hier harde stroom om d' Zd. loopt. Waeren omtrent ½ mijl van de wall dog conden met 50 vaem geen grond crijgen, leijden 't doen met de steven weder t' zeewaerts, 't is hier al sandstrand en sandduijnen met witte plecken ende oock eenige boomen bewassen, maer conden landwaert in geen hoog land sien, 't streckt hier al meest N.den en N. t. O. d'wind Nl. moije labbercoelte leijden 't so over en weer, 's avonts wierpen, omtrent ¾ mijl buijten de wal zijnde 35 en 33 vaedem vuijle grond, naamen ons marsseijl in, lieten 't doen weder de geheele nagt met een N.N.W. topzeijlscoelte t' zeewaerts overstaan.

den 18en do. 's morgens d' wind alsvooren met betoogen lugt, lieten 't voort t' zeewaert overstaen, doordien dat dit de beste bouch was, 's middags gisten omtrent O. t. Z. elff mijlen vertiert te zijn en mosten dan op 27 gr. 29 m. wesen maer bevinden ons in 't hoog meten op 27 gr. 57 m.ten te zijn daeruijt te letten staet, dat hier harde stroomen gaen, de wind nog als voren moije topzeijls coelte, bleven nog al bij d' N.O. t. O. coers continueren. Kort naer de middag liep d'wind N.N.Ol. moije topzeijls coelte, leijden 't dierhalven overstaegh en lieten 't de heele nagt naer d' wal overstaan 's nagts labbercoelte.

den 19en do. 's morgens met lamieren liep d'wind N.W. met labbercoelte saegen 't land leijden 't doen met d'steven t'zeewaerts tot omtrent 10 ueren doen liep d'wind N.O. topzeijls coelte liepen doen weder naer de wall 's middags gisten omtrent thien mijlen W. vertiert te zijn bevonden doen 28 gr. 7 m. int vierde glas quamen in een inbogje daer de rivier Os Medos de Sura inleijt, omtrent ⅓ mijl oost van de rivier op 10 vaem fijn sandgrond ten ancker, hadden 't Nd. land omtrent 3 mijlen N.N.O. ½ N. en 't Zuijdland 2 mijlen Z. t. W. van ons, so dat dit land hier al Nd. begint te strecken, 't zijn oock al hooge wit bepleckte sandduijnen die oock met swaere boschaedjen bewassen zijn, d' stroom liep hier seer sterk d' rivier uijt, dat 'et 't water wel een cleijne mijl t'zee deed veranderen, begon tegen den avond zeer stijff uijt de Nd.O. hand te waeijen en bleeff den geheelen nagt continueren.

den 20en do. 's morgens mooije topzeijls coelte voeren omtrent 9 ueren met d' sloep nevens den corporael Balcq en 3 soldaten naer

land bevonden al opgaande fijn sant en 't branden op sommige plaatsen hard, dog roeijden door deselve heen in de rivier comende bevonden alhoewel 't wassend water was, sterke stroom uijt te gaan, 's middags liep d'wind Z.Z.O. en Z.en met labbercoelte 't was daer omtrent 1 vaem diep een stuck weegs opwaerts zijnde quamen eenig volck die geelagtig waren te spreken waeronder oock eenige pickzwart, sodat geen regte kaffers nog oock Hottentoos waeren [1]), wilden eerst niet bij ons comen, dog quamen naerdat wij d'rivier weder een stuckweegs affgecomen waeren, daer wij veele serijs [2]) onderwegen vonden staan en oock Visbobbers op t strant saegen leggen, weder bij ons beduijden haer naer veele bewijsing over en weder 't geweer neder te leggen, dat hassegaeijen van een vaem lang met ijsere harpoenen aan t eijnd waeren en oock een enterbijl daer zij scheenen zeer curieus op te wesen, want bloncken tegen d' sonn als silver, leijden eijndelijck omtrent 16 a 17 sterk zijnde, haer geweer van haer en d'eene die 't woordt voerde ging op zijne rugh leggen en streckte handen en voeten van malcanderen en quamen doen bij ons, vertrouden dat 't selve een teken van vrede en vriendschap moet wesen gelijck zij ons bewesen, 't waeren altemael kerels als boomen, eenige pickzwart en eenige wat geelder van coleur, seer vet en glat; waeren heel naeckt, hadden agterop 't gat een vel van 2 voet lang en 1/2 breedt voor de schaemelheijt, maer hadden geen off weijnig craelen; waeren naer deselve seer graeg maer en conden geen taback, bewesen ons alle vrundschap, bragten ons eenige oevesen [3]) en haelden ons oock een vaedje vers water, zij bewesen ons dat zij Olijphants tanden hadden, en dat zij die morgen als wij weder aan land quamen ons zouden brengen, vernamen oock een stick beploegt off bearbeijd landt cort naer den middag namen ons affscheijd van haer en quamen met een sloep brandhout, dat hier zeer gemaklijk te cappen is, aan boort, d' wind Z.W. labbercoelte alsdoen heeft den raet goet gevonden ons ancker te ligten en onse reijs te vervorderen, gelijk wij oock deden stelden onse coers N.N.O. en N.O. t. N. bij de wall heen de regte rivier streckt meest N. en N.N.W. op so als ick sien conde leijt 't hier vol platen maer daer loopt een kil van 2 a 3 vaem diep.

den 20en do. lieten 't den geheelen nagt met een Z.Z.W. labbercoelte N.N.O. overstaan; diepte van langsame hand aff van 10. 12. 14. 16. 18 vaedem, al fijn en oock schulpsandig grondt.

---

1) Een bewijs van de sterke vermenging der rassen.

2) Maleisch = sero's, toestellen voor vischvangst.

3) Onbegrijpelijk; wellicht „coebeesten" bedoeld?

*den 21*ᵉⁿ *d*ᵒ. smorgens liep d' wind Z.W. labbercoelte conden aan t kand niet sien 't avanceren tegen de middag wierd 't stil mosten doen also wij door d' stroom die tegen 20 mijlen liep overstier dreven op 30 a 31 vaem schulpsandige grond een groot ½ mijl buijten de wal ten ancker koomen, gisten 'smiddags omtrent 13 mijlen N.N.O. geseijlt te hebben en mosten dan op 27 gr. 19 m. wesen daer wij ons in 't hoog meten maer op 27 gr. 50 m. bevinden te zijn de wind liep weder N.O. met labbercoelte voeren doen met d' sloep naar d' wall met den corporaal Balcq en twee soldaten om te sien off wij wat brandthout conden crijgen, dogh daercomende quaemen der veel swarten uijt 't bos springen achten t dierhalven ongeraedsaem te wesen om aen land te gaan, roeijden een stuckweegs bij d' wall op, om door d' stroom (die hier wel tegen 20 mijlen in 't etmaal loopt) t schip niet mis te drijven, maer conden 't zelve alsoo 't een marsseijls coelte uijt d' N.O.hand begon te waeijen niet krijgen roeijden doen naer d' wall en voort bij deselve weder op en quamen 1½ uer naer sonsondergangh weder aan boort, d' wind de geheele nagt N.N.O. topseijls coelte d' stroom continueerde nogh even hardt.

*den 22*ᵉⁿ *d*ᵒ. d' wind N.O. labbercoelte mosten door de wind en de stroomshalven die nog al even hard om d' Z. liep.

> Accordeert desen naer gedaene collatie met zeeker journael van den caertenmaeker Sieuwert Jans Boom in sijn kist bevonden en op verscheijde papiertjes zeer casuijs geschreven voor sooveel d' selve leesbaer en verstaandel[ijk] sijn geweest. In d' fortresse de Goede Hoope desen 10 Febr. 1671.
>
> H. Crudop
>
> Secrts.

Naar de zeventien achtergeblevenen werd op weinig ernstige wijze gezocht tijdens de Grundeltocht die 25 September 1670 begon. Het resultaat kon al niet minder geweest zijn. 1 Februari 1671 kwam het scheepje terug met een rapport waarover de Kaapse Regering slecht te spreken was: men had in de baai waar men de achterblijvers vermoedde op 16 Januari kanonschoten gelost, niemand zien opdagen, een schuit met volk naar land gezonden, ter plaatse waar de oude schuit nog lag; daarin waren enkele zwarten, maar door branding belet te landen keerde het volk naar boord terug, „als wanneer haer wedervaren g'rapporteert hebbende daer op eenige Canonschooten lieten doen, ende alsoo sich evenwel niemandt hadde vertoont, zijn die qualijck bedachte opperhoofden alsvooren wederom tot een seer verkeerde resolutie getreden, sulcx sijlieden nadat aldaer nauw-

lycx den tijdt van ongevaer 24 uren met den Hoecker vertoeft, 't ancker gelicht hebben, ende sijn alsoo weder herwaarts aangekeert, zijnde voorwaar de laaste dwalinge erger als d'eerste ende met alle 't welke wij ons geensins ten besten vinden gestight ende stelt ons niet buyten verdachtsaamheyt." [1])

Op last uit het Vaderland [2]) voer op 3 Junie 1672 het jacht De Vliegende Swaen naar de Oostkust en toen 2 September de reizigers onverrichterzake terugkeerden, kwam men tot de opvatting dat de hulp des Allerhoogsten blijkbaar ontbrak: „'t Schijnt dat God almaghtigh d'E. Comp. met de frequentatie dier gewesten, niet jegenstaende soo wel moyelicke besendingh successive daar op aangeleyt, voor alsnogh niet heeft gelieven te favoriseren doch blijfft Zijne Majesteijt evenwel hertelick gedanckt, die dit schip en volck uyt soo veel rampen en gevaren geredt en nogh behouden hier wederom aangebragt heefft." [3])

Toch ging 20 Maart 1673 het scheepje De Bruydegom (een naam die evenals de op 9 Oktober 1664 in de vaart gebrachte sloep De Bruyt de trouwlust der jonge kolonisten weerspiegelde [4]), op zoek naar de gestrande Grundel, weer onverrichterzake. [5])

Enkele jaren liet men het plan rusten. Moeilikheden over St Helena tijdens de Engelse oorlog en de strijd met Gonnema's Hottentotten vergden veel aandacht. Zo werd het 13 April 1677 voor weer besloten werd tot een Oostkusttocht, eigenlik maar terloops: Mauritius was het doel en daarna moest op de terugreis het vasteland verkend. Het jacht de Cabeljouw, dat de gegevens van de Grundel van 1671 mee had, kwam zonder resultaat terug.

Wilhelmus ten Rhijne tekent in het achtste en negende hoofdstuk van zijn Schediasma [6]) de toenmalige kennis over de inboorlingen aldus:

---

1) D. in dato. De Grundel verging 20 Februarie 1673 op de Zuidkust. Zie rapporten hierover D. 2 en 13 Maart 1673.

2) Missive van Heren XVII van 29 Augustus 1671 luidt: „Die van de Grundel bij UE. tot naerder ontdeckingh van de Oostcust van de Caep afgesonden hebben seer onvoorsichtich gedaen dat sij de aen landt gesonden menschen 17 sterck soo hebben laten staen, en sonder selfs voor de tweede mael iets verricht te hebben telckens weder nae de Caep gekeert sijn. Bij bequaeme gelegentheijt sal die voyagie nochmaals dienen hervat te werden."

3) D. in dato.

4) Een ander voorbeeld hiervan is vermeld D. 4 Okt. 1687: „seker vrouws persoon gent. Marie Jansz. van Amsterdam in mansklederen en onder den naam van Matthijs Jansz. voor matroos pr. 't schip 't rad van aventure hier geland en ten Casteele in versekering gebragt zijnde, is aanstonds van verscheide deser inwoonderen ten huwelijck versogt, dog dewijl van al te ligtvaardigen en argerlijcken leven bevonden werd, heeft d'E. Hr Commandeur de galants hun versoeck afgeslagen."

5) D. 1 April 1673. De Bruydegom verging 22 April 1674. 1 Februarie 1663 was het scheepje in gebruik genomen.

6) Zie deel XI, bl. 133, van de uitgaven der Linschoten-Vereeniging.

Cap viii.
De hujus Eparchiae Incolis Hottentottis.

Nomen est in varias nationes divisis [*sic*];

1. Quarum princeps illa, quam Essequaes faciunt. Natio, cum ex multitudine tum corporis proceritate (semigigantes enim putaveris) & robore fortissima; ideoque a suis nunquam impune lacessita. Si enim Namacquas &c. duas tresve pecudes abstulerint, ilico in eos bello saeviunt, penitiora cogniti a nostratibus tractus ad CL. & paullo plus milliarum distantiam incolentes, ad insolitum nostrorum armorum expaventes visum; aliâs cum illis, qui consuetam ad Caput B. S. sedem tenent, moribus convenientes. Quorsum una quotannis vice jussu Gubernatoris, ex tabaco, araco, & aeneis torquibus, quibus illi ex diutina exspectatione impensius inhiant, mercimonia, commutando lucroso pecori, transferuntur.
2. Alteram Namacquaes constituunt, hunc sibi peculiarem in vestitu servantes ritum: quod ubi alii vulpino, caprinove corio, hi ex elephantino dente contextis canistellis pudenda tegant, vix penetrabilibus aliis tutiores in bello scutis.
3. Hos sequuntur Sousvas, ejusdem cum nostris Hottentottis ingenii & indolis.
4. Hinc Sonquas, quibus sontica de caussa a nostratibus ereptae sunt pecudes, ut silvis degentes alimoniam ex desertis, ferarum praesertim venatione petere cogantur.
5. His affines sunt Gregoriquas.
6. Inimicum agmen claudunt Honnimas, quibuscum nostrates ob dira municipium homicidia bella gerunt. Quorum praefectus supremus, Honnima dictus,[1] claudus etiamsi senex, strenuus tamen miles est.
7. Illi vero, qui inter nostros securi arcem frequentant, auxiliares in terrestri bello copias componunt. Eorum praefectus generalis Claes appellatur, & ab illo secundus Capteyn Cuyper, egregii uterque & vafri milites, non semel a me visi, mera cum nudipeda plebe mendicabula: sic huic, sex stipatoribus comitato, emendicatum tabaci frustulum pluries dedi, Gallice tantillum cum eodem locutus.

Cap. ix.
De Connexione cum aliis.

Quinam vero Hottentottis contermini sint populi, necdum ita planum est; auriti plures quam oculati testes sunt, qui de

---

1) Meestal Gonnema genoemd.

[χ] Vulgo Kaffers.

[ψ] Ut de Scythis, quos hodie Turcas appellamus. Just. lib. 2. histor.

[χ] Nigritis mussitant. Sic aliis persuasum vult decurio quidam nostras; se ab ultimis (ad quorum emissus erat fines, sextuplici consortio stipatus) Hottentottorum nepotibus, a caeteris vita & moribus plane discrepantibus, & nondum speciali nomine notis praecepisse; inter se & Nigritas spatiosum quoddam interjacere flumen, quod cymbis ex arborum cavamine fabrefactis, permutandis mercibus trajicerent. Caeterum Hottentottis [ψ] inter se nulli fines.

Schipbreukelingen van Nederlandse, Engelse en Franse nationaliteit brachten kort voor 1690 veel nieuws over de zwarte volken en ze spraken als ooggetuigen, niet van horen zeggen. Het Dagregister van 1687 vermeldt op 1 Maart: [1])

De schipper van de verongelukte fluyt Stavenisse hier angeland.

Op den middag komt hier opdagen schipper Willem Knijf met nog thien man van sijn volck namentlijck den opperstuurman en twee onder stuurluyden mitsg. sijn schieman en bootmansmaat met den constapel en seilmaker, en drie gemeene matrosen, hebbende hun schip Stavenesse [2]) den 16 February des lestlede jaars op Tarra de Natal op 30½ graad verloren in maniere als bij de volgende verklaring van den opgemelte schipper Willem Knijf breder blijkt.

Schrivtelijk verhaal sijns wedervaren.

Ick ondergesz. Willem Knijf, schipper op 't verongeluckte schip Stavenisse op den 16 Februarij des jaars 1686 's nagts in 't sevende glas van de hondewagt in de cajuijt slapende, nadat d'eerste wagt bijgewoond hadde, door 't schielijck inkomen mijns kajuijtwagters wakker geworden zijnde, vraagde ick den selven waarom soo ter loop binnen kwam? gav hij mij tot antwoord, dat men op de wal was, en dat hij voor de schieman een keers begeerde om 't touw op te halen, waarop ick schipper na boven vloog werdende van den boeckhouder gevolgd alwaar wij ons voor de branding, en den opperstuurman nevens den bootsman met 't cabeltouw op te halen om 't selve in 't ancker te steken besig vonden staande de twee andere stuurluijden middelerwijl op 't halvdeck, zijnde dood stil en donckeragtig weder, en dat nu 't daaglijcx met 't tuijancker [3]) klaar waren, lieten sij 't eene voor en 't andere na op mijn ordre vallen, draijende 't schip voor 't daaglijcx ancker opkomende met de voorstevens voor an in de branding te leggen, dewelcke voor den boeg, en in 't mid-

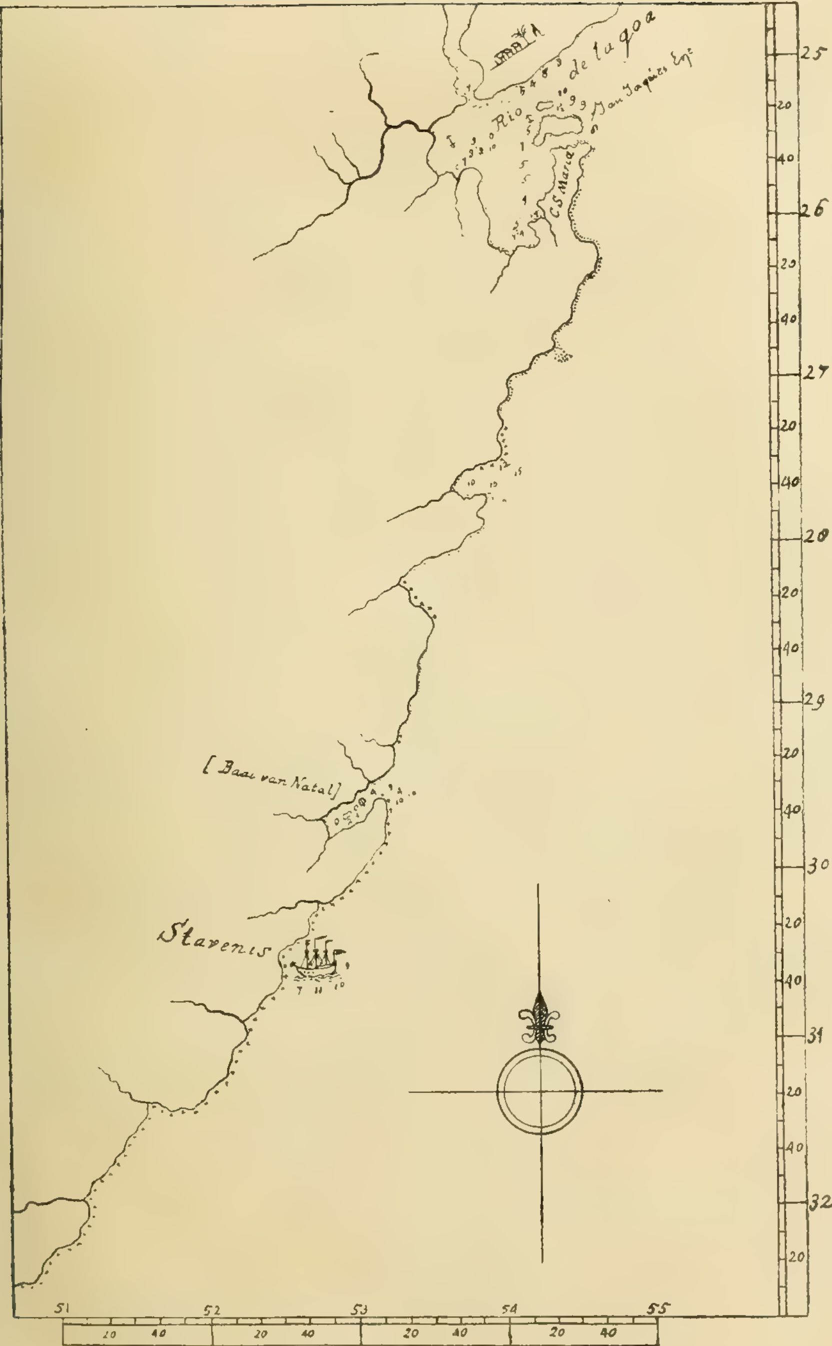
't schip bevind sig in debranding.

laten 't tuij en daaglijx anker vallen.

1) Kol. Arch. N°. 4002. fol. 186vo — 198.

2) De Stavenisse kwam uit Indië. De stranding had plaats ± 170 K.M. ten Z. van de baai van Natal.

3) Boeganker waaraan het schip bij eb vastligt.



Fragment MS.krt. van Zuid-Afrika. Alg. Rijks-Arch. N°. 162.

NB. Op ³/₈ der ware grootte. — Zie Cartographie sub 3.

den van 't schip kwam te breken, hebbende dus na gissingh 2 a 3 glasen gelegen kwam op een bot een moij landwindje uijt de wal schieten, weshalven d'opperstuurman an mij voorsloeg 't thuijancker angesien 't op en neer en sonder voordeel stond te mogen ligten om t' zeil te gaan 't welcke dan onder 't losmaken van 't voor marseil geligt werdende, en nauwlijcx boven zijnde wierd 't wederom dood stil, blijvende dus een wijltje leggen ging eindelijck 't daaglijcx ancker door dieshalve nogmaals 't thuijancker lieten vallen dog't en wilde niet houden, soo dat anstonds met d' agtersteve tegens de klippen stieten, 't schip nu geborsten en vol waters zijnde begav ick mij te water en swom an land, de schuijt wierd soo haast 't schip stiet uijtgeset met dewelcke sig de boeckhouder, ondermeester nevens 11 a 12 matrosen meenden te bergen, maar wierd in de branding endelijnx [1]) en voorover geslagen soo dat sij merendeels kwamen te verdrincken.

ligten 't tuij anker.

't schip slaat tegen de klippen.

enig volk verdrinkt.

Uijt 't hout en seilen an land gedreven wierd een tent opgeregt met voornemen ons daarin te bergen, als wanneer ick den matroos Otto Joosten van Amsterdam die d'uijtkijck gehad hadde vraagde of hij geen land gesien hadde? die daarop in 't anhoren van alle 't volck seide, in 't derde glas van de hondewagt van de fokke rhee gekomen te sijn, en den onderstuurman Jan de Groot gewaarschuwd en 't land gewesen te hebben die hem antwoorde 't is een mistbanck wij sijn nog te verre van land, gaat maar weer na boven 't gemene volck beklaagde ondertusschen bitterlijck hun en 's comps. ongeluck seggende namentlijck te meermalen luijdkeeld van 't wagtsvolck geroepen te sijn, land, land 't is land, willende d'een sijn gagie d'ander sijn lijf en hals daarvoor verpanden en verbeuren soo 't geen land was, voegende daarbij dat hun opperstuurman Isbrand Dirckxz Hoogsaad 't gehele vijfde glas van de hondewagt op 't halvdeck was op sijn hurken komen sitten, siende onder de seilen door, doende te loevwaard anbrassen en seggende tot den meergemelte onderstuurman diede wagt hadde seild suijd west so je kund.

de man van d' uytkijk verklaard den stuurman gewaarschuwd te hebben land voor uijt te sien.

alle 't wagtsvolk roept luijdkeels Land, land, &a.

des onangesien word te loevward gebrast.

Oock heeft Abraham Ruijgman mij bekend gemaeckt dat 's morgens den 14 Februarij en twee dagen voor ons schipbreuck d'opperstuurman tegens hem en sijn cameraat Jan de Groot seide, 't soude wel konnen gebeuren wij eerder land sagen als wij gissen alsoo de miswijsing van negenthien op agthien en een gantschen graad zederd een etmaal afgenomen heeft, voegende daarbij sij 't op volck van

1) sic.

d'uijtkijck niet mosten laten ankomen nog op hun het laten staan maar dat sij selvs dienden goede wagt te houden.

't volk siet geen kans om 's Comps. goederen te bergen.

desbesluyten over land na de Caab te gaan.

de schipper keerd na 't strand.

Inmiddels hebbe ick an 't volck voorgeslagen of se van sins waren op strand te blijven en 's comp^s. goederen sooveel mogelijck te bergen, waarop sij als uijt een mond antwoorden sij daartoe geen kans sagen, alsoo de goederen meest tegens de klippen an stucken geslagen oock zeewaarts ingedreven wierden 't welcke oock alsoo bij mij bevonden zijnde, besloot op haar anhouden nevens haar over land naa de caab de Goede Hoop mij te vervoegen, den negenthienden dan mij met haar op weg begevende, en omtrent drie mijlen gegaan hebbende, en wegens kragteloosheid hun niet kunnende volgen keerde ick alleen weder na 't strand alwaar wij den oppermeester krank en den constapel Theunis Jansz. nevens Jan Jaspersz. bootsmansmaat beide gekwetst in de tent gelaten hadden.

in gelijken de schieman met zijn maat.

ook de stuurluyden.

seven en veertig koppen vervolgen hun reis.

Twee dagen daarna kwam bij ons wederom te rugge de schieman met sijn maat, de seilmaker mitsg. drie matrosen, werdende op hun hielen gevolgt van alle drie de stuurluijden hebbende d' opperstuurman getragt den onderstuurman Jan de Groot an te raden met de resterende 47 koppen over land na de Caab de Goede Hoop te gaan dewelcke t selve annam te doen, maar sonder veel wegs te spoeden nam hij oock sijn afscheid van de Caabgangers, en koos 't pad van de stuurluijden sijn makkers, en arriveerde met hun te gelijck op 't strand bij ons.

de schipper doet de boot klaar maken.

steken met hun seven daar mede van strand.

die door de branding daar tegen en in stukken geslagen word.

Wij overleiden doen onse gebroke boot op te maken en met deselve den weg na de Caab de Goede Hoop ter zee te soecken dewelcke in veerthien dagen min of meer klaar en met onse proviand bestaande in een halv ancker brood en na gissingh 25 ℔ gesoute speck met een halve legger versch water geladen zijnde, staken met ons seven in zee blijvende d' overige willens an land, behalven d' onderstuurman Abraham die in 't afsetten van de boot bij ongeluck miste in deselve te springen en wij niet konnende de branding te boven komen, en de boot bijna vol waters hebbende, setten 't weder na 't strand alwaar wij ons compas graadboog proviand en goederen verloren.

d'Inlanders komen bij haar.

die gratig na ijser zijn.

Alles nu kwijt en de boot in stukken zijnde, overleiden wij hoe best daar te bestaan en door wat middel wij ons tegens den honger souden versekeren, d' inlanders wilden ons wel brood en vee [brengen], maar wij hadden niet waarmede 't eene of 't andere te kopen, Coralen en kopere arm en halsringen zijn daar alleen gewild. Voor spijkers, bouts en ander ijserwerck van 't wrak kregen wij wel enig brood en koorn, maar alsoo sij selfs te werck tegen, en met branden en

kappen van 't wrak hun seer wel van 't ijserwerck versagen en wij niet wetende 't selve bij haar soo geacht was, oock niet darvende haar 't wegslepen van dien beletten, uijt vreese van haar op den hals te krijgen alsoo sij somwijlen wel duijsend gewapende mannen starck waren, kregen sij van alles vol op terwijl wij gebrek leden.

Dus dan in d' uijterste verlegendheid gebragd, kwamen twee engelsche bij ons dewelcke etlijcke maanden te voren hun schip op Rio de Natal en 20 mijlen noordlijcker van 't onse verloren hadden [1]) dese luijden bereids land en taalkundig leerden ons hoemen met d'Inlanders leven most, en boden ons haar hulp tot onser gemene behoudenisse goedwillig an mitsg[s]. part en deel harer koopmanschappen, bestaande in kopere ringen en gemeene corallen en genoeg omhun met ons alle tot vijftigh jaar met brood en vleesch te voeden, dierhalven wij te rade wierden ten versoeke deser buurluijden op te breken en onse hoop an de hare te hegten, en in onscheidbare maatschappie van voor en tegenspoed te treden.

twee Engelsche matrosen komen bij 't volk van Stavenisse.

die deselve met raad en daad bijstaan.

sij breken gesamentlijk op.

Hier bekwamen wij de ruijmhandige leevtogt voor corallen, kopere oor, arm en halsringen en 't gemene volck 't ontsag voor hun officieren langsamerhand verliesende, begost eindelijck an mijn en mijn stuurluijden ons wandevoir en voornamentlijck de gepleegde dieverie omtrent 's Comp[s]. peper opentlijck te verwijten seggende de schieman en bootsmansmaat wij in het schip Stavenisse ter rheede van Batavia omtrent de dertig sakjes peper na gissingh sesthien picols, met handen overgegeven en geladen, deselve wederom voor Ougli in Bengale in meerder sakken en die met takels mosten overgehijst werden gelost te hebben, waardoor 't gemene volck soo geargerd soude geweest sijn dat ten tijde men de voorsz. peper loste de bootsman dese woorden slaakte dat sijn dieven! dat sijn dieven, soo wij dat deden men soude ons hangen. Onder anderen verweet oock de voorsz. schieman an mijn opperstuurman hoe hij gedurende de reis uijt Bengale na de Caab de Goede Hoop veelmaals de cours veranderd en somtijds een halven oock wel een gehelen streeck als hij stuurman ter wake stond gestolen hadde.

en krijgen van alles vol op.

sij verwijten malkanderen hun gepleegde dieverie.

en ontrouw in 't veranderen van Cours.

Dus omtrent de vier maanden in de hoogste verwarrenis met morren en onderlinge onwilligheid doorgebragd hebbende, leiden in beraad een vaartuijg te timmeren, elck stelde sijn vernuft te werck, uijt de beugel van een luijk smede Jan Kingston [2]) engelsman een saag men deed een keer na ons wrak, en raapte alles wat te stade komen konde

sij nemen voor een vaartuijg op stapel te setten.

doen een keer na 't wrak.

1) 17 Mei 1685 was hun schip, The Good Hope, vergaan.

2) Uit Bristol.

te samen, men vond er drie ankers in de klippen en op strand geworpen waaronder ons daaglijcx anker met een eind van sijn touw voor 't welcke 't schip gelegen hadde, men brak de schagt an stukken dienende een gedeelte tot anbeeld 't andere mitsg^{s}. d' armen en ring wierden tot spijkers en bouwts versmeed.

Ons vaartuijg nu eindelijck door onse kloekheid en der inlanders arbeid vervaardigd bragten wij 't te water, en nadat een tamelijcken voorraad van brood en koorn, water, versch en gesoute vleesch

steken in zee.

daarin geladen hadden staken den 17 Februarij lestleden sonder caart, compas of boog in zee, houdende de wal gedurig in 't gesigt tot dat wij ten laatsten den eersten deses in de tafelbay ten ancker kwamen, verwondert zijnde geen kondschap van ons volck voor omtrent een jaar ten getal van 47 kloeke en gesonde koppen herwards overland gegaan te vinden.

d' Opperstuurman meeste oorzaak van 't verongelukken der Fluyt Stavenisse.

Alle dese onheilen kan ick niemand dan mijn opperstuurman Isbrand Dircksz. Hoogsaad wijten welkers hoogmoed en twistgierigheid mij verpligt heeft veelmaals iets vredenshalve over mij te laten gaan, waar bij komt sijn vermetelheid om in mijn afwesen in de cajuijt te gaan, en 's comps. en mijn papieren aldaar met 't openen van de doos na te sien, de hoofdtouwen buijten mijn kennisse op de reise herwards en in de maand Januarij des lestlede jaars an te setten, ge-

die sigte veel gesags angematigd heeft.

lijck oock een der lijseilen omtrent deselve tijd te doen vermaken, en sonder mij van 't een of 't andere te verwittigen, den seilmaker om dat hij alleenlijck seide het selve seil niet te sullen deugen indien hij 't soo kwam te vermaken gelijck hem de stuurman belaste, die daarop antwoorde, doet soo als ick U gebiede hem met eenen slaande en met voeten trappende, zijnde naderhand 't seggen van den seilmaker voorsz. waar en 't lijseil onbekwaam bevonden, soo dat hij opperstuurman in alle manieren getragt heeft mijn gesag t' onderdelven en hem 't selve toe te matigen, en ten laatsten vresende wegens dese en gene sijdgangen door mij hier an d' Caab te regten ge-

word geoordeeld al willens 't schip verseild te hebben.

steld te werden, al willens 't schip heeft verseild, 't welcke na alle waarschijnlijckheid sal blijken indien de meergemelte onderstuurman Jan de Groot sijn woorden tegens mij en den bootsmansmaat gevoerd wil gestaan, die door ons gevraagd zijnde om wat reden hij ons tot sulck een ongeluck gebragt hadde? antwoorde, swijgt maar stil, als wij komen ter plaatse daar wij ons verantwoorden moeten soo sal men sien of wij malkanderen gewaarschuwt hebben of niet, gevende daarmede klaarlijck genoeg te kennen hij den opperstuurman van 't land gewaarschuwd heeft.

Dit mijn bovenstaande verhaal verklare ick Willem Knijf gewesen schipper op de fluijt Stavenisse bij mijne manne ware woorden d'opregte en cincere waarheid te wesen, in oorkonde van dien 't selve met eigene hand onderteikene, onderstond In 't Casteel de Goede Hoop den 25 Martij 1687, en was geteeckent, Willem Knijf in margine ons present als gecommitteerdens en was geteeckent Dominique de Chavonnes en Cornelis Pietersz. Linnes. Lager me presente en was getekend J. G. de Grevenbroeck secretaris.

Sondagh 2. [1])

Heden variable wind, dog 's na-middaghs S.O^{t}. als wanneer enige schapen der Hottentots tot provisie voor de verwagte retouren hier ten Casteele wierden opgebragt, zijnde des Heeren rustdag na gewoonte gevierd, en werden voor gecommitteerdens uijt den achtb. Raad enige matrosen en officieren van 't gebleve schip Stavenisse in maniere als volgd verhoord.

Nader verklaring eniger Officieren en matrosen van Stavenisse.

Heden den 2 Martij 1687 verschijnen voor gecommitt^{s}. uijt den achtb. Raad deses Commandements Isbrand Dircksz. Hoogsaad opperstuurman, Abraham Cornelisz. Ruijgman, en Jan de Groot beide onderstuyrluijden, mitsg^{s}. Gerrit Jansz. Ridder schieman, Theunis Jansz. constapel, Jan Jaspersz. bootsmansmaat, Antonij de Ca seilmaker, Pieter Aartsz. van Bodegraven, Pieter Dircksz. van Medenblick, en Hendrick Jansz. matrosen alle te samen in dienst der E. Comp. bescheiden geweest op de fluijt Stavenisse verklarende bij hun manne ware woorden in plaats van eede hoe sij deposanten den 16 Februarij des lestlede jaars in 't sevende glas van de hondewagt, zijnde dood stil, dog mistig en regenig weder met hun voorsz. schip Stavenisse op vier vademen waters bij de valreep voor tarra de Natal tusschen de 30 a 31 gr suijder breedte bijna in de branding, onder een seer sware dijning en anrolling van de zee voor hun daglijcx boeg ancker sijn komen leggen, bij 't welcke sij 't thuij anker lieten vallen, dog 't selve op en neer hangende, en een landlugtje haar moed gevende om uijt 't gevaar en van de wal te konnen geraken, ligten het wederom om dies t' eerder met 't inhalen of kappen van 't boegancker onder seil te sijn maar soo haast en was 't thuijancker niet binnen of 't ander ging door dog d' onderstuurman Ruijgman voorsz. segt 't selve nog wel een halv glas is blijven leggen en verklaren sij deposanten dat 't selve niet heeft gehouden, dieshalven

de fluijt Stavenisse komt in de branding ten anker.

't thuijanker word geligt.

1) Het Dagregister loopt door.

sij 't thuijancker nog hebben laten vallen dog voor en aleer 't selve *'t schip stoot tegens de klippen.* kwam te houden stiet 't schip tegens de klippen met sijn agterstevens soo hard dat 't roer weg en 't ruijm vol waters geraakte, waarop ieder na een goed heenkomen sag, bergende d'een voor en d'ander na, soo hij best kost, zijn leven, de boeckhouder Sr. David Davidson en d' ondermeester nevens elf of twaalf matrosen tragteden haar met de schuijt te bergen, maar wierden in de branding omgeslagen, al- *enig volk vergaat met de schuijt.* waarse merendeels hun leven lieten, de rest kwam door swemmen en op stukken hout den eersten, tweden ende laatste den derden dag harer schipbreuk gelukkiger aan land, dewelcke voor en aleer 't wrak *'t overige komt behouden an land.* verlieten enige buspoeder uijt de kardoes kokers t' samen geraapt mitsgs. een gedeelte bengaals twebakke brood, met twee compassen en een of twee zeecarten in een groot vleeschvat gekuijpt benevens een kopere ketel angevuld met enige rommeling voor af in zee wierpen komende 't selve heel en gaav an land.

Sij nemen voor na de Caab over land te gaan. Den 19 dito 't wrak in stukken en geen volck meer verwagtende zijnde besloten sij eenstemmig wegens schaarsheid van leevtocht en onkunde des lands en tot nog toe geen van desselvs inwoonders vernomen hebbende met alle man op te breken en voornemens de Caab de Goede Hoop over land an te doen, latende op 't strand al 't goed dat *agterlaten drie sieken in de tent.* de zee heel beschadigd uijtwierp, en daar benevens in de tent den oppermeester siek, mitsg.s den constapel gekwetst an zijn been door de klippen na land swemmende nevens d' bootsmansmaat met een bijl in sijn bil verwond door den opperstuurman als deselve 't touw kapte om 't ancker 't eerstemaal te laten vallen.

de schipper te swak om te volgen keerd na 't strand. De schipper te swak om 't volck te volgen keerde den eersten dag alleen weder na de tent, den tweeden en derden dag marcheerden sij nog te samen, maar den vierden 's morgens nam de schieman met sijn *so ook de schieman met zijn maat.* maat nevens de seilmaker en drie matrosen oock de keer na 't wrak, werdende weinig uuren daaran door den opperstuurman en twee onderstuurluijden gevolgd, alsoo sij geen uijtkomst van hun voorgeno- *nevens de stuurluijden* men reis sagen, wegens de steile ruijge en bijna onbeganklijcke wegen en schaarsheid van levensmiddelen, als zijnde ieders aandeel na gedane verdeling niet groter dan een hoed vol brood met vijf of ses hag- *seven en veertig man vervolgen hun reis.* jes spek, latende alsoo d' overige manschap ten getal van seven en veertig kloeke en gesonde koppen hun reis en cours suijdwards voortsetten van dewelcke naderhand niet een ten voorschijn gekomen, oock geen taal of teken vernomen is hebbende boog caart en compas mitsg.s enig geweer, kruijd en loot bij haar. Eindelijck na veel sukkelens en ongemakken geraakten sij deposanten weder bij een ander

op 't strand in de tent, zijnde te samen derthien man sterck, waarvan d' oppermeester vijf a ses weken daarna is komen t' overleijden, werdende de schiemansmaat den 5 October door een elephant dood geslagen, en verplegt omtrent veerthien dagen tot 't opmaken van hun boot angewend en deselve in zee gebragt hebbende geraakte die in d' uijterste branding halv vol water en konnende wegens stilte niet voorwaarts komen dreven wederom agteruijt en de boot vol waters zijnde geraakte tegens 't strand en an stukken.

derthien blijven op 't strand.

een van die word door een Elephant dood geslagen.

zij brengen de boot in zee.

die word voor 't twede maal tegens de klippen an stukken geslagen.

Twee dagen na dese hun twede schipbreuk in dewelcke sij hun compas, caart en klederen verloren kwamen twee wel gewapende Engelsche met eenige inlanders bij haar, hun aanbiedende als bedenckelijcke hulp tot haar onderlinge behoudenisse, 't welcke sij deposanten voor annemelijck keurende besloten gesamentlijck op te breken en met een der engelsche na hun leger plaats wel twintigh mijlen noordlijck (alwaar sij oock omtrent voor elf maanden hun schip verloren hadden) haar te vervoegen, blijvende tot geriev en hulp van den siecken oppermeester d' andere engelsman, de schieman nevens een matroos in de tent, niet konnende d' inlanders door givten noch gaven bewogen werden den krancken (dewijl sij vreesden daar door ontreinigd te werden) overweg te dragen, onangesien sij niet weigerden vijftig ja hondert pont ijsers of andere swaarte drie en vier dagen reisens over berg en dal voor een kopere oorringetje te dragen.

twee Engelse met enige Inlanders komen bij haar.

D' oppermeester dan overleden en begraven zijnde vervoegden d' agtergeblevene hun bij de rest, alwaar sij 't eens wierden een vaartuijg op stapel te setten en 't selve uijt inlands hout soo veel mogelijck op te timmeren, middelerwijl deden sij soo nu en dan een keer na 't wrak Stavenesse, van 't welcke sij bergden al 't gene sij tot haar reis nodig agteden, voornamentlijck stukken van touwen, seilen en ijserwerck werdende weinig of niet van sijde en linne stoffen, behalven 16 a 20 stuckx armosijnen en linnen in de klippen, mitsg.s een beschadigde baal mouris in 't sand door d' engelsche gevonden, komende in den begin deses jaars nog een partije van negen engelsche bij hun dewelcke weinig tijds te voren op 28½ gr. schipbreuck geleden en alles verloren hadden. [1])

d' Oppermeester overleden.

sij nemen voor een vaartuijg te timmeren.

bergen weinig of geen goederen.

Hun vaartuijg nu eindelijck tot vijftigh voeten langte en schaars veerthien voeten wijdte voltoijd en twee masten daar in geset zijnde, bragten enigen voorraad van gemale meel en twee a drie last koorn

brengen leevtogt te samen.

---

1) 25 Desember 1686 verging de Bonaventura uit Londen in de St. Lucia baai; 8 man en een jongen bereikten het vasteland. Kapitein was Jan Gilford uit Bristol. D. 6 Maart 1687.

an boord, met twee a 300 hoenders mitsg.s ruijm duijsend pond gesoute en gerookt osse en koeije vleesch, en nog twintig geiten en bokken, 150 pompoenen seventhien halve leggers met versch water waarvan sij er elf nieuw gemaeckt en alles voor 't koper en corallen der engelschen gekogt, en den arbeid der inlanders betaald hebben, stekende den 17 Februarij sonder compas stek [1]) of caart met den dageraad in zee na dat se een rond jaar en een dag op tarra de Natal huijsgehouden hadden, agterlatende vier engelsche en een fransman [2]) die 't beter oordeelden en voordeliger voor haar daar te blijven dan wederom op ongestadige golven van fortuijn en zee hun over te geven.

gaan 't seil.

vijf man blijven willens an land.

Sij hebben 't land seer vrugtbaar en volckrijck bevonden, d' inlanders minsaem, mewaardig, gedienstig, starck en vernuftigh, alleen met een assagaij gewapend, hun koning of opperhooft gehoorsam en onderdanig, wonende in buurtschappen, en in huijsjes uijt takken met biesen en lang gras doorwrogt en gelijck de vaderlandsche hooybergen opgetogen, sij vallen in haar dragt kleding en ommegang veel geschikter als de Caabsche hottentots, hun vrouwen bemoeijen haar met den lanbouw de mans hoeden en melken 't vee; hoenders dewijl se op vuijlicheden asen eten sij niet nog weiniger derselver eyers, walgen en spouwen als sij d' Europeanen deselve sien eten, voor een koperen arm of gemene halsring de dikte van een tabaxpiip verkopen sij een vette koeij of os van ses honderd min of meer ponden, oock geven sij voor diergelijcken ring sooveel koorn, als men in een vleeschvat bergen kan, uijt welck koorn sij smakelijck en seer voedsam brood bakken, en dan oock swaar en vet bier niet onlijflijck om te drincken brouwen, 't welcke sij in aarde vaten bewaren, verder onderhouden sij hun bij sekere boontjes de vaderlandsche paardebonen in smaak en grote niet ongelijck mitsg[s]. eenige wortelen, weker en ongeuriger als de pattattes, taback hebben en roken sij oock, dewelcke door goede havening ongelijck beter soude werden, van boomvrugten hebben sij niet anders dan sekere onbekende pruijmen en coloquinten.

't welk seer vrugtbaar bevonden is.

d' inwoonders gedienstig en geschikt.

hun woningen.

eeten geen hoenders.

verkopen een os of koeij voor een hals of armring.

hebben voedsam brood.

ook bier.

en tabak.

Elephanten zijnder van ongeloovlijcke grote en in sulk een menigte dat er wel 50 a 60 seffens gesien werden, wilde buffels, swijnen, katten, zeekoeijen ontbreken niet, nog gansen of eenden en ander gevogelte, verders niet verklarende dan dat se in min dan twaalf [3]) dagen stark elf duijtsche en negen engelsche koppen van tarra de Natal

veel wild en tam gedierte.

1) = bestek?

2) Dit waren 3 man uit The Good Hope, 2 uit de Bonaventura.

3) Ze voeren van 17 Februarie tot 1 Maart.

hier angeland zijn, presenterende sij deposanten 't bovenstaande ten allen tijde des versogt zijnde, met gestaafden eede te bevestigen, dies ten oorkonde sij 't selve in tegenwoordigheid der ondergeschrevene gecommitteerdens met eigen hand ondertekenen. Onder stond In 't Casteel de Goede Hoop, jaar en dag als boven en was getekent bij de deposanten boven genoemt, in margine ons present als gecommitteerdens en was get. D. De Chavonnes en C. P. Linnes, lager me presente en was getekent J. G. de Grevenbroeck secretaris.

Dese bovenstaande verklaring wel en duijdelijck de voorsz. deposanten voorgelesen zijnde van woord tot woord blijven daarbij volkomentl^{k}. persisteren, begerende niet bij of afgedaan werd, sprekende tot bekragting der waarheid ieder in 't bijsonder en alle te gelijck dese formele woorden soo waarlijck moet mij God almagtig helpen. Onderstond aldus gedaan en verleden In 't Casteel de Goede Hoop den 24 Martij 1687 en was get. bij d' deposanten boven genoemt in margine ons present als gecommit. en was getekend D. de Chavonnes C. P. Linnes lager me presente en was getekend J. G. de Grevenbroeck secret.

Uit volkenkundig oogpunt is het volgend „Relaas" van belang.

Relaas van Adriaan Jansz. Kind van Maaslandssluys geweesen Bootsman op de gestrande fluijt Stavenesse, mitsgaders Jan Pietersz. van Sluijs geweesen jonge van den Opper-Stuurman, en Isak Jansz. van Amsterdam, matroos. Alle bescheijden in dienst der E. Comp. op de voorsz. fluijt [1]).

Sij gedraagen haar ten volle an de verklaring den 2^{e} Martij. 1687 bij de stuurluijden van de fluijt Stavenesse mitsg^{rs} enige matroosen plegtel.^{k} voor gecommitteerdens hier verleeden, en conformeeren haar met deselve, seggende dat alles wat daar in vervat en voor soo veel haar bekend is, met de waarheid over een komt.

Verders seggen sij dat se den 22^{e} Febr.^{ij} 1686 hun afscheid op den middag van de stuurluijden Isbrand Hoogsaad, Abraham Ruijgman, en Jan de Groot genomen hebbende, sij 47 kloeke koppen stark hun cours S.W. anstelden in meeninge d' Caab de Goedehoop over land

1) Kol. Arch. N°. 4006 (niet gepagineerd).

an te doen. En tot den 26e April anvolgende over berg en dal en door vier swaare rivieren gesworven hebbende agterlatende een timmerman met een matroos, die in een der rivieren verdronken, mitsg.rs den trompetter en een quartiermeester die op weg kragteloos waaren blijven leggen, daarenboven hebbende soo hier en daar enige inpotenten, die niet volgen konden, wegens sieke beenen en andere qualen in de negerijen bij d'Africanen gelaten. En enelijk met hun 18 stark zijnde 15 van haar cameraten den 29en Martij van haar gescheiden en een anderen weg ingeslagen, dat sij van de Makriggas vijandelijk angetast en van alles wat sij hadden beroovd geworden zijn; laatende d'Opperkuijper in dat rencontre sijn leven en d' onderzeijlmaker sijn regteroog. Dus dan moedernaakt gingen sij bij 2, 3 en 4 te samen hun kost in de negerijen bij de Magoses tot den 9en April bedelen, als wanneer sij in de omleggende negerijen verdeeld wierden, willende elk om 't seerst iemand van de melonque (so noemense de blanken) t' sijnen huijse herbergen, alwaar sij 't volop hadden, en soo wel getracteerd wierden dat die barbaren de Christenen in medogenheid en gastvrijheid souden beschamen, en na dat se tot den 17en Xbris hier in maniere voorsz. geleevd hadden, wierden sij 't eens met hun 24 te samen, wel versien van levens middelen, en soo veel ieder dragen kon, op te breeken, en wederom den weg na de Caab in te slaan en tot den 24e do. door swaare bergen en bosschen gegaan hebbende en geen door komen siende, keerden sij met hun 15 tot haar oude waarden in, die haar even vrindel.k ontfingen. Gevende d' een Caffer an de andere geweer, vee; koorn, en wes meer onder haar van waarden is, om malkanderen een blanken of Europiaan over te laaten, om 't bloote genoegen te hebben die te sijnent te huijsvesten, gevende an ieder deser Europiaanen soo veel vee, als sij tot hun nodruft van doen hadden tot 2, 3, 4. ja tot 10 koeijen toe, om deselve te melken, en daarbij mitsg.rs bij haar verdere keuke, spijs en bier hun leven t' onderhouden. Negenthien dagen hier geweest sijnde quamen hun andere negen makkers ook wederom bij haar, hebbende niet konnen over de hooge bergen, nog door de dikke bosschen komen.

Den 21 Marty 1687 waagden sij nog een kans met hun 24 om te sien of sij d' Caab langs 't strand souden konnen vinden, en den 26 do. omtrent d' 30 mijlen gereijst hebbende, wierden sij van de Laauws secker soort van Caffers, die haar bij den roov geneeren, vijandelijk angetast, en van sak en pak en al haar levens middelen beroovd; sulx sij genoodsaakt werden bij haar oude baasen wederom in te

keeren, die haar hun ongeluk en wedervaaren wel voorspeld hadden, en des ongeagt hun even minsaam opnieuw onthaalden.

Sij dan geen kans siende om an de Caab d' Goede Hoop over land en nog weijniger te water t' konnen geraken, gaven sij 't op, en stelden haar in staat om bij de Magoose mede Caffers hun leven t' eijndigen en sloeg ieder de hand an de ploeg, nemende 't land dat hun best anstond, 't selve met inlands coorn besaijende 't welk goed brood en bier uijtleverd.

Middelerwijl dat sij dus gerustelijck leevden wierd haar bekend gemaakt dat alle jaaren op gewisse tijd en plaats een dag reisens van haar gelegen, somtijds 50 ook wel 100 Hottentots met wijf en kind kwaamen tegen koralen en kopere ringetjes dagha (zijnde de bladeren van dien de hennep gelijk) te verhandelen, welk dagha sij al eens als d' Indianen het opium of affioen gebruijken en kauwen, sonder egter daar van dol maar wel slaperigh en dronken te worden. Met hun sessen daar na toegegaan zijnde, en toeseggingh van haar gekregen hebbende om in hun geselschap na haar land der Maghanan te moogen reijsen, zijnde hun koning Gamma genaamt, grensende met de Inquase Hottentots en de verste bij ons an de Caab bekent, soo gingen sij te rugge en keerden anstonds met hun vieren wederom, nadat se haar van behoorlijk vivres versien hadden, meenende alsoo onder 't geleijde deser Hottentots herwaards te komen, die haar terugge dreeven, na dat se al tot de reijs vaardig stonden, dewijl haar wijven al te grooten misbaar maakten en dese reijs broeders niet in hun geselschap begeerden.

Den 1e Januarij 1688 brak de bootsman Adriaan Jansz, met Jan Pietersz op, om gesamentlijck na 't wrak Stavenesse te gaan, also sij gehoord hadden dat hun schipper en stuurluijden haar daar omtrent onthielden, alwaar sij den 17en d°. in goede gesondheid en ande bhay de Natal arriveerden, en t' harer leed weesen verstonden datse voor jaar en dag al vertrokken waren, oversulx sij haar in de logie bij den schipper en stuurluijden voorsz. opgeregt ter nedersloegen, en hun tot het besaijen der landen begaven; middelerwijl doet Adriaan Jansz. nog een keer na de Magoose om daar vandaan Jacob . . . .[1]) timmerman en meer anderen van sijn makkers af te halen in meening om door hulp van haar een vaartuygh in de Bhay Natal op te regten maar den 5en Nov. 1688 bij de Magooses komende verstond hij dat 18 koppen van Stavenesse met een vaartuyg al vertrokken waaren, des hij wederom na de logie en de bhay Natal keerde, in dewelke

1) Opengelaten.

den 4^{en} Janu^{ij}. 1689 't galjoot de Moord ten ancker kwam, met 't welke hij nevens Jan Pietersz. den 23^{e} d^{o}. vertrok, komende den 29^{e} d^{o}. voor 't land van d' Magooses ten anker, alwaar hij Adriaan Jansz. voorsz. met een brievje in een kruijtmaat an land door de brandingh swom, verwittigende daar meede Isak Jansz. van Amsterdam en Jan Eldersz. van Rotterdam, beide matroosen in dienst der E. Comp. op de gestrande fluijt Stavenesse bescheiden geweest, om op 't spoedigste op 't strand en an boord te komen, maar alsoo Jan Eldersz. de harde branding niet kost te boven swemmen, onangesien dat men t' sijnen versoeke nog met 't galjot op een ander plaats en op een uijthoek van klippen ging leggen, en dat Adriaan Jansz. tot 20 treden na tot hem met een loot lijn swom, so gaf hij egter den moet verlooren om an boord te konnen komen, werdende t' elkens door de harde branding ruggewaards, en na land geslagen, soo dat niet als Isak Jansz. van Amsterdam geborgen wierd. Blijvende gevolglijk nog vijf koppen van Stavenesse, soo veel als haar bekend is daar an land d' overige twaalf mannen van haar volk meenen sij dat door de Hottentots omgebragt of door honger en kommer sullen vergaen zijn, also sij er zedert 29^{en} April 1686 geen taal of teijken van vernomen hebben.

In den tijd van twe jaaren en elv maanden bij dit volk doorgebragt te hebben sij onder haar geen 't minste blijk van Godsdienst konnen bespeuren.

Sij geven voor van seeker man en vrouw (t' samen uijt de aarden gewassen) afkomstig en voortgeteeld te sijn, en dat deselve haar geleerd en geweesen hebben 't land te bouwen, koorn te saijen, koeijen te melken, en bier te brouwen.

Haar vrouwen nemen de reijnigingh der Jooden seer stiptelijk in agt. Ook sullen sij geen brood, vleesch of eenige spijs met ongewasse handen antasten.

Insgelijcx eeten sij geen visch, nog iets dat uijt de zee komt; ook geen hoenders nog eijeren, nog het ingewant van wilde varkens.

Haasen eeten de ouwde mans nog vrouwen niet, maar wel de jongelingen, Eliphanten, hartebeesten, elanden, zeekoeijen, luijpaarden, en ander wild gedierte eet alle man, behalven leeuwen en wolven, omdat se onreijn geagt worden.

Soo haast iemand sieck word brengen sij hem buijtens huijs en corael, alwaar hij in een bijsondere en afgescheijdene woningh door een gemeen en slegt persoon gediend word, en ingeval hij te sterven komt wordt hij van sijn oppasser in d' aarde gedolven, sittende

op sijn hurken met de knien tegens sijn borst. 't Huijs daar hij in gewoond heeft, mitsgrs daar hij in gestorven is, word ter neder gesmeeten, en daar onder bedolven alles wat den overleden toegekomen heeft, behalven iser en koperwerk 't welk sij oordeelen, dat niet ontreijnigd kan worden.

Vorders breeken sij met alle man, pak en sak op, na een ander plaats dewijl se deese ongelukkig en onreijn achten.
Sij zijn ook van gevoelen dat niemand sijn eijgen of natuurlijken dood, maar alleen door fenijn of gift sterven kan. Oversulx gaan meerendeels de naaste bloed-verwanten van den overledene tot seeker waarsegger of soogenaamde tovenaar, diense eerst met vee wel beschenken, en hem daar na vragen, na den persoon die den overleeden vergeeven heeft, als wanneer hij iemand dien 't hem goeddunkt noemd, en al was 't de vader, broeder of soon des overleedene, die word anstonds slegs op dat bloot seggen van dien tovenaar dood geslagen. Sijn huijs verbrand en sijn goed den Coning verbeurd gemaakt.

Het gebeurd ook wel dat se den beschuldigden op zijn rugge gants naakt ter aarde leggen, en beide sijn armen en beenen, soo diep en best sij konnen in den grond vast maaken, waarna sij op zijn buijk een nest met roode mieren leggen, en hem anden weg dus jammerlijk onder 't schelden, smijten en slaan der voorbijgaande, meer dan eenen dood doen sterven.

In geval die rampsalige mensch door pijn of hoop van verlossing komt te beleijden dat hij den overleeden vergeeven heeft, en dat hij 't vergivt wil wijsen, soo maken sij hem los en gaat hij dan omtrent sijn wooningh met een stokje of houtje in de aarde vroeten, quansuijs om 't givt te soeken en 't selve niet vindende, dat geen wonder is, want hij 't noijt gehad heeft, word hij wederom 't sijner vooriger plaatse en straffe gebragt.

Dus ontsaggelijk hebben haar dese soogewaande waarseggers bij dit volk weeten te maken, die haar ook vermeeten goed en quaad weeder, wind, regen, hagel, donder en sonne te konnen maken. Als iemand van haar uijt sijn siekte opstaat, slagten sij een koebeest, waar van d' tovenaar d'eerste beet in sijn mond steekt, dien hij een weijnigh gekouwd hebbende wederom uijtspuijgd daarna sijn mond met een weynig dikke melk gespoeld hebbende, vangd hij an de geweesen sieken, en sijn kleedingh met 't smeer van 't geslagte beest te bestrijken, waar na hij wederom voor gesond gekeurd word; moogende nu in 't Coral en bij menschen en vee verkeeren.

Blijvende 't overschot van 't geslagte beest voor den waarsegger, die daar goed cier met maakt.

Komt hij te sterven wreeken de bloedverwanten in maniere voorsz. sijn dood, en tot teeken van rouw smijten smerige mutsen in de naast gelegene rivier. Gaande aldus een rond jaar bloodshoofds, en geduurende dien tijd vermagh niemand van de hare sig met enig smeer of vettigheid tot vrouwen en kinderen te bestreijken, ook mag niemand als van de haare in een maand tijds dikke melk drinke of eeten, moetende hun te vreden houden en geleijen met coorn en vleesch. Als de koning komt te sterven, moeten al sijn ondersaaten haar mutsen in maniere voorsz. verlaaten en rouw dragen.

Omtrent haar huuwelijken vallen sij seer kiesch, sullende geen vrouw trouwen, die haar enigsins in den bloeden bestaat hoe verre het ook souden mogen weesen, des om alle onbehoorlijke vermenging te meijden, sij door de bank bij haar nabuuren trouwen, en koopt de Bruidigom sijn Bruijd van haar ouders, ten sulken prijs als hij best kan, te weeten voor seeker getal ossen, koeijen, iser, kooper, of koralen, 't welk betaald hebbende, neemt hij sijn vrouw na hem werdende beijden met enige stasij van haar buuren en magen soo mans als vrouwen, jong en oud, ten huijse des bruidegoms begeleijd.

Als hun vrouwen twee of drie kinders teffens baaren, worden sij te gelijk opgevoed, en word geen derselver om 't leeven gebragt, als bij de Caabse Hottentots geschied.

Soo haast de vrouw in 't kinderbed gelegen is, moet sig de man voor 12 à 14 daagen van huijs pakken, en die vrouw soo lang het kind suijgd niet bekennen, alwaar 't ook een jaar langh, moetende hij sig inmiddels met sijn andere wijven of bij de buurt behelpen.

Getroude vrouwen zijn uijtsteekend kuijs en eerbaar. Het minnespel staat den jonge dogteren vrij, dien het geen schande is ook bij getrouwde mans te slaapen, mits datse daarvoor betaald werden, zijnde het ordinares loon van dien 3 isere vinger-ringetjes, of 10 à 12 gemeene coralen of iets anders daarse sin toe hebben.

De mans betuijgen grooten afkeer te hebben van die geene, dewelke oneerlijk en oneerbiedig van haar dogters, susters of enig ander vrouwmensch haar in den bloede bestaande komt te spreeken, en sullen sij om hun misnoegen te betuijgen anstonds weggaan en 't geselschap verlaaten.

Ten 14 à 15 jaaren ouderdoms worden de knegtjes besneden, waar toe een bijsonder gesteld is: geschiedende de besnijdenis in 't vlak

veld en onder den blauwen hemel, dewelke t'gelijk en op eenen tijd an al wat mannelijk en van de voorsz. jaaren en uijt de buurt is gepleegd word. En moeten die jongelingen haar den tijd van 2 à 3 maanden alleen en van alle vrouwvolcq afgesonderd en in een bijsonder huijs, ten dien eijnde ter voorsz. plaatse, daar de besnijdenis geschied, opgeregt, ophouden en verblijven, totdat se ten vollen geneesen zijn, tot medicijn gebruijkende enige bladeren, die sij op 't mannelik lid leggen, zijnde de gantsche voorhuijd tot an de buijk toe weg gestroopt en afgesneeden. De voorsz. bladeren zijn de schil der vaderlandsche euijen seer gelijk.

De jongmans dus besneden en genesen zijnde, worden se voor vol angesien en onder de mans gerekend en tot teeken haarer vreugde word voor ieder een koebeest geslagt, makende sig elk met sijn vrunden lustig vrolijk.

Soo lang de vader leeft is hij niet gehouden sijn kinderen vee te geven.

Dogters hebben nog besitten geen vee.

Als de vrouw een soon baard geevd de vader an haar voor 't kind een koe met haar kalv, welkers anteel de moeder ten profijten van 't kind behartigd.

Baardse een dogter soo krijgtse ook wel een koe en kalv, maar soo haast 't kind uijt de gemeene melkbakken kan drinken, soo neemt de vader de beesten weer na hem.

Hier soude het onmogelijk weesen slaven te handelen, also sij haar kinderen of iemand van de haare om geen ding ter wereld soude willen afstaan, beminnende hun onderling met een uijtsteekende lievde en toegenegenheid.

Ingeval een soon stervd, so ervd desselvs broeder sijn vee en niet de vader.

Stervd de vader, so erven de soons in egale portie, en so er een mannelijk voir ontbreekt erven vreemdelingen eerder als dogters.

Haar rijkdom bestaat in vee en geweer van assagajen, mitsgaders kooper en iserwerck:

De schilden, kleederen en verder huijsraad worden bij aflijvigheid van den Eijgenaar verbrand.

Het land is gemeen; elk weijd sijn vee en bouwd d' akkers waar 't hem lust.

Ook staat het haar vrij van een plaats na d' andere te moogen verhuijsen, mits datse binnen d' paalen van hun koningrijk blijven.

't Land is uijt der maaten vrugtbaar en ongeloovlijk volk- en vee-

rijk, 't welk oorsaak is dat de leeuwen en andere verscheurende dieren den mensch niet ligtelijk sullen anransen, gemerkt sij tam vee om te verslinden in overvloed vinden.

Hun koorn bergen sij in onderaardse kuijlen alwaar 't seer veel jaaren goed en voor den calander bevrijd blijvd.

In hun ommegang zijn se seer minsaam, lievtaalijk en gespraaksaam. Als de vrouwen malkanderen in 5 à 6 dagen niet gesien hebben, soo omhelsen sij sig met een kus vraagende d' eene na des anderen gesondheid, en bij d' minste ontmoeting groet d' een den anderen soo man als vrouw, jong en ouwd vragende waar van dan sij koomen, en waarheenen sij gaan, en wat nieuws sij hebben, en ofse geen nieuwe danszen of liedjes geleerd hebben.

Dog vallen diev- en logenachtigh.

De wraakgierigheid heefd bij haar geen of weinig plaats, alsoo sij gehouden zijn hun geschil bij den koning t' vereffenen, die op staande voet parthijen gehoord hebbende vonnis spreekt, daaran sij hun sonder wederspreken verbinden.

Is 't een saak van groot belangen en dat hij sijn verstand en wijsheid niet toevertrouwd, over deselve sijn oordeel te vellen, soo wijst hij partheijen na een ouder en nabuuriger koningh.

So de vader sijn soon slaat dat hij bloed laat en des komt klagtig te vallen, moet hij den koning een koe tot boeten geven.

De koningen sijn seer ontsaggelijk bij haar ondersaaten, haar huijsen de vaderlandse hoybergen niet ongelijk, zijn enelijk wat grooter als de gemeene wooningen, en haar dragt is harte of tijgersvel. Voor d' rest zijn se malkanderen in alles gelijk.

Van haar dapperheid valt weinigh te seggen, gemerkt sij bij hun anwesen geen oorlog gevoerd hebben.

Al wilde men 2 à 300 mijlen verre door 't land reijsen, behoevde men geen mensch te vreesen, mits dat men bloot en sonder iser of kooper gingh.

In een streek van 150 mijlen, die sij langs strand gegaan hebben tot 30 mijlen land waards in, en door 5 koning-rijke. Te weeten de Magoses, de Makriggas, Matimbes, Mapontes, en Emboos, hebben sij geen stilstaande wateren gevonden, maar wel verscheide rivieren, die vischrijck en vol zeekoeijen waaren.

Veel swaare bosschen zijn er, met korte stammen, edog in de Bhay Natal, zijn twee bosschen ieder wel een mijl in 't vierkant groot, met hooge, seer regte en dikke boomen, bekwaam tot timmeragien van huijsen en schepen, in dewelke veel wax en honing vald.

In alle den tijd hares verblijvs in die landen en in 't doorkruisen vandien, hebben sij maar een Europiaan in de Mapontes gevonden, zijnde een oude Portugiesch, die voor omtrent 40 jaaren komende uijt India aldaar schipbreuk geleden had, waar van men 't wrak uyt cajatenhout getimmerd, nog heden ten dage op strand, kan sien leggen, en na 't voorgeven der Africanen soude metaal en iser canon meede daar nog te vinden zijn.

De voorsz. Portugees heeft sig laaten besnijden, besit vrouw, kinderen, vee en land, spreekt geen ander taal als de Africaanse, heeft alles vergeeten, tot sijn God toe.

Driederley koorn teelen sij bij haar, mitsgaders callabassen, pompoenen, waterlimoenen, en boontjes, de vaderlandse grauwe erweten seer gelijk.

Verders saaijen sij jaarlijx seeker slag van aardakers mitsgaders een soort van onder aardse boontjes; beide seer voedsaam, dragende boven d' aarde kleijne bladeren.

Den tabacq planten sij meede, en soo se kennis en wetenschap hadden, dien wel te havenen, soude deselve na alle waarschijnelijkheid de Virginische in deugd te boven gaan.

Aard- en boomvijgen hebben sij in overvloed. Wilde druijven mede, dog vallen wat rhijns, zijn egter goet van smaak, maar gekookt op hun beste. Daar benevens hebben se strandkarschen, met groote steenen en seer suur.

Eijndelijk vind men bij haar een slagh van appelen, niet onangenaam om t' eeten, maar sijn niet eer rijp als wanneer se van selvs van den boom vallen.

Het krieldter van koeijen, kalveren, ossen en bokken. Schapen sijn er weinig. En daar ontbreken geen elephanten, renocers, leeuwen, tijgers, elanden, harte beesten, soo Caabse als Vaderlandse met getakte hoorens, rhebokken van verscheide soort, wilde swijnen, honden, buffels, zeekoeijen, crocodillen. De paarden weeten sij niet t' vangen nog tam te maaken, onangesien datse op 10 à 12 treeden toe bij de menschen van selvs koomen. Sij sijn schoon van lijf en leeden, en pikswart met lange maanen en staart, en dunne beenen; ongeloovlijk snel en van groote kragt. Enige hebben een swarte, andere een witte staart.

Ook seggen sij gesien te hebben twee beesten t' samen weijdende in de wildernis in groote, couleur d' elephanten gelijk, hebbende 't hoofd als een paard en kort van staart, en lang van hals, seer mak en van geen Europiaan bekend.

Veelerleij slangen, groote en kleijne scorpioenen, duijsend beenen, padden, en kikvorschen vind men er ook.

Struysvogels, gansen, eende, duijven, grauwe en roode patrijsen, en phasanten zijn er in overvloed. Ook pauwen met blinkende kuijf en staart.

In de rivieren hebben se aal en paling gevonden, en in de bhay Natal conings- en sonnevisch, mitsgaders allerhande visch in India en ande Caap de Goede Hoop bekend.

Concordat.
J. G. De Grevenbroeck
Secretaris.

De Kaapse Regering nam het scheepje, dat de Centaurus 1) genoemd werd, over en besloot het te gebruiken om naar de 47 man die nog onderweg moesten zijn te zoeken. Enkele Engelsen gingen over in Compagniesdienst, de anderen vertrokken per schip Alkmaar naar Europa „mits datse matrozen dienst geduurende de Reis sullen doen."

10 November 1687 vertrok de Centaurus. Het Dagregister luidt als volgt:

Dagregister 2) gehouden int vaartuyg de Centarus, 3) zeilende van de Caab na 't land van terra de Natal.

November 1687.

Maandag 10. van dese namiddagh omtrent de clokke 6 uuren onse

1) Het scheepje heette nog lang het „Natals vaartuijgh". Op 1 April staat in margine vermeld „de Centaurus". Pas in Oktober was de naam ingeburgerd (D. 15 Maart. 1 April. 27 Mei. 4 Okt. 1687). In de Resolutie van 6 Maart 1687 staat: „Soo is eenpariger stemme besloten en goed gevonden het Natals vaartuijg van d'Engelsche, alsoo 't uyt haar koopmanschappen en der inlanders arbeid is opgeregt, mitsgaders d'ingeladene lijvtogt van gerookt en gesoute vleesch en koorn tot een civilen prijs te kopen." Ook zouden de Engelse achterblijvers worden afgehaald „en door dat middel an Europeanse potentaten dier landen besit te benemen." Blijkbaar was men bevreesd voor een herhaling van 1620, het geval Shillinge en Fitzherbert.

Jan Kingston van Bristol werd kwartiermeester à 16 gulden per maand, met tweejarig verband, evenzo Guiliam Christiansz. van Belfast uit Ierland.

In het Dagregister werd opgenomen: „Relaas van Hendrick Witkins nopens de Reis en 't stranden van sijn schip op d'oostcust van Africa en sijn wedervaren aldaar."

Witkins, uit Bristol, was stuurman geweest op de Bonaventura. Ook Kingston gaf een verslag van zijn wedervaren: „Relaas van Jan Kinxton gewesen matroos op 't gestrande Engelsche schip de Goede Hoop, thans quartiermeester in dienst der E. Comp. hier an Cabo de Goede Hoop bescheyde nopende 't stranden van 't voorsz. schip en eenige voorvallen op d'oostcust van Africa."

2) Kol. Arch. N°. 4002, fol. 49—88.

3) sic!

goederen en depeches bekomen hebbende en door d'E. seconde persoon en administrat^{r}. deser residentie een gelukkige en voorspoedige reise toegewenst zijnde, hebben ons met het spoedigste na boord vervoeght, ende anstonts ons anker geligt, de zeilen bij geset, omme onder het faveur van een Z.O^{t}. wind met Godes heilsame genade, dewelke wij ootmoedigst sijn smekende, dat hij gelieve ons een geleider in onse angenomen reise te blijven, omme dat wij deselve in alle vrede tot lof en prijs van Sijn Heylige naam mogen vervorderen, de tafel baij uyt te lopen, de S.O^{t}. koelte bleev ons so gunstig, dat wij min als in drie glasen ons anker bij het robbeneyland op vijf vadems schulpgrond lieten vallen, werdende daartoe meest genootsaakt, omme de masten en pompen met brouken te voorsien, alles wat beter binnen boord te redderen en het lek ten tweeden maal wijl het nog tijd was op te soeken.

Dingsdagh 11. schoon en angenaam weder, de wind uyt den Z.W. met stilte; wij hebben desen gehelen dag met alles binnen boord te versien doorgebragt.

Woensdag 12. 's morgens voor sonsopgang, siende dat al den arbeid door de stuurluijden tot het vinden van 't lek, ten tweeden maal angewend ijdel en vrugteloos was, hebben ons anker gelight en met een N.W. wind de ruyme zee gekosen, stellende onse cours d' eerste 9 glasen W.Z.W. 3½ en naderhand Z.W. 4¾ mijlen maar daarnaar doodstil en ongestadig wind.

Donderdagh 13. heeden was de lugt geheel betrokken met regenvlagen verseld als boven, waar mede wij den gehelen dagh bleven drijvende.

Vrijdagh 14. klare sonneschijn met een felle Z.O. wind waardoor wij genootsaakt wierden (omme alle ongemakken dies te beter voor te konnen komen) de fok op steven te halen, maar na de middagh heeft de wind so geweldig angenomen dat de see verschrikkelijk huylende hare golven als hoge bergen verhiefde, waarover onse swakke vaartuijg scheen na den hemel te willen stijgen, zinkende dan weder tot in den afgrond; de stuurluijden stellden hunne kunst dapper te werk, belastende met eenen de boven planken van de tent af te breken, dog het vaartuijg lek sijnde swelgde veel water, en onse kleene pomp onklaar sijnde, wierd onse angst veel groter, hier quam de naarstige arbeidsame v[l]ijt van den quartiermeester Willem Christian ons wel te stade, dewelke de pomp in 't korte wederom hielp en dus vonden wij aanmerkelijke baat, wij dreven in dit etmaal W.N.W. 14 mijlen.

Sondag [1]) *15*. Werk en wind als vooren, houdende onse cours W.N.W. wij dreven also op Gods genade, welke wij anriepen, met het groot zeil bij om der noord, dog met sonsondergangh gewend hebbende dreven om de noord 2½ mijl.

Sondag 16 d°. een stadige marszeilskoelte uyt den Z.Z.W. de zee nog magtig ontsteld zijnde, wij stelden onse cours oost 1⅓ streek noordelijker 13 mijlen, de becomene Z.Br. 33 graden en 38 minuten, wij hebben desen dag met 't anhoren eens capittel uyt de christelyke zeevaard [2]) voorgelesen na gelegentheid van weer en wind doorgebragt, wij setten de fok weer bij.

Maandag 17. klare sonneschijn met een marszeils koelte uyt den Z.Z.O. met sonsonderganh vermits de wint wakkerde, wierden weder genootsaakt de fok t' thuys te halen, stellende onse kours W. ten W. ½ streek westelijker 5 mijlen, de gegist en bevondene Z.Br. 33 g^t^ en 32 m^t^.

Dingsdag 18. Weer en wind als boven, de behoudene cours was W. ⅓ streek Westelijk en de gegiste veerheid in dit etmaal 10 mijlen, niet voorgevallen.

Woensdag 19. heden bleev 't angename sonneschijn met de wint uyt den Z.Z.O. nog al continuerende, houdende de cours W. ten Z. 12 mijlen, zijnde de become breedte 33 gr., drie a vier vogeltjes gesien.

Donderdag 20. lievlijk weder, met de wind uyt den Z.O. ten O., een stadige bramseils coelte, in de middernagt veranderde de wind in Z.Z.W. settende met eenen de fok bij, en also hebben wij om de zuyd gewend, de cours en veerheid van dit etmaal Z.O. 7 mijlen de becomene Z.Br. 32 gr. en 30 minuten.

Vrijdagh 21. handsam weder met een stadige marszeilskoelte, uijt den Z. ten O., hebbende de cours van dit etmaal geweest O. ten Z. ½ steek zuidelijk 13 mijlen, bevonden Z.Br. 32 gr. en 28 m^t^.

Saturdag 22. betrokken lugt met stijve koelte uijt den Z. t. O. leggende met groot zeil bij op het anbreken van den dagher^t^ de wind tot bedaren, maakten de fok wederom bij, de cours en veerheid van desen dagh O. ten N. 13 mijlen, onse becomene Z.Br. 32. gr. 5 m^t^.

Sondag 23. mistig en regenagtig weder, met een labbercoelte uyt den N.W. verseld, de cours Z.O. 14 mijlen. Wij hebben desen dag na ons vermogen met het bidden des morgens en 's avonds gebed en 't singen eeniger veersen uyt de Coninklijke propheet boetpsalmen Christum vresent doorgebragt.

1) Lees: Saturdag.

2) Nl. A. Westerman. Groote christelijke zeevaart in 26 predikatiën. Amsterdam, 1660.

Maandag 24. de lugt met een dikken en kouden nevel betrokken, waardoor wij eenige regen vermoedende waren, labbercoelte uyt den N.O. zijnde de cours van desen dagh zuyden ten W. 9½ mijlen, niet voorgevallen.

Dinsdagh 25. de wind uyt den N.W., weder als boven, zeilende langs de wal kregen het vaartuijg de Jupiter in het gesight, hij praijde ons dewelke wij verstanden uijt de Saldania bhay te comen, wij wenste hertelijk de eer te mogen hebben omme eenen briev na den Ed. H[r]. Commandeur te mogen afvaardigen, maar sulcx wierd ons door het ongestuijmig weder en hoge zee tot ons aller groot leetwesen geimpedieerd, waardoor wij en 't andre vaartuijgh genootsaakt wierden ijders cours te vervolgen, houdende d'onse Z.W., het weder wat opklarende pijlden de stuurluijden de tafelbergh en bevonden deselve Z.O. ten zuijden 8 mijlen van ons, de gegiste cours en veerheid Z.Z.O. ½ streek oostelijk de gegiste Z.Br. 34 gr. 16 m[t]. geen hoogte genomen.

Woensdagh 26. betrokken lugt, met een labberkoelte uijt den W.N.W. hebbende onse cours van dit etmaal gesteld suijden ten O. 4 mijlen, de bekomene Z.Br. 33 gr. 21 m[t] op den middag peijlden wij weder de Tafelbergh en bevonden deselve van ons Z.O. ½ zuydelijk 12 mijlen.

Donderdag 27. betrokken lugt met harde regenvlagen donder en blixem vermengt, holle zee en ongestadige winden uijt den W. wij stelden onsen cours zuyden 13 mijlen, onse becomene Z.Br. 34 gr. 13 m[t]. met sons ondergang peylden van ons den Leeuwenbergh Z.O. 9 mijlen, ende den uijtersten hoek van de Caab Falso, oost van ons 4 mijlen.

Vrijdag 28. holle en sware dijning met regen en travadige winden uijt den W.Z.W., wij hielden onse koers Z.Z.O. zijnde door ons 7 mijlen in dit etmaal vertierd.

Saturdag 29. van desen dag heeft het magtig geregent waaronder sig somtijts enige harde donderslagen lieten horen, met een so geweldige wind uijt den Z.W. dat men genootzaakt wierd de fok wederom op steven te halen drijvende middelerwijl om de west, tegens twe uuren middernagt schoot de wind uijt naar het Z.Z.W., gewend hebbende dreven om de oost, wij stelden de fok wederom bij, omme indien het mogelijk was de hoek van Cabo Falso boven te raken, ende siende dat de wind hand over hand toenam liet den sergeant Dirk van Coninxhoven den Raad bijeen comen, alwaar denselven proponeerde off het niet beter was de Cabo Falso in te lopen, als met con-

trarie en travadige winden de zee langer te bouwen 't welk met rijpe overlegging ondersogt sijnde, ende daarover de stuurluijden principalijk gehoord hebbende is met een generale toestemming dese resolutie genomen.

Saturdag den 29 November 1687.

Den presiderende persoon Dirk van Coninxhoven in rade bekend gemaakt hebbende hoe dat wij door sware stormen van den 10 deser lopende maand tot desen hedigen dagh meer terug waren gedreven als wel geavanceerd, ende siende dat de harde en ongestadige winden contrarij stroom en verbolgentheid der zee nog niet scheen in langen tijd tot bedaring te willen komen oversulcx lettende dat d'uijtgestane stormen door continuele slagen der golven seer schadelijk waren an het vaartuygh de centaurus ende waardoor het nog niet gevonden lek merkelijk vermeerderde, so is met eenparigheid van stemmen goedgevonden de Cabo Falso (indien het mogelijk sal zijn) in te lopen, ende vandaar met de eerste gunstige wind zee wederom te kiesen, ende de reijse te vervorderen, onderstond aldus besloten in 't vaartuijg de Centaurus datum als boven en was getekend Dirc van Coninxhoven, R. Roos, P. de Galardi, L. G^ts^. Hengst, E. Juriansz. en W. Christiansz.

Sondag 30. Regen met donder ende wind uijt den Z.O. soo geweldig hard, dat men niet wel de twee zeylen konde voeren, dog wij hielden deselve bij, omme de Caab Falso boven te comen, 't welke naar langh sukkelen eyndelyk gesuccedeerd zijnde, liepen volgens de genomen resolutie binnen, ende lieten omtrent de clokke vier uuren op de gewoonlijke ankerplaats, ons anker vallen.

Maandag Pr^o^. December. betrokken lugt met kleine regenvlagen, den dag doorbrekende wierd de schuijt in 't water geset, krengende het vaartuijg opnieuws om het meer genoemde lek op te soeken, 't welk ons gelukte, zijnde 'tselve an bakboord bevonden, ter sijde van de cajuijt, ende door het stoppen van 't voorsz. lek hebben aanmerkelijke baat gevonden, ondertusschen de wind wat bedarende haalde het volk een schuyt brandhout.

Dingsdag 2 d^o^. met het anbreken van den dagh veranderde de wint in een W.N.W., ons anker geligt settede de zijlen bij, stellende onse cours Z. ten O., 'snamiddags d' uytterste hoek van de Caab Falso gepeyld zijnde, wierd deselve van ons oost ende west bevonden ... [1]) mijlen met het vallen van den avont veranderde de wind in Z.O., wij dreven also om de N.W. door de geweldige stroom, die ons der-

1) Niet ingevuld.

waards leide, t welk wij aldus bevonden met den dagh, in de namiddag 6 glasen uijtgelopen zijnde wende wij weder om de west, vermits de Z.O. wind merkelijk vermeerderde denkende dat het raadsamer was wederom de Caab Falso in te lopen als op zee door tegenwind en stroom wederom terug te drijven, waardoor de reijs soude veragterd sijn, verliesende hetgeene dat wy moesten naderhand ophalen ende aldus mijdende de onverantwoordelijke ongemakken, die wij buyten twijffel in de ruijme zee onderworpen souden zijn.

Woensdag 3. Weer en wind als boven, tegens de middag raakten de hoick wederom boven, zeijlende tusschen de vaste wal en de branding door, komende ontrent de clokke 9 uuren op onse oude ankerplaats.

Donderdag 4. harde Z.O. wind, hol water, konnende van desen dagh geen schuijt uijtsetten omme van land ons met water te konnen versien.

Vrijdag 5. van dese morgen een lijffelijke coelte uijt den Z.O. dewelke ons nodigde an land te treden omme te sien of men eenigh visch konde becomen, middelerwijl dat er twee a drie mannen besig waren met brandhout te cappen: een parthy visch gevangen hebbende en wat brandhout magtig sijnde keerde wij weder gesamentlyk tegen den avond naar boord.

Saturdag 6
Sondagh 7
Maandag 8
Dingsdag 9
} harde wind uijt den Z.O. met so een hevigheid doorblasende dat men dese vier dagen niet van boord konde comen.

Woensdag 10. de lugt wat betrokken met de wind uijt den Z.W. ons dese namiddag veranderde de wind in een N.W. waaronder wij van anker ligten om in ruijme zee te raken, dog de wind varieerende met stilte mosten nootsakelijk weder ten anker komen.

Donderdag 11. heden met sonsopganck een klaar koelte uijt den N.W. dagten wij uijt de baay te comen dog stil werdende kwamen wederom ten anker, alwaar blijvende tot ontrent de clokke negen uren, wanneer de N. wind andermaal doorkoelende onder zeyl en na lang marteren in zee raakten.

Vrijdag 12. de wind schielyk in een Z.O. verand[erd] zijnde ende hand over hand annemende onstelde de zee sodanig dat sij sig al ruijsschende verhefde en ons scheen voor een algemeen gevaar te willen dreijgen wijl wij altijd vreesde dat een overloop door de geweldige waterstorting ingeslagen souden werden, alles met eene

binnenboord gaande rakende, wij wierden genootsaakt twee reven in de zeilen te setten, en also op Godes gena te drijven.

Saturdag 13. weer en wind als boven met hagelbuijen dondersla-gen en blixem verseld.

Sondag 14. heden bleev het weder en wind nog al continuerende, den stuurman Roeland Roos en den sergeant verslag doende hoe dat wij gedurende de dagwaght, hij doenmaals deselve hebbende, 6 mijlen terug gedreven waren, heeft hij hetselve in rade voorgesteld, met eene bijvoegende de siekte van den quartierm^r^. en de dat er nog een parthije andre begonden te klagen waarop, volgens dese resolu-tie goed gevonden is het Robbeneyland an te doen, en alles an den Ed. Hr. Commendeur verwittigd hebbende met den eersten bequa-men wind zee weder te kiesen.

Sondagh 14 December 1867.

Dirk van Coninxhoven als president ter vergaderinge vertonende, hoe dat wij door de jongst geleden storm en winden nog geen de minste voortgang tot bevoirdering onser reys hadden becomen, maar integendeel sodanige tegenspoed, dat wij nog heden gedurende de dagwaght meer als 6 mijlen teruggedreven waren hebbende de manschap sedert ons afwesen van de Caab so veele groote ongemak-ken, kouwde ende andere ongevallen moeten verdragen, dat er al eenige sijn, dewelke van onpasselijkheid klaagden, waardoor wij in pericul waren (indien een parthij van het volk sig begost neder te leggen, dewelke niet als swaarlijk door soberheid van medicamenten wederom gecureerd soude connen werden) van an het goed vertrou-wen, welken den Ed. Hr. Commendeur op ons heeft gelieven te laten berusten, niet naar wensch te connen voldoen, so is om sulx voor te comen eenpariglijk geresolveerd het Robbeneyland an te doen ende aldaar een briev voor den Ed. Hr. Commendeur gelaten hebbende met d' eerste dienstige wind zee wederom te kiesen, onderstond Al-dus besloten datum als boven en was get^t^. D. van Koninxhoven, R. Roos, P. de Galardi, L. Gerritz. Hengst, E. Juriansz. en Willem Christiansz.

Den briev welke wij naar den Ed. Hr. Commendeur afgesonden hebben was aldus geconsipieerd:

Ed^le^. Erntfeste manhafte welwijse
voorsigtige en seer genereuse Heer,

Ed. Agtb. Heer,

Dese sal alleenlijk dienen omme U Ed. Agtb. met alle ootmoed journals wijse een verhaal te doen hoe dat wij van den 10 November

tot heden dat wij d' eer hebben van dese letteren an U Ed. Agtb. af te vaardigen op den ongestadigen ocean door tegenheid van winden en travades met groot pericul dat den Centaurus door verbolgentheid der golven hadden moeten buijgen onder het geweld van een grammoedige zee, dewelke haar somtijds scheen te openen om ons tot een graf te dienen, gins en weder zijn geslingerd geworden, so sullen wij, verswijgende hoe dat wij de goederen becomen hebbende ons naar boord vervoegd, het anker geligt door de goedgunstigheid van een Z.O. coelte hetselve bij 't robbeneylant op vijff vadems schulp sandgrond hebben laten vallen, ende aldaar den 11 met alles binnen boord te redderen, brouken en masten en pompen te setten, het lek weder op te soeken, sonder 'tselve te vinden doorgebragt hebben, den 12 met een N.W. en ongestadige wind staken wij in zee en Donderdag zijnde den 13 de wind sig geleid hebbende onder enige regenvlagen tot Vrijdag, Saturdag den 14, 15 dus in stilte bleven drijven wanneer ons de son met sijn lieflijk anschijn wederom kwam anschouwen of getuygen zijn van een geweldige storm, die wij beliepen uyt den Z.O. dewelke den 16 wat verminderd, maar den 17, 18 en 19 wederom heeft toegenomen tot den 20 wanneer de wind veranderd sijnde in een Z.Z.W., de fok bijsetten en om 't suijden wenden, de becomene Z.br. 32 gr. en 30 m^{t}. den 21 en 22 betrokken lugt met een stadige marszeyls koelte uijt den Z. ten O. tot den 23 en 24 wanneer de lugt betrokken, de wind Z. ten O. en N.W. was, den 25 de wind nog al S.W. het weder wat opklarende wierden door 't vaartuygh de Jupiter gepraijt dog door ongestuijmigheijt van weder en zee geen schuijten hebben konnen uijtsetten, dierhalven onsen kours vervolgden, den 26 de lugt nog al betrokken met de wind W.N.W. den 27 regen met donder en blixem vermengt en ongestadige winden uyt den W. den 28 holle deyning met travadige winden uyt den W.Z.W. den 29 verhief de wind sig geweldigh uyt den Z.W. met donder en blixem weshalven de serg^{t}. bedugt voor onheil, de gedreigde gevaren in rade voordroegh waarop gedelibereerd zijnde is eenpariger stemme verstaan de Caab Falço an te doen, om met d' eerste gunstige wind zee weder te kiesen, alwaar wij eindelijk den 30 seer kwaad weder uytgestaan hebbende naar veel sukkelen tegens de klokke vier uren 's agtermiddags ankwamen.

Den 1 December krengde wij weder het voornoemde vaartuijg ende ondekkende het lek, is met tselve te versien den dag doorgebragt, den 2 ligten wij wederom het anker om de bay uijt te lopen, egter de wind in een Z.O. dewelke geweldig door blaasde veranderde, in

de namiddag wagt 6 glasen uijtgelopen zijnde wende wij weder na de vastewal om de bhaij ten twede maal in te lopen, alwaar wij den 3 tegen de klokke 9 uuren 's avonds weder ten anker quamen: den 9 de wind so fel uyt den Z.O. dat men niet an land konde comen, den 5 de wind wat bedaard zijnde hebben van land becomen water, brandhout en een soeij visch, den 6. 7, 8 en 9 een geweldige wind uijt den Z.O. zijnde niet mogelijk an land te konnen komen, den 10 de lugt betrokken met een koelte uijt den Z.W. hebben ons anker geligt omme in zee te komen maar door stilte hetselve belet.

Den 11 ligte wij andermaal ons anker omreden als vooren, raakten eindelijk naar lang martelen uijt de bhaij in meijningh van onse reys te vervolgen, maar Vrijdag den 12 de wind schielijk in een Z.O. veranderde, verheffende sig de zee so hoog dat wij dagten dat den overloop door de geweldige waterstorting ingeslagen souden werden, alles binnen boord gaande makende, welk weder ons den 13 bijbleev, en heden nog niet scheen tot bedaring te willen komen, den quartiermeester sich siek bevindende vreesde den sergeant voor een parthij ongesond volk en wijl er veele waren die begonden te klagen heeft hij 'tselve in rade voorgedragen alwaar den stuurman Roos bekend maakte dat men gedurende de dagwagt hij doenmaals deselve hebbende, 6 mijlen teruggedreven waren, is in rade besloten het Robbeneyland an te lopen ende vandaar met de eerste bequame wind zee wederom te kiesen.

Hier kan UEd. Agtb. beogen hoe dat wij door Godes weer en wind de zee sonder voorspoed hebben doorkruijst, konnende sijn vaderlijke goedgunstigheid niet genoegsaam danken, dat hij ons voor sooveele rampen, die wij dagelijcx voor ogen sagen heeft gelieven te behoeden, ons middelerwijl gelegendheid gevende om UEd. Agtb^r^. in alle gehoorsaamheid schriftelijk uijt te drukken, hiernevens gaan naar UEd. Agtb. de twee genomene resolutien copielijk, als komende van die geene die des Ed. Comp^s^. belangen altijd getrouwelyk sullen omhelsen en an UEd. Agtb. betonen dat wij sullen verblijven: Onderstond: Ed. Ernstfeste etc. lager UEd. Agtb. onderdanige demoedige en getrouwe dienaren en was getekend Dirk van Koninxhoven, R. Roos, P. de Galardi, L. Gerritz. E. Juriansz.; in margine in 't vaartuug de Centaurus, leggende bij het Robbeneijland ten anker 14 December 1687.

Maandag 15 } een stijve wind uyt den Z.O. met holle deijning,
Dinsdag 16 } niet voorgevallen, als alleenlijk dat men den eersten dagh de briev naar 't Robbeneyland heeft besteld.

Woensdag 17 van dese morgen de wind nog al uijt den Z. O. continuerende sagen wij 't vaartuijgh de Iupiter en korts daarnaar het jagtje de Dolphin beide onder 't Robbeneijland ten anker komen, in hebbende volgens wij naderhand verstonden brandhout ten behoeve van 't selve eijland, dewelke ontladen sijnde, wederom met een parthij schulpen an de Caab met den eersten verwagt wierden, tegen den avond vermits de wind in een N.W. veranderde, lieten de briev van het Robbeneijland afhalen, en deselve an den quartiermeester van de Dolphin overreikt, met last deselve an d'Ed. Hr. Commendeur te behandigen, ligten wij ons anker in meijningh van onder Godes zegen in zee te lopen, maar egter door stilte geen voortgangh becomen, het land voor ons ogen door een dikke nevel bedekt blijvende tot dat den dag ankwam, wanneer wat verdwijnende, ons niet verre van de landduijnen bevonden, waardoor wij om de N.W. wende, kwamen aldus onder het Robbeneijland ten anker, zijnde doodstil.

Donderdag 18. lijflijk weder, 's middags onder een labbercoelte uijt den W.N.W. wij raakte weder onder zeijl, willende het zuijdergat uijtlopen, egter de wind schielijk in een Z.W. veranderd zijnde, wierden weder genootsaakt te wenden en ons andermaal onder het Robbeneijland te begeven, alwaar nauwlijx ten anker leggende de wind in een Z.O. veranderde, niettegenstaande wierd 't anker geligt, en wij liepen 't noordergat uijt settende met sonsondergangh de cours W.Z.W.

Vrijdag 19. klare sonneschijn met een geweldige travadige wind uijt den Z.Z.O. verseld, dewelke met so hevigheid vermeerderde dat wij qualijk met de zeijlen en een gereefde fok gaande konde houden, zijnde het vaartuijg meesten tijd onder water, door de sware golven die daar over storte, de cours en veerheid van dit etmaal W. Z.W. 1/3 streek westelijk 14 1/2 mijlen.

Saturdag 20. weder als boven, met een stadige bramseilscoelte uijt den Z.Z.O. wij stelde de cours W.Z.W. ende gedurende dese 24 uuren vertierd 18 mijlen, de gegiste Z.Br. 34 gr. en 52 mt., de becomene Z.Br. 34 gr. en 5 mt.

Sondag 21. heden veranderde de wind in een Z.Z.W. en smiddernagt in een Z.W. labberkoelte wendende, stelden de cours Z.Z.O., 3 mijlen vertierd, de bevondene Z.Br. 35 gr. 2 m. niet gepasseerd.

Maandag 22. betrokken lugt met een stadige marseijlscoelte uijt den W.Z.W., werdende de coers gesteld Z.O. ten Oosten 1/2 streek oostelijk zijnde in dit etmaal vertierd 18 1/2 mijl, ende vermits de stuurluijden door het mottigen nevelagtig weder geen hoogte hebben

konnen becomen, is de gegiste Z.Br. geweest 36 gr. en 1 m., de quartiermr. Willem Christiansz. is tegenwoordig 't eenemaal van sijn siekte gereconvalesseerd.

Dingsdag 23. de lugt nog al betrokken met een stadige bramseijls coelte, de wind als boven, met het anbreken van den dag scheen dat de wind sig naar het zuijden wilde begeven, dogh verflauwende kregen kalmte, wij behielden de cours O.Z.O. 12 mijlen de gegiste Z.Br. 36 gr. en 10 m. de zee den gehele dag seer ontsteld blijvende.

Woensdag 24. schoon en angenaam weder met een dappere koelte uijt den Z. met hol water verseld, wij dreven als voor uijt, de behouden cours en verheid W. ten N. ½ streek westelijker 5 mijlen zijnde becomene Z.Br. 36 gr. 29 m.

Donderdag 25 Do. klaar sonneschijn, een dappere koelte uijt den N. houdende de cours Z.O. wij hebben in dit etmaal vertierd 9 mijlen ende was de becomene Z.Br. 36 gr. 29 mt.

Vrijdag 26. lieflijk weder met stilte, dog naderhand hebben wij een tamelijke bramseijls coelte uijt den Z.O. becomen, zijnde de cours van dit etmaal gesteld O. t. N. 6 mijlen en de becomene Z.Br. 36 gr. en 16 mt.

Saturdag 27. heden was de lugt t' eenemaal met een dikke nevel bedekt, en de wind uijt den Z.Z.O. cours ende veerheid N.O. ten O. ¼ streek oostelijk 10 en ½ mijl ende gegiste Z.Br. 35 gr. en 55 m. en lengte 38 gr. en 10 mt.

Sondag 28. de betrokken lugt verdwenen sijnde wierden met een angename sonneschijn begunstigd, maar cort daarna de calmte in een windje uijt den Z. veranderd zijnde vervorderende onse kours O. ten Z., de veerheid 6 mijlen ende becomene zuijder breete 36 gr. en 6 m., de son in de morgenstond doorbrekende is benoorden het O. 44 gr. en 30 m. door de stuurluijden gepeijld, werdende desselvs opgang door hun lieden rekening bevonden 29 gr. en 17 mt. ende miswijsing 15 gr. en 13 mt. Noordwestering.

Maandag 29. Regenagtig en morsig weder met een stijve marseijlscoelte uijt de Z.W., de cours O. ten N. ½ streek oostelijk 26 mijlen de becomene Z.Br. 35 gr. en 54 mt.

Dingsdag 30. Het regenagtig weder bleev nog al continuerende, onder een harde marszeijls koelte uijt den W.Z.W. de cours O. 29 mijlen hebbende de becomene Z.Br. 35 gr. en 54 mt.

Woensdag 31. Tamelijke sonneschijn met een stadige bramseijlscoelte uijt den Z. de cours N.N.O. 19 mijlen vertierd, becomene Z.Br. 34 gr. 45 mt.

Januari 1688.

Donderdag pro. do. Heden sijn wij met een uijtnemende lijflijk weder van den Hemel begunstigd geworden onder een labbercoelte uijt den O. De cours ½ streek noordelijken 7½ mijlen de becomene zuijderbr. 94 gr. 52 mt. 'smorgens met het doorbreken van de sonne sagen land hetselve met hoge bergen vertonende, 't welk volgens bestek van den stuurman Erasmus Juriansz. en quartiermr. Willem Christiansz. voor de Mosselbaij erkend was, dog volgens de opinie van den stuurman Roeland Roos is het gehouden voor het land 20 mijlen hoger als de Mosselbay leggende, wat daarvan is, sal ons den tijd leeren, den almagtigen blijft gebeden dat wij mogen met dit nieuw jaar in alle deugden sodanig toenemen dat onse herten met niet anders als met 't gene dat met syn heilige eere overeenkomt bekommerd soude wesen, de wind veranderd in een O.N.O. hebben om de zuijd O. gewend.

Vrijdag 2. Weder als boven met een stadige marseijls coelte uijt den Z.O. cours en veerheid N.O. ½ streek oostelijker 4½ mijlen zijnde op de becomene Z.Br. van 34 gr. 44 mt.

Saturdag 3. travadige wind uijt den O.N.O. hol water waardoor genootsaakt wierden de fok in te nemen, gisteren avond met de sonneondergangh is om het suijden gewend en dat uijt oirsake dat wij land sagen, egter vermits hetselve met dikke nevel bedekt was, niet bekend, met sonsopgangh is de wind geweldig vermeerderd, maar smiddags quam het wat tot bedaringh, cours en veerheid Z.O. een halv streek oostel. 7½ mijlen de becomene Z.Br. 34 gr. 4 mt.

Sondag 4do. een stormwind uijt den O.Z.O. leggende met het groot zeijl bij, tegen den avond de lugt sig betrekkende met kleene dondervlagen, bequamen wij een stortregentje waardoor de wind gebroken sijnde, het weder handsamer wierd, de wind in een N.W. veranderd zijnde hebben wederom de fok bijgeset en het bonnet an 't groot zeijl geregen, wij stelden de cours om het N.O., de stuurluijden bevonden dat wij door een geweldige stroom om het zuijden gedreven wierden, waardoor hun gegiste cours en veerheid ten hoogsten 34 mijlen regt suyden soude geweest sijn, 'smiddags de hoogte van 36 gr. en 40 mt. bekomen, 't is te verwonderen dat 't vaartuyg door tegenstroom kon sodanig terugdrijven.

Maandag 5. betrokken lugt met een stijve marsseijlscoelte uyt den W.Z.W., stuurman Roos, de dagwagt hebbende, latende de cours N. houden hetwelke door den stuurman Erasmus Juriansz. en den quartiermeester W. Christiansz. na gedane gebet gemerckt zijnde den

voorsz. Roos afvraagden wat hij in sin hadde en waarom hij de cours N. dede houden, hun geantwoord heeft, dat hij de cours N. gesteld hadde, omme volgens sijn bestek P. Primera in het gesigt te lopen, sij hebben hem gerepliceerd, lieve maat wij sijn nog verre van daar, en g'abuseerd U selve in U reekening; daarbij voegende dat indien d' cours N. bleev, wij geen voortgang souden hebben oversulx het beter soude wesen de cours N.N.O. te stellen, dog dewyl den genoemden Roos toornig werdende en met eeden tragtte te beweren dat de cours N.N.O. houdende wij in langen tijd geen land souden belopen, en in pericul sijn van Natal niet te connen beseijlen, maar ter contrarie N. zeijlende sonder twijffel wij tegen de middagh het land int gesigt souden krijgen, waarop W^m^. Christiaansz. de middagwagt hebbende, den man ter roer belaste (die niet wist wat cours hij soude houden) N. te stuuren angesien den stuurman Roos beter wilde weten, dewelke seide hetselve te sullen verantwoorden, daarbij voegende, dat indien sijn bestek vals bevonden wierd hij tevreden was inhabil verklaard te werden van oijt het stuurmansampt in dienst der E. Comp. te bekleden, egter smiddag en is geen land gesien, zijnde de bevondene Z.Br. 36 gr. 24 m^t^. 6 mijlen vertierd.

Dinsdag 6 d^o^. de lugt nog al betrokken met een stadige bramseijlscoelte uijt den O. verseld, settende de cours N. ten O. 19 mijlen vertierd, de son op de middag wat doorbrekende hebben wij de Z.Br. becomen van 35 gr. en 20 m. niet anmerkenswaardig voorgevallen.

Woensdag 7 d^o^. angenaam en lijflijk weder egter de lugt in het W. wat betrokken met een labber bramseijls coelte, cours en veerheid in 't etmael N. ten O. 13 mijlen, de becomene Z.Br. 34 gr. en 20 m^t^.

Donderdag 8 d^o^. lijflijk weder, de son helder doorschijnende met een kleen koeltje uijt den Z. cours en veerheid N.N.O. 5½ mijl de becomene Z.Br. 34 gr. en 5 m. snamiddags land gesien hebbende en voor de bay de Lagoa [1]) erkent, den stuurman Roos (so hij meende) den uijtersten hoek van deselve bhay gepeijld hebbende, nu de cours N.N.O. latende houden, heeft den quartierm^r^. W^m^. Christiaansz. denselven stuurman afgevraagt wat cours hij liet stuuren, en of hij het vaartuijgh op de clippen wilde zeijlen, waarop malcanderen met eenige scheldwoorden bejegend hebbende voegde denselven quartierm^r^. daarbij dat indien gij Roos sulx van sins sijt, gij de wagt alleen mogt waarnemen, dat hem betreffende hij genoeg tot sij[n] groot leetwesen beproevd hadde, wat het is op de klippen te stranden den

1) Algoa baai.

sergeant maande haarlieden geduriglijk tot eenigheijt daarbij voegende dat indien sij in goede correspondentie leevden, wij in langen tijd terra de Natal beseild souden hebben, hunlieden ernstlik waarschuwden dat met 't ankomen an de caab sijlieden alles anden E, Hr. Commendeur Simon van der Stel souden gehouden wesen te verantwoorden, naderhand Roos het beter bevindende wierd de coers Oost veranderd; an land is stark gevuurd.

Vrijdag 9. de lugt wat betrokken met een labber coelte uijt den Z.O. coers en veerheid zuijden ten W. 3 mijlen 's middags de becomene Z.Br. bevonden 34 gr. 16 m. het land rontsom de bhaij de la Goa is meest vlak of met eenige kleijne heuveltjes [1]), voor de baij an de Oostkant vertonen sig twee sandplaten en an de Westzijde twee eijlandjes, wederom an de wal stark gevierd.

Saturdag 10. de lugt 't eenemaal betrokken met regen en ongestadige winden uijt den Z. en Z.W., wij hielden ons altijd langs de wal, an de zeekand Oost ende West siet men de sandduijnen bij kans van een hoogte, waaragter men een tamelijke hoog gebergte anschouwt, an de kand van de zee is een openingh in het land, waardoor te presumeeren staat dat er wel een revier in de zee van 't gebergte soude konnen aflopen, dese plaats is wel t' erkennen an 6 a 7 rode sandplekken dat men van 't westen afkomende in het gebergte siet, een paar glasen daarvoor bij sijnde opent sig selv, an de westkand verthoond sig een berg als den Tijgerbergh rond aflopende en an de oostzijde seer stijl op, ende boven plat, het land loopt seer laagh tot een ander uijtstekende hoeck, alwaar een water sandstreep de breete van een wagenpat van beneden tot boven op den berg is lopende, wat noordelijker ontvald het land.

Sondag 11. klare sonneschijn met een stijve bramseijlscoelte uijt den W., cours als boven, bij de 24 mijlen vertierd, zijnde de becomenen Z.Br. 34 gr. en 9 m. het land weder siende was hetselve langs den oever van de zee laag en met dikke bosschen beset, ende in een plaats doorsneden, waardoor een grote revier sig in zee kwam ontlasten [2]) dewelke na alle appararentie wel bequaam soude sijn omme in tijd van nood eenige vaartuijgen of kleene scheepen te bergen alwaar sij tegen alle winden wel bevrijd souden wesen, hoeverre dat ons gesigt konde bereiken vertoonden sig enige hoge bergen onder dewelke sommige spits toelopende, waaren so hoog dat se scheenen

1) Port Elizabeth ligt achter de Westpunt van Algoa baai.

2) Nu Sunday River geheten.

met hunne kruijnen den hemel te genaken, 's morgens de stuurluijden de son peilden bezuijden het Oosten 32 gr. 30 m[t].

Maandag 12. betrokken lugt met regenbuijen onder een stijve marszeijlscoelte uijt den W.N.W. wij seilden altijd langs de wal het land meesten deel laag met bossen, een sandstrand met klippen doormengt de veerheid 24 mijlen geen hoogte genomen.

Dinsdag 13. het morsig weder geweken sijnde hebben wederom mooij en angenaam weeder bekomen, een labbercoelte uijt den Z.O. houdende digt onder het vaste land hebben een bhaij gesien in dewelke 3 a 4 eijlandekens sijn, leggende Oost ten N. 10 mijlen van ons ende an de Oostzijde legt bij de wal een sandplaat sijnde den ingangh van de voorsz. bhaaij met een gelijke zandplaat versien, den quartierm[r]. 't loot uijtsmijtende op 57 vademen kleijsandgrond met groente, tegen den avond gewend hebbende is behoudene cours Z.W. geweest 3 mijlen vertierd ende becomene Z.Br. 33 gr. 53 m.

Woensdagh 14. Schoon weder met seer hoogwater en een stadige coelte uijt den O.Z.O., wij stelden de cours N.N.W. 3 mijlen de becomene Z.Br. van 34 gr. 40 m[t].

Donderdag 15. Tamelijk weder met seer hoog water en een stadige coelte uijt den O.Z.O. wij stelden de cours N.N.W. 3 mijlen, de Z.Br. bevonden 34 gr. 32 m.

Vrijdagh 16. Lieflijk en heldere sonneschijn met calmte somtijds een kleen lugje uijt den Z. en Z.Z.O., wij dreven meest om het O., cours en veerheid N.N.W., 4 mijlen, de middagh hoogte sijnde 34 gr. 17 m[t].

Saturdag 17. weder met stilte als boven, dog een kleen lugtje becomende uijt den Z.W. wij stelden de cours O.N.O. 4 mijlen vertierd 's middags sagen land en voor het selve gehouden dat wij den 13 gesien hadden, en de stuurluijden het 16 mijlen westelijker bevindende, oordeelden den stroom om de W. te lopen, geen hoogte becomen.

Sondag 18. doodstil met schoon en uijtstekend heet weder so dat beijde d' seijlen los hangden, coers en stroom O.N.O. 4 mijlen 's middags is het loot wederom op 63 vadems steenagtige grond gegooijt, zijnde de becomene hoogte 34 gr. 0 m.

Maandag 19. van dese namiddag in stilte drijvende hebben tegen den avond nog eijndelijk een coelte uijt den W. becomen, so dat wij wijl het slegt water was merkelijk avanceerde, de son door de stuurluijden gepeild werdende is desselvs waren opgang bevonden 34 gr. en 9 m., tegens den avond begost de wind stijver op te koelen, 's mor-

gens de lugt wat betrokken maar de son hooger opkomende deet den nevel verdwijnen, en scheen helder door, de cours en veerheid in dit etmal O. ten N. 26 mijlen de becomene Z.Br. 33 gr. en 34 m^{t}.

Dingsdag 20. klare sonneschijn met de wind alsboven langs de vaste wal seijlende hadden onse oogen het vermaak in het anschouwen van dese schoone landstreeke, men sag hier geen hooge steenrotzen maar het land was meest effen seer groen en met enige bosschen versien, de sandduijnen dewelke de zee bespoelden hadde de natuur met seer hoge ruijgte bepland, sonder twijffel hare wortelen diep in de grond schietende, wederstaan het verwoesten van de zee, 't is wel waar dat se op eenige plaatsen doorgedrongen hebbende tot Roov een deel sand mede gesleept heeft, al het welk ons geen onangenaam gesigt verschafte, van dese morgen de lugt wat betrokken met regenvlagen, stilte en variable winden de cours Oost ten Zuijden 12 mijlen vertierd, geen hoogte genomen.

Woensdag 21. de lugt nog al betrokken met stilte en hol water van dese morgen heldere sonneschijn de wind N.W. en de cours Z.W. ten W. wij zijn ten hoogste verwondert geweest wanneer wij dagten een merklijke voortgang gedaan te hebben, de stuurl^{n}. aan hun middaghoogte bevonden (deselve sijnde 33 gr. en 42 m.) door den snel en geweldigen stroom meer als 19 mijlen terug gedreven waren.

Donderdagh 22. Lijflijk weder met calmte de son nederdalende hebben wij (vermits een kleen lugtje uijt den O.) van het land gewend,'s morgens bleeff het angenaam weder continuerende met de stroom West gedreven de bekomene Z.Br. 33 gr. 22 m.

Vrijdag 23 weder alsboven met een koelte uijt den W. met 't vallen van den avond begost de lugt sig wat te betrekken, van de morgen mottig weder, de cours en veerheid O.N.O. 22 mijlen, wij hielden altijd langens de vaste wal, sijnde hetselve de schoonste en vermaaklijkste landsdouwe dat men soude konnen beogen, 't land meest seer effen met veel waterspruijten bevogtigd, waaronder maar twee kleine bergen hun sijn verheffende, den eenen hem als een tafel d'ander spits toelopende hem verthoonde, wij sagen deselve N. en W. van ons de gegiste Z.Br. 33 gr. en 8 m^{t}. wij sagen op 't land op veel plaatsen vuur.

Saturdag 24. de wind als boven met regenvlagen, tegen den avond een rond heuveltje van ons leggende, gepeild zijnde is wederom gewend, en wat dieper in zee gestooken, 's morgens met het aanbreken van den dagh met buijen regenende hebben onder de wal begeven,

waarmede het regenagtig weder in een heldere sonneschijn, en de wind in een Oosten veranderende, egter wijl deselve wakker was toenemende is andermaal gewend de cours in dit etmaal O. ten N. 10½ mijlen vertierd, zijnde de bevondene breedte 32 graden 57 m.

Sondag 25, de wind uijt den O. met hol water, harden stroom en nademaal deselve hand over hand was toenemende, wierden gedwongen het bonnet af te nemen, 's nagts veranderde de wind in een W.Z.W. en als dan is het bonnet wederom angeregen, gaande so een geweldige stroom dat wij naauwlijx deselve dood konde zeilen, van dese morgen lijflijk weder, en angesien de wind ons scheen bij te willen blijven, hebben nog een ander bonnet an het boven gesijde vast gemaakt, onse behoudene cours in dit etmaal O. t. N. ⅓ streek noordelijk 7½ mijlen terug gedreven, de becomene Z.Br. 33 gr. 8 m[t].

Maandag 26. lijflijk weder met calmte verseld, dewelke naderhand in een kleen koelte uijt den W.Z.W. veranderde, van dese morgen continueerde het angenaam weder onder een lugtje uijt den W. t. N. maar 6 glasen van de voormiddaghwagt uijtgelopen sijnde of de wind kwam uijt den W.Z.W. met hoge en holle dijningh cours en veerheid O.N.O. 8 mijlen de becomene Z.Br. 32 gr. 53 m[t].

Dingsdagh 27. van de namiddag heeft de W.Z.W. wind soo geweldig toegenomen, de zee hare snel rollende bharen seer hoog verheffende, liet het bonnet weder afnemen, de wind den geheelen nagt wakker doorwaaijende, in de morgenstond verminderde de wind, egter de zee door gruwelijke wind nog niet gestild, de gehoudene cours O. t. N. 1/8 streek noordelijk 27 mijlen vertierd, de becomene Z.Br. 32 gr. 0. m.

Woensdag 28. betrokken lugt met een travadige wind uijt den N.O. digt onder 't land zeylende sagen op diversche plaatsen vuuren maar gewend hebbende staaken van land af, 's morgens klare sonneschijn waar meede de wind merklijk vermeerderde, de cours O ½ noordelijker 26 mijlen de becomene Z.Br. 32 gr. 0 m.

Donderdag 29. weer en wind als boven de zee nog onstuijmigh, tegen den avond begon de zee en wind tot bedaren te comen dog in d' eerste waght veranderde de wind in een Z.O. van dese morgen de lught wat betrokken met een koelte uijt den O. in de middag waght stuurman Roos met Erasmus Juriansz. eenige woorden te samen gekregen hebbende, rakende de cours en bestek so sijde Erasmus Juriansz. tot hem met coel gemoed dat de meergenoemde Roos een schelm, en dat sijn schuld was dat wij van de Natalsche reis versteken

waren, waarop sij wakker vloekten, d' een den ander uijtscheldende, swegen naderhand stil, cours dit etmaal O. ten Z. 10 mijlen gedreven, de becomenen Z.Br. 33 gr. 22 m[t].

Vrijdagh 30. van dese namiddagh de lugt nog al betrokken met de morgenstond klaarde het weder op met een windje uijt den Oosten ten N. ½ streek noordelijk 17 mijlen vertierd, de becomene Z.Br. 33 gr. 4 m.

Saturdag 31. van dese namiddag de lugt sig wat betrekkende veranderde naar een kleen stofregentje in een angename sonneschijn, 's nagts blaasde de W.Z.W. wind so geweldigh fel, dat wij dagten dat onse laaste naght soude wesen, wijl het vaartuijgh meest altijd onder water was, door de menigvuldige golven die daarover storte. 's morgens bedaarde de wind wat, blijvende de lugt nog al betrokken de cours in dit etmal N.O. ten O. 23 mijlen vertierd, de becomene Z.Br. 32 gr. 13 m.

Februarij.

Sondag 1. 's morgens wind en weder als boven, met eenige nevel, wij seilden langs de wal en sagen dat het land op veele plaatsen sig was openende, waar men eenige revieren sag die haar in de zee vermengden, wij hadden wel gewenscht authorisatie te hebben omme alle de bhaijen en revieren die tusschen de Caab en Terra de Natal leggen te mogen andoen; angesien het wel te geloven soude wesen dat met de Africaansche natien die het land overal (soo men an de veelvoudige vuuren an land kan bespeuren) bewonen, wel iets ten voordele van d'E. comp. 't zij in eliphantstanden, gommen, boomgewasschen en wes meer eenige handelinge gecontracteerd soude konnen werden. de wind O. ten Z. lopende klaarde het weder op, heden wilde den sergt. dat de stuurluijden een bhaij souden andoen om daardoor het afdrijven voor te konnen komen maar bespeurende dat sijlieden daartoe niet en wilde resolveren, voorgevende dat sij niet en wilden het vaartuijgh in pericul stellen, 't welk onverantwoordelijck soude sijn, dog indien hij het geene daarvan soude komen wilde op hem nemen, sijlieden dan soude gehoorsamen, waarop den sergeant stilswijgende is daarvan niet gekomen, in de dagwagt sagen wij N.O. ten N. omtrent 4 mijlen van ons twee lage bergen, een tafelbergh niet seer ongelijk zijnde, hebben tusschen hun beiden een groote openingh in dewelke an de Oostzijde een bergje wat spits oplopende, formerende de twee hoeken van dese twee naast malkander staande bergjes de gedaante van een gaffel dese bergen wierden erkend van den quarm[r]. Willem Christiansz. voor p. pri-

mere [1]) de cours N.O. ten O. 20 mijlen vertierd, de becomene Z.Br. 31 gr. 42 m^t.

Maandag 2. van desen agtermiddagh tamelijke sonneschijn holle water en travadige winden uijt den Z.O. dewelke so hevig waijde dat wij mosten de fok innemen, 's morgens bleev de wind continuerende, wij dreven om de Z.Z.W. 23 mijlen de gegiste Z.Br. 33 gr. 4 minuten, geen hoogte becomen.

Dingsdag 3. van dese namiddag begost de lugt en het weder wat te bedaren wij setten de fok weder bij, de wind veranderde in een N.W. 's morgens onder eene betrokkene lugt waren wij deselve wind genietende, tegen de middag de son wat doorbrekende, hebben de stuurluijden de Z.Br. becomen van 32 gr. 39 m^t. cours en veerheid in dit etmaal N.N.O. 23 mijlen.

Woensdag 4. van dese agtermiddagh veranderde de wind in een Z.O. 'smorgens continueerde deselve heftig door te blasen, de becomene Z.Br. 32 gr. 45 m^t.

Donderdag 5. weder en wind als boven tegen den avond wierd het bonnet afgedaan, doordien de wind sig verheffende, waardoor de zee merklijk ontstelde, 't welk de gehelen dagh en nagt continueerde, wij dagten dat met de morgenstond wanneer wij weder het land sagen de wind af soude nemen maar contrarie wierden wij in onse meijning bedrogen, cours en veerheid N.W. ten N. 16 mijlen de becomene Z.Br. 32 gr. 23 m^t.

Vrijdag 6. weer en wind als voren tegen den avond bedaarde de wind wat, 's nagts stilte, 'smorgens nevelagtig weder maar de son doorbrekende wierden van den hemel met een angenamen dagh met calmte begunstigd, de becomene Z.Br. 32 gr. 39 m^t. 8 mijlen om de W.Z.W. gedreven.

Saturdag 7. van dese namiddagh stilte als boven, ende digt onder 't land zeijlende sagen deselve klip, bij ons door de bank de Doodkist gen^t. [2]) ende haar als een eijland vertonende en langs dewelke wij reetsdriemalen voorbij geseild, ende angesien wij om water en brandhout benodigt waren en daar en boven doodstil sijnde so lieten wij onse dreg in de grond vallen en lieten met de schuijt ondersoeken of daar geen gelegentheid gevonden soude connen werden omme ten ancker te komen indien een plaats daartoe bequaam geoordeeld wierd, dan soude den sergeant hetselve in rade voordragen ondertusschen dat de schuijt naar land roeijde sagen wij an land enige

1) P. Primera.

2) Nu Cove Rock ten Z.W. van East London.

seijnen niet wetende wat wij daarvan denken soude, de schuijt keerde met den quartier^{m}. weder naar boord en verwittigde ons aldaar geen gelegentheid te sijn en dat de meergemelte klip an 't land vast was, ende dat hij ook eenige tekenen door Hottentots, so sij meenden, gedaan gesien hadden, wat wij daarvan denken souden is ons onbewust; wij ligten weder onse dregh en raakten onder zeijl, 'smorgens lieflijk weder met stilte, wij waren seer bekommert van 'tgeen wij gesien hadden, houdende vaststaande dat de Hottentots off Caffers niet so veel vernuft hadden omme sulke gebaren te konnen bedrijven, twijfelende off dat niet wel eenige Christenen van d' een off d' ander gebleven schip souden wesen, de cours en veerheid in dit etmaal.... [1]) mijlen, de becomene Z.Br. 32 gr. 50 m.

Sondagh 8. stilte met lijflijk weder ende angesien wij brandhoud en water van noden hadden, so verlangden wij de plaats te genaken waar wij op 't strand eenige zeijnen sagen, die wij van geen heijden waanden voort te comen, wanneer wij 's agtermiddags tot onse grote verwondering iets in zee naar ons sagen naderen ende wat digter bijkomende erkenden wij dat 't menschen waren, wij wagt dese in, en bevonden deselve drie op een catjemarouw [2]) pagaijende stark, en binnen boord gekomen sijnde seijden ons dat sij Hollanders en volk van Stavenesse waren, met eenen ons verslagh doende dat er nog an land 19 coppen waren waaronder een fransche jongen [3]) die met

1) Niet ingevuld.

2) Catamaran, Koromandel'sch = soort van vlot; zie Hobson—Jobson, New ed. 1903, p. 173.

3) Guillaume Chenut. Naar hem werd door Bewindhebbers gevraagd. Van der Stel schreef 20 Junie 1689 aan Heren XVII: „Guillaume Chenut, Edelman, waar van UEd. Ho. Achtb. in haar missive den 15 xbris tot Amsterdam in 't leste jaar an ons geschreven gewag maken, en met 't schip Schieland den 15 May ons ter hand gesteld, hebben wij op 't Galjot de Noord in 's Comp^{s}. dienst als matroos bescheiden gevonden; hij heeft sig wel gedragen en gaat thans met 't schip Spierdijk na 't Vaderland op UEd. Ho. Agtb. bevel over." Grevenbroeck verhaalt over hem in zijn descriptio epistolaris het volgende:

„Maar wacht eens! ik moet hier niet met stilzwijgen een armen jongen voorbijgaan, die in ongelukken door weinigen is geevenaard. Met korte woorden zal ik beschrijven de bezwaren die den naauwelijks twaalfjarigen Franschen knaap Guillaume Chenut van alle kanten omringd hebben. Geboren van fatsoenlijke ouders in Guienne, en een goede opvoeding genoten hebbende, had hij een oom die in het Parlement van Bordeaux een grooten naam van knapheid en eerlijkheid als advocaat had, maar die weigerde om zich te onderwerpen aan de geboden in het godsdienstige in het jaar 1684, naar ik meen, door Koning Lodewijk XIV aan al zijne protestantsche onderdanen opgedrongen, en die dus, aan de leer zijner vaderen getrouw, liever zijn vaderland wilde verlaten dan zijn gevoelen omtrent den dienst van God ter wille van een troep monniken die over de Geloofsgeheimnissen in wartaal spraken, ook maar in het minst wijzigen. Hij wist dus een schip te bekomen waar hij al zijn goederen in laadde, en dat hij met zijn gezin en zijn neef Guillaume besteeg om er de Garonne meê af te varen en over zee een nieuwe en veilige woonplaats te zoeken. Maar

een engelsch Comp. schip de Bode genaamd in Madera an boord gekomen was, ende in de schuijt met een piloot en ander manschap onder 't land gecommendeerd sijnde, omme een haven te soeken aldaar vervallen sijnde, an land gestapt, terwijl dat eenige in een

---

ach! toen hij een haven in het eiland Cerne [1]) was binnengeloopen wist de Portugeesche Gouverneur hem onder een voorwendsel, terwijl hij niets zoodanigs vreesde of verdiende, in het gevangenis te zetten. Guillaume, treurende over het lot der zijnen en niet wetende wat hij doen of laten zou, ontmoet eindelijk door toeval of liever door een goddelijke beschikking of ingeving, een Engelschman, wiens hulp hij inroept. Deze, smart gevoelende over het lot der Franschen en medelijden hebbende met den knaap, spreekt hem moed in, neemt hem op zijn schip dat niet ver van daar voor anker lag, en bracht hem, onder welwillende behandeling, naar Amerika en Nieuw-England.

Vandaar dacht hij naar Oost-Indië te zeilen, en nam Guillaume mede als reisgenoot en tevens deelgenoot aan zijn gevaren en getuige van zijn dood. Toen hij nu voer langs de Oostkust van Afrika, op een kalme zee en onder een helderen hemel, lokte hem de aanblik der bekoorlijke en liefelijke kust er toe om in een boot te stijgen en ze van naderbij te bezien; en toen hij in een onbekend land met zijn volk aan wal ging, deden barbaren uit hunne schuilhoeken een aanval op hen, en doodden hen te eerder daar zij ongewapend en op geen gevaar verdacht waren. Terstond loopen de vrouwen toe om hun mans met dit bedrijf geluk te wenschen, en terwijl dezen hun oogen weidden aan den moord op de Britten gepleegd, zien zij net bijtijds dat Guillaume, zwaar gewond en vol bloed van zichzelf en zijn lotgenooten, nog niet gestorven was. Door medelijden getroffen en vriendelijk jegens hem gestemd nemen zij hem op en brengen hem naar de naaste hut, waar zij zijn wonden reinigen, zijn ligchaam verplegen en hem met spijs en drank verkwikken. Terwijl zij er voor zorgen dat den vreemdeling niets ontbreekt, bezocht hem de vorst des lands of T o k h e, in persoon, gevolgd door zijn vier zonen, zijn buren en zelfs verder wonende barbaren, en door eenige lijfwachten. Na hem toegesproken te hebben noodigt hij hem uit om bij hem te komen wonen, en voegt bij zijn vriendelijke woorden eenige geschenken; en naar zijn voorbeeld doen ook de aanwezigen het hunne om den Franschman, die weldra bij allen geliefd is, te verrijken en zoo gelukkig te maken als zijn onheil toelaat, gevende de een hem een os, de ander een koe, anderen vaarzen en kalveren en al wat zij verder voor den flinken maar ongelukkigen knaap doen kunnen, zoodat hij zich alleszins over Gods gunst verblijden en den dag een van geluk noemen mocht.

Toen hij eindelijk weder gezond en sterk was ging hij met den zoon van zijn gastheer wandelen, toen deze door jeugdige drift, nijd of een andere ondeugd van dien onvasten leeftijd verleid, hem zonder dat hij er aanleiding toe gaf in de dij onverwachts met een speer wondde. Ziedaar hoe wisselend het menschelijk lot is en hoe de fortuin den ongelukkige vervolgt! Schoon echter de jongen die hem gewond had en hem niet eenmaal verschooning voor zijn looze daad vroeg grooter en sterker was dan hij, en bovendien gewapend, gaf hij hem, louter door moed het van hem winnende, er zoo raak van langs dat hij na een duchtig pak naar huis vluchtte en bij zijn vader over het gebeurde klagen ging als lag de schuld bij den ander. De vader was te rechtvaardig van zin om niet zijn kwaadheid te onderdrukken tot hij de andere partij gehoord had; en toen de Franschman, gewond en hinkende, kwam aanloopen en op de vraag van zijn gastheer de geheele zaak stuk voor stuk en vrij uit vertelde, gaf de vorst zijn misdadigen en leugenachtigen zoon eerst een duchtige kastijding in woorden en daarna een in slagen, als een navolgenswaardig rechter hem leerende dat het niet gaat om iemand te belasteren, en hem zijn eigen misdaden aanwijzende, met een

---

1) Waarschijnlijk geeft de schrijver den ouden naam van Cerne aan Madeira, schoon het Cerne der ouden evenmin Madeira als Mauritius kan zijn geweest.

VERTALER.

tent an strand opgereght, wat kost wilde gereet maken ende d'andere omme brandhout en water waren gaan soeken, door een vrouw verspied en korts daar naar door de kaffers verspied en vermand ende drie hebben doen sneuvelen, waaronder den piloot, de vier

---

betoog dat dit erge zonden waren, recht geschikt om de maatschappij ten val te brengen. Wat men zelf niet wilde, voegde hij er bij, dat moest men ook niet aan anderen doen, de rechten der gastvriendschap mochten niet geschonden, zijn aangenomen zoon moest door zijn eigen zonen als een broeder geliefd en met welwillendheid behandeld worden, en men moest bedenken dat zonden zich niet laten afmeten, en dat door zijn schuld de vreemdeling gedood had kunnen worden. Zoo verzoende de barbaar de beiden, zich vredelievender betoonende dan menig Christen. Zijn naam is Sotofa, schoon sommigen hem ook Sesse noemen.

Onze vriend werd gaandeweg beter, maar door liefde tot zijn ouders en verwanten en tot zijn vaderland gedreven zocht hij naar vrijheid en naar datgene waar men zijn leven dikwijls voor over heeft, en alleen de hoop om zijn land terug te zien hield hem er boven op. Hij leert intusschen de taal der barbaren en veel van hun oorsprong, wetten en zeden, en onder anderen verneemt hij dat het volk Magosen heette, en dat vier volken er aan grensden, n.l. de Matimben, de Emben, de Maponten en de Makrigga's, welke laatste zeer oorlogszuchtig waren en van roof leefden. Eindelijk verneemt hij ook dat verschillende Europeanen, — men noemt ze Melunke — niet ver vandaar in verschillende richtingen verspreid woonden. Dezen bezocht hij terstond, en daar zij evenzeer als hij naar hun vaderland haakten, kwamen zij gereedelijk overeen om de reis naar deze Kaap te ondernemen, en zelfs over de plaats en den tijd van hun vertrek. Zoo gezegd zoo gedaan.

. . . .

. . . .

Onze Guillaume, om niet als een hommel op het voedsel van anderen te azen, neemt de taak van kok op zich. Intusschen lichten zijn gezellen wakker het anker, zetten de zeilen uit en gaan het ruime sop in. Terwijl zij langs de kust varen ziet hen een Naturellenvrouw, en laat, hare vrouwelijke schuchterheid vergetende, met luid geween hare klachten tegen een Engelschman hooren, dien zij een eenjarig knaapje waar hij de vader en zij de moeder van was, toonde, en midden tusschen de aan het strand spoelende baren vreeselijke verwenschingen om zijn ondankbaar gedrag achterna zond, terwijl de Brit, onbewogen als een rots, zijn reis voortzette. Die reis werd door de onzen, door wind en storm steeds begunstigd, binnen dertien dagen, als ik mij niet vergis, volbracht, zoodat zij een wolk in plaats van een schip schenen bestegen te hebben, en gezond en wel, in hun barbaarschen dosch, onze haven binnenliepen. Aan wal gekomen verwisselden zij dien dosch vrolijk met de vaderlandsche dracht, en verhalen hun lotgevallen aan hun landgenooten, die hen zoo lang gemist hebben. Guillaume, schoon er vuil en onooglijk uitziende, wordt herkend door een Europeaan die hem tegenkwam, en door wiens hulp zijn broeder, toen in zeer eervollen dienst en zeer invloedrijk bij den Stadhouder van Vriesland, van zijn lot kennis kreeg en de geheele zaak aan de Directie onzer Maatschappij voorlegde. Deze jammer zijnde om den jongling, gelast terstond den Kommandeur en Raad van de Kaap om naar hem te zoeken en zich alle moeite te geven om hem, als zij hem gevonden hadden, met de eerste scheepsgelegenheid een behoorlijken overtocht naar de Nederlanden te verschaffen en hem dus tot de zijnen te brengen. Dit geschiedde, en na zooveel ongevallen, gesterkt en verbeterd door zijn lot, ziet de jongling, met dank aan God, zijn vrienden weder, en toont rijkelijk zijn dankbaarheid per brief aan den man die zich bij hem verdienstelijk had gemaakt".

Graevenbroeckii Elegans et accurata gentis Africanae circa Promontorium Capitis Bonae Spei vulgo Hottentotten nuncupata descriptio epistolaris, vertaling Dr. van Oordt, op. cit.

andre zijn het ontvlught maar tot heden den jongen sig alleen gevonden, hebben wij niet ongeraden gevonden omme so veel sielen te bergen, anstonds de princevlagge van de grote mast te laten waijen, aldaar ten anker te komen hebben met sonsondergank op 16 vadem sandgrond ons ancker laten vallen, de schuijt en het catjemarou naar land gestuijrd, maar dewijl de nagt begost an te comen en dat er grote branding an land gingh, hebbende niet meer als een man overgebragt, waarlijk haar jammerlijken staat en is niet te beschrijven, wij sagen dese Christenen met beestevellen als de Hottentots bedekt, hebben hunlieden ieder iets na ons vermogen omme het lijf te dekken bijgeset, de becomene Z.Br. 32 gr. 50 m.

Maandag 9. schoon en angenaam weder met calmte, heden hebben wij ons uijtterste vlijd angewend om alle de manschap van 't gestrande schip Stavenisse binnen boord te krijgen waar in wij so gelukkig succeseerde, dat wij met 't vallen van den avond negenthien mannen (waaronder den franschen jongen begrepen is) en een os voor een copere armring magtig wierden.

Dinsdagh 10. weder als boven van dese voormiddagh drie maats van Stavenisse met haar catjemarouw en de schuijt met een man die buijten de branding ande dreg vast soude blijven wagtende, middelerwijl dat d'andere maats de twee andre ossen door den Conink beloovd, haarlieden voor coper te laten ruijlen, souden slagten, den sergeant wenste wel de schenkagie tot beloning van 't goed onthaal dat het volk van Stavenesse van den koning genoten hadden, selvs te mogen behandigen, deselve bestonden in rode coralen ℔ 5.
halsringen . . . . p^s. 1.
armringen . . . . p^s. 2.
en tot de ruyling van de 2 ossen armringen . . . . . p^s. 2.
maar sulcx niet mogelijk sijnde is alles an dese drie maats vertrouwd, den sergeant hun belastende, deselve an die Maijest^t in dankbaarheid van sijne goede voorsorge dat hij voor de Hollanders gedurende hun verblijv in sijn land heeft gelieven te nemen uijt den naam van d'Ed. Oostindische Comp. te vereeren maar 's namiddags becomende een wind uijt den O. die hand over hand begost te scherpen, ons niet langer daar ten ancker betrouwende, wierden twee donderbuschschoten gedaan, omme dat sij wederom naar boord souden keeren, 't welk ook in 't korte geschieden, ons verslag doende dat de koningh seer wel met de schenkagie vergenoegd was met eenen seggende dat sij nog geen tijding van d'andre drie aldaar geblevene maats vernomen hadden, waarover wij ons bedroevden dat sij in den

tijd van ons verblijv aldaar en van onse ankomst genoegsam verwittigd nog niet te voorschijn gecomen waren, en angaande de ossen die gedood en onder de voed geslagen waren hadden niet meer als de helvt van eenen mede konnen brengen, wij ligten ons anker de zeijlen bijsettende raakten onder zeijl voor een plaats, door de maats d'erste revier [1]) genaamd, lieten 't anker weder vallen omme te sien of men daar niet wel met het vaartuijgh in soude konnen lopen, maar sulx onmogelijk sijnde ligten weder het anker, den sergeant latende den raad bij een convoceren, heeft denselven aldus angesproken en bekend gemaakt hoe dat wij door Goodes genade so gelukkigh waren geweest om de manschap van Stavenesse bestaande in 19 koppen te bergen en wat in dese gelegentheid van tijden wij van sins waren te doen, en off wij met deselve na de Caab wilde keeren, off de reijse met deselve (volgens ons instructie) volbrengen.

Roeland Roos voteerd dat wij een bequame plaats sullen tragten an te doen ende aldaar van brandhoud, water en nog wat meer vleesch becomen hebbende, de reijs waar onse prive instructie luijd, in Godes naam vervorderen.

P. de Galardi als boven, alleenlijk daarbij voegende dat men het volck van Stavenisse af sal vragen off sij mede naar Natal wilde of naar de Caab getransporteerd te werden, en hetselve in een verklaring laten beleggen.

L. G. Hengst utsupra. alleenlijk bijbrengende de cleijne lijvbergingh voor 37 koppen en niet genoegsame medicamenten, indien wij enige impotenten kregen om deselve te cureeren.

E. Juriansz. utsupra.

W. Christiansz. alsboven.

Waarop de meeste stemmen bijeen colegerende, so is geresolveerd het volk van het gestrande schip Stavenisse af te vragen, of sij de togt na terra de Natal mede wilde doen, ende indien sij daartoe niet te brengen waren, 't gene sijlieden in soude brengen onder een behoorlijke verklaring in tegenwoordigheid van twee gecommitteerdens uijt onsen scheepsraad, door haarlieden tot onse verantwoordingh laten ondertekenen. Onderstond aldus besloten en geresolveerd jaar en dag als boven en was getekend D. van Coninxhoven, R. Roos, P. de Galardij, L. G. Hengst, E. Juriansz. en Willem Christiansz.

Compareerde voor mij Pieter de Galardi p[l]. assistent en bij authorisatie van den Ed. Hr. Commendeur gedurende de reijs na terra de

---

1) Nu de Buffalo rivier.

Natal op het vaartuijgh de Centaurus de plaats van secretaris occuperende.

Jacob Cornelisz. van Haarlem timmerman, Schouwer Martensz. van Amsterdam, Hendrik Cornelisz. van Culstaard, Christiaan Hak van Schatten, Evert Claasz. Hertogh van Schatten van Leijden, Pieter Jansz. Molenar van Amsterdam, Jan Witstad van Amsterdam, Claas Hendricxe van Amsterdam, Livinus Mispelboom van Hellevoetsluijs, Pieter Pietersz. van Amsterdam, Rogier Jacobsz. van Amsterdam, Thijs Jansz. van Lekkerkerken, Frans Barense van Amsterdam, Willem Barensz. van London, Abraham Jansz. Camhuijsen, Dirk Gerritsz. van ter Gouw, Otto Joosten van Amsterdam, Jan Gerritsz. van ter Gouw, alle matrosen van 't verongelukte schip Stavenisse, dewelken in tegenwoordigheid van twee gecommitt^{ns}. uijt onsen scheepsraad op hunne manne waare woorden in plaats van eeden verclaarden en attesteerden, hoe dat de bevelhebbers van het selve bodemptje ons ieder een in 't besonder en alle int generaal uijt den naam van d' Ed. Oostindische compagnie eerstelijk ernstelijk afgevraagt hebben hoe sijlieden van ter sijds verstaan hebbende dat daar te lande wel eenige voordeel voor d' Ed. Comp. soude te becomen sijn, so hebben wij tot hunl. alle verantwoording vrijwillig willen getuijgen dat gedurende den tijd van 22 maanden dat wij van het wrak het geheele land somtijds onse passagie langs strand nemende doorreijst hebben tot op de mogosche gebied onder de bestieringh van seeker konink Majame genaamd alwaar wij in onse reijs gestut ende opgehouden wierden geen voordeel voor d' E. Comp. hebben cunnen bespeuren veel min een haven off revier bequaam tot bergingh van het kleijnste Comp^{s}. vaartuijgh, maar wel dat 't strand doorgaans seer vuijl en met steijle klippen versien is.

Ten tweede door deselve gesaghebbers ons vertoond sijnde dat wij door een wederbestiering Godes uijt de handen van de heijdenen verlost sijnde en tot hunne alle bergingh met sulke angename en onverwagte stilte van den hemel begunstigd, sijlieden niet tegenstaande de kleijne lijvbergingh, schaarsheid van victualie en medicamenten voor 38 coppen geresolveerd waren tot op de zuijder breedte van .... gr. m. ... [1]) terug te lopen, alwaar een have legt omme aldaar in alle ijl van brandhout en varsch water versien sijnde de reijs na Natal (volgens d' instructie van d' Ed. H^{r}. Commendeur) te vervorderen off wij van sins waren hunlieden te vergeselschappen, waarop wij hunlieden

1) Niet ingevuld.

eenstemmig gerepliceerd hebben dat sij d'ogen op onsen jammerlijken en miserablen staat wilde slaan en off sijlieden ons van alles ontblood wilde mede nemen, wij onbequam waren de reijs te konnen doen, dierhalven eenpaarlijk versoekende naar de Caab getransporteerd te mogen werden omme met d' anstaande retouren te konnen repatrieren, alle 't welke wij getuijgen de cincere en opregte waarheid te wesen, gewillig sijnde hetselve (desversogt sijnde) met sollemnelen eeden te bekragtigen. Onderstond aldus verklaard en gepasseerd int vaartuijgh de Centaurus den 11 Februarij 1688, en was getekend bij de voorsz. personen, in margine ons present als gecommitteerdens en was geteekend R. Roos en E. Juriansz., lager mij present en was getekend Pieter de Galardi secretaris.

Woensdagh 11 do. van dese morgen lieflijk weder de wind als boven, heeden heeft het volk van Stavenisse dese bovenstaande verklaringh ondertekend, de cours en veerheid in dit etmaal W. ten Z. ½ streek zuijdelijk 36 mijlen, de becomene Z.Br. 33 gr. 42 m. dese maats verhaalden ons, wat voor smerten, ongemakken en gevaren sijlieden gedurende de reijs van het gestrande schip geleden hebben, en sulx is wel te beseffen wijl het niet genoeg was an dese arme luijden dagelijx in perijkel te sijn van in de snelle waterstromen, waarin twee het leven hebben moeten verliesen, te versmoren, oft op het land van de fel verscheurende gedierten verslonden te werden, twee van haar volk die als onbequaam op den weg waren blijven sitten, geloven sij dat se tot voedsel van een leeuw off beer al langen tijd verstrekt hebben, sijn sij niet elendig gesturven, maar sij mosten nog tot vergrotingh van hun elende van de barbaren en onmenschelijke heidenen mishandeld, van alle hunne goederen beroovd, geslagen en getravailleerd werden, vijf soorten van Hottentoots hebben sij doorgereijst waaronder sij eenige so eenvoudigh gevonden hebben, dat sij de maats hebben geholpen hun geweer te dragen, genaamd van het wrak af beginnende de semboes, [1]) de mapontemouse, [2]) de maponte, [3]) de matimbes, de magrijghas, [4]) de wreedste van allen en dat sijn diegeene die alles geplonderd hebben, en de magoosse [5]) waar sij alle goed onthaal levens nooddruft tot heden toe gunstelijk becomen hebben, sij geven voor dat hun intentie was [dat hun in-

---

1) ?
2) Amampondomsi, Pondomisis.
3) Amampondo.
4) Boesmans.
5) Amanosa.

tentie was] [1]) niet tegenstaande het goet onthaal van dese medelijdende magosche haarl^n. angedaan de reijs over land na de Caab te vervorderen, maar wierden altijd door deselve g'impedieerd voorgevende dat sij natien mosten passeeren met pijl en boogh gewapend, die hunlieden de doortogt souden beletten en vijandelijk vermoorden, waardoor hun voorwerp onvolbragt is gebleven.

Twaalf mannen onder haar als kloekmoediger hebben de reis omme naar de Caab te comen willen ondernemen, dog naderhand hebben van de Hottentots verstaan dat se van de Batuas [2]) gedood souden sijn, wat er van is konnen wij niet vernemen. Dese landstreke word Magose genaamd, so vrugtbaar dat indien men op de toppen der bergen een graantje tarw laat vallen, so weeldrig sal voortkomen of het in 't veld gesaijd is, boontjes, pompoenen, waterlamoenen, en diergelijx valt er in menigte.

Dese Caffers sijn wel van lijv en ledenen gemaakt, levende onder de sagsinnige heerschappije van hunne koning Majama, die seer minsam, goedaardigh, jong en flug caarl is.

Sij gebruiken de smerige mutsen, gelijk de Hottentots van Natal, en hunne kleding komt de Caabsche overeen, uijtgesondert dat de dogters wel met eenige nettjes versierd sijn, gelijk de Natalsche Hottentots, het ijser so konnen sij het metal tot armringen versmelten, en souden ook wel kennisse van eenige mineralen hebben.

Dragen schild en assegaij waarmede sij hunne vijanden de Makenanen [3]) die pijl en boogh gebruiken en hun groten afbreuk doen, wederstaan, wand sij en roven niet alleen hun vee maar en sparen de vrouwen en kinderen niet, die sij onmenschelijk vermoorden.

Gedurende den tijd dat dese Christenen onder dese heidenen gehuijsvest hebben konde se anders niet bespeuren als alleen dat de besnijdenisse onder hun so hoogh in agtingh is dat niemand voor man kan verstrekken tensij deselve besneden is, gedurende dese pleging wonen de besnedenen in een hutjen alleen ende de pijn uijtgestaan sijnde bedekken hun dese nieuw gewordene mans het middellijv met groene bladeren, sodra de vrinden, moeder en andre magen eenen van verre siet uijtkomen wird hij met alle vreugde tekenen klapperen in de handen ontfangen.

Den soon hem van sijn vader scheijdende en op sig selvs gaande wonen en sal de vader geen melk met sijn soon eeten, 'tensij de soon

1) Staat er twee keer.

2) Abatwa = Bantoewoord voor Boesmans.

3) Boesmans.

ter eere van sijn vader een vetten os geslaght heeft en hem daar meede verwellekomt.

Ter jagt gaande en eenig wild van waarde gedood hebbende, dragen sij hetselve voor den konink, die het annemende, hun met 't slagten van een os beloond.

Daar te lande werden niet anders van thuijn en wilde aardvrugten gevonden als de pompoenen, kleijne callebassen, waterlijmoenen, suijkerriet, boontjes en tarwe twee soorte van wilde vijgen seer smaaklijk, gelijk een seker slag van pruijmtjes met een menigte van veel wel rikende en medicinale kruijden an de maats onbekend.

Dit land krield van ongedierte, hier siet men d'elephanten, beeren [1]), tijgers, wolven en venijnige slangen, daar lopen de wilde paarden hebbende witte manen witte voeten en swarte starten, onder de esels, harte beesten en nog meer onbekende dieren te samen weijden, ik hebbe nog veel belangende dese plat geneusde plegtigheden, die sij in 't jagen, siekte, begraafnisse en diergelijx meer moeten verswijgen, nademaal de maats int verhalen derselve varieren en niet overeen en komen, drie van haar maats hebben raadsamer gevonden een keer naar het wrak Stavenisse te doen als daar waar sij geen uijtkomste waren verwagtende hun langer op te houden wijl sij verstaan dat sig aldaar eenige engelsche ophielden en ook wel scheepen ankwamen, waarmede sij ligtelijk naar europa souden konnen reverteren.

Donderdagh 12. van dese namiddagh mistig en regenagtig weder, de wind uijt den Oosten, van dese morgen weder en wind als boven, de cours en veerheid in dit etmaal W. 17 mijlen de becomene Z.Br. 34 gr. heden hebben begost het vleesch in sout water te laten koken, omme dat het soete op een legger die wij voor drinkwater hielden geconsumeerd was.

Vrijdagh 13. 's namiddags bleev ons het regenagtige weder onder een wind uijt den W. bij, het volk van Stavenisse vol sweeren en onreijnigheid sijnde verschafte niet weijnigh besoigne an onsen meester, met den morgenstond klaarde het weder op, cours en veerheid W. 4 mijlen de becomene Z.Br. 34 gr. 4 m^t.

Saterdagh 14. lieflijk weder met calmte verseld, wij waren niet weijnigh bedugt over het water, dat dagelijx verminderde wijl wij grootelijx twijfelde (schoon deselve met een spaarsame hand onder so veele zielen uijtgedeeld wierde) of men met deselve de Caab wel soude naderen, van dese morgen was de lugt t' eene maal bedekt

1) Beren komen in Zuid-Afrika niet voor. Met tijgers zijn een soort jaguars bedoeld.

met een koelte uijt den ... de becomene Z.Br. 34 gr. 8 m. gedreven ... mijlen [1]).

Sondagh 15. de lugt t'eenemaal betrokken met een travadige wind uijt den O. dogh meest variabel, van dese namiddagh rees sulken misverstand tusschen de stuurluijden dat digt onder de wal sijnde, sij wilden alle seijlen bij laten staan omme gelijk sij voorgaven van de vaste wal te geraken, dog den Almagtige sij gedankt alles keerde ten besten, gewend hebbende raakten wij allenkens van land, 's middernagts de wind en zee bedarende veranderde met de morgenstond in een ..... [2]) de cours in dit etmaal W. ten N. $^1/_3$ noordelijk 18 mijlen vertierd de becomene Z.Br. 33 gr. 59 m.

Maandagh 16. van desen namiddag de wind uijt den Z. O. met kleijne sonneschijn 's morgens weer en wind als voren, de behouden koers W. ten Z. 19 mijlen in dit etmaal vertierd hebbende de become Z.Br. 34 gr. 17 m.

Dinsdag 17. van dese namiddag continueerde de Z. O. wind onder een angename sonneschijn, 's morgens wind en weder als boven, de cours en veerheid in dit etmaal 36 mijlen W. $^1/_2$ noordel. de becomene Z.Br. 34 gr. 44 m.

Woensdag 18. van de namiddag bleev de Z. O[te]. wind met een heldere sonneschijn nog al continuerende, in de middernagt bekwamen wij een kleijne stoffregen, met de morgenstond de lugt wat deijnsig dog naderhand wat opklarende. Erkenden de bergen van Hottent.[s] Holland, de cours en veerheid in dit etmaal 24 mijlen W. ten N. en W.N.W. d' becomenen Z.Br. 34 gr. segge 35 m.

Donderdag 19. van dese namiddag klaar weder met een starken Z. O. wind verseld, van dese morgen meest stil, wij dreven naar onse gewoonlijke ankerplaats, God den Heer niet genoegsaam konnende danken voor sijn veelvoudige zeegen en weldaden gedurende onse reijs genoten dat wij sonder eenige merkelijke rampen door sijn vaderlijke genade weder om konnen andoen.

Heren Zeventien waren deze berichten welkom. Steeds op winst bedacht hoopten ze van Natal ook voordeel te trekken. 6 Oktober 1688 hadden ze naar de Kaap geschreven: „Indien op Terre de Natal off daer omtrent genoegsame quantiteyt aller hout soude te bekomen sijn ... soude een groot behulp en ontseth voor de Caap wesen." En 30 September 1689 bevatte hun missive de volgende passus: „Wij hebben gansch geern gelesen dat nogh omtrent twintigh persoonen vant verongeluckte schip Sta-

1) Niet ingevuld.

2) id.

venisse haer aen Terra de Natal gesalveert hebbende, door 't Jaghtje de Centaurus van daer affgehaelt en aen de Caep gebraght en sulcx nogh weder bij haere Lantsluijden geraeckt sijn, de resterende drie daer nogh verbleven, hopen wij bij de hervatte toght mede aengedaen sullen worden en daer mede teruggecomen. Dewijle van de vrughtbaerheyt dier Landen soo gunstigh wert getuyght sal het wel meriteren dat men sigh grondigh op alle die gelegentheden informeert en in sonderheijt offer geen goede baeijen off Havenen te vinden sijn om in securiteyt daer te cunnen leggen." Er werd zelfs over gedacht om aan de Kaapse vrijlieden gelegenheid te geven om op de Oostkust te varen [1]), een plan waar Advokaat Pieter van Dam later zich wel mee kon verenigen, maar dat toen niet tot uitvoering kwam. [2])

Aan de Kaap deed men al het mogelijke om over de Oostkust wel-ingelicht te zijn. Toen in Januarie 1689 een Portugees scheepskapitein toestemming gaf kopie van zijn scheepskaarten en aantekeningen uit Portugese boeken te maken, werd Sekretaris de Grevenbroeck ermee belast en nam hij over „de coursen hiervandaen na Soffola Mozambiq tot Mombassa." [3])

Intussen werden de landreizen niet nagelaten. Belangrijk is die van Vaandrig Izak Schrijver. Het Dagregister vermeldt op 4 Februari 1687: „'s namiddags komt d. E. Hr. Commandeur van de buyten posten hier wederom ten Casteele, mede brengende den Cap.ⁿ der Trakomkwase Hottentots Gammoa Kouchama genaamt, hoofd der Struykrovers, een magtig volck gelegen boven de Sounquas en over de breede Revier grensende met Inqua Komsakou die geloovd werd den Koning van Monotapia te wesen, van welken hij segd herwards gesonden te zijn om hem kondschap van den E. Hr. Commandeur en dit land te brengen, waar op hij soude van sins sijn, sijn broeder Goukha hier heen te senden om met d. E. Comp. in kennisse te treden." Aan deze waren 't voorgaande jaar geschenken gezonden door bemiddeling van „een der Khenouquase Capitainen ... en dat angenaam geweest waren." De gast werd wel onthaald en vertrok „vergenoegd", met belofte van spoedige terugkeer. Eind 1688 was hij

---

1) Missive van de Kaapse Regering aan Heren XVII van 20 Mei 1687. „of wel dat UEd. Ho. Achtb. goede gelievte sij an haar Dienaren en Vrije ingesetenen hier ter stede toe te staan en te vergunnen dat se op haer eigene kosten en gevaar de voorseide gewesten van Madagascar en d'Oost Cust van Africa tot op de hoogte van 25 a 26 graden suijderbreedte mogen bevaren, zijnde het seer waarschijnlijk dat se alle omleggende havens en rhees met meerder ijver en lust andoen en de landen en deselver voordelen beter en naukeuriger dan een parthije huurlingen doorsnuffelen en 't gene tot voordeel strekken kan herwards brengen sullen waar door dese Colonie merklijk gestijvd en UEd. Ho. Achtb. inkomen grotelijkx vermeerderd staat te werden."

2) In zijn manuscript in 1701 ingeleverd bij Heren XVII merkt hij in het 34ste hoofdstuk dat over de Kaap loopt op, dat waar men het aan vreemden niet belette (hij bedoelt de Fransen) men het aan landgenoten wel mocht toestaan.

3) D. 26 Jan. 1689.

weer ten Kastele en begin 1689 ging Vaandrig Schrijver met zijn tochtgenoten op weg.

Dagh-regîster, gehouden bij den Vaandrig Isaq Schrijver op sijn landtogt na de Inquahase Hottentots, beginnende den 4 January en eijndigende den 10 April 1689. [1])

January 1689.

Dingsdagh den 4 dito zijn wij uijt last van d' Ed. H^r^. Command^r^. Simon van der Stel, onder het commando van den Vaandrig Isaq Schrijver, met een sergeant, en twintigh wel gewapende koppen, mitsg^rs^. twee wagens uyt het Casteel de Goede Hoop vertrokken des agtermiddags ten drie uyren onder 't waijen van een starke S. O^te^. wind en sijn an 's Comp^s^. post de Kuijl, 's avonds ten negen uuren gekomen.

*Woensdagh 5 d^to^*. hebben wij des 's morgens om half ses uure onse marsch begonnen, en zijn met heet, en stil weder in Hottentots Holland, 's agtermiddags ten vier uuren gearriveerd, tegens den avond begost de S. O^t^. braav te koelen.

*Donderdagh 6 d^to^* wegens heet weder, zijn wij tot 'agtermiddags ten drie uuren in Hottentots Holland gebleven, waar van daan wij vertrekkende met ons namen agt 's Comp^s^. slaven, dewelke ons seer wel te stade kwamen, in 't overdragen onser goederen door de kloov, alwaar ons een starke S. O^te^. wind en dikke mist 's nags seer lastigh viel.

*Vrijdagh 7 d^to^*. Na dat wij onse goederen en wagens in ordre gebragt en de 8 slaven weder na haar post gestuurd hadden, zijn wij omtrent ten 9 uuren voormiddags uyt de kloov vertrokken, en ons N. O^t^. te O^te^. wendende, zijn wij tegens 4 uuren 's agtermiddags over de Palmit rivier gegaan, alwaar wij ons nagtleger genomen hebben, 't land daar over wij marcheerden, is tot Hoornbouw bekwaam, zijnde de wind S. O^t^.

*Zaterdagh 8 d^to^* zijn wy met sons op gangh van de Palmit rivier vertrokken, en na dat wij ½ uur in marsch geweest waaren, is onse as en scheen van d' eene wagen gebrooken, waar door wij genoodsaakt wierden, an de Knoflooks Coraal ons nagt rust te nemen, en 's daags daar an onse gebrooke wagen te herstellen. Hier ter plaatse lag, met

1) Kol. Arch. N°. 4003, fol. 1038.

sijn Coraal der Sousequase Hottentots Cap^{tn}. Dorha, bij ons Claas genaamt, van den welken wij twee draag-ossen geleend hebben, om op deselve te leggen, 't gunt op de wagens om weg te spoeden te veel was.

Wij hebben dit land om bebouwd en met koorn besaijd te werden, seer goed en bekwaam bevonden. Zijnde de valeijen met verscheide spruijtjes en beekjens, en 't gebergte met boschkagie vercierd. Voormiddags hadden wij N. W.^{te} en 's nanoens S. S. O^{te}. wind.

Hier wierd een onser Hottentots Eenhans genaamt van een slang gebeeten, waar an hij na verloop van 6 uuren, in weerwil van alle hulp en geneesmiddelen, bij onsen artz en Hottentots angewend, is komen t' overlijden.

Sondagh 9 d^{to} hebben wij omtrent ten 6 uuren 's ogtens van Cap^{tn}. Claas voorsz. ons afscheijd genomen, en zijn met betrokken lugt en S. O^{te}. windje vertrocken, en voor bij de Houthoeck, en over de Botte rivier, en klijne bergies en seer goed land gepasseerd, tot an de Swarte rivier, zijnde onse cours O^{lijk}. en wayende de wind hier eenparig in gelijke doorstaande coelte, sonder dat wij de minste val winden vernomen hebben.

Maandagh 10 d^{to} met sonne opgang braken wij ook van de Swarte rivier op, en viel onsen weg door seer veth en schoon land, wegens Noordelijke wind, en heete sonneschijn hebben wij omtrent ten 10 uuren an voorsz. rivier moeten uijtspannen, alsoo de beesten met de sware vragt kwalijk voort konden, alwaarse een goede weijde vonden, die haar gisteren niet mogte gebeuren, doordien alles hier omtrent afgeweid, en schrael was, Zijnde onse cours O^{t}. ten N. ook O.N.O^{t}.

Dingsdagh 11 d^{to} zijn wij voor sonnenopganck van de geseide Swarte rivier vertrocken, en als vooren goed land gepasseerd, en hebben onderwegen meer dan 1000 bonte harte bokken sien loopen, onse cours was O^{t}. an; tegen 't N. hadden wij hoog gebergte, zijnde de klooven overal met dighte en groote bosschen bewassen, omtrent ten 11 uuren voormiddags kwamen wij an de rivier sonder end, alwaar wij bij de Calabas Coraal onse rust plaats namen, de wind was S.S.O^{te}. met heet weder.

Woensdagh 12 d^{to} 's morgens omtrent ten 7 uuren zijn wij van de rivier sonder End, met regen en mistig weder vertrocken, hebbende de wind N.W^{t}. die den regen vermeerderde, weshalven wij omtrent ten 11 uijren onse beesten uijtspanden, en na twee uuren peisterens, 't weer veranderd zijnde, braaken wij wederom op, stellende onse cours O^{t}. en O^{t}.N.O^{t}. en sloegen ons ten 5 uuren 's namiddags ande voorsz. rivier ter neder, omtrent een halv mijl wegs op geen seide

van den Tijger-hoek, blijvende gestadig in ons gesight het hooge en met bosch begroeijde gebergte. Zijnde de wind O. ten Z.

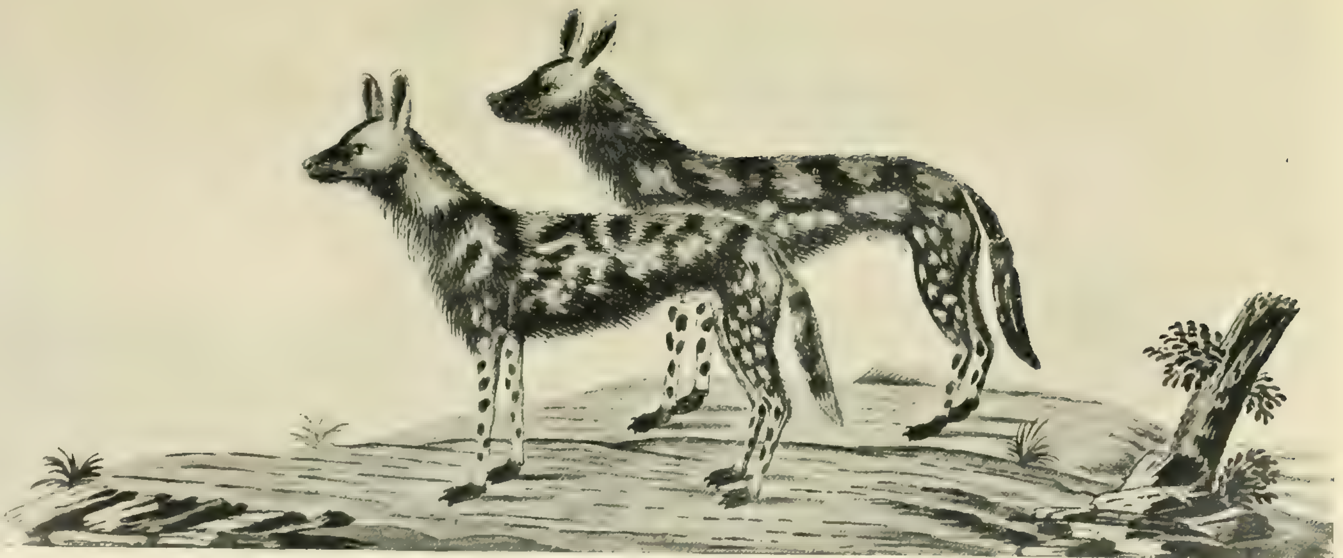
*Donderdagh 13 d^to^* met opgang der sonnen, zijn wij van voorsz. rivier vertrokken, hebben onse cours O^t^. genomen, en zijn door schraale bergen en landerijen gemarscheerd tot dat wij de Aloë-berg gen^t^. overkwaamen, en zijn doen de Hessequaaskloov omgetrokken O.N.O^t^. om, door een kleene vlakte, Noordwaards, zijn wij weder an voorn. rivier gekomen, dewelke wij overtrokken en onse rustplaats 's namiddags ten 1 uur omtrent de Ganse-coraal namen, de wind wayde hier seer stark uijt den N.W^t^. ten W^ten^. met donker weder den gantschen dagh over.

*Vrijdagh 14 d^to^* met sons opgang verlaatende de rivier sonder End hebben wij over een gelijk veld gemarscheerd, tot de breede rivier, en na dat wij eenige kleijne bergies passeerden, zijn over een kleijne rivier gekomen, en vernamen doen voorts niet als klippige grond, en zijn doen de Klip rivier overgegaan alwaar wij een groot veld bij ons Klip veld genaamt vonden, en hebben ons doen 's agtermiddags, omtrent ten 1 uure, an de Backeley rivier ter neder geslagen, alwaar wij ons verblijv plaats namen, onse cours is meest O.N.O^t^. geweest, de wind koelde den gantschen dag uijt den Z.O^te^., het gebergte Noordwaards an d' slinkerhand is rijkelijk met groot bosch versien.

*Saturdagh. 15 d^to^* zijn wij met 't rijsen van de son opgebroken en de Bakkelaij rivier overgeset, en ten deele door goed, en ten deele ook door klippigh land getrokken, en hadden wij tot nog toe, in ons gesigt noordwaards van ons het opgemelte hooge gebergte met schoone boscagie vercierd, en na dat wij een lustige en angename valleij met O^te^. en O^t^.N.O^te^. cours doorreijsd hadden, zijn wij an Qualbergs Casteel gekomen, alwaar wij ons voormiddags ten 9 uuren, om de goede weijde, die wij daar vonden, ter neder sloegen, hebbende seer schoon weder en een N.O^t^. koeltje.

*Sondagh 16 d^to^* met 't anbreeken van den dag vervoirderden wij onse reis over eenige kleijne bergen, met O.Z.O^te^. cours, latende ter slinkerhand het hooge gebergte leggen, en bevonden dat der selver clooven rijkelijk met boomgewas versien waren, en tot an de Buffels-Jagt gekomen zijnde, spanden wij daar onse beesten uijt, en namen onse legerplaats voormiddags ten 10 uuren, op de kant van een groote rivier, die jegenwoordig droog en doorgaans met struijken beset was.

's Nanoens ten 1 uure tegen wij wederom an 't reisen, en nadat wij eenige kleijne bergen gepasseerd waaren, kwamen in een seer



Caapse Wilde Honde.

„Dit dier is nog hond, nog wolf, nog vos, nog hijaena, nog jakhals . . . sy syn seer actief, kwaadaardig en byten seer scherp!" (R. J. Gordon, 1779).

schoone en lustige valleij, in dewelke wij een water-loose en opgedroogde rivier vonden, dewelke met schoone en groote boomen begroeijd was, alwaar wij onze nagt rust namen, dese plaatse is bij de Hottentots Phaeruh genaamt, en bij ons de naam van Drooge rivier gegeven, zijnde onse cours O[t]. N.O[t]. en O[t]. ten N[den].; de wind S.O. geweest.

Maandagh 17d[to]. Ging onse marsch met 't anbreeken van den dag wederom voort, en na dat wij met een O.[lijke] cours door eenige omwegen en kleine bergen gepasseerd waren zijn wij voormiddags omtrent ten 11 uuren an Duijvenhok gekoomen, en hebben ons an geen zeide der rivier ter neder geslagen, onderwegen was onse distelbout[1]) gebroken, die wij wederom uijt een koevoet hermaakten, het land 't welk wij doorgingen is zeer goet en bekwaam tot coorn bouw, in dese voorsz. rivier vingen wij 8 alen de vaderlandse in deugd gelijk, van dewelke wij smakelijk aten, de wind koelde stark uijt den S. O[te]. tegens den avond kwamen 13 Hessequase Hottentots, dewelke ons rapporteerden dat des Swarte Capiteins koraal niet verre hier van daan lagh.

Dingsdagh 18 d[to]. zijn wij voor sons opgangh van 't Duijvenhok vertrokken, en door seer moeijelijke wegen, hooge bergen, diepe kloven en gaten gepasseerd, zijnde onse cours O.N.O[t]. en O[t]. en somtijds O[t]. ten S., tot dat wij omtrent ten 1 uure 's namiddags ons nagt leger an de diepe rivier ter neder sloegen, het land is hier om heen seer goed, engins en weer boschagtig, wij hebben den gantschen dag S. O[te]. wind en mooij weer gehad.

Woensdagh 19 d[to] 's morgens vroeg tijds gaven wij ons weer op wegh die door een vlak veld viel, van veel Hessequas koralen bewoond, mogelijk om de uijtstekende deugd van dit land, onse cours was N. O[t]. ook O. N. O[t]. tot dat wij een berg passeerden, met seeker slag Aloewes, wit sapgevende boomen bewassen, hier na stelden wij onse cours N. ten O.[ten] passeerende de groote Palmit rivier, langs welkers kant wij onse reijs vervorderden tot an het coraal van den ouden Heer, daar wij uytspanden, hebbende de wind voormiddags N. W[t]. en 's namiddags O. ten Z. met moij en heet weder gehad.

Donderdagh 20 d[to]. Hebben wij ons middagmaal op de voorn. rustplaats bij den ouden Heer moeten doen, alsoo wij nog eenige draagossen benoodigd waren, dewelke wij niet eer dan 's middags bekwamen, ontrent ten 1 uur 's namiddags braken wij weder op, en passeerden doorgaans gelijk land, alwaar wij rontom ons heen in 't gesigt kregen de Hessequas Coralen, onse cours O[t].N.O. sloegen ons ter

---

1) sic!

neder an een rivier met brak water, en was hier ook schraale weijde; daarom wij deze plaats noemden Armouds weijde, de wind was S.O^t^.

*Vrijdagh 21 d^to^*. Vertrokken wij vande Armouds weijde met den dag, passeerden over bergen en valleijen, en gingen enige koralen verbij, 't welk goed land was, kwamen doen an een groote spruijt van de Gauris rivier, waar vandaan wij over een berg marscheerden, de welke boven gelijk en effen was, en bevonden 't selve goed land te zijn, 's namiddags ten 1 uure kwamen wij over de Gauris rivier, onse cours was N. ten O^ten^., dese rivier is overal met menigte van boscagie bewassen, en met groote en dikke Acatia-boomen, dese rivier vol water zijnde souden niet wel te passeren wesen, sij heeft verscheide doordriften, de grond hard sand, is meest sonder klippen, en soude deselve bekwaam zijn, om met kleijne vaartuijgen uijt de Mosselbhaij in deselve te vaaren, de wind was den geheelen dag uijt den O.^te^ met heet weder.

*Saturdagh 22 d^to^*. Marscheerden wij van de Gauris rivier met 't opgaan der sonnen, door vlak en goed land, rijckelijk met doornbosch versien; en trokken N.N.O^t^. door eenige moeijelijke hoogtens over, alwaar wij digt bij 't hooge gebergte een schoone groote vlakte vonden, en is van ons genaamt het Brandveld, dewijl de Hessequase Hottentots dewelke wij verbooden hadden onsen trein te volgen 't selve uijt wrevelmoedigh^t^ in brand staken, de wind was op den voormiddag N.W^t^., tegens den avond S.S.O.

*Sondagh 13 d^to^* wierd de sergeant met een man van ons en 3 Hottentots, met den dag uytgesonden, om het voor ons heen leggende gebergte te gaan ontdekken, en kwaamen met den avond eerst weder bij ons, en rapporteerden dat 't onmogelijk was, dien weg met wagens te passeren, dewijl 't gebergte hoog, klippig en met ruijgte was bewassen, en dat 't selve vol diepe klooven en rivieren was, dewelke haar van malkanderen separeerden, voormiddags hadden wij de wind W^t^.N.W^t^. met harde regen, 's nanoens O.S.O^t^. met mooij weder.

*Maandagh 24 d^to^* zijn wij van 't voorsz. Brandveld vertrokken, met 't opgaan van de son, en namen onsen marsch weder te rugge over een kleine berg, wendende ons doen Noordwards en gingen tot omtrent ten 12 uuren, doorgaans op schoone en heuvelagtige grond. alwaar wij an een rivier kwamen, bij ons de Kromme rivier geheeten, en vonden goede weijde daar ter plaatse voor de beesten, dewelke daar lustig graasden, alsoo het haar in een dag drie à vier niet had mogen gebeuren, en sloegen aldaar ons leger op, hebbende een S.S. O^te^. koeltje, en den gantsen dagh doorgaans heet weder.

Dingsdagh 25 d^{to}. Namen onse marsch met 't anbreeken van den dag, van de Kromme rivier, zijnde onse cours O. ten S. en passeerden goede gronden, tot dat wij omtrent een kloov kwaamen, die wij doormosten, die ons van een Gauris Hottentot angeweesen wierd, en veranderden doen onse cours N.N.W. na de voornoemde kloov, in 't beginsel van de kloov en in 't marcheeren bevonden wij dat de Mosselbhay van ons lag S.S.O^t. dese kloov is een vergaderingh veler bergen, en scheid sig met kleene kloven en bergjes van een ander, waar over wij een oliphants pad vonden, 't welk met dikke ruijgte was bewassen, daar wij meer dan een uur gaans lang met groote moeijten, en arbeid door breken mosten, 't welk oorsaak was dat wij ons verblijvplaats namen an een kleine rivier omtrent ten 10 uuren, alwaar wij rusten mosten wegens moeidheid, door 't passeren van de voorsz. ruijgte veroorsaakt, hier wierd de sergeant met 4 man wederom uijtgesonden met 2 Hottentots om ons een verder pad op te soeken, in dese kloov was de wind seer variabel.

Woensdagh 26 d^{to}. Omtrent ten 8 uuren is de sergeant met sijn bijhebbende volk wederom gekomen, ons verslag doende dat wij passagie konden bekomen, als de menigte van ruijgten maar an kant gemaakt wierd, waarop 8 man met alle onse bij hebbende Hottentots uijtgesonden wierden, die deselve ter neder maakten en in brand staaken, en kwaamen met den avond weder t' onswaards, en hebben ons op de voorsz. plaats nog leggende gehouden, heden was 't heet weeder met een S. ten W^{te}. lugje.

Donderdagh 27 d^{to} met het krieken van den dag zijn wij over een hooge bergh en over enige ruggens van dien N.N.W^t. an gemarcheerd, en ons weder gewend hebbende, zijn wij O.S.O^t. den berg opgegaan, en bevonden doen dat 't niet mogelijk geweest soude zijn dien weg te passeren, in dien de ruijgte niet was verbrand geworden; na dat wij met groote moeijten de hoogste kloov waaren overgekoomen, sloegen wij omtrent 's namiddags ten 2 uuren an een kleene rivier ons leger op (die tusschen dese kloov lag) en bevonden hier goede weide, die wij in drie dagen voor de beesten soo goed niet en hadden gehad, den gantschen dag waayde een starke N.W^{te}. wind.

Vrijdagh 28 d^{to} met sonnen opgang zijn wij van gedagte rivier vertrokken en kregen een seer moeijelijk pad tusschen de hooge bergen, dewelke haar krantsen, die met dikke ruijgten (waar uijt hem te mets een kreupelboom sien liet) bewassen was, in 't passeren van dese kloov hebben wij een rare soort van wilde esels gesien, van dewelke wij er een schooten, hebbende de groote van een paard en

bruijn en grau gestreept bevonden, en zijn eindelijk na 4 dagen reisens uijt de voorsz. kloov, bij ons de Lange Kloov genoemt, omtrent voormiddag ten 10 uuren gekoomen, kregen doen wat gelijker pad, dog altemets vertoonde hem een klippige kloov omlaag, het land is gants klippig, sloegen doen ons legerplaats an een kleine valleij op, alwaar wij goede weide vonden, wijl wij hier enige verandering van bergen vonden hebben wij dese valleij de Goede Hoop genaamt, onse cours is meest O.N.O^{t}. geweest, de wind waaijde stark uijt den S.W^{t}. met mooij weder.

Saturdagh 29d^{to}. Omtrent 8 uuren hebben wij uijt de voorsz. valley marsch gemaakt over enige kleine bergen, zijnde onse cours O. N. O.^{t}, het land is seer klippig en onbekwaam tot enig gebruijk, daarop niet anders dan Rhenocers-boschies groeien, maar is over al met schoone riviertjes versien, omtrent ten 1 uure 's namiddags namen wij ons verblijv, an een schraale rivier, daaran weijnig weijde was (daarom Schraalweijde gen^{t}) heden was 't moij weder, onder 't faveur van een S. O. koeltje.

Sondagh 30d^{to} zijn wij met 't doorbreken van de son, van de Schraale weijde vertrokken, nemende onse cours O. ten S., nadat wij omtrent 3 uuren reijsens, over klippige en onvrugtbaare grond gemarscheerd hadden, zijn wij an een lustige valleij en schoone rivier gekoomen, welke valleije met schoone weijde versien was, des meenden wij hier ons verblijv plaats te nemen, maar dewijl de Hottentots ons versekerden dat wij nog soo veel goed land, water en weijde te verwagten hadden als wij bereijds gepasseerd waaren, waarom wij tot 's agtermiddags omtrent ten 1 uure onse reis voortsetteden, maar vonden ons seer bedroogen alsoo wij maar passelijke weide met weinig water in drie gaten staande vonden, de plaats werd van de Hottentots Kaukou, dat is een Steekdoorns rivier genaamt, hier kwaamen 2 Hottentots van de Attquas Coraal bij ons, die ons berigt deden dat se hier niet ver vandaan laagen, maar dewijl haar aanwijsing was S. S. O^{t}. over 't gebergte, resolveerden wij haar niet te volgen, de wind was S. O^{t}. met heet weder.

Maandagh 31d^{to} zijn wij met reijsen der sonne van Steekdoorns-rivier vertrokken, en hebben doorgaans gelijk pad, maar slegte grond gehad, onse cours was N. O^{t}. ten N.^{den}; wij hadden omtrent tot 's voormiddags ten 11 uuren gemarscheerd, als wanneer bij ons veel Attaquase Hottentots kwamen, die ons volgden tot omtrent 12 uuren, en an een rivier den Hottentots Capitein rivier genaamt, daar wij ons verblijv plaats namen, dit is een schoone rivier die door

een diepe kloov komt, en met goede weijde rijkelijk versien is, de voorsz. Attaquaas berigtten ons dat Hijkou 't hoofd der Inquahase Hottentots maar 4 dagen reisens hier van daan lag, de wind koelde voormiddags uyt den S. O^{ten}. en veranderde tegens den avond in een S. W.^{ten} met mistig weder.

Dingsdagh Primo Februarij nadat wij met sonnen opgang van de Capiteins rivier vertrokken waaren, zijn wij eerstelijk gemarscheerd over gelijke dag klippige grond, daar na over bergen, en diepe gronden, en door een loopende rivier bij de Hottentots Kamnasij genaamt, welken wij sesmaal over mosten, dese rivier is in de regentijd seer groot, loopende met veel bochten en hooge kanten, en is somtijds wel een piek langte diep, het gebergte 't welke wij gepasseerd hebben, is dik met Acatia en andere starke boomen bewassen, de valleijen die het gebergte separeren zijn tegenwoordig kaal afgeweijd, en daar de rivier door loopt, zijn van goede gronden; omtrent 's namiddags ten 2 uuren zijn wij in een valley gekomen bij de Hottentots Pauga genaamt, zijnde deselve wel 80 morgen lands groot, heeft schoone grond, en is met de rivier Kamnasij doorsneeden, hier sloegen wij ons leger op, zijnde onse cours geweest N. O. ten O^{ten}., de wind varieerde den gantschen dag, die tegens den avond donder en blixem voortbragt.

Woensdagh 2 d^{to}. Met den dag braken wij van deese plaats op, en zijn over seer moeijelijke en klippige bergen getrokken O. N. O^{t}. an, tot dat wij omtrent ten 10 uuren voormiddags weder an geseijde rivier Kamna kwamen, daar wij goede weijde vonden, weshalven namen alhier onse verblijv plaats, dese plaats werd bij de Hottentots Humtata genaamt; voormiddags hadden wij groote hitte, de wind was hier variabel, dog omtrent 's agtermiddags ten 2 uuren kregen wij weder donder.

Donderdagh 3 d^{to} nadat wij dese nagt een swaar weder van donder en blixem met weinig regen hadden gehad, zijn wij voor daag van onse rustplaats Humtata vertrokken, en na dat wij niet als onbekwaam land van klippige bergen en klooven, en met spruijtjes versien gepasseerd waaren, bevonden wij dat het hier om heen braav geregent had, onse cours is N. ten O^{ten}. geweest, omtrent 's nanoens ten 5 uuren kwamen wij an een rivier, van de Hottentots Tuhata, dat is Oliphants rivier genaamt, en dewijl wij nergens dan hier goede weijde vonden, sloegen wij hier ons leger op, de plaats van de Hottentots Naukoti, of Roodsand geheeten, de wind was S. met heet weder.

Vrijdagh. 4 d^to omtrent ten 9 uuren voormiddags zijn wij van onse legerplaats Naukoti vertrokken, nemende onse cours O.N.O^t. ende O. ten N. over al onbekwaame grond, en zijn wij omtrent ten 2 uuren 's namiddags an een platte kloov gekomen, die wij regt O^t. an ingingen, van de Hottentots Quanti, dat is Daghkloov genaamt, an 't ende van gemelte kloov sloegen wij ons omtrent 's agtermiddags ten 3 uuren an een bijna uijtgedroogde rivier met weinig weide ter neder, hebbende een koeltje uijt den O^ten., omtrent ten 4 uuren stuurden wij een man van ons met een Hottentot uijt om de naastbijleggende bergen te besigtigen, en te beoogen waar de beste opening des lands was, want onse bij hebbende Hottentots en wisten langer weg nog pad, maar kwamen dadelijk weder te rugh, en berigten ons datse an de slinker hand, in een kloov gesien hadden een koral leggen, waarop anstonds de sergeant met 5 man en 6 Hottentots uijt gestuurd wierd, om eenig volk van 't voorn^de. koraal te halen, die ons het pad na Hijkon souden wijsen, maar soo haast dit korals volk genaamt Sonquas ons uijt gesonden volk vernamen, stelden sij haar in postuur, en schooten met pijl en boog op ons hevig an, waarop de onse weder twee musquet schooten op haar losten, daar de Hottentots dadelijk de vlugt op namen. Dog haar anstonds weder herstelden, 't welk ons volk siende haar weder met een musquetschoot begroete, waarover sij weder de vlugt namen, dog stelden haar ten eersten weder in voorige postuur maar ten derden maal bij ons volk nog eenige schooten gedaan, namen sij gesamentlijk de vlugt en verborgen haar in het gebergte, agterlatende haar lammerschapen, die bij ons volk medegenomen wierden, maar soo haast dese Sonquase Hottentots dit sagen, wierden sij eijndelijk door toeroepen onser Hottentots bewoogen, en kwamen tot ons over 3 man van de haare (d' eene genaamt Kuchernans broeder) die met 't volk na onse tent toe gingen, dese dan vriendelijk ontfangen, en met eenige tabaq en brandewijn beschonken zijnde, vraagden wij haar hoe ver dat Hijkons land nog hier van daan lag, waarop zij seiden nog vier dagen reisens, versogten doen an haar dat sij ons 't pad souden wijsen, en of met ons gaan wouden, 't welk sij weigerden, dat d' oorsaak was wij haar met de lammerschapen mede namen, dewelke wij wel bewaarden; dese Hottentots verhaalden ons dat 3 man van haar swaar gekwest waren, welke sij an handen en voeten met gesleept hadden.

Saturdagh 5 d^to met sonnenopgang togen wij op reis, en hebben ons de voorn^de nieuwe padwijsers een gants andere weg als wij gedagt hadden, geweesen, dog bevonden 't selve redelijk om te mar-

scheeren, maar mosten een kleine kloov door zijnde onse cours N. ten O[ten] an. Haar koraal daar gisteren 't opgemelde resconter geschieden, lag van onse rustplaats een mijl weegs gelegen, en bestond in 20 ronde, dikke en doorenbosse huijsjes, en de geseide kloov word van de Hottentots Naudau, dat is Witte Kloov geheeten, het land 't welke wij passeerden is altemaal onbekwaam, klippig, en met hooge bergen versien, hebbende weinig of geen gras, nog water; omtrent 's namiddags kwaamen wij ten 2 uuren an een kleine rivier, dewelke gantsch sout water hadde, deze plaats wierd van de Hottentots Kpaki of Sout water genaamt. Hier vonden wij enige kuijlen van regenwater vergaderd. Na dat wij hier onse rustplaats genoomen hadden, overviel ons een starke stortregen, met donder en blixem verseld, en hadden variable wind, die ons tot in den nagt bijbleev.

Sondagh 6 d[to]. Met 't opkomen van de son, zijn wij van de Soute rivier vertrokken, zijnde de cours N.N.O. an, passeerden wij door een groot vlak veld, over al met bergen beslooten, dog onbekwame grond, soo haast wij deze vlakte verlieten kwamen wij in een lange platte kloov, en was met veel inbogten versien, maar liep N. ten W.[ten] uijt, als wanneer wij doen over een groote vlakte N. an marscheerden, en zijn wij omtrent 's namiddags ten 1 uur an een rivier van de Hottentots Kalij gen[t]. gekoomen, hier sloegen wij ons leger op, en vonden weinig water in de rivier, als oock in de kuijlen, 't welk de regen daar in vergaderde, en de weide heel schraal, het weder was seer heet en hadden een O.[te] wind.

Maandagh 7 d[to]. Vertrokken wij van Kalijrivier met 't opgaan der sonnen; passeerden wij door een kleine vlakte en kloov, soo haast wij hier door waren, kregen een vlak veld soo verre wij beoogen konden, hier overtrekkende tot omtrent voormiddag ten 9 uuren zijn wij an een rivier gekomen, die rijkelijk met weide versien was, 't welk voor ons afgematte beesten heel wel te stade kwam, dierhalven wij hier ons verblijv namen, onse cours was N. O.[t] an, en hadden seer varieerende winden.

Tegens den avond zijn bij ons eenige Hijkon, Sonquase Hottentots gekomen, maar konden ons geen gewisse narigt van Hijkon's koraal geven; dese plaats werd van de Hottentots Udigauga, en de rivier Kalniga genaamt.

Dingsdagh 8 d[to]. Zijn wij van voorgedagte plaats met den dag vertrokken, en marscheerden wij over vlak dog onbequaam land, an onse regterhand hadden wij de rivier Kalniga leggen, dese rivier is an beijde sijden met bosch en goede weide versien, zijnde onse cours

N.O[t]. an, de Sonquas koraal passeerden wij voorbij van welke enige gisteren bij ons geweest waren, omtrent ten 12 uuren 's middags hebben wij an de voorsz. rivier Kalniga onse rust plaats genomen, hebbende de wind S.

Woensdagh 9 d[to]. Met 't doorbreken van de son zijn wij van voorgeseide rivier vertrokken, stelden onse cours N. O[t]. an, over gelijk, dog klippig, en onbruijkbaar land, onderwegen vonden wij een renocerkoe met een kalv, 't welk wij kregen, dog de koe koos 't haasepat, en na dat wij besogt hadden 't voorsz. kalv bij 't leven te houden, en siende dat 't selve niet doenelijck was, dierhalven wij beslooten 't selve te slagten; omtrent ten 11 uuren voormiddags kwamen wij an voornoemde rievier daar wij ons leger opsloegen.

Hier sonden wij 3 van onse Hottentots voor uijt, met wat tabaq en pijpen, om onse aankomst an Hijkon, hoofd der Inquahase Hottentots bekend te maaken, den geheelen dag door was 't seer heet weder, en doodstil, tegens den avond bekwamen wij een S.O[t]. koeltje.

Donderdagh 10 d[to]. Met 't reijsen van de son, zijn wij van onse legerplaats vertrokken, zijnde onse Cours N.O[t]. nog over vlak en onbekwaam land, tot dat wij omtrent 's middags ten 12 uuren ons legerden op een schraale weide, en hadden nog voor eerst niet beters te verwagten, an de voorn. rivier Kalniga; de wind was heden heel stil, en de lugt met groote hitte verseld, en is desen dag van ons weggeloopen een soldaat genaamt Sigmond Steller, dog uijt wat reden is ons onbekend, soo haast wij hem misten sonden 5 Hottentots op hem uijt, maar kwaamen weder, en berigten dat sij niemand dan twee Sonquas gesien hadden.

Vrijdagh 11 d[to]. Na sonnenopgang zijn wij van onse rustplaats vertrokken, en marscheerden nog alsvooren over vlak en klippigh land, maar kregen onderwegen een schoone weijde wel van een uur gaans lang, dog geen water vindende, setten wij onze reis voort, tot omtrent ten 12 uuren 's middags alwaar wij weer an geseide rivier ons leger opsloegen, zijnde onse cours N.O[t]. ten O[ten]. geweest en hadden desen dag een starke S.O.[te] wind; heden sijn onse uijtgesondene Hottentots wedergekoomen, ons verslag doende dat sij Hijkons koraal niet konden vinden.

Saturdagh 12 d[to] hebben wij onse cours N.O[t]. ten O.[te] voortgeset met 't ankoomen van den dag, totdat wij omtrent ten 9 uuren voormiddags an een hoog gebergte kwamen, daar wij ons voor an in de kloov ter neder sloegen, an de voorn. rivier Kalniga, hier van daan wierd de sergeant met 2 man van ons en 5 onser bij hebbende Hottentots op het naastleggende gebergte uijtgesonden,

om te besien of ande andere sijde geen koraalen lagen, dog onse padwijsers verhaalden eenparig, dat dit Hijkons land was, en dat hij somwijlen an dese rivier met zijn koraalen lagh, hebbende den baas bergwerker met sijn twee knegten op d'anderkant van 't naastheenleggende gebergte uijtgestuijrd, om te sien of hij hier niet enig mineraal konde opdoen; de wind waijde uijtten W^{t}. ten N. met heet en klaar weder.

Met 't ondergaan der sonnen, is den sergeant met sijn bij hebbende manschap, mitsg^{rs} Sigmond Steller voorsz. wederom gekomen, ons doende berigt dat hij overal de bergen met goede weide versien hadde gevonden, maar had geen koralen in 't gesigt konnen krijgen, met den avond kwam den baas bergwerker met sijn volk wederom, berigtende ons, dat hij nergens eenig mineraal konde vinden.

Sondagh 13 d^{to}. Namen wij hier nog onse rust en bleven dien geheelen dag stil leggen, dog sonden met 't anbreken van den dag weeder 3 Hottentots uijt, om Hijkon met sijn koralen op te soeken, ondertusschen was ons volk lustigh besig om een koral voor de beesten te maken; de wind was W^{t}.N.W^{t}., tegens den avond veranderde de selve in O.S.O^{t}.

Maandagh 14 d^{to} bevonden wij ons nog op de voornoemde rustplaats, en bleven stil leggen, verwagtende met groot verlangen na onse uijtgesondene Hottentots, die van dien dag niet kwaamen, overdaags hadden wij W.N.W^{te}. wind, die tegens den avond in een starke S,O. ten O.^{te} veranderde.

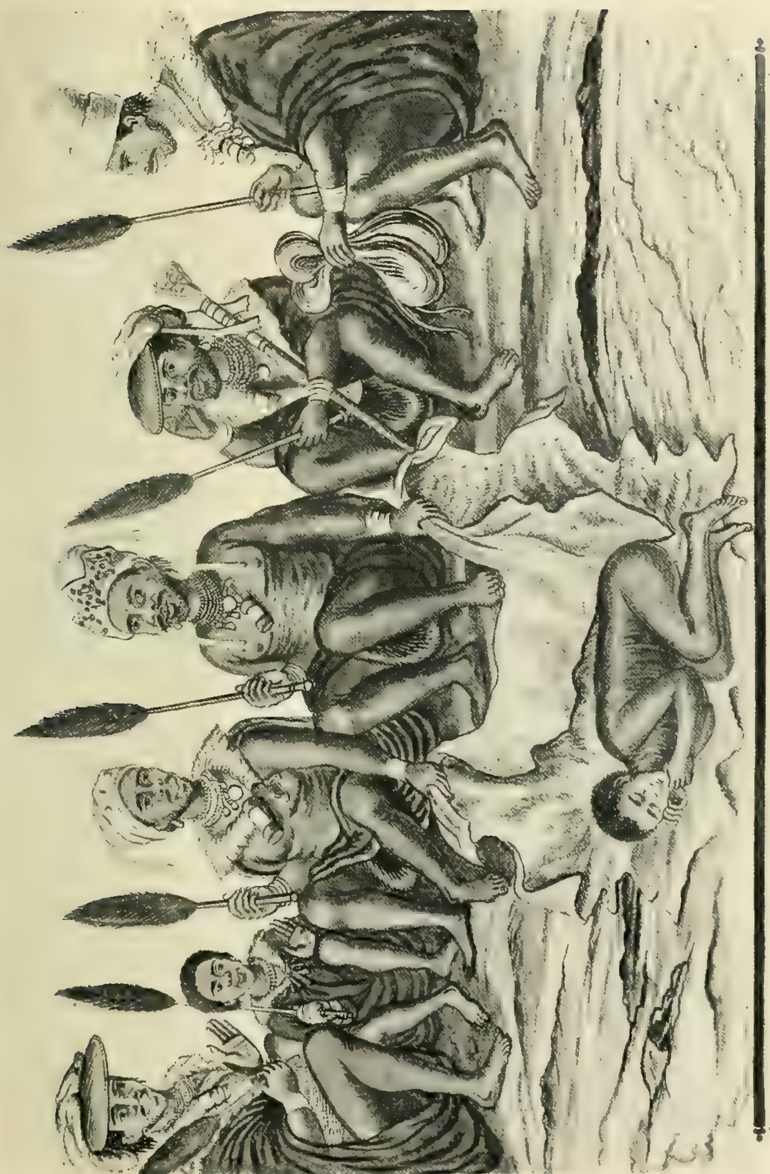
Dingsdagh 15 d^{to} des 's morgens vroegh zijn 6 Hottentots van Hijkons koraal bij ons gekomen, ons berigtende dat zij onse uijtgesondene Hottentots niet vernomen hadden, maar dat een van de Sonquas an haar koraal gekomen was, die haar van onse ankomst verwittigd hadde, sij verhaalden ons dat Hijkon seer blijde over ons komst was, en dat hij al in anmarsch was, om bij ons te koomen, en dat hij versoeken liet, dat wij hier ter plaatse na hem souden wagten, sonden dierhalven anstonds twee van de voorsz. Hottentots te rugge na hem toe met enige kleine vereeringen, omdat Hijkon hem dies te meer spoeden soude tot ons over te komen; 's daags hadden wij N. wind, tegens den avond O.S.O. met mooij en heet weder.

Woensdagh 16 d^{to}. Lagen wij nog op onse oude rustplaats stil, en sonden nogh 2 van de bij ons gekomene Hijkonse Hottentots te rugge, om kundschap van onse Hottentots die wij den 13 d^{o} uijtgesonden hadden, te erlangen, 's daags was de wind variabel met donker weder die 's avonds in een starke O.S.O^{te}. veranderde.

Donderdagh 17d^to^. Hadden wij onse voorsz. rustplaats nog in en kregen dien dag van Hijkon geen de minste tijdingh, nog van onse uytgesondene Hottentots enig berigt; voormiddags variable wind, die 's nanoens uijt den N. ten W^ten^. met een starken regen doordrongh.

Vrijdagh 18 d^to^. Tegens den morgen is een van onse Hottentots die wij den 13 uijtgesonden hadden bij ons gekoomen en berigte dat Hijkon met sijn koraal gisteren agtermiddag opgebroken was, en ons in 't gemoed kwam marscheeren, tegens den avond zijn nog twee Hottentots van Hijkon tot ons gekomen, die seiden dat hij morgen middags met sijn koraal bij ons soude zijn; de wind was vandaag seer variabel, en hadden donker weder met regen verseld.

Saturdagh 19 d^to^. Omtrent 's namiddags ten 1 uur kwamen 9 van Hijkons afgesanten bij ons, die versogten uijt den naam van hem dat wij hier niet van daan souden vertrekken, voor dat haar Cap^tn^. bij ons kwam, dese na datse haar boodschap gedaan hadden, kregen elk een stukje tabaq, ook een stuk voor haar Cap^tn^., die anstonds al haar best terug na hem toeliepen, dewelke na verloop van een uur eindelijk met wel 150 man bij ons gekomen is, onder 't geleide van onse twe Hottentots die wij den 13 d^o^ uijtgesonden hadden. Dese Cap^tn^. is groot van postuur en kloeker als ijmand van ons volk, en sijn door den bank grooter van lijv en leeden als de Caapse Hottentots, zijn wel geproportioneerd, kloek en stark, dog haar gesigt en baard is de Caapse Hottentots gelijk; dese Cap^tn^. heeft groot ontsag onder sijn volk, al wat hij belast, word met springen en loopen gedaan en volbragt, zijn volk is veel modester dan onse Hottentots, in 't begin waren sij seer bang en beschroomt voor ons, de Cap^tn^. selvs lilde en beefde doen hij ons sag, maar 't ging haast over soo gauw hij vernam de koopere kroon, die hem op sijn hooft geset wierd, waar over hij seer verheugd en in sijn schik was, in 't drinken van arak hield hij hem seer matigh, en van tabaq te rooken had hij weinig of geen kennis, en nadat hij op onse vragen goed berigt en antwoord gaf, vertrok hij voor sons ondergang weder met sijn bei hebbende manschap na sijn koraal, sijn buurluijden verhaalden ons dit naarvolgende: de Kubuquaas leggen 5 dagen reisens hier van daan, ande zee strand, bewoonen huijsjes van kleij gemaakt, besitten veel vee, en komen altemets een ruijling doen bij haar, leven somwijlen in groote vijandschap, en doen malkanderen groote schade en afbreuk, de streek daar dese Kubuquaas leggen wierd ons O.S.O. angewesen, met dese grensen, de Damaquas bewoonen ook klije huijs-



Een doode Klein Namaqua Hottentot, gereed liggend om in een vel of caross gebonden en aldus begraven te worden.
(R. I. Gordon, 1779).

jes, zijn volk en vee rijk, leggen an de zeekant, dit volk is van koralen kooper en ijser versien, 't welk sij van de gestrande schepen weeten te haalen, hebben ook (volgens 't voorgeven van Hijkon) volk van onse gedaante bij haar, verders leggen nog drie naties an de zeestrand, die rijkelijk van beesten versien zijn. En worden geheeten Ganumqua, Namkunqua, en Gonaqua, van dewelke de Inquahase Hottentots de dagha ruijlen, 't welk bij haar word genuttigd, gelijk d' Indiaanen d' opium of amphion gebruijken; tegens 't N. leggen nog drie andere natiens geheeten Glij, Brij, en Blij, van dewelke d' Inquahase platte en dunne koopere plaatjes ruijlen, dewelke sij weder an de Kubuquas en Namaquas verhandelen; eijndelijck is nog een slag van volk bij haar bekend genaamt Briqua, 't welk menschenvreeters zijn.

Sondagh 20 d^to^. Des ogtens vroeg is de Cap^tn^ Hijkon, hoofd der Inquahase Hottentots, begeleid van meerder volk als gisteren bij ons gekomen, heden hebben wij beginnen te ruijlen, onder 't begunstigen van een moijen dag weders, op den dag was de wind N.W^t^., die 's avonds in een starke O.S.O^t^. veranderde.

Maandagh 21 d^to^. is de Cap^tn^. Hijkon weder met sijn volk bij ons gekomen, en tot 's agtermiddags laat bij ons gebleven, haar seer voor starken drank wagtende, daar sij gisteren al rijkelijck wat van ingenomen hadden, desen dag is van ons ook met ruijlen doorgebragt, hebbende des daags een N. wind, die tegens den avond in een starke O.S.O^te^. veranderde, en 's nagts hevig doorblies.

*Dingsdagh 22 d^to^* had de Cap^tn^. Hijkon een gastereij in sijn koral angeregt, 't welk d' oorsaak was dat dien gantschen dag niet eens bij ons had geweest, dien wij echter met ruijlen doorbragten, tegens den avond kwamen wij in ervaring waarom dat Hijkon vandaag ons niet eens had komen besoeken, zijnde de rede daarvan geweest, door dien gisteren een van ons volk een vogel had geschooten nadat hij al vertrokken was, weshalven hij seer gebelgd scheen, alsoo onder haar 't gebruijk is, dat soo ijemand van de sijne enig wild, 't zij een tijger, leeuw of harte beest, of diergelijke dood maakt, dat hij 't selve niet eer en mag eeten of nuttigen, voor en aleer dat haar Cap.^tn^ Hijkon een vetten hamel van haar vereerd ontfangen heeft, 't welk ons vreemd voor quam, en welke gewoonte hij ook bij ons scheen te willen onderhouden, daarom wij nog dien avond een vereering van een weinig kraelen na hem toesonden, daar mee hij heel wel in sijn schik, en te vreeden was, 's daags hadden wij een W. ten Z. en des avonds een O.S.O^te^. wind met donkere lugt.

*Woensdagh 23 d^to^* kwamen de Hottentots van Hijkon's kraal seer

vroeg bij ons om te ruijlen, omtrent ten 9 uuren voormiddags besogt ons ook haar Captn, die 's nanoens weder vertrok. De wind was N. ten Oten. met donder en blixem verseld.

Donderdagh 24 dto is de Captn. Hijkon weder met sijn volk bij ons gekoomen, en hebben den dag met ruijlen doorgebragt; de wind was daags W. ten N. en des avonds O.S.Ot. met swaar weder, alsboven.

Vrijdagh 25 dto. Nadat Captn. Hijkon tot den middag toe met sijn volk bij ons gebleeven was en de ruijling nog redelijck voortging, nam de voorsz. Captn. Hijkon, omtrent 's namiddags ten een uure sijn afscheid, seggende dat hij noodsaakelijk vertrekken most, uijt vreese dat sijn koraal van de omleggende Sonquase Hottentots mogt angeranst worden, en daarom niet langer bij ons durfde vertoeven, maar liet hij sig ten hoogsten in de gunst van d' E. Comp. en den grooten Captn. recommanderen, wenschende dat wij haast weder mogten komen, en hasagaijen voor hem mede brengen, en scheen wel vernoegd, en gecontenteerd te zijn wegens de wedersijds koopmanschappen, die wij met malkanderen over en weder geruijld hadden; des ogstens was de wind seer variabel, dog 's namiddags kregen een N.N.Ote. wind, met swaar weder en regen vermengd.

Saturdagh 26 dto. 's Morgens met donkere lugt omtrent ten 7 uuren als wij op ons vertrek stonden, is de Captn. Hijkon voor 't laast nog eens bij ons gekomen, en ons een stuk wegs uijtgeleij doende, herhaalde nogmaals sijn versoeck gisteren an ons gedaan, nam eijndelijk sijn afscheid van ons, hier ter plaatse hebben wij meer dan 500 beesten geruijld, en een parthij schapen. De plaats daar wij gelegen hebben, word van ons het Vervallen Casteel genaamt, wijl naastan over de rivier Kalniga een hooge berg in 't S. S. O. lag, dewelke van boven een vervallen Casteel geleek, voor ons heen hadden wij in 't N.O. ten O. hoog gebergte 't welk met een lange en kromme kloov van malkanderen gesepareerd was, in deese kloov lag de Captn. Hijkon met sijn koral en volk, en lag onse coral meer dan een canonschoot daarvan daan, onse terugge cours ging S. Wt. ten Wte. an, en vervolgden ons oude pad, totdat wij omtrent 's namiddags ten 2 uuren ons leger op een bequame plaats sloegen, an de voorseide rivier Kalniga, om den middag hadden wij variable wind met donder en regen; na gissingh hebben wij desen dag 5 mijlen wegs gemarscheerd.

Sondagh 27 dto. Omtrent ten halv seven uur 's ogtens zijn wij met donker weder van onse rust plaats vertrokken, en vervolgden onse oude weg, die wij in 't heenkomen gepasseerd waren en trokken

onse rustplaats van den 10 d° voorbij, komende omtrent 's middags ten 1 uure op onse oude legersteede van den 9 d^to^, zijnde onse cours S.W^t^. angeweest, de wind koelde stark uijt den W^t^. ten S. hebbende omtrent 5 mijl wegs na gissing gemarscheerd.

Maandagh 28d^to^. Zijn wij met 't opgaan der sonne en donkere lugt van onse rustplaats vertrokken, en over ons oude pad S.W. an gemarscheerd, totdat wij omtrent 's middags ten 12 uur, een uur vorder als onse rustplaats van den 8 dito an de rivier Kalniga in goede weide ter neder sloegen, de wind waijde uijt den S.W^te^., ons gegiste veerheid was 5 uuren gaans.

Dingsdagh Primo Martij. Des ogtens om 6 uuren zijn wij van onse oude plaats gemarscheerd, en namen omtrent ten 11 uuren voormiddags weder onse oude rustplaats van den 7 Febr^ij^. in, de wind was S.S.O^t^., hier zijn 7 Sonquase Hottentots bij ons gekomen, en verhaalden dat haar koral met nog 2 andere koralen, 2 dagen reysens van ons vooruytgetrocken was, uijt wat reden konden wij niet ervaren, dog waren ondertusschen braav op onse hoede, onse gegiste marsch is 3½ uur gaans geweest.

Woensdagh 2 d^to^. Zijn wij op dese plaats leggende gebleven, tot omtrent 's namiddags ten 5 uuren, wijl ons de Vesonquas berigtten, dat in de rivier Kalij tegenwoordig geen water was, braken wij op, en setten onse marsch met sonsondergang de kleene kloov door, die wij den 7 Febr^ij^. gepasseerd waren, en trokken over de vlakte, en onse rustplaats van den 6to. voorbij, totdat wij omtrent 's avonds ten 9 uuren voor de Kromme Kloov kwamen, daar wij onse verblijvplaats namen, dog vonden hier geen weide nog water, overdag was de wind W.S.W^t^. en tegens den avond veranderde in een starke S.O., onse gegiste veerheid was 3 mijl wegs.

Donderdagh 3 d^to^. Zijn wij met sonnen opgang de Kromme en moeijelijke kloov doorgekomen, en vervolgende doen verders ons oud pad, over de vlakte, tot dat wij omtrent voormiddags ten 11 uuren an de rivier Kpaki gekomen zijn, hier rustten wij in onse oude legerstede van den 5 Feb^ij^. Na 't vertrek vonden wij dat 't hier braav geregend had, dierhalven hadden hier goede weide en water voor de beesten, des daags hadden wij een N. ten W^ten^.wind, met donker weder, daar des avonds een starke O.S.O^te^. koelte uijt broeijde, onse gegiste veerheid was 4 uuren gaans.

Vrijdagh 4 d^to^. Met 't opgaan der sonnen zijn wij van de rivier Kpaki vertrokken, en vervolgden ons oud pad van den 5 Feb^ij^. en kwamen omtrent den middag op onse bekende rustplaats van den

4^en^ Febij., hier spanden wij uijt zijnde niet ver van ons afgelegen der Sonquas Coral, werwaards onse 3 Sonquase padwijsers die wij van d' voorsz. koral mee genomen hadden, vertrokken. Hier zijn bij ons een partij Hottentots, Hongliquas en Sonquas of Thonuneij gen^t^ gekomen, dewelke ons verhaalden, dat sij met de Attaquas in een gevegt waren geweest, en datse 2 man van de Attaquas hadden dootgeslagen, en dat ook van haar kant 2 gesneuveld waaren, en dat se met haar genomen hadden een parthij van de Attaquas beesten, dese na datse onse geruijlde beesten genoeg bekeken, en een weinig corallen tot geschenk voor haar Cap^ns^ ontfangen hadden, zijnse omtrent ten 2 uuren 's namiddags vertrokken, soo haast waren dese niet weg of daar kwamen anstonds 4 wijven van de Thonunij bij ons (dat is van 't koral daar onse 3 padwijsers uijt waren) en verhaalden ons dat de 3 Hongliquase Cap^ns^ de Thonnunij versogt hadden, de Duijtsmans gelijkerhand antevallen, en de beesten ons af te nemen, en aan de buijt met malkanderen te deelen. De Hongliquas zijn dievagtigh en baatsugtig, want de beesten die sij van de Attaquas genomen hadden, hieldense voor haar alleen. Ja, dat meer is — haar vrienden, die haar geholpen hadden in 't gevegt, namen sij nog enige beesten af, en deelden de buijt onder haar; wij sulx hoorende namen op alle ding goede agt, en versagen rondom onse beesten met goede schildwagten, op dat se ons niet plotzelijk overvallen souden, bijdaag hadden wij de wind S.S.W^t^., die tegens den avond in een starke W.S.W^t^. veranderde, onse gegiste veerheid was 3 mijl weegs.

Saturdagh 5 d^to^. Dese voorleden nagt hebben de Hongliquase Hottentots tot 2 maal toe op ons een versoek gedaan, om ons vijandlijk 't overvallen, eerstelijk omtrent ten 10 uuren quamen 8 van de selve bij ons quansuijs om een beest an ons te verruijlen, dese nadat sij sagen dat wij allegaar een schalk oog op haar gekregen hadden, en dat wij op onse hoede waaren, mosten sij onverrigter sake wederom vertrekken, dog omtrent 1 uur in de na nagt zijn weder twee Hottentots op voeten en handen kruijpende tot ons genaderd, in mening een van onse schildwagten te bekruijpen, maar wierden datelijk ontdeckt, en angeroepen, daarop sij al haar best de vlugt namen. Wij bragten ondertusschen deze nagt met goede wagt door, tegens den morgen overviel ons een starke regen met een W.S.W^te^. wind, die omtrent tot 10 uuren voormiddag duurde, soo haast het weder enigsints opklaarde vervolgden wij onse marsch op ons oud pad, tot dat wij omtrent ten halv vijve op ons oude rustplaats van den 3 Feb^ij^. ons ter neder sloegen. Hier vonden wij de Sonquas verdeeld leggen in 4 ko-

ralen, daar van de Hongliquas 3 Coralen, en de Thonunij maar een maakten; omtrent een schootweegs lagen wij van haar op een vlakte daar wij van alles dies te beeter toesigt konden nemen, hier kwamen t'onsen anstendigen versoeke bij ons de 3 Capns van de Hongliquas, hebbende een goede parthij volk bij haar, 't welk ons niet weinig op onse hoede dede zijn, sij verruijlden 2 beesten an ons, en nadat wij haar met een soopje arraq beschonken, en wat tabaq en pijpen vereerd hadden, zijn sij eijndelijk vertrokken. Wij hebben desen agtermiddag een S.Ot. windje gehad; des avonds soo haast dese Hongliquase Hottentots haar beesten in 't koraal hadden, stookten sij rondom 't selve veel vuuren, waar van het eene niet veer van onse wagt was, en jaagden onder veel schrijen, tieren, en ander misbaar altemets een à twee beesten na d'onse toe, om door sulk een krijgslist ons vee en volk in onordening te brengen, dog wierden anstonds van onse Hottentots weder terug gedreven, weshalven wij dubbelde schildwagten uijt te setten genoodsaakt wierden, en met alle man goede wagt te houden, ons gegiste marsch was 2½ mijl weegs.

Sondagh 6 dto. De lestleede nagt bij ons alle goede wagt gehouden zijnde, waren de Hongliquase seer vroeg doende geweest, met haar beesten uijt te jagen, 't welk bij ons groot nadenken baarde, en dewijl wij van onse padwijsers Thonunij Hottentots gewaarschuwd wierden, dat dit volk, met moorden, stelen en roven haar geneerden, en dat sij de lestleden nagt om ons van kant te helpen beraadslaagd hadden, sonden wij den sergeant met 8 wel gewapende mannen na haar toe om 't uijtdrijven der beesten te beletten; dese na dat sij haar dingen verrigt hadden quamen met de drie Capns bij ons, die voorgaven dat sij enige beesten an ons verhandelen wilden, na dat wij dan van haar enige geringe beesten geruijld hadden, is een parthij Hottentots gekomen, dewelke wij naulijx konden nevens diegeen die de Capns waren gevolgd uijt onse troup beesten houden, maar liepen gestadig gins en weder, dan naar onse tent, dan door de beesten, en dan na haar koraal. Nadien wij dit niet langer sonder nadenken kosten ansien en van de Thonunij Hottentots gewaarschuwd wierden, dat sij een kwaad voornemen tegen ons hadden, resolveerden wij gesamentlijck een salvo onder haar te doen, 't welk anstonds voortging en volbragt wierd, waarvan wij er 30 stux onder de voet schooten; de rest van d' overige met die gene die in de koral waaren, namen de vlugt en wierden van Thonunij Hottentots vervolgd, die er groote strijd op hadden, wij ondertusschen maakten ons meester van haar beesten, en vertrokken omtrent 's middags ten 12 uuren

hier vandaan, en dewijl wij onse padwijsers niet meer van doen hadden, gaven wij haar schapen wederom, die tot nog toe bij ons waren angehouden, en beschonken haar voor de trouwe dienste an ons gedaan nog met wat tabaq en korallen, waar over sij seer in haar schik waren. En presenteerden haar willig om ons nog verder 't pad te wijsen, maar sloegen 't haar af, doordien wij hier het pad al bekend waren. De voornaamste onder haar word Damou geheeten, en doordien wij onse rustplaats van den 2 Febr[ij]. niet konden krijgen, sloegen wij ons met den avond an een kleine en klippige rivier ter neder, daar wij weijnig weide vonden, en werd de geseide rivier van de Hottentots Ikunsaij of Steenrivier gen[t]; de wind was uijt den S.S.O[te]. die tegens den avond hard begon door te koelen, onse gegiste veerheid was 3 uuren gaans.

Maandagh 7 d[to]. Omtrent 7 uuren des ogtens vertrokken wij van de Steenrivier en zijn na 1½ uur marscherens an een kleine rivier gekomen, van de Hottentots Kaarte genaamt, daar wij goede weide vonden, 't welk voor de beesten wel te stade quam, dewelke daar lustig graasden, dat niet te verwonderen was, alsoo 't haar in geen 5 dagen soo schoon was voorgekomen, dierhalven namen hier ons verblijvplaats, de wind hadden wij uijt den W.N.W[ten]. met mooij weder. Hier zijn 4 Hottentots van de Attaquas bij ons gekomen, die ons seiden dat haar koral hier niet verre van daan lag, en dat sij wegens de Hongliquase hier waaren gaan leggen, wij verhaalden haar dat wij met de Hongliquaas voorsz. in gevegt waaren geweest, waar over sij haar seer verheugd toonden; nadat sij een stukje tabaq ontfangen hadden voor haar Cap[ns], liepen sij haar best weder heen, maar kwamen om 8 uuren des avonds met nog enige wederom met een beest, 't welk sij an ons soo zij seiden, wouden verruijlen, maar wijl het al te donker was stuurden wij haar terugge.

Dinsdagh 8 d[to]. Met den dag vertrokken wij van hier, en volgden ons oude pad en marscheerden onse rustplaats van den 2 Feb[ij]., omtrent een ½ uur voorbij, alwaar wij ons verblijv namen, hier vonden wij goed water en weide. Deze plaats is van ons genaamt d' Vijgenkoral, en is an de rivier Kannasij gelegen, onderweegen kwamen weder 4 Attaquase Hottentots bij ons, die ons verslag deden dat haar koral d' voorleden nagt over 't naast-leggende gebergte getrokken was, dit verwekte bij ons quade agterdogt, om op al haar reden en doen te letten, en wierd dierhalven goede wagt bij ons gehouden; de wind quam uijt den O.N.O. met heet weder en hadden dien dag 2 mijl wegs gemarscheerd.

Woensdagh 9 d^{to}. Met 't reisen van de son vertrokken wij van de VijgenKoral, en vervolgden ons oud en moeielijk pad van den 2 Feb^{ij}., totdat wij omtrent 's voormiddags ten 11 uuren, op ons oude rustplaats van den 1 Feb^{ij}. kwamen, en is genaamt Dubbeltjes Koral, leggende van de Vijgen-koral 2 mijl, hier sloegen wij ons ter neder, de wind waijde uijt den O.N.O. met heet weder.

Donderdagh 10 d^{to}. Met sonnenopgang vertrokken wij van de Dubbeltjes koral, en volgden ons oud pad, en kwamen omtrent 's namiddags ten 1 uur an de Capiteins rivier, en sloegen aldaer ons leger op. Hier kwamen de 4 Cap^{ns} der Attaquas met een groote menigte van volk bij ons, dewelke haar seer blij toonden over de neerlaag der Hongliquase Hottentots, haar vijanden, die hun dikmaals vijandelijk overvallen hadden; sij verruylden 3 beesten an ons, en een hamel, dog souden wel meer an ons verruyld hebben, maar d' oorsaak daarvan was, dat de Hongliquas haar beesten ten deele geroovd hadden, klagende jammerlijk wegens den overlast, hun door de voorsz. Hongliquas angedaan. Voor sonsondergang keerden sij weder na haar koraal; wij kregen de wind uijt den S.S.O^{te}. met stil en heet weder, onse gegiste veerheid was 4 uuren gaans.

Vrijdagh 11 d^{to}. Met 't doorbreeken van de son vertrokken wij van de Capitains rivier, en vervolgden ons oud pad, hier om heen bevonden wij dat 't braav geregend hadde, en dewijl wij op onse rustplaats van den 30 Januarij geen weide genoeg vonden, trokken wij vorders door, en kwamen in een schoone en lustige valleij, die rijkelijk van weide en water versien was, hier sloegen wij ons ter neder. Dese rivier heeft sijn loop door de valleij en werd van de Hottentots Bikamma of Melkrivier geheeten. Wij kregen hier ter plaatse een starke S. ten O^{te}. wind, die groote koude veroorsaakte, en wierd dese plaats bij ons gen^{t} Noorwegen, onse gegiste veerheid was 5 mijlen weegs.

Saturdagh 12 d^{to}. Nadat wij met reijsen van de son vertrokken waren, en dat wij onse rustplaats verlaten hadden, volgden wij ons oud pad, en marscheerden onse legerstede de Schraale Weide voorbij. Tot dat wij omtrent ten 12 uuren 's middags an de rivier bij de Hottentots Hore, of Tweelingsrivier genaamt, kwaamen, hier vonden wij passelijke weide, daarom wij er onse verblijvplaats namen; de wind waijde uijt den S.S.O^{te} met heet weder, wij hadden desen dag na gissing 4 mijlen wegs afgelegd.

Sondagh 13 d^{to}. Met sonnenopgang vertrokken wij van de Hore rivier en vervolgden ons oud pad, tot dat wij omtrent voormiddags

ten 10 uuren, in de valley de Goede Hoop kwamen, daar wij onse verblijvplaats namen, hier bevonden wij dat 't in onse afwesenheid braav geregend had, dies wij hier goede weide vonden, de wind waijde uijt den W^{t}.S.W^{te}., onse gegiste veerheid was 1½ uur gaans.

Maandagh 14 d^{to}. Des ogtens omtrent 7 uuren vertrokken wij uijt de valley de Goede Hoop, vervolgden ons oud pad, en marscheerden tot omtrent 's middags ten 12 uuren, en sloegen ons doen ter neder in de Lange Kloov, 't welk onse rustplaats den 27 Januarij was geweest, de wind waijde uijt den S.S.O^{te}. met mooij en heet weder. Onse gegiste veerheid was 4 uuren gaans.

Dingsdagh 15 d^{to}. Met 't opgaan der sonnen vertrokken wij van onse rustplaats, en passeerden ons oud en moeijelijk pad, de Lange Kloov door, alwaar wij omtrent den middagh kwamen, een uur an dese sijde van onse rustplaats van den 26 Januarij an 't hooge en moerassig gebergte, daar wij ons ter neder sloegen; de wind waijde uijt den S.S.O^{t}. met mooij en heet weder. Onse gegiste veerheid was 2 uuren gaans.

Woensdagh 16 d^{to}. Met 't doorbreken van den dag vertrokken wij van ons leger stede, en zijn omtrent ten 11 uuren voormiddags door de Lange Kloov gekomen, en na verloop van twee uuren kwamen op onse rustplaats van den 24 Januarij daar wij ons ter neder sloegen, hier lagen drie koralen van de Hisijquas, alwaar enig volk van deselve bij ons kwam, en verruylden weinig beesten, de wind was S. ten O^{t}. met moij weder, onse gegiste veerheid was 3 uuren gaans.

Donderdagh 17 d^{to}. 's Morgens ten 7 uuren vertrokken wij van de Kromme rivier, en gingen ons oud pad, en lieten het Brandveld S. S.W^{t}. an onse regterhand liggen. Hier zijn wij op een groote vlakte gekomen, 's middags met donker weder, en namen op 't selve onse rustplaats an de rivier genaamt van de Hottentotten Nungor, of Lustig. 's Nanoens kregen wij een S.O. wind, die 't weder wat op deede klaren, en hadden na gissing 5 mijlen weegs gemarscheerd.

Vrijdagh 18 d^{to}. Met donker weder vertrokken wij van onse rustplaats omtrent ten 7 uuren, en namen onse cours W. ten S. en zijn omtrent ten 9 uuren voormiddags over de onderste doordrift van de Gauris-rivier gekoomen, en kwamen over 't selve, sonder 't verliesen van 't geringste lammetje. 't Welk d' oorsaak was, omdat de rivier heel laag afgelopen was, en 't waater geen vloet scheen te hebben, hier namen wij onse cours W^{t}. an, als wanneer wij doen over een hooge en groote, vlakke bergh marscheerden, en zijn omtrent

's middags ten 1 uur an de rivier Arna, van de Hottentots genaamt, gekomen, daar wij weinig weide voor de beesten vonden. Hier sloegen wij ons ter neder. De wind kregen wij uijt den W. ten N. met een starke buij regen, die tot in den nagt aanhield. Onse gegiste veerheid was 5 uuren gaans.

Saturdagh 19 d^to^. Na dat den regen op hield, dien wij dese nagt dapper hadden gevoeld, zijn wij omtrent 7 uuren 's morgens van de rivier Arna vertrokken, en stelden onse cours W^t^. ten N. an, en passeerden goede gronden, maar bevonden dat deselve afgeweid waaren, dogh omtrent ten 10 uuren voormiddags kwamen wij an de rivier van de Hottentots geheeten Abna, daar goede weide was voor de beesten, dierhalven wij hier onse verblijv plaats namen, de wind was N.N.W^t^. met donker weder. Ons gegiste veerheid was 2½ uur gaans.

Sondagh 20 d^to^. Met sonnenopgang vertrokken van de Abnas rivier, en sloegen in ons oud pad, over de Palmit rivier, tot dat wij omtrent ten 1 uure 's namiddag op een groote vlakte an een rivier van de Hottentots Gauka genaamt kwamen daar wij ons ter neder sloegen, hier hoorden wij vande omleggende korals Hottentots, dat den Ouden Heer, met sijn koralen, en de meeste Hijsequas koralen niet verre hier vandaan lagen, weshalven de vaandrig met 5 man en een wagen omtrent 's agtermiddags ten 4 uure voor uijt na denselven marscheerde, en liet den sergeant met de rest van 't volk bij de beesten, en belaste haar goede sorg voor deselve te dragen. Wij hadden de wind uijt den S.S.O^te^. met moij en angenaam weder. Onse gegiste veerheid was 4 uuren gaans.

Maandagh 21d^to^. Op ordre van den vaandrig braken wij van de rivier Gauka op, omtrent 's agtermiddags ten 3 uuren, maar soo haast en waren wij niet an 't marscheeren, of vermisten 6 van onse beesten, en 10 schapen waarop wij anstonds enige van onse bij hebbende Hottentots uijtsonden, om deselve op te soeken, die na verloop van enigen tijd weder met de 10 schapen bij ons kwamen, maar berigtten ons dat zij de beesten nergens hadden konnen vinden. Waarna de sergeant twee Hottentots liet binden op dewelke quaad vermoeden viel, dat sij ons dit werkje souden gebrouwen hebben, en namen deselve met ons, en zijn met 't ondergaan van de son op onse rustplaats van den 18 Januarij gekomen. Hier vonden wij den vaandrig met sijn mede genomen volk midden onder de Hijssequas koralen leggen, maar soo haast en had hij de 2 gebondene Hottentots niet gesien, en het rapport van den sergeant gehoord hebbende,

liet hetselve dadelijck door onse Hottentots den Ouden Heer vertolken, en andienen. Die soo haast hij 't selve niet verstaan had, of sond sijn soon met 3 Capns en enige Hottentots daar op uijt, van de welke nog enige desen avond met de gestoole beesten wederkwamen, die van de dieven verlaten waren, de wind was S.S.O. met moij weder, onse gegiste veerheid was 1½ uur gaans.

Dingsdagh 22 dto. Met 't opgaan der sonnen vertrokken wij van de diepe rivier, en nadat wij omtrent ½ mijl wegs gemarscheerd waren, kwamen wederom de uijtgesondene Hottentots van den Ouden Heer, met haar brengende een van de dieven, die onse beesten en schapen genomen hadden, dewelke sij met haar 4 gastereerende vonden, waarvan er 3 de vlugt genomen hebben, en 't ontkomen zijn. Dese gevangene was een oudagtigh man, en bragten hem in goede ordening bij ons, dewelke ons met d' Oude Heer geleide tot an de rivier Anhau van de Hottentots genaamt, daar wij ons leger opsloegen. Maar soo gauw en hadden wij onse beesten niet uitgespannen, en onse tent opgeregt, liet den Oude Heer na haar land's gebruijck, den misdadiger te regt stellen, die anstonds verwesen wierd met stokken dood geslagen te worden. 't Welk in ons anweesen anstonds geschiede en volbragt wierd. De wind hadden wij uijt den N.N.Ot. met lievlijk weder. Onse gegiste veerheid was 2½ uur gaans. Dese plaats wierd van ons de Regtplaats genaamt.

Woensdag 23 dto. Met den dag vertrokken wij van de voorsz. Regtplaats en namen onse cours Wt. an, en passeerden over goede grond, tot omtrent ten een uur 's namiddags. Als wanneer wij doen kwamen met donkere lugt, op goede weide, an de rivier van de Hottentots Gamkana genaamt, daar wij onse rustplaats namen. Die dag over hadden wij N. wind. Onse gegiste verheid was 5 uuren gaans. Dese plaats is van ons Wolvsjagt genaamt.

Donderdag 24 dto. Van de Wolvsjagt vertrokken zijnde met sonnenopgang, zijn wij omtrent ten 8 uuren voormiddags het Qualbergs Casteel voorbij gegaan, en 's namiddags ten 2 uuren op de Bakkelijs plaats, voor de Bakkelijs rivier gekomen, daar wij ons ter neder sloegen. De wind was S.O. met moij en angenaam weder. Onse gegiste veerheid was 5 uuren gaans.

Vrijdagh 25 dto. Heden bleven wij hier leggen, en lieten onse afgematte beesten rusten. Hier kwam de Swarte Capn bij ons enige beesten verruijlen, leggende tegenwoordigh met sijn koral an Qualbergs Casteel. De wind was N. Wt. met variable lugt.

Saturdagh 26 dto. Met 't opgaan der sonnen vertrokken wij van



„Sogenaamde Schoorsteenveger,
vogel dewelke zig agter op Sneeuberg by moerassige plaatsen ophoud."
(R. I. Gordon, 1779).

onse rustplaats, en vervolgden ons oud pad en gingen de Kliprivier over, alwaar wij an een riviertje bij de Hottentots Kartse genaamt kwamen, daar wij ons leger opsloegen. De wind hadden wij voormiddags N. N.W^{t}. en des agtermiddags S.O^{t}., onse gegiste veerheid was 4 uuren gaans.

Sondagh 27 d^{to}. Met sonnenopgang vertrokken wij van de Kartse rivier, met donkere lugt, en vervolgden ons oud pad, en gingen over de Breede rivier, en zijn omtrent voormiddags ten 9 uuren an de Rivier Sonder End gekomen, en dewijl wij verseekerd waaren, dat in de Hijsiquas kloven voor ons geen 't minste weide te bekomen was, sloegen wij ons ter neder op de Ganse koral; de wind was N.N.O^{t}., onse gegiste verheid was 1 uur gaans.

Maandagh 28 d^{to}. Met den dag vertrokken wij van de Ganse coral en volgden ons oud pad, de Hijsiquas kloov in, die wij omtrent ten 10 uuren voormiddags door kwamen, daar wij goede weide vonden, dierhalven namen wij onse verblijv plaats hier. De wind was S.O^{t}. Wij hadden desen dag 2½ uur gaans gemarscheerd.

Dingsdagh 29 d^{to}. Vertrokken wij van onse rustplaats, en marscheerden over gelijke wegen en goede gronden, totdat wij na gissingh 's middags ten 12 uuren, 1 uur gaans voorbij de Tijger-hoek onse rustplaats namen an de Rivier Sonder End. De wind waeide uit den N.N.W^{te}. die met enige regen ons overviel. Onse veerheid was 4 uuren gaans.

Woensdagh 30 d^{to}. Omtrent ten 7 uuren voormiddags met mistigh en mottig weder van de rivier Sonder End vertrokken zijnde volgden ons oud pad en kwamen ten 12 uuren 's middags op de Kallabas Koraal, daar wij onse verblijvplaats namen, hier waeide de wind S. S.O^{t}., onse gegiste veerheid 3½ uur gaans.

Donderdagh 31 d^{to}. Met 't ankomen van den dag van de Kallabas Coral vertrokken, en over de rivier Sonder End gekomen zijnde, namen doen onse cours N.W^{t}. an tusschen 't hooge gebergte ende voorsz. rivier. Het land welk wij passeerden is goed, en overal doorgaans met spruytjes en riviertjes doorsneden. Omtrent 's namiddags ten 1 uur kwamen wij an een kleine rivier van de Hottentots Tirri genaamt, daar wij extra ordinarie goede weide vonden, daarom wij onse verblijvplaats hier namen. De wind was uijt den W.N.W^{t}. met moij en heet weder. Onse veerheid die wij vandaag na gissing afgelegt hebben is 5 uuren gaans geweest.

Vrijdagh P^{mo} April met sonnenopgang van de rivier Tirrij opgebroken, en overal door goed land en tusschen de rivier Sonder

End en 't hooge gebergte getrokken zijnde, stelden onse cours doen Wt. an. Omtrent ten 9 uuren voormiddags mosten wij de rivier Sonder End weder over, langs dewelke wij doen onse marsch voort setten alwaar wij op de middagh ons ter neder sloegen, na gissing een canonschoot verder als de Esels Jagt. De wind hadden wij voormiddags N.N. Wt. die 's nanoens in een St. Wte. veranderde, onse veerheid was 4 uuren gaans.

Saturdagh 2 dto. 's Morgens met 't doorbreken van de son vertrokken wij van onse rustplaats, en verlieten de rivier Sonder End, stelden onse cours doen S.S.Wt. an, en trokken over kleine bergen en goede gronden, en kwamen omtrent ten 11 uuren voormiddags an de Botte rivier. Maar hier geen weide vindende, wierden wij genoodsaakt verder te trekken, en zijn omtrent halv drie uuren gekomen an de Knoflookx koral, daar wij ons leger opsloegen. De wind was S.Wt. met lievlijk en angenaam weder. Onse gegiste veerheid was 6 uuren gaans.

Sondagh 3 dto. Met 't rijsen van de son vertrokken wij van de Knofloox coral en volgden ons oud pad en kwamen om 9 uur voormiddag over de Palmit rivier, daar wij doen onse rustplaats namen. De wind was als vooren S.Wt. en begunstigde ons weder met lievlijk en angename sonneschijn. Onse gegiste veerheid was 2 uuren gaans.

Maandagh 4 dto. Met begin van den dag maakten wij marsch en verlieten onse legerplaats en volgden ons oud pad, totdat wij omtrent voormiddag ten 9 uuren, de kloov van Hottentots Holland over kwamen. Hier namen wij onse rustplaats an een kleene rivier en is heden den vaandrig met een wagen vooruit gegaen, om onse ankomst an den Heer Commandeur bekend te maaken. De wind was Wt.S.Wt. met moij weder. Onse gegiste veerheid was 3 uuren gaans.

Dingsdagh 5 dto. Bleven wij hier stil leggen en lieten onse vermoeijde beesten uijtrusten. Wij hadden den wind uijt den S.Ote. met heet weder.

Woensdagh 6 dto. bevonden ons ter voorsz. plaatse nog stil leggen, en op ordre wagten. Wij hebben vandaag een starke S.Ote. wind met moij weder gehad.

Donderdagh 7 dto. Hier ter plaatse nog stil liggende, en op ordre wagtende hebben alsvooren een starke S.O.te wind met donker weder gehad.

Vrijdagh 8 dto. Tegens den avond is een Hottentot met ordre van den Edle Hr. Commandeur hier gekomen, dat den sergeant met 6

man hier bij de beesten soude blijven leggen, en de rest van 't volk met de twede wagen na de Caab soude koomen.

*Saturdagh 9 d^to^*. met sonnen opgangh van de kleine rivier vertrokken zijnde, en nadat wij den sergeant met de ses man bij de beesten agterlieten, zijn om 2 uuren des namiddags an 's Comp^s^ post de Kuijl gekomen, daar wij ons te rusten setteden; de wind was N.O. met moij en lievlijk weder.

*Sondagh 10 d^to^*. Des nagts om 12 uuren maakten wij weder marsch van de Kuijl, en zijn des morgens om 6 uuren an de Caab gekomen, God dankende voor sijn genade, dat wij door soo veel perijkulen alte samen fris en gesond zijn gearriveerd.

Concordat
J. G. De Grevenbroek
Secr^ts^.

Volgens duidelik geuite wens van Heren Bewindhebbers was het onderzoek van de Oostkust voortgezet. De tochten van het galjoot de Noord getuigen ervan en merkwaardig is dat de Compagnie eigendomsrechten op het land aan de Oostkust wenste, zoals het die verkregen had in de buurt van de Kaap. Het dagregister [1]) luidt:

Voyage gedaan in den jaare 1688 den 19 October met het galjoot de Noord bestaande in 19 persoonen en gedistineerd om te gaan na de Bhaij de la Goa leggende op de Z.Br. van 26 gr. [2])

Dingsdag den 19 October naar de middag omtrent ten 6 uuren zijn wij met galjoot de Noord onder t zeil gegaan, na de bhaij Rio de la

1) Koloniaal Archief No. 4004.

2) Bij het dagregister heeft meer dan één kaart behoord, naar blijkt uit de beschrijving der baai zelf en uit eene plaats op 26 Januarie. Wat de baai betreft worden sommige punten en kapen met letters benoemd; op 26 Jan. wordt een punt A ergens beZuiden Natal aangeduid. Men mag dus tot minstens twee kaarten besluiten. —

De bewonderenswaardige exploratie van de Delagoa Baai is vrij gemakkelijk te volgen op eene „Pas-caart van de Baaij de Lagoa" voorkomende in Van Keulen's Zeefakkel (Dl. VI) welke kaart kenmerken draagt van te zijn samengesteld *mede* (zoo niet voornamelijk) uit gegevens van De Noord; zij dateert echter van *na* de opheffing der Compagnie's loge in 1730. De in 't dagregister genoemde punten kunnen als volgt worden geïdentifieerd:

Hoek B: ZW-punt Eil. S. Maria.

Hoek D (buiten): Noordpunt Eil. S. Maria.

Hoek D (binnen): W-punt Eil. S. Maria.

Hoek E: W-punt aan den ingang tot de baai.

Hoek G: Eilandje uitstekend van de wal, gelegen op $3^1/_2$ mijl ZW van „Monte Calaco".

Goa de wil hebbende, stelde onse cours onder t casteel de Goede Hoop vandaan N.N.W., lagen in calmte en dreven soolangh tot dat wij de leeuwenstaart en de kop van den leeuw regt over malkanderen hadden, lieten vermits de stilte aldaar ons anker vallen en niet verder konnende komen, bleven wij daar tot 's anderen daaghs s morgens leggen.

Woensdag den 20 d. s morgens met redelijk weer en een Z.O. wind ligten ons anker, stelde onse cours langs de wal tot dat wij den Hk. van den Hout baij langs streeks saagen, konde deselve niet boven seilen, wenden t over de andere boegh, stelden onse cours doen Z.W. tot s anderen daags s middags.

Donderdag den 21 do. de wind en cours als vooren.

Vrijdag den 22 do. s morgens met grauw weer met een Z.O. wind, stelden onse cours Z.W. slappe topzeils coelte, s middags bevonden wij ons op de Zbr. van 34. 35 en op de len. van 35. 20.

Saturdag den 23 do. s morgens met redelijk weer en een Z.O.wind met stijve topzeilscoelte, gisten ons op de Br. te zijn van 35.45, maar s middags hoogte genomen hebbende, bevonden ons op de breete te zijn van 35 en 30 en op de l. van 33 en 42.

Sondag den 24 do. s morgens met moij weder en een Z.O. wind, dien morgen vertoonde sig bij ons een son eclipsis omtrent ten 5 uuren 38. 48 het midden bij ons sien ten 6 uuren 22 m. 48 secunde, smiddags gisten ons op de br. te zijn van 35. 38, de gegiste cours en veerheid was Z.W. ten W. 12½ mijl maar s middags hoogte genoomen hebbende bevonden ons op de br. van 36. 0. en op de len. van 32.52; hier was t heel stil, lagen en dreven verwagtende wind.

Maandag den 25 do. s morgens met moij weer dreven nog al in stilte tot omtrent ten 10 uur voor de middag als wanneer wij den wind uijt den W. kregen, stelden doen onse cours Z.O. an, gisten ons te zijn op de br. van 36. 8 maar s middags hoogte genomen hebbende bevonden wij ons op de br. van 36 en 20 soo dat wij 12 m. zuidker. waaren als wij gegist hadde oordelende daar uijt dat ons de stroom soo veel om de Z. gevoerd hadde.

Dingsdag den 26 do. s morgens met moij weer, de wind uijt de W. hand met stilte, de gegiste cours en verh. Z.O. 18 mijl, giste ons te zijn op de br. van 37.10 maar s middags hoogte genomen hebbende bevonden wij ons op de Z. Br. van 36.58 en op de len. van 33.55. soo dat wij 12 m. N. waren dan wij gegist hadden, bevonden door een avondpeilingh 1.6. N.W.teringh.

Woensdag den 27 do. s morgens met redelijk weer de wind uijt

de N. hand topzeilskoelte, de gegiste cours en verh. Z. O. 20½ mijl, gisten ons op de br. te zijn van 37.56 maar s middags hoogte genomen hebbende bevonden wij ons op de br. van 37 en 59 soo dat wij ons 3 m. Zker bevonden dan wij gegist hadden, betrouwde ons volgens de gebeterde cours en verh. op de leng. van 35 en 1, dien middags veranderde wij onse cours om alsoo de len. te beloopen van de caab das Anguillas en also ons reis te vervorderen.

Donderdag den 28 do. s morgens met moij weer en een N.N.W. wind stijve topzeilskoelte, de gegiste cours en verheid O.Z.O. 42 mijl, gisten ons op de br. van 39.0. maar s middags hoogte genoomen hebbende bevonden ons op de br. te zijn van 38.33 en op de len. volgens gebeeterde cours en veerheid 37.38.; na de middag wierd t weer soo hard dat wij ons topzeil mosten innemen, doen kregen wij een smak water in dat niet anders meende oft galjoot soude gesonke hebben dog t rees ten laatsten weder op en kregen t door Gods genade te regten, tegens den avond nam t weer wat af, lieten soo wat heen lopen tot s anderen daags s morgens.

Vrijdag den 29 do. s morgens met redelijk weer en een N.N.W. wind stijve topzeilscoelte, de gegiste cours en veerheid 37¾ mijl, s middags hoogte genomen hebbende bevonden wij ons op de br. van 38.38 soo dat wij ons 5 m. Zker bevonden dan s daags te vooren, behoudende de l. volgens de vertrouwde cours en veerheid van 41.37.

Saterdag den 30 do. s morgens met grauw weer seer buijig met variable winden schietende uijt en in dan om de N. dan om de Z., de gegiste cours en veerheid 0.5 gr. Nl. 35⅔ mijl, gisten ons op de br. te zijn van 38.39 en op de len. van 44.39, s middags en konden geen hoogte bekoomen vermits de grauwe lugt en duijsteragtigh weder t geen ons dien geheele nagt bij bleev.

Sondag den 31 do. s morgens met redelijk weer en een W.Z.W. wind, de gegiste cours en veerheid t zedert den 29 tot dato deses was 0.1 ⅔ mijl, meende nog op de br. te zijn van 38.38 maar s middags hoogte genoomen hebbende bevonden wij ons op de br. van 37.18 soo dat wij 1 gr. 18 m. Nkr waren als wij gegist hadden zijnde onse cours Nk. gevallen dan wij gegist hadden, vermits wij dien nagt wat Nk. voor 't giepen [1]) mosten houden, gisten ons op de len. van 47.43, lieten doen O.N.O. anloopen om alsoo wat meerder breete van 't land te bekoomen, dien nagt was t redelijk weer, en liep de wind wat Zker.

---

1) N.l. het „gypen" van boom en schooten.

November.

Maandag den Eersten do. s morgens met een betrocken lugt en een Z.Wten. Z. wind topzeils coelte, de gegiste cours en veerheid O.N.O. 36 mijl, gisten ons op de brete van 36 : 33 en op de L. van 50 : 30, s middaghs en konde geen breete bekomen vermits de donkere lugt, stelden onse cours regt N.O. heen alsoo wij meende Punto Premiere[1]) te boven te zijn, 's nags liep de wind heel Z.O. tot het O^{t}. en dat met stilte soo dat wij kwalijk N. konden behouden en in de hondewagt liep de wind N., stelde doen onse cours Z.O. en Z.Z.O. heen alsoo de wind om de Z.Wt. liep.

Dingsdag den 2 do. s morgens met redelijk weer en een Z.Wt. wind konden niet hooger zeilen als Z.Z.O., de gegiste cours en verheid t zederd den laatsten tot dato deses was O.N.Ot. 3½ gr. Nl. 50 mijlen, gisten ons op de breeten te zijn van 35.51 maar s middags hoogte genomen hebbende bevonden ons op de Z.Br. van 35.34 soo dat wij 17 mijl Noord^{lr} waren als wij gegist hadden en op de lengte van 51 en 23, even naar de middagh liep de wind Wt.N.Wt. waren als doen genoodsaakt om te wenden liepen derhalve N. an.

Woensdag den 3 do. s morgens met graauw weer en harde regen buijjen en sware winden, duyster weer en een O.N.O. wind, de gegiste cours en verheid N.O. 6 gr. Nl. 18½ mijl, gisten ons op de breete te zijn van 34.36 en op de L. van 51.6, na de middag wierd t weder swaarder en nam hand over hand an soo dat wij onse baasaan mosten innemen, lieten 't soo den gehelen nagt met de fok en t groot zeil heenloopen tot s anderen daags s morgens.

Donderdag den 4 do. s morgens met grauw weer en harde regenbuijen en swaare winden uijt den O. N.O. seer variabel dog bleev al omtrent de Wt., de gegiste cours en verheid Z.Ot. 2 gr. Z^{ker} 21½ mijl, gisten ons op de breete te zijn van 35.39 en op de Len. van 52 : 19, tegens den avond liep de wind naar t N.Wt., stelden doen onse cours N.Ot. an tot s anderen daaghs s morgens.

Vrijdag den 5 do. s morgens met moij weer en een Wt.N.Wt. wind topzeils coelte, in de voormiddagwagt setten wij onse fok weder bij met ons topzeil maar mostend tegens de middagh de wind wat te hard door koelde wederom innemen, de gegiste cours en verheid zedert den 2 do. was N.O. ten Ot. 3 gr. N.ker 34¼ mijl, maar s middags hoogte genomen hebbende bevonden ons op de Z.Br. van 34:20 en op de lengte van 53:39.

1) Op oudere kaarten ter hoogte van Bashee-Riv. ongeveer ; de naam schijnt tans verdwenen te zijn.

Saturdag den 6 do. s morgens met mooij weer en een N.Ot. wind, een van onse quartiermeesters met name Willem Christianse schoot met een elger in opgaan van de son 8 dorados en een vliegende visch vloog in onse fok, de gegiste cours en verheit N.O. 25½ mijl, gisten ons op de bre. te zijn van 33.8 maar s middags hoogte genomen hebbende bevonden ons op de Z.Br. van 32.35 soo dat wij 33 m. Nl. bevonden dan wij gegist hadden, gisten ons op de L. van 55.5 maar also wij volgens onse course so Nl. niet en waaren soo bemerkte wij dat het an onse cours passen moesten schelen, ten anderen soo remarqueerde wij dat ons de stromen hier verleid hadden, stelden daarom mijn besteck op 54.35 lengte volgens de gebeeterde cours en verheit.

Sondag den 7 do. s morgens met mistig weer en een N.N.Ot.wind dog wat fariabel, was dien voorleden nagt ook soo geweest, tegens den middag koelden wat op soo dat wij genoodsaakt waaren ons topzeil in te nemen, dien morgen bevonden wij an en morgen peilingh 17 gr. miswijsing N. westeringh, verleide onse compassen op 17.45, de gegiste cours en verheid O.N.O. 18⅔ mijl, dien namiddag konden wij geen hoogten bekoomen vermits de donkere lugt, s agtermiddags begon t weer wat an te nemen met swaare buijen, s nags nam t hand over hand an met sware donderbuijen soo dat wij genoodzaakt waaren om een bijlegger te maaken, lagen bij tot s anderen daags s morgens.

Maandag den 8 do. s morgens met hard weer als vooren, tegens den middag begon t weer wat af te nemen, setten onse basaan en kluiffok wederom bij, de wind schoot wat naar t N.Wt. dog variabel met een betrokken lugt, s middags en konde geen hoogte bekoomen, d' gegiste cours en verheid O. ten Z. 10½ mijl, gisten ons op de Br. van 32.15 en op de Len. van 56.48, naar de middagh wierd het heel stil, mosten t laaten drijven tot in de dagwagt, als t begon te dagen soo begon t weer wat te koelen.

Dingsdag den 9 do. s morgens met een betrokken lugt, de wind uijt den N. Wt. topzeils koelte, tegens den middag wierd t heel stil, mosten t laaten drijven, s middags konde geen hoogte bekoomen, de gegiste cours en verheid N.N.O. 2 gr. Nker. 6 mijlen, gisten ons op de br. te zijn van 31.52 en op de leng. 57:0, bleven nogh als in calmte drijven en dat met variable winden.

Woensdag den 10 do. s morgens met stilte hadden dien hele nagt leggen drijven met variable winden, s morgens omtrent ten 10 uren begon 't wat op te koelen met een N.N.Wt. wind topzeils koelte, stelde onse cours N.O. an, de gegiste cours en verheid zedert den 6 do.

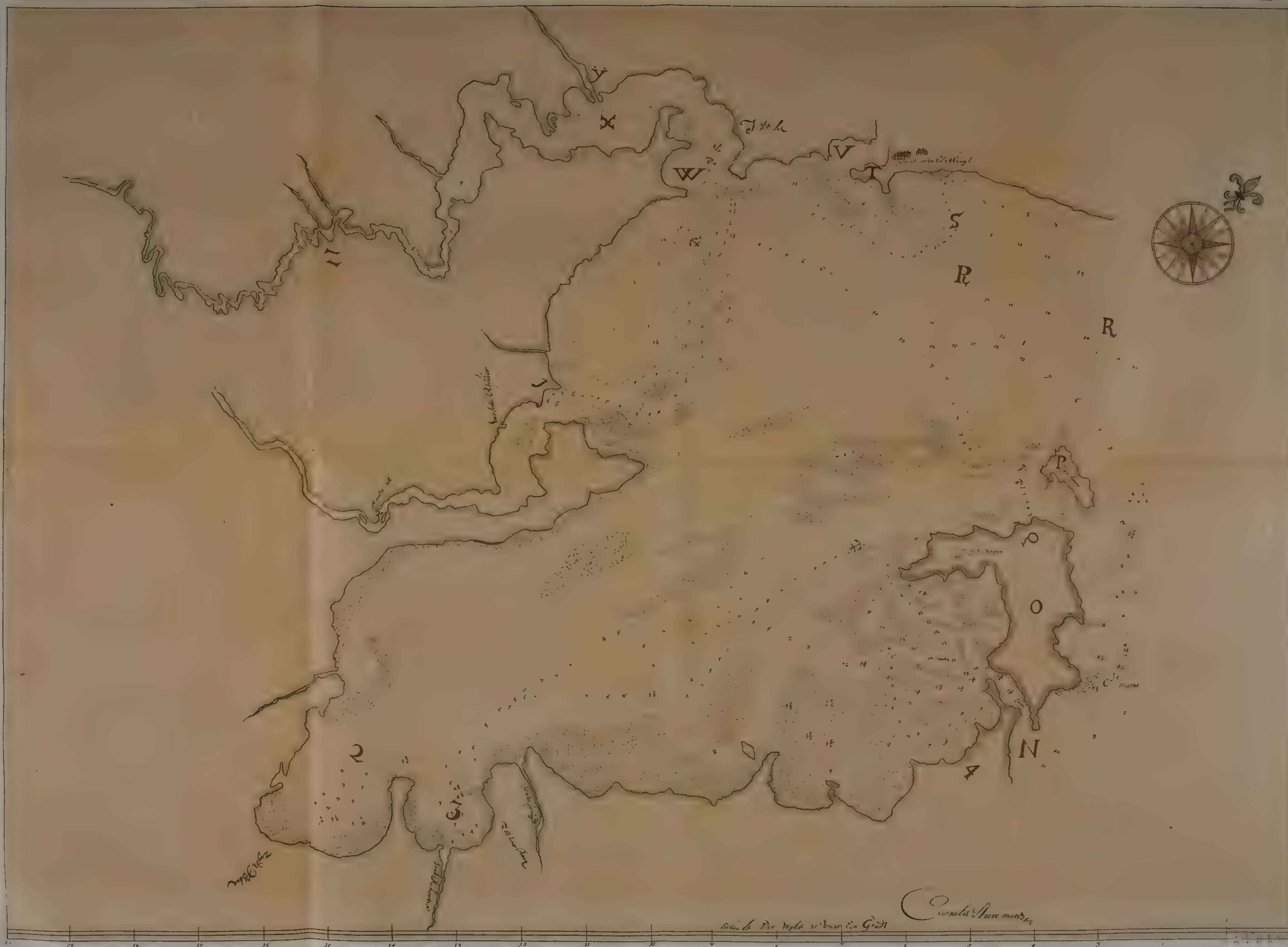
was O.N.O. 6 gr. Ok. 31 mijl, gisten ons op de Br. te zijn van 31.34 maar s middags [hoogte] genomen hebbende, dog niet al te goet overmits de duijstere lugt, bevonden volgens die hoogte meting op de Br. 31.15 soo dat wij 19 m. Nker waaren dan wij gegist hadden, gisten ons op de Len. van 56.51 m.

Donderdag den 11 do. 's morgens met reedelijk weer en een N. Wt. wind stijve topzeilscoelte, dien gehele nagt waijdent soo geweldigh dat wij onse zeilen mosten innemen, de gegiste cours en verheid van dit etmaal was N.O. 33½ mijl en gisten ons op de Br. te sijn van 30.33, de gegiste cours en verheid sederd den 6 do. was N.O. ten 0.65 mijl, s middaghs hoogte genoomen hebbende soo bevonden wij ons op de ZBr. van 29.48 soo dat wij 35 m. Nker. waaren als wij gegist hadden, de veranderde lengte was 4 : 0, soo dat stelde te wesen op de len. 59.0, nademiddagh begon t hart te koelen uijt den Wt. soo dat wij het dien gehele nagt mosten bijleggen.

Vrijdag den 12 do. s morgens met redelijk weer beginnende t selve wat af te nemen, de wind uijt den Wker. hand met stijve topzeilscoelte setten der onse zeilen wederom bij, de gegiste cours en verheit was N. 21 mijl, gisten ons op de Br. van 28.27 maar smiddags hoogte genomen hebbende soo bevonden wij ons op de Zbr. van 28.44 soo dat wij 17 m. Zker waaren dan wij gegist hadden, behoudende de len. volgens onse gebeterde cours van 59.0., smiddags stelden wij onse cours van hier N.N.Wt. heen also wij onse gedestineerde plaats van ons af hadde naar gissing 101 mijl N.Wt. ten Wten., s avonds bevonden wij door een avondpeilingh 16 gr. 39 m. N.W. tringh, zijnde het dese nagt heel stil tot s andere daags morgens.

Saterdag den 13 do. s morgens met tamelijk weer en een Z.Z.Wt. wind, smorgens pijlde wij de son op t compas en bevonden derselve opgang 44 gr. besuijdent O., de gegiste cours en verheit des smiddags was N.N.Wt. 19 mijlen, giste ons op de Br. van 27 en 32 maar hoogte genomen hebbende, so bevonden wij ons op de Br. van 28.0. soo dat wij 28 m.Zker waaren als wij gegist hadden, s avonds bevonden wij door een ogtent en avondpeilingh 20 gr. N. Wteringh soo dat onse cours en gissingh geweest is N.N.W. ½ streek Wl., lietent die gehele nagt soo doorstaan tot s anderen daags.

Sondag den 14 do. s morgens met mooij weer en een Z.Z.O.wind labbercoeltje, s morgens de son gepeild hebbende bevonden wij volgens den voorleden avondpeilingh 20 gr. N.W., stelden onse compassen daarop, de gegiste cours en verheid sedert den 13 do. N.N.Wt. 3¼ gr. Wl. 23½ mijl, gisten ons op de Br. van 26.35, s middags hoogte



DELAGOA BAAI, ZO-Afrika

Opname a b galjoot „de Noord", Nov.—Dec. 1689

N B Op nagenoeg ½ der ware grootte. Op het origineel (Alg. Rijks-Arch. No. 103, suppl.) geteekend op een net „Gedruckt by Wilhelm Blaeu" zijn tal van kompassen met elkaar kruisende kompaslijnen gedrukt

Lith. J. Smulders & Co. den Haag

genoomen hebbende bevonden ons de Zbr. van 26.35 also onse gegiste en vertrouwde cours met malkanderen overeen kwam, waren doen volgens die cours in L. veranderd 45 m. soo dat wij ons stelde op de lengte te wesen van 57.41, na de middagh begont wat hart door te koelen, tegens de nagt nam t weer hand over hand an soo dat wij genoodsaakt waaren onse brede fok in te nemen, lietent so met kleine zeile doorstaan en om de Wt. heenloopen.

Maandag den 15 do. s morgens met mooij weer settender onse zeile wederom bij, de wind schoot naart N.N.Wt. met een labbercoeltje, konden niet hooger zeilen als Wt. ten N.; doender omtrent 4 glaasen in de voormiddagh wagt uijt waaren sagen wij land, peilden het van ons af Wt. ten N. omtrent naar gissing 15 a 16 mijl, het welke hem vertoonde met kleene lege ronde bergjes, oft eijlandjes waaren; de gegiste cours en verheid was N. Wt. 26½ mijl, gisten ons op de br. te zijn van 25.44 maar s middags hoogte genoomen hebbende bevonden ons op de Z.Br. van 26.0 soo dat wij 16 mn.Zker waaren als wij gegist hadden, stelde ons op de L.te zijn van 56:10, setten onse cours Wt. ten N. naar t land, dog souden naar mijn opinie beeter geweest zijn, als dat wij onse cours N.Wt. angesteld hadden vermits ik bemerkte dat ons de stroom naar de Z. toe perste; naar de middagh omtrent 4 uuren naar 8 mijlen geseilt te hebben en ongeveer een mijl van de wal zijnde, vertoonde hem t land heel toe met lege sandduijnen; hier sagen wij een gat, t geen wij meende in te loopen, hielden dierhalven met malkanderen raad, maar de wal nader[en]de sagen als dat t selve seer nauw en eng begon toe te loopen, vonden dierhalven met malkanderen goed, om langs de wal te loopen tot de buijtenste Hk. van de caab St. Marie, van dit gat tot de caab St. Marie strekt sig de wal O. ten N. en Wt. ten Z. omtrent 1½ mijl, tot op de Hk. St. Maria. Op dese Hk. strekt een rift uijt regt N. ¼ mijl van t land, dit rif is meest van steen, de klippen kan men genoeg boven water sien, liepen hier op een musquet schoot buijten om tot dat wij hetselve van ons af hadden Wt. ten Z. ½ mijl op 8 vadem water; van hier liepen wij regt Wt. an tegens een zandplaat over, die sigh Z.Wt. en N.O. strekte, hier vonden wij 3½ vaam water; een mijl van dese plaat omtrent zijnde soo liepen wij N.Wt. ¼ mijl, hier vonden wij 4. 5. 4½. 3½. 4. 5. vadem en soo voort schoone santgrond tot naar den Hk. D. toe, hier liep een kil door dese sandplaat makende met het hoogste waater soo een gat en loop met leeg water heel droogh; van hier een ¼ mijl N.O. ten O. tot de Hk. van dese sandplaat omtrent 1/6 mijl van deselve, bevonden wij 4 vaam water sandgrond, hier liep mede een gat ofte kil

die sig meest O. strekte, dit maakte soo twe eilanden [1]); hier sagen wij van ons Wt.waards dog wel so Zl. een schip an d andre zijde van t sandige eijland, meende als dat het een Portugies was maar nader vernamen wij dat het een Engelsman was, van dese punt D. [2]) liepen wij N. ten Wt. an tot dat wij D. van ons af hadden regt Z. 1/2 mijl, bevonden op dese cours niet meer dan 11. 12. 15 a 18 voet water en dat omtrent het leegste water, dit was een sandplaat al waar men t leegste water niet minder dan 11 en 12 voeten op gevonden wierd; van hier 1/4 mijl bevonden wij 7. 8. 7 a 6 vadem, over die bank peilden wij den Hk. D. van ons af Z. 4/5 mijl dat op 8 vadem water schone sandgrond; van hier liepen wij 3/4 ml. [3]) Z.W. an tot regt voor Hk. E [4]), hier bevonden wij 7 a 8. 6 a 7 en dan weder 11. 12. a 14 vadem tot op 7 a 8 vadem schoon sandgrond, hier peijlde wij den Hk. D. van ons Z.Z.Wt., af 3 1/4 mijl, liepen doen Z.O. ten Ot. [5]); op dese cours vonden wij 11. 12. 13 a 15 vadem tot op 7 a 8 vadem schone sandgrond, hier peijlden wij den Engelsman van ons af O. ten Z. omtrent 2 1/4 mijl, stelden doen onse cours regt op hem an; op dese coers liepen wij 1/2 mijl alsoo wij de gronden niet te veel vertrouden, stelden t doen regt O. ten Z. an 3/4 mijl bevonden de gronden overal met veel droogten, soo dat wij op dese cours op verscheide plaatsen 9. 10 a 11 voet bevonden en wederom 3. 4 a 5 vadem water schoone sandgrond tot dat wij het bewesten den Engelsman setten 1/2 mijl van hem op 7 vadem waters schone sandgrond en 1/2 mijl van t land, hier kwamen wij omtrent na den middagh ten 9 1/2 uuren op 7 vaam ten anker.

Dingsdag den 16 do. s morgens met moij weer en een Z.Ot. wind, die morgen kwam den stuurman van t Engels schip an ons boord, vragende met beleevdheid wat schip en van waar wij kwaamen, t geen hem gesegt wierd, vragende wij hem t selvde van s gelijken, t geen hij ons so ten naaste bij seijde dog konden wel bespeuren dat t een lorrendraijer was alsoo hij daar te ruijlen lagh en an de wal een tente ofte huijsje opgeregt hadde, alwaar hij een man gesteld hadde die koopere ringen voor hem goot wel ter swaarte van 8 pd.; hier is t wit lijnwaat, koopere belletjes, koopere korallen en van die koopere penningen in grooter waarde; gingen dien morgen an de wall om te sien of wij daar eenig goed konden ruijlen, maar konden die tijd niets be-

1) Olifants-Eil. en het Eiland S. Maria.
2) Noordelike hoek van Eiland S. Maria.
3) Lees vermoedelik 3 1/4 mijl N.W.
4) De Westelike hoek van de baai.
5) In de opgegeven koersen kunnen schrijfouten zijn.

koomen als wat fruijt, hier an de wal sijnde so wilde onse boekhouder enige inwoonders an ons boord [laten] gaan, t geen sij wel doen wilde dog begeerde mij so lange in reserve te houden, tot dat sij weder soude koomen, naar de middagh kwam onse boot weder an land en onse boekhouder met den quartiermeester Willem Christiaanse gingen naar den koning Jan Jaques toe om van hem verversing te versoeken, maar konden niet anders bekoomen dan een bokje en mosten hem daar en boven een vereering geven van een halv stuk Guinees lijnwaat en twee ps. cleetjes; kwamen dien avond met den bok weder an boord.

Woensdag den 17 do.[1]) s morgens met mooij weer en een Z.Ot. wind, dien morgen stuurden mijn onse schipper met toestemming en goedvinden van onse officiers met d'Engelsche boot die an de vaste wal uijt ruijlen gingh om met een de gronden te peilen en het land te besigtigen, staaken van ons schip regt Wt. an 1/8 mijl op 2½ vaam water, van daar Wt.waards ½ mijl 5½ vaam, van dese bank Z.Wt. 2 mijl lag nog een andere, tusschen dese beide bevonden wij 8.9.10½ a 8 vadem water schoone sandgrond, van daar N. an peijlden wij den Hk. D.Z. ten Ot. [2]) 1¼ van ons en den Hk. E. te weeten den Hk. van t vaste land van ons af Z. ten Wt. 5½ mijl, dit is de Hk. Z. van t vaste land; hier vonden wij een bank, die sig strekte N.N.O. en Z.Z.Wt., dese bank ging regt van ons schip af wel 4½ mijl; op dese buijtenbank was een groote droogte, van hier peijlden ik ons schip N.O. 1½ mijl van ons af, dese bank strekte meest Z. en N. omtrent 4½ mijl al waar ik en den Engelsche schipper sijn overgegaan, omtrent 4 m. ongeveer een mijl 12 a 13 vadem goede sandgrond en dat 1/8 mijl van de wal te weeten de wal van t eijland, dese wal strekt meest Z.Z.Wt. en N.N.O.; hier loopt een kil langs de wal omtrent een musquetschoot van t land, dese kil is 1/8 mijl breed en int midden 10. 12 a 9 vadem diep tot voor een Hk. van t eijland die men heet den Hk. van Cascadoa; dese wal is heel vlak met sandstrand en op sommige plaatsen met Lalariboomen beset. Van dese Hk. strekte hem het land meest Z.Wt. en N.O. ½ mijl, dit peijlden wij van ons Z.Z.O. af ¾ mijl en ons schip N.N.O. 1¾ mijl en de andere buijtenste Hk. Z. ten Wt. 5 mijlen te weten de Z. Hk. van de bhaij; op dese plaats bevonden wij 2 vaam en met het leegste water niet meer dan 6 a 5 voet, dit loopt met springteij heel droog; van daar Wt.waards dese bank op isser 5 voet waater, met gemeen thije soo loopt dit droog; dese bank loopt meest Z. en N. omtrent 3 mijl.

1) Volgt een driedaagse tocht de Zuidbaai achter het Eiland S. Maria in.
2) Tans *binnen*hoek D: de Westpunt van Eiland S. Maria.

Donderdag den 18 do. smorgens met mooij weer gingen wij weder van dese bank af naar dat wij hier den geheelen nagt ten anker gelegen hadden, stelden onse cours N.N.O. heen, 1/4 mijl vertierd hebbende soo vonden wij een smal killetje omtrent 1/2 kabels lengte breed en diep 2 a 2 1/2 vaam; dit killetje loop in de baij van Cascadoa alwaar Jan Jakes woond en loopt tusschen t eijland en de vast wal uijt; in dese kil is altijd met het leegste waater 15 a 14 voet. Van hier op 5 vadem water leggende peijlden wij voorgen. Hk. van ons af Z. ten Ot. 4 1/2 mijl, hier peijlden wij een Hk. met roodsand van de vaste wal die digt an t gat leijd dat tusschen het eijland en de vaste wal doorloopt Z.O. ten Ot. 1 3/4 mijl van ons af, hier scheen een rivier in te loopen maar verder koomende soo was t een bhaij, de N.Hk. van ons af hebbende Ot.Z.Ot. 1/2 mijl. Dit eijland strekt meest N.Ot. en Z.Wt., op dese peijlden wij de punt B.Wt.[1]) van ons omtrent 1 3/4 mijl; dese punt maken te samen een groot bhaij ofte inham; van dese Wl.punt 1/3 mijl N.N.Ot. heen is 2 1/2 vaam water goede kleijgrond, van daar dwers over 1/8 mijl tot an de vaste wal is t weder heel droogh. Tegens den avond kwamen wij an de vaste wal bleven dien nagt daar leggen, ik, en d'Engelsche gingen omtrent 3 1/2 mijl over land om te sien wat daar volk woonden, vonden t volk seer minsaam, gingen met haar weder na de strand alwaar wij verscheide van d'inwoonders vonden, die tusschen de banken visch met hun assagaijen liepen vangen, dese waren mede seer beleevd en minsaam, wilden ons bij haaren capt. brengen, het wij consenteerde, gingen derhalve met haarl. na haaren capt. toe, die sij noemde Monte Calaco; hierbij koomende verschrikte ik van wegens sijn persoon, omdat hij omtrent 3 voeten langer was dan ik, en een soo vervaarlijk gesigt hadde dat men er wel voor geloopen souden hebben. Dese koninklijke persoon was met de koors beseten, dierhalven hadden sij hem het gehele lijv overal doorsneden en gekurven als een visch t geen sij meende dat hem tot sijn gesondheid soude strekken en moesten ik nevens de schipper hem de pols voelen, sig inbeeldende dat hem t selve veel souden baaten gelijk hij ons des anderen daaghs liet weeten, sendende ons daarom in teken van dankbaarheid een groote pot met bier t geen sij daar van haar koorn maaken, [2]) mitgaders seeker fruijt die de sinaasappelen seer gelijken, maar sijn soo niet, want sijn van binnen met groote pitten en van buijten met een harde schorsse beset en groeijen an groote boomen met lange smalle bladeren en dunne

---

1) De ZW-punt van Eiland S. Maria, verg. 20 November. 2) Oetjoeala.

takken; dese vrugt is groot over sijn diameter ongeveer 3½ duijm en is van smaak gelijk een verrotte wijnappel; an dese wal groeje verscheide vrugten die rood van coleur zijn de vaderlandsche blauwe pruijmen gelijk, gelijk dese groeje an groote doornenboomen. Hier is ook mede verscheide goed timmerhout als geelhout en rood iserhout en geel peerenhout het caabse niet ongelijk, mitsgaders een soort van baijenhout waarvan de inwoonders haar schuijtjens maaken die sij dan met bast van boomen an malkanderen naijen en met roode kleij digt maaken. Hier wassen ook mede waterlemoenen, pompoenen, ananassen en pattattos die seer goed zijn; hier vald verscheide soort van goet dat sij inbantje [1]) noemen, is een partheije swartagtigh en partije castanje bruijn van coleur, hier vald ook amber de Noord, hier is ook veel visch van veelderhande soort, als mede groote zeekoeijen die sig tusschen de banken in de killen onthouden en koomende niet op de wal dan om te drinken alsoo haar kost op de banken groeijd, zijnde een seker soort van zeegras dat daar seer veel op do. banken groeijd.

Vrijdag den 19 do. s morgens met redelijk weer en Z.Ot. wind, bleven nog an de vaste wal leggen vermits den grooten cap. ons beloovd hadden twee beesten te senden een voor ons en een voor den Engelsman maar hij vergat het, laatende ons weeten, alsdat het te veer was om te brengen vermits de verre weg; dien agtermiddagh kwam de schipper met onse schuijt bij ons an de vaste wal en hadden den cap. van den Z.Hk. gesprooken; dese plaats leijd een mijl van t gat af te weeten het gat dat tusschen het eijland [2]) en de vaste wal doorloopt, op dese plaats peijlden ik onse galjoot van ons af Wt.N.Wt. 6 gr. N.ker 3½ mijl, hier woonden een kleine kooningh. Nademiddagh kwam den koning bij ons, wiens naam was Poto Calaco, hier ruijlden den Engelsman wat gomme, die sij inbantje noemen, ook ruijlden hij wat hoenders, goede pattattos en waterlemoenen; an dese plaats en was geen water dan alleen een weinigh dat men [uit] de grond moest graven en dan was t heel grondig en lelijk van smaak.

Saturdag den 20 do. s morgens met mooij weer en een Z.Ot. wind bleven daar nog leggen, hier en kwam anders niet te ruijlen als wat fruijt, resolveerden dierhalven om naar de middag te vertrekken en om de bhaij van Monte Calaco te besigtigen en aldaar de gronden te visiteren gelijk wij naar de middagh omtrent ten 2 uuren daar van dan zeijl gingen, stelden onse cours van daar N. ten Ot. ⅙ mijl over

1) N.l.: „gom", zie 19 November.

2) N.l. het Eiland S. Maria.

een bank alwaar wij niet meer bevonden dan 4 voet water; hierover zijnde soo vernamen wij een kil alwaar wij met het hoogste waater 18 voeten schoone sandgrond bevonden. Van hier Wt.N.Wt. langs dese kil bevonden wij 16 a 17 voet waater op dese cours, 1/6 mijl van daar Z.Wt. ten Z. 1/8 mijl vonden wij 10 voet water; van daar 1/10 bevonden wij 16 voet water, van hier Z.Wt. 1/10 bevonden wij 16 voet water schoone sandgrond, doen peijlden wij den Hk. G. te weten de Z.Hk. van t land[1]), dit lag van ons af Z.Wt. 2¾ mijl; van hier 1/10 Z.Wt. bevonden wij 19 voet, van hier 1/9 mijl Wt. 21 voet, van hier Wt. ten N. 1/20 mijl bevonden wij 21 voet schoone sandgrond, doen kwamen wij weder op een bank, dese was ongeveer breed 50 roeden; hier over zijnde bevonden wij 2 vaam water, dese bank strekte sig O. ten N. en Wt. ten Z.; de banken in dese bhaij van Monto Calaco strekken sig altemaal O.N.O. en Wt.Z.Wt. ongeveer 1½ mijl en maken met malkanderen de somme van 12 banken, so groote als kleene, want daar leggender 7 ande Z.sijde en 5 an de N.zijde van de kil. In dese kil is altijd met het leegste water nog 11 a 12 voet water en 1½ mijl van t gat Z.Wt. is maar 4 voeten waater, hier peijlden wij den Hk. B. van ons af N.Wt. 1¼ mijl tot op 6 voeten waater; op dese cours liepen wij ¾ mijl tot digt an de Hk. B. op 11 voet water en 1/8 mijl van Hk. B. af, dese Hk. B. is de Z.Wt. Hk. van t eijland en ¼ mijl van de Hk. B. daar is maar 4 voet water, doen hadden wij den Hk. van ons af N. ten Wt. 1/16 mijl, peijlden doen den Hk. G. van ons af. Z. ten Wt. en N. ten Ot. 5½ mijl en den Hk. R. N. ¾ mijl; een musquetschoot van t land, bevonden wij 10 voet water Hk. R. is een zandhoek van hier Wt.N.Wt. ¼ mijl tot op 5. 6 a 7 voet goede zandgrond, hier vonden wij weder een kil die sig N. ten Wt. en Z. ten Ot. strekte hier wast met halfwassen water 3 vaam in, peijlden van dese plaats den Hk. F.[2]) zijnde mede een Hk. van t eijland N.N.O. van ons af 1¼ mijl hier vonden wij 6 vaam water doen wast omtrent t hoogste water en met het leegste water soo is hier 4¾ vadem waater, dese kil is 1/10 mijl breed, van hier dwers over soo kwamen wij weder op een bank met 10 voet water, hier peijlden wij den Hk. D. van ons af N. ten Ot. 2½ mijl[3]) en dat op 9 voet water, dit loop met springtheij heel droogh gelijk ook meest alle dese banken, die sig strekte Z.Wt. ten Z. N.Ot. ten N. ¾ mijl van den Hk. B. O.Z.Ot. en Wt.N.Wt. 1 mijl is 6. 7 a 8 vadem water met gemeen thije.

1) Hoek van een kenbaar eilandje, gelegen op Van Keulen's kaart ZW 3½ mijl van Monte Calaco.

2) Hoek R (H ?) en F liggen in de nabijheid van B maar kunnen niet nader worden aangewezen. 3) Namelijk „binnenhoek" D.

Sondag den 21 do. smorgens met moij weer en een weinigh betrokken lugt lagen nog van den Hk. B. Ot. N. Ot. op 7 vaam water 3/4 mijl van t land, sagen doen over al rontsom het land; dien dag hadden onse quartiermeester Willem een parthije goed geruijld dat de inwoonders Inbantje noemen omtrent 8 a 9 pd., tegens den avond ging onse sergeant wederom an de wal bij t volk dat op t eijland geposteerd was in een tent en stuurde met sons ondergang met de schuijt 5 flaminquen an boord die onsen bergwerker geschooten hadden; dese nagt was t seer lelijk weer met donder, blixem en een Nl.wind.

Maandag den 22 do. smorgens met regenagtigh weer dog niet van te beduijen, de wind als vooren; nademiddag passeerden ons een Portugies vaartuig met een parthije swarten en 3 Portugiesen, welke naar de vaste wal uijt ruijlen gingen, nademiddag ging onse schipper an t eijland bij ons volk om te sien of daar nog wat te ruijlen viel t geen al reedelijk was, komende tegens den avond weder an boord, dese avond weerligten en donderent alhier soo geweldigh, dat het scheen of hemel en aarden vergaan souden.

Dingsdag den 23 do. smorgens met een Z.O.te wind en reedelijk weer, bleven daar nog ten anker leggen, ons volk met den sergeant waaren nog an de wal om te ruijlen, dese nagt wast redelijk weer.

Woensdag den 24 do. smorgens met mooij weer en een Z.wind bleven daar nog al leggen en onsen sergeant met het volk waren nog al an de wal om te ruijlen; dien morgen ging ik en den schipper mede an de wal, peijlden de droogtens die dwars van onse galjoot en tusschen de wal lagen bevonden deselve drie in t getal te zijn; op het land gekomen zijnde soo peijlden wij ons galjoot van ons af Wt. Z.W. ende Z.Hk. van t land te weten de buijtenste Hk. van d'Oost wal Z. ten W. 4 gr. Wl. omtrent 4 mijl en het Engelse schip N. 7 gr. Wl.; de bhaij van Jan Jakes strekt sig meest N. ten W. en Z. ten O. en loopt omtrent een mijl het land in, met verscheide inhammen, de Wt.zijde van t land strekt meest N.O. en ZWt.

Donderdag den 25 do. s morgens met moij weer en een Zden wind dien morgen ging ik weder met 2 man langs de wal te weten de Wt. zijde van t eijland om de stranden te visiteeren, gongen langs de strand tot an de derde Hk., hier peijlden wij het galjoot van ons af Z.Wt. ten Z. 1 5/6 en t Engels schip 1 1/8 mijl van ons af N.N.Wt. 4 gr. Westl. en den Hk. van t eijland daar den Engelsman voor lag te weten het Oliphantseijland N. omtrent 1 mijl en d'O.Hk. van t land dat is het Eliphantseijland N.N.O. 3/4 mijl en de buijtenste O.Hk. van de sandplaat N.O. 5 gr. Ol. 2 3/4 mijl van hier een thiende mijl N.N.O. an

gingen boven op de wal op een van de hoeken die seer stijl was, van daar peijlden wij de Wl. Hk. van de bhaij van ons N.Wt. ten N. naar gissingh 7 mijl het Engelse schip N.Wt. ten N. 5 gr. Wt. 1½ mijl; van hier gingen wij wederom door t land om naar ons boord toe te gaan, en vonden in onsen wegh veel negerijen met verscheide huijsjens die ons seer minnelijk onthaalden met fruijt en van haar bier. In dese passage soo sagen wij bij een inwoonder een steen waarvan so hij seide het eijser haalden, dese steen was seer blauw en donker agtigh van coleur, dog viel op dit eijland niet, maar an de vaste wal so hij seijde; gingen van daar naar onse tent waar wij nademiddagh ten 5 uuren kwamen, gingen tegens den avond an ons boord; dese nagt heeft het wat geregend en geweldigh gedonderd.

Vrijdag den 26 do. des morgens met redelijk weer en een Zl. wind met een betrokken lugt, dien morgen ging onse schipper weder an de wal om den capt. van t eijland te spreeken alsoo den capt. Jan Jakes had laaten weeten alsdat hij des anderen daags bij ons wilde koomen, maar hij en verscheen niet wegens eenig belet soo dat onse schipper des avonds weder an boord kwam.

Saturdag den 27 do. s morgens met redelijk weer en een N.O. wind, dien morgen ging ik en den sergeant met 4 man om de Z.Hk. van de bhaij te visiteeren [1]) om te sien of daar geen rivieren met vers water waaren en met een de gronden te peilen, stelden onse cours van t galjoot regt Z. an 1/16 mijl en van daar Z.Z.Wt. 1/12 mijl, op dese cours en verheid vonden wij overal 8. 7. 6 a 5 vadem water; van hier onse cours veranderende liepen doen Z. ten Wt. ¼ mijl, hier leggende soo peijlden wij het gat tusschen het eijland en de vaste wal van ons af O.N.O. 4 gr. Ol. 1¼ mijl en an de Wt. zijde van ons lag een bank ongeveer ½ mijl, hier liepen wij tusschen twe banken door, van hier liepen wij Z.Z.Ot. op ½ mijl; op dese cours en verheid vonden wij 5. 4. 3. 6 a 5 vadem waater, doen stelden wij onse cours regt op de Z.Hk. an Z.W. ten W. tot op 10 vadem water van hier tot op 12. 13 a 18 voet water, hier peijlden wij het galjoot van ons af N. 2¾ mijl, doen bevonden wij weder 4 vaam water; van hier 1/16 vonden wij 10. 12. 13 voeten waater, hier strekte hem de wal N.O. en Z.Wt., hier verthoond hem een bergje met twe kleine bulten gelijk een kemels rugh; van hier Z.W. ½ mijl bevonden wij 2. 3. a 2½ vaam water doen peijlden wij het galjoot van ons af N.N.O. 5 gr. Ol. 3½ mijl en t mid-

---

1) Tot en met 30 Nov.: reis naar de Soute Spruyt en Zee koeyen baai op de kaart van Van Keulen.

den van t gat dat tusschen de vaste wal en t eijland leid N.Ot. 8 gr. Ol., dese cours behoudende tot dat het gat toe was, hier vonden wij 1 1/2 vaam waater, van daar Z.Z.W. 1/2 mijl tot op 2 1/2 a 2 1/6 vaadem, hier peijlden wij het galjoot van ons af N. ten Ot. 5 gr. Ol.; dese cours behoudende van Z.Z.W. 3 mijl kwamen wij regt voor een gat of bhaijtje t gene an d' Oostzijde met root sand langs heen bedekt was en wij een half mijl van de wall zijnde bevonden daar 5. 4. a 5 vadem waater, peijlden doen den Hk. van t eijland daar ons galjoot voor lag van ons af 6 mijl N.N.O. wel soo N.; doe liepen wij deze bhaij Z.Z.O. en dat op 5. 4. a 6 vadem water regt in t gad is 4. 5. 4. a 4 1/2 vadem water, hier loop het gat Z.Z.O. op 5. 4. 6. 4 a 3 1/2 vadem en dan weer O.Z.O. 3 vadem kleijgrond en 1/5 mijl verheid O.Z.Ot. dan weder 4 1/2 en 3 vadem dan Z.Ot. 1/3 mijl tot op 3 vaam regt tegens een zandbank over ofte sandpunt; an de N.Wt. zijde van dese sandpunt loopt een inham, hier waaren veel zeekoeijen. In dese baij [1]) an de Z. zijde leid een soute rivier [2]) die wel 2 mijl het land in loopt, liepen die wel 2 mijl op, vonden daar anders niet dan sout water. In dese rivier waaren verscheide zeekoeijen, de rivier was overal met boomgewas langs heen t geen meest lalarie boomen waaren, dese rivier ten eijnde zijnde liep ik met den sergeant mitsgaders nog 2 man het land omtrent een mijl in maar vonden geen menschen, dog wel spoor, dit was een schoone landsdouwe overal met bosschadie, boomgewas en kleine vlakke heuvelen beseth dog het land was een weinig zandagtigh, wij dan nietwes als land siende gingen weder naar onse schuijt en soute rivier tot in de bhaij, maakten ons leger bij de sandpunt, bleven dien nagt daar leggen meende een zeekoeij te schieten maar die beesten wat schuw zijnde en konde haar niet op schoot bekoomen.

Sondag den 28 do. s morgens met wat regen en een Z. wind liepen weeder uijt dese bhaij, stelde onse cours Z.Wt. naar de Z.zijde van de bhaij; dese bhaij was omtrent 3/4 mijl wijd en in de midden gekoomen zijnde stelden wij onse cours Wt.Z.Wt. 1 3/4 mijl regt tegens een sandhoek met rood sand; hier kwammen wij een quart mijl besuijden van daar 1/4 mijl N.N.Ot. 1/4 mijl tot an de voors. roode Hk., van dese zandhoek peijlden wij de Z.Wt.Hk. van die bhaij van ons af O. ten N. 6 gr. Z. 1 4/5 mijl en van hier peijlden wij dwers over de Z. bhaij Z.O. en een halv mijl alwaar hem verthoonde een bergje met een heuveltje gelijk een stompe toorn, dese Z.bhaij is heel rond en overal met lalarieboomen beseth die wel 1/8 mijl int water staan, dit land is overal

1) Zee koeyen baai.
2) Lees N-zijde. Men heeft daar de Soute Spruyt der kaart van Van Keulen.

heel vlak; voor dese roode Hk. leijd een bank die omtrent 2 mijl lang is en een mijl breed, in dese Z.bhaij is met gemeen thije deur den bank 11. 12. a 13 voeten waater en allemaal kleijgrond; an dese roode Hk. bleven wij dien nagt leggen en daar kwamen 3 a 4 inwoonders bij ons daar wij wat hooning van ruijlden, gingen dien nagt in onse schuijt slapen.

Maandag den 29 do. s morgens met mooij weer en een Z.Ot. wind met stilte, gingen weder van dese plaats af en stelde onse cours N.Wt. ¾ mijl langs de wal op 7 a 8 voeten waater tot op een Hk.; van dese bhaij peijlde we een ander Hk. an dieselvige wal, van ons af N. ten Wt. ongeveer 2 mijl, hier ¼ mijl in dese bogt zijnde kregen wij een soo grooten stortregen en een soo'n harde wind, dat wij genootsaakt waaren het voor onse dregh ten anker te gooijen, liepen gevaar om te stranden en souden in de boomen te land gekoomen hebben en misschien wel van t volk verdronken, hier omtrent 1½ uur gelegen hebbende begon t wat op te klaaren, gingen weder onder zeil, stelden onse cours dwers over vermits wij de wal daar wij van meningh waaren langs te loopen, niet konden bestevenen, kwamen omtrent tegens den middagh an de overwal zijnde d'O.zeijde van de bhaij, hier gekoomen zijnde peijlde wij den rooden Hk. van ons af Z.Wt. ten Westen 5 gr. Wlk. 2½ mijl en den Hk, die wij te vooren N. ten Wt. 2½ mijl van ons af gepeijld hadden, peijlden wij hier Wt. ten N. 5 gr. N. 3 mijl; de westwal is overal met lalarie boomen beset en geen gelegentheid om met boots off schuijten an te koomen, waar dese peijlinge geschiede daar was een killetje dat het land omtrent een halv mijl inliep, hier was sout water in, hier kwam een inwoonder bij ons die seer oud was, want hij hadden een grijsen baard, van dese ruijlden wij wat vis om te eten, dese berigten ons als dat daar omtrent geen volk woonden maar wat verder om de Hk. die N. ten Oosten van ons was, hier woonde volk en daar waaren bokken en coebeesten genoeg, soo hij ons seijde; bleven hier leggen tot s anderen daags, dese nagt heeft het wat gedonderd, sonder regen.

Dingsdag den 30 do. smorgens met mooij weer en een N.wind, met sons opgaan vertrokken wij van dese plaats met half wassend water, stelden onse cours langs de wal die sig meest N.Ot. strekte ¾ mijl, van hier stelden onse cours N.O. ten Ot. langs de wal tot dat wij kwamen an een eijland [1]) dat hier om de Hk. leijd en is van grauwe coraalsteen; van hier peijlden wij ons galjoot N.Wt. ten N. 3¼ mijl, hier waaren wij weder in de kil daar ons galjoot in lag, hier bevonden wij

1) Het eiland bij hoek G.

7. 8 a 9 vadem water, langs de Oostwal leggende verscheide banken die met springtheij meest droog lopen; na de middagh omtrent 5 uuren kwamen wij weder an ons boord.

December 1688.

Woensdag den 1 December. s morgens den wind uijt den Zlk. hand, dien morgen ging ik weder an de wal met den quartiermeester Willem om het resteerende van het eijlant af te peijlen, ruijlde hier een bok voor wat witte coralen, om voor t volk t eeten, kwamen tegens den avond weder an boord.

Donderdag den 2 do. s morgens met redelijk weer en een Z.O. wind ligten ons anker en settent na de overwal, te weeten naar de Wt. sijde, stelden onse cours N.N.Wt. en peijlden in dit vaarwater de gronden en bevonden Wlk. van onse voorige plaats 12. 13 a 11 vadems water; omtrent 1/4 mijl verheid van hier Wt.N.Wt. 1/4 mijl bevonden wij 7 a 8 vadem, hier lieten wij het wat drijven om den Engelsman in te wagten, dreven omtrent 1/4 mijl Z. an, hier bevonden wij in t vaarwater goede sandgrond 7. 8. 6 a 5 vadem water; hier peijlden wij t eijland van Jan Jakes van ons af Z. Ot. ten Otn. vonden hier 5 vadem waater goede sandgrond, doen dreven wij Wt. an 1/18 mijl op 5 vadem water goede sandgrond, hadden doen t middenste van Elephants eijland van ons af O.N.Ot. 3/4 mijl; hier bevonden wij 11. 12 a 13 vadem waater goede sandgrond van hier W.Z.Wt. 1/16 mijl 12 vaam, hier lieten wij den Engelsman agter ons om loopen, stelden onse cours van hier N.Wt. 1/9 mijl; op deze cours bevonden wij 11. 12. 10. 9. 8. 7 a 6 vadem goede sandgrond, doen liepen wij N.Wt. ten Wt. 1/12 mijl op 7 vadem waater, van daar een quart mijl Wt. ten N. bevonden wij 10. 9. 7. 6. 4. 3 en dan weder 5 vadem, van daar 1/8 mijl Wt.N.Wt. op 7. 9. 10 a 8½ vadem van hier Wt. an 1/3 streek Zl. 1/4 mijl 9 a 10 a 9 vadem goede sandgrond van hier Wt. ten Z. 1/9 7. 8. a 7 vadem, van daar stelden wij onse cours Wt.Z.Wt. ½ mijl, hier peijlden wij t Oliphantseijland van ons af O. ten N. 2¾ mijl, liepen nog al Wt.Z.Wt. aan en dat al op 7. 8 a 9 vadem goede sandgrond; van hier deselvige cours 1/3 mijl bevonden wij nog al 7. 8 a 9 en 7 vadem water van hier Z.Wt. ten Wt. 1/8 mijl 10. 11 a 13 vadem, van daar 1/4 mijl Z.Wt. ten Z. op 7 a 6 vadem doen weder Z.Wt. 1/6 mijl op 6 vadem, van daar 1/3 mijl op dieselve cours 5 vadem en dan 4½ mijl[1]), van hier dieselvige cours 1/8 op 4 vadem en 3½ vadem kleigrond Z.Wt. 1/15 mijl op 3½ vadem dieselvige cours 1/5 mijl 2½ vaam tot op 1/3 van de wal; hier was een gat ofte bhaij die sig uijt en in

1) Verm. 1½ mijl.

strekten Z.O. en N.Wt.[1]), dese wal daar wij doen waaren strekte sig N. ten Ot. en Z. ten Wt. van ons schip af, ieder Hk. omtrent van ons af 2½ mijl; dit land over dese wal liep met groote bogten en was overal met lalarieboomen beseth, is vlak land; hier ging den sergeant soo dra ons anker in de grond lagh an de wal met 2 a 3 man met onse bergwerker om te sien of daar geen goed te ruijlen was of wat daar te doen waar; weder an boord koomende na t verloop van 2 uuren soo hadden sij anders niet gevonden dan wat waterlimoenen en kallabassen, hier was digt bij de strant versch waater dat in kuijlen sting, na de middag ligten wij ons anker zijnde omtrent 4 uuren en liepen die bhaij in alwaar wij t inkoomende regt in t gat 12 voeten water bevonden, op dese verheid omtrent ¼ mijl, dit was kleijgront en seer sagte grond; liepen doen het gat N.Wt. in tot tusschen beijde hoeken omtrent in de midden; hier vonden wij 3. 4. 5. 6 a 7 vadem afgaande grond tot dat men omtrent een musquetschoot binnen de Hk. is, dan begint het dieper te werden en krijgt men 7. 8 a 9 vadem waater tot op 14 vadem, dan is men heel binnen ongeveer een mijl in t gat, dan legt men op 14. 15 a 16 vadem waater en dat met doot theij, dese peijling is gedaan met doot thije want met springthije soo is buijten voor t gat op de bank 3½ vaam waater[2]).

Vrijdag den 3 do. smorgens met mooij weer ging ik met den schipper an de wal mitsgaders den sergeant om te sien wat daar te doen was of te ruijlen; wij an land koomende soo vonden wij d inwoonders op het strand staan met wat fruijt, welke ons berigten als dat sij beesten genoegh hadden, maar waaren daar seer duur mede want sij wilde 10 vadem guinees lijwaat voor een osje hebben, soo dat wij sonder goed weder naar boord moesten gaan, bleven dien dag an ons boord.

Saturdag den 4 do. smorgens met redelijk weer en een Z.Ot. wind, dien morgen ging ik en den schipper wederom an de wal om te sien of men wat konden ruijlen maar te vergeefs, omtrent tegens 10 uuren ging ik en den sergeant met den quartiermeester Willem Christiaanse mitsgaders nog 4 man om de Soute rivier[3]) die in dese bhaij lag te besigtigen, liepen die omtrent 4½ mijl op en bevonden die heelemaal sout water te zijn en groot en diep genoegh om door t galjoot in te komen, meest overal 3½ vadem waater zijnde en in de mond

1) De ingang der Rivier Spiritu Sancti van Van Keulen's kaart.

2) Ten anker voor de Rivier de Lagoa van Van Keulen's kaart, waar later de Compagnie's post kwam.

3) De Rio de Lagoa van Van Keulen's kaart.

omtrent $1/3$ mijl wijt en op veel plaatsen 8 a 9 vadem water; dese rivier is overal langs heen met boomen beset en dat meest lalarieboomen en op sommige plaatse met geel Iserhout seer bekwaam tot sparren op huijsen want sij wel 30 a 40 voeten lang zijn en omtrent 4 a 5 duijm dik en wel meer; langs dese rivier legt een parthije lands omtrent een mijl breet an wedersijde dat met springthije onder water loopt; dit dan besigtigd hebbende gingen met d ebbe weder na ons boort alwaar wij snagts omtrent ten 10 uuren kwamen.

Sondag den 5 do. smorgens met redelijk weer dog een weinigh regen met een Z.Ot. wind, dien morgen kwamen d inwoonders bij ons met verscheide vrugten te koop; dese vrugt is gelijk die van t eijland hetwelk sijn grote ronde appelen en roode pruijmen die de inwoonders frume noemen, hier ruijlde onse schipper wat inbantje voor d'Ed. Compagnie.

Maandag den 6 do. smorgens met tamelijk weer en een Z.Ot. wind, dien morgen bleven wij daar nog leggen, d inwoonders kwamen weder an ons boord met fruijt en melk, de schipper en onse sergeant ruijlden weder wat inbantje voor d Ed. Compagnie en het volk ruijlde wat melk voor stukjes oud lijnwaat.

Dinsdag den 7 do. s morgens met redelijk weer en de wind uijt den Zl. hand, smorgens ging onse schipper weder an de wal om te sien of een beest konde ruijlen also d inwoonders daarmede op t strand stingen, maar de schipper an de wal koomende soo en konden sij met malkanderen niet overeenkoomen vermits den koning daar al te veel voor hebben wilde, want hij eijsten 10 vadem guinees lijnwaat voor een beest soodat onse schipper sonder het beest weder an boord kwam. Na de middagh ging ik en den sergeant mitsgaders den quartiermeester Willem weder na de Soute rivier om die verder op te gaan en te visiteeren, stelden dierhalven ons cours van 't galjoot Wt. en Wt. ten N. an omtrent 1 mijl tot in t gat van de rivier; hier bevonden wij regt in t gat 3. 4. 5. 6. 7 a 8 vadem goede kleijgrond, het gat inloopende Z.Wt. en dat regt inde midden daar heeft men 8. 7. 6. 5 a 3 vaam waater, hier leijd een bank met coraal steen, dese is omtrent $1/2$ cabels lengte breed, hier is nog altijd 3 vadem op; hierop zijnde dan bevind men weder 4. 5. 6. 4 a $2 1/2$ vaam waater, hier loopt een andere rivier in die sig Wt. anstrekt; als men dese rivier $3 1/2$ mijl opvaart dan heeft men soet water, van dese rivier dwers over tot op $1 1/2$ vadem daar leijd een sandplaat, maar soo men regt midden in t vaarwater houd dan heeft men niet minder als 5 a 4 vadem water tot dat men komt voor twee eijlandjes; hier loopt het canaal wat digt

onder de wal, hier is 7 a 8 vadem en dan weer 7. 6. a 5 vadem diep; an wedersijde van t canaal leggen langhs heen ande wal zandbanken en de wal is overal met lalarieboomen beseth, an wedersijde van de rivier loopt het land wel 1/2 mijl onder waater, is altemaal kleijgrond sonder steenen; desen agtermiddagh regende het seer geweldig so dat wij t niet konde gaande houden, alsoo de schuijt geduurigh vol water regende, soo dat wij genoodsaakt waren om an de wal te loopen en een groot vuur te maaken t geen wij deden, drogende soo weder ons goet en ons geweer; hier meende wij wat rijst te kooken en terwijl wij doende waaren om hout te kappen en ons goet te droogen, soo kwamen d'inwoonders bij ons haar seer beleevd betoonende en in schijn van vrundschap ons helpende hout halen en terwijl onse ketel met rijst op t vuur stont te kooken en wij onse schuijt voor de dreg leggende, d'eene hier mede, d'andere daar mede besig was, zijnde het al omtrent 8 uuren in den avond als wij wat meenden te eeten so hadden d'inwoonders onse ketel gestoolen, wij liepen haar wel na maar vermits sij veel snelder in t loopen dan wij waaren so konden wij deselve niet agterhalen, sijnde alsdoen genoodsaakt om dien avond droog broot met water t geen ons niet ontbrak t eeten en continueerden den regen nog al tot den morgen.

Woensdag den 8 do. 's morgens met redlijk weer de wind uijt den Ol. hand, gingen dien morgen omtrent ten 11 uuren met de vloed van daar, hadden dien voordemiddagh nog an de coral geweest om te sien of wij onse keetel niet weder konde krijgen maar te vergeefs want soodra als wij in de coral kwamen namen sij haar geweer in de hand en loogende als dat sij die keetel gestoolen hadden en overmits wij hier geen geweld dorsten maken gingen wij vandaar weder na onse schuijt, hier komende so kwam ons 5 a 6 van d' inwoonders naloopen en wij ruijlden wat inbantje van haar, gingen weder met de vloed van daar na boven de rivier op, stelden onse cours van daar 1/4 mijl O.Z. 1/3 Wt. 1/2 Wt.N.Wt. 1/8 Wt.Z.Wt. 1/6 Z. ten Wt. 1 1/2 Wt. ten Z. 1/6 Z.Wt. 1/10 Z.Z.O. 1/9, hier was overal 5 a 4 vadem water, vandaar Z. ten W. 1/10 Wt.Z.Wt. 1/12 Z.Z.Wt. 1/8 O.Z.Ot. 1/6 Z. ten W. 1/2; hier koomende en het thije verlopen zijnde moesten wij hier blijven leggen alsoo het tegens den avond gingh, meende hier een zeekoeij te schieten als so er haar in dese bogt wel 5 a 6 vertoonde, maar de vloet te hard gaande konden wij haar niet op schoot krijgen; ten anderen soo was het dese nagt sulken harden weder met regen en donder dat het scheen of hemel en aarde soude vergaan hebben; des avonds gingen wij an de wal wat rijst te kooken en gingen dien

nagt in ons schuijtje leggen also wij ons an de wal niet vertrouwden, sagen hier geen inwoonders.

Donderdag den 9 do. smorgens met redlijk weer dog een weinig regen en een Z.O. wind, gingen met de vloet weder naar boven, mosten dit oproeijen; hier vonden wij een riviertje met vers waater [1]) dat niet liep dan als tgeregend hadden, meende hier met de schuijt in te roeijen maar door dien t soo geweldig liep mosten wij weder terugh; van hier Z.W. ten W. 1/5 tot an een Hk., dese liep Z.Z.O. 1/4 Wt. 1/4 Z. Wt. 1/6 Z. Ot. ten O. 1/3 Z. 1/5 Z. ten Wt. 1/4 Z. ten O. 1/3, het theij hier weder verloopen zijnde mosten doen de thije stoppen; hier schoot een van t volk een zeekoeij maar bleev onder waater leggen; hier kwamen d'inwoonders bij ons met wat hoenders en callabassen, pattattos, mitsgaders boontjes; dese berigten ons dat van haren koningh Tembie uijtgesonden waaren, willende dat wij met haar souden gaan dogh alsoo den avond begon te vallen, ende nagt op handen was, resolveerden wij om des anderen daags met haar te gaan slaande haar versoek dierhalve met beleevdheid af, waarop sij weder na haar koning gingen en wij bleven dien naght daar voor onse dregh leggen; dese nagt wast soo een hart weder met regen, donder en wind verseld dat het scheen of hemel en aarde souden vergaan hebben, duurende t selven tot den morgen.

Vrijdag den 10 do. s morgens met mooij weer de wind uijt den Zl. hand, die morgen d' inwoonders weder bij ons om te ruijlen met boontjes, inbantje en een kleen bosje hennip t geen sij in plaats van tabak rooken [2]); dit land is hier seer vrugtbaar en overal met bosschadie beset en tusschen met plantagie bezaeijt en voort overal met schoon gras versien daar men tot de dije toe door gingh, het geboomte is hier door den band heel krom, haar lengte van omtrent 14 a 13 voet en op de stam 16 a 17 duijm dik, hier staan ook verscheide boomen daar d' inwoonders haar canootjes van maaken, zijnde 15 a 16 voet lang en ongeveer 3 voet dik en sijn binnen heel breed uitgehold, soo dat daar wel 14 a 15 man met bekwaamheid in sitten kan, gelijk ik verscheide maal gesien hebben; hier was ook verscheide aard van gevogelte als geele fluijtende vogeltjes [3]) lange staarten hebbende en hier en daar met blauwe plekken versiert; dese maken haar nesten over t waater al hangende in de boomen alsoo voort onge-

---

1) De Verse Spruyt van Van Keulen's kaart.

2) Dagga.

3) Wevervogels.

dierte bevrijd te zijn; dit land is seer volkrijk en sijn dese menschen door den bank seer groot van statuur en minsaam om mede te handelen; bleven hier tot den middagh alsoo de vloet niet eerder kwam, gingen van daar omtrent een uuren, stelden onse cours Z. an 1/4 van hier Z.Z.O. 1/4 Z. ten Ot. 1/2 Z. ten Wt. 1/2 N. ten Ot. 1/10 Z. ten Wt. 1/9 Z. ten Ot. Z.Wt. 1/8 N.Wt. 1/12 Z. 1/15 Z.Wt. 1/15 Z.Z.O. 1/16 Z. 1/4 Wt. 1/3 Wt. Z.W. 1/4 O. ten N. 1/20 Wt. 1/15 Wt.N.Wt. 1/2; hier kwamen wij savonds omtrent ten 10 uuren, hadden al dien weg moeten roeijen, hier konden wij niet verder koomen vermits de vloed verloopen was, hier was t vol zeekoeijen meenden der een te schieten maar alsoo het wat te helder weer was en sij ons vernamen soo en kwamen sij niet op de wal en int waater was geen kans vermits de harde stroom, dogh daar wierd er een gekwetz maar soodra hij de schoot gevoelde gingh hij onder waater soodat wij daar niet van en kregen; vonden hier geen menschen en vermits het nagt zijnde wij nogh geen end sagen en dat de rivier hier heel nau begon toe te loopen, resolveerden wij met de laatste ebbe wederom laag te gaan, gingen dierhalven die naght weder na omleeg tot s anderedaags s morgens ten 4 uuren.

Saturdag den 11 do. smorgens ten 4 uuren kwamen wij weder bij het Vers riviertje[1]), hier bleven wij leggen totdat de vloet verloopen was, kookten wat boontjes voor t volk; hier kwamen d' inwoonders wederom bij ons met hoenders en boontjes, gingen van hier weder na omlaag, namen twee van de inwoonders mede om ons de weg te wijsen om bij den koning te koomen gelijk zij ook deeden; kwaamen daar naar de middagh omtrent ten drie uuren, bleven daar met ons schuijtjen en ik, den sergeant met den quartiermeester Willem Christiaensz gingen op na den koningh die omtrent 1/2 mijl het land inwoonden, van dese rivier hier gekoomen zijnde soo vonden wij den grooten koningh niet thuijs alsoo hij met den Engelse capt. naar sijn boord was, maar den onderkoningh kwam bij ons die wij een kleedje schonken alsoo t hier gewoonte was dat men wat schenken moesten; tegens den avond kwam den grooten koningh met den Engelse capt. thuijs en verhaalden ons dat hij an ons boord hadde geweest ende dat onse schipper hem een 1/4 stuk guinees lijnwaat geschonken hadde, daar hij mede scheen te laggen, wij vereerden hem een van onse halsringen voor een van sijn kinderen, een soontje zijnde van omtrent 7 a 8 jaren, maar de Engelse capt. schonk hem een pistool met een snaphaan, mitsgaders 6 stukjes lijnwaat ieder van omtrent 12 ellen

1) Verg. 7 December.

lang, soodat hem de geschenken van den Engelsman vrij wat angenaamer waren dan d' onse en maakte den Engelsman hem soo wat wijs, soo dat onsen haring daar gantsch niet braaden; dien dag spraaken wij met den koningh hem te kennen gevende dat wij van sins waren gemeenschap met hem te houden ende dat onsen koning op hem versogt om met ons te ruijlen ende dat hij ons soude te kennen geven wat sijn gading was, t geen hij ons met beleevdheid te kennen gav, seggende dat witte corallen daar best waaren en geel kooper want hij hadde selven een halsring om sijn hals van omtrent 9 a 10 pd., namen alsdoen ons afscheid van hem met haar gewoonlijke beleevdheid. Dit volk is mede seer groot van statu en seer minsaam want desen koning was 7 engelse voeten lang en was dog niet ongeproportioneert van lighaam, gelijk ook meest al dat volk; omlaag bij onse schuijt gekoomen zijnde zoo ruijlden wij daar wat boontjes, dese boontjes groeijen onder d' aarde, ook ruijlden wij hoenders en wat Inbantje die daar mede vald; hier vallen mede oliphantstanden dog seer weinigh, als mede verscheide renocershoorns. Dit land is vol boomgewas van verscheide soorten als geelhout het Caabs seer gelijk en ook een soort van rood Iserhout en lalariehout, alsmede een soort van wit Iserhout alwaar d' inwoonders haar canootjes van maaken die door den bant lang sijn 12 a 14 voet en onder wel 3 voeten breet door den bant; hier groeijen menigten van pompoenen en waterlimoenen, callabassen en veelderhande vrugten die d' Inwoonders tot haar spijs gebruijken en in haar bier doen, t welk sij van koorn maken t geen een goede smaak heeft, hetselve is heel wit; dit koorn dat hier groeijd is heel kleen en groeijd gelijk de milje. Hier bleven wij dien nagt in de rivier ten anker leggen en den Engelsman ging met den koning na sijn palleis vernagten; dese nagt was t redelijk weer.

Sondag den 12 do. smorgens met mooij weer de wind uijt den Nl. hand, bleven daar nog omtrent tot ten 10 uuren totdat d ebbe ging, gingen terwijl weder na den koningh toe hem seggende dat wij Hollanders waaren die hun Flamingos noemde, t welk hij verstaan hebbende soo was t hem kwalijk de pijne waard om met ons te spreken, want hij vraagde den Engelsman of hij met ons spreken wilde, welke wel in onse presentie seide als dat wij goed volk waaren, dog wat hij in onse absentie dede konden wij wel denken. Eindelijk quam t sijn koninklijke majesteit te passe om met ons een weinig te spreeken, staande van sijn koninklijke setel op, dat een groot bloq was t geen in de eerste 30 jaren niet gekapt was; een weinig met hem gesprooken hebbende soo deden wij ons beklag van wegens het ont-

schaaken onser ketel, waar op hij ons ten antwoord gaf dat hij daarvan niet en wist en was omtrent even soo veel of wij tegens den oven gaapten also het hier al dievje en dievjes maat was, also t volk hier seer dievagtig is, tot den koning inkluijs; en wij geen apparentie siende om onse ketel weder te krijgen, namen ons afscheid van den koning en gingen weder na onse schuijt, vertrokken omtrent ten 10 uuren, hadden regt in de wind, roeyden omtrent 2 mijl. Hier kregen wij de thije tegen, bleven hier leggen; hier viel de coe op de regter zijde want als wij hier kwamen en geen menschen sagen, so vonden wij een partije seer goeden honing, maar een weinig hier geweest zijnde so kwamen daar een van de inwoonders die desen hooningh daar geborgen hadde en siende als dat het nesje geroovd was, soo sag hij soo vrundelijk als een oirwurm; en pratende tegens ons so merkte hij dat wij t gedaan hadden en bragt ons bij een mantje met slangen of palingen en krabben, meende dat wij die van hem soude ruijlen, maar ter contrarie liepen daarvan wegh, stelden hem te vreden, hem een stukje oud lijnwaat gevende. Het thije weder verlopen zijnde gingen wij van daar naar ons galjoot alwaar wij omtrent snagts te 11 uuren kwamen.

Maandag den 13 do. smorgens met mooij weer en een Z.Ot. wind, dien morgen met d'ebbe ligten wij ons anker om na de Versche rivier [1]) toe te loopen en die omtrent Z. ten Ot. van dese afleid. Stelden onse cours van hier regt Z.Ot. an, maar vermits t heel stil was soo moesten wij t gat uijt drijven en boegseeren; het gat uijt sijnde soo bekwamen wij wat koelte, liepen al Z.Ot. heen tot dat wij den N.Hk. van de bhaij daar wij uijtgeloopen waaren N.Wt. van ons af hadden ⅓ mijl en dat op 4 a 4½ vaam goede zandgrond van hier Z.Ot. aan tot dat wij de Hk. van ons af hadden ½ mijl; hier bevonden wij 3 a 2½ vaam waters, onse cours al Z.Ot. an stellende, vonden in dit vaarwater de diepte van 2½ vaam, soo lang tot dat wij de vorige Hk. van ons af hadden N.Wt. ten N. 1 mijl; hier vonden wij 2 a 3½ vadem, van den Hk. Z.Z.Ot. 1½ mijl vind men niet meer dan 2½ vaam voorts onse cours al Z.Ot. vonden overal een diepte van 2. 3 a 2½ vadem; doen peijlden wij den voorsz. Hk. van ons af N.Wt. ten N. 1 ⅓ mijl; hier vonden wij 8. 7. 5. 4. 3. 2 a 1½ vaadem, hier bleven wij sitten op het sand tot het hoogste waater, bragten een werp uijt; hier peijlden wij den Hk. N.N.Wt. 2¾ mijl, bleven dien nagt hier sitten tot smorgens.

Dingsdag den 14 do. smorgens met redelijk weer de wind wat uijt de hand, op dese bank is met het hoogste waater 2 vaam; van de bank

1) De Galioots Rivier van Van Keulen's kaart.

af koomende soo bevonden wij weder 3. 4. 5. 6 vadem, N.Ot. an omtrent 1/2 mijl vonden wij 5 vaam, dit droogden op tot 3 vaam, doen liepen wij Z. an 1/3 mijl; vän daar vonden wij 2. 3. 4 vadem, van daar dese kil volgende liepen wij doen weder Z. ten Wt.; op dit vaarwater vonden wij 4. 5. 6. 7. a 8 vadem tot op 9; van daar Z.W. 1/2 mijl vonden wij 8. 6. 5 1/2 vaam; van daar weder Z.Ot. tot op 4 vaam doen liepen Wt. an 1/3 mijl, vonden aldaar 6. 5. 2. 1 1/2 vaam; hier konden wij niet verder vermits ons de gronden onbekent waaren, liepen doen Z. an omtrent 1/4 mijl; hier bleven wij weder vast zitten op 8 voet waater, saten op de bank die regt voor dese rivier leijd; dese loopt met spring heel droog en met gemeen thije soo is daar 9 voet water op; hier bleven wij sitten tot savonds omtrent ten 9 uuren wonden doen het galjoot weder af tot op 3 a 4 vadem, bleven dien nagt daar leggen.

Woensdag den 15 do. smorgens met mooij weer ligten ons anker hetwelk dien nagt vrij wat doorgegaan was, soo dat wij met het agterschip weder vast saaten in de modder, maar het anker thuijs gewonden hebbende soo waaren wij daar weder aff, stelden onse cours Z. aan, maar t galjoot niet op de regte zijde willende vallen, raakte weder an de grond, dog kwam terstond daar weder daaraf, stelde onse cours Z.Wt., vonden de kil tusschen de banken. In dit canael is overal 4. 5 a 7 vadem, liepen doen de rivier Z.Wt. in, digt langs de Wt. wal regt in de mond ist 7. 6. a 5 vaam, men moet meest de Wt. wal houden alsoo t daar dieper is; liepen dien avond tot op 5 vaam ten anker, lietent daar leggen; savonds in den donker kwam een van d'inwoonders met een canootje an ons boord en bleev dien nagt aldaar.

Donderdag den 16 do. smorgens met moij weer en een Z. Wt. wind ligten ons anker en gingen onder seil, laveerde de rivier op; int midde van dese rivier leid een zandbank, hier liep deselve Z.Z.Wt. omtrent 3/4 mijl, liepen hier langs de oostkant bevonden de diepte van 3. 4. 3. a 2 1/2 vaam en heel digt an d' oostwal 2. 1 1/6 vaam, men kan hier niet over laveeren van wegens die bank die in de midden leid, men loop dese rivier so langh op tot dat men daar niet meer kan uijt sien, dan is men op 5 vaam en twee mijl; in deselve bleven dien nagt hier.

Vrijdag den 17 do. smorgens met mooij weer en een N.W. wind; omtrent ten 7 uuren ligten wij ons anker, liepen de rivier weder op tot dat wij dit vak van Z.Wt. ten einde waren; digt an dese Hk. was t water 2. 2 1/2 vaam diep, hier liep de rivier om de Z., een weinig al eer men an den Hk. komt, soo heeft men 3. 4. 5. vaam men moet de Wt.

wal houden; hier loopt de rivier Z.Z.Wt. 1/4 mijl, in dese Hk. saaten wij vast met het leegste waater, raakte daar met het hoogste waater wederom af, liepen doen weer Z.Z.W. heen 1/4 mijl; hier is de rivier an d' eene sijde met groot bosch alwaar sig veel wild onthout; voor dese Hk. raakten wij weder an de grond, liepen doen wat naar de Wt. wal daar wat dieper was, kwam dese Hk. voorbij; hier vonden wij 2 1/2 vaam water, van hier liepen dese rivier Z.Ot. omtrent 1/4 mijl; in dit vak lag een eijland omtrent 1/10 mijl langh, voor dit eijlandje raakten wij an de grond, doen ging ik met onse schuijt en bevond an d'oostkant van t eijland diep was 3. 2 1/2 vaam; an dit N. eijnde van t eijlandje bleven wij leggen op 3 vaam waater.

Saturdag den 18 do. smorgens met redelijk weer en een Z.Ot. wind; dien morgen sloegen wij onse vaten vol water en kwamen d' inwoonders an ons boord met hoenders, boontjes, pattattos en een jong bokje dat onbekwaam was, dien morgen meende onsen sergeant bij den kooning te gaan maar konden dien dag daar niet komen.

Sondag den 19 do. smorgens met moij weer en een Z.Wt. wind; smorgens ruijlden wij wat hoenders, bier en honingh mitsgaders een veersje van omtrent... [1]) jaaren voor 5 vadem blauwe bafta, dien morgen ging ik met de schuijt de rivier omtrent vier mijlen op, dese liep heel op de Wt., vonden daar een eijlandje in omtrent 1/4 mijl van t galjoot, dit was altemaal bosch; boven t eijlandje wierd de rivier heel ondiep tot op 1 1/2 vaam, stuurden dierhalven weder naar het galjoot.

Maandag den 20 do. smorgens met mooij weer en een Z.Ot. wind; dien morgen ligten wij ons anker en gingen weder omleegh omtrent 3/4 mijl; hier kapten wij wat brandhout, namen daar soo veel als ons van nooden was, dit was geel Iserhout. Doen de vloet verloopen was gingen wij weder onder seijl, liepen de rivier uijt, volgende onse ouden wegh, liepen soo veer met dit thije totdat wij de rooden Hk. van de Souterivier [2]) N.Wt. ten N. van ons hadden; omtrent 3 mijl hier komende en thije verloopen zijnde soo bleven wij als vooren op dese bank sitten, het tije weder oploopende raakte daar weder af, liepen onse oude cours tot voor de Soute rivier op 7 a 8 vaam waater op de sandgrond, lieten het die nagt west anloopen.

Dinsdag den 21 do. smorgens met moij weer en Z.Wt., liepen de Soute rivier voorbij met een N. gang totdat wij die van ons hadden, Wt. ten Z. omtrent 1 mijl, hier meenden wij als dat wij een Portugees sagen, stelde onse cours regt Wt. an tot digt onder de wal, vonden aldaar een groote bank, moesten hier voor wenden, lagen t over

1) Niet ingevuld. 2) De Roode Hoek van Van Keulen's kaart.

d' andere boegh dog sagen geen schip, liepen derhalven dese cours een kwart mijl. Hier vonden wij een groot rif daar de zee seer geweldig op brande, dit rif strekten sig O. ten N. en Z. ten Wt. is een mijl lang; op de O.Hk. leijd een klip daar de zee geweldig op brand; van hier liepen wij N.Wt. ten Wt. tot digt onder de wal, meenden daar een gat te sien maar daarbij koomende soo wast een inbreuk in de wal met een klein rif daar voor. Van hier liepen wij de wal langs tot den avond toe; dese wal is vlak en langhs heen met sandduijnen beseth, omtrent 3½ mijl van de wal langs heen vind men 7. 8. a 9 vaam waater en een gotelings schoot van t land vind men 9 a 10 vadem goede sandgrond; dese wal strek sig N.O. omtrent 7 a 8 mijl.

Woensdag den 22 do. smorgens met mooij weer en stilte, stelden onse cours weder na de wal dog moesten t laaten drijven, konden niet opkoomen, liepen weder langs de wal; snagts liepen weder in zee tot de middernagt, liepen doen weder over d' andere sijde, kwamen smorgens omtrent 8 mijl leger als wij des avonds van daar gegaan waaren.

Donderdag den 23 do. smorgens met mooij weer en stilte, konden niet opkomen vermits de stilte; tegens de avond lieten wij het weder in zee loopen dog met weinig voortgang, stelden het tegens den dag weder Z.Wt. heen naar de wal; dien morgen bevonden wij ons op de br. van 25.36, bleven hier in stilte drijven.

Vrijdag den 24 do. smorgens met mooij weer wind als vooren, lagen nog in stilte en dreven, sagen geen land, bemerkte als dat de stroom soo zeewaard in voerden; tegens den middag begont wat op te koelen uijt den Z.Ot., setten weder na de wal, die wij des nagts in t gesigt kregen, wenden doen weder van de wall; tegens den dag wenden weder na de wal loopende langs deselve heen.

Saturdag den 25 do. smorgens met mooij weer en een Z.Ot.wind, liepen voor eerst langs de wal omtrent ½ mijl Z.Ot., dit was omtrent ½ mijl beoosten t gat van Jan Jakes eijland; van hier liepen wij N.Wt. an langs de wal, passeerden weder het eijland, liepen doen Wt. ten Z. an na de overwal an de Wt.zijde en in dit vaarwater vonden wij de diepte van 3 vaam, dan heeft men t Oliphantseijland. Z. van hem en dat op ½ mijl. Dese cours houdende so vind men 7. 8. 11 a 12 vaam, de verheid van 6½ mijl, dan komt men voor een rivier alwaar de Portugeesen een logie in besetting hebben. Voor dese rivier leijd een groote sandbank omtrent ½ mijl breed en leid een halv mijl van de vaste wal, hier kwamen wij ten anker op 12 voet na de middag ten 4 uuren; hier gekomen zijnde ging ik met onse schuijt om de gelegent-

heid van t gat te sien en bevonden N.N.Ot. van ons schip dat dese rivier regt voor t gat met een groote sandbank beset was, dat met het hoogste thije 11 a 12 voeten water op is en als t wat door koelte soo brand het daar seer op; om in de rivier te koomen soo moet men an de N.sijde van dit rif en tusschen de vaste wal in koomen, daar vind men digt langs de wal 7. 8. 5 a 3 vadem en niet minder, dan mag men sonder perijkel met een N.Ot. gang het gat inloopen want in dese rivier lag een gemeen schip ten anker.

Sondag den 26 do. smorgens met redelijk weer en een Z.Ot.wind, bleven dien dagh daar leggen; tegens den middag begont wat hart te waijen met een Ot.Z.O. wind, tegens den avond betrok de lugt met een donderbuij en t begon savonds ten 9 uuren soo hart te waijen en te donderen mitsgaders soo geweldigh te regenen dat het scheen of hemel en aarde soude vergaan; middelerwijl wierd laag waater, doen brak ons touw, dreven omtrent een cabelslengte terughwaard en dat naar t rif daar wij al vrij wat op stieten, lieten terstond ons anker vallen daar t terstond voor op draeijde; dit weer bleef ons bij sonder ophouden tot den dagh en het galjoot stiet geweldigh dat het scheen of t van malkanderen wilde en sne mij door t hert, hadden anders geen gedagten of souden daar schipbreuk geleden hebben en tegens den dag het weder op sijn slimste zijnde soo brak ons tuijtouw, dreven wat nader an t rif dog hier wast wel soo diep alsoo de grond hier met kuijlen was, stieten derhalven soo veel niet, lieten ons plegtanker vallen t geen terstond hield; doen liep de see over t galjoot of het een blinde klip hadde geweest loopende mijn en den schipper also wij an t lood stingen geduurig over t hoofd; in den dageraad begon t weer wat af te nemen, ligten ons anker en seijlden een weinigh hoger na de Soute rivier [1]) toe op 2 vaam, bleven hier tot dat het schoon ligt dag was.

Maandag den 27 do. smorgens met redlijk weer en een betrokken lugt, het weder wat afnemende en het water wat slegter zijnde, liepen weder op onse oude plaats daar wij ons anker verlooren hadden; hier gekoomen zijnde vonden wij onse beide ankers weder op die plaats en haalde die beide thuijs. Hier leggende en siende om in de rivier te koomen (en dat dit geen plaats was om te blijven) geen kans alsoo de wind ons tegen was, resolveerden dierhalven met malkanderen als dat het best was dat wij in de Soute rivier weder ten anker gingen, ligten hier op ons anker en stelden onse cours na de

---

1) De meermalen genoemde Rivier de Lagoa.

Soute rivier alwaar savonds omtrent ten 9 uuren ten anker kwamen op 14 vaadem waater omtrent ½ mijl van onse plaats.

Dingsdag den 28 do. smorgens met redelijk weer en een Z.O. wind met stilte, ligten ons anker alwaar wij den Engelsman nog vonden die ons s morgens an boord kwam met sijn schuijt ons verhaalende dat hij dien voorleden nagt ook soo een onweer gehad hadde; tegens den middag ging ik en den sergeant an de wal om wat te ruijlen, vonden niet dan een callabas of twe met een weinig patattos en 2 annanassen; dien avond wierd onse bootsman mede met de koorts besogt sijnde doen met haar vieren en d' andere rest begon ook te klagen, dese nagt was redelijk weer.

Woensdag den 29 do. met mooij weer en een Oostl. wind; dien morgen gingh ik met de schuijt an de wal om te sien off daar niet wat te ruijlen was, bekwamen een partijtje callabassen en waterliemoenen met een weinig melk en boontjes; hier was wel een coebeest maar wilden die niet ruijlen vermits wij hem niet konden bewaaren en insoutende soo werd het vlees datelijk melig, voor de middag ten 10 uuren ligten onse schipper het anker en gingen onder seil om onse reis naar de Caab de Goede Hoop te vervorderen, laveerden dien gehelen agtermiddag ende den gehelen nagt tot dat wij tegens dag de caab St. Maria te boven waaren.

Donderdag den 30 do. smorgens met mooij weer en een N. Ot. wind; met het anbreeken van den dagh kwamen wij het gat uijt van Rio de la Goa, hadde de caab St. Maria Wt. van ons ¼ mijl. Van hier stelden wij onse cours regt Z. an, langs de wal, smiddags bekwamen wij de Br. van 26. 24 peijlden de Hk. St. Maria van ons af N. ten Wt. ongeveer 6½ mijl, liepen doen Z. an langs de wal die sig hier meest Z. ten Wt. strekte ½ streek Wl. met verscheide bogten omtrent 5 mijlen; dese wal langs zeijlende was een uijtsteekende Hk. met een bergje dat sig in tweeen deelden, lagen t doen weder van de wal.

Vrijdag den 31 do. smorgens met donker weer en een Z.Ot. wind hadden nog het groote zeil gereeft mitsdien het weer nog al buijig en variabel was; bij daag liepen wij so na langs de wal als wij konden dog vertrouwden de wind niet, snagts liepen wij weder in zee; smiddags en konden geen hoogte bekoomen gisten ons op de Br. van 27 en 4 en op de lengte van 55. 53.

Januari 1689.

Saturdag den 1 Januari smorgens met een betrokke lugt wind en weder als vooren; dien nag t hadden wij t van de wal af geleid, tegens den dag liepen wij weder na de wal, kregen hem met den dageraad

weder in t gesigt, liepen daar weder langs heen. Hier liep de wal Z.Z. Wt. en onse cours Z. ten Wt. en Z.Z.Wt. langs de wal loopende tot omtrent den middag, hier scheen een gat te zijn en wij het land niet dervende naderen vermits de leger wal wat verder vertierd zijnde sagen wij dat het leeg land was daar wij den 31 December voor gewend waaren, dierhalven was onse gissingh en cours te vergeevs, alsoo de stroomen ons om de N.Ot. gevoerd hadden soo dat wij waren op de Z.Br. van 27. 10 en op de lengte van 55. 50, de wal sigh Z.Z. Wt. strekkende maar haar inbogt was wel op de 6 mijlen 1¾ mijl. Nademiddagh wast nog heel stil, dreven nog heen en weder; tegens den avond leijde wij t van de wal, dreven den nagt weder in stilte tot des anderen daags.

Sondag den 2 do. smorgens met grauw weer en een donkere lugt met stilte; tegens den middag begon t wat later op te koelen dog variabel, gisten ons op de Br. te sijn van 27. 52 maar wel wetende an t land als dat wij soo veel niet vertierd waren, soo bevonden wij ons smiddags op de Z.Br. van 27. 17, soo dat wij 45 mn. Nl. waren als wij gegist hadden; stelden ons dierhalven op de L. van 55. 37 de wal Wt. waards van ons af zijnde naar gissingh 4 mijl. Het land is hier met zandduijnen langs heen en overal met groote witte vlekken; de duijnen sijn niet seer hoogh, de wal strekt sig hier meest Z.Z.Wt. en N.N.Ot., het is een schoone en gladde kust sonder klippen; tegens den avond gisten wij ons omtrent op 28 gr. te zijn en wij geen gat vermoedende volgens het uijtwijsens des caarts staken derhalven bij, lagen t van de wal in zee, tegens den morgen het land weder in t gesigt hebbende.

Maandag den 3 do. smorgens met mooij weer en een N.Ot. wind, kwamen weder bij het land alwaar wij des anderen daags waaren vandaar vertrokken; kwamen voor een inhammetje het welk een gat scheen te zijn, leggende op de Z.Br. van 28. 0 gr. het welk in de kaart getekend staat voor een bhaijtje met een eijland, tgeen wij heel contrarie bevonden hebben want hier inloopende so bevonden wij dat het maar een inhammetje was, loopende N.Wt. in en is van binnen met sandstranden vol droogtens; het selve is in de mond 8 vaam diep en langs de wal omtrent 1½ mijl van deselve is het heel stijl soo dat wij met onse voortgang geen grond gooijde. Desen inham dan wel besien hebbende en met malkanderen eendragtelijk geresolveerd van daar onse cours te stellen vermits het hier niet raadsaam en was om langer te blijven, stelden derhalve onse cours wederom langs de wal; an de Z.sijde van dit inhammetje strekt sig een kleen sandreefje

omtrent een gootelingsschoot van t land; smiddags bekwamen wij de Br. van 26. 25., tegens den avond wierd wat stil, stelden onse cours Z.Wt. ten Z. lieten t dien nagt soo voort staan met stilte.

Dingsdag den 4 do. smorgens met mooij weer lagen nog in stilte en dreven, konde ter nauwernood het land sien, stelden dierhalven ons cours weder naar de Wt. wal, liepen langs de wal. In de voormiddagwagt waarschuuwde den quartiermeester Willem Christiaense onse schipper als dat hij meenden het land te sien alwaar hij sijn schip verlooren hadde, daar wij tegens den middagh kwamen, gisten ons op de br. van 29. 28, de gegiste cours en verheid Z. Wt. 4 gr. Z. 21 mijl maar smiddags hoogte genoomen hebbende bevonden wij ons op de breete van 30. 1 soo dat wij wat Z.ler waaren dan wij gegist hadden [1]); hier kwamen wij alwaar den voorn. quartiermeester sijn schip verlooren hadde mitsdien wij 2 mijlen N.N.Wt. naar de wal toestaken, lieten ons anker vallen op 10 vadem water, lagen regt voor t gat en regt voor een ronden hooge Hk. Dese Hk. was van ons Z.Z.Wt. 1/6 mijl; van dese Hk. strekt een rif met klippen Z. en N. alwaar de zee geweldig op anstoot, rontom dese Hk. leggen klippen die haar in zee vertoonen alsof t een schansje of borstwering was; ons anker in de grond leggende so sagen wij t volk op het land loopende en twijsende en vuurmakende, sonden dierhalven onse schuijt uijt en roeijden in Godes genade t gat in, bevonden op het droogste 2 vaam waater met het leegste water omtrent 3 uuren zijnde en twe dagen voor de volle maan soo dat wij het gat inkwamen met onse schuijt, kwamen binnen alwaar wij 2 Hollanders vernamen met een swart sijnde de bootsman [2]) en stuurman Jonge van Stavenisse, waren heel naakent behalven dat sij een linne broekjen anhadden, sprongen ten eersten in t waater. Bij ons komende soo kusten onse schipper en mijn, God dankende dat sij bij Christen menschen waaren; wij haar in de schuijt hebbende staken weder van de wal en gingen weder naar ons boord met groote verheugingh van ons volk. Die nagt bleven wij hier ten anker leggen met een Z.Z.Ot. wind die al vrij wat deurkoelden maar maakten geen slag van water mitsdien t een aflandigen wind was.

Woensdag den 5 do. smorgens met redelijk weer en een Z.Z.Ot. wind, bleven hier nog leggen tot het hoogste water hetwelk op desen dag nademiddagh omtrent ten 4 uuren was; tegens dese tijd soo ligten wij ons ankers lietent over bakboort vallen en dreven doen naar de wal want de wind wierd heel stil, lieten dierhalven ons anker

1) Vlak bij de Baai van Natal. Verg. 28 Januarie.

2) De bootsman heette Arij Kint, verg. 28 Januarie.

weder vallen en brogten een worp uijt die rekte tot over de bank; dit worp uijt zijnde brogten terstond nog een worp uijt tot op 2 vadem zijnde regt op de bank; dit werp uijt zijnde ging ons anker dat voor ons schip lag deur maar wij met ter haast daarbij zijnde haalden het werp thuijs en kwamen soo door Gods genade in dese haven met het hoogste waater omtrent ten 5 uuren, lieten ons anker vallen op 4½ vaam omtrent ⅓ mijl het gat in alwaar ons d' inwoonders met kragt an een lootlijn introkken. Tegens den avond ging ik met den bootsman van Stavenisse en onse quartiermeester Willem met den jongen van Stavenesse na haar logement; daar gekoomen zijnde so vonden wij daar nog 6 beesten die heel schoon waren, bonden der savonds een vast om tegens den aanstaanden dag te slagten; dien avond ging ik met haar na een negerije toe en aten wat melk en brood van het nieuwe koorn; bevonden dese luijden seer minsaam en beleevd dog en vonden geen de minste vrese Gods in haar.

Donderdag den 6 do. smorgens met mooij weer en een Z.Ot. wind; met het opgaan der son slagten wij een van de beesten tot ververscbing voor ons volk en stuurdent met de vrouwen naar ons boord; nademiddagh liet onse schipper al onse sieke an dese post brengen zijnde 4 int getal waarvan het volk er een in sijn hangmat boven droegh en naar dat denselven een halv uur of wat gelegen hadde so is hij overleden, hij was Claas geheten en storv nademiddag ten 2 uuren. Dese sieken dan hier met den sergeant en meester mitsgaders nog een man of twe om op haar te passen blijvende, begroeven sij des avonds den doode op dese berg [die] genaemt word d'Engelsche logie; tegens den avond ging ik met ons volk an boord nadat wij vers water gehaald hadden dat hier in groote kuijlen stingh en ons d' inlandsche vrouwen met groote potten an boord of in de schuijt bragten.

Vrijdag den 7 do. smorgens met moij weer en een Zl. wind labbercoelte; dien morgen kwamen d' inwoonders van de overzijde van de bhaij tegen ons schip over om te ruijlen met melk en pompoenen mitsgaders broot; men ruijld hier omtrent een mengelen melk voor 6 a 7 corallen soodat ons schip overal met melk stong en wij tot ons rantsoen in overvloede genoeg kregen, twee hoenders voor 6 a 7 corallen en voor 6 a 7 pompoenen 8 a 9 corallen soodat dese inwoonders liever corallen hebben dan kost, want men ruijld omtrent ½ pd. brood voor 5 a 6 corallen. Dien dagh liet onse schipper de kok met sijn gereetschap an land setten, latende al het vleesch braden omdat het te minder soude bederven vermits wij niet veel sout hadden; ten anderen so konden wij het van wegen de groote hitte niet goed hou-

den. Dien avond ging den bootsman van Stavenisse met den quartiermeester Willem Christianse weder naar onse sieken toe om met een des anderen daags na den koning te gaan om te sien wat daar te ruijlen viel.

Saturdag den 8 do. smorgens met redelijk weer en een Z.Wt. wind; dien morgen ging onsen bergwerker ook naar den koningh nevens nog een man en souden den bootsman met den quartiermeester bij de sieken vinden en alsoo gesamenlijk opgaan; onse sieken begonnen wat te verkomen, de inwoonders kwamen weder om te ruijlen met melk en broot; tegens den avond begon t wat hart op te koelen uijt den Wt. tot omtrent middernagt.

Sondag den 9 do. smorgens met mooij weer en een Ote. wind labbercoeltje; tegens den middag ging ik en den schipper met onse schuijt na boven om de sieken te gaan besoeken en soude het volk terwijl water halen; boven koomende soo vonden wij dat onse bottelier weder slimmer geworden was, den quartiermeester Erasmus was redelijk en den soldaat Jan Bekker was weder ingevallen. Na de middag gingen wij weder na ons boord, de wind begon doen uijt den Z.Wt. te waijen met een stijve coelte; die nagt bleev die wind soo door koelende tot des anderen daags.

Maandag den 10 do. smorgens met mooij weer en een Wt. wind topzeilscoelte; dien dag hier niet gewerkt dan dat de Engelse logie op de sieken gepast wierd, die nog al even eens bleven; tegens den avond liep de wind weder na het oosten en bleev soo dien gehelen nagt.

Dingsdag den 11 do. smorgens met een betrokken lugt; de wind uijt den W.lke hand met stilte; die morgen begonnen wij ander water te haalen als ons water t geen wij in de bhaij Rio de la Goa ghehaald hadden, niet veel dogt konde twee halve leggers te gelijk halen; dit water haald men omtrent ½ mijl van t galjoot alwaar t van d'inwoonders met potten an de schuijt gebragt werd, dit is seer goed water t geen in groote kuijlen staat t welk daar in regend, hier is in t gemeen het geheele jaar door water. De sieken wierden niet beeter, den bottelier wierd heel slegt, soo dat men van hem niets anders dan de dood verwagt; dien dag liet den sergeant een jarig kalv slagten voor de sieken en stuurden een bout naar boord.

Woensdag den 12 do. smorgens met mooij weer, de wind uijt den Wt.hand met een labbercoeltje; dien morgen ging onse schuijt weder om water om also twe togten s daags te doen, tegens den middag kwam onse mr. [1]) an boord om wat medicamenten voor de sieken,

1) Meester.

die soo hij rapporteerde nog niet beter waaren, maar wierden slimmer soo dat hij meester niet en meende den bottelier levendig te vinden, vervoegende sig met den eersten wederom na zijn hospitaal om daar alsvooren met den sergeant op de sieken te passen. Na de middagh ging onse boot wederom water halen, kwamen tegens den avond weder an boord met het hoogste waater en weder een parthije melk; tegens den avond ging ik op na de logie om een beest te slagten en in de rook te hangen.

Donderdag den 13 do. smorgens met grauw weer en een Sl.wind stijve topzeijls coelte; smorgens soo hingen wij het geslagte beest in den rook en kwamen d' inwoonders dien morgen weder an ons hospitaal met een weinig melk en brood; tegens den avond ging ik weder an ons boord om aldaar an den schipper te seggen als datter nog een man bij de sieken most koomen waaken en met een op t gerookte vlees te passen also t de honden anders bij nagt soude steelen; an de boord komende sond den schipper den soldaat Gerrit weder na de sieken toe met een drie a 4 van d' inwoonders.

Vrijdag den 14 do. smorgens met grauw weer en een Wl.wind met koude; dien morgen gong onse stuurman na boven om te sien hoe dat het met onse sieken al was, kwam tegens den middag weder an boord en rapporteerden als dat den bottelier Jacob Andriese overleden was, sijnde op den 13 des avonds omtrent ten 10 uuren gestorven; dese nagt heeft het redelijk weer geweest met wat regen.

Saturdag den 15 do. smorgens met mooij weer en een betrokke lugt, de wind uijt den Zl.hand met stilte; dien morgen kwam onse meester met het andere volk an boord dat des anderen daags bij de sieken gebleven was, rapporteerden an den schipper dat sij den bottelier des avonds te vooren begraven hadden en dat den quartiermeester Erasmus nog heel slegt was, gelijk hij ook simpel waar; dese nagt heeft het wat geregent.

Sondag den 16 do. smorgens met moij weer en een Ol. wind; dien morgen ben ik en stuurman Theunis en den stuurmansjongen van Stavenis overgevaaren, an de N.zijde van dese bhaij gaande langs strand om t selve te visiteeren; gingen omtrent 2 mijl langs strand heen, bevonden t selve seer stijl, dog altemaal schoone sandstrand en sonder klippen. Van dese Hk. daar ons galjoot lagh ongeveer 2 mijl vonden wij een riviertje dat in zee uijtliep en was van binnen met een kleen baijtje dog onbekwaam om in te koomen want het an de mond met een seer enge kil uijtliep. Hier een mijl opgaande soo vonden wij versch water en goed volk die ons ten eersten melk, voor

wat corallen gaven; van hier gingen wij het land door met 3 a 4 van d'inwoonders die ons de weg wesen en gingen al singende[1]) met ons langs de wegh tot an het galjoot, alwaar wij omtrent een uur voor sonsondergang kwamen. Tegen den nagt begon t wat te regenen met een Wl. wind tot omtrent te middernagt de regen begon weer wat op te klaaren; desen dagh kwamen onse landgangers wederom thuijs hebbende 8 dagen uijtgeweest, den berghwerker bragt wat steen mede met wat roode glinsteragtige sandsteen en hadden van t galjoot naar gissingh 4 a 2.5 mijl N.waard an geweest omtrent een parthije vlakke bergen die men op het galjoot sien kan; dese bergen sijn boven op seer vlak en even met schoon gras bewassen en goede aard dogh sonder volk.

Maandag den 17 do. smorgens met regenagtig weer en een Noordewind; de swarten kwamen wederom na ouder gewoonte an ons boord met melk en alsoo d'inwoonders van de andere sijde mede bij ons wilde koomen, soo gingen die somtijds wel met leeg waater over de bhaij en in het overgaan sijnder twe verdronken, te weten een man met een vrouwspersoon. Na de middagh begont weer wat op te klaren en de wind wat uijt de Wl. hand, maar tegens den nagt begon t weder te regenen tot den dageraad.

Dingsdag den 18 do. smorgens met regenagtig weer en een betrokken lugt, de wind uijt den Ol. hand; tegens den middag ging ik met onse schuijt na boven om wat water te halen en met een wat goed van t volk om tegens des anderen daags an boord te koomen; desen dag heeft onsen sergeant mede de koorts gehad.

Woensdag den 19 do. smorgens met redelijk weer en een Wl. wind; dien morgen kwam den quartiermeester Willem en den bootsman van Stavenisse met 3 koebeesten die sij geruijld hadden doe sij met onse bergwerker in t land waaren an ons boord, welk wij slagten; onse meester kwam mede an boord, rapporteerden als dat de sergeant en quartiermeester Erasmus nu wat beter waaren. Desen dag practiseerde onse schipper een dreg op onse schuijt van een ijsere hoepel met 4 ysere van t galjootstent.

Donderdag den 20 do. smorgens met mooij weer en een Ol. wind met stilte; dien morgen ging onse schuijt na bovenen om onse sieken te halen en voort het andere goed dat daar nog was; na de middagh ging ik an d overwal om te ruijlen, overkomende soo waren daar wel 100 inwoonders met melk, boontjes en hoenders soo dat ik omtrent

---

1) Vermoedelik een improvisatie over de komst der blanken.

een sak vol boontjes ruijlden en omtrent een halv aam vol melk, 10 a 12 hoenders en 16 pompoenen. Hier omtrent een uur geweest zijnde gingen wij weder naar ons boord; daar komende soo kwam onsen sergeant met het andere volk van bovenen met het goed; na de middag omtrent het hoogste water begon de wind wat door te koelen uijt den Ol. hand, waaren van meninge om uijt te lopen, maar also de wind contrarie was, so resolveerden wij om snagts de wind te verwagten, bleven dierhalven leggen.

Vrijdag den 21 do. smorgens met een betrokken lugt, de wind nog alsvoren met een topzeilskoelte; dien morgen ging onse stuurman Theunis met den bootsman Stavenes an de wal om te sien of sij geen kalv konden ruijlen voor de sieken en om met eene drie brievjes an de wal te bestellen bij een vertrouwt vrund, zijnde een inwoonder alwaar den bootsman en den quartiermeester Willem Christiansz. langen tijd gewoond hadden wel een jaar langh; en alsoo sij verseekerd waaren dat do. swart dese brievje wel bewaren soude. Tegens den avond kwamen onse maats wederom thuijs met een beest van omtrent drie jaaren, lieten t an de wal staan om des anderendaags te slagten; dese nagt heeft het seer hard geregend met een Ol. wind tot den morgen toe.

Saturdag den 22 do. smorgens met redelijk weer en een Wt. wind met slappe koelte, konden nog niet uijtkoomen vermits de stilte; dien morgen heeft onse schipper het beest laten slagten en een parthije daarvan laaten insouten, dit gedaan zijnde is hij met den sergeant an de oversijde gegaan om te ruijlen, alsoo d inwoonders daar wederom gekoomen waaren en na dat sij omtrent 2 uuren uijt geweest waaren soo sijn sij weder an boord gekoomen met hoenders en melk mitsgaders een partijtje pompoenen. Tegens den avond ligten wij ons anker om tegens den anderen dag beter klaar te zijn.

Sondag den 23 do. smorgens met mooij weer en een Wtke. wind; met den dag ligten wij ons anker en gingen onder zeil, stelden onse cours van onse plaats N. ten O. Als men dit gat uijtloopt soo moet men het land dat voor uijt leijd te weten de N.hoek van t land even bestevenen en houden U altijd digt an de oostwal en de wal niet nader koomende dan op 12 voet, want wij met het galjoot op 10 voet gestooten hebben dog weinig en als men het huijs en de buijtenste Hk. van t land die men verre siet regt over malkanderen siet en het buijtenste verste land N.N.Ot. van sig heeft, dan is men regt in t gat en men heeft 2 vaam water en als men tusschen de Z. wal en de groote klip regt door in de see siet, dan is men buijten op 3 vaam. Van hier

stelden wij onse cours Z.Ot. tot des smiddags, konden geen hoogte bekoomen vermits de donkere lugt, peilden de wal van ons N.Wt. ten W. omtrent 5½ mijl, lieten het soo voorstaan tot savonds tot datter 15 glasen uijtwaaren, hadden int ondergaen van de son het land nog gesien van ons af Wt.N.Wt. omtrent 10 mijl, wenden t doen weder na de andere sijde.

Maandag den 24 do. smorgens met redelijk weer en een betrokke lugt, de wind uijt den Nl. hand met stilte; met sonsopgangh sagen wij het land, stelden onse cours daar langhs heen; hier strekte sig de wal Z.Wt. en N.Ot. tot dat wij kwaamen omtrent de plaats alwaar Stavenis gebleven is. Hier kwamen wij omtrent den middag, konden geen hoogte bekoomen, gisten ons op de breete van 30. 28 en op de L. van 53. 42.; een uur na de middag liep de wind weder om de Z., mostent weder van de wal afleggen dog met stilte, des avonds in de eerste wagt begont wat op te koelen, liepen Z.Z.Wt. an en in de hondewagt Z.Wt.

Dingsdag den 25 do. smorgens met mooij weer en een O.lke wind, sagen het land westwaards van ons af omtrent naar gissingh 6 a 7 mijl van ons af, liepen doen west aan, maar int opgaan van de son wierd t heel stil; hier vertoonde hem het land met groote hooge bergen en tusschen beiden een kloov. Hier lagen wij en dreven in stilte, smiddags gisten ons op de br. van 32. 3. en op de lengte van 32 en 30; smiddags bekwamen wij de br. van 32. 14 en de L. van 52 en 30 volgens onse cours, hier strekte sig de wal Z.Wt. en N.Ot. Dit is hoog land met stompe bergen, hadden t land doen Wt. van ons af omtrent 12 a 13, stelden onse cours na de wal toe; tegens den avond begon t wat op te koelen, dreven langs de wal; hier bemerkte wij datter een geweldige stroom om de Z. gingh en liep wel 24 mijl in t etmaal.

Woensdag den 26 do. smorgens met grauw weer sagen t land, stelden onse cours daar langs heen met een labbercoelte soo dat onse seilen kwalijk dragen konden, gisten ons op de br. van 33 en 2 en op de L. van 50. 46. Dit was omtrent een rivier, sagen doen die groote klip A. omtrent 1½ mijl Wt.waard van ons alwaar t jaar te vooren het volk van daan gehaald wierd, kregen hier een storm uijt de N. hand, soo dat wij genoodsaakt waaren om een bijlegger te maken om alsoo omtrent dese plaats te moogen blijven, maar alsoo de wind en de stroom ons te sterk was soo raakte wij van de wal, meerder dan wij gegist hadden, daarom heb ik snaghts ten 11 uuren de br. van 33. 42 bekomen sijnde doen gedreven met het groot zeil en de fok 11½ mijl Z.Z.Wt. an en doen omtrent nog 3 glasen 1½ mijl, sijnde

13 mijl Z.Z.Wt. an en in de hondewagt dieselve cours 1½ mijl dat is te saamen 14½ mijl, zijnde doen op de br. van 33. 56; doender 3 glasen in de hondewagt uijt waren begon t weer af te neemen en de wind liep om de Ot., stelden dierhalven onse cours uijt last van den schipper N. ten Wt. en hadden de klip doen van ons af N. Ot. ten N. 14½ mijl; in de dagwagt stelden onse schipper de cours regt N. an tot den dag.

Donderdag den 27 do. smorgens met redelijk weer en een Z.Wt. wind, sagen t land stelden onse cours N. ten O. omtrent 1¼ mijl van de wal, sagen een Hk. voor uijt die de klip wel geleek van verre; een weinigh vertierd zijnde setten wij onse schuijt uijt, meenden alsoo an de voorsz. klip te roeijen maar wat nader koomende sagen wij dat het de klip niet en was, maar waren daar nog wel 8 mijl bewesten, stelden dierhalven onse cours langs de wal. Hier ging weinigh stroom maar wat verder koomende vernamen wij de stroom die sig Z.Z.Wt. an strekte en onse cours na de klip was N.Ot. ten N.; tegens den avond begon t wat te waijen met variable winden, dit duurden omtrent ½ glas, doen kwam de wind weder uijt den Wl. hand; eer t glas uijt was had men de wind Z.Wt., stelden onse cours N.Ot. ten O. sijnde een streek uijt de wal tot in de hondewagt, lieten t doen N.O. ten N. anloopen met topzeilscoelte. Hier ging weer soo een geweldighe stroom dat wij met al onse zeijlen niet meer dan 2½ mijl in agt glasen konden vertieren; dit lieten wij soo voortstaan tot s anderen daag.

Vrijdag den 28 do. smorgens met reedelijk weer en een Z.Wt. wind; smorgens als er drie glaasen uijt waaren in de dagwagt passeerden wij die voorsz klip, kwamen ten anker omtrent 1½ mijl beoosten deselve, regt voor een groote rivier alwaar t seer geweldig voor branden soo dat wij geen kans sagen om daar in te koomen; hier ten anker koomende setten wij terstond onse schuijt uijt om het volk te haalen, roeijden naar de wal met 6 man. Omtrend de brandingh koomende soo liete wij een dreg vallen en den bootsman Arij Kint (sijnde die wij den 4 an Terra de Natal verlost hadden) swom door de brandingh an de wal met een brievje om an de Hollanders te laten behandigen, t geen terstond door de inwoonders (naar dat haar selve van den bootsman belast was) volbragt wierd, waarop de bootsman wederom na de schuijt geswommen is, koomende terstond wederom an boord en sulx den schipper rapporteerende als dat het volk daar terstond soude koomen, want sij omtrent drie uuren van daar woonden en vermits denselven ten 2 uuren omtrent naar de middagh daar kwamen, is de schuijt wederom na land gestooken; al eer die an

de brandingh kwam soo kwam een van t volk haar in t gemoet swemmen door de brandingh, sijnde een oud man met namen Paij Isak, maar den anderen dervde niet door de brandingh gaan, bleev dierhalven hier an de wal staan op conditie als dat wij hem van die groote klip souden koomen halen alsoo daar beter gelegenheid voor hem was om door de branding te koomen, waarop de schuijt weder na boord gegaan is, brengende dese oude man meede, die soodra hij na boord kwam God dankte, ons rapporterende alsdat twee van t volk die bij haar geweest waaren den 1 Januari haar cours gesteld hadden om naar de logie te gaan, alwaar den bootsman en den jongen van daan gehaald hadden. Middelerwijlen begon het tegens den avond wat deur te koelen soo dat wij genoodsaakt waaren ons anker te ligten en in zee te loopen alsoo des anderen daags weder bij de klip te sijn; snags begon het hart te waijen dat wij een bijlegger mosten maken om also niet te veer van ons bestek te raaken; naar de middag staaken wij weder na de wal, kwamen met sonsopgang weder op onse oude plaats.

Saturdag den 29 do. smorgens met sonsopgang kwamen wij weder op onse oude plaats, konden niet boven de klip koomen vermits de harde wind die nog al uijt den Z.Wt. woeij, moesten het weder van de wal afleggen; tegens den avond kwamen wij weder an de wal en dat beneden de voorsz. klip, hadden die van ons af Wt. ten Z., mosten weder van de wal vermits de harde zee, staaken weder in zee tot s anderen daags smorgens.

Sondag den 30 do. smorgens met sonsopgang, de wind wat uijt den Ol.hand, staaken weder na de wal; doender drie glaasen omtrent uijt waaren in de dagwagt, sagen wij de klip, stelden onse cours daar weder na toe, kwamen daar omtrent als er 6 glaasen uijt waaren in de dagwagt. Hier koomende staken wij eersten bij: bleven soo onder de wind leggen, setten terstond onse schuijt uijt om te halen, de schuijt an de branding komende soo lieten sij haar vallen en den voorsz. bootsman swom hem met een lootlijn tegemoet, hij dit siende begav sig mede te water tot dat de selve op 2 schuijtlengte bij malkanderen waaren t geen wel in de grootste brandingh was en vermits daar doen ter tijd wat hart an branden, keerden den geblevene weder na de wal, dorst sig niet verder betrouwen; den bootsman dit siende riep tot hem dat hij nog maar een weinig nader bij soude komen maar hij ter contrarie keerden sig weder na de klip en daar gekoomen zijnde soo wenkten hij als dat sij maar souden voortgaan waarop den voors. bootsman weder na de schuijt geswommen is, koomende

terstond weder an boort en oversulx met schrijende oogen verhaalden ; wij hier niet langer konnende gaande houden vermits d' harde Ol. wind en de stroom, setten onse zeilen weder bij en lietend voor de wind heen loopen, sagen geen middel om hem daar van daan te haalen, alsoo dese wal overal met een stene rift beset is, daar de zee geweldig op brand ; smiddags bekwaamen wij de br. van 33.23 en L. van 50.0 waren omtrent 1 mijl van 't land, hadden wij de klip van ons O.N.O. 10½ mijl soo dat dese klip omtrent 33.0 br. en 50.45 L. leijd, soo seijlde wij van de klip langs de wal, in passant sagen wij 4 rivieren maar geen van alle bekwaam om in te loopen ; tegens den avond sagen wij nog so een groote klip die wij passeerden ; in t ondergaan van de son begon de wind overhand an te nemen, de son onder zijnde sagen wij een eilandje dat op d' Ot.Hk. van de bhaij de la Goa lag, hier moesten wij met een halve storm voorbij, de stroom setten ons seer geweldig voort, setten het dese nagt seer geweldig heen Z.Wt. tot s anderen daags.

Maandag den 31 do. smorgens met redelijk weer, den wind uijt den Ol. hand met stilte topseilscoelte, smiddags gisten ons op de br. van 30.37 maar hoogte genomen hebbende soo bevonden wij ons op de br. van 35.1 en op de lengte van 46.54, konden seer kwalijk het land sien, lietent dierhalven voortstaan ; des snagts begon t weer wat af te nemen, de wind schoot uijt de Wl. hand met stilte, soo dat wij dien nagt mosten wenden.

Februari 1689.

Dingsdag den 1 Februari. smorgens met mooij weer en een Z.Ot. wind slappe topzeilscoelte, hadden onse cours Wt.N.Wt., smiddags gisten ons op de br. te zijn van 34.53 vermits onse cours volgens ons compas Wt.N.Wt. was maar smiddags hoogte genomen hebbende bevonden ons op de br. van 35.17 soo dat wij bemerkte dat ons de stroom om de Z. geset had, behielden onse cours tot des avonds, snags stelden wij onse cours Wt.N.Wt., tot des anderen daags stijve topzeilscoelte.

Woensdag den 2 do. smorgens met deijsig weer konden geen land sien de wind als vooren, tegens den middagh begon t wat te klaaren, sagen 't land maar konden geen bescheijd daarvan sien; omtrent middag zijnde kwamen digt an de wal voor een baij daar t van binnen in branden, de bhaij was met vlakke hoeken en liep omtrent ½ mijl diep in t land en geen beschutting voor enige schepen so men konde sien ; op de Wt.hoek van dese bhaij strekt sig een rift omtrent ¼ mijl uijt Z.Ot. in zee en langs de wal leggen over al klippen, meende dit

de Visbaij te zijn, hadden geen kennis an t land liepen dierhalven voorbij, gisten ons op de br. van 34.24 naar dat wij in dit etmaal naar gissing geseild hadden Wt.N.Wt. 1/3 streek Wt. 1. 43 mijl, liepen dicht langs de wal heen, hier strekten hem de wal Wt. ten N. overal met klippen daar de zee seer geweldigh op anstiet beseth, tegens den avond stelden onse cours Wt.Z.Wt. om alsoo des nags van de wal bevrijd te zijn, lietent dien nagt soo voortstaan tot smorgens.

Donderdag den 3 do. smorgens met mooij weer en een Z. wind waaren nog omtrent de wal, mostent bij de wind overhaalen om boven den Hk. van t land te koomen alsoo het land hier met een groote Hk. om de Z.Wt. uijtstrekt, tegens den middag kwamen wij bij een grooten inbogt, op de Wt. leid een groote rif daar het geweldig op brand Z.Z.Wt. in zee strekkende, hier liepen wij soo digt an, dat wij er voor mosten wenden, dit was op den middag, gisten ons op de br. te zijn van 34.36 maar hoogte genomen hebbende, bevonden wij ons op de br. van 34.46 soo dat wij 10 mn. Nlr. waaren dan wij gegist hadden, noemde dierhalven dit rif het rif van Soelendal, leid op de Z.br. van 34.46 en op de L. van 41.32. mn.; smiddags liepen wij Wt.Z.Wt. an tot digt an t rif dat omtrent an de Hk. van Anguillas leid, hier wenden wij voor tot 3 glaasen in de eerste wagt, wenden t doen weder over d' andere boegh, konden doen boven t rif zeilen, lieten t doen weder Wt. ten Z. anloopen tot s anderen daags smorgens.

Vrijdag den 4 do. smorgens met redelijk weer de wind uijt den Z.O. liepen doen Wt.N.Wt. an, hier was een grooten inbogt wel van 6 mijl, liepen hier langs tot dat wij de Ot.Hk. van de caab Fals sagen, sijnde dit omtrent den middagh, gisten ons op de Br. van 34.58 maar smiddags bevonden ons de br. van 34 en 43, hadden doen de Ol.Hk. van de caab Falso van ons N.Wt. naar gissingh 6 mijl, stelden doen onse cours Wt. ten N. an langs de wal; tegens den avond liepen wij wat van de wal om also van deselve bevrijd te zijn, settent tegens den dag weder naar de wal.

Saturdag den 5 do. smorgens met moij weer met stilte sagen t land sijnde d' Ot.Hk., van Caab Falso; tegens den middag begon t wat door te koelen uijt den Z.Ot. topzeils coelte, liepen langs de wal Wt. ten N. tot dat wij savonds kwamen voor den Hk. van den Houtbhaij, hier wierd heel stil lagen den gehelen nagt hier te drijven in stilte met mistig weder, hieldend het soo af en an de wal.

Sondag den 6 do. smorgens met mooij weer lagen nog al in stilte

en dreven, waaren doen regt agter den Leeuwenstaart, schokten soo met de vloed het gat in tot dat wij kwamen op de Hk. van de duijnties alwaar ons de Z.wind diende, liepen doen op 3½ vadem ten anker op de rhede an Caab de Bon Esperance.

Men was voor een spoedige hervatting van de tocht. Heren Zeventien schreven 3 November 1690 naar de Kaap: 1)

De reyse van 't galioot de Noord beoosten de Caep, desselfs ondervindinge aen Rio de la Goa, wat slagh van menschen, vrughten, aert en boomgewassen daer sijn, voorts bestiael, hout en anders, met het geene van desselfs verder verright en is geweest, hebben wij daer in mede vervath gevonden, waer van men sigh in voorvallende gelegentheden sal kunnen bedienen en ten nutte laeten strecken, verwondert sijnde dat men tot nogh toe soo onkundigh van de gelegentheden dier landen en der selver vrughtbaerheijt is geweest, daer wij soo lange jaeren onse residentie aen de Caep hebben gehadt en soo veel toghten om de oost gedaen, buijten dat door die van de Noord, daer mede in ladingh leggende, gevonden sijn een Engelsch en een portugees scheepje, wat deselve van daer gehaelt hebben en hoe die haere reijse hebben kunnen goetmaecken wilden wij wel, naespeurlijck sijnde, te weete komen.

Hier volgen de meegegeven instructie en het verslag over de reis en het vergaan van de Noord.

Instructie waarna sig Pieter Jansz. Timmerman en verdere officieren bescheiden op s Comps. galjoot de Noord gaande van hier na de bhaijen Natal en de la Goa, hun sullen hebben te rigten. 2)

1. Soo haast dese Ul. ter hand gesteld en weder en wind bekwaam sal zijn, sullen Ul. hun anker hebben te ligten en onder seil te gaan en in de bhaij Falso ter gewoonlijke plaatse het galjoot de Noord te kielhaalen en schoon te maaken om op t spoedigste daar van daan hun reis na de bhaij Natal te vervorderen.
2. Ter plaatse voorsz. gekoomen zijnde sullen Ul. bevlijtigen kondschap t erlangen van t overschot des volx van de gestrande fluijt Stavenisse en t selve tragten te bergen.
3. En ingeval t gebeuren mogt dat d' ingesetenen van terra de Natal met voordagt de komst van t galjoot an t volk van Stavenisse kwaadaardiglijk wilden verholen houden, soo sullen

1) Kol. Arch. No 460 in dato. 2) Kol. Arch. No. 4004.

Ul. ten bekwamer tijd somtijds een canonschoot doen, om daar door t selve van Ul. komst te verwittigen, dog moeten Ul. verdagt sijn dese zeinschooten onder t voorgeven van dese engeene reden te bewimpelen om d' inlanders geen schrik an te jaagen en Ul. afkerig bij haar te maaken.

4. Wel tijgekaveld hebbende sullen Ul. met t opperhooft of soo genaamde Ingose [1]) in onderhandeling treden om van hem voor coralen cooper en ijserwerk en wesmeer van dien luijden gading is plegtelijk voor d' Ed. Comp. de bhaij Natal met t naast gelegen land te koopen en van de koop en overdragt acte in communi et solemni forma voor gecommitterdens uijt den scheepsraad en door den persoon van Laurens van Swaanswijk gesz. te passeren en den voorsz. Ingose met eenige sijner naadste verwanten deselve te laten teikenen en wel te letten dat men in d' acte de koopmanschappen voor de welke de bhaij en t angrensend land gekocht word niet anders dan in generale termen anhaale en dat t bedraagen van deselve tot op negenthien of twintig duijsend guldens getaxeerd werde.

5. Dit verrigt hebbende sullen Ul. de wal langs loopen en tragten de bhaij de la Goa op 33 a 34 gr. suijder breedte geleegen te bestevenen en te letten of voor desselvs mond volgens t voorgeeven der portugiesen en derselver caarten een ronde sandplaat legt en vervolgens deselve nauwkeurig te bepeijlen en door den quartiermeester Corn. Heeremans in een caart te doen brengen.

6. Omtrent t bergen van t agtergebleven volk van Stavenisse en t koopen van dese bhaij sullen Ul. deselve voorsienigheid gebruijken alshier booven in den articul 4 staat angehaald en overal tragten s Comp. belangen en Ul. pligt uijtvoeriglijk te behartigen en op alletgunt enigsins voordelig zijn kan en anmerkens waardigh is goede agt te neemen en t selve den persoon Laurens van Swaanswijk in t dagregister bij geschrivte te doen vervatten.

7. Verders sullen Ul. de provisien, koopmanschappen en wesmeer Ul. toevertrouwd word sorgvuldiglijk te raade houden en omtrent de seilaas ordre Ul. an t dagregister in den lestleden en jegenwoordigen jare in 't galjoot de Noord gehouden in alles na zeemans gebruijk gedragen, t welk Ul. ten dien einde nevens desen originelijk mede gegeven word.

---

1 N'Koos = heer.

8. Ook word Ul. behalven dien ter hand gesteld een bewarigd afschrivt van d instructie an t galjoot de Noord op sijn laatste togt den 15 Octobris 1688 bij ons overreijkt, dewelke wij Ul. beveele in allen deelen voor sooveel met desen niet komt te strijden gehoorsaamst t agtervolgen, ende selve te houden als of van woordt tot woord in deesen geinsereerd was.

9. Bij voorval van saaken, die rijpelijk overlegt moeten wesen en die raadspleging vereijschen, sal de schipper Pieter Jansz. Timmerman den scheepsraad doen vergaderen en in denselve preesideren en bij aldien de stemmen komen te staaken twe stemmen hebben. Naast hem sal volgen Laurens van Swaanswijk, die geduurende de reis de plaats van boekhouder sal bekleeden. Naast desen sal volgen de stuurman Theunis Gerbrandsz. van der Schellingh. Ten vierden sal de quartiermeester Cornelis Heeremans als stuurman sessie nemen. Ten vijfde Jan van Aaken, die als teikenaar van alle gedierte, gewassen en wesmeer anmerkens waardig is, mede gaat.

10. En eindelijk opdat Ul. voorspoedigh moogt vaaren en an onse verwagting voldoen soo beveelen wij Ul. seer ernstelijk God als den gever alles goeds, onophoudelijk voor oogen te houden en hem vieriglijk s morgens en savonds in den gebede opentlijk en na s scheepsgebruik an te roepen opdat sijn vaderlijke hand Ul. overal geleide en na verrigter saak in de bhaij de la Goa Ul. met geluk en goede verrigting daarvan daan herward voorspoedig voeren en dat wij gelegenheid hebben een ieder van Ul. na verdienste te beloonen, Vaarwel ter wijtblijven.

Onderstond: Ul. toegenegen, was geteekend S. van der Stel.

In margine stond: In t casteel de Goede Hoop den 24 Octobris 1689.

Concordat
J. G. de Grevenbroek
secrts.

Verhaal van Theunis Gerbrantszn van der Schelling, geweesen stuurman op 't gestrande galjot de Noord. Nopende desselfs jongste togt en hoe 't is komen te verongelukken. [1])

Het galjot de Noord den 26en October 1689, uijt de Tafelbay zeil

1) Kol. Arch. No. 4006.

gegaan zijnde, ten eijnde om volgens bij geschrivte en monde gegevene instructie in de Bhay Falso sig schoon te maaken en te kielhaalen, en vervolgens daar vandaan sonder tijd versuijm sijn reis na de bhay Natal voor te setten. Maar al te harde S.O. wind en tegenstroom ontmoetende, wierd genoodsaakt den 30 d°. 's avonds in de Saldaigne [1]) ten fine voorsz. in te loopen : En naar dat 't sig schoon gemaakt hadde, ging het den 12 Novembs wederom onder seil, en kwam den 4 xbris voor de Bhay Natal en 's daags daaran behouden daar binnen.

Hier trof men an drie man, te weeten : Jan Claaszn Ruijver van Delf, Jan Reneveld van Amsterdam, Jan Elders van Rotterdam, matrosen bescheiden geweest op de fluijt Stavenisse, by dewelke sigh onthield een caffer, gebooren in de Magooses [2]) na gissing 20 jaaren oud ; de welke onder 't geleide van Jan Elders uijt sijn vaderland, wel honderd mijlen van de Bhay Natal geleegen vrijwillig en na lang smeeken en anhouden medegegaan en daar gekoomen was, om met hem een en deselve fortuijn te loopen.

Nadat men hier de Bhay Natal en eenigh omleggende land van den kooningh of opperhoofd dier landen plechtelijck ten behoeve van d' E. Compagnie gekogt en dat op drie verscheide plaatsen op 't strand 's Compagnie's waapen in houte paalen gesneden, opgeregt hadde, is 't galjoot den 11 January t zee gestooken. Den 12e d°. overleed Jan Reneveld an een kwijnende siekte, daar hij ruijm een jaar angegaan hadde.

Den 15 d°. kwam 't galjot in de soogenaamde Bhaij de La Goa, dog liet 't anker niet vallen, hoewel de grond goed bevonden wierd, en bleev dien nagt onder seil, dewijl 't geen bhay maar enelijk een bogt is, onbekwaam om schepen te bergen, dewelke voor de volle zee openlegt. In 't midden van dien 3 à 4 wakende klippen en ruijm sooveel in desselvs mond leggende.

's Anderen daags den 16e d°. tegens den middag ging men uijt de bogt de la Goa met een O.wind, stijve topseils koelte W. ten Z. in zee. 's Avonds de cours om alle vuijligheeden te booven te loopen W.Z.W. stellende in verwagting met alsulke voortgang in korten de caab der Goeder Hoope te sullen beloopen, maar na gissing 14 mijlen van de westhoek de La Goa geseild hebbende, kwam men in 't derde glas van d' eerste wagt en tusschen 9 en 10 uuren 's avonds te stooten op een klippig rif, 't welk wel een vierendeel mijls verre van de

---

1) Saldanha baai.

2) Amaxora.

vaste wal in zee uytsteekt, en bij laag waater meerendeels drooglegt.

Cornelis Heeremans als stuurman hadde de wagt, en schipper Pieter Janszn Timmerman lam en siekelijk van lichaam, was pas een glas te vooren nog boven geweest, dog niet konnende de koude verdragen, was na beneden en ter kooy gegaan, als juijst 't galjot voorwinds met volle seilen, zijnde de wind nog oost en stijve topseils koelte, en de breefok op d' uijterste hoek van 't voorsz. rif bijna hoog en droog kwam sitten, 't welk anstonds lek en in 't ruijm vol waater geloopen zijnde, sogt ieder sijn lijf te bergen over de klippen. 's Anderen daags den 17 January keeren weer na 't wrak uijt 't welke men enig geweer, kruijt, en loot met weinig spek, vleesch en boontjes en wes meer ligt doende. 't Selve den 20 d°. springen, maar alsoo 't seer hegt en weinig kruijt daar in was viel enelijk de besaansmast en de bakboords sijde in zee. Uijt het seijl van de besaan hadde men op 't strand 's daags na geledene schipbreuk een tent opgeslaagen, onder dewelke men tot den 23ᵉ d°. bij malkanderen bleev en gins en weer Inlanders en leevensmiddelen gesogt en niet gevonden hebbende, besluijt men ten selvigen dage eer alle proviand kwam op te raaken, met alle man op te breeken, en soomen best konde an de Caab te koomen, zijnde in alles 18 koppen stark en met 8 snaphaanen en 6 pistoolen gewapend; hebbende den 21 d°. de son in 't opkoomen op 't strand gepeild, en de miswijzing bevonden te wesen 16 gr. en 44 minᵗ. N. westering, leggende op 20 gr. N.W. Dus dan, over stijle bergen en door naare wildernisse sonder een mensch an te treffen, tot den 29 January met malkanderen gemarscheerd hebbende, kwam men voor een breede rivier die door twee seer hooge en stijle bergen in de Mosselbhay loopt. Voor dese rivier stiet men 't hoofd en konden deselve niet overkoomen, dan twe matroosen, te weeten Jan Claaszn Ruyver en Jacob Swart.

Den 31 January gevonden hebbende een bekwamer passagie, raakte men met alle man over de voorsz. rivier, doen ging de stuurman Cornelis Heeremans met negen man 't strand langs onder afspraak en belovte vooraf te gaan, om bijaldien hy enige Inlanders of corallen antrof, d'agtergeblevene aldaar in te wagten en hun Hottentots te gemoed te sullen stuuren, om sodoende wederom bij malkanderen te koomen, alsoo 't haar verveelde in geselschap van hun schipper te gaan, de welke wegens siekte en lammigheid niet wel met hun over wegh kost.

Den 3 Febrʸ. kwam de schipper met sijn bijhebbende vijff man voor een rivier, an de overkant van dewelke sij Cornelis Heeremans met

sijn voorsz. manschap sagen, malkanderen met vuuren en zeijnschooten waarschuwende. Cornelis Corneliszn. Visscher swom anstonds tot haar over en kwam wederom terugge, nadat hij se gevraagd hadde of er kans was om met hun schipper en sijn verder geselschap bij haar te koomen, waartoe sij beloovden haar best te sullen doen.

De schipper haar tot den avond van den 4 d°. afgewagt hebbende, vernam niemand, also sij tegens 't gegeven woord vertrokken waren. Dies halven doende een boom in twee stukken kappen en daar uyt een vlot maaken, soo raakte hij nog nevens sijn geselschap met sonnenondergang over, alwaar se haar uijtrustende tot den 6 d°. verbleeven, begeevende hun 's morgens wederom op reis, nadat se enigen voorraad van gekookte mossels hadden opgedaan.

Den 13 d°. uijt de Mosselbay geraakt zijnde, besloot de schipper landwaard in te steeken.

Den 15 anvolgende ontmoet hij vijf Hottentots, dewelke niet bij hem begeerden te blijven, maar gingen strandwaard voort; enelijk wesen sij hem an den weg dien hij houden most, om bij volk te koomen, dies op hun seggen voortgaande kwam hij voor een seer hoog gebergte, 't welke hij niet konde overkoomen, oversulcx keerde hij weder na 't strand.

Den 16 d°. 's avonds in een bosch komende hoorden daar volk singen, op welk geluijd de schipper sijn stuurman Theunis Gerbrantszn. met den bootsman na derwaard sond, dewelke drie Hottentots met twe harer wijven bij hem bragten, die met sijn byhebbende volk tot haar negerie nog dienselven avond inkeerde, alwaar men voor 3 à 4 tinne knoopen weinig honing ruijlde, krijgende van haar waater om te drinken en vuur om haar daar bij te warmen, also 't 's nagts bitter koud was.

Den 17 d°. 's morgens een schaap van dese Hottentots tegens een stucq kooper geruijld hebbende, en terwijlse besig waren om 't selve te kooken en gaar te maaken, wierdense onverhoeds van dese Hottentots overvallen, mishandeld en van al 't haare beroovd en moedernaakt uijtgeschud, en terwijl de Hottentots doende waaren den buijt te deelen, verkroopen se haar in een naastgelegen bosch, in 't welk se haar wederom met hun vijven bij malkanderen versamelden, zijnde Dirck Janszn Klomp onder de Hottentots blijven leggen, moogelijk dewijl hij al te hard verwond, sijn makkers niet kost volgen. Een tijd lang dan hem te vergeevs ingewagt en gesogt hebbende, soo wierd de schipper met sijn volk te raade nogmaals na 'tstrand te keeren, alwaarse haar met weijnigh mossels en klipkoussen iets

gestarkt hebbende, gingen se onder een boom tusschen de klippen vernagten.

Den 18 d°. 's morgens geen kans siende op een barre strand lang te konnen bestaan, sonder van honger, dorst en koude te vergaan, sloegen se te saamen den weg in langs 't strand, maar voor den middag ontmoetende dwars in haar weg een hooge en steile klip en de schipper geen moed nog kragten hebbende om denselve te booven te komen, soo nam de stuurman Theunis Gerbrants met den bootsman Cornelis Corneliszn Visscher en Samuel Davidszn jonge, hun afscheid van den schipper, die magteloos met sijn jonge Jurrian Hendrikszn van Harlingen op 't strand bleev zitten. Sij dan met hun drien tot den 27 Febr^y. over bergh en dal door bosschen en wildernis sonder de minste spijs dan eenige wilde worteltjes te nuttigen gesworven hebbende, bleev de bootsman voorn^t ook kragteloos op weg leggen, en sij met hun beiden voortgaande 't best se konden, raakten nog dienselven avond in een coral van de Cauwers Hottentots alwaar 's anderen daags capitein Dorra, bij ons Claas genoemd, hoofd der Sousequase Hottentots haar kwam vinden, die hun anstonds vleesch en melk tot spijs, en vellen om haar te dekken verschafte, gevende ordre an de Cauwers haar beide wel t' onthaalen en 't agtergeblevene volk op te soeken, en dat se hun beide 's anderen daags bij hem in sijn tent, twe mijlen daar vandaan gelegen souden brengen, alsoo se wegens swakheid dien dagh niet voort konden. Sij dan den 1 Maart bij capitain Claas gekoomen zijnde, en hem omstandigh hun wedervaaren verhaald hebbende, sond hij nogmaals wijd en sijd volk uijt om den bootsman en de verdere manschap van 't galjot de Noord op te soeken, dog tevergeefs, angesien se niemand vonden; middelerwijl schafte cap^tn Claas lustig op, sulx sij hun kragten allengskens weder begosten te krijgen.

Den 31 Marty braken sij met cap^tn Claas op en trokken met hem na de Hessequase Hottentots om aldaar voor d' E. Comp. groot en klein vee, als ossen, koeijen en schaapen tegens tabaq te ruijlen, gelijk hij jaarlijx gewoon is te doen.

Den 7 d°. vervoegden haar daarbij hun Jan Claaszn van Delf gewesen matroos op de gestrande fluijt Stavenisse, gelijk gesegt is, mitsgaders Jacob Swart, beide heel en dal uytgeteerd en door de Houteniquas tot op 't hemd toe uytgeschud.

Den 17 Marty met hun vier Nederlanders onder 't geleide van cap^tn Claas voorn^t an de Breede rivier gekoomen zijnde, vonden aldaar ses Caapse vrij luijden met drie wagens, die haar met zeekoe-

spek, brood en sout mildelijk te hulpe kwaamen en door welkers raad captu Claas de voorn. vier man na de Caab de Goede Hoop onder 't geleide van drie sijner Hottentots van geweer, gekookt spek en vier levende schapen versien opsond, alwaar se door Gods genade den 27 Marty gesond gearriveerd zijn.

Dit bovenstaande verhaal verklaare ik ondergeschreeve Theunis Gerbrantsz van der Schelling, stuurman in dienst der E. Compie, bescheiden geweest op 't galjoot de Noord met d' opregte en sincere waarheid overeen te komen, onder presentatie 't gunt voorsz. staat ten allen tijde des versogt zijnde met gestaanden ede te sullen bevestigen. Aldus gedaan ter secretarie in 't Casteel de Goede Hoop den 8e April 1690, ter praesentie van H. Persijn adsistent, en George Albrecht Maxen soldaat, beide in dienst der E. Compie hier bescheiden die de minute deses als getuijgen nevens den comparant en mij secretaris hebben onderteikend.

Het voorsz. verhaal den geweesen matroos op de gestrande fluijt Stavenisse, Jan Claaszn Ruyver van Delf, en met 't verongelukte galjoot de Noord van Terra de Natal onlangs geborgen, van woord tot woord wel en duijdelijk voorgelesen zijnde, verklaard hij sijne mannewaare woorden, al 't gunt daarin vervat en voor sooveel hij daar jegenwoordigh geweest is waar en waaragtig te zijn, onder praesentatie 't selve ten allen tijde des noods zijnde met plegtigen eede te sullen bevestigen. Dies ten oorkunde desen met eigen hand onderteikend, ter Secretarie in 't Casteel de Goede Hoop den 12 April 1690. Ter praesentie van Joan Blesius winkelier, en Jacob Joppe equipagiemeester, beide in dienst der E. Compie hier bescheiden, die de minute deses als getuijgen nevens den comparant en mij secretario onderteekend hebben.

Concordat
J. G. de Grevenbroek
Secretaris.

Begin 1690 maakte men zich aan de Kaap ongerust over de Noord. Vrijdag 24 Maart [1]) kwam er bericht uit Hottentots Holland dat de Noord gestrand was, vier mannen zich „an de Rivier sonder Eynd onthielden en niet wel kans sagen, om sonder onse hulp herwaard te komen, hebben sijluijden ten dien einde een Hottentot herwaard an afgevairdigd".

Izak Schrijver ging met 20 soldaten op zoek, waarbij zich ruim 10 burgers met 3 wagens aansloten. Ze hadden opdracht wraak te nemen indien

1) D. in dato.

mocht blijken dat een overval had plaats gehad. Naar de andere 14 man zocht de „Sousequase Hottentots Capn Dorha bij ons Claas genaamt" tevergeefs. [1])

In Holland was men over het gebeurde ontstemd: „Het galjodt de Noort is soo als het ons toeschijnt schandigh versuymt; had men 't loot en verdere voorsightigheyt gebruyckt, het soude ontwijffelijck niet voorgevallen of geprecaveert sijn geweest, de fiscael soude sijn actie daer over hebben gehadt indien den stuijrman en het volck dat haer daer van heeft gesalveert sulcken miserablen toght niet hadde genad, en soo veele daer van gansch ellendigh om 't leven waren geraeckt." [2])

De lust tot Oostkust-tochten was voor lange tijd verdwenen. Het werd eind 1705 voor weer een ernstige poging gedaan werd. Het relaas van de tocht van het galjot de Postlooper volgt hier. [3])

Dagregister gehouden in 't galjoot de Postlooper zeijlende van Cabo de Goede Hoop na Terra de Natal.

November 1705.

Vrijdag 20 d°. Van de morgen de wind N. labber koeltie haalden een anker thuijs, en het ander op en neer, omtrent middag ligten wij ons anker op, en gingen in den naame des Heeren onder zeijl, en lieten 't over staan na de oostwal toe met slappe koelte uijt den Noorden; omtrent de klokke twee uuren kreegen wij een lugje uijt den Z.Z.O., liepen onder 't Robben Eijland ten anker, om ons anker op te zoeken, dat wij den 10e deeser hadden laaten zitten, door 't breeken van 't touw, met een harde Z.O. wind, hadden 't huijs op 't eijland W.Z.W. en de blauwe berg O.N.O. ½ N. van ons. De diepte van 6½ vadem goede zandgrond. Van den avond met stilte. Van de nagt het lugje noordelijk.

Zaturdag 21 d°. Van de morgen zogten wij na ons anker, maar konden hetzelve niet vinden. De wind N. omtrent de clokke agt uuren ligten ons anker, en gingen onder zeijl, hielde af om tusschen 't eijland en de Leeuw deur te loopen, en onse aangenome reijse te bevorderen. Omtrent de middag de wind Z.W. labber, slap en stil; dreven tusschen 't eijland en de Leeuwestaart, en wierden door de deining na de Oostwal gezet. Omtrent twee uuren na de middag quamen wij bij ons verlooren anker ten anker, op 9½ vadem zand-

1) D. 27 April 1690.
2) Missive van Heren XVII naar de Kaap, 27 Junie 1691. — Kol. Arch. No. 460.
3) Kol. Arch. No. 4032, fol. 1093 et sqq.

grond, kreegen ons anker op de boeg, en korten bot van ons anker touw, om onder zeijl te gaan. Omtrent 3 uuren het touw op en neer staande, brak hetselve aan stukkent, zoodat wij het een voor 't ander moesten zitten laaten. Door de Z.O. wind die zoo sterk begon deur te koelen, deeden zien aan 't eijland met een sjouw, dat wij een anker verlooren hadden. Met zonsondergang pijlden 't midden van 't Robben Eijland O.Z.O. en de hoek van de Houtbaij Z. ten O. omtrent 3 mijlen buyten 't eijland van ons, hadden de diepte van 45 vaam waazige grond, stijve topseijls coelte, uijt den Z.Z.O. topz. in. Zetten ons bestek om van hier de afgevaaren plaats zoud zijn, dat is in de ronde kaart de Z. Breete van 33 gr. 24 minuten en Ooster lengte van 37 gr. 38 m. Van den avond in 't 5 glas van de eerste wagt, namen een rif op in 't zeijl en fok, onderzeijls koelte, koele zee. Van de nagt de wind Zuijder en Z. ten O. onderzeijl.

Zondag 22 d^o^. In de dagwagt nam de wind af. Maakten weer zeil. Van de middag was onse gegiste coers en verheijd van de afgevaaren plaats West 12 mijlen. De gegiste breete 33 gr. 22 min, en lenkte 36 gr. 40 m. de bevonden Z. breete 34 gr. 0 m. De wind Z. ten O, stijve topzeils coelte. Na de middag de wind Z. ten W. ½ Z.Z.W. topzijls coelte. Van den avond met het opzetten van de wagt lijden 't over met de steeven om de Z.O. De wind van den avond en van den nagt Z.W. ten Z. en Z.W. Z.Z.W. topzeils koelte en onderz., betrokken lugt.

Maandag 23 d^o^. Van den morgen de wind Z.Z.W. en Z. topzeil, onderzeil en stijve topzeilskoelte, wolkige lugt. Van de middag was onse gekoppelde koers van 't etmael en verheijd Z.O. 6 mijl. De gegiste Z. Breete 33 gr. 50 m. De wind Z. topseijls koelte. Leiden 't over met de steeven om de W.Z.W. Na de middag en des nagts de wind van 't Z.Z.O. tot het Z.Z.W. topzeils, slappe en labberkoelte, met opzette van de wagt leidend over met de steeven om de O.Z.O. betrokke lugt.

Dingsdag 24 d^o^. Van de morgen met zonsopgang peilden de Taaffelberg met een flinke O. ½ ten W. omtrent 10 à 11 mijlen van ons. Betrokke lugt en motregen. De wind Z.W. Labber en slappe coelte. Zaagen twee dratezen.[1]) Van de middag was ons gegiste coers en verheijd gekoppelt van 't etmaal Z.O. ½ Z. 7½ mijl. De gegiste Z.Breete 34 gr. 12 m. en lenkte 37 gr. en 23 m. De bevonden Z.breete 34 gr. 23 min. De wind W.Z.W. topzeijls labbercoelte, betrokke lugt met blenken. Nade middag de wind Z.W. bramzeijls koelte. Met zons-

1) Vermoedelik een schrijffout voor (al)catrazen: meeuwen (Kaapsche duiven).

ondergang pijlden de Leeuwenberg N.O. ende Z. hoek van de W. kant van de Bay Vals O. ten N. 14 à 15 mijl na gissing buyten de wal van ons, setten onse passer hier in de ronde kaart op de breete van 34 gr. 38 m. en lenkte 37 gr. 0 m.; naamen dit voor ons afgevaaren plaats. De wind W.Z.W. topzeijls labbercoelte, grauwe lugt, van de nagt weer en wind als vooren.

Woensdag 25 d°. Van de morgen de wint W.Z.W. en Z.W. topzijls koelten. Betrokke en wolkige lugt. Van de middag was onse gegiste coers en verheijd veranderd van de laaste pijling af Z.Z.O. ½ O. De gegiste Z. Breete 35 gr. 45 m. en lenkte 37 gr. 37 m. De bevonden Z. Breete 35 gr. 10 m. bevonden om de Oost gezet te worden. Leiden 't over met de steeven om de W.Z.W. De wind Z. stijve topzijls koelte. Het topzeijl aan stukkent, haalden de lappen weer binnen. Na de middag en van de nagt de wind van 't Z. tot het Z.O. topzeijl en topzeijls labber coelte. Helder en wolkige lugt.

Donderdag 26 d°. Van de middag was onse gegiste gekoppelde koers en verheijd veranderd Z.W. ten W. 13½ mijl. De gegiste Z. Breete 35 gr. 40 m. en lenkte 36 gr. en 42 m. De bevonden Z.Breete 35 gr. 24 m. De wind oost. Labber koeltje, heldere lugt. Naar de middag de wint van't O. tot het Z. De zon gepeijld in 't ondergaan. Bevonden 12 gr. 5 min. N.W. van den avond in 't vierde glas van de eerste wagt. Lijdend over met de steeven om de Z.O. de wind Z.W. Slappe topzeijls koelte. Heldere lugt.

(door een A.P.[1]) 12 gr. 15 m. Noord Westering.)

Vrijdag den 27 d°. Van de morgen de wind Z.W. ten W. Slap en labber koelte, betrokken lugt, van de middag was onse gegiste gekoppelde coers en verheijd veranderd Z. 10½ mijl. De gegiste Z. Breete 36 gr. 6 m. en lengte 36 gr. 42 m. de bevonden Z. Breete 35 gr. 51 m. De Wind W. ten Z. slap en labber bramzeijls koelte wolkige lugt. Nademiddag en van den avond de wind W.Z.W. en Z.W. en Z.Z.W. labber koelte, van den avond de zon gepeijlt in 't ondergaan 16 gr. 0. m. bez. west. Van de nagt de wind Z.W. en W. Z.W. en W. labber topzeijls koelte, heldere lugt met wolken.

(door een A.P. bevonden 10 gr. 43 m. nd. Westering.)

Zaturdag den 28 d°. Van de morgen de wind west, slap en labber koeltie; wolkige lugt. Van de middag was onse gegiste gekoppelde koers en verheijd Z.O. ten Z. 17 mijl. De gegiste Z. Breete 36 gr. 47 m. en lenkte 37 gr. 29 m. De bevonde Z. Breete 36 gr. 4 m., bemerkten dat de stroom ons van dag tot dag tegen was, dewijl wij niet avanceerde. De wind W. labber koelte, heldere lugt. De cours Z.Z.W. aan. Nademiddag de wind W.N.W. topseijls koelte met travade,

(door een A.P. bevonden 10 gr. 6 m. Noord Westering.)

1) Avondpeiling.

met zonondergang de zon gepeijlt 17 gr. bez. het W. Van de nagt weer en wind als vooren, zomtijds reegen.

Sondag 29 d^o^. Van de morgen de wind W.N.W. topz. en stijve topzeijls koelte met travade, wolkige lugt. Van de middag was onse gegiste coers en verheid Z. ten W. 26 mijl. De gegiste Zr. Breete 37 gr. 46 m. en lengte 37 gr. 4 m. De bevonden Zr.Breete 37 gr. 30 m. Weer en wind als vooren. Na de middag in 't 9e glas van de agtermiddag wagt naamen de bassaan en de cluijffok in, en een rif in 't zijl op de wind W ten N. stijve onderzeijls koelte met travade en reegen. In 't 12e glas do. wagt namen het tweede rif op in 't zijl, en een rif in de fok. De wind W. en W.Z.W. weer als vooren. Van de nagt weer en wind als vooren.

Maandagh 30 do. Van de morgen in 't 5 glas van de wagt de wind W. stijve koelte met harde travade; naamen onze fok in, en smeeten 't bij, met de steeven om de Z.Z.O. en lieten 't drijven. Van de middag was onse gegiste verheijd Z. ten O. 17½ mijl. De gegiste Zr. Breete 38 gr. 39 m. en lenkte 37 gr. 21 m. Kondegeen breete krijgen van weegen de hooge zee en starke wind, woeij een storm uijt den W. Nademiddag en de eerste wagt weer en wind als vooren.

December.

Dingsdag den eersten. Van de morgen in de hondewagt nam de wind af dog holle zee. In 't begin van den dagwagt maakten weer zeijl. De wind W. onderzeijls koelte. Van de middag was onse gegiste cours en verheijd Z.O. ½ Z. 9½ mijl. De gegiste breete 39 gr. 8 m. en lenkte 37 gr. 51 m. De bevonden Z. breete 38 gr. 55 m. De wind als vooren; labber koelte, wolkige lugt. Na de middag de wind W.N.W. en N.W. en N., slap en topzeijls koelte. Van de nagt de wind Noordelijk en variabel met reegen en weerligt en travade. Zomtijds harde wind, het topzeijl en de breefok van boven neer. raveling van stroom.

Woensdag 2 do. Van de morgen de wind W.N.W. en N.W. en N. Topzeijl en onderzijls coelte met travade en reegen; donkere lugt. Van de middag was onze gegiste coers en verheijd verandert 20 mijlen Z ½ O. De gegiste Z. Breete 40 gr. 14 m. en lenkte 38 gr. 11 m. Geen hoogte bekoomen. De wind W.Z.W., labber coelte met regen en donker en swaare lugt. Nademiddag de wind Z.W. en Z.Z.W. en zuijden. Stijve coelte en namen 2 reeven op in 't zeijl, reegen en wind. Woey een storm uijt den Z. lieten 't drijven met de steeven om de Oost. Van de nagt de wind Z.W. harde wind, zomtijds reegen en holle zee.

Donderdag den 3e do. Van de morgen in de hondewagt nam de

wind af. In de dagwagt maakten wij weer zeijl; holle zee; de wind Z.W. ten Z. topzeijls koelte. Vande middag was onse gegiste coers en verheijd O. ½ N. 12 mijlen. De gegiste Z. Breete 40 gr. 4 m. en lenkte 39 gr. 13 minuten. De wind west, labbercoelte, betrokke lugt. Konden geen hoogte bekoomen. Stelden de coers O.Z.O. aan; en breefok en topzeijl bij. In 't 14 glas van de agtermiddag wagt, naamen 2 reeven in 't zeijl op, en staaken bij 't afgaan van dito wagt met de steeven om de West. De wind N.W. stijve topzeijls koelte. Van de nagt onderzijls koelte, donkere lugt.

Vrijdag 4 d°. Van de morgen met het afgaan van de hondewagt nam de wind hard aan. In de dagwagt woeij een storm en swaare reegen en holle zee, donkere lugt. Voor de middag in 't 6e glas, schoot de wind met een barst uit van 't N.W. na 't Z.W. en bedaarde doen met donkere lugt, topzeijls koelte, maakten zeijl. Van de middag was onse gekoppelde coers gegist en verheijd veranderd 9½ mijl Z.O. ten Z. De gegiste Zr.Breete 40 gr. 36 m. lenkte 39 gr. 39 m. Geen hoogte bekomen, weer en wind als vooren, stelde de coers oost aan. Van den avond in 't 3e glas van de eerste wagt smeeten 't bij en lieten 't drijven met de steeven om de Zuijd. De wind W.Z.W. topzeijls labber koelte. Betrokke lugt.

Zaturdag 5 d°. Van de morgen in 't 6e glas van de hondewagt maakten wij weer zeijl, en hielden oost aan. De wind W. en Z.W. ten W. bramzeijls koelte. Van de middag was onse gegiste gekoppelde koers en verheijd veranderd. O. ten Z. 23 mijl. De gegiste Zr. Breete 40 gr. 59 m. en lenkte 41 gr. 38 m. De bevonde Z. breete 41 gr. 33 m. Weer en wind als boven. Stelden de coers N.N.O. aan. Na de middag de wind Z.W. en Z.Z.W. labber topzeijls koelte en stil. Van de nagt met stilte in de eerste wagt sloeg ons zijl voor en agter uijt het lijk met stilte en holle zee uijt den Z.W.

Zondag 6 d°. Van de morgen de wind W.N.W. topzeijls labber en topzijls koelte, wolkige lugt, dijzig in de kimmen. Van de middag was onze gekoppelde coers en verheijd veranderd N.O. ½ O. 15½ mijl De gegiste Z. Breete 40 gr. 42 m. en lenkte 42 gr. 42 m. De bevondene Z. Breedte 41 gr. 12 m. Weer en wind als vooren. De coers O. ten N. aan. Vanden avond met opzetten van de wagt, smeeten 't bij, en lieten 't drijven met de steven om de N.W. De wind W.Z.W. onderzeijls koelte, donkere lugt en reegen. Van de nagt de wind W. stijve topzeijl. Weer als vooren.

veel klijne meeutjes gesien.

Maandag 7 d°. Van de morgen in 't 6e glas van de hondewagt scheepten weer af. Van de middag was onse gekoppelde koers en

verheijd gegist O.N.O. ½ 24 mijlen. De gegiste Z. Breete 40 gr. 48 m. en lenkte 44 gr. 43 m. De bevonde Z. Breete 40 gr. 32 m. De wind W.Z.W. stijve topzijls koelte, wolkige lugt. Na de middag de wind W.Z.W. en W.N.W. bramzeijls en labber koelte. Van de nagt de wind N.W. ten W. en N.W. bramzijl en topzeijl en stijve topzijls koelte. Betrokke lugt.

Lijden onse compassen op 15 graden beoosten de naald.

Dingsdag 8 d°. Van de morgen in 't laast van de hondewagt namen het topzeijl en breefok in. De wind N.W. onderzijls koelte. Vande middag was onse gegiste coers en verheijd veranderd O. ten N. 26 mijlen. De gegiste Z. Breete 40 gr. 12 m. en lenkte 46 gr. 56 m. De bevonden Z. Breete 40 gr. 15 m. De wind N.W. ten W. Stijve onderzeijls koelte. Wolkige lugt. Na de middag de wind W.N.W. en W. onderzijls koelte in 't 8e glas van d'agtermiddagwagt. Namen 2 reeven op in 't zeijl, stijve onderzeijls koelte. Van de nagt de wind W.Z.W. onderzijls en stijve topzeijls koelte. Helder en wolkige lugt.

Woensdag 9 d°. Van de morgen de wind W. topzeijl en topzeijls labber koelte, wolkige lugt, topzeijl en breefok bij. De reeven uijt het zeijl. Van de middag was onse gegiste coers en verheijd O.N.O. 31 mijlen. De gegiste Z. Breete 39 gr. 26 m. en lenkte 49 gr. 30 m. De bevonde Z. Breete 39 gr. 35 m. De wind W.N.W. topzeijls koelte, wolkige lugt. Van den avond omtrent zonsondergang waaren wij doende om een rif op te neemen, doen scheurden het zijl agter uijt den lijk. De wind W.N.W. stijve topzijls en onderzijls koelte. Van de nagt topzijls koelte, wolkige lugt.

Donderdag 10 d°. Van de morgen steeken onse gaffel omlaag en sloegen 't gescheurd zijl af, en een nieuwt zijl weer aan. De wind Z.W. ten W. topzijls labber koelte, wolkige lugt. Van de middag was onse gegiste coers en verheijd veranderd N.O. 25 mijlen. De gegiste Zr. Breete 38 gr. 25 m. en lenkte 51 gr. 1 m. De bevonde Zr. Breete 37 gr. 49 m. Weer en wind als vooren. Na de middag en van den avond de wind van 't W.N.W. tot het N.N.W. labber en bramzijls koelte, wolkige lugt. De zon gepijlt in 't ondergaan. Van den nagt weer en wind alsvooren.

door een A P. bevonden 19 gr. 10 m. Noord-Westering.

Vrijdag 11 d°. Van de morgen de zon gepeijld in 't opkomen 50 gr. o.m. bezuijdent Oosten. De wind N.O. ten W. Stijve topzeijls koelte, wolkige lugt, topzijl in, van de middag was onse gegiste coers gekoppeld en verheijd N.O. ten O. 23 mijlen. De gegiste Zr. Breete 36 gr. 58 m., en lenkte 52 gr. 37 m. geen hoogte bekomen. De wind N.W. stijve topzijls koelte, betrokke lugt. De coers bij de wind over om de N.N.O. In 't 11e glas van de agtermiddag wagt, liep de wint

met een travaat van 't N.N.W. tot het W.Z.W. met reegen. Van de nagt de wind Z.W. en W.Z.W. topzeijls koelte. Helder en betrokke lugt met blixem.

Zaturdag 12 d°. Van de morgen de wind Z.W. topzijls koelte, wolkige lugt. Van de middag was onse gegiste koers en verheijd N. ten O. 27 mijlen. De gegiste Z Breete 35 gr. 12 m. en lenkte 52 gr. 59 m. De bevonde Zr. Breete 35 gr. 10 m. De koers N. aan. De wind Z.Z.W. bramzeijls koelte. Heldere lugt, zomtijds wolken. Na de middag de wind van 't Z.Z.W. tot Zuijden, slap en stil. De eerste wagt met stilte en het lugje Oostelijk. Starre ligt.

door een M. P. 23 gr. 14 m. N. Westeringh bevonden.

leiden de compassen op 20 gr. N.W.

Zondag 13 d°. Van de morgen de zon gepijld in 't opkomen, 52 gr. bezuijden 't oosten. De wind N.O. ten O. topzijl, en stijve topzijls koelte, helder met wolken; van de middag was onse gegiste gekoppelde coers en verheijd veranderd N.N.W. ½ N. 14¾ mijl. De gegiste Zr. Breete 34 gr. 14 m., en lenkte 52 gr. 39 m. De bevonde Zr. Breete 34 gr. 19 m. De wind N.O. ten O. onderzijls koelte; namen een rif op in 't zijl van den avond N.O. ten O. topzijls en labbercoelte, betrokke lugt. Van de nagt met stilte betrokken lugt.

door een A. P. bevonden 18 gr. 30 m. Nd. westering.

Maandag 14 d°. Van de morgen de wind variabel en stil dijzige lugt, van de middag was onse gegiste gekoppelde coers en verheijd veranderd N.W. 6¼ mijl. De gegiste Z. Breete 34 gr. 1 m. en lenkte 52 gr. 18 m. De bevonde Z. Breete 33 gr. 55 m. De wind west Z.W. slappe koelte, heldere lugt, van den avond en van de nagt de wind Zd., bramzeijls koelte. Betrokken en helder met donder en weerligt.

door twee peylingen bevonden 18 gr. 30 m. N. Westering.

Dingsdag 15 d°. Van de morgen de son gepijld 47 gr. bezuydend 't Oosten in 't opkomen. De wind Z. ten O. labber koelte, wolkig met donder. Van de middag was onse gegiste coers en verheijd veranderd Noorden 22½ mijl. De gegiste Zr. Breete 32 gr. 25 m., en lenkte 52 gr. 18 m. De bevondene Zr. Breete 32 gr. 39 m. De wind Z.Z.O. labberkoelte, wolkige lugt. Na den middag de wind O.Z.O. en O. bramzeijls coelte, betrokke lugt; van den avond peijlden de zon in 't ondergaan 10 gr. 0 m. bezuijden 't Weste, van de nagt de wind O. en N.O. bramzeijls koelte met travatige lugt en weerlicht. Dreeven met klijn zeijl.

Woensdag 16 d°. Van de morgen de wind van 't N.O. tot W.N.W. en W. en W.Z.W. en Z.W., slap en labber en topzeijl en onderzijls koelte, donkere lugt. Van de middag was onse gegiste gekoppelde coers en verheijd veranderd N. ten W. 16 mijlen. De gegiste Zr. Breete 31 gr. 34 m. en lenkte 52 gr. 4 m. Geen hoogte bekomen. De wind Z.Z.W. stijve koelte, donkere lugt; liepen zonder zeijl, en met

het topzeijl voor de mast. Nademiddag de wind Z. stijve onderzijls koelte, met travaden en reegen. Van den avond in de Platvoet smeeten 't bij met een holle besaan, met de steeven om de Z.O. Van de nagt de wind Z.Z.W. en Z.Z.O. onderzeijls koelte. Donkere lugt en reegen ook topzeijl en labbere koelte en stil, In 't 2e glas van de hondewagt maakten weer zeijl.

Donderdag 17 d°. Van de morgen de wind zuijden. Slappe koelte. donker met reegen. In 't begin van de voormiddagwagt, saagen wij land in 't W.Z.W. en W.N.W. omtrent vier à 5 mijl van ons, wierpen 't lood maar geen grond. Van de middag was onze gegiste coers en verheijd Noorden 19½ mijl; de gegiste Zr. breete van 30 gr. 16 m. lenkte als boven; geen hoogte bekoomen. De wind Z.W. slappe coelte. Zijlden langs de wal heen om de N.O. ten N. Van den avond pijlden wij het Westelijkste land dat wij konden zien, W. ten Z. en het noordelijkste N. ½ O. en een strandbergje, dwars af W.N. W. ½ N. omtrent 3 mijl buijten de wal van ons. De wind N.N.O. Labber koelte van de nagt, de wind N. en N.W. en W. bramzijls koelte. Heldere lugt.

land gezien.

door een A. P. 18 gr. 26 m. noordwestering.

Vrijdag 18 d°. Van morgen met zonsopgang pijlden de westhoek W. ⅓ N. en O. hoek N. ½ O. en het strandbergje N.W. ½ N. omtrent 4½ mijl van ons. De wind Z.W. topzeil labber koelte, wolkige lugt, liepen N.O. ten N. aan. Van de middag was onse gegiste gekoppelde coers en verheijd van 't etmaal N.O. ten N. 12½ mijl. De gegiste Zr. Breete 29 gr. 35 m. en lenkte 52 gr. 36 m. De bevonde Zr. Breete 32 gr. 39 m. peilden punt Primeere N. ½ O. omtrent 6 mijlen van ons. De wind variabel. en stil, bevonden ons over stuur gedreeven geweest te hebben om de Z.W. Van den avond met zonsondergang peilden de hoek van punt Primeere Noorden in 't Westelijke land dat wij konden zien W. omtrent 5 mijlen buijten den wal van ons, zetten ons bestek hier weer op nieuw in de ronde kaart op de Zr. Breete van 32 gr. 39 m. en lenkte 49 gr. o.m. Zoodat ons verschil is in breete 3 gr. 4 m., dat wij Zuijdelijker bevonden dan wij gisten, en lenkte 3 gr. 36 m., dat wij ons Westelijker bevonden dan wij giste. De wind N.N.O. topzijlskoelte. Holle dijning uijt den Z.W. van de nagt de wind N.O. en N.N.O. topzijlskoelte. Betrokke en wolkige lucht. Swaare dijning uijt den Z.Z.W., liepen met de steeven om de Z.O. en O.Z. O. en Oost.

Zaturdag 19 d°. Van de morgen de wind topzijls labber koelte, wolkige lugt. Van de middag was onse gegiste coers gekoppeld en verheijd veranderd van de laaste pijling Z.O. 12 mijlen. De gegiste Zr.

Breete 35 gr. 13 m. en lenkte 49 gr. 40 m. De bevonde Zr. Breete 39 gr. 4 m. Weer en wind als boven. Na demiddag de wind N.O. ten N. en N.N.O. Labberkoelte en stil. Van de nagt in 't 4e glas van de eerste wagt kreegen de wind W.Z.W. topzeijlscoelte. Betrokke lugt en weerligt.

Zondag 20 do. Van de morgen in 't laast van de hondewagt kluijffok en topzijl in. De wind Z.W. ten W. stijve topzeijls koelte, donder en weerligt. Voor de middag was onse gekoppelde coers en verheijd gegist, veranderd O.N.O. 1/3 O. 16½ mijl. De gegiste Zr. Breete 33 gr. 45 m. en lenkte 50 gr. 54 m. De bevonde Zr. Breete 33 gr. 46 m. De wind W.Z.W. onderzijls koelte, wolkige lugt. De coers O.N.O. ½ N. aan. Van den avond de zon gepeijld. De wind Z.Z.W. bramzijls koelte. Van de nagt de wind van 't Z.Z.W. tot Z.O. slap en stil en labber koelte. Reegen en betrokken lugt.

door een A.P. bevonden 20 gr. 0 m. Nd Westering.

Maandag 21 do. Van de morgen de wind Noorden en N.N.W. Slap en labberkoelte. Wolkige lugt. Van de middag was onse gegiste coers en verheijd veranderd O.N.O. ½ N. 21½ mijl. De gegiste Zr. Breete 33 gr. 5 minuten en lenkte 52 gr. 24 m. Geen hoogte bekomen. De wind N.W. labberkoelte. Betrokke lugt. Na de middag de wind W.Z.W.; W.N.W. en Z.W. Van den avond de zon gepijld in 't ondergaan. De wind Z.W. ten W. labber en slap en stilletjes. Heldere lugt. Van de nagt weer en wind als vooren.

door een A.P. bevonden 18 gr. 53 m. N. Westering.

Dingsdag 22 do. Van de morgen de son gepijld in 't opkomen. De wind W.Z.W., slap en labber koelte. Heldere lugt. Van de middag was onse gegiste coers en verheijd N.O. ten O. 14½ mijl. De gegiste Zr. Breete 32 gr. 33 m., en lengte 53 gr. 21 m. De bevonde Zr. Breete 32 gr. 35 m. Weer en wind als vooren. Van den avond pijlden de son in 't ondergaan. De wind variabel en doodstil. Heldere lugt. Van de nagt de wind Noord en N.N.O., labber en bramzeijls en topzeijlskoelte, wolkig en heldere lugt, leiden met de steeven om de Oost over.

door een M.P. bevonden 20 gr. 2 m. Nd Westering.

door een A.P. 18 gr. 58 m. Noord Westering.

Woensdag 23 do. Van de morgen de wind Noorden, topzeijls koelte, heldere lugt dijzig in de kimmen, van de middag was onse gegiste en bevonde Zr. Breete 32 gr. 36 m. en lenkte 54 gr. 30 m. De wind N. ten O. topzijls coelte. Heldere lugt. Na de middag de wind N. ten O. en N.O. ten N. topzijls koelte. Met zonsondergang leiden 't over met de steeven om de N.W. Van de nagt weer en wind als vooren. Heldere lugt.

Donderdag 24 do. Van de morgen met begin van de dagwagt leiden 't over met de steeven om de O.N.O. De wind Noorden. Stijve topzijls koelte, betrokke lugt. Van de middag was onse gegiste ge-

door een

koppelde coers en verheijd N.O. $3^{3}/_{4}$ mijl. De gegiste Zr. Breete 32 gr. 24 m. en lenkte 54 gr. 43 m. De bevonde Zr. Breete 32 gr. 22 m. De wind Noorden bramzijls koelte. Heldere lugt; met zonsondergang de zon gepijld leijdent over met de steeven om de N.N.W. De wind N.O., stijve topzijls koelte. Heldere lugt. Van de nagt de wind N.O. ten N. en N.N.O. onderzijls koelte. A. P. 20 gr. 43 m. noord-westering.

Vrijdag 25 d°. Van de morgen de wind N.O. ten N. onderzeijls koelte. Heldere lugt. Na de middag was onse gekoppelde gegiste coers en verheijd N.W. $7^{1}/_{2}$ mijl. De gegiste Zr. Breete 32 gr. 1 m. en lenkte 54 gr. 17 m. De bevonde Zr. Breete 32 gr. 0. m. De wind als vooren. Stijve onderzijls koelte; namen een rif op in 't zeil en fok. Van de middag en van de nagt de wind N.N.O. onderzijls koelte. Stil en variabel wind. Leijden 't met de steeven om de Oost over. De wind weer Noordelijk met onderzijls koelte. Betrokke lugt.

Zaturdag 26 d°. Van de morgen de wind Noorden onderzijls koelte. Wolkige lugt. Van de middag was onze gekoppelde, gegiste coers en verheijd 2 mijlen O. $^{1}/_{2}$ N. De gegiste Zr. Breete 31 gr. 33 m. De wind N. ten W. Topzijls stijve koelte; naamen 't rif uijt zeil en fok. Het nieuwt zijl bij 't rif agter bij de Leufer uijtgescheurd. Na de middag in 't 4^{e} glas van d°. wagt, leiden 't over met de steven om de N.W. ten N. De wind N.O. ten N. topzeijls koelte. Van den avond in 't begin van d' eerste wagt quam het topzijl van boven de reep aan stukkend. Van de nagt de wind als vooren, onderzijls koelte. Betrokke lugt.

Zondag 27 d°. Van de morgen in 't 5^{e} glas van de dagwagt, liep de wind met een travaat na 't Westen en W.Z.W. met reegen. Van de middag was onse gegiste gekoppelde coers en verheijd N.W. ten N. 15 mijlen. De gegiste Zr. Breete 31 gr. 3 m. en lenkte 53 gr. 47 m. Geen hoogte bekoomen. Stelden de coers N.N.O. aan. De wind Z.Z.W. onderzijl en topzijls koelte. Betrokke lugt. Na de middag en van de nagt de wind Z.Z.W. Topzijls koelte. Betrokke lugt.

Maandag 28 d°. Van de morgen in 't 4^{e} glas van de dagwagt, stelden onze coers N.W. aan. De wind Zuyden topzeijls koelte. Betrokken lugt. Van de middag was onze gekoppelde gegiste coers en verheijd N. $^{1}/_{2}$ O. 28 mijlen. De gegiste Zr. Breete 29 gr. 25 m. Stelden de coers West aan. De wind Z.Z.O. bramzijls labbercoelte. Wolkige lugt. Van de nagt de wind van 't Oosten tot N.N.O. Bramzijls koelte. Wolkige lugt. door een A. P. 19 gr. 34 m. Noord Westering.

Dingsdag 29 d°. Van de morgen in 't tweede glas van de dagwagt zaagen wij 't land in 't W.N.W. van ons. In 't 4^{e} glas d°. wagt wierpen wij grond en hadden 25 vadem grauwe zandgrond, en wa-

ren of en aan Podeperara. [1]) Onze gegiste coers en verheijd zeedert gistere middag was West 19 mijlen. De gegiste Zr. Breete 29 gr. 25 m. en lenkte 52 gr. 32 m. De breete volgens de platte caart 29 gr. 25 m. Was dijzig over 't land, zeijlden langs de wal heen om de Z. W. ten Z. In 't 3e glas van de voormiddag wagt quaamen wij ten anker op 10 vadem water, grauwe zand grond, of en aan de hoek van la sierra de Natal, hadden deesen hoek Z.W. van ons, omtrent een 2 pond canon schoot buijten de wal van ons. De wind N.O. ten N. stijve topzijls coelte. Moesten leggen blijven om het hoogwater af te wagten en nademiddag omtrent de clokke half twee, begonden wij bot te korten om in Godes naam binnen te loopen. Het ankertouw staagswijs staande, brak het touw aan stukkent. Zetten de fok bij in, liepen op de branding toe, en geraakten der gemakkelijk over de bank, en hadden 10 en 11 voet op sijn droogst; tusschen 3 en 4 uuren quamen wij binnen de Bay, op 6 vadem ten anker. De Heere zij gelooft voor zijne groote genade aan ons beweesen. Hier vonden wij een Engelsman van Londen vandaan, met naame Vaughan Goodwein, dewelke hier 7 jaar geweest was, en was hier met een Engels schip gent. Fiddeli[ty] ende captn gent. Tempis Stradies. Deeze liet haar met haar drien blijven inde maand van Febry 1699 en bleeven hier om vee en eliphantstanden te ruijlen, dog twee zijn om 't leeven gebragt van de Swarte in 't jaar 1700, en deese en voorgene is vorder gebleeven op voorwaarden dat het schip of de capitijn weeder binnen 3 jaar op zijn uytterste wederom zoud komen, en volk meede brengen, om deselve plaats te bewoonen.

Woensdag 30 do. Vandaag ben ik met 4 man op in 't land omtrent 2 mijlen bewesten 't galjoot gegaan om de huijsjens te bezien, dog vonden het hier nu in een andere staat als voor deesen, 16 jaar geleeden. Doen was het hier beeter gesteld, dewijl dat hier 3 à 4 jaaren een droogen tijd is geweest.

Donderdag 31 do. Vandaag ruijlden ik een jong beest tot verversing voor ons volk voor coopere kraalen. Met reegen. 's Avonds met donder en weerligt, visten ons anker weer op en kapten 40 vaam van 't daaglijx touw.

January.

Vrijdag den eersten do. Van de morgen quamen de inwoonders af met melk, pompoenen, hoenders, eliphantstanden, dewelke ik van haar handelde voor koopere en glaase coraalen, de wind W.Z.W. en Z.W. Stijve koelte.

1) Punta Pescaria.

Zaturdag 2 d°. Vandaag quaamen de inwoonders met de Engelsman weer af met hoenders, melk en water, dat zij meede 2 uuren gaans uijt het land moesten vandaan haalden. Hielden de Engelsman van de nagt bij ons aan boort om met ons te spreeken.

Zondag 3 d°. Vandaag was de Engelsman nog al bij ons en hoorde Gods woord mede aan, daar hij een groot behagen in schepte, en kreeg een inkeer met deese Heijdenen te leeven, maar stond hem teegen of tusschen het water en vuur was, dewijl hij twee vrouwen had en 5 kinderen. Liet na de middag 5 man met hem na zijn huijs gaan, met stuurman Roos en de teekenaar, om de huijsjens af te teekenen.

Maandag 4 d°. Vandaag de wind Z.W. ten W., stijve koelte, donkere lugt; op de middag voer ik met de schuijt op en de teekenaar, om het eijland af te teekenen dat in de Bhay leid de Nd. kant van 't eijland.

Dingsdag 5 d°. Van de morgen zond ik de schuijt wederom na boven om de Zd. kant van 't eijland meede af te teekenen. De wind Z.W. ten W. Goed weer.

Woensdag 6 d°. Na de middag ben ik met 4 man landwaart in of om de Z.W. ten W. gegaan, om bij den koning van dit gewest te gaan, en verneemen na de copy vande coopbriev, die wij hier hadden gelaaten in 't jaar 1690, in de maand Januarij. Van den avond bleeven wij bij de voorsz. Engelsman. De wind Z.W. ten W. Stijve koelte.

Donderdag 7 d°. Van de morgen gingen wij weer voort en de Engelsman met ons en eenige inwoonders. De wind Z.W. ten W.; van den middag quamen wij bij den koning zijn zoon, alwaar wij kost klaar maakten om te eeten, de wind als vooren. Stijve koelte en reegen. Wat gegeeten hebbende gingen weer voort, en quamen van den avond bij den konink zijn huijs, maar spraaken hem niet. Weer en wind als vooren.

Vrijdag 8 d°. Van de morgen spraken wij met den coning en vroegen hem na de coopbriev dewelke zeijde dat hij daar niet af en wist, dewijl sijn vader versturven was, is die met al zijn goed begraven. Ik vereerden hem coopere en glaase coraalen, en hij mijn een kalf weerom. Van de middag vertrokken wij weeder van hier na 't galjoot toe. De wind N.O. Van den avond leyden 't weer op bij een koral bij de rivier.

Zaturdag 9 d°. Van de morgen vroeg en gingen wij weer van hier en quamen omtrent de clok tien uuren bij de Engelsman zijn huijs,

en gingen nademiddag weer voort en quaamen van den avond aan boord. Doen hadden zij met de zeegen gevist en elft gevangen. De wind N.O. Elft, steenbrazem, stom[p]neus, harder, pisie pampes [?].

Zondag 10 d°. De wind variabel en stil mooy weer, hadden de Engelsman bij ons aan boord, die niet wist hoe dat hij hem zoud wenden, met ons gaan, of hier blijven.

Maandag 11 d°. Vandaag de wind Z.W. ten W. met reegen. Maakten klaarigheid om met het springtij droog te zetten, en schoon te maaken.

Dingsdag 12 d°. Van de morgen de wind variabel en stil. Haalden een anker thuijs, met stil en laag water, om met de vloet aan een plaat of bank te zetten. Van de middag zetten wij het met galjoot teegen een hoek van een bank. De wind N.O. Stijve koelte. Betrokke lugt.

Woensdag 13 d°. Van de voormiddag maakten wij een zijd van 't galjoot schoon en half geharpuijst. De wind N.O. stijve coelte. Wolkige en heldere lugt. Van den avond kreegen wij de eene zijde heel klaar. Van de nagt verwaayden 't galjoot aan de andere zijde.

Donderdag 14 d°. Van de morgen maakten wij de andere zijde van 't galjoot meede schoon en van de middag geharpuijst. Nade middag korten wij met hoog water weer af, dat omtrent de klok 4 uuren komt. De wind N.O. stijve koelte. Betrokke lugt.

Vrijdag 15 d°. Vandaag de wind N.O. stijve koelte. hingen ons roer weer aan, dat wij verzien hadden met koopere kousen in de vingerlingen, maakten vorder alles weer klaar, om met de eerst geleegentheijd weer van hier te vertrekken. Vandaag heeft ons volk een wild verken geschooten en een kraanvogel.

Zaturdag 16 d°. Vandaag kapten ons volk brandhout, de wind Z.W. stijve koelte, betrokke lugt, en weijnig reegen.

Zondag 17 d°. Vandaag de wind Z.W. met reegen.

Maandag 18 d°. Van de morgen zond de schuijt met volk naar het eijland in de bhaij om hout te kappen, mooij weer, de wind N.O. Van den avond is de schuijt met hout weer aan boord gekomen.

Dingsdag 19 d°. Van de morgen zonden de schuijt en volk weer na 't eijland om hout te haalen. De wind N.O., van den avond het schuytje weer aan boord met branthout, met donder en weerlicht en reegen. De wind liep Z.W. met stijve koelte. Van de nagt stijve koelte.

Woensdag 20 d°. Van de morgen sloegen ons schoverzeijl aan, de wind Z.W. stijve koelte. Het volk kapten weer brandhout, haalden een kalf aan boord en slagten 't.

Donderdag 21 d^o^. Van de morgen ben ik met 4 man en de Engelsman om de Noord van 't Galjoot afgegaan landwaard, en de zee somtijds ziende, gegaan om tanden te ruylen. De wind Z.W. slappe koelte, betrokke lugt.

Vrijdag 22 d^o^. Van de morgen quaamen wij benoorden een rivier, die omtrent 8 mijlen benoorden van 't galjoot afleid, dog was een bank voor deselve. Hier deeden wij niet op, dan een jong koe, reisden weer na 't galjoot toe, en ruijlden onderweegs tanden. De wind Z.W.

Zaturdag den 23 d^o^. Van de middag kwaamen wij weer aan boord. De wind N.O. en variabel, maakten van alles klaar, om met de eerste geleegentheijd en springtij van hier te vertrekken, slagten een koe.

Zondag 24 d^o^. Vandaag de wind variabel en stil, slagten een jonge koe, dien ik geruijld hadde.

Maandag 25 d^o^. De wind N.O. stijve koelte. Ruijlde koorn.

Dingsdag 26 d^o^. Van de morgen de wind N.O. stijve koelte, zonden de schuijt met de stuurman de kust op. Aan de west wal, die zoo ver opgaan tot het end in de bay, daar hij te niet loopt, daar staat hout en bos in overvloet.

Woensdag den 27 d^o^. Van de morgen zond ik de schuyt met 2 stuurluijden op om een stuk hout a twee te haalen. De wind N.O.; verwagten een Z.W. wind om ons reijs vorder te volvoeren, langs de kust heen na de Kaap toe.

Donderdag 28 d^o^. De wind N.O. mooy weer. Nademiddag ben ik en stuurman Cornelis van Santen, met de schuijt zoo verd opgevaaren als wij konden, bewesten 't galjoot en vizenteerde de bossen ter deegen, en bevonden houtwerk in overvloet, en hebben van ijder een monster meedegenoomen: als letter A is wel van die zoort van lenkte 25 à 30 voeten lang, en 4 à 4½ à 4 à 3 en minder voeten in 't rond dik; en letter B. van desgelijken en van 't ander zoort van hout valt, zoo van 12 à 14 à 15 tot 25 voeten toe, en dik 6 à 5 à 4½ en minder voeten in 't rond. En van gevogelt valt hier in 't land, ganzen en eenden in 't wild; vorder van vee ossen, koeijen, bokken, geiten, hoenders. En is een vrugtbaar land: geeft driederhande coorn en erwten. Hier zijn veel zeekoeijen, dog hebben niet een konnen krijgen. Van den avond de wind N.O. stijve koelte.

Vrijdag 29 d^o^. Van de morgen met stilte voeren uijt vissen, maar deeden niet op. Op den dag de wind N.O. Van den avond vingen wij een balie [1]) vol elft. De wind als vooren. Van de nagt omtrent elf uuren vermisten wij onse schuijt, en vermisten de man van de eerste

1) Emmer.

wagt en de tweede wagt, zoodat zij met haar tweën abzent waaren en hadden de schuijt met 3 koopere dekzels van de steert pannen, en van de koopere pot, en een bijl meedegenoomen met naamen

Andries Lag van Ments, soldaat en

Pieter Schram van Amsterdam, matroos;

doen is de bootsman met twee matroosen na land toe geswommen om de fluijt weeder te soeken, en vonden hem niet ver van 't galjoot afleggen voor de dreg. Omtrent de clok 12 uuren ben ik nog met 6 man aan land gevaaren, om de voorsz. twee maats weeder op te soeken, zoo 't mogelijk was.

Zaturdag 30 d°. Van de morgen omtrent 3 uuren quaamen bij de Engelsman zijn huijs, daar de twee man even te vooren waaren geweest, maar waren beswaard in gegaan, liepen hier en daar soeken, dog konden ze niet vinden. Met de Swarten beloovden haar zoo zij die souden vinden, iets te geeven, en waaren daar toe bewilligt. Doen ben ik met de ses bij hebbende man weer na 't galjoot toegegaan, en ben omtrent de clokke 10 uuren weer aan boord gekomen. De wind N.O., goed weer. Van den avond zond ik stuurman Cornelis van Santen met ses man aan land, om te zien of zij de twee man bij nagt niet konden vinden.

Zondag 31 d°. Van de morgen de wind N.O. ten N. stijve koelte. Omtrent de clok tien uuren is de stuurman met het volk weer aan boord gekomen, maar hebben de twee voorsz. perzoonen niet konnen vinden, nog de inwoonders ook niet, zoo dat zij haar in de bossen houden verborgen. Van den avond maakten wij van alles klaar om morgen vroeg met hoog water te werpen, na buijten toe, zoo het stil weer mogt weesen, en resolveerden de twee man te laten agter uijtvaren, dewijl wij haar niet konden vinden.

February.

Maandag den eersten dito. Van de morgen de wind N.N.O. labber koelte, zaagen geen kans om buijten te komen, zonder schaade, dewijl de branding te hoog aanschoot. Op de bank die wij overmoesten lieten 't leggen tot beeter geleegentheijd. Vanden avond met stilte. De branding ging leggen op de bank. Het lugje Z.W.

Dingsdag 2 d°. Van de morgen de wind Z.W. labber koelte, slegt water op de bank, haalden een anker thuijs, en ligten 't ander anker meede op. Gingen in de naame des Heeren onderzijl met hoog water.

Dingsdag 2 d°. [1]) Van de morgen de wind Z.W. bramzeijls koel-

1) Dus tweemaal Dinsdag; vermoedelijk is de schrijver van het joernaal van zijn werk geroepen en daarna opnieuw begonnen.

te, ligten ons anker en gingen onder zeijl na zee toe, kreegen veel swaare branding in, waardoor dat wij wel 2½ voet water in 't galjoot kreegen, en onze gezaghebber Theunis Gerbrantszn. swaarlijk van 't roer teegen zijn borst geslaagen, dat hij voor dood lij, naamen als doen al onze zeijlen in, om weeder binnen de bank geslaagen te werden, want wij konnen op 't galjoot niet staan. Geraakten weeder in 't diep water, zetten alsdoen onze fok weeder bij, en zeijlden tusschen 't rif en de wal door; aldaar deed de bank en 't rif zijn afscheidsel, geraakten alsdoen in zee, onze schuijt 't ondersteboven, alles daaruijt en 't hoenderhok aan stukkend, lag alles over hoop, zeijlden wat van de wal af en lieten 't doen drijven, en zetten onze schuijt in, en redden 't galjoot op, geraakten teegen de middag klaar. De wind Z.W. marszijls coelte. Van de middag pijlden de hoek van de bhay W.N.W ½ N. 4 mijlen van de wal, zijnde de breete van 29 gr. 50 m., stelden aldaar ons bestek. Nademiddag de wind Z.W. en Z.Z.W. marzijls coelte en reegen. In 't 8e glas namen twee reeven in 't zeijl, en lieten 't teegen den avond drijven. Vorders den heelen nagt, de wind Z.; Z.Z.O.; en O.Z.O. en Oost bramzijlskoelte en minder, met betoogen lugt en reegen.

Woensdag 3 d^o^. 's Morgens de wind . . . labber lugje en stil; met zonsopgang zaagen 't land in 't W.N.W. 3 à 4 mijlen van ons, dog konden 't selve niet kennen door de betrokke lugt. Van de middag was de gegiste coers Z.O. 2 mijlen. De gegiste Zr. Breete 30 gr. 2 m. De bevonde Zr. Breete 30 gr. 7 m. zoodat hier stroom gestaadig aan langs de wal om de Z. gaat. Nademiddag, 's avonds, en 's nagts doodstil, betoogen lugt en reegen.

Donderdag 4 d^o^. 's Morgens stil. Van de middag giste niet vertierd te zijn en bevonden Zr. Breete 33 gr. 13 m. Na de middag de wind N.O. ten N. bramzeijls koelte, met zonsondergang pijlden 't naaste land West N. 3 mijlen van ons. Lieten 't weder drijven. Vorders den heelen nagt de wind N.O.; N.N.O.; Noord, labber, bramzeijls koelte. Betoogen lugt.

Vrijdag 5 d^o^. 's Morgens de wind van 't Noorde tot het Z.W. bramzijls en topzijls koelte, met zonsopgang pijlden het naaste land N.W. ten W. 3 mijlen van ons, maakten weeder zijl. Van de middag de coers in 't etmaal Z^d^. 11½ mijl. De gegiste Zr. Breete 30 gr. 59 m. en bevonde Zr. Breete 31 gr. 23 m., hadden alsdoen de hoek van Punt Primeere W.Z.W. 10 mijlen van ons. De wind Z.Z.W.; laagen 't over om de west, na de wal toe. Na de middag de wind Z. bramzijls koelte, met zonsondergang pijlden de hoek van punt Pri-

meere W. ten Z. 4 mijlen van ons, lieten 't als doen weer drijven, vorders den heelen nagt. De wind Z.W., W.; en W.N.W. labber koelte en stil betoogen lugt.

Zaturdag 6 d°. 's Morgens de wind N.W., N.N.O. en O. labber koelte, dreeven met de stroom langs de wal om de Z.Z.W. en Z.W. Middags pijlden de ∠ [1]) van punt Primeere W. Na gissing 4 mijlen van ons en konden geen hoogte bekomen. Na de middag de wind W.Z.W. en Z.W. topzeijls koelte. Donkere lugt met reegen, dreeve alle glasen een streek door oud land, vorders dien heele nagt de wind Z. en Z.Z.W. onderzijls koelte, naamen een rif in ons zijl met donkere lugt en reegen.

Zondag 7 d°. 's Morgens de wind Z.Z.W. bramzeijls koelte, zijlde na de wal toe, om 't land beeter te kennen. Middags hadden de West ∠ van bhaij Algoa W.N.W. ½ N.W. mijl van ons, diep 50 vaam zand met steenen. Verleijden onse compassen op 15 gr. beoosten de naald. Na de middag de wind Z.O., en O. topzeijls coelte, betoogen lugt met reegen. Met zonsondergang lieten weer drijven met een rif in 't zijl. Haelden de diepte van 60 vaam vuijle grond. Vorders de heele nagt de wind O. O.N.O., betoogen lugt met reegen.

verleijden de compassen van 20 gr. op 15 gr.

Maandag 8 d°. 's Morgens met den dag maakten weeder zeijl, stuurden N.W. en W.N.W. na de wal toe. De wind N.N.O. en N.O. topzijls koelte. Middag bevonde Zr. Breete van 33 gr. 44 m., hadden 't eijlandtje dat voor I. Contant leid W. 1½ mijl van ons. Passeerden ook eenigeklippsmet sterke branding. Na de middag zeijlde W.N.W. langs de wal, laag en duijnig voorland, liepen digt daar aan tot op de diepte van 10 vaam vuijle grond; met zonsondergang pijlden d'west ∠ van de Mosselbaij Z.W. ten W. 1½ mijl van de wal en 't grootste eijlandtje dat daar voor leid W. van ons. De wind W.Z.W. labber-koelte, lieten drijven. Vorders de heele nagt, de wind W.Z.W. labber-lugje, dreeven om de O.Z.O. over de diepte van 36 vaam vuijle grond.

Dingsdag 9 d°. s' Morgens met zonsopgang stil, pijlde de O. ∠ van de Mosselbaij O.N.O. en de W. ∠ W.Z.W. omtrent 2 mijlen van de wal, diep 40 vaam vuijle grond, naamen ons rif uijt zeijl. De wind W.Z.W. bramzeijls koelte en top zeijl. Middag hadden I. Contant N.W. 3 mijlen van ons. Nademiddag de wind W.Z.W. topzeijl en onderzeijls koelte. In 't 3 glas naamen 2 reeven in 't zeijl, en lieten 't drijven. Vorders de heele nagt de wind W., W. ten W.; en W.N.W. Stijve onderzeijls coelte met een klaare lugt en holle zee.

1) Hoek.

Woensdag 10 d°. 's Morgens de wind als vooren, lagen over bakboord na de wal. Middag gisten de coers in dat etmaal Z.O. ten O. 8 mijlen. En de gegiste Zr. Breete van 34 gr. 12 m. De bevonde Zr. Breete van 34 gr. 18 m.; gisten alsdoen I. Contant N. 6½ mijl van ons te zeijlen. Na de middag de wind W. ten Z. en W.Z.W. onderzeijls koelte, en 's nagts de wind als vooren met betoogen lugt en reegen. In 't laaste glas van de Hondewagt zaagen het land in 't W. van ons, liepen voor de wind om, en laagen 't over stuurboord weer na zee.

Donderdag 11 d°. 's Morgens de wind als boven, met zonsopgank pijlden de west ∠ van Algoa M O B [1]) Nd ten O. 3½ mijl van ons. De wind W. ten N. harde koelte; zetten aldaar ons bestek in de Caart, zijnde Zr. Breete van 33 gr. 45 m. Nademiddag, 's avonds, en 's nagts de wind W.Z.W., W., Wten N., en W. ten Z. ook W.Z.W., Z.W. Z.Z.W. onderzeijls koelte, betoogen lugt en reegen, holle zee.

Vrijdag 12 d°. 's Morgens de wind Z.Z.O., O.Z.O. en O. labber coelte met verbolgen zee, laagen het met bezaan en fok teegen de zee om de Z.W. Middag giste de gekoppelde coers in dat etmaal Z.Z.O. 4½ mijl en de gegiste Zr. Breete 34 gr. 8 m., gisten de west ∠ van bhay Algoa N. ten W. 11 mijlen van ons. Na de middag de wind O. ten W. en de coers als vooren. W.Z.W. topzijls koelte en holle zee. De eerste wagt de wind en coers als vooren, in de hondewagt de coers W. ten N. en de wind O. ten N. onderzeijls coelte. Betoogen lugt.

Zaturdag 13 d°. 's Morgens de wind O. ten N. topzeijls coelte, stelden als doen onze coers N.N.W. aan om de wal te krijgen. Middag giste de coers in dat etmaal W.N.W. 15 mijlen. En de gegiste Zr. Breete 33 gr. 40 m. En de bevonde Zr. Breete 34 gr. 31 m. Gisten de West ∠ van de Mosselbay N.W. ten W. van ons 8 mijlen van de wal. Na de middag de wind O. ten N. stil. Zaagen het land in 't N. van ons, in 't 10 glas van dito wagt de wind W. bramzeijls coelte, laagen om de N.N.W. na de wal; met 't opzetten van de wagt, laagen over na zee om de Z.Z.W. en in de hondewagt laagen we na de wal om de N.N.W. De wind Z.Z.W. en W. bramzijls coelte. Betoogen lugt en reegen.

Zondag 14 d°. 's Morgens de wind Z.W. bramzeils coelte, zaagen het land, maar konden niet bekennen door de dijzige lugt, stuurden N. ten W. door, op de middag pijlden de West ∠ vande Struijsbay Z.W. ten W. ¾ mijl van de wal, diep 45 vaam graauw zant, stuurden

1) De betekenis dezer letters is niet te verklaren.

alsdoen O.Z.O. langs de wal heen. Dit land is hoog land met groote bergen met een uijtsteekende hoek met een cloov daar door, 't welk voor de Struysbay gezet word, en 't is niet anders dan een inbogt, daar een uytsteekende ∠ zonder rivier. Na de middag de wind W. ten Z. bramzeijls koelte, stuurden Z.O. langs de wal; met zonsondergang pijlden 't voorland O.W.O. 4 mijlen van ons, zijnde omtrent 2 mijlen buyten de wal, diep 40 vaam graauw zand. 's Avonds en 's nagts stil en betoogen lugt.

Maandag 15 d°. 's Morgens stil en de wind O.Z.O. labbercoelte, met zons opgang peijlden de voorn. ∠ als voormiddag. De bevonde Zr. Breete van 34 gr. 5 m., hadden de voorn. hoek O. ten W. 5 mijlen van ons, zijnde omtrent 3 mijlen buijten de wal. Nademiddag laagen 't over weer, met zonsondergang waaren weeder aan de wal omtrent 1 mijl westwaart gezet. 's Avonds stil, en 's nagts inde eerste wagt de wind W. ten Z. labbercoelte. Den heele nagt met dijzige lugt.

Dingsdag 16 d°. 's Morgens de wind W.Z.W. bramzeijl en topzeijls coelte, met vroeg schaffen, hadden de voorn. hoek N.W. ten N. 1½ mijl van ons. Stuurden O. ten Z. langs de wal. Middag hadden bevonden Zr. Breete 34 gr. 5 m. hadden 't Zuijdelijx land N. ½ mijl van de wal. Na de middag de wind W.N.W. topzeijl en bramzeijls coelte, met zonsondergang hadden 't O. land O. van ons en het O. hooge berg N. ½ mijl buyten de wal. Diep 45 vaam en bevonden door A.P. 13 gr. 40 m. Nd. Westering en vorders de heele nagt de wind N. W. ten W., W.N.W. en W. labber coelte, met klijn zijl of aan de wal.

Woensdag 17 d°. 's Morgens de wind N.N.O. labber lugje en stil, met zonsopgang pijlden 't hooge O. land N. N. W. 2 mijlen van de wal. Na de voormiddag de wind Z.O. labber en bramzijls koelte, middag pijlde O. ∠ O.N.O. ¼ N. 4 mijlen van ons. Ende bevonde Zr. Breete 34 gr. 3 m., de wind Z.Z.O. labber lugje. Na de middag dood stil, dreeven met de dijning na de wal, met zonsondergang peijlde de ∠ N.O. ten O. ½ O. 1½ mijl van ons, diep 40 vaam vuijle grond, vorders den heelen nagt 't lugje W.N.W. helder weer.

Donderdag 18 d°. 's Morgens de wind N.W. ten W. en W.N.W. bramzijls koelte; met zonsopgang pijlden de Zd. ∠ van de Visbaay N.W. ten N. 2 mijlen van ons, stuurden N. ten W. in de wal. Middag de bevonde Zr. Breete 33 gr. 53 m. en pijlden als doen de Zd. ∠ van de Visbay Z.W. 4½ mijl van ons, omtrent die streek ende het O. land O. ten N. zijnde 1¼ mijl buyten de wal; deese bhaij is niet anders als een groote bogt in laag voorland, bevrijd voor een N.W.; W.; N. wind. Met zonsondergang peijlde een zantplaat N.O. 1¼ mijl van

ons, diep 45 vaam graauw zant. Vorders de heele nagt de wind W. ten W. en W.N.W. los lugje.

Vrijdag 19 d°. 's Morgens stilte. Mistig weer, teegen de middag klaarde op. Middag pijlden het W. land dat van de zantplaat leijd W. ten N. 4 mijlen van ons. De wind Z. labber koelte. De bevonden Zr. Breete van 33 gr. 51 m. Na de middag de wind Z.Z.O. en Z.O. labber coelte. Laagen langs de wal over de diepte van 39 tot 18 vaam vuijle grond. leiden over om de Z^{d}. Met zonsondergang pijlde de West ∠ W.Z.W. 5 mijlen en de O. ∠ N.O. ten O. 4 mijlen van ons, waaren omtrent 3¼ mijl buyten de wal. Diep 25 vaam vuijle grond, en de wind O. labber lugje en stil. Des nagts de wind van 't O. tot Z.W. labber koelte, leiden of en aan de wal.

Zaturdag 20 d°. 's Morgens stilte, mistig en 't lugje Z.W. en Z.Z.W. Middag de bevonde Zr. Breete van 33 gr. 35 m., hadden 't land N.O. ten O. 3 mijlen van ons, zijnde omtrent een mijl van de wal. Nademiddag de wind W.Z.W. labber koelte tot in 't 3 glas van dito wagt, de wind N.O. en O.N.O. bramzeijls coelte, laagen het of en aan de wal; met zonsondergang pijlde de O. ∠ N.O. ten O. 4 mijlen van ons en de West ∠ W. ten Z. 1½ mijl van ons. Diep 25 vaam, zijnde ½ mijl buijten de wal, laagen 't weeder na zee toe, tot in 't 3^{e} glas van de eerste wagt, wierd als doen dood stil met donder en weerligt en in 't begin van de hondewagt de wind W. ten N. topzeijls coelte. Stuurden Oost aan.

Zondag 21 d°. 's Morgens de wind W., W.Z.W. en Z.W. topzeijls koelte, stuurden N. inde wal, middag hadden 't O. land N.O. ten N. en een rivier N.W. ten W. 1½ mijl buijten de wal, en konde geene hoogte bekoomen. Na de middag de wind Z.W. bramzeijls en labberkoelte, stuurden O.N.O. langs de wal; met zonsondergang pijlden 't O. land N.O. ten O. 1½ mijl buijten de wal, diep 45 vaam schoone grond, in de Platvoet stil, en de wind Z. en Z.O. labber coelte; resolveerden met malkanderen om onze reijs voort te zetten om de West, alsoo wij geen bequaame havens of baijen of rivieren en vonden. In de eerste wagt de wind O. en O.Z.O. topzeils koelte. De coers Z.Z.W. 3½ mijl en Z.W. 4 mijl met betoogen lugt.

Maandag 22 d°. 's Morgens de wind O., O.N.O. en N.O. ten O. Stijve topzijls koelte met holle zee, middag gisten de cours Zuid, zonsondergang Z.W. ten Z. 17 mijlen. Hadden 't land in 't N.O. omtrent 10 mijlen van ons. Nademiddag de wind O. en O. ten N. Stijve onderzijls koelte, met zonsondergang naamen 2 reeven in 't zeijl, lieten drijven om de W.N.W. De wind N.O. onderzeijls koelte. Holle zee.

Dingsdag 23 d°. 's Morgens de wind N.O. bramzeijls coelte en stil, met vroegschaffen namen de reeven uijt 't zeijl. In de voormiddag de wind W. topzeijls coelte. Middag gisten de coers in dat etmaal W. N.W. 16 mijlen. En de bevonde Zr. Breete 34 gr. 11 m., pijlde d' Oost ∠ van 't hooge land N.N.O. 7 mijlen van ons. Na de middag de wind W.Z.W. en W. topzeijl en bramzeijls coelte. In 't 9e glas laagen over vande wal, met zonsondergang pijlde 't Z.Z.W. ten W. 4 mijlen van
A.P. 12 gr. 52 m. N. Westering. ons, diep 38 vaam, en bevonden door A.P. 12 gr. 52 m. Nd Westering, en des nagts de wind W.N.W. ; N.W. ; en N.N.W. labber koelte en klaare lugt. Mooy weer.

Woensdag 24 d°. 's Morgens de wind N.N.W. en N.W. ten N. labber koelte, pijlde de zon 16 gr. 20 m. en door 2 pijlingen 14 gr. 30 m. Nd Westering. Met vroeg schaffen hadden 't O. land N.W. 5 mijlen van ons. Middag en konden geen hoogte bekoomen, hadden
A.P. 16 gr. 20 m. door 2 peijlingen 14 gr. 30 m. Nd Westering. de West ∠ van de Vleijs Bhay N.W. 3½ mijl van ons. De wind Westelijk W.Z.W. en Z.W. ten W. labber coelte. Na de middag de wind Z.W. en Z.W. ten W. labber bramzeijls coelte. Leiden om de N.W. De wind als boven, in 't 8e glas laagen over om de Z.Z.O., waaren omtrent ½ mijl buyten de wal. De Z.W.hoek en met zons-
A.P. 14 gr. 20 m. Nd. Westering. ondergang pijlden 't Westl. land W.N.W. ½ N. 3 mijlen buyten de wal, bevonden door een A.P. 14 gr 20 m. Nd Westering. Hadden de Oostel. hoek N.O. ten O. van ons. De wind als vooren. Labber coelte en des nagts de wind W.Z.W. en W. Labber lugje en stil met betoogen lugt.

Donderdag 25 d°. 's Morgens stil. Met vroegschaffen de wind O.N.O. labber en bramzeijls coelte. Stuurden N.N.W. aan. Middag pijlden de voorn. ∠ N.O. ten N. ½ N. 3 mijlen van ons, en bevonden Zr. Breete 34 gr. 21 m. De wind O.N.O. en O. ten N. topzeijls koelte. De coers als vooren, langs de wal met zonsondergang pijlde een hooge spisse berg N.N.W. ½ W. omtrent 3 mijlen buyten de wal. Leiden alsdoen bij te drijven om de Z.O. Vorders de heele nagt, de wind O. topzeijl en bramzijls koelte en doodstil met betoogen lugt.

Vrijdag 26 d°. 's Morgens stil en de wind Westelijk, topzeijls koelte. Middag bevonden de Zr. Breete 34 gr. 13 m. De wind W. en W. ten Z. pijlden de West ∠ dewelke men op de Zondag den 14 dito Z.W. ten W. ¾ mijl buyten de wal, nu weederom in 't W.N.W. ½ 4 mijlen van ons. Nademiddag de wind W.Z.W. en Z.W. bramzeijls koelte,
quamen op het rif van Angules. laagen af en aan de wal; met zonsondergang pijlden de voorn. ∠ N.W. ten N. 2 mijlen van ons, en 's nagts dood stil en klaare lugt.

Zaturdag 27 d°. 's Morgens de wind O.N.O. labber lugje, met

zonsopgang pijlde weer d' ∠ N^{d} N.W. wel zoo N. 1½ mijl van ons. In de voormiddag de wind O. en O. ten Z. bramzeijls koelte, middag pijlde weer om de ∠ in 't N.O.-ten N. ½ O. 2½ mijl van ons, en bevonde Zr. Breete 34 gr. 11 m. Na de middag de wind O. en O. ten Z. bramzeijlskoelte, stuurden W. en W. ten Z. langs de wal, met zonsondergang pijlde een hooge spisse berg N.W. ½ N. 2 mijlen van de wal, lieten 't als doen drijven, met de steeven om de Z. De wind O. ten N. en stil en Z.W. en N.W. en N. labber lugje. Betoogen lugt.

Zondag 28 d^{o}. 's Morgens stil. De wind O., labber lugje, stuurden W. en Z. langs de wal, middag pijlden de voornoemde berg N. ½ O. 2 mijlen van de wal. Diep 45 vaam waas en zand grond. Na de middag de wind O. ten N. bramzijls coelte; in 't 9^{e} glas van dito wagt de wind N. en N.W., labber koelte en stil. De coers W.Z.W. langs de wal; met zonsondergang pijlden 't W. land W.Z.W. en de O. ∠ Nd. ten W. 4½ mijl van ons. Diep 43 vaam waasagtige grond, en vorders den heelen nagt de wind variabel. Bramzeijlscoelte en stilte met betoogen lugt.

Maart.

Maandag den eersten dito. 's Morgens de wind W.; W.N.W.; N. W. en W.Z.W. bramzeijl en onderzeijlscoelte. In 't 6^{e} glas van de voormiddag wagt pijlden 't Z. land W.N.W. 9 mijlen van ons, naamen 2 reeven in ons zeil en lieten 't drijven. Diep 48 vaam waasagtig, en bevonden Zr. Breete 34 gr. 40. Nade middag de wind Z.W. ten Z. en Z.W.; W.Z.W. Onderzeijlskoelte en topzeils en bramzeijls koelte, en vorders den heelen nagt de wind Z.W.; Z.W. ten Z. bramzeijl en labbercoelte, betoogen lugt.

Dingsdag 2 d^{o}. 's Morgens de wind Z.W. labber koelte. Middag giste de gekoppelde coers in dit etmaal O.Z.O. 1½ mijl en de gegiste Zr. Breete 34 gr. 43 m. en konden geen hoogte bekomen, en wierpen ons loot op 60 vaam waasagtige grond. Nade middag de wind Z.O. ten Z., labbercoelte. Met zonsondergaan pijlden 't Westelijk laage land dat wij zien konde N.W. ten W. 5 mijlen van ons. De koers W. Z.W., diep 53 vaam. Vorders den heelen nagt de wind Z.O. ten Z. en Z.O. labber koelte, en stil betoogen lugt.

Woensdag 3 dito. 's Morgens de wind O.Z.O. labber koelte, bevonden door een M. P. 11 gr. 57 m. N^{d}. Westering, en peijlde het naaste land N^{d}. ½ West 3½ mijl van ons. Diep 52 vaam. Middag giste de coers in dat etmaal W.Z.W. 15 mijlen en de gegiste Zr. Breete 35 gr. 6 m. en de bevonde Zr. Breete 34 gr. 59 m., peijlde 't O$^{l.}$ laage land in 't N.N.O. en 't W$^{l.}$ hooge land in 't N.W. omtrent 5 mijlen

M.P. 11 gr. 57 m. N^{d}. Westering.

Verleiden de compassen. buijten de wal. Diep als vooren. Verleiden onze compassen van 13 gr. tot op 10 gr. beoosten de naald. Na de middag de wind O.; O. ten Z. Bramzijls koelte en de coers W.Z.W.; met zonsondergang pijlden de Westhoek N.N.W. 1/2 N. 5 1/2 mijl van ons en bevonden door een A.P. 11 gr. 38 m. N[d] Westering; diep 52 vaam waasachtige grond. Vorders de heele nagt de wind O. ten N. O.Z.O. Labber coelte en stil betoogen lugt.

A.P. 11 gr. 38 m. N[d] Westering.

Donderdag 4 d°. 's Morgens de wind Z., Z.Z.W. bramzeijls koelte; met vroegschaffen peijlde 't W[l.] land N.W. ten W. 1/2 N. 5 mijlen buijten de wal. Diep 64 vaam, in de voormiddag de wind Z.Z.W.; Z.W. ten Z.; Z.W. ten W. Bramzeijls koelte en topzeijls dito. In 't 4[e] glas laagen over om de zuijd, hadden de diepte van 70 vaam graauw en waasagtig. Middag bevonde Zr. Breete van 35 gr. 1 m. en peylde de west ∠ N.W. 1/2 W. 6 mijlen van ons. Nademiddag de wind Z.W. en W.Z.W. stijve topzeijls koelte en bramzeijls dito. In 't 2[e] glas laagen om de W.N.W. Vorder den geheelen nagt de wind als vooren, met travaaten en reegen.

Vrijdag 5 d°. 's Morgens de wind Z. bramzeijls koelte, gooide met het loot, hadden de diepte van 84 vaam steekgrond, stelden de coers als doen N.W. aan. Middag peijlde de voorn. ∠ van gisteren N. ten W. 4 mijlen van ons. Diep 73 vaam steekgrond. De wind Z.Z.O. Labber lugje. Nademiddag de wind Z.O. labber koelte, en de koers N.W. ten N. 4 mijlen. Buijten de wal in de eerste wagt de wind N.O. ten O.; Z.O. ten O. en O.Z.O. bramzeijls koelte. De coers N.W. ten W. 4 mijlen en in de hondewagt de wind O.Z.O. ende coers N.W. Zaagen ook een zijl in 't N.O. ten O. van ons, dewelke met ons heenlag.

Zaturdag 6 d°. 's Morgens de wind als vooren, pijlden de O.Z. van bhay Vals N. 1/2 W. en de Tafelberg N.W. ten N. 1/2 N. 3 1/2 mijl buijten de wal, ende coers N.W. 1/2 W. In de voormiddag de wind Z.O. Labber lugje en stil, middag de bevonde Zr. Breete van 34 gr. 34 m. en pijlde weeder de O. hoek N.N.O. ende Tafelberg N.N.W. 1/2 N. 2 1/2 mijl buijten de wal. De wind Z.W. bramzijls coelte; voor de middag de coers W.N.W. uijt de wal, met zons ondergang pijlden de O. ∠ van de Houtbhay in 't N. en de West ∠ van de bhay Vals O.Z.O. wel zoo zuijdelijk, zijnde 3/4 mijl buijten de wal, en bevonden door een A. P. 11 gr. 50 m. N. Westering; hadden de diepte van 43 vaam vuyl grond; in de eerste wagt de wind Z. labber lugje en donkere lugt, lieten 't drijven om de W. en in 't begin vande hondewagt de wind Z. en Z.W. labber lugje en stil. Stuurden weeder N.O. na de wal toe.

Zondag 7 d°. 's Morgens de wind variabel en stil, met vroegschaffen pijlden de Leeuwekop N.O. 3/4 mijl van de wal om de N.N.W. Des middags bevonden Zr. Breete van 34 gr. 0 m., hadden de kop van den Leeuw O. ten N. wel zoo Nd. 2 mijlen van ons of buyten de wal. Nade middag stil; met zonsondergang pijlden de kop van de Leeuw O. ten N. ende duyntjes O.N.O.; en de O. ∠ van de Houtbhay Z.O. ten O. 1½ myl van de wal; vorders den heelen nagt doodstil en mistig weer.

Maandag 8 d°. 's Morgens doodstil en mistig. In de voormiddag klaarde het weeder op. Middag pijlde de Leeuwekop en de Duijvelsberg overeen O.Z.O. Wel zoo Zd. en 't Robben eijland O.N.O. 2 mijlen buijten de wal. Stuurden O. aan en quaamen omtrent 5 uuren op de binnenreede ten anker, dankte God voor een behouden reijs, en vertuijden aanstonds; vonden alhier ter rheede leggen 13 thuijsvaarders, een Zeeuwze baar en 5 Engelse scheepen.

Gecollationeert. Accordeert.

In 't casteel de Goede Hoop den 21 Juny 1706.

Poulle.

Gesw. Clercq.

Door het stranden van de Bennebroek was er een aanleiding om weer een tocht naar de Oostkust te doen. Hier volgt het rapport der schipbreukelingen, de instructie voor de bemanning van de Postlooper en het reisjoernaal.

Raport ter ordre van d' wel Edele Heer Maurits Pasques de Chabonnes. Raad Extraordinaris van India en Gouverneur aan Cabo de Goedehoop. Gedaan door Ferdinandus Marschand uijt 's Gravenhage Corporaal van soldaten. Fredrik Jansz. van Amsterdam, Gerrit van der Pijpen beijde matroosen, alle ten dienste der E. Compe. Jongst beschijden geweest op 't retourschip Bennebroek.[1]

WelEdele Gebiedende Heer,

Nadat wij door de Heeren van de hooge regeeringe tot Batavia onse verlossinge gekreegen hadden, om met 't schip Bennebroek voorn. over het Eijland Ceijlon te repatrieeren, maakten wij een

1) Kol. Arch. No. 4050, fol. 119 et sqq.

middelmatige reijse na derwaarts, ende aldaar van alles voorzien geworden weesende, ligten wij benevens nog andere vier retourbodems: 't Vaderland getrouw, Bentvelt, Reijnesteijn, en 't Raadhuijs van Enkhuysen den 22 Decemb. het ankker uijt Gale s' bhay, zeijlende omtrent de veerthien dagen met redelijke voorspoet na Cabo de Goede Hoop. Wanneer zonder de breete of lengte te konnen noemen een vehement tempeest beliepen, beginnende met den avont en des anderen daags des avonts cesserende. Wanneer des morgens ons van de andere vier scheepen gesepareert, en alleen bevonden. Niettemin onse courts voortsettende, dewijl ons schip nogh geen gebrek had, en in goede staat was, bragten wij 't onder Godes zegen omtrent een maand na de voorige storm tot na besten onthout op de breete van ruijm 31 graden, alwaar 't ongeluk troffen van een terribel weer uijt den Z.Z.W. te ontmoeten, zodanigh men 't onder een gebolde bezaan even goed maken konden. 't Welk omtrent 24 uuren geduurt hebbende, zag men des middaghs op Donderdagh den 16 Febr. 1713 met geen kleene alteratie land aan lij, waar op gemelte wind een botte lager makende, het volk vol vreese was; te meer het weer heel dik en dijsigh weesende, na gissingh niet boven een groot half mijl van de wal waaren, gelijk niet tegenstaande alle aangewende vlijt om het schip nog met het losmaken van de blinde, voor de wint om te krijgen, vrugteloos weesende, dien kostelijken bodem kort daaraan stied, en dwarszee vastraakte op klippige grond; slaande de zee of brandingh eensklaps over 't schip, en vervolgens vol water en bijgevolge vermits het ongemeene swaar weer en holle zee ook buijten vermogen omme ijts bij de hand te konnen vatten, om 't selve te salveeren, en in desen staat omtrent 2 uuren geweest zijnde, zag men die kiel kort agter de bak aan twee stukken breeken, en wijders het agterschip over bakboort op zij vallen. Intusschen al verschijde menschen van voorn. brandingh waren overboort geslagen, en over zulks geen uytkomst ziende, zeijnde den schipper Jan Hes al een uur te voren over boord gesprongen, nadat ook die ordre aan 't volk gegeven hadden hen ten besten doenlijk te redden, hebben wij ons vervolgens ook overboort begeeven omtrent ten half twee na de middagh, blijvende d'een wat langer als d'ander omtrent een half uur in 't water, 't welk van de vaatwerken en fragmenten van voorn. kiel heel beset weesende, ook oorzaak is geweest dat veele deeser scheepelingen daar gesneuvelt zijn. Want wierden door de houtwerken gemorselt eer aan land quamen.

Dus helaas aan het land van Africa gekomen bevonden wij ons

zo die reets aan de wal waren, als nog naderhand quamen, in 't geheel sterk 57 Europianen en omtrent 20 swarte te weeten zo bandieten als slaven ; onder de eerste wierden geteld den opperstuurman Jan de Wit van Amsterdam, benevens de derde stuurman Jan Smelter van Enkhuijsen, de bootsman van Stockholm, den bootsmansmaat, schiemansmaat en wijders nog andere onder-officieren soldaten en matroosen, welkers namen ons onbekent zijn, zonder dat andere officieren aan land ontmoet hebben, ong'agt veel na den schipper sogten om hem te begraven. In deesen staat ververschten wij ons vier dagen, siende het schip den eersten dagh genoegzaam gesloopt en aan flenteren geslaagen, zodanigh de constapelskamer, de bak, de stuurboorts- en bakboortszijde en 't vlak van voornoemde Bennebroek aan de wal was komen drijven, besloten wij met malkander, zo Europianen als Swarte de reijse overland na dit Casteel voort te zetten, zeijnde gewapent met vijf scheeps snaphanen, die benevens kruijt, zout vlees en spek aangespoelt waren. Cours nemende de wal langs ; maar en hadden naaulijks vijf dagen zodanigh gemarscheert of wierden door een breede en seer snel lopende rivier gestuijt en genoodsaakt weederom te keeren. Dat 's te seggen met 17 Europiaanen en 9 Swarte, blijvende de andere, waar onder de twee voornoemde stuurluijden ook waaren, bij hun voornemen om de reijse over land te vervorderen. Voorts na vijf dagen wederom gesworven te hebben, aan de tent gekomen zijnde, dat na besten onthoud den 26^e^ February A^o^ 1713 geweest is, zijn wij aldaar verbleeven tot den 6^e^ Junij daar [aan] volgende, ons onderhoudende met melk, runtvleesch en seeker graan, dat zeer smaakelijk is, 't gunt wij ruijlden van seekere Inlandse menschen, die men Kaffers noemt en geen Hottentots waaren, voor ijser en koperwerk, dat van 't schip nog vinden konden. Maar dewijle dit volk niet gewoon is veel voor niet te geeven, en wij geen wharen meer konnende krijgen, om vivres voor te trocqueren, wierde wij andermaal van verstant de reijse na Cabo de Goede Hoop voort te zetten, ende sulx land waarts door. Van gedagten weesende boven den oorsprongh der rivier heen te gaan, omdatter diverse onder ons geselschap waren die niet swemmen konden. En lieten in de tent drie Europianen en vier Swarten jongens, welke alle te swak ofte klijnhertigh waaren om mede te gaan. Maar na 29 dagen swervens en van deese 3½ dagh seekere rivier opgegaan weesende sonder apparentie om over te komen, keerden wij andermaal terugh na de tent, en zulx door gebrek aan leevensmiddelen en inzonderheijt water, vermits eevengemelde rivier

zout was ; alwaar wij in zeeven dagen quamen, namentlijk wij ondergeschreven en nog een Europiaan, die t zeedert bij de Kaffers geraakt is. Dan hier vindende kleederen van Europianen, die bebloet waren, en geen menschen, en daar uijt besluytende dat onse daar gelatene makkers dood geslagen waren. Spoeijden ons ten eerste van daar na de voornoemde Kaffers, die ons na hunne wijse onderhielden van spijs den tijd van volkomene twaalf maanden. Wanneer aldaar in een rivier aanquam het vaartuijgje waar meede hier zijn gearriveert, en van welkers stuurman permissie bekomen hebbende, de reijse herwaarts aan hebben voortgezet den 17 Aug. deeses jaars uijt genoemde rivier, hebbende intusschen nogh op een plaats aangeweest, en omtrent de drie duijsent ponden oliphants tanden getrocqueert tegens geel kopere ringen, halsarmbanden en kraalen. Zijnde dit vaartuygh langh 28 Engelse voeten en 9 dito wijt, en in Engeland volgens seggen van dien stuurman expres gemaakt, uijt een genomen en met het scheepje de Clapham Gally aldaar ter custe gekomen, ineen gezet om aldaar te handelen oliphantstanden, gelijk die natie sulx so wij uijt het volk verstonden, wel meer gedaan hebben en zullen doen.

Belangende nu WelEdelen Heer Gouverneur de goederen van 't schip van deselve, vermits deesen bodem in zo korten tijd als gezegd aan stuk brak, zijn er veel aangespoelt en door de zee opgeworpen. Te meer het schip met paijl hoog water vast geraakt veel nader aan de wal is gebleven als bevorens meijnde ; want het water gevallen zag men de ankerstok van het anker, welk den schipper had laten toegaan, wanneer het schip reets begon te stooten, boven water staan. Maar meest ligte goederen als kisten met lijwaten, thee, vleesch, spek en diergelijke, maar deselve alle en het meeste deel door de Inlandsche natie, die met duysende aanquamen in onsen weerwil weggenomen, gelijk zij ook de stukken van het schip al hebben verbrand, omme de yserwerken en koper magtigh te worden, behalven ook veele goederen door draij-stroomen de wal langs zeewaarts in dreeven ; maar is op ons vertrek aldaar aan strant blijven leggen, een stuk metaal cannon 12 ℔ schietende, en vier eijsere dito's, benevens twee swaare en een werpanker, sonder meer van importantie, behalven drie matrosen van ons geselschap die de reijse door vreese van 't kleene vaartuijgje niet durfde ondernemen. Onder anderen levensmiddelen hebben daar gevonden seer goede vette runder beesten, gelijk er ook ongemeene schoone wijden is, bokken, hoenders. En van wild gedierte leeuwen, oliphanten, renosters, tij-

gers, wolven, vossen, hazen, conijnen, eelanden, harten, buffels, zeekoyen. In meenigte steenbokken, wilde paarden, sulke bokken die bijna zo groot als koyen vallen. Van gelijke papegaayen, exters, kraaijen, bosduijven en torteld̀uijven, behalven nogh een menigte van dunder pluijm-gedierte, dat wij geen naam konden geven; gelijk er ontrent het verscheurend en roofgedierte veel is, dat niet konnen noemen. Weshalven geen levensmiddelen mancqueeren, want bovendien vind men er het graan, waaraf nog een wijnigh medegebragt en voorgemelt hebben, van 't welke die nat^ie seer goed smakelijk en voedzaam brood weet te prepareeren. 't Selve met water op een steen tot deeg wrijvende, tot bollen gemaakt en dan gebakken ofte gebraden op vuur.

Van moeskruijden hebben er niet gevonden als pompoenen, calbassen, en watermiloenen. Van de natie waar bij wij als gezegd nu bij 18 maanden gewoond hebben, konnen niet zeggen, als dat voor Kaffers moeten gehouden werden. Zijnde swart, kloek van postuur, plat van neus, en Kaffershaar hebbende. Hunne kleedinge is gemaakt van beestevellen op de wijse als de Hottentots, zijn tegens ons gansch niet quaadaartigh geweest, maar in tegendeel tragten te beweegen om daar nog te blijven, zodanigh op ons vertrek nog hebben moeten beloven dat over drie jaaren zouden wederom komen, omdat ons te gemakkelijker zoude laten vertrekken maar met de blanke Hottentots zijn se in een continueele oorlogh.

Eijndelijck hebben aldaar onder gemelte caffers nogh gevonden zeeker Europiaan, denwelke volgens zijn zeggen wel tagtigh jaar oud, en toenmaals omtrent dertigh jaar geleden, aldaar mede met een Nederlandsch verongelukt retourschip (mogelijk Stavenes) gebleeven zoude zijn, en uijtgevaren in den jaare 1683 van de kamer Zeeland voor kok sonder het schip te konnen noemen, maar den schipper daar af was genaamt David Appelman. Hij is van geboorte een Fransman, en leeft daar na de wijse dier landaard wel vergenoegd. Maar of het van zijn naturel of geboorte voortquam, de kaffers hadde meer beleefdheid voor ons over, als desen oude man.

Met hetwelke gedenkende aan UWelEdele Agtbare orare voldaen te hebben, ons de eere geeve met diep respect te onderschrijven in de qualiteijd van

(onderstond) WelEdele Gebiedende Heere.

(Lager) Uwe WelEdele alleronderdanigste geringe dienaren. (Was geteekent) F. Marchant, Frederik Janszn, en Gerrit van der

Pijpen. (In margine) In 't Casteel de Goede Hoop den 8 September 1714.

Accordeert.
H. van der Meer Pietersoon.
Eerst gesworen Clercq.

Instructie voor Roeland Roos, opperstuurman en gezaghebber, en verdere officieren, bescheyden op 't galjoot de Postloper, gaande van hier om de oost van Africa na Terra de Natal, en vandaar weder na herwaarts. Waarna hun zullen hebben te reguleeren. [1])

Aangesien wij goed gevonden en besloten hebben Ul. onderhebbende galjoot de Postloper na Terra de Natal, van hier direct te doen voortzeijlen, ten eijnde omme de daar om heen swervende en gezalveerde manschap van 't geblevene Ceijlons retourschip Bennebroek, benevens 't gestrande geschut en ankers 't gunt volgens raport der manschap met de boot van 't Engels schip de Clapham Galleij van gemelte schip Bennebroek, onlangs hier aangelant op de hoogte van 31 graden, alwaar die bodem gebleven is, zoude te vinden zijn, des doenlijk van daar af te halen en herwaarts te brengen, ten welken eijnde tot Ul. narigt de copia van gedagte raport hier nevens gevoegt is.

Zo zal van Ul. besorgingh moeten zijn wanneer de provisie en dranken, volgens 's compagnies gewoone randsoenen, voor den tijt van vijf maanden, daar aan te verstrekken binnen boort, benevens deese instructie ontfangen hebt, zeijl te gaan, en direct steevenen na de rivier d'Algoa boven Terra de Natal gelegen, om alsoo des te secuurder laast genoemde plaats te bezeijlen, 't gunt Ul. door dien gezaghebber Roeland Roos met 't vaartuijgh de Centauris en deese bodem, voorhenen daar ter plaatse geweest is dies te facielder zijn zal. Altoos verdagt zijnde, volgens de generale instructie van d' E. Comp. des morgens en 's avonts God den Heere aan te roepen, en ten allen tijden goed zoldaat en zeemanschap te gebruyken.

Met lief in of omtrent de rivier d'Algoa gecomen zijnde, zullen Ul. moeten zien of daar geen manschap van Bennebroek voornoemd is, om deselve meede te nemen, en naarstig vernemen wat daar voor d'E. Compagnie in der tijd zoude konnen vallen, na verrigtingh van

1) Kol. Arch., No. 4050, fol. 125.

't welke Ul. de cust langhs Terra de Natal, en alle plaatsen herwaarts komende aandoende. Insgelijks zien en vernemen, wat daar te doen is waarbij d'E. Comp. eenigh voordeel zoude konnen genieten, en eenigh van ons volk opdoende meede nemen.

Nogh zullen Ul. moeten besorgen, dat alle de rivieren, bhayen en plaatsen langs gemelte cust, en wat eenige opmerking meriteert, door den tekenaar Maarten Verzeijl als daartoe, en tot 't houde van 't consumptieboekje, als boekhouder meede gaande, accuraat werd uijtgetekent, en zooveel doenlijk daar van een caart te maken, gelijk den gezaghebber Roos 't gunt dagelijks komt voor te vallen mede spetifice in zijn journaal of dagregister zal moeten aanhalen.

En gemerkt wij geen pertinente beschrijving konnen doen van de gronden en strekkinge dier cust, zo hebben wij dienstig g'agt, de beschrijvingh door de Engelse stuurman, van meergenoemde boot van 't Engels schip de Clapham Galley daarvan gedaan, tot narigt meede te geven, gelijk wij verder nodigh geagt hebben, nevens Ul. de manschap van 't schip Bennebroek hier aangelant mede te laten gaan, om te konnen aanwijsen waar dat schip gebleven is, en dies goederen gestrant zijn. Ons in 't verdere aan Ul. goed oplegh en voorsigtigheijt verlatende.

In Ul. vergaderingh die den gezaghebber en opperstuurman Roelant Roos komt te beleggen, zal dezelve voorzitten waar aan volgen zullen, den boekhouder Maarten Verzeijl, den onder-stuurman Johannes Pool, en zo danige twee à drie onderofficieren meer, als daar de naarste toe zijn.

Naar behoorlijke verrigtingh van zaaken, willen Ul. voor 't laaste recommandeeren, de provisie behoorlijk gade te slaan, en zo veel mogelijk alderhande zaden en plantzoenen, [1]) mitsgaders levendige gediertens, die eenigsints te krijgen en moeijte waardigh zijn, mede na herwaarts te brengen.

---

1) Dat Bewindhebbers daar veel mee op hadden bewees de uitzending van deskundigen; b.v. in de Missive H.H. XVII 17 Des. 1690 naar de Kaap staat:

...Eenen Hendrick Bernard Oldelandt van Lubeck, een seer goet botanicus off kruijden kenner, drie jaren op de Academie tot Leijden in de medicijnen met veel vrught gestudeert hebbende; UE. sullen wel doen hem aen te stellen en te gebruijcken tot het aenplanten en colligeren van alle soodanige medicinale kruyden en drogues als bij UE. te vinden off te recouvreren souden mogen wesen.

. . . .

Boven en behalven de voorsz. Oldelandt komt ons allthans mede voor eenen Jan Hertogh, gaende voor Abelborst met Pampus, die insgelijck geseijt wort kennisse te hebben van allerhande in- en uijtlantsche gewassen, bijsonderlijck aengaende haere benaeminge en culture, en voort van 't geene van een ordinaris kruytkenner kan werden gerequireert...

Waarmede Ul. een spoedige en gelukkige reijse toewenschende blijve (onderstont) Ul. goede vrienden (was getekent) M. P. de Chauonnes, C. van Beaumont, D. M. P. de Chauonnes, K. J. Slotsboo, J. Cruse, Jns Swellengrebel, Jan de la Fontaine, en Pieter de Meyer raat en secretaris.

(In margine) in 't Casteel de Goede Hoop den 13 Nov. 1714.

Accordeert

H. van der Meer Pietersoon

Eerst gesworen clercq.

Journaal gehouden int galjoot de Postlooper, zeijlende van Cabo de goede Hoop naar Terra de Natal, door Roeland Roos gesaghebber. [1])

Januarij A° 1715.

Dinsdagh 22 d°. 's Morgens de wind als vooren, labbr topzs coelte de coers N.N.O.t langs de wal, op de middg gisten 23 mijl gezeijld te zijn, de gegiste Zbr van 26 gr. 59 mt, lengte. 52 gr. 22 mt de ruijge bevonde Zbr 27 gr. 9 mt, na de midd. passeerde van reedelijker hooge bergh, leggende omtrent half weegen de rivier St Lucia en de caap St Maria, die wij de naam van Beeste bergh gaven, omdat aldaer een groote troep runder vee zagen weijden, als mede eenige menschen, die ons toe schreeuwen, int laast van de platvoet lieten ons ancker op 23 vadm zant grond vallen en bevonden een sterke stroom om de N.N.O.t te gaan, 't welk ons deed vreezen dat wij de caap St Maria mogten voor bij loopen, dier halve bleeven geanckert leggen tot

Beesten bergh.

Woensdag 23 d°. 's Morgens ligten 't zelve, de wind Z.Z.W.t labbr coelte, boegde langs de wal tot int 3 glas van de voormiddg wagt, wanneer wij een openingh zagen, nu liepen daer omtrent 1½ mijl voorbij, wanneer wij ons anker lieten vallen op 22 vadm zandgrond, zetten onze schuijt uijt en zonden de zelve met de onderstuurman I. Pool door die openingh omme naer water te verneemen, de welke tegen avond met 4 swarten weder aan boort quam de welke ons tijdingh bragten, dat dit 't eijland Jaca was, en aldaer vers water genoegh konden krijgen en van haaren Coning Sin Jaco genaamt, gezonden waaren als lootsen, omme ons daer binnen te brengen; ligten

1) Een deel is weggelaten, daar het alleen mededeelingen over weer, wind en getij geeft, zooals in vorige joernalen hierboven is afgedrukt.

ons ancker en quamen voor de kil op 9 vadem zandgront ten ancker.

Donderdag 24 do. Na de middagh de wint na 't O.N.O.[t] schietende ligten ons anker en zeijlden door de kil, alwaer wij op het minste 2 vadem zandgrond met leeg water vonden, daer binnen nadat wij 4. 5 à 6 vad[m] gepasseert waaren, kwamen met den avond agter het eijland Jaca op 3 vad[m] zandgrond ten ancker omtrent een kleinen canonschoot buijten de wal; alhier quamen desen dagh eenige vaartuijgen aan boord mede brengende hoenders, eijeren, water, limoenen, ananassen, patattes, tabacq en haer zoogenaemde amber de grijs, die alle[en] in wax bestaat, nu verders bokken en geijten, als mede potten met dranck, die zij phombe noemen en van een soort van witte pruijmen maaken honingh en melk en verdre verversingh, 't welk men goedkoop voor een lapje linnen van haer kan ruijlen.

Vrijdagh 25 do. 's Morgens de wind als vooren, voer ik met S[r] Marten Verseijl na den coningh de welke met zijn adel en gevolg ons langs strand te gemoet kwam, alwaer wij (zoodra 't ons mogelijk was) aan de wal gekomen zijnde, van hem onder een boom, op zijn agter casteel zittende, met een zeer stadige tronie ontfangen wierden.

Na dat wij zijn Majes[t] met een zoopje aracq beschoncken hadden, feliciteerden hem wegens d' E Comp[e] aan de welke hij geen off weijnigh kennis scheen te hebben. Wij vereerden hem met 2 kopere hals-ringen a 1 ℔ ijder, een stuk van 1/2 ℔ latoen coper, 2 bosjes glaze coralen en een lap wit lijwaad, voor welk geschenck hij weijnig agtingh had, ja 't scheen hem niet waard te zijn 't zelve aan te raaken, evenwel nam het naderhand na zig, waer uijt bleek dat het hem mee om t hebben te doen was.

Wij vroegen om vers water en of zijn majes[t]. eenige eelphants tanden voor ons te ruijlen had, waerop hij antwoorden, dat wij van het eerste genoeg konden krijgen, ende het ons op morgen zouw laten aanwijsen, en wat de tanden belangde, dat hij daer een menigte van bezat ende indien wij konden accordeeren daer genoug van zouden bezorgen, waer op wij versogten (indien 't mogelijk was) eenige daer van te mogen zien, weshalven den coningh een zijnen mandschap commandeeren om er diverse ons aan te toonen, waer op onze S[r] nevens een matroos Fredrick . . . . met hem derwaarts gingen en wederom komende rapporteerde, dat zij in 3 verscheijde negerijen 3 elephants [tanden] hadden gezien, d' een na gissingh weegende 40, d' andere 50 ende 3[e] 60 ℔.

Oock vroegen wij hem of bewust was dat eenige Hollanders ofte onze natie alhier of hieromtrent haer verblijf hadden gehad, ofte

aldaer nog waeren, gevende ons tot antwoord, dat nooijt alhier of hieromtrent geen Hollander had vernoomen, maar dat alhier voor dezen wel eenige Portugeezen geweest waaren en nog laastmaal een Engels schip, die aldaer een kleijn vaartuijg had opgeslagen, zijnde na alle apparentie de Clapham Galeij geweest.

Ondertusschen geraeckte wij alle om d' een en de andre kortswil aan 't lachen en zettende doenmaals onze S^r. zijn hoed en paruijk op 't hooft van zijn Majes^t. en laatende hem in een zakspiegeltje zig bekijcken de welke hem daer over verwonderende groot vermaak schiep en aan den volke een groot gejuijg en gelach veroorsaackten, den coning beelden hem in, dat dit tuijgje sig al in eijgendom toequam, maer de S^r. eijste een weijnig tijds daer aan zijn hoed en paruijk wederom, dewelke hij evenwel (dog ongaarn) weder over gaf, dog hij was genoodsaakt hem 't spiegeltje te vereeren ; oock beloofde onze S^r. aan Zijn majes^t. (indien hij aan ons boort wilde komen) een paruijck ende hoed met welke belofte hij wel in zijn schik was.

Den Coningh vereerden ons een jaarig buffeltje 't welk wij na boort lieten brengen ende namen afscheid van Zijn majes^t, vertrokken mede derwaerts alwaer wij tegen den avond aankwamen.

Heden waaren er weder verscheide vaartuijgen met verversingh aan boort geweest.

Saterdag 26 d^o. Ging de schuijt met onze S^r. en den onderstuurman I. Pool nevens een zwart, die ons zoude teregt helpen om water, en quam den coning kort daer aen, bij ons met een zijner vaartuijgen aan boord, dewelke ik met een arakje (die hij als een koe water zoop) nevens witte busquit en kaas, op een deftige wijze tracteerden en vertrok weder op de middagh na de wal.

Dezen dag was de wint Z.W^t. met een stijve coelte en hadden als vooren weder eenige vaartuijgen met verversingh aan boord.

Sondag 27 d^o. 's Morgens de wint als boven, kwamen eenige vaartuijgen met verversingh, alsmede onze schuijt met vers water, hebbende den voorige nagt aan de negerij van den coningh door tegenwind moeten blijven, zendende op de middag de schuijt weder om water.

Waaren genoodsaackt eer wij bij het water kwamen 1½ mijl waters te roeijen en als dan nog ½ mijl door 't bos te gaan, alwaer mij een reedelijke groote ronde tang[1]) met lis bewassen wierd aangewezen, waar in wij tot ons genoegen goed deugzaam klaar water vonden en mosten hetzelve door 6 swarten ½ mijl met half aamen en putsen na onze schuijt laaten draagen, betalende dezelve voor haa-

1) Tank ; een woord dat destijds reeds in gebruik was (waterreservoir).

ren moeijte met 1/4 el lijwaad ijder, want glaeze coraalen zijn bij die natie in geen agting of niet gewilt en gaf nog daer en boven 3/4 el lijwaad uijt aan die van den coningh tot onze oppassers gesteld waaren. Zoo dat ons ijder schuijt water op 2 1/4 el wit lijwaad kwam te staan.

Maandag 28 do. 's Morgens de wint nog al ZWt. gemeene topzeijls coelte, continueerde haare vaartuijgen met het aanbrengen van verversingh, kort voor de middag kwam onze schuijt met water aan boort.

Op de middag kwam den coning bij ons boort aan strand, dewelke wij met de schuijt lieten haalen, dog weijgerde aan boort te komen, waer op de Sr. na de wal voer, hem nogmaals versoekende aan boord te komen, maar 't hooft schuddende zeijde dat hij met ons aan de wal wilden handelen. Eijndelijk sprong hij nevens 3 zijner grooten in de schuijt, mits dat onze Sr. zoo lang bij zijn volk in hostagie most blijven, zijn majest bleef bij mij omtrent 1 uur aan boord mij beloovende nog dien avond of morgen met een tand aan de strand te koomen om die te verhandelen, waer op hij wederom aan de wal ging en onze Sr aan boort quam.

Dinsdag 29 do. Heden was de wint nogh als vooren, op de middag kwam onse schuijt weder met water en ging tegen den avond nogh om meer te haalen. — Goed weer.

Omtrent de middg verscheen den coning wederom aan strand, mede brengende een olifants tant, die na gissing 40 ℔ woeg, waar op ik en onse Sr. na hem toevoeren mede neemende eenige hals en arm ringen en na dat wij hem met een zoopje beschoncken hadden, vroegen wat hij voor deselve pretendeerde, hij deed daer voor een eijs van 20 copere halsringen a 2 ℔ ijder, zijnde zoo veel ponden als de tand swaar was, wij presenteerden hem zoo veel het immers lijden kon, maar wilden tot geen de minste afslag komen, waar op wij hem beleefdelijk zeijden, zodanig [niet] met hem konden ruijlen; en deed ons gelooven dat hij den handel niet en zogt, dierhalven voeren wij weder na boord.

Woensdag 30 do. 's Morgens de wind N.Ot. en N.N.Ot. goed weer, continueerden onze schuijt met water te haalen ende caffers met versing aan boord te brengen.

Donderdag 31 do. De wind en weer als vooren, gingen ons gang met water haalen.

Februarij.

Vrijdagh den eersten dag was de wind en weer als booven en kregen nog al water aan boord.

Saterdag 2 do. De wind Z.Wt. bragt ons de schuijt nog al water.

Sondagh 3 do. De wind was heeden als vooren en continueerde nog al water te haalen.

Maandag 4 do. De wind N.N.Ot. Goet weer.

Zijn majest kwam meest dagelijx aan ons boort zoo om een zoopje als om wat te troggelen, heden bragt hij een schaap mede, die bij haer zeer schaars zijn, waar voor wij hem een hals ring van 1 ℔ mosten geeven, dewijl wij genootsaakt waaren hem te vriend te houden, dewijl wij nogh branthout van nooden hadden.

Dinsdagh 5 do. Kreegen ons laaste water aan boord en gingen desen morgen nogh aan 't brandhout kappen, dog was ons volk door den sterken reegen gedwongen weder aan boord te komen. De wind schoot op de middag met een stijve coelte int Zn en Z.Z.Wt.

Woensdag 6 do. De wint Z.Z.Wt. met een continuelen reegen.

Donderdag 7 do. De wint als boven goet weer, ging ons volk weder aan 't brand-hout kappen, en bragten tegen den avond nog een schuijt vol aan boord.

Vrijdagh 8 do. 's Morgens de wint als vooren haalden ons laatste brand-hout aan boord, korten met het vallen van 't water ons vaartuijg tegen de banck, maackten 't zelve wat schoon en setten een lap in de boeg van 't zelve.

Saturdag 9 do. 's Morgens 't windje N.Wt. en N.N.Wt. slappe topzeijls coelte, goed weer, dewijl wij alhier nu na ons best vermogen alles 't geen ons pligtelijk was nagespeurt hadden zoo ten opsigt van eenig aangebleeven manschap ofte 's Comps dienaaren, als mede wegens den handel der olifants tanden en amber de grijs etca ende tot voordeel van de E. Compe niets konde verrigten, ligten wij ons ancker en gingen (onder Godes zeegen) onder zeijl en kwamen gelukkig met de voor eb door de kil, alwaer wij op 't droogste 3½ en verders 6, 7 en 8 vadem water vonden in volle zee. Doe wij buijten de ondiepten waaren, stelden onze coers Z. en Z. ten Ot. aan. Hadden op de middag bevonde Zbr. 26 gr. 28 mt., de lengte was 52 graden, 35 minuten, waeren als doen na gissing 7½ mijl van de hoek van caab St. Maria en hadden deselve omtrent N. ten Wt. van ons, na de middag en 'snagts de wind N.N.Ot. stijve topzeijls coelte, helder weer.

Sondag 10 do. 's Morgens en voor de middag de wind varieabel met kleijne coelte, op de middag de coers Z. ten Wt. 24 mijl, lengte van 51 gr. 52 mt., bevonde Zbr. van 28 gr. 0 mt., na de middag en 's nagts de wint N.Ot. oock Westelijk dog meest stil.

Alhier begon eenige van ons volk van ziekten al klagende in te storten.

Maandag 11 d^{o}. 's Morgens de wind vareabel met reegen op de middag, de wint Z.O^{t}. slappe topzeijls coelte, de coers Z.Z.W^{t}. 14 mijl, de gegiste Zb^{r}. 28 gr. 53 m^{t}., lengte 51 gr. 40 m^{t}., na de middag de wint O.Z.O^{t}. slappe topzeijls coelte en stilte en zoo voorts den geheele nagt.

Dinsdagh 12 d^{o}. 's Morgens en voor de middag de wint N.N.O^{t}. slappe coelte, leijdent met de steeven W.Z.W^{t}. over na de wal, gooijden verscheijde maalen 't lood van 12 tot 14 vad^{m} klippige grond; op de middag de coers Z.W. ten Z^{en} 5 mijl komt de gegiste Zb^{r}. van 29 gr. 23 m^{t}., de lengte van 51 gr. 29 m^{t}., de ruwe bevonde Zb^{r}. 29 gr. 20 m^{t}. Na de middag de wint N.O^{t}., topzeijls coelte, leijden 't weder 't zeewaerd over. Int laast van de platvoet. de wint Z.Z.W^{t}. een vliegende storm met donder en weerligt met harden reegen, zoo dat wij geen hand zeijl konde voeren. Staande den hemel in een ligte vlam, zoo dat het wel na de staart van een orkaan geleek, en duurden omtrent 4 glasen tot in de eerste wagt, wanneer het begon op te klaaren; namen doen 2 reeven in ons zeijl en lietent zoo 't zee drijven.

Woensdag 13 d^{o}. 's Morgens de wind Z.W^{t}. gemeene topzeijls coelte, waaren omtrent 6 mijl buijten de wal. Op de middag bevonden ons op de zelve breete en lengte als daags te vooren, zoo dat het harde weer ons zoo veer om de noord gevoert had. Na de middag en 's nagts de wind Z.Z.W^{t}. slappe topzeijls coelte, goet weer.

Donderdag 14 d^{o}. 's Morgens de wint N.O^{t}. slappe coelte, de coers Z.Z.W^{t}., op de middag was de gegiste Zb^{r}. 29 graden 23 minuten, lengte 51 graden, 31 minuten, de bevonde Zb^{r}. 29 graden 20 minuten, waaren van dit.... niet in lengte en breete verandert, nade middag en 's nagts de wind als boven, goet weer. Zeijlden tot zonsondergang langs de wal, staken als doen weder 't zee.

Vrijdag 15 d^{o}. 's Morgens met den dagh zagen een hooge hoek, die van 't andre land scheen afgescheijden te zijn, de wint N.O^{t}. gemeene topzeijls coelte, stelde onse coers dwars na de wal, daer wij met het begin van de voormiddag bij kwamen, stelde onse coers N.O^{t}. langs de wal en kwamen omtrent ten 10 uuren voor de bhaij van Terra de Natal, ende door dien wij oordeelen meest hoog water te zijn, rezolveerden daar in te loopen, dewijl de tijd niet toeliet om te ankeren, maakten ons stag fokje bij, en geraakten ontrent half elf uuren op de banck in de brandingh vast, waar door wij verscheij-

de zwaere zeen en stortinge overkreegen, die ons daer dwars op deed komen, slaande ons roer aan 2 stukken van 't gat af, dog 't zelve bleef onbruijkbaer in de rustlijn en talij [1]) hangen, hebbende op de banck wanneer ons de branding ontloopen was maar 5 voet water, in welke staat wij ruijm een glas doorbragten, eer wij met zwaare voortschockinge daer over en op 4½ vadem ten ancker quamen, alhier bevonden wij dat het maar ½ tij en een reep-land van de Noordzijde der bhaij was afgespoelt, 't welk sonder twijffel, die ondiepte veroorzaakt heeft. Wij zagen op den oever 2 blanke menssen, dewelke wij met de schuijt lieten haalen en bevonden dat den eenen was dien Engelsman genaamt Guham Godwin, dewelke ik 9 jaaren verleeden ook alhier heb gesien, en den anderen was eenen Marcus, een misties van Ceijlon geboortig, dewelke alhier over 5 jaaren van een Engels schip was gebleeven, dezelve verwelkomde en ons verseekerde verder zonder pericul te zijn, ende na dat wij dezelve met een glasje arak bedankt hadden wederom na de wal zonden. Wij hingen met groote moeijten het onder end vant gebrooken roer weder aan, en stuurden met 2 talijs, omme alzoo verder in de bhaij op onze regte ankerplaas te geraaken, dog kwamen door den donker op een der zandplaten alwaer die nagt bleeven zitten tot

Saturdag 16 d°. 's Morgens de wint N.O^t. stijve coelte en geraakte met hoog water weder vlot en kwamen 3 Engelsen aan boort dewelke ons een bokje en bier tot vervarssingh bragten.

Alle de Europianen, dewelke alhier woonagtig waaren zijn deese, als

Guham Godwin, hebbende alhier 17 jaaren geweest, heeft 9 vrouwen ende daer bij geprocureert 40 kinderen, waarvan 17 int leeven.

Pilot William Bording heeft 4 vrouwen.

David . . . . heeft 4 vrouwen en 3 kinderen.

Doct^r Francois Gardian, van Monpellier heeft 4 vrouwen en 5 kinderen.

Marcus van Ceilon heeft 4 vrouwen en 2 kinderen.

Sondagh 17d°. 's Morgens en voor de middag de wind variab^l en stil somtijds reegen, wij raakten met vallent water vertuijd met 2 zwaere ankers een na zee en een na binnen, op 3½ vadem zandgrond.

Maandag 18d°. Den geheelen dag stil, brachten ons roer, om wederom te repareeren, aan de wal.

1) Maleis tali — touw. Hier echter het samenstel van een dubbel en een enkel blok met een looper.

Dinsdagh 19 d°. De wind N.O^{t}, gemeene topzeijlscoelte, lieten ons door de vrouwluijden water aanbrengen, 't welk wij zoo duur als de melk mosten betaalen, door dien 't selve wel 1 mijl uijt 't land werd aangebragt.

Woensdag 20 d°. Den geheelen dag variabel en stil, lieten nog al water aanbrengen.

Donderdag 21 d°. 's Morgens omtrent ten halv vier uuren, overleed (sonder testament ofte eenige goederen natelaaten,) den matroos † Jacob Jacobsz. Los, van Amsterdam, dewelke alhier op een eijland, dat voor in de bhaij leijd lieten begraaven. De wind N.O^{t}. stijve coelte en kregen nog al water.

Vrijdag 22 d°. De wint Z.W^{t}. slappe coelte, na de middag en den geheelen nagt reegen.

Saturdag 23 d°. Wind en weer als boven.

Sondagh 24 d°. De wint Z.W^{t}. met regen, na de middag N.O^{t}. goet weer.

Maandag 25 d°. De wint Z.W^{t}. bekwame koelte.

Dinsdagh 26 d°. Wind en weer als boven.

Woensdag 27 d°. De wint Z.W^{t}. stijve coelte.

Donderdag 28 d°. Wind en weer als boven, wij haalden ons roer ('t welke zoo veel ons mogelijk was) gerepareerd zijnde van de wal en hingen 't zelve wederom aan.

Wij hadden ondertusschen aan voornoemde Engelsen gevraagt of er geen kans was omme alhier voor een redelijke prijs tanden te kunnen krijgen. Waar op zij ons antwoorden, indien wij die wilden hebben ten minsten wel 20 a 25 mijlen land waard in mosten gaan, en dat het voor eerst noodig was een geschenk aan den coningh Motepa (die 8 mijlen hier van daan woonden te zenden omme veijlig door zijn land te mogen trekken, zeggende met een wat onkosten wij genoodsaakt waaren te doen, waer uijt verstonden de valse leugenen van den Engelsen piloot Thomas Greij in zijn beschrijving van Terra de Natal, alwaer hij aanhaald dat dese caffers voor haaren arbeijt des daags met een stukje coper van 2 duijm int vierkant laaten paaijen, daer hij deselve met halsringen heeft betaalt, dit is het alleen niet maar hebbe doorgaans door ondervinding, de valse misleijding in zijn aanwijzing bevonden, zoo dat blijkt zijn oogwit te zijn ons om een lugje te helpen.

Maart.

Vrijdagh 1 d°. Den geheelen dag de wint Z.W^{t}.

Dewijle onze inpotenten nu begonnen aan de beterhand en eenige

daer van op de been te koomen, vertrokken naer de middag onze Sr. Marten Versijl en den onderstuurman I. Pool nevens 2 matroozen en Marcus de misties, die haar voor gits dienden alle gewapend, gevolgd van eenige caffers met een geschenk na den coning Motepa bestaende in een halsring van 2 ℔ en 30 snoertjes glaaze coralen.

Saturdag 2 do. De wind Z.Wt. gemeene coelten, somtijts reegen.

Sondagh 3 do. De wint N.Ot. goet weer, tegen den avond reegen.

Maandag 4 do. De wint Z.Ot. stijve coelten.

Dese morgen kwamen onze Sr. Mten Verseijl en onderstuurman I. Pool met haar bij hebbende mandschap wederom aan boort, mede brengende een vetten os, zijnde een schenkagie van den coning Motepa, ons raporteerende, dat zijn majest ons versoek had toegestaen en belooft had, ons over eenige dagen te komen besoeken.

Wij slagten den voornoemden os tot onze ververssing en bevonden die goed, vet en zeer smaakelijk vlees te zijn, maar waaren genoodsaak na dat het 4 a 5 dagen int zout geleegen had (door dien het horribel stonk en van de wormen doorgeeten was) weg te werpen ofte aan de caffers, die zoo naauw niet zien, uijt te deelen.

Dinsdagh 5 do. De wind Z.Wt. met reegen.

Woensdag 6 do. De wint Z.Ot. goet weer.

Donderdag 7 do. 's Morgens 't lugje zuijdelijk en Z.Wt.

Omtrent de middag (vermids onze Sr. impotent was) vertrokken onze 2 onder stuurluijden I. Pool en Jacob Pietersz gesterkt met 6 matrosen, nevens 3 aldaer woonende Europianen omme voor gidsen te dienen, alle versien met geweer als mede een parthij caffers landwaard in, omme te zien ofte eenige olifants tanden konden ruijlen ende iets tot voordeel van de E. Comp. te doen viel.

Na de middag en 's nagts de wind N.Ot. met reegen; maakten een nieuwe vlag.

Vrijdag 8 do. De wind N.Ot. goed weer, op den avond een weijnig reegen.

Saturdag 9 do. De wind als vooren, goed weer.

Sondag 10 do. De wint Z.Wt. met een frisse coelte en betoge lugt.

Maandag 11 do. De wind als boven, goet weer, brandhout gekapt.

Dinsdag 12 do. De wind N.Ot. brandhout gekapt.

Woensdag 13 do. Wind en weer als vooren.

Donderdag 14 do. Wind en weer ut supra.

Desen morgen kwamen onze stuurluijden met 't voorn. volk (niets mede brengende) wederom aan boord; ons raporteerende, nadat zij 12 mijlen Z.Wt. aangereijst hadden, aan een negerij van den coning

Munamassa genaamt kwamen en deselve aldaar niet vindende, maar eenige mijlen van daer met zijn volk vertrockken was, omme zijn vijand den koning Sjoute, die hij den oorlog aangezegd had, 't hoofd te bieden. Ende de komst van ons volk verstaan hebbende liet vraagen, waarom zij met hunne snaphanen hem niet te hulpe kwamen, het welk zodanigen schrik onder haar bij hebbende caffers veroorzaakten dat zij alle de vlugt namen en de vrees deed de 3 Europianen (die als vooren gezegt is, haar voor gidsen dienden) aarselen, dat deselve niet een voet meer voorwaards wilden reijsen, dierhalven ons volk te raaden wierden en ook genootzaakt waaren, onverregter zaken wederom te keeren. Edog indien hij door die stribbeling van den oorlog niet waaren wederhouden, het gesien stond aldaer voor een geringe prijs, wel een goede partij oliphants tanden zoude te krijgen zijn.

Hadden 14 ℔ koper op dese reijse uijt gegeven namentlijk:

aan de drie Europianen, die voor gidsen mede gegaan waaren yder 2 halsringen a 1 ℔ ijder	℔	6
aan 3 koebeesten tot spijse op haar reijse a 1½ ℔ ijder .	„	4½
aan 7 caffers, die op de reijse het koper etc^a gedragen hebben a ijder ½ ℔	„	3½
Aan kopere ringen	℔	14.

Vrijdagh 15 d°. s Morgens de Z.W^t. tot op de middagh, wanneer deselve int N. O^t. schoot, goet weer.

Na de middag kwam den coning Motepa met een groot gevolg kaffers bij ons galjoot aan strand ons bezoeken, medebrengende een koebeest tot een vereering, voor het welk wij die hebbende gek met 2 halsringen a 3 ℔ ijder mosten regaleeren; na dat wij het voornoemde koebeesje geslagt, ingezouten en wederom herzouten hadden voeren wij daer egter niet beeter mede als voorgaende, oordeelende dat de warme klimaat daar van de oorzaak was, derhalven wij voornamen alhier geen beesten meer te slagten.

Saturdag 16 d°. De wint N.O^t. stijve coelte, 's morgens reegen, dog na de middag goet weer.

Sondag 17 d°. De wind als boven frissen coelten.

Maandag 18 d°. Wind en weer als voren 's avonds reegen.

Dinsdag 19 d°. De wint N.O^t. goed weer.

Woensdag 20 d°. Wint en weer ut supra, in de nanagt haalden ons vaartuijg tegen de banck.

Donderdag 21 d°. De wind als booven, met laag waater, bezagen

ons galjoot rond om, en maakten 't zelve schoon, tegen den avond met hoog water korten 't zelve weder op onze anker plaats.

Vrijdag 22 d°. De wind als vooren frissen coelten.

Saturdag 23 d°. De wind Z.W^t. goed weer.

Sondag 24 d°. De wint als booven stijve coelte, somtijds reegen.

Maandag 25 d°. De wint Z.W^t. goed weer, haalden onse schuijt op de wal, en verzagen deselve.

Dinsdag 26 d°. De wint N.O^t. goed weer.

Woensdag 27 d°. De wind als vooren frisse coelten haelden aan de noord zijde van de bhaij twee vaaten water en een weijnig brandhout.

Donderdag 28 d°. De wint Z.W^t. 's morgens reegenachtig voorts goet weer.

Wij nu, klaer geraakt ende ons volk ten naasten bij herstelt zijnde ende voor tegenwoordig niets meer tot voordeel van de E. Comp^e alhier komende beöogen, stuurden wij onze schuijt om in de mond van de bhaij met hoog water de reeven en bancken af te peijlen, omme (onder Godes zegen) daer wat veijliger uijt te raaken, als wij daer in gekomen zijn, en bevonden heden met een gemeen tij maar 5 à 6 voet op de banck diep te zijn, derhalven wij genoodsaakt waaren, omme 't hoogste springtij waar te neemen en als dan uijt te loopen.

Vrijdag 29 d°. De wind N.O^t. goed weer, gingen weder diepen en bevondent als vooren.

Saturdag 30 d°. Wind en weer als booven, de schuijt weder uijt diepten geweest hebbende en bevonden 6 a 7 voet diepte op de bank.

Sondag 31 d°. De wint Z.W^t. stijve coelten.

April.

Maandag 1 d°. De wind N.O^t. goet weer, continueerden nog met diepen en bevonden op 't meest 7 voet water als vooren. Wij ruijlden heden voor een halsring a 1 ℔ 3 olifants tanden wegende te zamen omtrent 36 ℔.

Dinsdag 2 d°. De wind als vooren frisse coelte, haalden nog 2 vaten water.

Woensdag 3 d°. De wint als boven goet weer, onze schuijt weder gaende om te peijlen bevond 7 a 8 voeten op de banck te zijn.

Donderdag 4 d°. De wint Z.W^t. frisse coelten, zonden voor de laaste maal de fluijt uijt om te diepen, dewelke nog met een weijnig brandhout weder kwam ; deselve had aan de zuijt zijde van de bhaij 8 à 9 voeten water op een smalle banck gevonden. Wij dorsten om de ondiepte geen water off brandhout meer inneemen, zoo dat wij

daer maer passelijk van versien waaren, ligten wij omtrent 4 uuren nademiddag onze ankers en gingen onderzeijl, passeerden de banck waar op wij 10 en 11 voeten water hadden ende aldaer 3 à 4 maal op stieten dog sonder schade ofte ongemak daer van te lijden. Peijlden met zonsondergangh de hooge zuijdhoek van de bhaij Z.Z.W^{t}. omtrent ½ mijl van ons en gisten met 't opsetten van de eerste wagt 2 mijl buijten de wal te zijn, hadden een rif in ons zeijl, voorts de geheele nagt de wind Z.W. ten Z^{n}. en Z^{n}, stijve coelten en gestadigen reegen. Gisten het zedert die tijd, dat wij over de banck geraakt zijn, tot 's morgens omtrent 3½ mijl N. O^{t}. van de hoek af te zijn.

Vrijdagh 5 d^{o}. 's Morgens de wind en weer als boven op de middag, giste omtrent 4 mijl N.O^{t}. opgezet te zijn, zoodat de gegiste Z.b^{r} was 29 graden, 52 minuten, de lengte van 50 graden, 52 minuten, na de middag en 's nagts de wind als boven en gestadige reegen.

Saturdag 6 d^{o}. 's Morgens de wint variabel en buijig, gestadig reegen, dreeven met de steeven om de N.W^{t}., zagen op dezelve coers het land omtrent 4 mijl buijten 't zelve, gisten 's middags op de O. N.O^{t}. coers 4 mijl voort gezet te zijn, de gegiste Z.b^{r} 29 graden 46 minuten, lengte 51 graden 9 minuten; na de middag en 's nagts ongestadig weer, met continueelen reegen.

Sondag 7 d^{o}. 's Morgens de wind Z.W^{t}. met zware reegen buijen, leijden met 2 reeven te drijven met de steven om de W.N. W^{t}., op de middag gisten van dit etmaal niet vertiert te zijn, nade middag en 's nagts de wint variabel en stil.

Maandag 8 d^{o}. 's Morgens de wind N.O^{t}. bekwame topzeijls helder weer, op de middag was de bevonde Z.b^{r} 32 graden 9 minuten omtrent 4 mijl buijten de wal zoodat wij 2 graden, 23 minuten ons zuijdelijker bevonden, als gegist hadden, veroorzaakte door de stroom, die ons dusdanig Z.W^{t}. opgevoerd had lengte van 49 graden, 18 minuten nade middag en 's nagts de wind N.O^{t}. stijve coelte.

Dinsdag 9 d^{o}. 's Morgens de wind N.O^{t}. bekwame topzeijls coelte, trokken deze navolgende resolutie.

Resolutie getrokken bij den scheepsraad int galjoot de „Postloper", belegt door den opperstuurman en gezaghebber Roeland Roos, zeijlende op de Z.b^{r}. van 33 graden, en 47 graden 58 minuten lengte, op den 9^{en} April 1715.

't Was op den 4 deser, dat wij uijt den bhaij van terra de Natal (God zij gedanckt) gelukkelijk in volle zee geraakten, met een stijve Z.W[t]. wint, dewelke zig nog op dien avond tot een storm uijtbarsten en tot 3 etmaal met zwaaren reegen continueerden, weshalven wij genoodzaakt waaren het te laaten drijven, tot op den 8[en] d[o], wanneer de wind int N.O[t]. schoot en ons op de Zb[r] van 32 graden en 9 minuten bevonden, zijnde 1 graad en 22 minuten in de wind door de stroom zuijdelijker gedreeven als de rivier Jaquilla is leggende, waer op onze koers en reijze gemunt was, waaromme wij met alle vlijt tragten met bij de wind over en weder te leggen, de voornoemde rivier Jaquilla te besteevenen ende zoo 't immers mogelijk was aldaer binnen te komen ende onze verrigtinge alsoo volgens de hoog geeerde ordre ons mede gegeven, waar te neemen, edog ziende onzen aangewenden ijver vrugteloos, dewijl in plaats van iets te gewinnen daer van nog meer en meer zuijdelijk wierden afgezet ende nu op heeden ons op 33 graden bevinden; ende mede aanmerkende de periculeusen toestant van meergemelte rivier, daer van ons kant gedaan door een Engelse pilot William Bording op Terra de Natal woonagtig, dewelke aldaer wel 5 maal geweest is, en ontrent 2 jaaren geleeden zijn vaartuijg daer in verlooren, verzeekerende ons zeer dangereus te zijn, daar binnen, en nog bezwaarlijker daar buijten te konnen komen.

Zoo is dat den gezaghebber voornoemt ziende de onmogelijkheid onzer betrachtinge, aan den scheepsraad heeft voorgedraagen, ofte het voor de E. Compagnie en ons niet best zoude zijn onze reijze naar Cabo de Goede Hoop voort te zetten, te meer dewijl het grootste gedeelte van onze manschap op d'Algoa en terra de Natal door ziekten ingestort nu ten naasten bij weder hersteld ende hebbende tegenwoordig al over de 4 etmaalen zeer hard weeder en zwaaren regen uijtgestaan, nu al weder op nieuw door koude en ongemak beginnen te klaagen, ende het gezien staat, door het eijndigen van de goede mouson ons eerlang in een erbarmelijken stand te zien.

Alle het welke voorsz. staat, bij ons wel overwogen zijnde, hebben wij ondergesz. met eenparige stemmen goed gevonden en geresolveert (onder Godes zeegen) op 't spoedigste het na de Caab de goede Hoop voort te setten als zijnde voor ons hoog noodig en 't beste voor de E. Compagnie te zijn.

Aldus geresolveert ten plaatse, dage en jare voorschreven (was geteekend) Roeland Roos, M. Verseijl, Johannis Pool, Jacob Pieterszoon, en Coenraad Visser.

Op de middag de koers Z.W^{t}. 24 mijl, de gegiste Z.b^{r}. van 33 graden 9 minuten, lengte 47 graden, 58 minuten, bevonde Z.b^{r}. van 33 graden 0 minuten. Na de middag de wint als boven stijve topzeijls coelte met zwaare blixem.

Woensdag 10 d^{o}. 's Morgens de wint variabel en stil. Op de middag de coers W.Z.W^{t}. 22 mijl, de gegiste Z.b^{r}. 33 graden 36 minuten, lengte 46 graden 21 minuten, bevonde Z.b^{r}. van 34 graden, 38 minuten, waaren 1 graad 2 minuten zuijdelijker als gisten. Na de middag en 's nagts de wint O^{t}. ten N^{en} stijve topzeijls coelte, betrokke lugt.

Donderdag 11 d^{o}. 's Morgens de wint O.N.O^{t}. op de middag de koers W^{t}. 36 mijl, de gegiste Zb^{r}. als boven, lengte 43 graden 23 minuten na de middag en 's nagts de wint variabel en stil.

Vrijdag 12 d^{o}. 's Morgens Z.Z.W^{t}. en Z.W^{t}. stilletjes op de middag de coers N.W^{t}. 7 mijl komt op de gegiste Zb^{r}. 34 graden 19 minuten, lengte 42 graden 59 minuten. Na de middag en 's nagts de wint W.Z.W^{t}. slappe topzeijls coelte, leijdent zoo van als na de wal wat over en weder.

Saturdag den 13 d^{o}. 's Morgens de wint W. ten Nrd. stijve topzeijls coelte; op de middag gisten, door 't over en weder leggen in breete nog lengte geen verandering te hebben, de bevonde Zb^{r}. 34 graden, 20 minuten, wierpen 't loot op 55 vadem tot 45 vadem fijne zandgrond. Na de middag en 's nagts de wind variabel en ook W.N.W^{t}. met een stijve topzeijls coelte.

Sondag den 14 d^{o}. 's Morgens de wint variabel en stil, op de middag de coers Z^{n}. 7 mijl, de gegiste Zb^{r}. 34 graden, 48 minuten, lengte als boven, de bevonde Zb^{r}. 34 graden, 46 minuten. Na de middag en 's nagts wind en weer als boven.

Maandag 15 d^{o}. 's Morgens de wint W. ten N^{n}. ook W ten Z^{n}. stijve onderzeijls coelte, lieten het voor 2 reeven int groot zeijl met de steeven om de Z^{d}. drijven, de coers Z. ten O^{t}. 6 mijl, komt de gegiste Zb^{r}. 35 graden 11 minuten, lengte 42 graden 53 minuten. Na de middag en 's nagts de wint W^{t}.

Dingsdag 16 d^{o}. 's Morgens de wind als boven, nog al zwaare stormen, met hooge zee. Op de middag de coers O.Z.O^{t}. 6 mijl, komt op de gegiste Zb^{r}. van 35 graden 20 minuten, lengte 43 graden 13 minuten. Na de middag nog al W^{t}. met reegen, buijen en holle zee, neemende het weer nog hand over hand aan, tot in de honde wagt, wanneer wij een groote scheur int zeijl krijgen, de welke 't onbruijkbaer maakten, gijden het selve met een digt, en waaren genoodsaakt

met de fok voor de wind heen te lenssen, maar konden de zee daer mede niet ontloopen, zoo dat wij deselve menig maal van agteren en op beijde zijde in kreegen en over ons heen rolden, waerom wij de fok mosten bergen en ons topzeijl onder de bagijne rha bij maken en konden als doen de zee bij wijlen nog ontloopen, welk weer den gantsen nagt nog continueerden.

Woensdag 17 d°. 's Morgens de wind nog als vooren met zwaare holle zee, sloegen het oude gebrooken zeijl af en sloegen een ander nieuw wederom aan; op de middag de coers O^t^. 25 mijl komt de gegiste Zb^r^. als boven en 45 graden 15 minuten lengte. Na de middag de wint nog al W^t^. int 5 glas bedaerden 't weder, namen 2 reeven int zeijl, staken als doen wederom Z Z.W^t^. bij de wind over en lietent alzoo drijven, 's nagts een stijve onderzeijls coelten.

Donderdag 18 d°. 's Morgens de wint nog al Westelijk met een afneemende coelte; op de middag de coers Z.O. ten O^t^. 4 mijl, komt de gegiste Zb^r^. 35 graden 29 minuten, lengte 45 graden 31 minuten bevonde Zb^r^. 35 graden, 0 minuten. Na de middag en 's nagts wind en weer als booven.

Vrijdag 19 d°. 's Morgens de wint Z.W^t^. bekwaam weer, op de middag de coers N.W^t^. 7 mijl, komt de gegiste Zb^r^. van 34 graden 42 minuten, lengte 45 graden 8 minuten. Na de middag en 's nagts de wind en weer als boven.

Saturdag 20 d°. 's Morgens de wind Z.W^t^. tot 't Z^n^. goet weer, op de middag de coers W^t^. ten N^n^. 5 mijl, komt de gegiste Zb^r^. 34 graden 37 minuten en lengte 44 graden 48 minuten, bevonde Zb^r^. 34 graden 39 m^t^., met sonsondergangh door een peijlingh bevonden 14 graden 2 minuten N.W^t^. tering, 's nagts gooijden gront op 74 vadem klippen, de wind Z.Z.W^t^. goet weer.

AP. 14 graden 2 minuten N.Westering.

Sondag 21 d°. 's Morgens de wind en weer als boven, gooijden 't lood en hadden de diepten van 68 vadem zand gront. Op de middag de coers W. ten N^n^. 5 mijl, komt de gegiste Zb^r^. 34 graden 35 minuten, lengte 44 graden 14 minuten, bevonde Zb^r^. 34 graden 5 minuten, zoodat ½ graad noordelijk waaren als gegist hadden. Na de middag en 's nagts de wint Z.W^t^. tot W^t^. somtijds stil, goet weer.

Maandag 22 d°. 's Morgens 't lugje westelijk en stil. Op de middag gisten wij van dit etmaal niet vertiert te zijn, hadden de bevonden Zb^r^. van 34 graden 11 m^t^. Na de middag dreeven in stilte, hadden de diepten van 60 tot 64 vadem roodagtig zand, waaren omtrent 7 à 8 mijl buijten de wal.

Dinsdag 23 d°. 's Morgens de wind variabel en stil. Op de middag

dewijl wij van dit etmaal niet vertiert waaren, gisten op deselve breete en lengte zijn, maar hadden bevonde Zb^r. van 34 graden, 20 minuten. Na de middag en 'snagts de wind W.Z.W^t. ook W.N.W^t. met een kleijn lugje. Lietent nogal drijven.

Woensdag 24 d^o. 's Morgens de wint W.N.W^t. bekwame topzeijls coelte. Op de middag Z.W. ten Z^{en} 3 mijl, komt de gegiste Zb^r. 34 graden 29 m^t, lengte 44 graden 7 minuten. Na de middag en 's nagts de wint W.N.W^t., W^t. en W. ten Z^{en} goet weer.

AP. 14 graden 15 minuten noordwestering.

Donderdag 25 d^o. 's Morgens de wint W^t. bekwaame topzeijls coelte, de coers Z.Z.W^t. 5 mijl, komt de gegiste Zb^r. 34 graden 48 minuten, lengte 43 graden 58 minuten, de bevonde Zb^r. 35 graden 5 minuten, bevonde ons 17 minuten zuijdelijker als wij gisten. Na de middag en 's nagts de wind en weer als vooren.

MP. 14 graden 55 m^t. noordwestering.

Vrijdag 26 d^o. 's Morgens de wind W^t., N.N.W^t. ook W.Z.W^t. Op de middag was de gekoppelde koers W^t. 5 mijl komt de gegiste Zb^r. van 35 graden 5 minuten, lengte 43 graden 34 minuten, bevonde Zb^r. 35 graden 4 m^t. Na de middag en 's nagts den wind W. ten Z^{en} en W.Z.W^t. tot het N.W^t. frisse topzeijls coelte.

Saturdag 27 d^o. 's Morgens de wint als booven met reegen buijen. Op de middag de coers Z. ten W^t. 8 mijl, komt de gegiste Zb^r. 35 gr. 36 minuten, lengte 43 gr. 36 m^t. Na de middag begon het sterk uijt den W. ten Z^{en} en N.W. te waaijen, dorsten door de holle zee en zwaare stortings niet langer bij leggen, bragten het topzeijls voor de mast en liepen om de O^t. ter lens tot het 6 glas van de eerste wagt bedaarden het weer een weijnig, staken onder de wind met 2 reeven in ons groot zeijl met de steven om de zuijt.

Sondag 28 d^o. 's Morgens de wind variabel somtijts stil, op de middag de coers O^t. 10 mijl komt de gegiste Z.b^r 35 gr. 36 m^t, lengte 44 gr. 15 m^t, bevonde Z.b^r 36 gr. 2 m^t, zoo dat ons 26 m^t zuijdelijker bevonden als wij gisten. Na de middag en 's nagts de wint westelijk met buijig weer.

Maandag 29 d^o. 's Morgens de wint W^t met aanneemende coelte; op de middag was de breete en lengte als boven, alzoo wij niet vertierd waaren, dewijl de wint schielijk aannam, waaren genoodzaakt, het wederom om de O.N.O^t. voor de wind ten lens te laaten heen loopen, dewelke na de middag en 's nagts met zulke een vehementen storm uijtborst, dat wij genoeg te doen hadden, om het te konnen houden.

Dinsdag 30 d^o. 's Morgens de wind W.Z.W^t. met swaare storm en ..... holle zee, zoodat wij zwaare stortings overkreegen, en

† int 3 glas van de voormiddag door een zwaare zee een van onze matroozen genaamt Fredrik Jansz. van Amsterdam over boord sloeg en ellendiglijk (zonder dat wij hem konden helpen) verdronk. Op de middag de coers N.O^{t}. ten O^{t}. 40 mijl, komt de gegiste Z.b^{r} van 34 graden 29 minuten, lengte 46 graden 58 minuten. Na de middag de wint Z.Z.W^{t}. Int 3 glas begon het weeder te bedaaren, 's nagts de wind als vooren, met zeer holle zee.

De vestiging van een kantoor in Natal valt hier buiten beschouwing en zou, evenals die op Mauritius en Madagascar afzonderlik moeten behandeld worden.

Maar Heren Zeventien waren er niet af te brengen dat de Oostkust voor de Compagnie van belang kon wezen. 18 Augustus 1729 schreven ze naar de Kaap: 1)

„... hebben wij goedgevonden het al voor lang ondernoomen onderzoek van de Oostcust van Africa te hervatten daar het zelve in den Jaare 1719 gelaten is, als wanneer van nieuws in Consideratie was gekomen, dat sedert de Iaare 1686 ter Occasie dat het schip Stavenisse is verongelukt aan Terra die Natal, tussen 30 & 31 Graden zuijder breete diverse bezendingen met 't Jagt Centauris en het Galjodt de Noordt derwaarts zijn gedaan, niet alleen om het gesalveerde volk van dat gebleeve schip aff te halen, maar ook om die landstreeke van de Zeekant eens ter deeg te onderzoeken, en dat alle de Raporten eenparig daar op uytgekomen waren dat het zelve land seer vrugtbaar, van goede Inwoonders voorsien en allesints zoodanig geconstitueert was dat het veel voordeelen voor de Comp. kwam te belooven, tot dat eijndelijk int laast van 't Jaar 1689 volgens het genoteerde in de brieff van de Caap van dato 25 May 1690 is goedgevonden het voorn. Galjodt de Noordt voor de tweede maal derwaarts te zenden, met ordre om 't zelve van de landregenten voor Reekening van de Compagnie in te koopen en ten blijke van Eygendom 's Comp.^{s} merken aldaar op te regten, als meede om te visiteren de bay de Natal en Bay de La Goa, hetwelk doenmaals ook is verrigt, zijnde de baij van Natal gelukkiglijk aangedaan, en de voorsz. Ordres om het land van weerkanten van de Rivier in te coopen mitsgrs om 's Comp.^{s} merken aldaar op te regten almede volbragt, maar de baaij La Goa geoordeelt verkeerdelijk een bhaaij genaamt te weesen omdat het niet anders is als een bhaaij die voor de volle zee open staat, en voor de rest die togt zeer ongelukkig door 't blijven van voorsz. Galjot affgelopen, zonder dat deselve zeedert om de opkomende Oorlogen naar ver Eysch schijnt hervat te weesen, zoo dat de Comp. van die inkoop en posessie nooijt heeft geprofiteert, en ook niet veel naders daar van vernoomen, dan alleen dat'er in den Jaare 1700,

1) Kol. Arch. No. 465. Missive van Heren Zeventien in dato.

1707 en 1715 al wederom diergelijke berigten van dat land zijn ingekoomen, waar op off schoon wederom de regte staat niet konde gemaakt worden zo hebben egter deselve, gevoegt zijnde bij de Remonstrantie der Caapse inwoonders, waar van mentie word gemaakt in de brieff van de Caapse Regeering van 31 July des Jaars 1719, verzoekende om gepermitteert te worden tot het bevaren van de Africaanse kusten, voor eyge Reekening, in dat zelve Jaar aanleyding gegeeven om nogmaals een tentamen te doen, tot een nader en sekerder onderzoek van de Constitutie deeser landstreeke van de Zeekant ten welken eijnde in die tijd ook eenige Heeren Commissarissen zijn aangesteld, dewelke na luyd derzelver brieff van 23 Decembr. des voorsz. jaars 1719 een begin hebben genomen van Rio de la Goa, daar het presente Comptoir is opgeregt, met intentie evenwel dat bij aldien de zaaken aldaar zo breedt niet mogten uytvallen, en het land van die goede gesteltheyd niet wierde gevonden, als eenige der vooren verhaalde relaasen kwamen meede te brengen, het dan verder nederwaarts na de Caap aan de bhaij en het land van Natal te begrijpen, welke onderneeming op Rio de la Goa in vervolg van tijd dan bevonden zijnde van het gewenste succes niet te weesen hebben gem. Heeren onse Vergadering gedient van haar Ed. advis, dat voor den dienst van de Comp. niet konden goetvinden het voorsz. Comptoir langer aan te houden, maar op te breeken, zoo als haar Ed. het zelve bij haren brieff van 14 April deses Jaars UE: ook hebben aangesz., en gelast de noodige ordres daar toe te stellen, welke brieff wij approbeerende specialijk mede ten reguarde van de periode daer gesprooken word om de kust van Africa nader te visiteeren, goedgevonden hebben UE. nog bovendien specialijk te gelasten op den voet der voormaals geconsipieerde projecten voort te gaan, en ingevolge van deselve eerst en voor aff het land en de Baij van Natal int bekwaame saijsoen exactelijk te doen inspecteeren ......"

Rapport werd gevraagd aan de Kaapse Equipagemeester Jacobus Moller en Jan van de Capelle, gewezen opperhoofd op Rio de la Goa. Ze bevalen de scheepen de Snuffelaar en de Zeepost aan voor de tocht. [1]) Ook afzonderlik schreef hij een memorandum. [2]) Opgesteld werd een „Instruc-„tie voor den schipper Marinus Dringe, ondercoopman Jan van de Ca-„pelle en den gesaghebber Jochem Otto, nevens de verdere officieren be-„schijden op de Hoeckers de Snuffelaar en de Zeepost, gaande van hier „tot nader ontdecking en visitatie deeser Oostkust van Africa en Terra de „Natal, waarna sij sig soo op de heen en weeder Reyse sullen hebben te „reguleeren." [3])

Ook werden meegegeven de joernalen van vorige reizen, volgens register. [4])

1) Kol. Arch. No. 4094 fol. 127—128.
2) " " " " " 129.
3) " " " " " 132—137.
4) " " " " " 138.

Het dagregister van de Snuffelaar en de Zeepost luidt als volgt: [1])

Dagregister door mij ondergeteekende gehouden in de hoeker de Snuffelaar, inhoudende principalijk de voornaamste voorvallen, de negotie betreffende, geduurende de vojagie langs de N.Ot. kust van Africa; weesende gedestineert geweest na de rivieren Niamvani en de Lagoa, mitsgaders soodanige andere baaijen of rivieren, als op de kust van Terra de Natal, voornamentlijk van Baij d'a lagoa af, tot op de hoogte van 29 á 30 graden vaarbaar souden bevonden worden. Sullende deese met eenen dienen voor needrig rapport aan den WelEd.gestrengen Heere Jan de Lafontaine, Gouverneur etca beneevens den E.agtbaren politicquen raad aan Cabo de Goede Hoop.

September 1731.

Donderdag 6. Ontfingen heeden morgen de instructie van den WelEdelen Heer Gouverneur en E. agtb. politicquen raad, met last om met de eerste bequame occassie zee te kiesen en onze reijse te vervorderen, dog alsoo de winden den 7, 8, 9, 10, 11, 12 en 13 niet dienstig waren, was het op

Donderdag 14 [2]) dat wij des morgens heel vroeg anker ligten en onder zeijl gingen, beneevens onse macker de Zeepost zijnde de Snuffelaar bemand met 47 coppen en gemonteert met 10 gotelingen en 4 bassen, de Zeepost met 46 coppen en gemonteert met 8 gotelingen en 4 bassen en ijder gevictualiseert voor 9 maanden; onder-zeijl sijnde wierd de cours gesteld tusschen de Oostwal en het Robben Eijland; door boven gemelte eijland gekomen sijnde, boegde men de cours naar zee, hebbende teegen den avond en des nagts van 't Zd en ZWt met reedelijk weer.

ligten anker en gaan onder zeijl.

comen in zee.

Ik sal onder wel duijding van Uwe wel Edelegestr en E. agtb. in het vervolg van de saaken, die de zeevaart betreffen, niets seggen, als daar het de noodsaakelijkheijd vereijscht of andersints te passe komt, latende dat over aan den schipper en die deselve sijn aanbevoolen.

den 15, 16 en 17 had men reedelijk weer, dog den 18 was het buijig, den 19 beterden het weer.

Donderdag 20. Waijden het een frisse coelte, dog tegen den avond

1) Kol. Arch. No. 4096, fol. 1017 vgg. 2) lees: Vrijdag.

nam de wind af, even na het opsetten van de wagt wierd (soo gesegt werd) van de hoeker de Zeepost een canonschot gedaan, sonder dat men eenig ander zeijn door vuuren etc^{a} konde te sien krijgen, buijten het ordinaire vuur van agter op cajuijt, weesende hij een mooij stuk te loefwaard van ons, niet lang daarna bemerkten men, dat hij scheen na ons toe te houden en agter nader in ons vaarwater quam, vervolgens bemerkten men, dat hij agterlijker raakten, den schipper Marinus Dringe hadde de wagt en liet het groot zeijl benevens het voormarszeijl digt maken, de fok opgijen en teegen haalen, latende het soo met groot marszeijl en bezaan drijven, ten eijnde hij, alsoo boven wind van ons was bij ons konde komen; dog hij veragterden hoe langer hoe meer en met de vijf glazen in de eerste wagt konde men sijn vuur niet meer sien, in de hondewagt meijnde den opperstuurman en andere het vuur van de Zeepost weederom te kunnen sien, waarop een lantaarn in onse bezaans roede wierd gehangen dog met het uijtgaan van gemelte wagt was het vuur wederom uijt het gezigt.

de Zeepost raakt van ons.

Vrijdag 21. Wierd des morgens vroeg rontsom na de hoeker de Zeepost uijtgekeeken dog hij was niet te sien, waarop den schipper de presenten scheepsraad deede te samen komen, waarin geresolveert wierd, dat wij onse cours soude vervolgen, largo bij de genomene resolutien te sien, wij brasten vervolgens af en stuurden O.N.O. heen.

vergadering.

Vrijdag 28. Sag men met de vier glasen in de dagwagt land sijnde drie heuvels in het N.W^{t}. en N.N.W^{t}. van ons geleegen en wierd gepresumeert dat het selve het eijland St. Marij soude weesen.

sien land.

Saturdag 29. Sag men weeder de wal, weesende dit de vaste kust die na Cabo das Corinthas strekt.

seijlen lang de wal.

Sondag 30. Seijlen weeder in het gesicht van de wal, daar wij in de voormiddag een opening gewaar wierden, presumeerde de schipper en stuurlieden dat het de rivier Baseratte soude weesen.

presumeerden een rivier te sien.

Onder deese wal suckelde men door stilten, contrarie wind en teegen stroom, tot

Maandag den 8 October, als wanneer men 's morgens om 8 uuren Cabo das Corintas op zijde kreeg, sijnde 1 a 1½ mijl buijten de wal; van waar men konde sien, dat de stranden van de verst uijtsteekende hoek klippig waren en dat daarop een sterke branding stond, voor uijt sag men een lager sandhoek in het N. ten W^{n}. van ons en voorbij deselve ontdeckte men meede land, dat van gedagte hoek gesepareert was, konde de strecking van dit ook sien over de gemel-

passeeren Caab Corinthas.

te sandige hoek, meerder genadert sijnde, sag men dat de verst geleegene wal sig uijtstreckten tot in het N.O^t., op de middag had men de gegiste Zb^r. van 23 graden 46 minuten en alsoo soo uijt gemelte breete als andere reedenen g'oordeeld wierd, dat de baaij daar men voor was, die van S^t. Jao Vaz of Niambani moeste weesen, wierd in den scheepsraad beslooten, deselve in te zeijlen tot op 9 à 10 vademen waters, daar te ankeren en dan de schuijt te senden, ten eijnde de killen te soecken en te besien of er middel was, om verder naar binnen te komen, na de revieren Niambani en Nialinge, uijtwijsens neevens gevoegde resolutie, het was even na de middag als men in gedagte baaij op 9½ vadem wit fijn sand ten ancker quam en wierd de schuijt, ten fine voorschreven aanstonds afgevaardigt met den onderstuurman Jan Pentz, deese reverteerden omtrent middernagt, met berigt dat in de mond der revier was geweest en daar 9 en 10 vadem diepte gevonden, van daar was hij komen zeijlen, langs een rif, dat tusschen sijn vaarwater en ons schip lag, over de diepte van 9, 8, 7, 6, 5, 4 en het minste schaars 3 vadem waters, sijnde dit laatste op de punt van gemelte rif, teegen over deese punt komt een ander van een rif, dat sig van de N. wal komt afstrecken, tusschen beijde deese punten moest men door om naar binnen te geraken.

scheepsraad gehouden.

senden de schuijt om te visiteeren de dieptens en komt terug.

Dingsdag den 9. Des morgens reedelijk weer de wind landlijk, ligten anker en gaan om 7 uuren onder seijl, latende den bovengemelte onderstuurman met de schuijt voor zeijlen; om half neegen wende de schuijt na ons toe, waarom het anker lieten vallen op 5 vadem goede sandgrond. Den onderstuurman, aan boord gekomen sijnde, seijde: dat ter plaatse daar hij gewend hadde niet meer dan 2 en 2½ vadem waters was, en dat wij ook met soo een schraal wind niet boven de punt van het rif konde komen, alsoo daar een sterke stroom van vloed ging, die ons teegen gedagte punt soude aansetten; om welke reedenen wij ten anker bleeven leggen, en wierd de schuijt met gemelte onderstuurman weeder uijt gesonden, om alles nader te ondersoeken; terwijl men hier stil lag, soo bemerkten men, dat het water weijnig op en af liep.

gaan onder seijl.

ankeren weederom.

senden de schuijt om nader ondersoek te doen.

Op de middag reverteerde den onderstuurman Pentz seggende, dat noorde van ons de punt van 't rif lag, daar wij bij om en over moesten, dat hij dwars over 't rif was gezeijlt op schaars 2 vadem diepte en over seijnde over al 4, 4½ à 5 vadem had gevonden, exept op de meergemelte punt, daar maar schaars 3 vadem diepte was, hij wierd aanstonds weeder uijt gesonden, met last om van hier dwars op het rif tot in de kil, en dan door deselve tot binnen in de rivier te

komt weederom en senden hem terstond weederweg.

loopen, om het over al exact af te looden en pijlen, mitsgaders soo veel doenlijk te ondersoeken, wanneer het hoog of laag water was en hoeveel het selve wel quam op en af te loopen als meede wanneer hij binnen sijnde, eenige neegers of wel een negerij gewaar wierd, deselve met voorsigtigheijd te besoeken en sien hoedanig hij ontfangen wierd.

Woensdag den 10. Des morgens om 8 uuren reverteerden onse schuijt en bragt den onderstuurman berigt, dat hij binnen was geweest en door de kil weederom na ons toekomen zeijlen, bij de hoek van het rif om, dat in de kil overal de selfde diepte had gevonden als vooren gesegt en op de punt van het rif het droogste, daar maar drie vademen waters had gevonden, weesende na sijn reecquening omtrent half thij, dog het water liep hier wijnig op en af, maar binnen wel 6 a 7 voeten, en was het deesen morgen tusschen 5 en 6 uuren, na sijn gissing binnen laag water geweest, had ook daar op de kant eenige neegers gesien, naar dewelke was toegegaan, deese leijden eer sij bij hem quamen hunne wapenen, bestaande in pijl en boog van sig, noemden haar land na sijn begrip Tingatinge en scheenen als met haar gebaarden en handen, hem te willen seggen, dat ons schip groot was.

den onderstuurman ontmoet eenige neegers, daar hij bij gaat.

Op dit berigt wierd den scheepsraad belegt en geresolveerd om met d' eerste goede en bequaame wind, het (in Godes naame) na binnen te setten, gelijk de neevens gevoegde resolutie komt uijt te wijsen.

scheepsraad belegt.

Des middags om 11 uuren kreegen W. een Z.W[lijk] koeltjen, waarmeede onder zeijl gingen, latende de schuijt een cabel lengte a 3 voor uijt zeijlen, stuurden N. en N. ten W[n]. aan, boegden voorts de cours om boven de punt van het rif te komen, passeeren de diepte van 5, 4 tot 3½ vadem, toen weeder 4, 5. 5½, 4 en 3 vademen schaars, kreegen een seer schraale buij en frisse coelte, passeerde 3½, 4 en 5 vadem, voorts weederom 4, 4½ en 3 vadem grond, quamen alhier, alsoo de schuijt het beraamde zeijn deed, ten anker op goede zandgrond, zijnde na de middag omtrent half twee uuren en volgens de reecquening van den onderstuurman Pents, omtrent hoog water en liep het selve alhier niet boven een voet a vier op en needer en ging seer wijnig stroom ; moesten alhier alsoo de wind aan 't Z.W.[t] bleef de nagt over blijven leggen.

ligten anker en gaan onder zeijl.

komen ten anker.

Donderdag 11. Des morgens de wind Westelijk, ligten anker en gaan met de schuijt voor uijt onder zeijl tot op 5 vadem diepte, daar het anker weeder lieten vallen om bequamer wind af te wagten,

ligten anker

en laten het kort daarna weder vallen. kort hier na krijgen een oostlijk coeltjen, waarmeede het onder zeijl setten, dog waaren niet verre geadvanceert of quamen op het zeijn van de schuijt, die voor seijlde weederom ten anker op 3 vadem, sijnde het toen omtrent middag, den onderstuurman Pentz aan gekomen sijnde, seijde, dat hij even voor ons maar 2½ vadem waters had gevonden en dat hij niet anders bemerken of wij waren in het herwaarts aan zeijlen met die schraale buij en reegen de regte kil voorbij geloopen ; hij wierd daarop met de schuijt uijtgesonden, om regt dwars van ons te besien of de kil konde vinden en er middel was voor ons om met de hoeker daarin te komen dan of wij deselfde cours van gisteren te rug soude moeten, om na binnen te geraaken ; hem wierden 3 à 4 knuppel kogels meede gegeven en enden hout tot boeijen, om op de plaatsen, daar wij over konden te stelien. Omtrent 2 uuren in de namiddag quam hij terug, hebbende tot in de kil geweest, die maar een groot quart mijl, regt dwars van ons lag, tusschen beijde waren twee ruggen daar wij over moesten, waarop schaars 3 vadem waters was, op welke hij boeijtjes hadde gelegt.

senden de schuijt om te diepen.

gaan onder zijl. Gingen hierop onder zeijl, voorbij de boeijtjes henen passeerde de diepte van 3, 3½ en 3 vadem schaars weeder 3, 3½, 3 en 3 schaars, vervolgens weederom 3, 3½, 4, 4½, 5, 6 en 7 vadem waters, waren toen regt midden in de kil, die wij met een Z.Z.W^{t}. en Z.W^{t}. ten Z^{d}.. gang in liepen, tusschen het rif dat van de N^{t}. wal strekt en dat geene daar wij bij om waren, komen zeijlen door, hebbende de diepte van agt en voorts 9 en 10 vademen tot binnen voor de mond van de rivier Nialinge, daar wij even om een sandige punt of hoek ten anker quamen op 10½ vademen goede sand grond, leggende hier gelijk als in een groote binne baaij, sagen om de Z^{t}. van ons ook 2 a 3 eijlandjes in deese baaij leggen en in het Z.Z.W^{tn}. verthoonde sig gelijk als nog een rivier omtrent 3 mijlen van ons geleegen sijnde.

komen voor de rivier Nialinge ten anker, des namiddags om vier uuren.

Kort na dat wij ten anker gekomen waren sond men den onderstuurman Jan Pents naar de kant van Tingatinge, daar hij gisteren nagt was geweest om aan den capiteijn van die landstreek onse aankomst bekend te maken en te sien of hij niet eenige versse vis of andere ververssing konde bekomen : hij reverteerde des nagts omtrent 12 uuren met berigt, dat hij in een groote neegerij was geweest en wel ontfangen geworden, dog den cap^{tn} hadde hij niet te huijs gevonden, vis of andere ververssing hadde hij niet konnen bekomen alsoo de neegers eenpariglijk seijden, dat sij niets aan ons dorsten verkoopen, sonder toestemming van haaren capitain.

senden de schuijt na de wal die 's nagts ten 12 uuren reverteerde.

N.3 een slave jonge van mijn, die een weijnigje taalkundig was,

had men meede naar land laten gaan, opdat den stuurman beeter te regt soude konnen komen, gelijk naderhand te meermalen gemelte jonge heb meede gesonden.

Vrijdag 12. Des morgens sag men een partij neegers op de hoek van Nialinge aan de strand naar de welke onse schuijt beneevens den opperstuurman Harmanus Nieuwland, die goed Portugees spreekt, sonden om te besien of niet eenige van hun aan boord konde krijgen dog zij weijgerden dit, seggende in gebrooke Portugees, dat zij sulx buijten kennis van hun capitain niet dorsten doen; spraken voorts van een oud cap^{tn} en Portugeese vaartuijgen wijsende na de hoek van de rivier, die in het Z.Z.W^{t}. van ons lag, noemden ook Niambani, sonder dat gemelte stuurman egter regt begrip van hun seggen konde krijgen wes hij weeder na boord keerden.

sien neegers op de kant, daar de schuijt na toe senden.

de schuijt komt wederom.

Omtrent een uur à anderhalf hier naar, senden den adsistent Jacob van Leijden, beneevens den onderstuurman Jan Pentz en mijn slave jonge als tolk na de negerij van Tingatinge, om een kleen presentje van lijwaat aan dien heer, die na zijn land, door de neegers meede Tingatinge genoemt word, te brengen en te onderstaan of hem in geen handeling met ons konde in wikkelen, dog op den avond keerden zij vrugteloos alsoo de neegers seijde, dat hun cap^{tn} naar Niambani was gegaan, wijsende dat dit was op de hoek van de rivier, die wij in 't Z.Z.W^{t}. van ons hadden en sonder consent van haar opperhooft, konden niets verruijlen nog verkoopen, wilden selfs geen lapje lijwaat tot vereering aanneemen; betuijgde egter wel met ons te willen handelen, als maar permissie konde bekomen; het selfde seijden ook die van Nialinge daar de onse in het terug komen in passant waren aangeweest, deese laasten beloofden ook morgen ogtent vis aan haar te zullen verkoopen, als maar met de schuijt aan land quamen, sagen heeden verscheijde canoos leggen vissen, dog geen van haar quam bij ons aan boord selfs niet eens digte bij het schip.

senden den schuijt na Tingatinge.

die vrugteloos weeder komt.

Saturdag 13. Des morgens waijde een zuijdelijk lugje met een reegenagtige lugt, om 7 uuren senden onse schuijt met den stuurm. Pentz na Nialinge om te besien of de neegers hun woord, van vis te verkoopen zoude houden; kort na dat ons schuijt was afgegaan passeerden ons 3 canoos, die meede na de hoek van Nialinge liepen van waar onse schuijt te rug comende, berigten den onderstuurman, dat met eene der bovengemelte canoos was aangekomen, een gekleede caffer, met een geknopte rottang in zijn hand, den welke teegens de onse had gesegt dat zij in 't minste geen handel met ons konde drijven, selfs geen ververssing, water nog brandhout toestaan, voor dat

senden de schuijt na Nialinge.

drie canoos gaan meede naar Nialinge.

onse schuijt weederom aan boord.

wij van de twee capitainen, die noemde Condwete en Jan Olabij, woonende op Niambani, consent daar toe hadde bekomen.

vergadering. senden de schuijt na Niambani. Op dit berigt wierd den raad belegt, en goed gevonden, den adsistent Jacob van Leijden en onderstuurman Jan Pentz met de schuijt na gedagte Niambani te senden, om te besien of die heeren capitainen konde beweegen met ons in handeling te treeden, ten welken eijnde hun eenig lijwaat tot een schenkagie wierde meede gegeven, alles breeder in de bijgevoegde resolutie te sien.

de schuijt komt weeder aan boord. Des avonds om ses uuren reverteerden onse afgesondene met berigt dat zij op Niambani aan de strand komende, een groot getal neegers gewapent met pijl en boog sommige ook met assegaijen, daar hadden gevonden en bij deese ook eenige Portugeesen op d'Europische wijse gewapent; een van deese, die eenige commando scheen te hebben, verwellekomden haar seer beleeft, en leijden haar met de rest der zijne geaccompagneert naar een pagger in de welke een woonhuijs stond, daar zij in een buijte gallerij nog twee Portugeesen vonden, die haar vrindelijk wellekom heeten, en bij hun needer sitten; kort daarna vraagde een van deese, die de principaalste scheen te zijn, van waar zij quamen en wat hun aanbrengen was, het door de onse hun kortelijk gesegt sijnde, soo ging een der Portugeesen naar binnen bij den capitain of opperhooft, die zij almeremendo noemden en seijden onpasselijk te zijn, deese weeder buijten gekomen sijnde, seijde uijt naam van zijn capitain, dat alsoo ter dier plaats, een vastigheijd van den koning van Portugaal zijn heer en meester was, hij geen de minste handeling konde of mogte toestaan, maar ververssing, water en brandhout woude hij leeveren, soo veel als wij benoodigt waren, doch voor af wilde hij de capitain van ons schip en de cuper carga gaarne selfs spreeken, versogt dierhalven dat die morgen bij hem wilden komen.

Terwijl de onse hier staten, verstonden zij, dat degeene, welke het woord teegens hun hadden gevoert, het eene de priester en het ander sijnde dengeene, die hun aan strand hadde ontfangen, de sergeant was. Het huijs, daar zij saten, was in het vierkant omset met seer dunne pallissaten hebbende aan eijder zijde van den ingang een opening daar een bas of kleen stuk geschut in conde leggen.

Teegen deese pagger over, sagen sij nog een ander meede vierkant, dog met dicker pallissaten omset, hebbende op eijder hoek een soort van een rondeeltje of torentje, van strooij, op de wijse als de cap van een neegers cagie rond op gehaalt en een schietgat à vier; konden ook sien, dat daarin basjes lagen, dog niet wel beken-

nen of in alle de schietgaten basjes waren; dit vierkant noemden zij hun fort, waijende van eene der punten hun vlagge, d'onse wierd niet gepermitteerd het selve van binnen te besigtigen, mogten selfs niet rondsom het selve gaan.

Nog eenigen tijd geseeten hebbende, en weg gaande, wierden zij tot op de strand toe uijtgeleij gedaan, daar de Portugeesen met veel vrundscheijd afscheijd namen, en wierden hier op het vertrek, aan d'onse gesonden door den capitain, de volgende ververssinge, als:

1 koebeest
7 kleene levendige varkens
6 hoenders, benevens wat pisang en kool,

of liever koolsbladeren, dewijl soo slegt waren dat de naam van kool niet meriteerden, het lijwaat, dat aan onse afgesondene tot een schenkagie was meede gegeven, hadden den capitain niet willen aanneemen, seggende dat het geene hij aan ons sond te gering was en dat verhoopten ons morgen selfs te spreeken.

Zondag 14. Deesen morgen wierd het koebeest dat gisteren hadde gekreegen geslagt tot ververssing voor ons scheepsvolk en in de voormiddag tusschen 9 en 10 uuren gingen de schipper Marinus Dringe en ik, benevens den onderstuurman Jan Pentz en sergeant Jan Honselaar met de schuijt opwaard naar Niambani, om den Portugeesen Captn. te gaan sien en spreeken. Het was op de middag als wij daar aan landen en wierden aan de strand door den Captn. selfs, den pater, schriba, en een sergeant met 4 gewapende militairen ontfangen, verwellekomt en na binnen geconvojeerd; bij de poort van de pagger komende, stapten de serg^{t}. met sijn soldaten vooruijt en stelden sig in twee reijen, tusschen welke door wij na binnen stapten, alwaar wij ons benevens den capitain en paap ter needer setten.

Hier een moment geseeten hebbende, vraagde den capitain onse namen, van waar wij gekomen waren en wat de reeden van onse komst was, hetwelk hem kortelijk wierd gesegt en hem na sijn naam gevraagt, waarop hij antwoorde dat sijn naam was Joan de Fonseka Moenicz en excuseerde sig, dat gisteren niet in persoon met de onse hadde konnen spreeken, hebbende zijn onpasselijkheijd zulx niet toegelaten.

Wijders quam hij tot b'antwoording van ons voorstel en seijde dat ververssing, water, brandhout en wat aldaar wierd gevonden tot ons dienst was, dog met ons negotieeren, konde hij niet doen, maar protesteerde uijt naam van zijn Coning teegens het doen van eenigen

den cap^{tn} doet protesteering teegens het doen van negotie.

handel met de inwoonders hier omtrent, als weesende alle subaltairne van sijn koning, die reeds ruijm tweehondert jaaren dit land hadde beseeten, sonder dat hij cap^{tn} wiste, dat hier ooijt eenige scheepen van andere naties waren geweest, als in de jaaren 1727 en 1728, wanneer een Hollandsche Brigantijn [1]) daar was geweest en met den inlander gehandelt, om welke reedenen thans hier seedert ruijm 2 jaaren een vaste postering was gehouden, die er bevoorens niet was geweest, maar hadden jaarlijx maar met een scheepje gekomen om hier te handelen, vertrekkende na een legging van 4 a 5 maanden weederom na Mosambicque; seijde ook dat sijn conink weijnig voordeelen van deese plaats trok en het houden van de post meest was, om zijn regt te bewaren, welk bevoorens geduurende de absentie van een scheepje aan eenige daar woonende mooren was aanbetrouwt geweest.

Naar nog eenige andere reedenwisseling wierd te tafel gedekt, daar wij benevens den cap^{tn}. op zijne noodiging aan gingen sitten, benevens de paap, die men niet konde kennen, als aan sijn geschooren kruijn, dewijl gekleed ging als d'andere Portugeesen. Wij hadden maar een wijnig gegeeten, als men van de kant van Nialinge een canon schoot hoorde doen, en tijding gebragt, dat er een schip quam.

hooren een canon-schoot.

Den Cap^{tn}. seijde daarop met blijdschap, dat sal ons schip weesen, dat wij alle dagen te verwagten hebben en gaf last om met een der basjes van sijn fort te b'antwoorden, dan hun ordinaire zeijn was, soo als wij verstonden.

Terwijl den cap^{tn}. deese ordres gaf, seijde de schipper in gebrooke Portugees, wie weet of het onse macker niet en is, dit seggen ontstelde den cap^{tn}. en vraagde ons, of wij nog een schip verwagten, wij antwoorden ja, dat die in zee van ons was geraakt en wij hem hier een maand moesten inwachten; dit seggen ontsetten hem nog meer, stond verbaast van tafel op, latende ons en de paap alleenig sitten, dog quam na korten tijd weeder bij, hebbende na alle apparentie eenige ordres weesen stellen op zijn fort. Om dees tijd wierd hem berigt gebragt, dat het binnen gekomene schip digt bij het onse ten anker was gekomen, waarom den capitain vast stelde dat het onse macker moeste weesen, dewijl haar schip altijd direct voor de post ten anker quam; hij betuijgde opentlijk sijn wantrouwen, dewijl hem bij onse aankomst van geen tweede schip hadden gesegt, dog wij verseeckerden hem, dat schoon het onse compagnon mogte sijn, hij

komt nog een schip ter rheede dat de Portugeesen in allarm bragt.

---

1) Vermoedelik het schip Feyenoord, onder Hendrik Goutsberg.

de minste quade gedagten van ons niet moeste hebben, dat vrij konde verseekert weesen, dat wij dienaars van de Neederlandsche g'Octroijeerde Oost Indische Comp[ie]. waren en niet sonder last daar gekomen, dat onse ordres egter dicteerden, dat indien wij hier een schip van den koning van Portugaal of wel een posteering vonden van die majesteijt, wij niet dan in alle vrundschap met hun soude omgaan, sonder hetzij omtrent den handel of andersints eenige reedenen van klagten te geeven.

Dit stelden dien heer weederom wat gerust en raakten voorts weeder met hem in een ander discours van welk w'het weederom draijden op den handel, dog hier omtrent geen apparentie siende, vraagden wij mits het selve betalende eenige ververssing, benevens water en brandhout, dat hij alles aan ons beloofde te geeven naar genoegen als wij maar opgaven wat ververssing en hoe veel wij begeerden, bepaalde voorts ons, om in thien dagen te moeten vertrecken, een eijschje van ververssing gaven w'hem, dog ten opsigt van 't vertrek sijden w', dat die tijd te kort was, en dat wij onse macker moesten afwagten. Vervolgens presenteerden hem onse op gisteren weederom gekomene schenkagie bestaande in:

1 p[s] b[r] blaauw guin. en
2 „ beng[s] zeijl kleeden, beneevens

verscheijde andere kleijnigheeden van de provisien particulier voor onse tafel meede genomen, die wij op heeden daar hadden bij gevoegt. Hij nam deselve na lange protestatie aan en renoveerde zijn voorige seggen, dat ons van alle noodwendigheden tot ververssing soude voorsien, dog ten opsigt der aangepresenteerde betaling seijde hij, dat die goederen daar voor een geringe preijs wierden gekogt en het zijn coning op soo een kleijnigheid niet soude aankomen, die aan goede vrinden als de Hollanders waaren gegeven, maar wij antwoorden, dat onse heeren en m[rs] het meede wel konden betalen en sonder betaling niets aanneemen.

Eijndelijk na nog eenige reeden wisseling en belofte van sijn kant, dat ons morgen ochtent een plaats daar wij water en brandhout konde halen soude worden aangeweesen, namen wij ons afscheijd, alsoo de son al laag was gekomen en wierden in selver wijse uijtgeleijd tot op de strand, als ontfangen waren geworden.

Het fortjen en het logiement bevonden wij te zijn soodanig als onse afgesonde ons gisteren hadden berigt, sijnde dit woonhuijs na alle schijnbaarheijd, het selfde, dat ten tijde als de brigantijn hier was, daar den cap[tn] hier voor van heeft gesprooken al heeft gestaan;

in een kleene wandeling, daar wij den cap[tn] met veel moeijten toe persuadeerden, sagen w' agter sijn logiement dog buijten de pagger haar kerk en de wooning van den pater; bij het selve was een kleijn thuijntjen, dog sagen seer wijnig groente daarin; aan de andere zijde stonden eenige cagies van hunne dienaars en vassalen; clappus of cocus en tammerijn boomen vond men hier rondom meede, dog geene limoenen, dewelke sij seijden verder heen te staan; de overige boomen, grond en heester gewassen quamen meest met die van Rio de Lagoa over een.

district van de coning van Portugaal op de N.O.t kust van Afrika volgens reecquening der Portugeesen.

W' hebben hier voorwaards nog abusivelijk vergeeten te seggen, hoe verre die cap[tn] het district van sijn koning op deese kust reekende te zijn, het welke hij stelde te beginnen bij of met Boka de Cabo das Corinthas (soo noemde hij Rio de Lagoa) tot aan Cabo de Guardafuij, het welke aan de hoek van de Roode zee legt en tot daartoe waren al de strand bewoonders vassalen van zijn koning, buijten verscheijde andere plaatsen, die zij hier en daar landwaard in besaten.

Wij gelijk gesegt van de Portugeesen gescheijden en vertrocken sijnde, hoorden als wij omtrent half weegen ons schip waren twee canonschooten. d'een omtrent een half quartier na den anderen doen sonder dat wij konde bedenken, wat die beduijden; nader comende sagen de lantaarn van onze bezaansroe dat het gegeven teeken was om bij donker het schip te konnen vinden, en roeijden daarop aan boord, daar wij van de opperstuurman verstonden, dat het op de zijde van ons leggende schip een Portugees was, deese middag binnen gekomen sijnde; dat de twee schooten door ons gehoort, het op setten der wagt was geweest eerst door den Portugees, daarna door hem gedaan, wijders sijde gemelte stuurman, dat den cap[tn]. van het Portugeese schip, aanstonds na het vallen van zijn anker had geroepen, dat onse cap[tn]. bij hem aan boord soude komen en als hem gezegt wierd, dat die na het fort was gegaan, seijde hij dat dan hij opperstuurman soude komen, dog deese had gesegt niet uijt zijn schip te konnen gaan, dewijl de schipper niet aan boord was en indien den Portugeesen cap[tn]. eijts te seggen had, konde hij eijmand senden, deese sond daarop sijn onder cap[tn]. of eerste luijtenant, vragende wat volk, waar van daan onse komst en om wat reeden hier gekomen waren.

comen met de schuijt wederom aan boord en verstaan, dat het bij ons ten anker gekomene schip een Portugees was van Mosambicque komende.

Het een en ander had den opperstuurman kortelijk beantwoord, waarop gem. ondercap[tn]. vraagde of hij niet wiste, dat dit een Portugeesche plaats en reede was, den stuurman antwoorde, neen.

Sulx is in onse kaarten niet bekend. Den onder cap[tn]. repliceerden,

dat zulx egter soodanig was, en dat zijn cap^{tn}. ordre had, om hier bij ons te blijven leggen, dat soo water of brandhout noodig hadden, zulx tot onsen dienst was, maar handel met den inlander was ons niet gepermitteerd en strijdig teegens de tractaten tusschen sijn Portugeese Majesteit en haar Hoogmoogende, de Heeren Staaten Generaal, op welk onse stuurman had geantwoord dat hij aan hem hierop geen positief bescheijd konde geeven, maar soude aan de schipper mij berigt hiervan doen, soodra wij aan boord quamen.

Onder meer andere reedenen vraagde onsen stuurman aan den Portugees, hoe veel manschap en geschut sij op hadden, en hoe lang op den weg waren geweest tusschen Mosambicque en hier.

Deesen antwoorde dat 100 coppen op hadden, die een hoed droegen, buijten de Mooren en Caffers, waren gemonteert met 18 stucken, was heeden de thiende dag, zij van Mosambicque waren gezeijlt. Dog wij konden soo veel hoed dragende menschen nooijt te sien krijgen, maar eenige Mooren en een partij Caffers; geschut konde wij maar 5 in de laag tellen, maakende thien in het geheel, dog telden 14 poorten daar geschut in soude konnen leggen; gedagte luijtenant weggaande versogt den stuurman meede na sijn boord, dog deese excuseerde en liet op zijn versoek den adsistent van Leijden beneevens den ondermeester C. F. Henneberg met hem gaan, die seer wel onthaalt wierden en sagen dat verscheijden neegers, die met haar canoos aan boord quamen, met de Portugeesen bekent waren en haar verwellekomden; geduurende hun aanweesen daar hadden zij het oog over het een en ander laten gaan en niet meer als 10 stucken canon konnen tellen, blanke en mesticen of hoed dragende coppen, geloofden zij niet meer als 30 a 40 te sijn, moren 20 a 25, beneevens een goed getal caffers, dat sij vertrouwden slaven te zijn, die niet lang ingekogt waren geweest.

Maandag 15. Deesen morgen sond den Portugeesen cap^{tn} zijn quartiermeester en liet ons volk presenteeren, die ons soude toonen, waar wij water en brandhout konde halen; hem wierd door den schipper geantwoord, dat heeden nog niet wel konden, maar wouden morgen met den dag beginnen; den eerste lieutenant quam weeder bij ons aan boord omtrent de middag en bleef bij ons op de portie. Na de maaltijt ging ik en de schipper met hem in de cajuijt om weegens den handel te spreeken, dog konde geene de minste apparentie daartoe bespeuren, onder meer andere reeden vraagden w'hem na de naam van sijn cap^{tn}. en schip, waarop hij antwoorde dat de cap^{tn}. genaamt was Manoel Lopes en het schip „Nostra Sinhora de bon

de eerste lieutenant van den Portugees komt bij ons aan boord.

Souratte"; naar wijder nog eenige indifferente discoursen te hebben gehouden, nam den Portugees afscheijd met betuijging van veel genoegen en vrindschap.

De pilot major en schrijver van den Portugees komen aan ons boord met een schriftelijk protest tegen den handel.

Dingsdag 16. Voor middag omtrent 10 uuren quam den pilot major en schrijver bij ons aan boord met een schriftelijk protest teegens het doen van eenigen handel met inwoonders van deese landstreek.

Wij versogten deselve, of copia te mogen hebben, het laatste wierd ons toegestaan en hij cijschte een schriftelijk berigt weegens onse reijse; wij antwoorden dat niet konde sien, waartoe sulcx noodig was, dewijlc hun alles reets mondeling was geseijd, dog alsoo ons uijt alle omstandigheden was gebleeken en nog bleek, dat zij lieden quaad vertrouwen van ons hadden mijnende dat w' roovers of particuliere handelaars waren, te meer alsoo sij wisten, dat met ons tween in Compagnie waren geweest, soo antwoorde, dat wij hun soodanig geschrift soude geven, als zij ons de copia van het protest bragt, waarmeede sij content waren; wij wilden haar bij ons ter maaltijd houden, dog sij excuseerden sig en versogten voor haar vertrek uijt naam van hun Cap^tn^., dat w'ons soo spoedig als doenlijk van het noodige wilde voorsien, om deese rheede te konnen verlaten, dat w'aannamen te meer alsoo wel konde sien, dat omtrent de negotie hier niet te doen soude vallen; want buijten de protestatien der Portugeesen hadden sij soodanigh ontsag onder de inlanders, dat geen een canoa bij ons aan boord dorste komen en als ijmand van de onse aan land was, wierd hij in het om wandelen altijd van een oppasser of twee vergeselschapt.

De gedagte opperstuurman zeijde den geene te weesen, die A° 1728 ettelijke hondert caffers van Chifalla na hier bragt en roemde dat hij meer dan duijsend neegers om het leeven hadde laten brengen, omdat se met de opperhoofden van de Hollandsche Brigantijns hadden genegotieert, dog dit getal van 1000 dunkt ons volk wat groot, ten zij het luijsige geselschap, dat de neegers gemeenelijk bij hun in haar kleedjes hebben, meede daar ondertelden.

Weegens de aankomst van deese caffers van Chiafalle werd mentie gemaakt in de journalen gehouden in de Victoria op de vojagie na herwaards A.° 1728.

Woensdag 17. Heeden sond den Portugeesen capitain aan ons
½ koebeest en
3 kleene verkens, latende daarbij seggen, dat het was tot een contra present voor de op gisteren aan hem gesondene ham en soetemelks kaas; lieten hem bedanken en met eenen seggen dat

klaar waren om water en brandhout te halen en onse schuijt aanstonds soude afsenden, gelijk ook gedaan wierd. De sijne volgde kort daar naar, wij kreegen een canoa, die ons gekapt en gekloofst hout aan boord bragt; beijde de schuijten voerden water aan, aan land waren 4 a 5 Portugeesen om de neegers, die hout moesten kappen en water na de schuijten dragen aan te perssen, waaruijt bleek, dat zijl. niet anders wensten, als dat wij maar van daar vertrokken.

Donderdag 18 wierd doorgebracht met water en brandhout te halen.

Vrijdag 19. Kreegen heeden soo veel water en brandhout dat reecquenen genoeg te hebben, en dewijl alhier voor ons omtrent de negotie niets te doen viel, wierd geresolveerd na Rio de Lagoa te zeijlen, hoopende de Zeepost aldaar ofwel op den weg te ontmoeten, largo te sien in de bij gevoegde resolutie. vergadering gehouden.

Saturdag 20. Deesen morgen sond den cap^{tn}. Manoel Lopes ons de geeijschte ververssing aan boord, met den opperstuurman en schrijver, het selve bestond in:

2 koebeesten
8 schaapen
4 groote en
8 kleene verkentjes
8 cabriten
50 hoenders, voorts een partij pisang en kool of bladeren, een partij aard vrugten, eenigsints na patattes sweemende, die sij op de kusten van Guinea, na het seggen van onse schipper Jam Jammes noemen, weesende heel droog, dog goed van smaak. krijgen onse ververssing aan boord.

Boven dit thans gesondene had den cap^{tn}. ons tot verschijde malen de verse soode laten toekomen, de neegers, die aan water en brandhout hadden gearbeijd, wisten wij dat door hem betaalt waren, waarom aan de brengers vraagden, wat wij voor het een en ander moesten betalen.

Waarop sij met veel rodomontades antwoord en te kennen gaven, dat haar konink voor sulke kleijnigheeden [niets] wilde genomen hebben, en voornamentlijk niet van Hollanders, dat sijn beste vrunden waren, dog wij repliceerden, dat onse heeren en meesters niets sonder betaling wilde aanneemen, dewijle sij in staat waren, het te konnen betalen, soo wel als zijn Portugeese Majesteijt voor niet te geeven en wij het sonder betaling niet dorsten aanneemen; dog sij bleeven wijgeren eijts te eijsschen; waarom wij resolveerde om haar een contra present van de Portugeezen willen geen betaling hebben en waarom. ons antwoord hier op. beleggen vergadering en doen een contra present.

6 p[s] fijne caatjes
6 „ breede Souratse citsen en
1 rol tabacq, welke 12½ ℔ swaar was, te doen, uijtwijsens nevens gaande resolutie; deese goederen wierden hun aangepresenteert dog niet als na verscheijde weijgeringen gedaan te hebben aangenomen; wijders stelde sij ons de copia van het protest ter hand en wij hun in 't kort het berigt weegens onse vojagie, den inhoud van deese kan uijt de twee hierbij gevoegde stucken gesien werden.

dat aangenomen word en vervolgens eenige papieren over en weeder gewisselt.

Zij hadden nog bij haar een opgestelt schrift sijnde een soort van een verklaring, waar wij verklaarden, dat geduurende ons legdagen alhier geene negotie hadden gedaan; wij antwoorden haar, dat w' niet konnen sien, waartoe dat voor haar dienstig was, dewijl hun ten volle bekend was, dat wij egeene handel aldaar hebben gedreeven en ons diergelijke certificatie door haar lieden eerder diende gegeeven, welke sij aanstonds presenteerden, mits wij haar schrift ook teekenden; zij wilde sig daarvan bedienen, als onse macker hier mogt komen om hem te toonen, dat wij hier niet hadden genegotieert; na nog eenige reedenen hier over gewisselt te hebben, sij met haar versoek blijvende aanhouden, namen wij aan te teekenen, mits wij boven onse handteekening in 't hollands dese woorden stelden, ten teeken, dat wij geduurende ons leggen alhier geene handel met de inlanders hebben gedreeven; dit stonden zij toe, den schipper en ik teekende daarop, hebbende ik voor af met eijgener hand bovenstaande woorden op hun papiertjen geschreeven, sij gaven ons vervolgens een verklaring, dat wij geene negotie hadden gedaan, welke in origineel hierneevens is gevoegd.

Dit talmen hiermeede een eijnd hebbende sijden wij teegen haar dat water en brandhout genoeg hadden en van meening waren met de eerste bequame occasie te vertrecken, welk seggen wij konde sien dat hun seer aangenaam was en vertrocke zij kort daarna met betuijging van groot contentement en vriendschap, wensende sijl. ons en wij haar alle welvaart toe.

seggen tegen de Portugeesen dat mijnen in een dag a twee te vertrecken.

Op de middag wierd van ons schip een werpanker uijtgebragt en de swaare ankers geligt, om met d'ebbe wat uijtwaart tot regt voor de kil te drijven; den Portugees wat na quamen, geraakten daar alles in allarm, de proppen wierden van haar schut gehaalt en alleman was op de been; de Capitain vraagde door sijn roeper, waar wij heen wilde, dat hem soo na quamen, waarop hem wierd gesegt, dat wij wat uijtwaard wilde gaan leggen, om met het eerste bequame lugje

drijven wat uijtwaard aan.

na buijten te konnen loopen, en met een versogt dat hij sijn roer na stuurboord woude leggen, om wat van ons af te draijen; op dit seggen raakte sij wederom in rust en riepen weederom „bon, bon, s'amigo", in 't voorbij drijven sag men den capt^n en alle andere officieren of het half dekjen staan met hunne zijdgeweers aan de seijde, wij groeten malkanderen en lieten ons anker een cabel lengte of ses agter hem vallen.

Sondag den 21 moesten w'alsoo de wind ons tegen was, stil blijven leggen tot

Maandag 22, als wanneer 's middags een Z.W^lijk. lugjen waijde met welke wij onder zeijl gingen en quamen omtrent de middag, weederom ten anker op 9 vadem goede sand grond, wij lagen hier meest regt voor de droogten, daar over moesten om buijten te geraken, maar de wind was daartoe niet dienstig.

gaan onder zeijl.

komen weederom ten anker.

Den Portugees, nadat wij deese morgen even om de hoek van Nialinge waren gecomen, ging meede onder sijl en laveerde opwaart aan, na sijn fortres op Niambani.

den Portugees sijlt ook na Niambani.

Eer wij van Niambani geheel schijden, souden w' volgens pligt ook narigt van de gesteldheijd des lands, strecking der rivieren en aard der inlanders dienen te geeven, dog tot het een nog ander is geen occasie geweest, om regt ondersoeck te doen, alleen hebben w' op Niambani aan land sijnde gesien, het geene op den 14 deeser hier voorwaart gemeld staat; de eijgentlijke inwoonders des lands, scheijnen veel met die van Rio de Lagoa over een te komen uijtgenomen dat s' in 't aangesigt niet gesneeden sijn; en omtrent hun dragt is dit onderscheijt dat deese een lapjen lijwaat en die op Lagoa een van stroo gevlogte kooker gebruijken tot decking van hun schaamte, te weeten de manspersoonen: vrouwlieden heb ik op Niambani wijnig gesien, en van degeene die ik gesien heb, zijn een stuk à twee met paantjes [1]) of kleedjes en andere met een lapje lijwaat van vooren en een dito van agteren bedekt geweest. Wat de revieren betreft, als dat de revier Nialinge genaamt, tusschen het land van die naam en het land van Tingatinge dat men in het opgaan ter linker hand heeft meest noorden in loopt, dog schijnt na de strecking van 't gebergte, tussen welke zij haaren loop heeft, sig verder op, om de west te draijen.

kort berigt wegens het land etc^a hier omtrent Niambani.

mitsgaders der revieren genaamt Nialinge en Niambani.

De revier Niambani loopt meest zuijde in tussen het land van die naam ter linker en dat van Tingatinge ter regter zijde, sijne strecking verder inne waard hebben wij niet konnen sien.

1) Pano.

Dingsdag 23. 's Morgens de wind ons niet dienstig sijnde om buijten te loopen, moesten wij blijven leggen, den onderstuurman Jan Pentz wierd in tusschen uijtgesonden met de schuijt om ter plaatse, daar hij op de punt van het rif, het diepste water vond, een boeijtje te leggen, het welk verrigt hebbende, quam hij weederom aan boord.

Woensdag 24. Des morgens reedelijk weer, de wind van het Z.W^{t}. en Z.W. ten W^{ten}. met een marszeijls coelte, ligten om half seeven ons anker en gaan onder zeijl en raakten tusschen 8 en 9 uuren buijten, hebbende op het droogste kleene drie vadem waters gehad, weesende dit regt op de zijde van het gelegde boeijtjen dat wij aan stuurboord van ons lieten leggen. De schuijt in, en ankers opgeset sijnde, stelden wij onse cours om soo veel doenlijk de wal naast te houden en hadden met sons ondergang, Cabo das Corinthas omtrent 3½ a 3 mijlen dwars van ons, het waijde deese nagt fris op uijt den Z.Z.W^{te}. soo dat beijde de marszeijlen wierden ingenomen, hielden het vervolgens den 25, 26, 27, 28, 29 en 30 af en aan, om niet te ver buijten de wal te geraken en was het nog op den 30 als men 's avonds met sonsondergang het eijland S^{t}. Maria in 't gesigt kreeg, waaronder wij des nagts omtrent 12 uuren op 8½ vadem sandgrond te anker quamen.

gaan onder zeijl en komen buijten.

komen onder S^{t}. Marij ten anker.

Woensdag 31. Des morgens hadden een oostelijk lugjen, ligten anker en gaan daarmeede onder zeijl, stellende de cours tussen de banken door na binnen, dog alsoo vermids de slappe koelte, wat te verre na de Portugeese besetting wierden geset, door de sterke uijtgaande ebbe, raakten op een puntjen of ruggetje van een bank, het agterdeel van 't schip eventjes de grond, doende dit ons egter geen de minste beletsel in onse voortgang, krijgen temets wat beeter coelte, en de roode hoek in het gesigt, wat meer genadert zijnde sag men een schip in de mond van Rio de Lagoa, dog naast onder desselfs Z^{t}.-hoek ten anker leggen, dat wij nader komende bevonden de hoeker de Zeepost te weesen, passeeren hem en loopen na binnen, daar omtrent 3 uuren in de namiddag, op 9 vadem modderige grond ten anker quamen, regt voor het gedemolieerde fortgen.

zeijlen na binnen.

raken grond.

ontmoeten de Zeepost en komen in Rio de Lagoa ten anker.

De Zeepost quam kort hier na meede bij ons ten anker en den besaghebber van dien bodem Jochem Otto bij ons aan boord verhalende, dat hij den 20 der gepasseerde maand 7 b^{r}. 's avonds door swaare leckagie, het over de andere boeg hadde moeten wenden, en alsoo van ons was geraakt; dat hij den 21 dito 's morgens ons niet meer siende sijn cours na herwaards had gesteld met voorneemen om de leckagie ter deegen te herstellen en dan na ons op

de Zeepost komt meede bij ons.

Niambani te komen ; den 3 deeser loopende maand was hij hier binnen gekomen en thans weeder klaar zijnde, had hij heeden morgen sijn anker geligt om buijten te loopen, dog stroom en wind tegen krijgende moeste hij het selve weederom laten vallen, ter plaatse, daar wij hem hadden sien leggen.

Omtrent den avond quam den cap^{tn} Maphumbo ons verwellekomen, als meede een caffer van Matekij uijt naam van dien cap^{tn}, wij tracteerden haar met een soopjen aracq en een frisse pijp toebacq, dat hun wel beviel; scheenen seer content te weesen, dat sij mijn weederom daar sagen; hadden ook eenige reedenen met hem van de negotie, dog scheenen wijnig slaven te hebben, dog wel eliphandstanden, als wij maar blauwe en geele coralen hadden, dog deese waren der niet.

krijgen den cap^{tn} Maphumbo en een ander caffer aan boord.

November.

Donderdag den 1. Deesen morgen quam den besaghebber Jochem Otto weederom hier aan boord, geevende aan mij een reecquening van het geene hij, geduurende sijn leggen alhier voor de E. Comp^e hadde genegotieert, bestaande in 1 eliphandstand van omtrent 42 ℔ betaalt tot 3 p^s beng^s zijlkleeden, 5 d^o d^o kleene soort daarvoor betaalt 3 Bengaalsche zeijlkleeden en 3 bossen of 12 ℔ gesorteerde coralen, weesende dit alles dat hij hadde konnen opdoen en betuijgde, dat de neegers, soodra zij verstaan hadden, dat ik stond te komen geen handel met hem hadde willen doen, maar wagten op mijn komst.

tanden genegotieert in de Zeepost.

Den capitain Maphumbo, met de broeder van den capitain Tembi, dien heer zijn ordinaire boodschapper en eenige andere sijner onderdaanen, quamen meede aan boord, met sig brengende, quanswijs tot een vereering en om ons te verwellekomen :

1 koebeest en
1 eliphandstand van 35 a 40 ℔;

krijgen een schenkagie en doen een contra present.

tot een contra present aan den capitain wierd hun weederom ter hand gestelt

1 p^s Beng^s zijlkleed voor het beest
5 ,, ,, ,, ,, de eliphandstand
1 ,, ,, ,, wierd gescheurt en des

capitains broeder Maphumbo en de andere brengers der gemelte goederen uijtgedeelt, vervolgens kogt men nog van haar

1 slave meijsjen voor 2 p^s Bengaalsche zijlkleeden
en 1 ,, ,, d^o wierd

gescheurd en uijtgelangt tot inruijling van hoenders, vis, melk en andere kleynigheeden voor de cajuijtstafel.

Spraaken verders met deese heeren weegens den handel, dog sij

scheenen niet veel te hebben als eliphandstanden. Souden egter naar slaven uijtsien, vraagden ons niet als naar blaauwe en geele coralen, wilden van geen andere soorten hooren, het lijwaat egter scheen hun meede nog wel te bevallen, zij bleeven deesen middag aan boord om haar buijk te vollen, gaf haar naderhand wat toebacq, pijpen, en vulden een fles à 3, die zij meede gebragt hadde met aracq, waarmeede zij vergenoegt vertrocken.

Vrijdag 2. Hadden heeden Maphumbo met zijn geselschap van gisteren weederom aan boord, als meede de soon van cap^{tn}. Matekij, hadden met hun eenige reedenen wegens de negotie dog hun seggen quam meest op dat van gisteren uijt, dog souden egter hun best doen om slaven te bekomen, regaleerden haar met soopjen, pijpen en toebacq, soodat zij content haar afscheijd namen.

krijgen den ouden tolk aan boord.

Saturdag 3. Op het versoek gisteren aan de soon van Matekij gedaan, bragt hij deesen morgen bij ons den Portugeesen ouden tolk Kaher, die wij bij ons behielden, om geduurende ons leggen hem weederom als voorheen tot tolk te gebruijken: de broeder van evengenoemde cap^{tn}. Matekij was meede in dit geselschap, brengende

1 bok tot schenkagie, dog uijt naam van zijn broeder, wij vereerden aan haar te samen 1 p^{s}. zeijlkleed.

Aan den eersten wierd principaal deese vereering gedaan om dat regt boven de plaats ons water moesten halen, zijn negerij had; en aan den anderen, voor het halen van den tolk, die omtrent 8 uuren hier van daan, bij den Cap^{tn}. Bombo woonagtig was, en ten anderen aan zijn vader voor de bok.

als meede eenige negotie.

Maphumbo was meede hier met een neeger, die 1 eliphandstand en een p^{s} ambra te koop bragt, voor de ambra wilde deese niet als blaauwe coralen hebben, maar de tand swaar omtrent 20 à 25 ℔ kogten wij voor 2½ p^{s} bengaalsche zeijlkleeden.

D' een nog de ander van deese messieurs, konde men niet van den hals krijgen, zonder een soopje en aan Maphumbo nog wel een boutellie aracq, benevens eijder der grootste casten een endje toebacq en een pijp à vier te geeven, waarna zij vergenoegt naar land gingen.

Sondag 4. Hadden heeden, gelijk in 't vervolg meest alle dagen veel neegers, dog wijnig negotie aan boord, de meesten bragten niet dan eijeren, melk, pisang, annanas, waterlimoenen et^{ca}. te koop; kogten egter heeden nog:

1 tandjen van 8 à 9 ℔ voor — ½ p^{s} Bengaalsch zeijlkleed; de soon van den cap^{tn}. Matollo quam heeden ook bij ons, brengende tot schenkagie

1 elijphandstandje van 12 à 14 ℔, voor welke hem alsoo belofte deed van meerder tanden en ook slaven te sullen brengen, tot contra present gaven :

1½ p^s Bengaalsch zeijlkleed, benevens wat toebak pijpen en in zijn meede gebragt kan omtrent 2 à 2½ fles aracq.

1 p^s Bengaalsch zeijlkleed, wierd heeden nog uijt gegeven, voor een koebeest tot ververssing voor het volk aan den capitain Matekij.

Maandag 5. Heeden reegenagtig weer sijnde, had men wijnig neegers aan boord, alleenig quam den capitain Maphumbo en de broeder van den cap^tn Matekij, brengende tot schenkagie als

Maphumbo 1 elijphandstandjen van 12 à 14 ℔ en den anderen 1 gladde en vette bok, 't een en ander wierd ons aangenomen, dog seijden hun dat voortaan geen bocke vleesch meer wilden eeten, en als zij eijt vereeren wouden, wat anders en van meerder waardij brenge moesten, gevende voorts aan de bocke brenger voor sijn bok Maphumbo aan boord met de broeder van Mattekij.

½ p^s en aan Maphumbo voor zijn tand

1½ p^s Bengaalsch zeijlkleed

alsoo 2 p^s Bengaalsche zeijlklede te samen, tot inruijlen voor hoenders, melk en andere kleijnigheeden voor de cajuijt, wierd uijt gelangt 1 p^s Bengaalsch zijlkleed.

Dingsdag 6. Quam een ondercapitain van Tembi, genaamt Chicambe, zijnde een neeger, die al veel werk van de negotie maakt en geduurende den stand van het comptoir alhier een goede partij eliphantstanden en ambra heeft aangebragt, had nu bij hem 3 mooij groote en een kleender eliphandstandjen, maar alsoo hij niet als blauwe coralen wilde hebben, moesten wij daarvan afsien, en hem daarmeede laten vertrecken.

Na de middag lieten de capitains Matekij en Matollo weten, dat zij morgen met eenige negotie goederen wilde afkomen, latende met eenen na ouder gewoonte om wat pijpen toebacq en arak vragen, dat w' aan hun lieten toekomen.

Woensdag 7. Het was deese morgen mooij lief weer, en dewijl den cap^tn Matekij had laten weeten, dat heeden woude afkomen, gingen de schipper en ik omtrent 8 uuren met de schuijt na land, besagen het geweesene fort, dat gelijk een groen bewasse berg scheen, alleenig met 2 a 3 stucken van d'oude muuren der woonhuijsen beset zijnde; van de stal stond nog de cap van het dak en een gedeelte der stijlen van hier quamen bij de thuijn, deese was bijna niet kenbaar, want vermits de neegers de water leijdinge hadden laten vervuijlen, gaan met de schipper na de wal bij 't geweese fort.

was het water opgestopt en de thuijn verandert in een moerasch, bijna soo digt met alderhande ruijgte begroeijt, als eer dat hier een thuijn wierd aangelegt, vonden egter een dwarspadje, daar wij half droog half nat voets door quamen tot teegen de hoogte, daar langs heenen gingen, hebbende het gesigt over de heele thuijn, dog konden niets vinden nog sien als de twee oude limoen boomen, twee a 3 jonge ditos en een appel boompjen ; aan de twee oude limoen bomen waren een partij, dog onrijpe vrugten, maar sullen in wijnig tijd meede sterven moeten door de moerassige grond.

besien de thuijn.

Vervolgens gingen wij na onse gemetselde waterbak en leijding, die wij nog in sijn geheel vonden, soo als hem gelaten hadden, uijtgesondert, dat 10 a 12 pallisaten van de geene, die langs de waterloop sijn gestelt, uijtgetrokken waren door het schuijtsvolk van de Zeepost, dog deese waren in haren voortgank om gemackelijk brandhout te krijgen, door de neegers gestuijt, seggende dat dit soo wilde staande houden als het stond, ten teeken, dat daar Europeers hadden huijs gehouden, en dit laten maken, daar was op andere plaatsen wel brandhout te bekomen soo goed als daar.

en water-bak.

Dit besien hebbende, stapten weeder na de stal, daar ons op de brocken kleij van de oude muuragie ter needer setten en wagten na de komst van den Cap^tn^ Matekij ; ten laasten quam sijn broeder en seijde dat gedagten Heer niet soude komen alsoo verscheijde vreemde negers hem waren komen besoeken.

Op dit berigt traden wij in onse schuijt en roeijden na de overkant, om den capitain Maphumbo de visitie te geeven, dog vonden deesen Heer niet te huijs ; wij wandelden hier een wijnig in 't rond, dog de heete zon belette ons ver te gaan, wes het na de strand keerden, daar niet lang waren geweest, of sien Maphumbo uijt sijn berk treeden, komende soo hij seijde van ons schip, hadden eenige reeden wisseling met hem wegens de negotie, dog hij antwoorden, dat hij arm was en niets hadde, maar den cap^{tn}. Tembi wist hij wel dat eliphandstanden, en ook eenige slaven had, zijn oppasser of looper, was eergisteren al naar dien cap^{tn}. gegaan om daar over te spreeken dog tot nog toe niet weederom gekomen.

vertrecken van hier en gaan na de overkant bij Maphumbo.

en van daar na boord.

Intusschen deese reedeneering was de son in top gereesen en braaf heet, wes wij ons, dien cap^{tn}. gegroet hebbende na boord begaven.

Donderdag den 8. Hadden op dato veel neegers, dog weijnig cooplieden aan boord, kogten alleenig eliphandstandjen van 15 à 16 ℔ swaar, voor 2 p^{s} Beng^{s} zijlkleeden, dat al wat veel was, dog deeden

het om te sien of den handel geen beeter voortgank konde geeven, als de hand wat ligten.

Vrijdag 9. Hadden wij vermits het reegenagtige weer weijnig neegers aan boord; soo ook niet

Saturdag 10 alsoo het uijt den Z.Z.O^{t}. stijf waaijden, alleenig sond Maphumbo aan ons, tot ververssing van het volk 1 koebeest, dat gisteren al hadden besprooken voor 1 p^{s} bengaalsch zeijlkleed, buijten wat aracq, toebak en pijpen, die gemelte capitain liet versoeken.

Tot inkoop van hoenders etc^{a} voor de cajuijtstafel is op dato uijtgelangt — ½ p^{s} Bengaalsch zijlkleed.

Zondag 11. Had men den bekenden Sanguaner Jan Gale of Coupanne hier, met 3 mooije eliphandstanden, dog alsoo hij niet als blaauw of geele coralen wilde hebben, konden wij se niet koopen, maar moesten hen laten vertrecken met deselve.

een Sanguaner met tanden hier, dog wil blaauwen en geele coralen.

Nog quam de broeder van den cap^{tn}. Tembi ons begroeten met 1 schoon vet varken, daar wij om reedenen hem 1 p^{s} bengaals zeijlkleed voor gaven, maar seijden hem met eenen dat niet gekomen waren om verkens te koopen en ook niet van meening waren diergelijke vereerings meer aan te neemen.

Maandag 12. Onse schuijt heeden om water gaande, belaste men het schuijtsvolk, om de thuijn eens door te waden en te besien of niet eenige groente onder de ruijgte konde vinden; weeder komende bragten zij een weijnig petercelij en wat sellerij zijnde het eenigste dat zij hadden konnen vinden.

Op de middag quam de ordinaire rapportganger van den cap^{tn}. Madommedom of Tembi ons seggen, dat zijn heer over een dag à 3 met eenige eliphandstanden en slaven soude bij ons komen, en intusschen versoek doen om een fles aracq à drie en wat toebak en pijpen; wij vulden sijn flessen en gaven hem ook wat toebak en een pijp à ses en seijde, dat de komst van sijn heer, ons des te aangenamer soude weesen, als hij maar wat rijkelijk mede bragt, om te verkoopen.

Dingsdag 13. Deesen morgen quamen twee broeders van den cap^{tn}. Tembi, beneevens Maphumbo bij ons aan boord en ruijlden van haar

1 Eliphandstand van 50 à 55 ℔ voor 2½ p^{s} b^{r} b^{l} guinees,

1 eliphandstand van 10 à 11 ℔ voor ½ p^{s} $beng^{s}$. zijlkleed, beneevens voor het volk tot ververssing,

1 koebeest voor 1 p^{s} $beng^{s}$. zeijlkleed. Deese heeren wierden, op

goede hoop van meerder te sullen brengen, wel getracteert en gingen content en half bestoven aan de wal.

Tot inkopen van hoenders en andere kleijnigheeden op dato nog gescheurt en uijt gelangt 1 p^s^ beng^s^ zeijlkleed.

vergadering. Op voorstelling van den schipper Marinus Dringe en den besaghebber Jochem Otto wierd heeden in vergadering goed gevonden, om aan het scheepsvolkjen, op de hoekers de Snuffelaar en Zeepost bescheijden een kleene verstrecking van 's E. Comp^s^ lijwaten en toebacq te doen, in maniere als bij de neevens gaande resolutie blijkt; onse schuijt had men heeden naar Matollo gesonden op hoop van daar ijts te sullen op doen, dog keerde onverrigter sake, alsoo dien cap^tn^ seijde, dat sijn goed nog niet bij de hand hadde, maar over een dag a twee wilde hij selfs daarmeede afkomen.

Woensdag 14. Hadden heeden alsoo het koeltjes, weijnig neegers aan boord; de soon van Matollo quam omtrent de middag van wien w' kogten

1 slavin voor 1 p^s^ beng^s^ zeijlkleed en
1½ „ br. b^l^ guinees.

Hij seide over een dag a drie met sijn vader tegelijk weederom soude komen, met slaven en eliphandstanden versoekende voorts om wat aracq, toebacq en pijpen, het[geen] hem gegeven wierd. .

Donderdag 15. Heeden is niets voorgevallen als dat men volgens resolutie van den 13 deeser de verstrekking van het volk uijt deelden te weeten:

126¾ ℔ toebacq
19½ p^s^ beng^s^ zeijlkleeden aan die op de Snuffelaar bescheijden zijn, en
148 ℔ toebacq met
23½ p^s^ Beng^s^ zeijlkleeden aan het op de Zeepost bescheijdene volk.

Makende alsoo te samen
274¾ ℔ toebacq en
43 p^s^ Beng^s^ zeijlkleeden.

Vrijdag 16. Den cap^tn^ Matekij sond ons heeden een mooy vet kalf, dat aannamen, hem tot een contra present gevende

½ p^s^ Beng^s^ zeijlkleed, het andere
½ „ „ „ wierd geemploijeert

tot inruijling van melk, hoenders, eijeren en andere kleijnigheeden voor de cajuijt.

Saturdag 17. Was vermits het reegenagtige weer niets te doen,

alleenig wierd tot ververssing voor het volk van den cap^{tn} Matekij gekogt 1 koebeest, kostende 1 p^{s} Beng^{s} zeijlkleed.

Sondag 18. Op versoek van den cap^{tn} Matollo had men onse schuijt gisteren avond met wat aracq, toebacq en pijpen naar de neegereij van dien cap^{tn} gesonden alsoo hij liet seggen, dat met eenige slaven bij ons wilde komen, heeden morgen de schuijt reverteerende quam dien heer zijn soon niet anders meede brengende als:

1 wijf met
1 kind, die wij te samen inruijlden
voor 4 p^{s} beng^{s} zeijlkleeden en
1 „ souratse bafta.

Hij seijde dat sijn vader deese hadde bekomen van sijn broeder, die onder het gebergte woonde en gemeijnd had, meerder te sullen brengen, dog waren hem ontloopen.

Maandag 19. Hadden heeden verscheijde inlanders hier met eliphandstanden, dog alsoo zij niet als blauwe en geele coralen wilden hebben konden wij niet koopen, alleenig verkogt een ondercapitain van Tembi, genaamt Chicambe

1 Eliphandstand van 40 à 42 ℔ swaar
voor 2 p^{s} beng^{s} zeijlkleeden en
3 „ heele smalle Souratse baftas
1 „ „ „ „ „ wierd uitgereijkt tot inkoop van hoenders etc^{a}. voor de kajuijts tafel.

Dingsdag 20. Heeden sond den capitain Madommedom met sijn broeder, 1 eliphandstand van 50 a 55 ℔, die wij kogten
voor 1 p^{s} beng^{s} zeijlkleed
1 „ b^{r} b^{l} Guinees en
2 „ smalle Souratse baftas,
hij sprak van meerder tanden, ook slaven te sullen brengen en versogt om wat aracq, toebak en pijpen, dat men aan hem ter hand stelde, vereerende hem wijders nog eijts van onse meede genome snuijsterijtjes, met wat snuijftoebacq, die hem seer aangenaam was en vertrok heel vergenoegt.

Woensdag 21. Hadden heeden seer warm weer, en verscheijde neegers aan boord, [waar]onder was een soon van Mangobe, oom van Tembi en den bewusten prins Jan, A^{o} 1723 uijt Engeland gekomen; deese heeren hadde twee mooije eliphandstanden, eijder wel omtrent de 60 ℔ swaar bij haar, dog wilden die niet verkoopen als voor blaauwe en geele coralen, egter konden wij haar niet van den hals krijgen, sonder wat aracq, toebacq en pijpen te geeven.

Donderdag 22. Den cap^{tn}. Maphumbo was heeden hier met verscheijde ondercap^{tns}. van Tembi, zij waren reedelijk spijtig met haar meede gebragte negotie; egter kogten w' van haar naar lang talmen

1 Eliphandstand van 50 à 52 ℔ swaar,
voor 4 p^{s} smalle Souratse baftas en
2 „ Beng^{s} zeijlkleeden.

1 Eliphandstand van 30 à 32 ℔ swaar
voor 2 p^{s} Souratse baftas en
2 „ Beng^{s} zeijlkleeden.

Wijders op hun versoek wat gegeeten, en toebak, aracq en pijpen gekreegen hebbende, vertrocken zij na de wal.

Vrijdag 23 Nog

Saturdag 24 is niets voorgevallen en wierd gesegt, dat Tembi en Maphumbo met al hun volk uijt waren gegaan om Mangobe te beoorlogen.

Zondag 25. Was het nog stilstand, alleenig wierd tot ververssing voor het volk van Maphumbo gekogt 1 koebeest tot 1 p^{s} Beng^{s} zeijlkleed.

Den brenger van dit beest zeijde, dat Tembi met sijn bijhebbend leeger onverrigter saake was geretourneert, alsoo vermits het hooge water de revier niet hadde konnen passeeren.

Maandag 26. Maphumbo was heeden hier met nog eenige inlanders van welke wij kogten

1 Eliphandstand van 50 à 55 ℔ swaar,
voor 1 p^{s} bruijn blauw Guinees, en
2½ p^{s} Beng^{s} zijlkleeden
½ „ „ „ wierd uijtgereijkt tot copen van klenigheeden voor de cajuijt.

Opgemelte neegers hadden nog een tand van omtrent de 60 ℔, dog daar wilden zij blauwe en geele coralen voor hebben, op het afscheijd moest den cap^{tn}. Maphumbo, die de meesten tijd voor makelaar ageerde, wat toebacq en pijpen hebben, mitsgaders sijn leedige flessen gevult met aracq, dog alsoo hij het altemet wat grof maakten, wierd hem de maat van aracq niet altijd vol gemeeten.

Dingsdag 27. Is omtrent den handel niets voorgevallen, soo ook niet den 28, 29 en 30 deeser maand, als dat de soon van Machaja, met groote beloften van eliphandstanden te sullen brengen bij ons was, dit kosten op goede hoop af, al weederom eenige aracq, toebacq en pijpen.

Saturdag 1 December. Op dato was meede niet te doen, alleenig wierd tot ververssing voor het volk van Maphumbo gekogt 1 p^s^ koebeest voor 1 p^s^ Beng^s^ zeijlkleed.

Sondag 2. Hadden huijden den cap^tn^ Maphumbo met twee broeders van Tembi bij ons, beneevens nog een goede partij van hunne hovelingen.

Zij vereerden ons 2 stux runder beesten, gelijk wij hun een contra present deeden van 2 p^s^ Beng^s^ zijlkleeden, vervolgens wierd nog van haar gekogt

1 Eliphantstand van 24 a 25 ℔,
voor 3 p^s^ Beng^s^ zijlkleeden en
1 slavin voor 2 p^s^ d^o^ kleeden en
„ 1 ,, b^r^ blauw guinees.

Voorts tot een toegift eenige kannen aracq beneevens wat toebak en pijpen; sij klaagde dat haar een slave jonge, die zij meede meijnde aan ons te verkoopen op de weg was ontloopen als meede dat sij weijnig slaven hadden, of wisten te krijgen, dewijle thans in geen jaar oorlog hadden gehad en alsoo geene gevangene konnen bekomen; die heere bleven voorts bij ons om wat te eeten en dronken intusschen nog al eenige soopjes en pijpjes toebacq, gaande teegens den avond met ligte voeten na de wal.

Maandag 3. Is niets voorgevallen, als dat den Portugeesen tolk Kaher, siekelijk en buijten staat van dienst te konnen doen, naar land ging; voor zijne moeijte tot dato, wierd hem gegeeven 1 p^s^ Beng^s^ zeijlkleed.

Dingsdag 4. Als meede.

Woensdag 5. Had men weijnig neegers aan boord, alsoo het wat buijagtig was en somtijds fris opkoelden.

Donderdag 6. Was het nog al buijagtig weer, ons thuijtouw brak, en het plegt viel in de plaats. Nade middag quamen drie soonen van den cap^tn^ Matekij, beneevens eenige andere neegers bij ons aan boord, kogten van haar

1 slave jonge voor 4 p^s^ Beng^s^ zijlkleeden, benevens
1 slavin voor 2 p^s^ d^o^ kleeden.

Toen moest nog een soopje aracq gedronken worden, mitsgaders een flesje à 3 gevult en wat toebak en pijpen gegeven, waarnaar die heeren vertrocken.

Vrijdag 7. Heeden liet den cap^tn^ Tembi weeten, dat eenige Machicossers met eliphandstanden bij hem waren aangekomen, en dat hij deselve over een dag à drie bij ons soude brengen.

Deese boodschap geschiede niet sonder versoek om aracq, toebacq en pijpen voor dien cap[tn], die wij hem ook lieten toekomen.

Van een ondercap[tn] van Matekij kogt men

's avonds 1 slave jonge voor 4 p[s] Beng[s] zeijlkleden en
1 slavin „ 2 „ „ „

buijten een boutellie aracq à 3 en wat toebacq pijpen, tot toegift.

Saturdag 8. Was het seer warm weer tot op de middag, dat een fris zee windjen het wat koelder maakten, cooplieden hadden wij heeden niet aan boord, dan met hoenders, eijeren, melk etc[a].

Zondag 9. Deesen morgen liet den cap[tn] Madommedom of Tembi weeten, dat hij in de neegerij van Maphumbo was en versogt dat men hem met onse schuijt wilde laten afhalen, gelijk gedaan wierd; deesen heer bragt een stoet meede van meer dan 30 neegers buijten Maphumbo en een stuk a 7 van sijn heele en halve broeders; wij ontfangen hem na sijn staat en wilden hem met een soopje aracq tracteeren, dog die was te slegt voor hem, hij moest wijn hebben, sijn trawanten souden aracq drinken; toebacq en pijpen wierd hem en de principaalste meede voorgelegt. Na het drinken van een glaasjen à drie begon men te spreeken van den handel, waarop dien heer seijde dat er weijnig slaven te bekomen waren, dewijl geen oorlog voerden, Eliphandstanden hadde hij veel, doch wilde die niet alle verkoopen, tenzij hij blaauwe en geele coralen daarvoor konde krijgen; lijwaat was wel goed, maar zij wisten het landwaart in niet weeder quijt te worden maar de gem. soort van coralen, konden zij meede handelen met hun nabuuren.

den cap[tn] Tembi komt aan boord.

Wij antwoorden hem, dat wij soodanige coralen niet hadden, seggende voorts wat soorten in het schip waren, lieten eenige soorten monsters van sien, maar waren van geen trek.

Eijndelijk resolveerden hij om lijwaat voor zijn meede gebragte goederen te neemen, kogten daarop van hem:

1 slavin met 1 kind te samen voor 4 p[s] Beng[s] zeijlkleden en nog
1 eliphandstand van 30 a 35 ℔ swaar voor
2 p[s] Beng[s] zeijlkleeden en
½ p[s] bruijn blauw Guinees.

Voorts wierd hem tot contra present voor 1 koebeest ter hand gestelt 1 p[s] Beng[s] zeijlkleed.

Dit gantsche geselschap hielden w'aan boord tot op den avond, wanneer den cap[tn] begon te praaten van gaan, wes w' zijn leedige flesjes vulden en deelden wat toebacq en pijpen uijt, verblijd sijnde, dat onse gasten wouden vertrecken, dog den cap[tn] schielijk een bier

glas drie à vier, met roode wijn in de baard geslagen hebbende, veranderde van humeur en resolveerden deese nagt te blijven, egter sond hij sijn geselschap op ons versoek naar land, op twee à drie naar.

Maandag 10. Des morgens, wanneer dien cap^{tn} Tembi voor den dag quam, konden men wel sien, dat hij, schoon kleederen aan hebbende, weijnig moeijten hadde gehad om sig te kleeden of te ontkleeden, klaagden over pijn in het hoofd, wes geen beeter raad vonden, dan hem een glas wijn of twee te laten geeven, intusschen quamen sijnen hovelingen ook weeder aan boord, benevens den cap^{tn} Maphumbo en ses à seven Machicossers met eenige eliphandstanden bij haar, onder welke ook twee van Madommedom waren, die wij van hun ruijlden als

Tembi nog aan boord komen ook Machicossers.

1 p^{s} eliphandstand van 30 à 32 ℔ swaar
voor 2 p^{s} Benga^{s} zeijlkleeden en
½ p^{s} b^{r} b^{l} guinees.
1 p^{s} d^{o} d^{o} van 24 à 26 ℔ swaar
voor 3 p^{s} Beng^{s} zeijlkleeden.

Met de Machicossers had men meerder moeijte alsoo die eerst blaauwe coralen wilde hebben, hoorende dat er die niet waren eijsten zij papegaij groene, na deese wierd gesogt en al de vaten op ons schip geboord dog waren niet te vinden, wes na de Zeepost sonden om die vaten in dien bodem sijnde meede te visiteeren, hier wierden se gevonden en kreegen in de namiddag het monster, dat haar wel aanstond, dog was te laat om deselve op heeden te laten halen en met die menschen te handelen, wes haar versogten weederom te willen komen, als wij van de bank quamen, daar wij op morgen, na lang morren naar toe stonden te gaan, om ons schip van onderen wat schoon te maken, het welke zij aannamen en vertrocken.

Dog Tembi met zijn pleijsierig geselschap konde nog niet scheijden voor den avond; intusschen wierd een helder glas wijn aan hem geschonken en aan sijn volk somtijds een soopje aracq; eijndelijk resolveerde dien heer om te vertrecken, setten zijn paruijk op, zijdgeweer op zij en rotting in de hand hebbende maakte hij een half sleete grijse rok, die ik aan hem gegeven had, aan hebbende soo een goed postuur dat ik niet geloof, dat Don Quichot het in zijn tijd, zoude konnen verbeetert hebben; trad soo met sijn gevolg in haar berquen niet sonder eenige flessen aracq, beneevens toebacq en pijpen meede te neemen; ondertusschen waren wij blijde, dat van die gasten ontslagen waren.

Madommedom gaat nade wal met zijn hofstoet.

Dingsdag 11. Deesen morgen vroeg liet men uijt de Zeepost haa-

len de corale, waarvan gisteren de monsters hadden gesien, bestaande in drie genommert 29, 10 en 9, dog deese laatste N^o stond soo duijster, dat men se niet ter deege konde bekennen.

Op de middag seijlden w' na de bank en was deese nagt om 12 uuren d'eene zeijde van het schip (dat niet seer vuijl was) al schoon.

Woensdag 12. Heeden voormiddag raakte bakboords zeijde meede schoon en om 3 uuren na de middag wij weeder vlot en van de bank, zeijlende vervolgens afwaard en komen bij de Zeepost ten anker.

† 1. Hadden in dees tijd al eenige sieken, van deselve overleed deesen avond den mattroos Matthijs Stelhoorn van Staden.

Donderdag 13. Viel er niet voor alsoo het reegenagtig weer was.

Vrijdag 14. Heeden quamen de Machicossers weeder aan boord met haar eliphandstanden en een partij tin, w'kogten van haar

1 p^s eliphandstand van 50 à 52 ℔ voor 52 ℔ coralen.
1 „ „ „ 48 à 50 „ „ 50 „ „
1 „ „ „ 40 à 42 „ „ 42 „ „
1 „ „ „ 30 à 35 „ „ 35 „ „
1 „ „ „ 30 à 35 „ „ 35 „ „
„ „ „ „ 25 à 30 „ „ 30 „ „

benevens 56 staven tin, als
20 p^s groote plat ronde en
36 „ kleene lange ronde
56 p^s staven thin kosten te samen coral. ℔ 103;
nog wierd aan den principaalsten dier buijtenlanders vereert
½ p^s Beng^s zeijlkleed, item aan
Maphumbo ½ „ „ „ alsoo te
samen 1 p^s Beng^s zeijlkleed, boven dit moeste den cap^{tn} Maphumbo nog wat aracq, toebacq en pijpen hebben voor zijn makelaardij, egter konde hij de Machicossers niet bepraaten om een eliphandstand van omtrent 90 ℔ aan ons te verkoopen, die zij weeder meede namen, alsoo hun geen blaauwe coralen daarvoor konde geven.

Saturdag 15. Heeden wierd van den meergenoemden Chicambe ondercap^{tn} van Tembi gekogt
1 eliphandstand van 56 à 58 ℔ swaar voor
6 p^s Beng^s zeijlkleeden en
½ „ b^r blauw quinees,
1 d^o d^o van 50 à 55 ℔ swaar voor
5 p^s Beng^s zeijlkleeden en
½ „ b^r b^l guinees,

1 d° d° van 26 à 28 ℔ swaar voor
2 p^s Beng^s zeijlkleeden en
½ p^s b^r b^l quinees,
1 d° d° van 26 à 27 ℔ swaar voor
2 p^s Beng^s zeijlkleeden en
½ „ b^r b^l guinees,
1 d° d° van 22 à 23 ℔ swaar voor
1 p^s Beng^s zeijlkleed en
½ „ b^r b^l quinees,
1 d° d° van 23 à 24 ℔ swaar
voor 3 p^s Beng^s zeijlkleeden;

wijders diende wat aracq, toebacq en pijpen tot toegift.

Zondag 16. Nog
Maandag 17 is niets voorgevallen.

Dingsdag 18. Hadden heeden de cap^{ts} Tambi en Maphumbo weeder bij ons met den heelen hofstoet, de soon van den cap^{tn} Matekij quam mede hier, van deese kogten wij:

1 Eliphandstand van 35 à 36 ℔ swaar voor
5 p^s Benga^s zeijlkleeden.

en vervolgens van Madommedom of Tembi
2 slavinnen te samen
voor 3 p^s Beng^s zeijlkleeden en
1 „ bruijn blauw guinees.

Deese gasten kosten ons nog vrij wat aracq, toebak en pijpen; bleeven deese middag bij ons om haar buijken te vullen en vertrocken teegens den avond, gaande naar de Zeepost, behalve de soon van Matekij, die naar land ging.

Op dato overleed den soldaat Willem Gallas van Paderborn en † 2.
waren nog 8 man siek.

Woensdag 19. Nog ook den 20, 21, 22 is niets voorgevallen.

Zondag 23. Heeden kogten wij van de soon van den cap^{tn} Matekij het volgende, als:

1 eliphandstand van 45 à 50 ℔ swaar
voor 4½ p^s Beng^s zeijlkleeden
½ p^s br b^l guinees,
1 eliphandstand van 15 à 16 ℔ zwaar
voor 1 p^s beng^s zeijlkleed,
1 slave jonge voor 4 d° kleeden,
1 slavin „ 3 „ „ ,
1 d° met 1 kind „ 3½ „ „ .

Aracq, toebacq en pijpen moest na ouder gewoonte tot toegift dienen en de verkoopers boven dien met een beschonken.

† 3. Inde voornagt overleed den mattroos Jan Engelse de Swaan van Sevenhuijsen en waren nog 9 sieken.

Maandag 24. Hadden op dato eenige inlanders aan boord bij hun hebbende 6 a 7 mooije eliphandstanden, maar alsoo sij niet als blaauwe en geele coralen wilde hebben, konden wij geen meester daarvan worden.

Den gezaghebber van de hoeker de Zeepost, Jochem Otto quam deese voormiddag bekent maken, dat zijn geweesene bootsman voor een dag à drie na de wal gegaan sijnde thans niet te vinden was, en soo hem door de neegers was gesegt landwaart in geloopen. Maphumbo bij ons zijnde wierd versogt den weg geloopene op te laten soeken en bij ons te brengen, dat hij aannam te sullen doen.

De schipper seijde vervolgens teegens genoemde gesaghebber, dat bezig was om klarigheijd tot zeijlen te maken en eerstdaags de vertrekdag meijnde te beramen en bequam ten antwoord, dat het wel was en hij gesaghebber na de bank soude gaan, om schoon te maken.

Zijnde thans omtrent springvloet en hoogste water.

Dingsdag 25. Heeden quam een soon van den cap^tn hier en verkogt aan ons

1 slavin met
1 kind en
1 meisje van 5 à 6 jaren te samen voor
9 p^s Beng^s zeijlkleeden.

Wijders wat aracq, toebacq en pijpen na uso.

Woensdag 26. Hadden heeden eenige neegers met eliphands tanden, dog alsoo de meeste blaauwe en geele coraalen wilde hebben, konden wij met haar niet te regt komen, kogten egter nog, van den voorwaard meergenoemde Chicambe:

1 Eliphandstand van 50 à 55 ℔ swaar
voor 4½ p^s Beng^s zeijlkleeden en
½ „ b^r b^l guinees.
1 d^o d^o van 48 à 50 ℔ swaar
voor 5½ p^s Beng^s zeijlkleeden,

boven dien een fles aracq, wat toebacq en pijpen.

Donderdag 27. Op heeden ging de Zeepost na de bank, senden heeden na Tembi om wegens den weg geloopene bootsman van de Zeepost te spreeken.

Vrijdag 28. Deese morgen quamen twee Machicossers hier, aan ons verkoopende

1 Eliphandstand van 48 à 50 ℔ swaar voor 50 ℔ coralen en
1 d^o d^o van 22 à 24 ℔ swaar voor 24 ℔ coralen;

van een ander inlander kogten wij nog

1 Eliphandstandje van omtrent 12 à 14 ℔
voor 1 p^s Beng^s zeijlkleed.

Aan deese laatste neeger moest een soopje en een pijp toebak gespendeert, dog de Machicossers zijn geen liefhebbers van 't een nog ander, maar hun bijhebbende makelaar Maphumbo vergat daarom niet, zijn loon te vragen.

Saturdag 29. Quam de afgesondene neeger van Madommedom terug met bescheijd dat dien cap^{tn} den bootsman niet had gesien, ook niet wiste waar hij was; alsoo ons in voorraad gehad hebbende rundvee geconsumeerd was, kogt men heeden tot ververssing weederom 1 koebeest voor 1 p^s Beng^s zeijlkleed.

Sondag 30. Nog

Maandag 31 is niets voorgevallen, als dat men met Maphumbo en een oppasser van Tembi eenige reedenen had, wegens den absente bootsman van de Zeepost, dog zij seijden van hem niets te weeten.

Dingsdag, 1 Januarij 1732 is niets gepasseert, soo ook niet

Woensdag 2.

Donderdag 3. Was Maphumbo bij ons met eenige neegers en kogten van haar

1 slavin met
1 kind voor 4 p^s Beng^s zeijlkleeden en van den ondercap^{tn} Chicambe
1 eliphandstand van 24 à 25 ℔ swaar
voor 3 p^s Beng^s zeijlkleeden,

beneevens de ordinaire costumade van aracq, toebak en pijpen.

Vrijdag 4. Viel niets voor en

Saturdag 5 alleen tot ververssing van het volk gekogt 1 koebeest voor 1 p^s Beng^s zeijlkleed.

Zondag 6. Wierd doorgebragt sonder eenige negotie te sien.

Maandag 7. Kogt men van een onderdaan van Tembi

1 eliphandstand van 24 à 25 ℔ swaar
voor 25 ℔ coralen, en d'ordinaire toegift van een bouttellie of een fles aracq, soo het groote hanse als Tembi en Maphumbo, Matollo etc^a waren meer, benevens wat toebacq en pijpen.

scheepsraad belegt en geresolveert te zeijlen den 27e deser.

Dingsdag 8. Hadden thans ons nodig water en brandhout meest in, wes den schipper Marinus Dringe den scheepsraad beleijde, waarin geresolveerd wierd, om reedenen in het breede, bij de neevens gevoegde resolutie te sien, den 27 deeser loopende maand van hier te zeijlen om de kust van terra de Natal te gaan besoeken. Weesende ons volkje thans meest in gesondheijd herstelt; soo ook op den hoeker de Zeepost, volgens seggen van den gesaghebber Jochem Otto.

Woensdag 9. Als ook den 10 is niets voorgevallen.

Vrijdag 11. Quam den gezaghebber van de Zeepost Jochem Otto hier bekent maken dat den soldaat Louis Lafebre al vier dagen absent was geweest en hij niet hadde konnen verneemen, waar denselven beland was.

Saturdag 12. Op dato overleed een slave jonge en kogten van een onderdaan van Matekij

1 slave jonge voor 3 ps Bengs zeijlkleeden
en ½ „ br bl guinees,

sonder nog wat aracq, toebak en pijpen, raakten men de verkoopers nooijt quijt.

Sondag 13. Tot ververssing voort volk kogten w' heeden een koebeest tot 1 ps Bengs zeijlkleed, de brengers van dien seijden ons, dat Mangobe, zijnde de oom van Tembi, dog voor eenige tijd overleden [1]) zij niet konde accordeeren uijt zijn land, nadat van Machavane getrocken, eergisteren nagt in het land van zijn neef was gevallen, een partij vee gerooft en 18 à 20 soo mans, wijven als kinderen gedood.

Maandag 14. Nog ook den 15, 16, 17 nog 18 viel niets van belang voor, als dat men vernam dat de bootsman van de Zeepost bij Madommedom, en den soldaat Louis Lefebre, bij Matollo sig ophield, dog wanneer daarna gevraagt wierd bij de capitainen negeerden die zulx en seijde niets van die menschen te weeten.

Saturdag 19. Wierd tot ververssing voor het volk gekogt 1 koebeest voor 1 ps Bengs zeijlkleed.

Zondag 20. Als meede den 22 en 23 passeerden niets aanmerkens waardig.

Donderdag 24. Heeden wierd van een onderdaan van Matekij nog gekogt 1 slavin met 1 kind voor 3 ps Bengs zeijlkleeden; aracq, toebacq en pijpen, dienden altijd tot bevestiging van de koop.

Vrijdag 25. Viel niets voor en

1) In plaats van „overleden" staat er een teken.

Saturdag 26 kogt men alleen een koebeest van den captn Maphumbo, daar dien heer versogt voor te mogen hebben ½ ps br bl guinees, dat aan hem gegeven wierd.

Zondag 27. Heeden was de bestemde zeijldag, dog alsoo de schipper een dag à drie niet wel gestelt was geweest, den onderstuurman Jan Pentz siek te bed lag en den opperstuurman Harmanus Nieuwland wel gesond, dog nog swackelijk, bleef men heeden nog leggen, egter wierd tegen den avond het thuij anker te huijs gehaalt. ligten het thuij anker.

Hebben thans buijten den onderstuerman Jan Pentz nog ses man siekelijk en de kooij houdende, d'overige zijn alle weeder op de been.

Den gesaghebber van den hoeker de Zeepost bragt heeden een reecquening van het geconsumeerde rundvee, geduurende sijn legdaagen alhier tot ververssing van het scheepsvolk van dien bodem, ingekogt weesende, namentlijk

18 ps runderbeesten bet. tot 1 ps Bengs zeijlkleeden het stuk, maakt alsoo 18 ps zeijlkleeden.

Maandag 28. Des morgens hadden een labber noordelijk lugje ook stil, ligten anker en deeden met boegseeren ons best om buijten de roode hoek te geraaken, dog konden het soo verre niet brengen, maar moesten soo wel als de Zeepost het anker laten vallen even binnen gemelte hoek en in de mond der rivier, alsoo de sterke uijtlopende ebbe, ons te veel na de kant van Tembi setten. gaan onderzeijl dog moeten weederom te anker komen.

Op huijden overleed een slave kind van 4 à 5 jaaren oud.

Kogten op dato nog een koebeest van Maphumbo alsoo het geene eergisteren was gekogt, door het heete weer bedorven, en oneetbaar is geworden, betaalden voor het selve op versoek van dien captn ½ ps bruijn blauw guinees.

Hij versogt ook om nog wat aracq, toebacq en pijpen, van deese laaste had men geene meer, maar van de aracq en toebacq een restandjen, dat aan hem vereerden; hij deed vervolgens nog een goede afscheijd dronk met zijn geselschap en vertrok content.

Dewijle van de aracq, toebacq en pijpen, geene dagelijxe reecquening heeft konnen gehouden worden, vermits bij twee, drie, vier flessen, somtijds minder, altemets ook maar een soopje vijf ses te gelijk verstrekt of gegeven wierd en de toebacq bij endjes van een, twee of meer span, soo ook de pijpen, bij twee, drie etca te gelijk, werd alhier in een zomma gestelt, hetgeene geduurende het leggen op Rio de Lagoa, tot de fraijement der inlanders van opgemelte goederen is g'emploijeert geworden, namentlijk.

56½ ℔ toebacq,

5 gros korte toebacqs pijpen en
1 legger of 408 kannen aracq.

In gelijker voege stelle hier bekend de verdere goederen, welke geduurende deese voijagie tot dato verbruijkt zijn geworden, namentlijk:

8 ℔ kaarsen
22 boeken gesort. papier
6 bossen schagten
6 p^s potlood pennen
2 „ pennemessen
6 ℔ inktstof
½ „ ruw garen
12 p^s trek penceelen
12 „ kleene d^o
1 once indigo
1 d^o vermilioen
1 „ gutte gambe.
2 once gomme
2 „ best blauw
2 „ Chineesen inkt
25 vellen imperiaal papier
2 p^s inkt kokers.

Dingsdag den 29. Hadden heeden een noordelijk koeltje, daar meede onder zeijl gingen en quamen op de middag weeder ten anker, alsoo de vloet ons teegen quam, op 6½ vadem water, zijnde omtrent 2 mijlen van het eijland S^t. Marij of Injaca.

Den opperstuurman Harmanus Nieuwland kreeg ter wijle nog onder zeijl waren een schielijke overval, soodat na zijn kooij gedragen moest werden, dog was na de middag weeder wat beeter.

Op dato overhandigde ik weederom aan den schipper Marinus Dringe, het restant der goederen, welke ik geduurende de vojagie tot het doen der negotie onder mij heb gehad, en uijt het ruijm zijn geligt geworden, namentlijk.

1 rol toebak wegende 14¾ ℔,
5 p^s heele of 10 halve bruijn blauw guinees,
107 „ heele smalle Souratse baftas,

615 ℔ gesort. coralen, zijnde uijt de vaten n°. 9 en 29, welke uijt de Zeepost zijn geligt geworden, weesende N°. 10 ongeopent gebleeven en beneevens het eevengemelte restand der 2 vaten uijt de Snuffelaar uijtgeleevert werden.

Woensdag 30. Ligten anker en loopen na buijten, passeerde op het droogste, de diepte van 5 vadem, hadden toen het eijland St. Marij, te weeten de noordelijkste hoek, in het Z ten Ote. van ons 1½ à 2 mijlen; buijten sijnde wierd de cours Z.Z.Ot. heen gestelt om soo te blijven loopen tot op 27 graden, om dan de wal nader te loopen, het geen aan den besaghebber Jochem Otto meede wierd bekend gemaakt.

Onse opperstuurman Harmanus Nieuwland was heeden eenigen tijd op de been, dog moest weeder gaan leggen en den onderstuurman Jan Pentz bleef meede de kooij houden, soo dat de schipper deese nagt alleenig de wagt moeste waarneemen.

Donderdag 31. Konde de wal heeden nog sien, gisten 8 à 9 mijlen buijten deselve en bevonden, dat de stroom ons daar naar toe setten.

Onse beijde stuurlieden bleeven de kooij houden, wes wij de Zeepost preijden, den gesaghebber Jochem Otto quam aan boord en wij vraagden om den onderstuurman Hendrik Mansveld voor een dag à ettelijk, tot men sag, waar het met onse stuurlieden heen wilden, weesende het onmogelijk voor den schipper, dag en nagt de wagt alleenig waar te neemen; gemelte onderstuurman aan boord hebbende, gingen wij weeder onse cours.

Deesen avond overleed den mattroos. † 4.

Verscheijde van ons volk waren ook weeder ingevallen soo dat men maar een man of 10 had, die dienst deeden, en moesten deese nagt alsoo het een frisse kouw waijde voor de wind om wenden, dewijl niet magtig genoeg waren, het schip, of liever de zeijlen, bij de wind om te krijgen. Ook vielen er nog een stuk à vier van het volk op in, soodat maar een man à drie op de wagt bleef.

Vrijdag, 1e Februarij. Sagen heeden weederom de wal, die hier en daar tamelijk hoog scheen, gisten 4 a 4½ mijl buijten het naaste land de g. g. Z.bte. was op de middag 27 gr. 56 min. Teegen den avond en des nagts waijden het fris.

Saturdag 2. Hadden heeden tamelijk weer en hubse koelte, op de middag was de bevonde Z.bte. 27 grn. 47 min. gisten ons omtrent 8 mijlen buijten het naaste land. In de namiddag konde men het land sien, van het N.N.Wt. tot omtrent het Z.Wt., was van een tamelijke hoogte en hier en daar heuvelagtig, wenden weeder t' zee, zijnde na gissing omtrent 5 mijlen buijten de naaste wal, in de welke men ook een opening sag, dat men presumeerde de baaij van St. Lucie te weesen.

Zondag 3. Hadden goet weer, de wind van 't Zd. tot Z.Ot., waren des morgens omtrent 10 mijlen buijten de wal, wenden daar na toe

en waren omtrent een uur op son, deselve tot op 3 à 4 meijlen genadert, dog wenden af, dewijl soo swak van volk waren, dat het schip qualijk konde regeeren, weesende maar drie mattroosen op d'eene, en somtijds vier op d'andere wagt; beijde onse stuurlieden hielden nog de kooij, met 9 à 10 gemeene; 4 à 5 anderen waren liepen met quaade beenen, soo dat meede niet veel konde uijtregten.

Toen men van de wal wenden, sag men deselve van 't Z.W^{t}. tot N.N.W^{t}. en waren omtrent deselfde plaats daar gisteren af wenden, sagen ook deselfde opening ende zeevaarende stelden vast, dat het de baij St Lucia moeste weesen, te meer dewijl op de middag de Z.b. van 27 gr. 49 min. hadden gehad, dat met de breete waarop gemelte baij legt, zijnde 28 gr. geen of weijnig verschil is.

Maandag 4. Hadden goed weer en een Z.Z.W^{t}. lugjen, preijden de hoeker de Zeepost en versogten den gesaghebber Jochem Otto bij ons aan boord te komen. Gekomen sijnde, wierd den scheepsraad door den schipper Marinus Dringe belegt, en daarin overwoogen wat thans best te doen stond, dewijle wij ons schip qualijk meer konde regeeren en in geen staat om de wal sonder gevaar aan te doen, hebbende maar een man à 8 op de been, waarmeede selfs niet in staat waren de schuijt uijt te setten, of het anker gevallen weesende, het selfde te ligten, en wierd dien volgens goed gevonden, de steeven na cabo de Goede Hoop te wenden, om schip, zielen en goed niet in pericul te stellen.

scheepsraad belegt en daarin geresolveerd de stevens na Cabo de Goede hoop te wenden. vide, nevens gevoegde resolutie.

Mitsgaders dat men, om ons wat heeter te konnen redden bij de stuurman, die reeds aan boord hadden, nog drie mattroosen uijt de Zeepost soude overneemen. Het was omtrent 9 uuren als men deese manschap over kreeg en afbrasten, stellende met een zuijdelijk koeltje, de cours O.Z.O^{t}. aan. Hadden op de middag de bevonde Zb^{te}. van 28 gr. 44 min. en stieren O. ten Z. aan, het waijde 's avonds en des nagts fris uijt den Z^{d}. en Z.Z.Oosten.

Dingsdag den 5. Als meede den 6, 7 en 8 had men tamelijk weer, ook wel eens een stijve koelte.

Saturdag 9. Overleed een slave kind; de hoeker de Zeepost was 's avonds nog in ons gesigt, dog een weijnig agter uijt, wierd ingewagt, dog raakten deese nagt egter uijt ons gesigt.

Zondag 10. Wierd des morgens na de Zeepost uijtgesien dog was niet te vinden, dus sukkelden wij alleenig voort met tamelijken voorspoed, alhoewel somtijds wel eens buijig weer hadden, voornamentlijk op den 13 en 14 deeser, als wanneer het ook reedelijk donderde en weerligten.

Vrijdag 15. Waijden het nog al fris met een donkere lugt, soo dat geen gesigt hadden, moesten anders volgens bestek de wal gesien hebben.

Alhier overleed den onderstuurman Jan Pentz. † 5.

Saturdag 16. Des morgens reedelijk weer, met den dag siende Tafelberg en Leeuwekop in het N.O[t]. en N.O[t]. ten O[ten]. van ons, maken zeijl en stuuren daarop aan, komende des avonds met sons ondergang in de Tafelbaij ten anker. komen in de tafelbaay ten anker.

God dankende, voor dat hij ons tot hier toe hadde geholpen.

W' hadden niet lang ten anker geleegen als den schipper en equipagiemeester d' E. Jacobus Moller aan ons boord quam, wiens schuijtsvolk, onse zeijlen hielpen digt maken.

Gedenkende hiermede, wel Edele gestr. Heer en E. Agtbare Heeren, naar vermogen aan mijne commissie te hebben voldaan, neeme ik de vrijheijd van mij te onderschrijven (onderstont) Wel Edele gestr. Heer en E. agtb. Heeren, Uwe WelEdele gestr. en E. agtbares onderdanigen dienaar (was geteekent) J. v. de Capelle (in margine) Cabo de Goede Hoop, den 17 Febr. A°. 1732.

Accordeert
N[s] Leij
E. g. Clercq.

De tochten langs de Oostkust ter verkenning van het land leverden slechts matige resultaten op; meer vernam men van schipbreukelingen, die òf lang aan de kust woonden, òf overland naar de Kaap trokken. Maar het meest werd bekend door landtochten. En die van Vaandrig Beutler slaagde schitterend. In een prachtige kaart tekende men op wat toen van Zuid-Afrika in oostelike richting bekend geworden was. [1])

Omtrent de voorbereidselen tot die reis vindt men in de „Resolutiën van den Raad van Politie" het volgende aangetekend.

Dingsdag 1 February 1752 [2]) . . . .

. . . Gemerkt men voor als nog geen kennisse heeft van de gesteldheyt deeser binnenwaarts Leggende Landen, [3]) en zoo ook niet van d' g' aardheyd der volkeren die dezelve bewoonen, mitsgaders wyders of met deselve niet eenigen Handel met voordeel voor d' E.

1) Kol. Arch. Kaart No. 852.

2) Kol. Arch. No. 4163.

3) De schrijver heeft, naar de lezer uit enkele bladzijden zal opmerken, zo vreemd met de hoofdletters omgesprongen, dat verder de hoofdletters alleen gebruikt zijn volgens hedendaagse schrijfwijze.

Compe. in der tyd soude kunnen worden gedreeven, en datter egter hier aan voor den dienst onser Heeren en Meesteren en het wel weesen deeser Colonie seer veel geleegen Legt; Is by deese Tydsomstandigheyd dat onse Republicq met alle Moogentheeden van Europa in vreede leeft; en dat zulcx derhalven thans met gevoeggelijkheyd zal kunnen geschieden, op de Propositie van den Heer Gouverneur g'arresteert dat om de gewenschte onderregting in deesen te kunnen erlangen, teegens het eynde van deese of het Begin der aanstaande maand Maart een detachement uyt dit Guarnizoen dat sterk genoeg sal sijn, om sig zelfs teegens alle vyandelyke Attacque te kunnen defendeeren, onder het Commando van den Vaandrig August Frederik Beutler sal worden uytgesonden, welck detachement sal bestaen uyt de volgende Persoonen die alle met geweeren, cruyt en Loot sullen moeten weesen voorsien, te weeten

Den Even gemelden Vaandrig August Frederik Beutler als Hoofd.

Twee Sergeants.

Vier Corporaals.

Een Tamboer.

Dertig Zoldaaten.

Voorts

Den Adsistend Carel Albregt Haupt om het Dag-Register te houden en daarby waar te nemen alle Zaaken tot de pen relatie hebbende.

Den onderstuurman Pieter Clement. En Den Landmeeter en Caarte maaker Carel David Wentzel.

Beyden om de noodige Astronomische observatiën en wat dies meer zy, te doen, en den Laatsten gemelden daar en boven om Zoodanige Caarten en Afteekeningen te maaken en op het Papier te brengen als noodig sal worden bevonden.

Den onder chirurgijn Jan Hendrik van Ellewee.

Een Botanicus.

Een Smit.

Een wagenmaker.

En Eyndelyk den Onder Baas van de Schuur, Hendrik Beeneke met

vijfentwintig zoo waagenryders als Leyders, deese laatste ten dienste van de Elf waagens dewelcke aan deese Landgangers zullen moeten worden bygezet tot Transport van de noodige Leevensmiddelen, ammonitie van Oorlog en andere noodwendigheeden, mitsgaders nog van een schuyt dienende om over de onwaadbare Rivieren te kunnen koomen.

Boven alle het welcke voor de Hoofden van dit Commando tot hun narigt op de reyse sal moeten worden geformeerd Een Ampele en ter saake Passende Instructie, en is ten Laatsten nog verstaan dat aan de Menschen onder dit Commando gehoorende, om dezelve in staat te stellen, sig tot het doen van die Togt te kunnen Uytrusten, twee Maanden gagie sullen verstreckt worden.

Dingsdag den 15 February 1752..... Waarna geleesen synde de geconcipieerde Instructie voor de Hoofden van het detachement vermeld by Resolutie van den Eersten deeser Maand February, heeft men sig deselve Laaten welgevallen en voorts g' arresteert dat die aangezegde hoofden tot hun Narigt op de Reyse sal worden ter Handen gesteld.

Instructie [1]) waerna den Vaandrig August Frederik Beutler als hoofd, mitsgaders de verdere Leeden uytmaakende den gecombineerden Raad over de thans uytgesonden wordende manschappen der E. Compe. soo militaire als andere, om te verneemen na de Constitutie ende gelegentheden der hier binnenwaerts geleegen landen en volkeren, sig geduurende de Reyse sullen hebben te gedraagen.

Het waare en Eigentlyke oogmerk deeser Expeditie ende onderneeminge synde om door een vlytig en naauwkeurig ondersoek emmers voor soo veel sulcx uytvoerlyck sal syn, eens een grondige kennisse te kunnen krygen van de tot nu toe onbekend gebleevene gesteldheyd deeser Landen binnewaarts geleegen, en soo meede van de geaardheyd der volckeren die deselve bewoonen, waaraan voor den dienst der E. Compe. en het weesen deeser Colonie ten hoogsten geleegen legt, sult gyl: derhalven, om aan deese intentie te kunnen voldoen, alles wat in ul: vermogen syn sal, moeten in het werk stellen, en sonder het ul: te laten verdrieten, nog moeyte, nog devoiren spaaren, om dit dus tot een gewenscht eynde te kunnen brengen, maar aangesien het ons nog weynig bekend is, hoedanig het in 't binnenste gedeelte deeser Landen is gestelt, op wat wys men daarin best sal kunnen doordringen, en wat verders dienstig sal syn dien aangaande in agt genomen of agterweegen gelaten te worden, hebben wy dien volgens, om geen Confusie te veroorsaaken, en somtijds saaken voor te stellen die eerder nadeelig als voordeelig souden kunnen weesen, Raadsaamst geoordeelt ul: voor sooveel het bovengemelde aangaat, niets voor te schryven, maar ter contrarie

1) Kol. Arch. No. 4162.

de uytvoeringe van dien volkomen over te laaten aan ul: goed overleg, en de omstandigheeden, die sig op weg synde daaromtrent sullen opdoen, alleen sullen wy dit bepaalen, naamentlijk dat gylieden van hier vertreckende de reyse door den gemeenen en bekenden weg sult moeten voortsetten tot omtrent de Mosselbaay en van daar door de bequaamste plaatsen het Land intreckende alles sult moeten in het werk stellen wat tot bereyking van het voorgenoomen oogmerk ter ontdekkinge van het midden des Lands, dat nog wel meest onbekend is gebleeven sal dienstig syn, kunnende op de terugtogt, by aldien dit sonder hinder geschieden kan, den weg Langs het noorden en de soogenaamde Coberberg om daar van agteren by te komen, genomen werden, maar wy laten dit alles nogtans aan ul: goed overleg, gelijk gesegd is, over: En schryven u ook geen tyd voor dewelke op deese Expeditie sal moeten worden doorgebragt, dog de voorsigtigheyd vereyscht egter, van niet als langsaam voort te gaan, vooral in het begin van de reys, om het volk door sterke marschen niet af te matten, en dus buyten staat te stellen deese togt sonder ongemack ten eynde te kunnen brengen.

Wat nu verders op deselve sal dienen gedaan en geobserveert te worden in dien opsigte sullen wy tot marigt seggen:

Eerstelijk dat op het naauwkeurigste sal moeten agt worden gegeven op de gesteldheyd en vrugtbaarheyd der Landen die gyl: sult koomen te ontdecken, welcke boschgagiën, vruchten, boomen en andere gewasschen, mitsgaders mineraalen, gesteentens, ensz: deselve uytleeveren, voorts welke bergen, vlakten, rivieren, meeren, bayen, en dieren aldaar worden gevonden, en eyndelyk of hier of daar niet iets met voordeel voor d' E. Compe. soude konnen werden ondernoomen; Terwijl dat by ontmoeting van Rivieren niet alleen sal moeten ondersogt worden of deselve vaarbaar syn ofte niet; Maar ook, in soo verre dit sal knnnen geschieden, te weeten ten belange der vaarbare Rivieren waar deselve in Zee uytloopen, en of men aldaar in de mond of in de Baayen dewelke souden kunnen worden ontdekt, met scheepen of vaartuygen soude kunnen aankomen.

Ten tweede dat insgelijcx op het sorgvuldigste sal moeten werden agtgegeven op den aard, zeeden, gewoontens en Levenswyse der bysondere volkeren die bij ul: sullen kunnen werden ontdekt; voorts hoe deese menschen teegen den anderen syn gesint, en soo meede of met deselve niet eenigen handel voor d' E. Compe. in der tyd met voordeel souden kunnen worden gedreeven.

Ten derden, dat voorseyde Landaarden by alle geleegentheden

met vriendelyke beleefdheyd bejeegend en met deselve ten uytterste omsigtig en lankmoedig sal moeten gehandelt worden, sonder iets in het minste van haer tegens hunnen wille, onder wat pretext het ook soude mogen syn, met geweld af te nemen, of haar enigen overlast aan te doen na de maal ul : aller behoudenis van het wel in agt neemen deeser ordre grootelyks sal afhangen. Edog hier en teegens soo wanneer gyl : onrechtvaardig word aangetast, sal alsdan geweld met geweld mogen worden afgekeerd, mits dat van ul : kant alle mogelyke moderatie gebruykt en daartoe geen de minste reeden gegeeven worde.

En nademaal wilde en ruwe volkeren, hoe goedaardig en sagtsinnig deselve andersints ook souden mogen schynen, des niettemin niet sijn [te] betrouwen, sult gyl: derhalven altijd op uwe hoede moeten blyven en teegens alle verrassingen goede wagt houden, ten welken eynde het volk tot deese expeditie gehoorende soo op marsch als de verblijf en rustplaatsen, geduurig by een en in staat van defentie sal moeten werden gehouden, sonder daaromtrent iets te versuymen, voor al des nagts, wanneer het van selve spreekt, dat men geduurig de noodige schildwagten sal moeten uytsetten, sullende bovensdien, ingeval het nodig sal sijn een detachement uyt te senden, om na deese en geene saaken te verneemen, of iets anders te verrigten, wel moeten worden gelet dat soo een Commando aan den eenen kant in staat sy om sigselfs by onverhoopte vyantelycke attaque te kunnen defendeeren ; en ten anderen dat de hooftmagt daardoor niet te veel worde verswackt, ondertusschen dat om so veel mogelyk sy de geneegentheyd der volkeren die gyl : sult komen te ontmoeten, te winnen, bij ul : aan deselve eenig gering presentje van de meede genomen wordende snuysteryen, nu en dan sal moeten worden gedaan, onder betuyginge daarby van uwe syde dat d.'E. Compe. met het onderneemen deeser expeditie niets anders voor heeft als vriendschap te maken en in een verbond met hun te treden, mitsgaders wyders om te sien of niet eenigen handel met wedersyts vergenoeginge en voordeel soude kunnen worden gedreeven, wordende by dit alles ul : nog geordonneert dat men door alle mogelyke middelen sal moeten tragten gidsen te krygen om ul : de wegen te wysen, en teffens van de eene na de andere natien te brengen, welke gidsen ook telkens na merites sullen moeten beloond worden.

Ten vierden sal van alles wat op deese Expeditie sal komen voor te vallen, soo nopende het boven gemelde als weegens alle andere saaken, hoe gering die souden mogen schynen, pertinente en duy-

delycke aanteykening van dag tot dag moeten worden gehouden, om het welke te doen, wy gecommitteert en aangestelt hebben den adsistent Carel Albregt Haupt, denwelken sig bovensdien tot alle andere besoignes die de Pen betreffen, sal moeten laaten Employeeren, sullende op dat alles in deesen opsigte ordentelyk moge toegaan, den voorseyden Dag Register houder omtrent desselfs aanteekeningen communicatief moeten te werk gaan met het hoofd en de verdere hierna te noemene Leeden van den Raad.

Ten vijfden sal van alle vreemde dieren die ul: op dese reys sullen voorkomen, mitsgaders van alle planten, gewasschen en wat dies meer sy, een behoorlycke afteyckening door den Lantmeeter en Caartemaaker Carel David Wentzel die sig het voorsz. werk verstaat, moeten worden gemaakt, ook sal men, is het doenlijk, eenige deeser dieren Levendig, doch dit niet kunnende geschieden, derselver huyden moeten medebrengen, gelyk dit ook sal moeten worden gedaan in opsigte van alle vreemde planten, zaden, bloembollen, enz. voor soo veel sulks sonder belemmering op ul: togt sal kunnen werkstellig gemaakt worden.

Na dien ook met de blote aanteykening der Landen, volkeren en alle andere voorvallende saaken, men nog niet veel soude syn gevordert soo daar beneevens niet eenige goede geographische en astronomische observatien wierden genomen en gemaakt om door middel van deselve die nieuw ontdekte Landen naderhand weder te kunnen vinden, is hierom behalven voorseyden Landmeeter Carel David Wentzel, ul: nog toegevoegt den stuurman Pieter Clement, welke twee persoonen op het volgende sullen moeten agt geven en alle hetselve ter uytvoeringe brengen, mitsgaders wyders daarvan Journaal houden, te weeten.

1. Wanneer men een hoogte sal hebben bereykt, die een nieuwe en verdere uitsigt verschaft, sullen de gemelde personen opneemen de verheventheeden of hoogtens der voornaamste kennelyke plaatsen en hoogtens door dewelke men bereyts is gepasseert, die agterwaarts leggen en soo meede van die dewelke sig voorwaarts vertoonen en waar na toe men voornemens is de cours voor te setten.

2. De voormelde Landmeeter en stuurman sullen dagelyx moeten neemen de hoogte der sonne om hier uyt de breete te kunnen weeten, deese observatie gevoegd by die dewelke omtrent de kennelykste plaatsen soo als even is gem: onder Art. 1. sullen weesen gemaakt, sullen dienen om te weeten welke weg, soo in breete als lengte sal syn afgelegd, soo ende in dier vougen als zulks ter zee wordt verregt.

3. By het op en nedergaan der sonne sullen deselve ook agt moeten geven op de variatie of miswysing van het Compas, hetwelk in dit, gelijk als in alle bergagtige landen seer variabel is.

4. Langs de zee gaande, zullen voorsz: persoonen ook op de strecking der Custen reflexie moeten neemen, en soo mede op de groote en staat der baayen ende mond der Rivieren, dewelke soude cunnen worden gevonden, sonder daarby te versuymen op te neemen op welke Polus hoogte deselve leggen, al soude men om sulks te kunnen doen eenige dagen op sodanige plaatsen blyven stil leggen.

5. Sullende sy lieden bovensdien haare observatiën, niet by verkortinge maer uytvoerig in haare te houdene journaal moeten ter neder stellen, als byvoorbeeld, de Polus hoogte, de Azimuths of Ampletudes, dat is te zeggen de streek der sonne op desselfs top boog, alles op de hiertoe op het compas gedaane observatiën in welk Journaal ook dagelycx sal moeten worden aangeteekent de verheid van den weg die sal syn afgelegd, hoe de cours is geweest en welke breete en lengte men sal hebben gehad, ondertusschen dat van den stand, gesteldheyd en geleegentheyt der bergen, vlaktens, Moerassen, Rivieren en baayen, met een woord, van alles wat men van eenige consideratie sien sal, door voorz: Landmeeter en Caartemaaker een duydelyke caart en afteykening sal moeten geformeert worden, en sullen soo dickwils geciteerde Landmeeter en Stuurman boven dit alles, meede alle dagen aan den Dag Register houder om door hem by desselfs dagelykse aanteekeningen geboekt te worden, moeten opgeeven, hoe de cours is geweest, hoe ver men is geadvanceert, en voorts wat lengte en breete men sal hebben gehad, soo ende in dier voegen als sulcx is g'observeert geworden op de togt door den Edelen Heer Gouverneur Simon van der Stel in den jaare 1685 na de Coperbergen ondernoomen, waarvan hier beseyden tot narigt een extract is gevoegd. [1])

En gemerckt de werktuygen dienende tot verrigtinge der voorwaarts geciteerde geographise en Astronomische observatiën deselfde zijn die men in zee tot dit Laatste gebruyckt, sal dienvolgens in deesen opsigte maar alleen behoeven te worden geseyd dat men te Land, by het instrument dat dient om der sonnen hoogte te neemen een Paslood gebruyckt, 't welk te Land van hetselfde effect als den Horizont in Zee is.

Als hoofd over deese Expeditie hebben wy aangesteld den voorn:

---

1) De reis is uitgegeven in deel XI van de Linschoten-Vereeniging, bl. 139 vgg.

Vaandrig August Frederik Beutler, denwelken dienvolgens van alle ende een ygelijk als soodanig sal moeten erkend, gerespecteert ende gehoorsaamt worden, soo als sulx behoort. sullende hem Beutler, wanneer op de reyse mocht komen te overleyden als hoofd met de qualiteyd van pl. Vaandrig aanstonds volgen den meedegaanden Sergeant Hendrik Josua Muller en by dies aflyvigheyd den meede Sergeant Jan Hendrik Zinder, die alsdan door elk een ook sal of sullen moeten worden gehoorzaamt.

In den Raad alwaar het Hoofd den Vaandrig August Frederik Beutler altyd sal presideren, sullen nog sitten de volgende persoonen, namentlyk

Den Adsistent Carel Albregt Haupt

Den Onderstuurman Pieter Clement

Den Landmeeter en Caartemaaker Carel David Wentzel, mitsgrs. nog de meedegaande Sergeants Hendrik Josua Muller en Jan Hendrik Zinder. Des zal alles van gewigt wat den dienst der E. Compe. aangaat, soo wel als hetgeen dat tot het welweesen deeser Expeditie sal dienen ondernoomen of gelaaten te worden altyd in den voorseyden Raad in overweging genoomen en daarin ten gemeenen nutte beslooten moeten worden, sullende by deesen Raad wyders alle andere voorvallende saken soo Politicque als Justitieele insgelijcx moeten werden afgedaan.

Bestaande nu de manschappen tot deese togt, geschikt in 71 coppen, te weten Den Vaandrig August Frederik Beutler. De twee Sergeanten even gemelt, Vier Corporaals, Een Tamboer, Dertig Soldaaten; voorts den adsistent Carel Albregt Haupt. Den onderstuyrman Pieter Clement. Den Landmeeter ende Caartemaker Carel David Wentzel. Den onderchirurgijn Jan Hendrik van Ellewe. Een Botanicus. Een Smit. Een Wagenmaker. En Eyndelijk den onderbaas van de schuur Hendrik Beeneke, Met vyfentwintig soo wagenryders als lyders, deese laatste ten dienste van d'Elff wagens die aan ul: worden bygeset tot Transport der noodige Levens middelen, ammonitie van oorlog en andere noodwendigheden mitsgaders nog van een schuyt dienende om over de onwaadbare Rivieren te koomen.

Ten besluyte moeten wy ul: op het nadrukkelykste recommandeeren in alles voorsigtigheid en goed overleg te gebruycken, met den anderen eendragtig te leven, eygen belang en Intrest ter zyde te stellen, mitsgaders wyders de meede gaande en onder ul: beleyd gestelde manschappen in allen deele ordentelyk te handelen, dog deselve daarneevens in goede ordre en discipline te houden, alzoo



N.B. Op ongeveer [illegible] der ware grootte – Op het origineel (Alg. Rijks-Arch. No. 852) zijn de meridianen en parallellen om de 10' getrokken en is er een minuutverdeeling langs den rand aangebracht

Lith. J. Smulders & C. den Haag

van dit alles den goeden uytslag deeser Expeditie en ul: aller behoudenis op soo Een moeyelyke togt voornaamentlyk sal afhangen, Houdt God altijd voor oogen; Hy sy uwe hulp en Leydsman, en brenge ul: gesamentlijk gesond en behouden ter deese plaatse terugge.

Waarmede blyven (onder stont)

Ul: goede vrienden (was geteyckent) R. Tulbagh: J. Swellengrebel, P. v. Reede van Oudshoorn, Is. Meinertzhagen, Hendr. de Ruyter; R. S. Alleman, Ns. Heyning; C. Brand, Corn: Eelders, Js. de Grand Preez (in Margine) In 't Kasteel de Goede Hoop den 15en February 1752.

Accordeert. O. M. Bergh, E. g. Clercq.

Journaal[1]) gehouden door den Adsistend Carel Albregt Haupt op de togt door den Vaandrig August Frederik Beutler ter g'eerde ordre van den Wel Edelen Gestr. Heere Rijk Tulbagh Gouverneur en Directeur van Cabo de Goede Hoop met den ressorte van dien etc. etc. etc. beneevens den E. Agtbaaren politicquen Raad aldaar in den jaare 1752, ondernoomen ter ontdekkinge van de waare gesteltheyd der hier binnenwaarts leggende landen en dies bewoonders.

Ter zaake dat de landen tusschen dit casteel ende Mosselbaay mitsgaders de Attaquascloof leggende, niet alleen wel bekent maar ook dat aldaar behalven de wooningen deeser ingeseetenen niets meldens waardig word gevonden sal derhalven onse marsch tot de evengemelde plaatsen maar kortelijk in deesen aangehaald en in dien opsigte aanvanckelijk gesegt worden.

Dat wy sterk zijnde een en 't seeventig koppen en by ons zoo tot het vervoeren der bagagiën en provisiën als van een schuyt dienende tot het overvaaren der onwaadbaare rivieren die ons in deese voyagie zouden moogen voorkoomen hebbende elff ossewaagens yder met thien ossen bespannen ons den 29 Februarij 1752 hier van de Caab op de reyse hebben begeeven en quaamen ten deele den 5 en 6 Maart met de wagens en bagagiën op de cloof van het Hottentots Hollands gebergte en 's avonds by de Palmieterivier alwaar wy campeerden, onder anderen sijn wy de Steenbrassenrivier gepasseert die sig in de baaij Fals ontlost.

1) Kol. Arch. No. 4165.

February den 29. Breete 33 gr : 56½ min : Lengte 38 : 6. Cours en verheyd O. t. N. 2 gr. : noordk 1¼ mijl.

Maart primo. Breete 33 gr : 57 m : lengte 38 : 12½. Cours en verheyd Oosten 5 gr : zuydlijk 1¼ mijl.

Do. 2. Breete 34 gr : — min : Lengte 38 : 16½. Cours en verheyd is geweest Z.O. 4 gr : Oostk 1⅙ mijl.

Do. 3. Breete 34 gr : 4 min : Lengte 38 : 21. Cours en verheyd was Z : Ot 2 gr : Zuydk 1⅜ mijl.

Do. 4. Cours en verheyd tot onder de cloof Oosten 5 gr : noork [illegible] mijl.

Do. 5. Boven de cloof breete 34 gr : — min : Lengte 38. Cours en verheyd Z.Z.O. ⅜ mijl.

Do. 6. Breette 34 gr : 6½ min : Lengte 38 : 30. Cours en verheyd Z.O. t O. 8 gr : Oostk 15/16 mijl.

Den 7, 8 en 9. setteden wy onse reyse voort tot op de plaats van den landbouwer Andries Beijer daar wy een dag rusteden op welken marsch de Cromme en Both rivieren overgekoomen sijn, dewelke haare uytwatering niet verre van die plaats in zee hebben.

Do. 7. Breette 34 : 7½. Lengte 38 : 34½. Cours en verheydt O. t. Z. 2 gr : Zuydk 1 mijl.

Do. 8. Breette 34 : 9½. Lengte 38 : 41. Cours en verheyd O.Z.O. 1 5/14 mijl.

Do. 9. Rustdag.

Do. 10. Hebben wy ons weeder op weg begeeven en na een marsch van drie daagen quaamen wy den 12 op 's E. Compagnies post het Ziekenhuys, hebbende onderweegens drie kleyne rivieren ontmoet als de Swartte, Steenbokke en Speelmansrivier alle van goed drinkwater voorsien.

Do. 10. Breette 34 : 12½. Lengte 38 : 51. Cours en verheyd O. t. Z. 6 gr : Zuyd 2⅛ mijl.

Maart 11. Breette 34 : 10. Lengte 38 : 59. Cours en verheyd Ot. t. N. 9 gr : noordk 1¾ mijl.

Do. 12. Breette 34 : 8. Lengte 39 : 4. Cours en verheyd Ot. N. Ot. 4 gr : noordk. 1⅙ mijl.

Do. 13. Ter zaake der swaare reegen, die daar viel als om de reparatiën die aan eenige wagens moesten worden gedaan bleeven wy hier tot

den 14 leggen en na 's Compagnies post de Tygerhoek te sijn gepasseerd arriveerden wy

den 17e by een arm van de rivier Sonder Eijnd de Poespas valley

genaamt, die wy vermits het water seer hoog was met de schuyt moesten overvaaren, omtrent een half uur hier van daan legt het huys van den Swellendamschen landdrost Sr. Jan Andries Horak alwaar wy in de nademiddag arriveerden en ons ter needer stelden, hebben digt by het gemelde huijs nog de Coornlandsrivier gepasseert, welke soo wel als de Kliprivier door de zeedert eenige daegen gevallende reegen vry hoog geswollen waaren.

Maart 14. Breete 34: 6½. Lengte 39: 13. Cours en verheijd O. t. N. 4 gr. noordk 1 11/12 mylen.

Do. 15. Breete 34: 3½. Lengte 39: 13. Cours en verheyd O.N.Ot. 1 5/6 mylen.

Do. 16. Breete 34: 2. Lengte 39: 29. Cours en verheijd O. t. N. 3 gr: noordk 1 2/3 mijlen.

Do. 17. Breete 34: 58. Lengte 39: 34½. Cours en verheijd N.Ot. 3 gr: Oostk 1 7/16 mijl.

Den 18 en 19 do. rustdaagen, onder eerstgemelde datum schreef den vaandrig den volgenden brief aan den Edelen heer gouverneur. Aan den Weledele Gestr. heere Ryk Tulbagh gouverneur van Cabo de Goede Hoop en den ressorte van dien etc. etc.

Weledele Gestrenge heer.

Ik neeme volgens pligt de vryheid Uwe Weledele Gestrenge in alle needrigheijd ter kennisse te brengen als dat ik naar veel zukkelen waarin den reegen die wy meest dagelijx gehad hebben veel versuym veroorsaakt heeft, met den heele train, eyndelijk gisteren sijnde den 17e deeser maand hier gearriveert ben, aangaande de sig by my bevindende manschappen sijn deselve tot heeden toe in een verheugelyken staad van gesondheyd en nog altoos plaisierlijk behalven twee wagenrijders die wat siek sijn, dog is van geen belang aangesien deselve bereijts aan de beeter hand beginnen te komen en waar het vereyscht werd heb ik ondervonden dat het volk met veel moed en plaisier de handen aen 't werk slaet, ook geniet men onder de officieren een gewenschte harmonie en sijn meest by alle plaatsen daar wy gecampeert hebben van alles voorsien geworden, hiermeede deesen dus kortelijk afbreekende, na Uwe Weledele Gestrenge in de bescherminge des Alderhoogsten te hebben bevoolen, soo hebben de eere my in alle submissie te onderschryven (onderstond) Weledele Gestrenge heer Uwe Weledele Gestrenge zeer ootmoedige en onderdanigen dienaar (was geteekend) A. F. Beutler (in margine) Swellendam den 18 Maart 1752.

Den 20 do. marscheerde wy over de Buffeljagtsrivier tot aan 's Com-

pagnies post de Rietvalley. Breete 33 : 56. Lengte 39 : 40½. Cours en verheyd O.N.O. 2 gr : Noordk 1⅜ mijl.

Den 21 do. bleeven wy leggen om te wagten na eenige Hottentotten die ons als wegwysers soude dienen waarvan teegens den avond drie als Dikkop, Cupido en Couragie genaemt, by ons quaamen.

Den 22, 23, 24 en 25 do. onse reyse over het Melkhoutebosch, bestaande uyt reedelijk hooge en dikke doornboomen mitsgaders de Cafferscuylsrivier voortgeset hebbende, arriveerden wy den 26 op de plaats van den landbouwer Jan Loos aan de overseyde der gesegde rivier leggende, alwaar wy bleeven rusten tot den 27, wanneer wy voortgaande den 29 by de Gouritsrivier quamen, die wy niet sonder moeyte konden passeeren, hebbende 's nagts op dies oever gecampeert.

22 do. Breedte 34 : 2. Lengte 39 : 44½. Cours en verheyd Z.O. t' Z. 2 gra : zuydlk 1⅝ mijl.

23 do. Breete 34 : ½. Lengte 39 : 55½. Cours en verheyd Oosten 9 gra : noordk 2¼ meylen.

24 do. Breete 33 : 56½. Lengte 40 : 2½. Cours en verheyd N.O. t' O. 1¾ mijl.

25 do. Breete 33 : 53½. Lengte 40 : 6½. Cours en verheyd N.Ot. 3 gra : Oostlk 1¼ mijl.

26 do. Breete 33 gra : 52. Lengte 40 : 11, cours en verheyd O. t. N. 9 gra : noordlk 19/20 mijl.

27 do. Breete 33 : 51. Lengte 40 : 15½, cours en verheyd O. t. N. 3 gra : noordlk 1 mijl.

28 do. Breete 33 : 50. Lengte 40 : 21½, cours en verheyd O. t. N. 1¼ mylen.

29 do. Breete 33 : 43½. Lengte 40 : 30¼, cours en verheyd N.Ot. 2 gra : Oostlk 2⅓ mylen.

Den 30 do. rustdag.

Den 31. Aangesien de op gisteren uytgesondene Hottentot naar de hier om leggende Hottentotten craalen om het noodige vee te ruylen nog niet terugge was gekeert, reed heeden den vaandrig zelfs naar die kraalen, die 's namiddags by de train terug quam, hier ter plaatse arriveerden by ons een Fransche mattroos die voorgaf te hebben gehoord onder de equipagie van een Franse snaauwscheepje genaemt Le Necessaire en dat hy neevens nog neegen andere persoonen van dat vaartuyg met een schuyt aan landen gesonden sijnde om waater te haalen, die schuyt door de swaare rollingen en klippigen strand in stukken was geslaagen dog dat se sig alle aan land

gesalveert hadden, relateerende wyders dat reets 34 daagen door het land hadde gemarscheert, en ondertusschen 7 groote rivieren gepasseert onder dewelke een zeer groot was, maar hem onbekend, die hy met nog 4 anderen zyner makkers overgeswommen was, en dat de overige die niet swemmen konden deselve opgegaan waaren, dat den officier op die schuyt commandeerende met degeene die sig by hem bevonden hadden landwaarts ingegaan sijnde, belooft hadde sig weeder by hem te voegen dog dat hy deselve seedert niet weeder gesien heeft, onder dit ondervragen kwam den substitut landdrost van Swellendam, die den vaandrig de volgende missive overgaff.

Mijn heer en zeer geagte vriend.

Den Weledelen heer gouverneur my hebbende gelieven aan te schryven onder den 10 Maart dat den capitein van het ter rheede leggende snaauw scheepje Le Necessaire by desselfs aan landkomst heeft bekend gemaakt dat hy op den 27e der eeven afgeweekene maand Februarij in een onbekende baay geleegen 30 mylen beoosten de Mosselbaay desselfs schuyt met een officier en 8 gemeene naar land hadde gesonden om naar versch water te soeken maar dat gedagte schuyt het ongeluk hadde gehad door de holle zee teegens de wal aan stucken te slaan dog dat de voorseyde 9 persoonen sooals zyluyden sulx duydelijk van hun vaartuyg hadde kunnen zien, alle behouden te land geraakt waaren en dat sy alle gewapent waaren met een snaphaan en 2 pistoolen, voorts is aan my gelast UE. meede aan te schryven dat U E. by ontmoetinge van meergemelte scheepelingen dewelke voor so veel in UEd. sal sijn sonder sig in uwe togt op te houden of te belemmeren, behulpsaam te sijn, om Caabwaarts te kunnen opkoomen, waarmeede U Ed. en derselver meedevoerende manschappen gesondheyd, voorspoed en een gelukkige uitslag van uwen togt toewensche, verblyven met veel agting (onder stond) mijn heer en geagte vriend U Ed. Dw. dienaar en vriend (was geteekend) J. A. Horak (in margine) Swellendam den 26 Maart 1752.

Naar lectuure van die missive liet den vaandrig door den adsistend Haupt, voorgemelde Fransman die men toen verstond den bootsman van 't meergedagte scheepje te sijn geweest afvraegen, of hy soo wel als syne mackers geen geweer met sig hadden genomen die daarop antwoorde van ja, en dat sy al het geweer hetwelk se by sig hadden gehad by het door swemmen der voorsz grote rivier in de grond hadde begraven, verders gevraagt zijnde waar van daan se

quaamen en werwaarts gedestineert waaren repliceerde hy dat sy op bekomene ordre van de admiraal of eerste minister van Vrankrijk over de vier maanden geleeden met drie vaartuygen van 't eyland Mauritius geseyld waaren om deese Oostkust op te neemen, en voorts een bequaam haven op te soeken alwaar een colonie konde aangelegt worden en dat se verscheyde maalen in eenige baayen aan land geweest waaren sonder egter sig omtrend dier geleegentheeden verders te willen uytlaaten, wy lieten hem vervolgens eenige spyse geeven, daar hy grote smaak in vond en alles consumeerde wat hem voorgeset wierd, 't geen hy anders in geen 3 dagen tijd niet sou hebben kunnen opeeten, teegens den avond liet den commandant den Hottentot Rondeganger (sijnde de beste schutter onder de landbouwers bekend en die verscheyde togten diep in 't land heeft gedaan) met sijn kraals volk soo mannen als vrouwen by ons in 't campement komen, deselve op brandewijn tracteerende; en schoon de voorseyde Rondeganger volgens sijn seggen seer siek was sulx hy hem door 2 andere Hottentotten by de armen liet lyden, liet hy egter sijn soopje niet voorby gaan, wordende hem inmiddels gevraagt of hy niet geneegen soude weesen een togt landwaarts in met ons ten dienste der E. Compagnie te doen, en dat hy daarvoor rykelyk soude betaald, randsoen naast het volk genieten, en daarenboven tot capitein aangesteld worden, van hetwelk hy sig lang onder pretext syner siekte excuseerde, laatende sig egter ten laatsten toen hy door het drinken van soopjes sig beeter bevond, overreeden, om ten minsten een stuk weegs met ons te gaan; hier kreegen wy nog een ander Hottentot om ons ook op de togt te versellen, sijnde denselven insgelijx een goed schutter.

April.

Primo begaaven wy ons weder op marsch en na eenige beekjes te sijn gepasseert alwaar in de somer geen water word gevonden quamen wy by de klyne brakke rivier; den Franschen bootsman die sig nog by ons bevond gaaven wy heeden aan den substitut landdrost over.

2 do. campeerde wy by de plaats van den landbouwer Esaias Engelbregt Meijer aan de Mosselbaay en nadat men de tenten opgeslagen hadde quam by den trein den op eergisteren datum vermelde Franschen officier, weesende alsoo armoedig in kleederen als den voormelden bootsman, die behalven het bereyts verhaalde door gesegde bootsman, het volgende verdere berigt van sijn weedervaaren gaf, als dat se 't strand verlaten en sig by gebrek van leevensmidde-

len weeder derwaarts hebbende moeten vervoegen, hy met nog een man die alleen by hem was overgebleeven van seeker visch hadden gegeeten die so venynig was dat dien man drie uuren daarna quam te sterven, en hy officier drie daagen lang uytsinnig was geweest, en dat hy weeder bekomen sijnde syne reyse ten beste doenelijk hadde voortgeset; die visch oordeelen wy sodanig een te sijn geweest, als men hier aan de Caab opblaaser noemt, van alle het welke aan den Edelen heer gouverneur by de volgende missive kennisse is gegeeven.

Cabo de Goede Hoop.

Aan den Weledele Gestr: heere Rijk Tulbagh gouverneur in loco etc. etc. etc.

Weledele Gestr. heer.

Deesen sal weederom dienen om Uwe Weledele Gestrenge pligtschuldig te adviseeren dat ik met den train op den 20 der verloopene maand Maart van Swellendam vertrokken en myne reyse tot aan de Mosselbay op de plaats van Esaias Engelbregt Meijer gevordeert, alwaar op heeden gearriveert denkende op morgen weeder van hier rijs te vorderen, ook bevind sig nog alles in sulken staad behalven de 2 wagenryders die weederom volkomen hersteld sijn gelijk ik de eere gehad hebbe onder den 18[e] der bovengemelde maand Maart aan Uwe Weledele Gestrenge te schryven, in welke reyse op den 31[e] der voorseyde maand by de Gouritsrivier een onderofficier van het Franse schip Le Necessaire by ons gekomen is die reets 33 dagen op rijs en sijn sonder ons egter te kunnen seggen waar die plaats syner stranding geweest is, en seeven rivieren hadde moeten doorswemmen onder dewelke hy een seer groot rivier met een sterken stroom had ontmoet hetgeen hem onbekent was, waar over hy met den officier van de schuyt en nog 4 andere hadde overgeswommen dog de andere die niet swemmen konde sijn langs deselve opgegaan, vervolgens waaren den officier met den andere die sig by hem bevonden het land ingegaan en hy strand langs opgekomen die sig weederom by hem soude vervoegen dog deselve seedert niet weeder gesien heeft, ook wist ons dien Fransman te seggen dat sy met 3 vaartuygen by de 4 maanden lang op bekomene ordre van den admiraal of eerste minister van Frankrijk om deese oostcust op te neemen van Mauritius gezeyld waaren en een bequaame haven te soeken om een colonie aldaar aan te leggen, ook verscheyde maalen in eenige baayen die sy opgedaan hadde aan land geweest waaren, wyders is my op denselven datum aan de Gouritsrivier door den

substitut van den landdrost tot Swellendam een missive ter handen gesteld en sal het daarin vermelde van Uwe Weledele Gestrenge geordonneerde nopende het setten van 's E. Compagniesmerk in alle de baayen die wy sullen opdoen pligtschuldig werden geobserveert, aan welken substitut ik gisteren den Fransman heb overgegeeven om die Caabwaarts te laaten reys vorderen.

Deesen tot hier toe in gereedheyd weesende quam te 3 uuren 's agtermiddags den onder luytenant van voorwaarts genoemde schip by ons, dien officier zeyde dat hy by de 50 rivieren gepasseert had onder dewelke hy 8 seer groote hadde moeten doorswemmen en dat de andere behalven een die van een visch gegeeten waarvan hy soo gelijk was komen te overleyden, bestaande den rest nog in ses manschappen niet verre hier van daan moesten weesen, welke hy weegens de swakheyd haarer lighaamen had moeten agterlaaten, wyders syde denselven dat den capitein Monsr. de Apres de Man en Vilette als commandeur van deese observatie der oostkust uyt Europa gesonden was en meede een lid der accademie van Vrankrijk is, welken officier ik meede aan den substitut landdrost op de plaats van Ignatius Ferraire die sig by myne terugkomst aldaar sal bevinden, overgeeven sal, en by ontmoetinge van eenige andere deselve ook derwaarts opsenden, voorts sullen de vryluyden Gerrit van Nimweegen en Andries Arentsdorp den togt meede doen, waarvan den eerstgenoemde zig reets van den 22 der meermaals genoemde maand Maart dog sonder de minste bagagie by ons bevind en sal de andere sodra desselfs wagen in gereetheyd weesen sal ons volgen, ook bevinden sig reets ses Hottentotten by den train. En hier meede deesen besluytende beveele ik Uwe Weledele Gestrenge in de protectie des Almogenden, terwijl ik met de uyterste agting altoos sal verblyven (onderstond) Weledele Gestrenge heer Uwe Weledele Gestrenge zeer ootmoedige en onderdaanige dienaar (was geteekend) A. F. Beutler (in margine) Hartenbosch den 2[e] April 1752.

Den 3[e] reegende het den gantschen dag en konde derhalven onse reise niet vervorderen.

Den 4 do. gingen wy de klyne Brakke rivier over en quaamen den 5 do. op de plaats van de weduwe Hasewinkel genaamt de Hagelcraal, sijnde dese de laatste der plaatsen die aan deese oostzyde van Africa by Christenen bewoond worden, van daar gingen wy campeeren aan den voet van de Attaquas cloof, intusschen hadden wy den Fransche officier op den 4[e] voormelt naar de plaatse van Ferraire afgesonden om van daar Caabwaarts voortgesonden te worden.

Primo do. Breete 33 : $37\frac{1}{2}$. Lengte 40 : $41\frac{1}{2}$, cours en verheyd N.O.t.O. $2\frac{7}{12}$ mylen.

2 do. Breete 33 : 38. Lengte 40 : $46\frac{1}{2}$, cours en verheyd Ot. 2 gra: Zuydlk $1\frac{1}{12}$ mijl.

4 do. Breete 33 : 35. Lengte 40 : 43, cours en verheyd N.Wt. 4 gr: noordlk $1\frac{1}{12}$ mijl.

5 do. Breete 33 : $31\frac{1}{2}$. Lengte 40 : $40\frac{1}{2}$, cours en verheyd N.N.Wt. 7 gra: westlk $1\frac{1}{12}$ mijl.

Nu gekomen sijnde ter plaatse waarvan in den beginne deeses mentie is gemaakt sullen wy soo hierom als weegens dat het land verder geleegen maar seer weynig bekend is, niet manqueeren om aan de ordres te voldoen en dies beschryvinge omstandiger te weesen en van al het voorvallende nauwkeurige aanteykening te houden.

Den 6 do. Terwijl wy een swaare marsch over de Attaquas cloof voor hebben bleeven wy heeden rusten om ons en het vee dus daartoe te beeter in staad te stellen.

Verders liet den commandant de leeden uytmaakende den raad deeser expeditie byeen vergaderen, en na aan deselve de instructie van den Weledelen Gestrengen heer gouverneur en E. Agtbaren Raad van Politie ons meede gegeeven voorgeleesen te hebben, deelde hij aan deselve meede de brief onder den 26[e] der voorleedene maand Maart, van den E. landdrost van Swellendam ontfangen, met byvoeginge dat ter oorsaake van het daar by vermelde men sal dienen soveel als het mogelijk is, strand langs de reyze voort te setten, om by ontdekkinge van eenige baayen ten blyke van dies besitneeminge en verydelinge van het oogmerk der Franssen 's E. Compagnies merk aldaar op te regten, waarop eenpaarig wierd beslooten het padt der togtgangers tot naar de Caffers in te slaan, also men op dien weg dikwels het strand in 't gesigt kreeg.

Den 7 do. gingen van dag de gemelde Attaquas cloof op, maar dewijl deselve uyt verscheyde hoogtens met daalen tusschen beyde bestaat en dat de weg daarby soo slegt en ruuw is, dat de wagens om te beletten, dat die niet souden omver vallen geduurig met touwen moesten teegen gehouden worden, was het oversulx niet voor den 8 dat men daarover en dan nog met groote moeyte konde over koomen, zijnde meergemelde Bracke rivier nog eens gepasseert; gisteren by de Paardekraal gerust hebbende, hebben wy ons heeden in een laegte niet verre van de Saffraenrivier needergeset.

Den 9 do. rustdag.

Den 10 do. passeerde heeden de Saffraankraal en na de Moeras-

rivier, alsoo genaamt weegens den moerasigen grond derselve doorgereeden te sijn quamen wy om 3 uuren 's namiddags by een klijn lopend riviertje alwaar wy campeerden; was het gisteren en van daag mooy weer geweest.

Den 7e do. Breette 33 : 23. Lengte 40 : 40½. Cours en verheyd Nden 2 mylen.

Den 8e. Breete 33 : 20½. Lengte 40 : 49. Cours en verheyd Ot. t. N. 10 gra : noordlk 1⅚ mijl.

Den 10e. Breete 33 : 19½. Lengte 40 : 58½. Cours en verheyd Ot. 7 gra : Nlk 2 mylen.

Den 11 do. sijn van hier vertrokken omtrend agt uuren, passeerden de Klipbanksrivier en setteden ons ter needer aan de Saffraanrivier anders Muysekraal genaamt, hier begint het Canasland.

Breete 33 : 16½, lengte 41 : 9. Onse cours is geweest O. t. N. 9 gra : noordlk 2¼ mylen.

Den 12 do. rustdag daar viel heeden soowel als gisteren de gantschen dag door wat reegen en de wind woey uyt 't N.Wte.

De vier Hottentotten die wy van de Rietvalley als wegwysers hebben meede genomen, haare begeerte betuygd hebbende om terugge te keeren was het niet als met groote moeyte dat men twee derselve konde overreeden om met ons verders te gaan namentlijk Couragie en Rondeganger, welken laatsten hier ter plaatse als capitein wierd aangesteld en vereert met een hoofdschild, waarop 's Compagnies merk gegraveerd stond; de twee andere Hottentotten als Cupido en Dikkop namen hier en teegens de teruggereyse na voorseyde Rietvalley en daar wierd aan deselve door den commandant, ter verdere bestellinge aan den Edelen heer gouverneur, den onderstaande brief afgegeven.

Cabo de Goede Hoop.

Aan den Weledele Gestrenge heere Rijk Tulbagh gouverneur in loco etc. etc.

Weledele Gestrenge heer.

Na het afgaan van myne onderdanige van den 2e deeser lopende maand waarin de eere gehad hebbe met meer andere voorvallende zaaken Uwe Weledele Gestr: mijn arrivement tot aan de Mosselbaay op de plaats van Esaias Engelbrecht Meyer te berigten van waar op den 4e daaraan volgende vertrokken en myne voyagie naar de Attacquas cloof voortgezet hebbe, welke cloof op den 7 dito begonnen hebbe te beklimmen die ik in drie daagen rysens sonder merkelyke rampen gepasseert ben; en heb ondervonden dat gedagte cloof vry

penibel is te passeeren, egter sodanig niet als deselve geseyd werd te sijn, waar omtrend het volk haar best gedaan heeft, die ik met een touw voor de ossen de wagens de stijlten heb doen boven trekken, en heb by het passeeren dier hoogtens somtijds het volk op ry en somtijds agter de wagens door een touw, deselve laten vasthouden, welk moeysaam werk met het grootste plaisier door haar verrigt is geworden, ook is alles aangaande deselve in een gewenschte staad van gesondheyd sig bevindende; hiermeede deesen dus kortelijk eyndigende beveele ik Uwe Weledele Gestr. in de protectie des Almogende en neeme de vryheyd my in alle submissie te noemen (onderstond) Weledele Gestr: heer Uwe Weledele Gestr: zeer ootmoedige en gehoorsamen dienaar (was geteekend) A. F. Beutler. (in margine) In 't Cannaland aan de Saffraanrivier den 12e April 1752.

Den 13 do. vertrokken van hier over seeven uuren en passeerde de lange Cloofsrivier, hebbende een schoon en klaar lopend water, en arriveerden in den middag by een ander rivier, alwaar wy ons aan de sogenaamde Rietvalley posteerden; ook quam de vryman Andries Arendsdorp, by hem hebbende 1 wage met 8 ossen, 2 rijdpaarden beneevens 5 Hottentotten waaronder 2 goede schutters waaren, teegens den avond by ons. Breete 33 : 14. Lengte 41 : 20. Cours en verheyd O. t. N. 2 gra: noordlk 2⅖ mylen.

Den 14 do. verlieten deese plaatse 's morgens ten seeven uuren en na een klijn riviertje beneevens eenige drooge beekjes overgekomen te sijn, quaamen wy 's agtermiddags te een uur aan de Matjesrivier, alwaar het overige van den dag rusteden; het land van de Attaquascloof af tot hier toe is ten meerendeele vlak en nergens toe bequaam, als sijnde klippig en doorgaans met renosterbosschen en andere klyne ruygte begroeyt, alwaar byna geen gras gevonden word, hetselve land heeft aan de zuydzyde het Houteniquas en Lange cloofsgebergte en aan de noordkant 't Cannasgebergte tot grensen, ook is aan gedagte Matjesrivier het eynde van het gesegde Cannaland, hetwelk sig noordwaarts tot by het gemelde Cannasgebergte strekt, gedagte landstreeks word alsoo genoemt weegens een seeker gewas dat de Hottentotten Canna noemen, sijnde een sterk purgeermiddel, die se tot suyvering haarer lighaamen gebruyken, dit gewas siet er uyt omtrend als het lof van een Hottentots vyge, dog veel kleynder dragende eene geele blom.

Breete 33 : 14½. Lengte 41 : 34. Cours en verheyd Oosten 3 gra: zuydlk 2⅙ mylen.

Den 15 do. settede wy onse reyse voort, en na de Gansecraal mitsgaders twee riviertjes, waarvan het laatste de Modderrivier word genaamt te sijn overgegaan, quaamen wy 's middags aan de diepe rivier om dies style oevers alsoo genaamt te campeeren, ende dewijl langs de weg varsche leewespoor waaren gesien, liet men 's nagts eenige vuuren maaken, slagtlond branden en de schildwagt nu en dan een schoot doen.

Den 16 do. bleeven wy rusten; ongeagt de eevengemelde in 't werk gestelde middelen, was den leeuw so naby ons campement geweest, dat de beesten verscheyde maalen in de kraal verwoed aangingen, wy saagen ook 's morgens de varsche spoor onder aan de rivieren sijnde geen 20 treeden van ons leeger, derhalven ordonneerde den vaandrig dat de tenten die tot nu toe nog in form van een leeger opgeslaagen waren geworden, in het vervolg rondsom de craalen alwaar het vee 's nagts word bewaart souden worden gerangeert om dus de beesten beeter voor den leeuw te dekken, ook wierd aan de schildwagten belast merder losse schooten by nagt te doen.

Den 15. Breete 33 : 14½, lengte 41 : 42½. Cours en verheyd oosten 1⅚ mijl.

Den 17 do. passeerde heeden een klijn riviertje, dat sijn oorspronk uyt de diepe rivier neemt, welk riviertje ter saake dat aldaar een wild paard geschooten wierd, wy de Quacharivier noemden, en quaamen 's avonds by de Ceurboomsrivier te campeeren, alhier word een fontijn gevonden waaruyt een rivier ontspringt die van eenige consideratie schijnt, deselve loopt agter 't Oudeniquasland in zee. Breete 33 : 14. Lengte 41 : 50, cours en verheyd Oosten 3 gra : noordlk 1½ mijl.

Den 18 do. Na eenige spruytjes te sijn gepasseert waarvan eenige droog en andere met weynig water vonden, quaamen wy te campeeren aan de Wolvecraalsrivier, hebben van den 11e deeser maatig weer en variabel windjes gehad.

Breete 33 : 11½. Lengte 42 : 3. Cours en verheyd O. t. N. 3 gra : noordlk 2⁷⁄₁₀ mijlen.

Den 19 do. was de leeuw weederom in de nagt naby ons camp geweest en hadde verscheyde maalen de beesten uyt de craal gejaagt, van hier 's morgens over seeven uuren vertrekkende quaamen wy te elff uuren aan de lange Rietvalleysrivier alwaar wy campeerden.

Breete 33 : 10. Lengte 42 : 12½, cours en verheyd Ot 9 gra: noordlk 2 mijlen.

Den 20 do. marscheerde wy over de Moordenaarsrevier sogenaamd

weegens een moord door de over eenige jaaren hier gewoond hebbende Hottentotten aan een Europeschen drosser begaan, welke drosser na sig eenige tyd by voorsz. Hottentotten opgehouden te hebben, eyndelijk door deselve soo als hy doende was uyt voormelde rivier te drinken is dood geslaagen geworden, vervolgens eene moerassige valley gepasseert sijnde, quamen wy te campeeren aan 't diepe gatsrivier, alwaar den 21 bleeven rusten om aan onse trekbeesten die door de meenigvuldig in de voorleedene nagt gevallene hagel verklemt en stijf waaren geworden, tijd tot verhaal te geeven.

Breete 33 : 10. Lengte 42 : 24, cours en verheyd Oosten $2^{3}/_{8}$ mylen.

Den 22 do. gingen heeden campeeren by de Kruysrivier die vol waater was waarom wy deselve niet voor

Den 23 do. konden passeeren, setteden onse route verders over het Klipriviertje tot aan een andere die wy den naame van Groene rivier gaaven ter oorsaake der meenigte biese en grasruygte welk langs deselve stonden, hier hielden wy ons nagtrust.

Den 22 do. Breete 33 : 10. Lengte 42 : 33, cours en verheyd Oosten $1^{7}/_{8}$ mylen.

Den 23 do. Breete 33 : 12. Lengte 42 : $40^{1}/_{2}$, cours en verheyd O. t. Z. 3 gra: zuydlk $1^{7}/_{12}$ mylen.

Den 24 do. was het niet als met veel moeyte dat wy over deselve Groene rivier heeden konden overkomen, campeerde 's avonds by een andere rivier die in deselve Groene rivier uytloopt, deese is de laatste rivier die men in deese contrey de Lange cloof ontmoet, pijlden van hier de Kromme riviersberg Z.O. t. O. 3 gra : Oost, en het Gamtouschgebergte 2 mylen van ons, gemelde landstreek de Lange cloof mag men wel voor een vlakte aanmerken, het heeft aan beyde de zeyde hoog en laag gebergte, by welk laatste gereekend van de Attaquascloof zeer veel wagenboomhoud word gevonden, daar en teegen is het hooge gebergte klippig en sonder eenig bosch, het land in gedagte cloof is ten meerendeele goed wey en bequaam bouwland dog het is aldaar weegens het aan weerseyden leggende gebergte seer kout, de rivieren die door de Attaquascloof en 't Cannaland loopen, hebben haare uytwateringe in de Gouritsrivier en die dewelke van het begin der Lange cloof tot het eynde toe worden gevonden (uytgenomen de Ceurboomsrivier) loopen in de Gamtousch rivier uyt, hebbe nogal eenige daagen 's morgens wat rijp, reegen en koud weer gehad.

Breete 33 : $13^{1}/_{2}$. Lengte 42 : 48, cours en verheyd O. t. Z. 7 gra: zuydlk $1^{5}/_{8}$ mylen.

Den 25 do. braaken van hier op 's morgens te seeven uuren en na drie besondere spruyte die wy de Pannekoeksrivier noemden te hebben gepasseert, quamen wy een klippige hoogte af die het eynd van de lange en 't begin van de Cromme rivierscloof maakt, in welke laatste cloof tot 2 maalen toe de Cromme rivier over en weer getrocken sijnde, quamen wy weederom daar voor te campeeren.

Breete 33 : 15½. Lengte 43 : —, cours en verheyd O. t. Z. 2½ mylen.

Den 26 do. vervorderden wy onse routen en quaamen

Den 27 do. na eenige moerassige valleyen, mitsgaders nog tot 3 maalen toe de Kromme rivier te sijn gepasseert aan het Melkhoutebosch, bestaande hetselve alleenlijk uyt eenige kleyne boomtjes.

Den 26 do. Breete 32 : 16. Lengte 33 : 5½, cours en verheyd Ot 5 gra : zuydlijk 1⅛ mylen.

Den 27 do. Breete 33 : 18⅓. Lengte 43 : 11, cours en verheyd O. Z.O. 5 gra : zuydlk 1⅚ mylen.

Den 28 do. rusteden alhier om het nodige wagenmakershout uyt het een half uur hier vandaan leggende Jonkersbosch te laaten kappen, intusschen word Rondeganger uytgesonden, om een Hottentot Hemelroot genaamt, op te soeken, hebben gisteren reegen dog vandaag goed weer gehad.

Den 29 do. van hier 's morgens te seeven uuren vertrekkende quamen wy 's agtermiddags te twee uuren te campeeren aan 't sogenoemde Esschenbosch, alwaar maar eenige boomen langs een klijn lopend riviertje staan; sijn op deese marsch weederom verscheyde spruyten en voor het laatste de Kromme rivier beneevens het Jonkersbosch gepasseert, dit bosch soude volgens het seggen van den landbouwer Arendsdorp uyt veele groote boomen van hard hout bestaan, maar ten aansien het ver van de zeekant is geleegen en dat ook daar omtrend geen watervloed word gevonden waarover men het hout met vlotten souden kunnen afbrengen, kan 't selve derhalven voor d'E. Compagnie van geen voordeel sijn; het land langs de Kromme rivierscloof is naauw en seer ongemackelijk te passeeren ten aansien aldaar veele moerassige spruyte sijn en dat den weg die dikwils langs den afhang van het gebergte loopt, wordende aldaar weynig en nog maar slegte wey gevonden, ook is 't land doorgaans met ruygte en waterriet begroeyt, alle de voormelde spruyte loopen in de Kromme rivier uyt, welke riviere daardoor reedelijk groot word, sy ontspringt Z.Wt. by het begin der gedagte cloof waardoor sy met veele bogten loopt totdat se omtrend 1 uur gaans van de Zeekoeyrivier haar in zee uytstort.

Breete 33 : 18. Lengte 43 : 20, cours en verheyd Ot 2 gra : noordlk 1 5/6 mylen.

Den 30 do. braken van hier op 's morgens te seeven uuren dog in plaatste van N.O. t. Ot. hetwelk het ordinaire padt naar de Gamtousch revier is, naamen wij onse route Z.O. t. O. naar 't strand wijl men verstond dat aan de Cabeljousch revier een soort van baay was, en gingen kort daarop O.Z.Ot, over 8 uuren saagen weeder een groot gebergte strekkende Z.Ot. en N.Wt, en na de eerste rivier beneevens een droog spruytje te sijn gepasseert quaamen wij te campeeren aan de tweede rivier alwaar weynig water en nog vry brak was, dog in de voorsz. eerste rivier was bij de 3 voeten goed water, en het reegende gisteren een weynig dog van daag was goed weer.

Breete 33 : 20. Lengte 43 : 32, cours en verheyd O. t. Z. 2½ mylen.

May.

Den 1e do. vertrokken van deese rustplaats 's morgens voor seeven uuren, stelden onse cours om de Z. over een groote vlakte waaruyt de zee beneevens de mond van 't Cromme revier na gissing 4 mylen in Z.Z.Ot van ons sagen en na de Leeuwenboschrivier en een droog riviertje overgekomen te zijn, naamen wy onse route Z.Z.Ot aan, saagen alhier 2 Hottentotten op de jagt, die ons quaamen verwelkomen, weesende deselve van de Gamtousch natie, eene deselve die Hollands sprak seyde ons dat sy arme Hottentotten waaren en nog vee nog iets hadden soodat se haar leevensonderhoud in 't veld moesten gaan zoeken, wy gaaven haar wat tobak daar sy ons ten hoogsten voor bedankten, dat volk gebruykte om te rooken een elandshoorn, waarinne een riet met een stuk hout daarop pijpsgewijs gemaakt, in stak, sijnde de hoorn van binnen met water voorsien, waardoor den rook eerst doortrekken moet om de bitterheyd daarvan voor dat die in de mond komt te beneemen, by gebrek van water gebruyken se haare eygen daartoe ; in plaatse van den rook uyt de mond te blaasen slokte sy die in, hetgeen sulk een sterk hoest veroorsaakte dat hun het bloed de neus uyt sprong, dit wonderlijk rooken gesien hebbende nam den vaandrig die Hottentotten met sig en arriveerde in den middag te half een uur aan 't Geele houte bosch bestaande meede uyt enkelde boomen die langs een riviertje staan, aan voormelde Hottentotten gaaven wy de pents en darmen van een beest, daar se de vuyligheyd eventjes maar uyt deeden die daarna in een pot die wy haar leende kookte en voorts de sop die heel groen was onder het kooken opaaten, neemende de pents en

darmen die maar half gaar waaren met sig naar haar craal voor haar vrouwen en kinderen.

Breete 33 : 25½. Lengte 43 : 40, cours en verheyd Z.Ot 5 gra : Oostk 2⅙ mylen.

Den 2 do. rustdag, quaamen de 2 gemelde Hottentotten neevens hun kraals volk met haare capt de Jonge Kaffer genaamt heeden by ons, se saagen alle seer verhongert uyt, en waaren seer sober van carossen voorsien, deselve berigteden ons dat de Bosjesmans haar al hun vee gerooft hadde, en dat sy nu alleen van de jagt en wat sy verders in 't veld vonden moesten leeven, wy gaaven haar te eeten en tracteerden se op tabak, sy waaren den geheelen nagt onder malkander vrolijk, wy huurden twee van die Hottentotten om ons als wegwysers te dienen.

Den 3 do. begaaven ons met onse gitse 's morgens te half seeven uuren op weg, de cours oost stellende en na een spruyt met eenig water behebt te sijn gepasseert, quaamen wy te neegen uuren aan de Zeekoeyrivier alwaar campeerden, van hier wierden den adsistend, stuurman en landmeeter naar 't strand gesonden die omtrend den avond weeder keerden, rapporteerden dat se het strand vlak, hier en daar met klipbanken voorsien bevonden hadden en daarby hooggaande rollingen dat de mond van de Zeekoeyrivier die daar in zee uytloopt was gestopt, dat men droog voets tusschen de mond der riviere en de zee gaan konde, en dat het land oost en west was strekkende, hebben deese 3 daagen goed weer gehad.

Breete 33 : 26. Lengte 43 : 46½. Cours en verheyd Ot 2 gra : zuydl 1⅓ mylen.

Den 4 do. verlieten deese plaats 's morgens te ses uuren, stelde onse cours O.N.Ot aan door eene groote vlakte totdat wy quamen by de Cabeljouschrivier alwaar campeerden; sijn op die marsch nog een klijn riviertje met goed water over gekomen, hier quam voormelde Hottentots capitein Hemelroot by ons verhaalende dat van de Damasonquas Hottentotten verstaan hadde dat tusschen de Swarte kops en Gamtousch revieren sig nog Franschen soude bevinden die dagelijx op de jagt gingen en dat 9 a 10 man derselver aan zijn kraal geweest waaren die aldaar voor neusdoeken, vleesch van een hartebeest 't welk de leeuwe hadde geslagt, hebbende geruylt, voorts de reyse naar de Caab voortgeset hadden; in den agtermiddag ging den vaandrig om de voorengemelde Cabeljousche baay te besien naar het strand, bevonden hetselve vlak met swaare rollingen en de mond der voormelde riviere ten eenemaal gestopt te weesen, den



Veldrat, of zoogenaamd „Graatje".
„Differente attitudes deser dieren, wanneer sy eenig gerugt horen, sijnde sy seer nieuwsgierig, aardig, slim, en geswind . . . en stinken niet."
(R. J. Gordon, 1779).

landmeeter pijlde de hoeken van de sogenoemde baay die men selfs voor geene rheede kan considereeren van het strand af de eene in 't Z.O. t. O. en de andere Z. t. W. 4¼ mylen van malkanderen geleegen, soodat deselve voor alle winden van het Z.O. tot Z. t. W. open is, sullende de gronden aldaar des doenelijk morgen gepeylt worden.

Breete 33 : 21. Lengte 43 : 51. Cours en verheyd N.O. t. N. 2 gra: Oost 1 7/12 mylen.

Den 5 do. in den morgenstond wierd den stuurman naar 't strand gesonden om te sien of de zee eenigsints bedaard was, maar vond de rollingen nog alsoo sterk gaande als gisteren, in voegen het onmogelijk was sonder 't uyterste gevaar van volk en schuyt te sullen verliesen deesen inham te pylen daarom moest men daarvan af zien, en sig vergenoegen met 's E. Compagnies merk G. V. O. C. in een steen gehouwen op een verheeven eylandje aan de mond der riviere te plaatsen, na welkers verrigtinge wy ons

Den 6 do. met reegenagtig weer begaven wy ons weeder op marsch, settede de cours om de oost nog al door voorsz. vlakte, vervolgens door 't Gamtousch gebergte en arriveerde voor den middag by de Gamtousch rivier waarvoor wy ter oorsaake deselve seer hoog was opgeswollen moesten blyven leggen.

Breete 33 : 11½. Lengte 43 : 51, cours en verheyd N. t. O. 2⅓ mylen.

Den 7 dito. Met behulp van de schuyt sijn heeden de Gamtousche rivier seer geluckig dog niet sonder moeyte gepasseert, deese revier is schoon en groot, dog soo diep en ook soo breet niet maar vry sneller van stroom als de Gouritsrivier.

Belangende het land waardoor wy van den 30 der voorleedene maand tot heeden sijn gepasseert hetselve is ten meerendeele vlak met goed wey en tamelijk bouwland voorsien, dog daar is gebrek aan brandhout. Gevorderte breete ¼ min : veranderde lengte van geen importantie.

Den 8 dito verlieten deese rivier 's morgens te ses uuren reeden eerst door een bosch van grote doornbomen totdat wy quamen by een schoon lopend rivier die in de Gamtousch revier uytloopt, gingen langs deselve een weynig voorwaarts en stelden vervolgens onse cours oost aan door een cloof alwaar tot 8 verscheyde malen een droge rivier passeerden sijnde het wynig water dat aldaar word gevonden brak en soo wit als kalk water; deese cloof met veel moeyte doorgekomen sijnde, quamen wy op een hoogte van waar

de zee en de mond van de Gamtousch revier in 't zuyde naar gissing een mijl van ons zagen, trokken vervolgens met differente coursen berg op en berg af en quamen in den agtermiddag te campeeren by de Soeririvier die in 't Noord oost uyt 't gebergte ontspringt en Z.Z.Wt in de Gamtouschrivier uytloopt, het Damasquasland strekt sig van hier tot aan de van Stadens riviere.

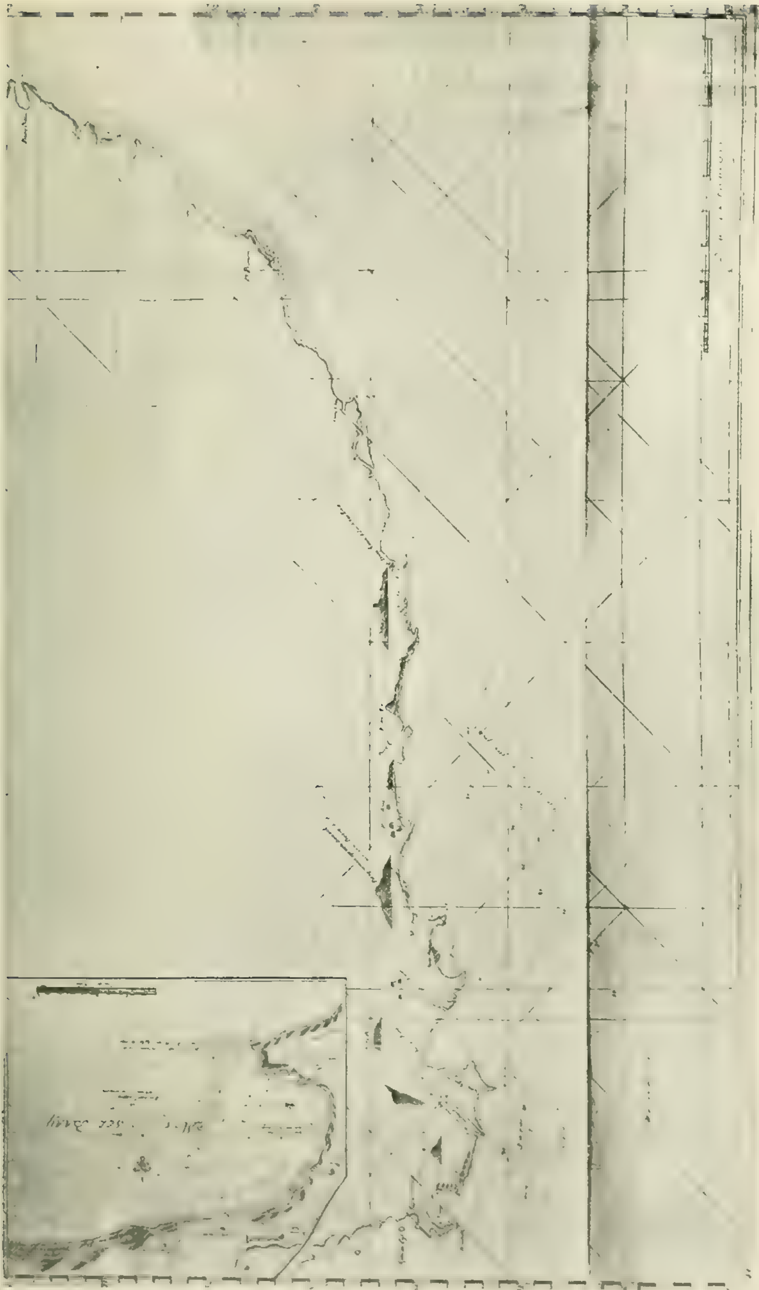
Breete 33 : 15½. Lengte 44½. Cours en verheyd Z.O. t. Ot 1 gra: Zuydl 1⅘ mijl.

Den 9 dito. braaken wy van hier weederom op 's morgens over seeven uuren, stelde de cours Z.Ot aan, sagen van een hoogte de zee in 't Z.Z.Wt van ons naar gissing 1½ mylen en gingen campeeren by 't Galgenbosch alsoo genaamt, omdat eenige der togtgangers haare naamen in de boomen gesneeden hebbende naderhand door andere een galg daar boven gesneeden is geworden, sijnde dit een groote en considerabel bosch, hetwelk sig strand langs tot omtrend de Swarte Kopsrivier en aan de andere kant verre in 't Gamtousch gebergte uytstrekt, daarin worden veele geelhoute boomen, assagaay en meer andere soorten van hard houd tot timmer en wagenmakershout bequaam gevonden.

Breete 33 : 17. Lengte 44 : 6½, cours en verheyd O. t. Z. 3 gra: zuydl 1⅔ mijl.

Den 10 dito. begaaven ons vroeg op weg stelde de cours om de oost en na eenige omweegen quaamen wy by een klyne fontijn, van hier wierd een detachement van de train afgesonden om de zeekant wat nader te besien, het selve reed soo verre als het bosch toeliet tot op den hoogte van waar de mond van de Cromme rivier W.Z.Wt de oosthoek Z.O. t. Z. en de mond van d' Gamtousche rivier W. ten Nde. pijlde, by dies teruggekomst continueerden wy onse marsch en na verscheyde hoogtens gepasseert te sijn, quaamen wy te thien uuren te campeeren in een schoon dal by de van Stadens rivier aan een fontijn, sijn heeden soowel als gisteren over hooge ruggens getrokken waarop heerlijke wey gevonden word, voorts quam een capitein van de Damasonquas by ons die ons betuygde dat sig geen Fransche meer hier omtrend bevonden en dat deselve haare reyse Caabwaarts gevordert hadden en voorts dat desselfs zoon ons den weg naar de plaats alwaar de schuyt dier Fransen is verongelukt soude wysen. Hebben van den 7e deeser goed en aangenaam weer met variabel windjes gehad.

Breete 33 : 19. Lengte 44 : 12½, cours en verheyd O.Z.Ot. 2 graden zuydl 1¼ mijl.



Kaart van de Zuid-kust van Afrika, 1779, uit R. J. Gordon's MS. Atlas, Rijks-Prentenkab., Amsterdam.
NB. Op nagenoeg $1/5$ der ware grootte. — Zie cartographie sub 5.

Den 11e dito. rustdag, vonden de miswysing van 't compas op 20 graden N.Wtring.

Den 12e dito. quaamen met eenige N.O.lyke coursen en na verscheyde riviertjes en spruytjes te sijn gepasseert by een grote valley door de Hottentotten Cracha Camma genaamt alwaar campeerden, onse Hottentotten schutters hadden vandaag wat van 't campement af een buffel geschoten om dewelke te haalen eenig volk gesonden sijnde sagen se daarby omtrend 30 Hottentotten die een gedeelte des vleesch van dat beest bereyts tot riemen gesneeden en gebraaden mitsgaders het overige op de boschen gehangen hadden, daar wierd er egter nog soo veel van terugge gebragt dat de train nog 2 dagen de kost daarvan hadde.

Breete 33 : 20. Lengte 44 : 24. Cours en verheyd Ot. 5 graden zuydl 2⅓ mylen.

Den 13 dito. vertrock een sergeant met de wagens vooruyt naar de Swarte Kopsriviere en wy volgden denselven met den bovengeciteerden Damasquas Hottentot, ons cours Z.O. t. Ot stellende tot by een klijn riviertje die wy de Fransche rivier noemden omdat 't volk van de meergemelde schuyt alhier onder een boom hun eerste nagtrust gehad hebben, en na eenige O.Z.O. en O.N.Ot courssen quaamen wy in eene groote vlakte, hadde op beyde zyde het Galgenbosch, 't welk wy somtijds moeste doorryden, in deese vlakte ontmoeteden wy een Hottentot die so dra hy ons gewaar wierd sig met vollen loop in 't bosch verborg en terwijl ons sulx ongewoon viel, sonden wy een Damasquas Hottentot hem na, die denselven heel verschrikt tot ons bragt, den vaandrig liet hem door onse tolk vraagen waarom hy sogt sig voor ons weg te schuylen, hy antwoorde daarop dat hy sulx deed op presumtie dat andere Hottentotten, waarmeede hy in oorlog stond, ons tot haare hulp hadden geroepen, wy vereerden hem wat tabak en lieten hem weggaan, hy keek alle ommesiens agterwaarts, soodat wy sagen dat hy de vreede nog niet ten vollen betrouwde; tegens den middag quamen wy aan 't strand alwaar wy eenige stukken van de gesegde schuyt sagen leggen en de boey van haar dreg in 't water dryven, sijnde deese schuyt na alle waarschijnelijkheyd op de blinde klippen stuckent geslagen nademaal ter plaatse alwaar de boey dreef geen klippen maar wel op de beyde zeyde boven het water zagen uytsteeken, vonden hier een schoone fontijn welkers water in zee liep, 't sy dat die Franssen in derdaad van intentie geweest sijn hier water te haalen, of een ander oogmerk met aan land te komen hebben gehad althoos dit is er van

dat wy geen het minste vaatwerk hier saagen, dit gesien hebbende reeden wy N.N.Wt 1 mijl tot naar een soudpan die wy nog vol water vonden, van hier gingen wy N. aan en quaamen by den avond in 't bedoelde campement.

Volgens sustenue van den stuurman soude op deese plaats als voor alle Z lyke winden bloot leggende geen scheepen met seekerheyd voor anker kunnen leggen, en wanneer een schip sulx uyt nood of by gebrek van water deed, soude desselfs schuyt dan nog niet als met het uyterste gevaar aan land kunnen komen, gelijk dit aan de schuyt van het Franse schip Le Necessaire is gebleeken, en terwijl men om de hoog gaande brandingen geen verdere ondersoek konde doen, lieten wy het daarby blyven berusten.

Hebbe deese drie daagen agter een betrokken lugt en zagte windjes gehad.

Breete 33 : 10 1/2. Lengte 44 : 28. Cours en verheyd van de train N. t. Ot. 8 gra : Oostlk 2 5/12 mylen.

Den 14 do. deesen dag wierd doorgebragt met 's Comps. merk by de mond deeser riviere op een heuvel te plaatsen van waar door den landmeeter het strand is opgenomen, gelijk de caart sulx breeder aantoond, ook bragte onse Hottentotten van een tweede soutpan 3/4 mijl van hier geleegen regt schoon en wit sout by ons.

Den 15 do. begaven wy ons weeder op marsch de cours noordelijk stellende door een bosch van wild ruygte totdat wy quamen by een klijn riviertje van schoon water alwaar ons ter needer stelden.

Breete 33 : 4 1/2. Lengte 44 : 31. Cours en verheyd N.N.Ot. 1 3/8 mylen.

Den 16 do. Heeden was de cours om de oost eerst door een bosch van klyne ruygte waarin eenig manschap vooruyt reed om te sien waar onse wagens best soude kunnen door komen, by seekere plaats komende wilde het paard van den landbouwer Arentsdorp al wat hy ook deede geen voet voortsetten, wy vonden hier wel varsche leeuwen spoor dog sulx quam ons niet vreemd voor, dewijl wy se dagelijx gesien hadde; een klijn hondje van den vaandrig dat vooruyt liep en by continuatie in 't bosch keek, sprong eens schielijk op en sogt sig onder de paarden te bergen hetgeen ons deed presumeeren dat een leeuw op 't hooren van 't geraas der paarden sig in 't bosch verschoolen hadde gelijk men naderhand verstond dit ook soo te sijn geweest, nadien ons wagenrijders een leeuw en een leeuwin uyt datselve bosch hadden sien uytloopen; een droog beekje gepasseert sijnde quaamen wy in den agtermiddag te campeeren aan de Zon-

daagsrevier sijnde deselve reedelijk groot die uyt het gebergte in 't Noord West ontspringt en loopt Zuydoost in zee.

Breete 32 : 54. Lengte 43 : 33½. Cours en verheyd N. t. O. 2⅝ mylen.

Den 17 dito. verlieten deese rivier 's morgens te half agt uuren en namen onse cours oostlijk, na het passeeren van een riviertje met brak water, quamen wy op den middag aan dies overseyde te campeeren op een plaats door de Hottentotten Koernoe genaamt beteykende sooveel als smal bosch, dog wy noemden deese plaats de Hoendercraal om de meenigte van Ternataalsche hoenders die sig alhier ophielden.

Breete 32 : 50. Lengte 44 : 42½. Cours en verheyd O.N.Ot. 4 gra : noordl 2 mylen.

Den 18 dito. Rustdag, met het aanbreeken van den dag quamen veele Damasonquas Hottentotten met haar wyven en kinderen by ons, wy beschonken haar met wat tabak en dacha waaraan een derselver sig malkop rookte en als een dol en rasend mensch aanging, syne makkers borgen hierop haare pylen, boog en assagaayen, hierna hielden se hem vast en vreeven hem asch in 't gesigt, 't geen sy beeter maake noemden, en liet denselven dus besmeert sijnde vervolgens in 't bosch loopen, wy hebben hem daar na niet meer gesien.

Den 19 dito. begaaven ons 's morgens met reegen te half neegen uuren op weg, passeerde verscheyde maalen een kleyne rivier en quamen te half twaalf uuren te campeeren by een fontijn die wij de Springbokken fontijn noemde omdat wij hier een troep van die beesjes vonden wijden. Sijn van den 16e deeser niets dan boschagien doorgetrokken.

Breete 39 : 49½. Lengte 44 : 49½. Cours en verheyd Oosten 5 gra : noordlk 1 5/12 mylen.

Den 20 dito. setteden onse cours zuyd oost aan en na een kleyne fonteyn van goed water te sijn gepasseert arriveerde wy om elff uuren aan de Bosjemansrivier alwaar wy campeerden.

Hebben soo gisteren als van daag koud weer gehad en bevonden met het opslaan der tenten alles bevrooren.

Breete 32 : 50. Lengte 44 : 56½. Cours en verheyd Ot 3 gra : zuidlk 1½ mijl.

Den 21 dito. sijnde geboortedag van den Weledele Gestr. heer Rijk Tulbagh gouverneur in loco etc. etc. vierden wy deselve plegtelijk en staaken teegens den avond een klijn vuurwerk aan, waarover eenige Damasonquas Hottentotten welke dit land bewoonen

heel verwondert waaren en sig heel bevreest voor de vuurpylen aanstelden, wy huurden om met ons te gaan een dier Hottentotten sijnde een neef van een der voornaamste capiteyns van de Gonaquas natie die met de Caffers in goede harmonie leeven.

Den 22 dito 's morgens te half agt uuren gingen weeder op marsch en na verscheyde oostelyke coursen te hebben gehouden, en ook over eenige drooge beekjes te sijn gekomen quamen wy 's agtermiddags te twee uuren campeerden by een klijn riviertje van tamelijk water, hebben deese twee dagen goed weer en variabel windjes gehad.

Breete 32 : 49. Lengte 45 : 7½. Cours en verheyd Ot 7 gra : noord : 2¼ mylen.

Den 23 dito avanceerden heeden met een oosten cours tot by een ander byna droog riviertje waarby wy onse tenten opsloegen, seedert den 20e deeser hebben wy verscheyden kleyne valleyen gepasseert sommige met en andere sonder water, hier worden ook gevonden goede wey en bequaame bouwlanden dog weynig brandhout.

Breete 32 : 52. Lengte 45 : 17½. Cours en verheyd O. t. Z. 7 gra : zuydt 2⅐ mylen.

Den 24 dito de cours was eerst oostelijk waarmede wy een graasrijk land overtrocken, gingen naderhand een gebergte op en quamen op den middag in een cloof by een claar lopend rivier alwaar wy stil hielden, noemde deselve de Gonaquas cloof omdat alhier de Gonaquas natie wonen, hebben soo hier als in andere clooven die wy heeden sijn gepasseert eenige boschagie van reedelijk groote boomen gesien, ook wierd onse Damasonquas Hottentot uytgesonden om voorwaarts vermelde ruyter op te soeken, het is in deese 2 daagen mooy en aangenaam weer geweest onder het coelen van een noord west windje.

Breete 32 : 52½. Lengte 45 : 23½. Cours en verheyd O : t : Z : 1⅓ mylen.

Den 25 dito sloegen van hier 's morgens te half agt uuren op marsch en quaamen met verscheyde kleyne kourssen uyt dit gebergte weeder in een vlak land wanneer onse cours zuydoost naamen, totdat wij bereykten een fontijn waarby wy moesten campeeren, alsoo wy anders heeden by geen ander water soude kunnen komen, hier sagen wy van een hoogte de zee naar gissing 2 mylen van ons bevonden de strekking van 't land oost noord oost en west zuyd west en het strand vlak.

Hadden 's morgens een Noord weste wind en 's agtermiddags stilte met een bewolkte lugt.

Breete 32 53. Lengte 45 28. Cours en verheyd Ot 3 gra: zuydl $^{11}/_{12}$ mylen.

Den 26 dito om de veelvuldige klooven en boschagiën die in de weg lagen moesten wy een groote omweg neemen en na een reedelyke marsch hielden wy onse nagtrust aan de Buffels boschrevier, sijnde het water daarvan ten eenemaal modderagtig en seer onaangenaam om te drinken, hier saagen wy op 't gebergte daar wy nu regt onder aan den voet lagen meenigte boschagie van brandhout doormengt met met veel aloe en wilde ruygte.

Breete 32 $44^{1}/_{2}$. Lengte 45 26. Cours en verheyd N.t. Westen 2 mylen.

Den 27 dito rustdag sond met de morgenstond onse Hottentotten uyt om eenige van de hier omtrend wonende Hottentotten bij ons te brengen dog quaamen terug met berigt wel een craal hier naby gevonden te hebben, maar dat alle mannen op het hooren van de trommel by de reveille daaruyt gevlugt waaren alsoo se presumeerden dat den leeuw op haar craal aan kwam, daar waren in die craal de wijven alleen overgebleven.

Den 28 dito onse uytgesondene Damasonquas om captn Ruyter op te soeken nog niet weeder gekeert sijnde en wy gissende dat hy mogte weggeloopen weesen sonden wy captn Rondeganger met 2 Hottentotten ook daarop uyt, gingen op marsch door eene cloof [en schoon men den weg daarover ten besten doenelijk hadde laaten verbeeteren, was het egter niet als met grote moeyte om de veelvuldige boschagiën en dat wy de Buffels bosch rivier eenige reysen over en weeder moesten passeeren dat wy 's middags aan de overkant by een grasige vlakte konden komen van waar de zee in 't zuyden zagen, campeerden wyders in een plaisant dal by de Klip Kransse rivier alwaar 's agtermiddags te 2 uuren arriveerde.

Breete 32 47. Lengte 45 $31^{1}/_{2}$. Cours en verheyd O.Z. Ot. 5 gra: zuydl $1^{3}/_{10}$ mijl.

Den 29 dito raakte voor agt uuren 's morgens op marsch, stelde de cours om de oost aan, passeerde de op gisteren vermelde rivier beneevens eenige drooge spruytjes en quaamen op een vlakte, van hier zagen wy de zee in 't zuyde en hadde een laag gebergte lings van ons leggen dat wy passeerden, namen om thien uren onse rustplaats by een schoone fontijn omdat ons wierd gesegd dat op deesen dag geen ander water soude kunnen worden berijkt; van voormelde laaggebergte zagen wy het strand altemaal vlak, de strekking van 't land was oost en west en het strand naar gissing 2 mylen van ons af; 's ag-

termiddags quam een Hottentote capiteyn Claas genaamt met nog 3 andere van sijn craal by ons, sijnde van de Bosjesmans rivier natie, hy voerde behalven de assagaay en pylen, harpoenen die seer wel gemaakt waaren, en waarop men duydelijk het venijn sien konde, die gebruyken sy om op de oliphanten en andere grote beesten te werpen; eene dier Hottentotten was kortelings van een buffel gequetst geraakt, hy liep met de open wonde sonder eenige bedekkinge daarop, deese Hottentotten waaren boven op het hoofd heel kort geschooren, welke plaats zo dik met vet en vuyligheid gesmeert was, dat sulx haar soo goed als voor een muts konde verstrekken ; gemelde capitein droeg een wortel om den hals, die sy somwylen in de brand steeken en den rook daarvan in de pijlkoker laten trekken 't geen 't venijn der pylen conserveert, hy raade ons wyders, dat wy de Caffers niet te veel moeste betrouwen als sy by ons souden komen, dewijl deselve op alderhande wyse vreemde natie soeken te bespringen, ook dat eenige van haar onse kleederen somtijds wel soude betasten onder schijn als of se daar over verwondert waaren, maar in der daad alleen om te sien of hunne assagaayen deselve souden kunnen doorbooren en dat sy oordeelende dit te kunnen doen alsdan de menschen op een sprong aanvielen.

Teegens den avond quam den Damasonquas Hottentot met capt. Ruyter en sijn craals volk beneevens onse op den 28e uytgesondene Hottentotten by ons, den vaandrig vereerde haar wat tabak en tracteerde hen op brandewijn, waarop sy egter so niet versot als wel andere Hottentotten waaren, en deede haar daarenboven eene vereering van coraalen onder belofte dat wanneer hy Ruyter ons by de Caffers capt. Banko, sijnde de grootste onder hun, na Paro soude gebragt hebben wy hem dan meer van die snuysteryen te sullen geeven, en men verstond verders van hun, dat sy geen Gonaquas maar van de Hoengeyquasnatie waaren, en dat de eerstgenoemde altemaal onder de Caffers woonden en haar diende, verders dat hy Ruyter sijn vee, om het voor 't rooven des Bosjemans te bewaaren onder de Caffers gesteld hadde, en ten laatsten dat sijn land van het Damasonquas land tot aan de riviere Chijs Chamma strekte.

Hebben seedert een dag of twee 's morgens sterke rijp gehad met een Noord West wind dog andersints op den dag mooy en warm weer.

Breete 32 47½. Lengte 45 37. Cours en verheyd Ot. 4 gra: zuydlk 1½ mijl.

Den 30e dito begaaven ons 's morgens te half agt uuren op marsch

nog al door de op gisteren vermelde vlakte totdat wy quaamen by een berg die wy opklommen, van daar saagen wy een ander hoog gebergte in 't N.N.Ot van ons hetwelk de togtgangers het Caffersgebergte noemen, na verscheyde oostlyke courssen quamen wy te elf uuren by een schoon lopend rivier alwaar het overige van den dag bleeven rusten.

Breete 32 48½. Lengte 45 44. Cours en verheid O. t. Z. 1 7/12 mylen.

Den 31 dito. Van gemelde rivier stelden wy de cours oost over eenen berg vervolgens door eene vlakte en passeerden daarop kort op malkander 2 schone fontynen by welke laatste van de paarde afklommen om te drinken en de wagens die een goed stux weegs agter uyt waaren in te wagten. Intusschen haalde den vaandrig syne horlogie uyt om te sien hoe laat het was wanneer een Hottentot van Ruyter schielijk quam toe te loopen om dat werktuyg met nieuwsgierige oogen te beschouwen, dit bemerkende toonden wy hem het binnenste, daar hy ten eenemaal voor schrikte en hoe nader hem 't selve wierd vertoond hoe meer hy op zyde afweek, de verdere Hottentotten sulx siende kwamen ook toeschieten sig verbeeldende dat sulx een leevend dier was, wy hielpen haar in soo verre uyt haare dwaalingen, dog gaaven haar te kennen dat wy door soodanig een instrument altijd konde weeten al wat sy van sins waaren te doen, verders gaande quaamen wy een hoogte af in een cloof alwaar grote olyve houte bomen instond en van daar by de Olyvenhoutsbosch rivier alwaar wy campeerden; in den agtermiddag quaamen 2 Bosjesmans Hottentotten by ons die rampzaalig uytsagen, hadden selfs geen carossen aan, haare schaamheyd was alleen bedekt met een stuk vel van 1 voet in 't vierkant. Hebben gisteren een koude Z. Wt. en vandaag noordweste wind gehad met een betrokken lugt, in de nagt heeft het gevrooren.

Breete 32 41½. Lengte 45 37. Cours en verheyd N.W. t. N. 4 gra: westlk 2 3/10 mijl.

Juny.

Den 1 dito rustdag, in de gepasseerde nagt was de leeuw weederom naby ons campement geweest en waarom de beesten verscheyde maalen uyt de craal gebrooken waaren.

Den 2 dito trokken heeden met een ooste cours over een gebergte, van waar het Cafferlandsberg sijnde een hoog uytsteekende punt in 't N.Ot pijlde en de zee in 't zuyde zagen, kwamen vervolgens een klippige hoogte af waar op 2 klip hoopen vonden op dewelke capt Claas een groen takje onder 't mompelen van eenige woorden wierp,

wy dit siende waaren eerst van gedagte, dat het Hottentotten begraafplaatsen waaren en dat sulx onder hunlieden een soort van ceremonie was, maar wanneer wy saagen dat capt Ruyter dien wy die twee hoopen weesen hetselve meede deede, vroegen wy hem wat die plaatsen beteekenden en waarom syluyden dit deeden die ons geen ander reede daarvan wist te geeven dan den duyvel deselve gemaakt hadde en dat se die takjes daar op wierpen om hem af te bidden hun lief te hebben, veel geluks en een lang leeven te verleenen; passeerden nog verscheyde moeylyke hoogtens en arriveerde om 3 uuren in den agtermiddag voor de Vischrivier alwaar campeerden, sijnde deselve eene der grootste die wij nog gesien hebben, deselve heeft eene starke stroom en is egter niet diep maar vrij breet en met klipbanken beset, hier moesten wij weederom pikken en bylen gebruyken om de doordrift passabel te maken en wy begonnen deselve

Den 3 dito 's morgens te passeeren dog quamen die niet sonder moeyte en perykel over, onse cours hier na oostlijk stellende na het voor uyt leggende gebergte aan welkers voet een klijn riviertje loopt, trokken wy hetselve vervolgens over en quamen hierna op een vlak en graasig veld, stelde doen onse cours zuid oost aan, tot by een fontijn langs dewelke sig een klijn bosje strekt, alhier campeerden wij.

't Weer is in deese 2 dagen regt verquikkent geweest en de windjes hebben sagt en variabel doorgecoelt.

Den 2e Breete 32 36. Lengte 45 43½. Cours en verheyd N. Ot 1¾ mijl.

Den 3e Breete 32 36. Lengte 45 50. Cours en verheyd O. 1¾ mijl.

Den 4e dito quitteerde deese fontijn 's morgens te half agt uuren, stelde onse cours oost aan over een vlak en grasig land, na verscheyde courssen arriveerde wy te elf uuren bij een klijn droog reviertje waarin eenig staande water vonde, hierby sloegen wy onse tenten op, sagen heeden de Hottentotten vuur op een aardige manier maaken, hetwelk aldus geschiede: vooreerst sogten se wat droog gras, hierna naame se 2 ronde stokjes van hard en droog hout, in eene derselve was een gat uytgeholt waarinne sy het droog gras leydeden, het ander hout dat aan een eynde rond was en in dat gat paste, draayden se so lang met beyde handen daar inne tot het gras vuur begon te vatten. De wind was 's voormiddags Noordwest, 's agtermiddags zuyd-oost met mooy weer.

Breete 32 30. Lengte 45 54½. Cours en verheyd N.N.O. 8 gra: Olijk 1¾ mijl.

Den 5 dito braaken van hier op 's morgens over seeven uuren en

na eenige oostlyke courssen quamen wy by een droog spruytje en kort daarop in een gebergte alwaar 4 Hottentotten by ons quamen die volgens hun voorgeeven goede vrienden met de Caffers waaren, wy naamen se derhalven meede. Hierna trocken wy met differente courssen berg op berg af voort, en arriveerden 's middags voor de Chijs Chamma rivier dewelke soowel door de Caffers als de Hottentotten met den eygensten naam word genoemt, hier campeerden wy om de meede hebbende Hottentotten des te yveriger in hunne gedienstigheyd te maaken, maakte den vaandrig de capts. Ruyter en Claas beneevens Couragie tot 's Compagnies capitynen, vereerende aan yder derselve een coper hoofd schild, waarop 's E. Compagnies merk gegraveert stond, op 't sien dat voormelde Ruyter met groote oplettendheyd aankeek, hoe eenen van de onse een pijp tabak met een brand glas opstak riepen wy hem by ons en staaken een tweede pijp in syne presentie op, waarover hy heel verbaast wierd, seyde hem hierop dat hy syne hand moest uytsteeken dog de uytwerking van 't brand glas beginnende te gevoelen trok hy niet alleen desselfs hand schielijk terug maar sig met gelach na de andere Hottentotten wendende riep hy uyt wie kan sig by dat volk vergelyken, doen haalde wy een spiegel voor den dag en hem sig daarinne latende bespiegelen verwonderde hy sig nog meerder daarover en maakte sulke kuuren als een aap.

Hebben van daag weederom mooy weer met variabel windjes gehad.

Breete 32 23½. Lengte 45 57. Cours en verheyd N. t. O. 7 gra: Olijk 1⅘ mylen.

Aleer wy in het Caffersland aan welkers grens scheyding wy gearriveert sijn trecken, sullen wy hier laten volgen eenige bysonderheeden die ons weegens de Hottentots natiën die wy sijn gepasseert sijn te vooren gekomen en in dien opsigte seggen:

Als dat die dewelke in het Cannas land van de Attaquas cloof af tot aan de Lange cloof en soo voorts noordwaarts op, diep in het land voor deesen hebben gewoont, in het algemeen waaren genaamt Attaquas Hottentotten, van wien de eerst gemelde cloof ook haaren naam heeft ontleent, dat na dat hun al haar vee van de Bosjesmans Hottentotten gerooft is geworden een gedeelte derselve sig met er woon begeeven heeft by onse landbouwers, en het andere gedeelte getrocken is na den oorspronk van de Gourits en Oliphants rivieren.

De Hottentotten bewoners van de Lange en Cromme riviers cloo-

ven genaamt de Gamtobaquas sijn met haare craalen vertrocken na het Houteniquasland.

De verdere Hottentotten uytgenomen de Damasquas, Damasonquas en Hoengeyquas, waarvan hier voorwaarts bereyts mentie is gemaakt, die wy onder weegen hebben ontmoet, wisten niet te seggen van wat natie se waaren, sy noemden haar alleen na de rivieren waarby deselve woonden en ook wel somtijds lands Hottentotten. Alle deese Hottentotten die voor deesen rijk van vee waaren, dog nu daar van door de gedaane rooving der Bosjesmans ten eenmaal ontbloot sijn, sijn door de oorlogen die se so teegens malkanderen als teegens de Caffers hebben gevoert, ten deele om 't leeven gebragt en ten anderen van een verstrooyt, en die dewelke nu hier en daar nog worden gevonden bestaan uyt verscheyde natiën die sig byeen hebben gevoegt, sy leeven thans als de Bosjesmans van den roof, de jagt en hetgeen se verders op 't veld en langs de stranden eetbaar vinden, sijnde dikwils door hongersnood genoodsaakt, sulke dingen te eeten, waarvan de natuur een afgrysen heeft; als se eenig groot dier dooden, voeren sy haare craalen daar by en als de eene eenig wild op het gebied van een ander schiet, voeren sy daarom oorlog teegens den anderen, ja brengen alles dat hun voorkomt, mannen, vrouwen en kinderen sonder onderscheyd om het leeven, die het nu ontkomt salveert sig met de vlugt in de bosschagiën en word aldaar de prooy van den leeuw die hun al waaren se met vuuren omringt of in spelonken geborgen daar uyt weet te haalen soo dat alles maakt dat se allengkens verminderen en waarschynelijk ten laatsten in 't geheel sullen uytgeroeyd worden. Voornoemde Hottentotten sijn klijn van gestalte hetwelk men moet toeschryven ten deele aan 't gebrek aan voedsel en ten anderen aan dat se seer sober voorsien sijnde van carossen, geduurig by het vuuren leggen om sig te verwarmen.

Haare waapenen sijn pylen, boogen en assagayen, waarmeede se op harten bokken en andere diergelyke soorten van wild op de jagt gaan, om elanden, buffels en andere grote dieren te dooden gebruykende haarpoenen die soo wel als de pylen vergiftigt sijn; die onder haar behendig genoeg is om wild te schieten, word by deselve in groot agting gehouden en aan soo een word tot een teeken van syne bequaamheyd een streep op het lijff gerist, en daar inne gestampte asch kool gedaan dat nooyt uytgaat; bovens dien draagen se om de armen het vel dat om de oogen der buffels, elanden enz. heeft geleegen, en deese schutters worden door de andere gedient.

Als men haar vraagt, waarom se om ten minsten iets te hebben om te eeten en dus door honger niet te vergaan, het land niet bebouwen en besaayen geeven sy geen ander antwoord daarop dan dat se een ongelukkig volk sijn en niets mogen hebben, dat van alles dat se souden mogen zaayen en planten niets soude opkomen, dat dit voor andere geluckige natiën gelijk de Caffers en andere alleen is gereserveert, vraagt men haar verders waarom se dan niet by de Hollanders gaan dienen, by wien hun geen kost soude ontbreeken, seggen se daar niets anders op dan dat se dat wel weeten maar dat daar veel werk is, hier meede bedecken sy hare luyhigheyd, die sodanig is dat se liever van honger willen vergaan als te werken.

Wat ondersoek wy dies weegens hebben gedaan, wy hebben onder de Hottentotten die geen verkeering hebben met de Europeërs, niet kunnen ontdecken dat se eenig denkbeeld hebben van eene godheyd of opperweesen, alles dat men van haar in dien opsigte heeft kunnen te weeten krygen, was dat se een dom volk waaren, de andere Hottenttoten die met ons ommegaan, door het dikwijls van God hooren spreeken, seggen dat in de hemel een grote baas of capitein is, en dit is ook alles dat se weeten.

De Hottentotten hebben drie der ley soorten van gift die se tot het vergiftigen van haare assagaayen, pylen en harpoenen gebruyken.

Het eerste trecken se op de navolgende wyse uyt seeker boom, by haarluyden de Giftboom genaamt, die in haare landen in meenigte worden gevonden, se neemen eerst de bladeren en jonge tacken daarvan die se vervolgens solang laten kooken, totdat het water dik en slymerig begint te worden, dan worden de bladeren en tacken daar uyt genomen en het overblyvende vergiftige slymerige water latende daarna nog soo lang koken tot dat deselve heel dik word.

Het tweede gift dat vry substilder als het eerst is, bestaad uyt de blaasjes die se weeten trecken uyt de kiesen van het bovenste kaakbeen der slangen, die se om het leven brengen, en vooral als die dieren paaren, ter welkers tijd so sy seggen het gift veel sterker is en een meerder overvloed dan in andere tyden gevonden word, dese blaasjes doen se met de kiesen dier dieren invoegen als gemeld koken, tot dat het water meede tot een vast lighaam word, eetende de Hottentotten behalve de cop de slangen die se kunnen magtig worden in het geheel op.

Het derde soort van gift 't welk wat slapper als de twee andere is, bereyden se op de meerverhaalde wysen van seekere bollen, die se uyt de grond graven.

Met deese giften smeeren en vergiftigen se haare assagaayen en pylen maar haare harpoenen voornamentlijk met het slang gift dat het sterkste van alle drie is, om het wild te vangen, maaken se ook langs de riviere diepe gaaten waarin het wild als het wil gaan drinken valt, deese gaaten sijn over een mans diepte en van boven met gras bedekt en de andere passagie na het water met bosschen gestopt, soodat wanneer het wild na het water wil hetselve absolut over de gemaakte gaten gaan en daar inne vallen moet, schoon nu in deese landen veele wild gevonden word, leyden de Hottentotten des niettemin groot gebrek ter saake dat het wild so door de dagelyxe jagt die daarop word gemaakt als dat hetselve door het verslindende dier te weeten, leeuwen, tygers en wolven waarvan dit land van de Attaquas cloof af tot aan deese riviere toe als vergeeven is beloerd en betrapt word, so schuuw word dat hetselve niet als met groote list kan bekroopen worden.

Den 6 d^o^. rustdag.

Ten aansien de Caffers hier bovengemeld voor sterk en dapper worden gehouden, verdeelde den vaandrig om niet onvoorsien overvallen te kunnen worden en ook altijd in staad van defentie te weesen, al het volk onder den train gehoorende in drie bysondere hoopen of wagten, elk met een officier aan het hooft, met ordre dat deselve beurt om beurt en vooral 's nagts altijd gewapend op de been soude blyven, sijnde al het geweer ook besigtigt; vervolgens beriep den commandant de leeden van den raad by een en stelde deselve voor of men sonder vertoef in het land der Caffers soude trecken dan wel voor af aan de hoofden derselve een besending doen, om hun van onse komst kennisse te geeven, maar gemerkt met het heengaan en weeder komen wel thien dagen soude verloopen en dat behalven dat onse provisiën waarvan wy nog maar seer sober sijn voorsien, intusschen ten eynde souden loopen, wierd best gedagt maar so voort te gaan, edog daar by dat voor uyt eenige Hottentotten met een present aan een der voornaamste van de hoofde dier natie die men verstonde Banke genaamt te sijn, en na een andere genaamt Paro de voornaamste te weesen soude senden om hem kennisse te geeven dat wy quamen om met haar lieden 's Compagnies weegen vreede en vriendschap te maaken, hetwelk ook so aanstonds in het werk wierd gesteld; teegens den avond keerden de uytgesondene Hottentotten terug met sig brengende eenige Caffers, die ons verwelkomden en teffens een present voor den gemelden capitein Paro vroegen, met byvoeging dat wy voor dat wy na capitein Banke gingen, eerst by hem capitein Paro



Kaffer Kraal.
(R. J. Gordon, 1779).

als de voornaamste der natie sijnde moesten gaan of dat hy sulx andersints qualijk soude neemen, 't welk ons om de omweg die wy by hem te gaan souden moeten neemen niet geleegen komende excuseerden wy sulx dog gaven aan de Caffers om deselve te vreeden te stellen, de presenten meede die voor capitein Banke waaren gedestineert.

Den 7ᵉ do. Den train thans soo met gitsen, tolken als andere Hottentotten tot in de 100 coppen aangegroeyt sijnde gingen wy heeden dus sterk verders op marsch en passeerden de Chijs Chama rivier over en quamen met een in het Caffersland, stelde vervolgens ons cours zuyd oost aan door een wijd uytgestrekte bosch van doorn boomen, en voorts over eenen hogen berg en quaamen te elf uuren te campeeren by een klijn riviertje langs dewelke een bosch van groote boomen stond; in den agtermiddag quamen 4 Gonaquas Hottentotten by ons die voorgaven veehoeders van capitein Paro te weesen dog wy merkten se aan inteegendeel voor spions van andere hoofden der Caffers, des niettemin deeden wy haar een presentje van corallen, waarmede se weg gingen.

Breete 32 21. Lengte 46 1. Cours en verheyd N.O. t. O. 3 gra: Nlijk 1 mijl.

Den 8 do. Na het passeeren van een spruyt mitsgaders rivier Kromanka waarby een craal van Caffers vonden, waaruyt alle gevlugt was, arriveerden wy te half elf uur op eene klyne vlakte daar wy deesen dag halte hielden; het water der gemelde riviere is modderig en onaangenaam om te drinken, sooals wy ons needer stelden, sagen wy op de top van een voor ons leggend berg een troep kaffers komen, die daar op bleeven staan, wy sonden hierop na haar toe den gidse die wy van de Chijs Chamma rivier meede hebben genomen, die na veel moeyte vier der Cafferen by ons bragt, wy vertoonden deselve de meede gebrachte snuysteryen die hun seer wel aanstonden, sy gingen vervolgens hunnen capitein daarvan kennisse geeven, en het duurde niet lang of alle de gemelde Caffers quamen de bergaf by ons met agterlaating egter daarop van haare wyven en kinderen, sy seyden ons dat haare capitein sig by ons souden vervoegen om vee voor die snuysteryen te ruylen en dat als deselve dit soude hebben gedaan, sy het ook souden doen; sy gingen onder malkanderen aan als dolle en raasende menschen sodat wy ons qualijk konden horen spreeken; die natie is vry robuster als de Hottentotten sijn.

Hebben eenigen tijd na den anderen mooy en goed weer met sagt koelende windjes gehad,

Breete 32 22. Lengte 46 6 1/2. Cours en verheyd O. t. Z. 1 1/3 myle.

Den 9 do. quaamen heeden te campeeren by een klijn riviertje reedelijk met water voorsien; eenige der Caffers die gisteren by ons sijn geweest, quamen heeden weederom by ons met sig eenig Ternataansch koorn en brood brengende, hetgeen wy van haar inruylde, sijnde dit brood weegens de magerheyd van 't koorn hart en droog dog eetbaar, wy ruylden bovendien van een capitein Goearij een os voor corallen.

Breete 32 25 1/2. Lengte 46 9 1/2. Cours en verheyd Z.Z.O. 10 gra: Olijk 1 1/13 mylen.

Den 10 do. dewijl wy goede hoop hadden van meerder vee te kunnen inruylen, bleeven wy van daag hier leggen; deese inlanders quaamen geduurig by ons af en aan, meede brengende ter ruylinge brood, koorn, tabacq die sy planten en dacha, ook ruylden wy van een capitein Aana een koey; dat volk beelde sig in dat wy ten minsten twee wagens by ons hadden gelaaden met coper en yser, se waaren meede in die waan dat wy in onse land onder de aarde wonen en dat wy de eeven gemelde mineraalen maar so daar uyt haalden.

Twee soons van voorseyde capitein Goearij vereerden ons egter onder de betaaling twee ossen en om deselve tot den aanbreng van meerdere te aanmoedigen, gaven wy haar nog eenige snuysteryen meede; wy kogten nog een partytje van het bovengemelde koorn die klijn van corl en als de giers in Europa aan trosjes groeyt.

Den 11 dito. marscheerden Z. aan tot dat wy quaamen op een hoogte van waar de zee in 't Z.Z.Ot. van ons zagen en pijlden den Caffersland berg in 't Nt. t. Wte. van ons en na eenige kleyne courssen arriveerden wy in een dal by een klijn riviertje alwaar wy ons te thien uuren ter needer stelden, in verwagting dat Goarij welkers craal omtrend 1/4 uur hier van daan legt eenig vee soude aanbrengen dog niemand komende, ging den adsistend met 5 man daar na toe; hy vond dien capitein in sijn kraal in het midden syner soldaten sittende met dewelke hy ook by ons quam, deese Goarij is een oud, robust, gierig en impertinent man, die door geen uytterlijkheyd van syne soldaaten te onderscheyden was, wy deeden hem een presentje van snuysteryen daar hy ons egter geen dank voor wist, selfs hield hy sijn beestiaal soo hoog in prijs dat wy niets van hem konden vermangelen.

Na het vertrek van dien capitein wierd ons door een onser Hottentotten berigt dat denselven het getal onses volks naauwkeurig hadde opgenomen en voorts dat hy van meeninge was met een

groot magt weeder af te komen om ons alle onder het pretext van leevens middelen te verruylen te massacreeren, wyders dat dien trouwloosen capitein by den capitein Ruyter, die gelijk wy sagen by de Caffers in agting was, hadde aangehouden om ons te verlaaten, hier over wierden de by ons sijnde Hottentotten soo wel als de burgers Arendsdorp en Gerrit van Nimweegen sodanig verschrikt dat se aanstonds wilden terugge keeren, gelijk de Hottentotten die wy van de Chijs Chamma rivier hadde meede genomen het ook sonder vertoef deeden, dog de andere beprateden wy om voor eerst nog by ons te blyven, dog wy voor so veel het ons aanging, lieten ons hierdoor niet verschrikken en resolveerden onaangesien dit alles door het Caffersland te trecken en dat so wy wierden aangedaan wy ons dan ten besten doenelijk soude deffendeeren, houdende ons inmiddels op onse hoede. Deese 2 daagen heeft het zagtjes geregent onder het waayen van een koude noord weste wind.

Breete 32 28½. Lengte 46 9. Cours en verheyd zuyden 6 gr: Wlijk ⅘ mijl.

Den 12 dito verlieten deese plaats 's morgens te half agt uuren en stelde onse cours zuid oost aan over eene hoogte, van waar wy alles in de craal van voormelden Goearij in beroerte sagen, dog wy stoorden ons niet daar aan en gingen ons weg heen; na 2 kleyne beekjes gepasseert te sijn quaamen wy aan een klijn riviertje met schoon lopend water, alhier ontmoeteden 2 Caffers van capitein Banke, ter deeser plaatse onsen cours veranderende gingen wy zuyden op en arriveerden te thien uuren by een klijn brak riviertje alwaar wy campeerden; hier legt een craal van capitein Banke met eenig aantal vee, wonende daarop sommige syner soldaaten met de onder hem, Banke dienende Gonaquas Hottentotten; dien capitein sond alhier bij ons een boode, om ons te verwelkomen met eene te betuygen dat het hem seer lief was dat wy in syne land quamen, dat hy de Duytsche natie geneegen was en met deselve sogt in vriendschap te leeven, wyders dat meergemelde Goearij met capitein Paro teegens de Duytschers aanspande; hier uyt bemerkten wy dat hy sowel als Paro bereyts kennisse hadde van het quaad voorneemen van capitein Goearij, dog wy lieten niets daar van blyken en om denselven in de goede gedagten die hy voor ons had des te meer te bevestigen, wierd hem een granadiers muts met een coper hoofd schilt en wat corallen tot present gesonden; omtrend een uur daarna quam gedagte capitein Banke selfs, hy was als een teeken syner waardigheyd door omtrend hondert soldaten omringt, haare assagaayen ter needer gelegt heb-

bende, settede sig capitein Banke by ons, houdende wy onder wijl goede wagt, omdat deese natie niet te vertrouwen is; soo als hy Banke sag dat den vaandrig een granadiers muts op had, settede hy die dewelke wy hem vereert hadden meede op, in discours geraakt sijnde vroeg hy ons om veele dingen die wy egter beleefdelijk afsloegen; hy vernam meede na den naam van den vaandrig, die hem antwoorde genaamt te weesen capitein Holland, 't welk wierd gedaan omdat dat volk geen denkbeeld van eene maatschappye heeft en nadat hy ons een os hadde vereert, die egter weederom moest worden betaald, versogt hy ten laatsten nog om een hond, daar deese Kaffers grote liefhebbers van sijn en altijd een meenigte by sig hebben, dewelke hem wierd gegeeven onder belofte van syner kant dat hy morgen meerder vee by ons ter ruylinge soude aanbrengen; deese capitein Banke is swaarlyvig en uytterlijk seer vriendelijk van omgang, hy sprak met groote minsaamheyd tegens syne onderdanen die hem weederom met sulke geneegentheyd en liefde bejeegenden dat wy verwondert waaren sulke zeeden by soo een woeste en ruuwe natie te sien; syne kleeding bestond gelijk doorgaans by de Caffers gebruykelijk is in een caros van een beestevel hetgeen swart en ruyg als camoesleer bereyt was; om sijn hoofd waaren een meenigte strenge corallen op malkander gewonden en in de oore hingen hem eenige snoeren van verscheyde coleuren dog meest roode, die by haar meerder getrokken sijn als die van andere coleuren; om den hals droeg hy eenige coopere en ysere ringetjes op een riem aan malkander gereygt waaraan 2 yvoore plaatjes hingen, die tot suyveringe der oogen worden gebruykt en om de armen was hy rykelijk voorsien met copere en ysere ringen; hy hadde nog by hem verscheyde sakjes waarin de verdere rijkdom van corallen bewaard wierden.

Breete 32 32. Lengte 46 10½. Cours en verheyd Z. t. O. 9 graden O.lijk 11/12 mijl.

Den 13 dito quam den voormelde capitein Banke met sulk een sterk gevolg als gisteren heeden weeder by ons, wy ruylden van hem nog twee beesten dog so duur dat wy geen lust hadden om meerder in te ruylen; hy versogt ons verders om een snaphaan, mitsgaders om wat medicijn voor een seer keel, het eerst wierd hem geweygert en het andere door den chirurgijn toegedient, gebruykende hetselve ook dadelijk; hier na vroeg hy ons waar na toe wy wilden en welk ons oogmerk was, daarop gaven wy hem tot antwoord na strand te gaan om te vissen, hierop nam hy afscheyd van ons na ons egter te hebben belooft morgen een gids te senden om ons na het Tamboegisland te

brengen; kort hier na quamen by ons eenige afgesondene van capitein Paro om ons te bedanken voor het aan denselven gesondene present van de Chijs Chamma rivier en teffens om een coper hoofd schild te vragen, die wy onder het seggen dat wy geen meerder hadden weygerden, hierop haalden se van onder haar caros een oliphants tand die se te koop presenteerden, dog vroegen soo veel daarvoor dat wy die van de hand moesten wysen; sy gebruykte daerby sooveel omweegen en uytvlugten, dat men wel konde sien, dat met hun niet te handelen was, en dat se in dat stuk den besten smous niet souden toegeeven; sy verlieten ons hierop en gingen na de craal van capitein Banke, schoon se ons bevoorens hadden gesegt, dat haaren capitein met denselven in onmin leefden, hier uyt en aan meerder omstandigheeden konden wy wel sien dat dat volk seer leugenagtig en van een bedriegelyken inborst is. Een van onse Hottentotten vertelde ons dat meergemelde Banke haarlieden hadde afgevraagt, waarom wij soo wel gisteren als van daag geduurig in de waapenen waaren geweest, daar se de haare ter zeyde hadden ter needer geset, en dat sy hem daarop hadden geantwoord, dat dit ons manier van doen was.

Hebben deese 2 daagen goed en aangenaam weer met sagt koelende windjes gehad.

Den 14 dito. Nadat onse wegwysers sijnde een Gonaquas Hottentot en 2 Caffers by ons gekomen waaren, gingen wy te half agt uuren op marsch en onsen cours om de oost stellende, passeerde de riviere daar wy aan geleegen hebben en na nog over een klijn rivier mitsgaders een schoon loopend beekje gekomen te sijn, quaamen wy op den middag aan de rivier Gromanka, alwaar wy by een klyne fontijn campeerden, sijnde deese rivier vry breet en diep met eb en vloed; onse gidsen sond den vaandrig terugge alsoo deselve ons een verkeerde weg geweesen hadden en om met deese bedriegelyke natie niets meer te doen te hebben, resolveerde wy voorthaan naar het compas te werk te gaan; in den agtermiddag wierd den adsistend neevens den stuurman, landmeeter en 4 soldaaten naar 't strand gesonden welke naar gedaane besigtinge rapporteerde dat sig in de mond der gemelde riviere een zandbank bevond die het inkomen derselve selfs voor kleyne roeyvaartuygen onmogelijk maakte, voorts is de strekking van 't land O.N.O. en W.Z.Wt. en hoger op N.Ot. en Z.Wt. en het strand klippig en vlak.

Daar viel den gantschen dag swaare reegen en het heeft sterk gedondert.

Breete 32 31⅓. Lengte 46 16. Cours en verheyd Oosten 6 graden Nlijk 1½ mijl.

Den 15ᵉ dito. Met een noordlyke cours quamen wy by een klijn riviertje ter houw, hier langs sagen wy regts en lings veele craalen leggen; van hier trocken wy met differente klyne courssen voort over hooge ruggens en arriveerde 's middags in een dal by de bovengemelde rivier Gromanka.

Breete 32 26½. Lengte 46 13½. Cours en verheyd N.N.W. 1⅓ mylen.

Den 16 dito. In de voorleedene nagt waaren de twee Hottentotten capitein Ruyter en Claas met alle de Hottentotten van haar craal sonder de aan haar beloofde belooninge te hebben ontfangen gevlugt, ende sulx uyt vreese van door de Caffers te sullen worden vermoort; gingen heeden Noord oost aan tegens eene hoogte van waar de zee in 't zuyde zagen en de Cafferlands berg in 't Noord Noord Oost van ons pijlden; van deese plaats trocken wy over verscheyde andere hoogtens en hadden aan ons regterhand een cloof waar in veele craalen saagen leggen uyt dewelke meenigte van Caffers op sprongen en een yselijk geschreeuw maakten, wordende sulx gepaart met 't blaffen harer honden die wat klijn vallen; wanneer de Caffers hier of daar gaan of op staan gaan die honden als dan aan 't huylen, 't geen regt naar is om aan te hooren; verders voorttreckende quamen wy 's middags ons ter needer te stellen by een klijn riviertje.

Breete 32 20. Lengte 46 12. Cours en verheyd Noorden 8 graden Westlijk 1⁷⁄₁₂ mijl.

Den 17 dito begaaven wy ons 's morgens te seeven uuren weeder op weg, stelde onse cours om de noord; gekomen sijnde by een klijn riviertje van schoon water sagen wy van daar aan alle kanten een meenigte kraalen leggen, de Caffers quamen daar uyt by troppen tot ons en schoon den vaandrig haarluyden liet seggen dat sy van den train moesten afblyven drongen sy egter al nader op ons aan, en alsoo wy hier door in den marsch wierden tegengehouden, reed den vaandrig hierop op haar in, en met de uytgetrockene pistool zeyn doende, dat so se van ons niet weg ging hy op haar vuur soude geeven, vloogen sy op het horen en sien van dien sonder vertoef hals over cop weg; passeerde kort hier na weeder een klijn riviertje en arriveerden te half twaalf uuren aan een groot lopend rivier, dewelke de Caffers Kauka ofte Buffelsrivier noemden, alwaar wy campeerden.

Hebben deese 3 daagen betrokken lugt gehad en nu en dan wat reegen met een Noord weste wind.

Breete 32 15½. Lengte 46 10. Cours en verheyd N. t. W. 9 graden Wlijk 1¼ mijl.

Den 18 do. rustdag.

Lieten de nodige reparatien aan de wagens doen, ook liet den vaandrig de leeden byeen komen wanneer op desselfs propositie geresolveerd wierd, van deese rivier naar 't strand te trecken om de mond der voornoemde rivier te besigtigen en teffens te ondersoeken of er niet een bequaame haaven in deese schoone landstreek soude leggen om na deese visitatie onse cours dwars door het land voort te setten, ter sake dat onsen soberen voorraad van provisie niet toeliet dat wy verder hooger op gingen en dat wy aan den anderen kant ook geen meerder vee van de Caffers konden inruylen.

Den 19 dito quamen van deese morgen 3 Hottentotten aan de riviere Chijs Chamma woonagtig, die in dit land gekomen waaren om haare vriende te besoeken, haaren dienst offereerende om ons het pad te wysen ende dewijl deselve de Caffers taal verstonden en dat wy ons van tolken ontbloot bevonden, naamen wy haar meede; met een zuydoostelyke cours passeerde wy heeden in den voormiddag de Meehouw of Matjesrivier die in de riviere Kauka uytloopt, kort daarop de rivier Dewana, dewelke in soo eevengemelde Meehouw rivier haar uytwatering heeft; in beyde die rivieren die stil van loop en vol klippen sijn, vonden wy goed drinkwater, gingen voorts Oost Zuyd Oost aan over eene hoogte van waar de zee in 't zuyde zagen en de mond van de Kaukerevier in 't zuydoost ten zuyden pijlde, de coers hier na oost noord oost stellende quamen wy daar meede in een groote vlakte, de eerste van eenig belang die wy in 't Cafferland sagen; de marsch vervolgens Oost voortsettende arriveerden wy 's middags by een klijn riviertje Korouw ofte Klaauwen genaamt welkers water brak was, hier sloegen wy onse tenten op; wy hadden hier niet lang stil gehouden of wy sagen een groote meenigte Caffers soo uyt het Oost als uyt het West op ons af komen ende gemerkt sulx niet veel goeds beduyde liet den vaandrig hun weeten dat se souden hebben af te trecken, daar se in het eerst weynig gehoor aan gaaven, dog toen se allarm hoorden slaan en dat wy in het geweer te voorschijn quamen begaven se sig schielijk op de vlugt, edog op den avond bragten sy 2 van ons trekbeesten die de wagters op den weg verlooren hadden by ons terugge; het viel ons vreemd voor sodaanige opregtigheyd by deese natie te vinden, dog stond in

twyffel of sulx uyt goeder trouwe dan wel uyt vrees geschied was.

Breete 32 14. Lengte 46 17. Cours en verheyd O. t. N. 4 gra: Nlk $1\frac{2}{6}$ mijl.

Den 20 dito vervorderde te half agt uuren onse marsch en stelde de cours zuyd oost aan tot by een klijn riviertje Goeasa genaamt, die sig in de rivier Kauka ontlost, quamen voorts met verscheyde courssen op eene hoogte van waar de zee in 't Zuydoost zagen en de Cafferlands berg in 't Noord West pijlden en arriveerde vervolgens te twaalf uuren by een klijn fontijn met weynig water, alwaar wy campeerden. Hebben deese 2 daagen mooy weer en labberende windjes gehad.

Breete 32 $15\frac{1}{2}$. Lengte 46 $25\frac{1}{2}$. Cours en verheyd O. t. Z. 1 gra: Zlijk $1\frac{4}{5}$ mijl.

Den 21 dito quaamen heeden met een oost cours te campeeren by een fontijn met brak water van waar den commandant sonder te rusten met den adsistend naar het strand, sijnde 2 goede uuren rydens van deese fontijn geleegen reed, vindende de strekking van het land aldaar N. O. t. Ot en Z. W. t. Wt.; in den agtermiddag quamen 't detachement in 't camp terugge.

Breete 32 17. Lengte 46 30. Cours en verheyd O. Z. O. 4 graden zuydlijk $1\frac{1}{12}$ mylen.

Den 22 dito raakten over seeven uuren op weg onse cours zuidoost door een wijdloopig doornbosch neemende en na eenige clooven en hoogtens te sijn gepasseert, quamen wy voor een hoogte daar men onmogelijk met wagens op gaan en afkomen konden, so dat na een andere passagie moest gesogt worden, hetwelk gevonden sijnde quamen wy daardoor alhoewel niet sonder moeyte over de rivier na Goerij waarby wy ons ter needer sloegen, deese riviere is zoutagtig dog omtrent 2 grote snaphaan schoten van onse rustplaatse vonden wy een fontijn met goed water; in den agtermiddag quam een Gonaquas Hottentot sijn dienst aanbieden om ons de weg over de riviere IJ aan te wysen, hielden hem derhalven by ons.

Daar woey soo wel gisteren als van daag een stijve noordweste wind met een overdryvende lugt.

Breete 32 17. Lengte 46 34. Cours en verheyd Oosten $\frac{5}{6}$ mylen.

Den 23e dito. Rustdag.

Vonden de miswysing van 't compas op 21 graden noordwest.

Den 24 dito vervorderde wy onse route 's morgens te seeven uuren, onse cours om de oost stellende, quamen wy voor de rivier Caninga ofte Elands rivier die wy weegens desselfs styve oevers niet als met



Het vangen van „zeekoeyen" of hippopotami.
(R. J. Gordon, 1779).

perykel en grote moeyte konden overkomen, daar was geen ander water in als hier en daar in cuylen, 't welk egter goed was om te drinken; dit gedaan sijnde gingen wy voort en quaamen in een dal by de rivier Goenoebe genaamt te campeeren, vonden alhier in de rivier goed water, maar een snaaphaan schoot lager was 't selve ten eenemaal sout; ter deeser plaatse wierd door een onser Hottentotten een zeekoey geschooten.

Breete 32 15. Lengte 46 38. Cours en verheyd N. O. t. O. 14/16 mijl.

Den 25e dito. Onse cours was N. O. t. Ot. passeerde daar meede de rivier Goadar, beteykende Moerasrivier, mitsgaders nog eenige spruyte en arriveerde op den middag aan de Goerecha ofte Aloesrivier alwaar ons ter needer stelden; hebben op heeden een moeylyken marsch gehad ter saake dat de weegen geduurig moesten verbeeterd en bequaam gemaakt worden. In den agtermiddag quamen de Caffers in meenigte uyt de hier om leggende craalen by ons, die hare assagayen, brood etca voor zeekoey spek verruylde daar deese natie op versot is, het vel van dat beest sneeden se met assagayen stuckent en aaten het raauw op soodat wy sagen dat se met de Hottentotten in dat stuk niets verschilden; deese Caffers om de zeekoeyen te vangen gebruyken deese list, sy setten midden in het pad waardoor die dieren gewoon sijn uyt het water op het land te komen om te graasen schuyns diep in de grond een scherp puntige olijfstok wat uyt de grond met de punt na de land kant steeckende, als dat dier daarover met gemak aan land is gekomen dan maaken sy aan weerskanten van het pad een yselijk geschreeuw waarvan dat beest verschrikt wordende, sig schielijk omkeert en na het water terugge keert sonder ergens om te sien, lopende dus met haar borst of buyk die laag neederhangen in die stok waarop se vast blyven steeken en vervolgens sterven.

Breete 32 12. Lengte 46 40½. Cours en verheyd N.O. t. N. 2 gra: Olijk 14/15 mijl.

Den 26 dito verlieten deese rivier 's morgens over seeven uuren de cours N.Ot stellende en passeerden onderweegen de rivieren Boerrechaaij en Tinsa, in beyde die rivieren vonden wy niet als eenige kuylen met goed drinkwater, de laatstgemelde rivier loopt met 2 bysondere monden in zee uyt; trokken vervolgens over een gebergte en arriveerden 's middags in een dal by een riviertje daar een weynig water in was en campeerden aldaar; deesen marsch is al soo fattiguant geweest als die van gisteren.

Breete 32 8½. Lengte 46 45. Cours en verheyd N.O. 1 2/7 mijl.

Den 27e dito vervorderden wy onse ryse 's morgens te seeven uuren, onse cours Noord oost stellende over een hoogen en klippigen berg, wanneer wy ons regt in 't gebergte bevonden; gingen hier op door seer moeylyke weegen met differente courssen voort, totdat wy quaamen by de reviere Quenoncha anders Menschenooren genaamt, hier geen passagie voor wagens vindende moesten wy soo lang hier blyven leggen, totdat de manschap dewelke wierd uytgesonden, om na een doorkomst te soeken soude sijn te rugge gekomen; deselve rapporteerden by haar teruggekomst dat er nergens was door te komen, al was het dat men tot faciliteeringe van de marsch de waagens uyt malkanderen nam; hier uyt bemerkten wy dat wy door onse Gonaquas wegwysers, seekerlijk op aanraading van eenige Caffers capitein om ons dus te genoodsaaken haar land te verlaaten waaren misleijd, dies vreesende dat deselve wegwysers somtijds van ons souden mogen wegloopen, liet den vaandrig hun vast binden met bedreyging wyders dat hy hun ter dood soude laten brengen, indien se ons geen bequaame weg en doortogt aanweesen, hetgeen van sulke goede uytwerkinge was, dat se bekende dat er een beeter pad was, en dat se ons daardoor verders souden brengen.

Breete 32 7. Lengte 46 47. Cours en verheyd N.O. ½ mijl.

Den 28 dito. De gitsen bragten ons heeden door een bequaam weg langs de rug van 't gebergte en quamen daardoor met een Noord Noord Westelyke cours by een grote Cafferskraal die van veele andere van kleynder omtrek was omringt; deese craalen behooren tot een zoon van Paro Dalcke genaamt, daar uyt quamen drie Caffers tot ons, deese menschen stelden sig ten minsten in schijn seer verwondert over dat onse Gonaquas wegwysers ons door sulk een slegt pad als dat van gisteren hadden vervoert, passeerden vervolgens de Goerecha rivier alwaar de Caffers ons de plaats aanweesen daar den burger Hermanus Hebnaar met syne makkers over eenige jaaren geleeden sijn vermoord geworden; na de reedenen daar van gevraagt hebbende wisten de Caffers daarop niets anders te antwoorden dan dat de tolken van die Europeers schelmen waaren geweest, die niet alles na behooren overgetolkt hadden; trokken hierna over de oorspronk der riviere Quenoncha en arriveerde 's agtermiddags te een uur by een klijn riviertje, alwaar wy ons op een hoogte campeerden; op deesen marsch vonden wy Amakquas doornbomen die tweederley soorten van takken en bladeren op een stam hadden en dus van selfs gegroeyt waaren, sijnde een gedeelte der tacken so als die dier

bomen gewoonelijk groyen met doorn voorsien, en de andere tacken daarvan in het geheel ontbloot dog met bladeren die van de melk houte boom niet ongelijk dog ligter van coleur; aan deese tacken groeyen langwerpige besjes van roose coleur; hier betaalden wy twee van de eevengemelde Caffers voor haare moeyte in 't aanwysen voor de weg, en den derden bleef by ons, om ons over de rivier IJ te brengen.

Breete 32 3. Lengte 46 44. Cours en verheyd N.N.Wt. 7 gra: Wlijk 1 1/6 mijl.

Den 29 dito sijn van hier vertrokken 's morgens te seeven uuren, stelde onse cours om de Noord over een seer goed pad schoon hetselve langs het gebergte liep, en nadat wy verscheyde spruyten overgekomen waaren, quamen wy op een hoogte van waar het Tamboegiesland sien konden, sijnde het een regt naer gesigt ten aansien men niets anders sag als een aanschakelingen van hooge bergen de eene agter den anderen met diepe afgronden tusschen beyden, waardoor het volstrekt onmogelijk was om te kunnen doorkomen en also bovendien hier geen wey of gras voor 't beestiaal wierd gevonden moesten wy derhalven terugge keeren tot een der voorwaarts gemelde spruytjes, alwaar wy halte hielden; wy sijn door deesen Caffers wegwyser niet beeter behandelt dan door de andere, daarom liet hem den commandant braaf afrossen en joeg denselven vervolgens weg; een onser Hottentotten vonden hier omtrend een bok door de tyger geslagt, deselve was byna soo groot als 't wijfje van een hartebeest, dik van hals en bruyn geel van coleur, onder de buyk en staart was hy wit.

Hebben eenigen tijd moey en warm gehad, nu en dan wat betrokken lugt en zagt koelende windjes.

Breete 31 57½. Lengte 46 39½. Cours en verheyd N.N.W. 8 gra: Wlijk 1⅔ mijl.

Den 30e dito sond met het aanbreken van den dag onse Hottentotten uyt om na een bequaame weg naar de revier IJ. te soeken, deselve keerden weer met 't vallen van den avond, en bragten meede drie Hottentotten aan gemelde rivier woonagtig die ons beloofde over de rivier en tot in het land der Tamboegies te brengen.

Julij.

Den 1e dito gingen 's morgens vroeg met deese wegwysers op ryse, onse cours noordlijk stellende eerst door een wijd uytgestrekte doornbosch, vervolgens door 't gebergte over een regt moeyelijk en verdrietige weg daar de soldaaten by continuatie soo voor als op zy

der wagens moesten blyven om deselve voor 't omslaan te bewaaren, deese passagie wierd door de veelvuldige reegen die toen wy overging viel, nog des te moeylyker en gevaarlyker gemaakt; na verscheyde hoogtens dus op en af gekomen te sijn, arriveerden wy in den agtermiddag te 3 uuren voor de riviere IJ beteykende soo veel als Zandrivier alwaar wy campeerden.

Breete 31 53½. Lengte 46 10. Cours en verheyd Noorden 6 graden Olijk 11/12 mijl.

Den 2 dito. Rustdag.

Wierd heeden een sergeant met eenig volk over gemelde rivier gesonden om te sien of het land daar over gelegen, konde doorgereesen worden ofte niet; denselven rapporteerde by syne terugkomst, dat alschoon de weg moeylijk was, men egter er wel soude kunnen door komen, en dat men na omtrend een dag ryse dan een vlakke land soude ontmoeten, dierhalven wierd goedgevonden daar door voort te gaan en de weg ten besten doenelijk te laaten verbeeteren.

Voor wy gemelde rivier IJ die het land van de Caffers van dat der Tamboegies schijd overgaan, sullen wy hier ter needer stellen het voornaamste en merkwaardigste dat wy soo ten aansien van de zeeden en gewoontens der Cafferen als ten belange van de gesteldheyd van het land dat se bewoonen, hebben gesien of kunnen verneemen.

Wat het land selfs aangaat gereekent van de Chijs Chama rivier tot aan die van IJ, hetselve is een hoog land bestaande meest uyt hoog en laag heuvelen, sommige met geringe vlaktens daarop in voegen dat wanneer men daardoor rijst het land sig als een hol gaande zee vertoond; het land strekt noord op tot aan het Caffersland gebergte, dat seer hoog is en als een voormuur aan die kant diend, en zuyd langs de zee; het land is vrugtbaar en wel voorsien van goede wey en bouwlanden, brandshout is er ook in overvloed, dog daar ontbreekt wagenmakers en timmerhout, 't welk niet als met grote moeyte soude kunnen worden afgehaald uyt het evengemelde gebergte dat daar van rykelijk is voorsien; op de heuvelen en in de daalen worden groote bosschen van doorn boomen gevonden die een fraay gesigt verschaffen, wild word er weynig gevonden, omdat hetselve by de inwoners door de jagt dagelijx word vernielt en dus geen tijd heeft om weeder voort te teelen.

De Caffers sijn rysig van gestalte, robust en wel gemaakt met groote monden, oogen en dikke ingevallene neusen dog soo veel niet als die der Hottentotten, het vel swart, het hair wynig verschillende

van dat der Hottentotten dan alleen dat hetselve een wynig neederhangt, sy smeeren hetselve sterk met vet, dog haare lighaam seer weynig, langs hetselve hebben se op een eevengelykiger afstand twee ryen vleesch knoopjes, op deselfde wyse gemaakt als die dewelke de Rio de Lagoa en Guineesche swarten meede op haare lighaamen hebben dog soo hoog niet uytsteekende, deselve loopen van vooren over de schouderen op de rugge; soo fraay nu als de mans van leest sijn, soo leelijk en so mismaakt sien de wyven uyt. De kleeding der mannen bestaat uyt een enkeld caros of vel dat so swart en wel bereyd is als camoes leer, 't welk se alleen met haare tandige assagaayen weeten so klaar te maaken, de haarige zeyde daarvan draagen se teegens het lijf en de gladde zyde buyten, die caros waaraan aan den hals een soort van een omslag is, draagen sy dan voor dan agter en ook wel somtijds op zeyde; als se die op de rugge hebben, dan sijn se van vooren in 't geheel naakt, het hooft van de roede enkeld en alleen gedekt sijnde met een dopje van darmen gemaakt, dat met een riemtje aan haare lighaamen vastgemaakt is; de vrouwen draagen een onderrok met een korte mantelje en een soort van een muts waarvan vier bysondere slippen op de schouders hangen op het hoofd, van hetselfde leer gemaakt, dog in huys lopen mannen en vrouwen sonder schaamte moeder naekt; de mannen alleen dragen om den hals aan de armen en ook wel aan de voeten coopere en ysere ringen en aan de ooren coralen en ook wel in steede van dien een soort van gras die seer breed is, dog die veel corallen besitten vercieren ook wel de hals daar meede; haaren verderen rijkdom van corallen dragen se in sakjes van leer geborgen aan de armen vast; om het lijf draagen se een band waaraan twee a drie riemtjes uyt een beestevel gesneeden, tot onder de caros uythangen, de schutters onder haar dragen so wel als de Hottentotten meede aan de armen het vel dat om de oogen legt der grote dieren die se dood steeken, dog van de andere dieren van mindere soorten die se schieten dragen se allen een klaauw met het vel daar aan boven op den arm, ook hegten se wel in haare hairen de pluymen of de pooten dan wel het geheel vel van de vogelen die se needer vellen, en hoe meerder iemand van die teykenen om het lijf draagt, ook hooger soo een onder hun word geagt.

Haare geweeren bestaan uyt assagayen waarvan agt of thien in een bondel sijn te samen gevoegd mitsgaders in een klijn kirrij, sijnde een stuk taay hout met een knoop aan de eene eijnde waarmeede se handig weeten om te gaan en de vogelen in de vlugt dood te

gooyen; behalven dat gebruyken se nog in den oorlog teegens de Bosjesmans een schild van het vel eenes os gemaakt, waarmeede sy de pylen haarer vyanden die daar teegens stuyten afweeren, deese assagaayen kunnen se boogsgewijs op 60 a 70 treeden van haar werpen en dat met sulk een kragt dat men werk heeft om naderhand de assagaay met beyde de handen uyt de grond te trekken, dog se werpen deselve so gewis niet als de Hottentotten met haare boogen pylen schieten.

De mannen neemen so veel vrouwen als sy kunnen onderhouden, sy coopen die vry duur van haare ouders, geevende somtijds voor een alleen van 50 tot hondert stux runderen; als de vader soonen heeft de dogteren erven niets van hem maar wanneer hy maar dogters nalaat, dan deelen se onder malkanderen gelijklijk sijne nalaatenschap.

Hun beestiaal bestaat in ossen, koeyen en kalveren waarvan se reedelijk wel sijn voorsien, sy hebben geen andere huysdieren dan honden daar se gelijk bereyts is gemeld, extra groote liefhebbers van sijn, die gebruyken se op de jagt, en ook om haare craalen te bewaaken.

Sy bearbeyden en besaayen de bequame gronden, hier inne met de Hottentotten veel verschillende, als se een stuk land om te planten of te besaayen hebben uytgekoosen steeken se eerst de daar op staande ruygte in brand, daarna word hetselve omgespit met een soort van een graaf dat dubbeld of aan beyde de eyndens even is gefatsoneert, hier op zaayen se haare graanen of groentens seer dun; gemeenlijk queeken se tabacq, dacha, pompoenen, een soort van boontjes mitsgaders Turkse tarw, en nog een ander soort van coorn dat seer klijn van korl en roodagtig van coleur is groeyende aan trossen gelijk de gierst in Europa, van dit laatste graan backen sy een soort van brood, 't welk dus in sijn werk toegaat, eerst word het tusschen twee harde steenen kleyn gevreven, daar na met water gekneeden sijnde, maaken sy ronde koeken daar van, die se vervolgens om gaar gebacken te worden, onder de asch met wat vuur daarboven leggen, dat brood is swaar en onsmaakelijk dog eetbaar by gebrek van ander; van dat coorn maken se ook sonder veel omstandigheyd een soort van drank, sy neemen een deel meel wat fijnder als tot brood gevreewen en twee derde part water, die laaten se sagtjes op het vuur kooken tot dat het na hun goed duncken meede gaar is, maar ter saake van 't weynig water dat se by doen, blijft het dick en ruykt als moer van bier, deese drank is beeter voor varkens dan

voor menschen en nademaal sy dit corl het gantsche jaar door kunnen zaayen hebben se ook nooit gebrek daaraan; dit alles en soo ook het bebouwen en besaayen van het land is het werk der vrouwen, daar de mannen behalven 't melken der koeyen integendeel sig nergens anders meede bemoeyen als met het vee te behoeden, op de jagt te gaan, en sig voorts te verlustigen, terwijl se haare vrouwen niet veel beeter als voor slavinnen houden, alle haare cieraden so van corallen als van andere snuysteryen voor sig alleen houdende, sonder iets daar van in het minste aan haare wyven te geeven, daar de Hottentotten inteegendeel die sullen spaaren om haare vrouwen daarmede te vercieren.

Dat volk word geregeert door byzondere capiteynen die onder sig verscheyde craalen hebben, dog se staan alle te saamen onder een opperhooft of oppercapiteyn sijnde den bovengemelden Paro, elk capiteyn is altijd omringt door een menigte van soldaaten om hun voor alle quade ontmoetinge te bewaaren en te beschermen; wanneer over iets gewigtigs te delibreren valt, set sig den capiteyn met syne soldaaten in een beeste craal needer omdat haare huysen daartoe te klijn sijn en neemt voorts eenige bequaame persoonen tot asessoren by sig, en wat se alsdan in overweeginge neemen moet by eenpaarigheyd van stemmen geresolveert worden voor dat het kan doorgaan.

Haare huysen sijn rond spits oplopende van 10 a 12 voeten in het kruys met een klijn vierkant deur daar inne, waardoor men om in huys te komen op handen en voeten kruypen moet, dat 't welk voor muragie dier woningen strekt is van sparren en biesen door malkander gevlogten, van buyten met lang gras gedekt en van binnen met koey mist gesmeert so dat de reegen daardoor niet kan; voor de deur van het huys staad een hoog muragie van kley, dat voor scherm dient en belet dat men sien kan wat in huys omgaat.

Schoon dat volk meede seer bygeloovig is gelijk hier onder nader sal worden gemeld, heeft hetselve egter geen het minst denkbeeld van een God of een Opperweesen en is in dit stuk met de Hottentotten eguaal en des niettemin gebruyken se de besnydinge so wel omtrend de mannelijke als de vrouwelyke sexe, sonder nogtans daarvan andere reedenen te kunnen geeven, dan dat dit geschied omtrend de jongelingen ter saake dat se door het quyt raaken van de voorhuyt in haare mannelyke jaaren vigilanter en sterker worden, en aangaande de meysjes omdat dat geen 't welk van haar word weggenomen, de mannen andersints in de byslaaping hinderlyk

soude sijn; de jongetjes worden niet voor haar agsten en niet later dan met haare twaalfde jaaren besneeden, hetwelk word verrigt door een oud en verstandig man, met een breede en scherpe assagay.

Dat 't welk sy besitten schryven se aan haaren Groot Capiteyn Pafo toe, die so se gelooven alles uyt de grond doet voorkomen; voordat se een grote rivier sullen passeeren smyten se eerst daar inne een groen takje, onder toewenschinge aan sig selfs van veel geluk, en meenigte van vee en een lang leeven, daarna waschen sy hun geheel lighaam en gaan vervolgens die rivier over, sy sijn in die verbeelding dat als se dit gedaan hebben sy onder weegen niet sullen sterven ten minsten niet voor dat se over die rivier weeder sijn terugge gekomen.

Als iemand onder haar sterft word het huys waarinne soo een heeft gewoond verlaaten, en een ander niet verre van daar opgeset sonder egter dat tot den opbouw van dit laatst huys iets in het minst van de materialen van het ander wordt gebruykt omdat daarinne so se seggen iets quaads in steekt, en dat so een huys hierom onbewoont moet blyven; de lyken haarer overleedene worden hier of daar in boschagien begraven, en sy bedecken de graven met takjes; se vermeyden naderhand by die plaats te komen en geloven dat so se eens daarover liepen, se alsdan binnen kort soude sterven.

Musicaale instrumenten hebben of gebruyken se niet, als er bruyloft word gehouden of dat se onder malkanderen vrolijk sijn, dan singen of eerder brommen se en daarby in 't rond dansende stampen se hart met de voeten welk een en ander sulk een yselijk geluyt veroorsaakt alsof er een parthy Engelsche doggen met malkander doende waaren.

Haare taal verschilt ten eenmaal met die der Hottentotten, ja dese 2 natien kunnen malkanderen in 't geheel niet verstaan selfs geen een woord, se klocke ook niet gelijk deselve Hottentotten maar se spreeken de woorden met een vol mond langsaam uyt, welke woorden doorgaans met klinkers eyndigen.

Ten laatsten is deese natie in het algemeen van een seer bygelovigen dog tegelijk onverdragelyken, quaadaardigen en leugenagtigen imborst en daar by van een onbeschaamde beedelagtige aard.

Dit dan alles sijnde dat men met seekerheyd van de Caffers heeft kunnen verneemen, sullen wy voor 't laatst hier nog byvoegen dat tegenswoordig by hun wonen en met haar vermengt sijn de Gonaquas Hottentotten die de Kaffers voor knegten en in oorlog tyden ook wel voor soldaaten dienen; haare kleedingen en levenswyse sijn

eeven een en deselfde en sy trouwen ook onder malkander sonder onderscheyd en de kinderen die uyt sulke huwelyken voort komen sijn soo swart niet als die der Caffers, maar na de geel of bruyn kant; deese twee dus vermengde natien schoon se geen groot streex land bewoonen, souden egter na gissing mannen vrouwen en kinderen onder malkanderen gereekent wel sterk sijn in de twaalf duysend zielen, en in de wapenen kunnen brengen omtrend vier duysend soldaaten.

Den 3 dito passeerden heeden in den voormiddag alhoewel met grote moeyte ter saake der daar in leggende groote klippen de voorwaarts gementioneerde rivier IJ, gingen vervolgens verscheyde steyle hoogtens op en af en quamen ten laatsten te campeeren by een kleyne fontijn by dewelke een bosje van timmerhoud stond waaruyt het benoodigde tot het repareeren der wagens lieten haalen; peylden het Cafferslands gebergte 6½ mylen van ons af.

Breete 31 50. Lengte 46 39. Cours en verheyd Noorden 8 gra: Wlk 13/14 mijl.

Den 4 dito namen heeden onse cours om de oost over eene kleyne vlakte die ons langsaamderhand op een style afgaande hoogte bragt, en alsoo wy die niet konden afklimmen veranderde wy van cours, gingen eerst Noordwest en daarna weederom Oost aan en quamen met veel moeyte een style en klippige hoogte af aan welkers voet de reviere Toleni loopt die wy passeerden en ons aan de overzeyde ter needer stelde; onse Caffer wegwyser wierd in den agtermiddag met een Hottentot vooruyt gesonden om aan de Tamboegiesen onse komst bekent te maaken alsoo men vreesde dat sy anders sulke train gewaar werdende mogte vlugten en haar craalen verlaaten. Het heeft heeden den gantschen dag knapjes gereegent onder 't labberen van een zuyd west windje.

Breete 31 48. Lengte 46 41. Cours en verheyd N.O. t. N. 6 gra: Olijk 3/5 mijl.

Den 5 dito verlieten de gemelde rivier om seeven uuren, onse cours om de Oost stellende, pijlde de Spekberg dus door ons genaamt om de grote meenigte zeekoeyspek dat aldaar vonden in 't West Noord West van ons, sijnde deese berg seer hoog en de kenbaarste van alle de geene die in het Tamboegis land leggen en na het passeeren van eenige beekjes quamen wy met verscheyde courssen aan een klijn riviertje uyt drie bysondere fontynen ontspringende die wy niet sonder moeyte overquaamen; hier van daan gingenwy noord noord oost aan over een grote vlakte en arriveerden te twaalf uuren by een

klijn riviertje van goed water, alwaar wy onse tenten opsloegen. In den agtermiddag reverteerden onse uytgesondene Caffer en Hottentotten met sig meede brengende eenige Tamboegiese gehorende onder eenen capitein Angose, dewelke ons uyt sijn naam versogte hier te willen blyven leggen, alsoo gedagte capitein van meeninge was morgen vee ter ruyling by ons te brengen, waarinne toegestemd sijnde deeden wy haar een presentie van eenige snuysteryen en lieten haar daar meede vertrekken.

Breete 31 44. Lengte 46 45½. Cours en verheyd N.O. t. N. 7 gra: Olijk 1⅚ mijl.

Den 6 dito bleeven hier leggen om te zien wat wy souden kunnen opdoen, teegens den middag quam capitein Angose by ons alleen met een koey en een jaarig kalf die wy van denselven trocqueerden; wy die verwagt hadden vry meerder te krygen, vroegen hem hierop of dit alles was dat hy te verruylen hadde met byvoeging dat dewijl desselfs afgesondene ons hier hadde doen vertoeven, hy ons daarom ook wat meerder vee soude moeten bysetten, dog kreegen geen ander antwoord daarop dan dat dewijl hy een grote sterfte onder sijn vee hadde gehad, hy oversulx nog kalf nog beest meerder konde missen maar dat hy ons eenige schaapen soude leveren, waar meede hy naar sijn kraal terugge keerde, en gemerkt die schaapen meede weg bleeven gingen wy voort.

Den 7 dito met reegen ons cours Noord West stellende tot by een spruytje, wanneer met verscheyde Noordoostelyke coursen in 't passeeren eeniger beekjes van seer goed water omtrend den middag ter houw quamen by een rivier Goca genaamt langs dewelke een bosch van grote geelhoute boomen stond in een derwelke aan een tak een mieren nest van koeymist gemaakt was, van een aardig maaksel.

Breete 31 40. Lengte 46 46. Cours en verheyd Noorden 6 gra: Olk 1 mijl.

Den 8 dito. Den Caffer die ons tot hier toe voor gitse verstrekt hadde in den voorleedenen nagt met een stille trom weggegaan sijnde, hadden wy dus niemand meer by ons die in dit land bekend was, desniettemin setteden wy des smorgens by seeven uuren onse reyse voort, onsen cours oost stellende over hooge ruggens waar uyt in 't Zuyden eenige craale zagen leggen daar wy op afgingen en ons te neegen uuren tusschen deselve by een klijn riviertje van goed drinkwater, Sakolka genaamt, ter needer setteden; hierop quamen eenige Tamboegiesen by ons, aan wien wy na haare capitein vroegen, waar-

op wy tot antwoord kreegen dat hy sig uyt vrees voor ons in haare craalen verborgen hielden, wy verseekerden haar dat wy denselven geen quaad doen souden en om hun dit des te beeter te persuadeeren, sonden wy met haar een presentje voor die capitein terugge, denwelke omtrend een uur daar na sig by ons vervoegde; wy vroegen hem om wat vee te ruylen, hy antwoordede ons dat hy een arm man was, die niet te veel te missen hadde doordien kort bevoorens een groot sterfte onder sijn beestiaal was geweest, dog 't contrarie bleek aan de meenigte van vee dat wy in de craalen sagen staan, om hem nu in een beeter luym te brengen, wierd aan denselven door den vaandrig een grenadiers muts met eenige snuysteryen geschonken, dog dit werkte niets anders uyt dan dat dien capitein, sijnde genaamt Selamande, enkeld en alleen ons twee ossen verkogt.

Ook wierd ons hier ter plaatse een ram toegesonden door voorwaarts geciteerden Angose, welken naam soo als wy vernamen sooveel als capitein beteykend; die ram was van gedaante als die dewelke aan de Caab lopen, behalven dat deselve niet wollig maar hayrig als een bok was, desselfs vleesch was in het eeten seer smaakelijk.

Breete 31 39. Lengte 46 56. Cours en verheyd O. t. N. 2 gra: Nlijk 6/7 mijl.

De generaale verbeeterde cours en verheyd van 't fort de Goede Hoop tot hier toe was O. t. N. 2 gra: 15 min:, noordlijk 112 mylen regte distantie, verbeeterde breete 32 17 en lengte van 46 52 min.

Den 9 dito ter saake dat wy tot voort settinge onser reyse noodwendig meerder slagtbeesten moesten hebben, en dat wy niet buyten hoop waaren, om die alhier te sullen kunnen magtig worden, als hebbende de capiteinen der rondsom ons leggende craalen laaten versoeken, eenig vee by ons te koop te willen aanbrengen, bleven wy derhalven ter deeser plaatse leggen, dog niettegenstaande alle de aangewende moeyte en dat wy alles wel ten duursten wilden betaalen, konden wy egter niet meerder als een koey en twee kleyne kalveren krygen, de eerste van capitein Boesimba en de kalveren van capitein Selamande; wy vroegen haar, waarom de andere capitein, aan wien wy onse komst en meeninge om vee te ruylen insgelijx hadden laaten weeten, meede by ons niet gekomen waaren, hierop wierd ons rond uyt gesegt, dat sy niet wilden en ook niet souden komen, ja dat se met al haar vee in het gebergte na de zeekant gevlugt waaren, 't welk wy aan verscheyde verlaatene craalen konden sien, ook soo te weesen.

Verders verstonden wy van deese Tamboegise, dat haar land nog ver langs 't strand tot aan eene natie Ambonas genaamt strekte en dat deselve ten eenemaal nakend liep en nog vee nog iets anders hadde, voorts dat ten noorden van haar te weeten van de Tamboegiesen, Bosjesmans Hottentotten woonden, die meede in de uyterste armoede en ellende leefden en ten laatste dat sy Tamboegiesen niet wisten of voorwaarts nog een groot revier was of niet, ja dat se van geen ander wisten dan van de meergemelde rivier IJ; hier uyt sijnde komen te blyken dat wy niet verder Oostwaarts souden kunnen opgaan sonder bloot gesteld te worden, om door honger te sullen vergaan, liet den vaandrig hier op de leeden des raads by een komen en stelde deselve voor, of men hierom de reyse hooger oostwaarts op laatende steeken, thans in naarcominge van het geordonneerde by instructie niet het land in soude trecken en de cours na de Coperberg stellen, waaromtrend in aanmerkinge genoomen sijnde, dat wy genoegsaam geen provisie of slagtvee meerder by ons hadden, dat wy tot het doen dier reyse volgens het seggen van den stuurman en landmeeter wel agt maanden sullende moeten doorbrengen, de trek beesten die wij bij ons hadden (verondersteld nog dat die onderweegen niet quamen te verrecken) als wy deselve quamen te slagten op sijn best maar voor ses maanden soude kunnen toeryken, boven en behalven dat wy hierdoor onse wagens en alle de bagagie souden moeten agterlaaten, wyders dat de voor en beseyden ons leggende bergen waardoor wy souden moeten trecken so hoog en afgryselijk waaren dat het so het schijnt genoegsaam ondoenelijk was om daardoor te kunnen komen, ten minsten niet sonder by ons te hebben menschen daar bekent die egter nog by de Caffers nog by de Tamboegiesen te vinden waaren als nooyt daar omtrend of daarover gaande in voegen met het onderneemen van sulk een reyse daar men voor af geen doorkomst aan sag, regt dollemans werk soude sijn, te meer dewijl het volk door de bereyts geleedene swaare ongemakken en fatiguen niet alleen afgemat was maar ook met verscheyde siektens en onder andere met dicke beenen gequelt te worden, heeft men dan om dit alles, en soo meede ter saake dat de regentijd hier te lande nu regt doorkomende, men hierdoor dikwils door de opgeswollene rivieren in de marsch soude terugge gehouden worden en wy alle so wel als het beestiaal bovensdien geexponeert blyven om door koude, al quam het gebrek van voedsel daar niet by, te sullen vergaan moeten, besluyten van hier na het Caffersland terugge te keeren, en by den capitein Paro en passant aan te gaan om te sien



Bosjesmans familie op stap.
(R. I. Gordon, 1779).

of men by denselven niet soo veel vee soude kunnen inruylen als tot het doen der terugge reyse midden door het land nodig soude worden geoordeelt en soo niet dat men dan direct na de Caab soude terugge keeren.

Deese Tamboegiesen komen in haare kleedinge, levenswyse en inborst met de Caffers waar voor se ook kunnen passeeren overeen, alleen sijn se wat besadiger en so onbeschaamt niet in haaren omgang, ook staan se alle onder een algemeen opperhooft by haarluyden Tzeba genaamt.

Haaren rijkdom bestaad meede alleen in grof vee en schaapen en alschoon se daarvan meede rykelijk sijn voorsien, kunnen se egter vermits se talrijk sijn, niet veel daarvan missen en behalven dat word soo wel by haar als by de Caffers niets gevonden, waarinne handel soude kunnen gedreeven worden.

Het land is seer bergagtig, hierom wonen se langs het strand alwaar nog eenige plecken goede gronden worden gevonden, dog soo vrugtbaar niet als 't land der Cafferen, in teegendeel heeft men hier meerder wilt en soo meede eenige boschagien met wagen en timmerhout.

Den 10 dito. Ingevolge het bovengemelde naamen wy heeden de terugge reyse aan, onse cours eerst West en daarna West Zuyd West stellende tot by de rivier Goea langs dewelke verscheyde geelhoute bomen van extra ordinaire groote stonden, en na eenige kleyne courssen quamen wy in onse voorigen wagenweg die wy opvolgende [1]) arriveerden daar meede in onse campement van den 5 deeser; een ogenblik hiernaar zag men het veld rondsom ons in brand dien wy veel werk hadden aan de kant waarby deselve door de wind gejaagt, ons quam te naderen uyt te blusschen.

Hebben verders 't zeedert eenige daagen ruuw en koud weer gehad.

Den 11 dito bereykten heeden onse rustplaats van den 3^{e} deeser.

Den 12 dito van hier 's morgens vroeg op breekende, quamen wy omtrend de middag over de riviere IJ op onse leeger plaatse van den 1 en 2 deeser alwaar wy

Den 13 dito hielden rustdag, so om 't volk weeder van goede patronen in steede der nat gewordene te voorsien, als om het vleesch van een zeekoey die op gisteren is geschooten te laaten haalen.

Den 14 dito quamen ter plaatse alwaar den 29 Junij passato halte hebben gehouden.

---

1) Lees: opvolgde en.

Den 15 dito gingen weeder op marsch, en na de plaats alwaar de riviere Quenoncha uyt de grond opborrelt te sijn gepasseert, sloegen wy regts om uyt het pad dat wy op de uytreyse hebben gebruykt, en gingen voorts Zuid Zuid West totdat wy ter houw quamen by de groote craal waar van onder den 28 Junij passato mentie is gemaakt; uyt deese en andere hier omtrend by de rivier Keram welkers water brak is leggende kraalen, quamen eenige Caffers by ons om ons een present te vragen voor den capitein Daleka, hetwelk hun wierd geweygert, onder belofte egter dat wanneer se rykelijk vee wilden aanbrengen men hun hetselve wel soude betaalen; teegens den avond sond ons dien capitein Daleka tot present een jaarig kalf die wy nogtans vry duur moesten betaalen, hy liet den commandant daarby versoeken om morgen alhier te blyven vertoeven en dat hy alsdan ons een redelyke quantiteyd vee soude aanbrengen.

Breete 32 6. Lengte 46 43. Cours en verheyd Z. t. O. 7 graden. Olijk 2 1/8 mijl.

Den 16 dito. Om de eevengemelde reeden heeden hier blyvende leggen, quamen op den middag een meenigte soldaaten van capitein Daleka by ons, van wien wy een os en twee jaarige kalveren inruylden, deselve seyden ons dat se geen meerder vee konde missen en voegden daarby dat het hun leet was selfs met ons niet te kunnen spreeken dewijl de tolken alles valsch vertolkden.

Den 17e dito. Van de morgen quamen twee Caffers haaren dienst presenteeren om ons onder betaling by den groot capitein Paro te brengen, hetwelk wy aannamen, en gingen met deselve op weg en met een zuid weste cours de rivier Messina neevens nog een ander klijn dito passeerende, sagen wy langs de laatstgemelde een meenigte craalen leggen, waar uyt veel Caffers by ons quamen die ons de weg siende verbeeteren sig niet genoeg daar over konden verwonderen, gingen hier na de rivier Donquanie die droog was over, en quamen vervolgens te campeeren by de rivier Goerescha; deesen marsch is seer fatiguant geweest, nademaal de weg tot gebruyk der wagens over al moest bequaam gemaakt worden.

Breete 32 5. Lengte 46 39 1/2. Cours en verheyd W. t. N. 5 gra: N.lijk 4/6 mijl.

Den 18 dito sijn wy van hier op marsch gegaan 's morgens by seeven uuren, trokken al nog met verscheyde courssen over het gebergte, vervolgens door een wijd uytgestrekte doornbosch, quamen op den middag by een klijn riviertje Anamo genaamt waar inne hier en daar in de kuylen goed drinkwater wierd gevonden; hier cam-

peerden wy, onse Caffers vroegen ons om wat corallen, maar doordien men bedugt was dat sy ons mogten verlaaten, gaf men haar maar eenige strengen daarvan, onder belofte dat wanneer sy ons by Paro soude gebragt hebben zyluyden rykelijk daarvan souden worden voorsien, waarmeede zy haar lieten vergenoegen.

Breete 32 5. Lengte 46 31½. Cours en verheyd Westen 1⅔ mijl.

Den 19 dito waaren in de nagt de twee voornoemde Caffers van ons gevlugt, soodat men hier uyt zag dat dese natie maar soekt onse togt naar Paro te stutten die wy soo wel als onse andere gidsen niet weeten waar te vinden sal weesen; gingen van hier weederom 's morgens vroeg op marsch, trokken nog al met differente coursen tussen 't gebergte door en na eenige maalen de rivier Anamo, mitsgaders een droog riviertje Danka, soo veel beteykende als Quaade rivier overgekomen te sijn, quamen wy voor een hogen en stylen berg, alwaar wy wagen voor wagen met groote moeyte naar boven moeste trekken, dit gedaan sijnde gingen wy die berg af en quaamen op den middag by een rivier Pabagaas genaamt, daar geen ander water in was als in kuylen, voor die rivier stelden wy ons ter needer, het was tot ons geluk dat wy op een plaats gecampeert waaren, alwaar het veld rondsom afgebrand was nadien dat volk ons door alle middelen soekende te verdreyven of door het in brand steeken van het byhebbende buskruyt ons in de lugt te doen vliegen alles wat omtrend ons vuur konde vatten weederom in de brand staaken.

Breete 32 5. Lengte 46 29. Cours en verheyd Westen 9/16 mijl.

Den 20 dito hielden halte om het volk en de beesten die om de drie swaare marschen dewelke se agter den anderen hadden moeten doen, seer gefatigueert waaren, te laaten rusten.

Den 21^{e} dito 's morgens vroeg onse marsch met een Weste cours stellende, quaamen wy voor de rivier Goenoebe waarvoor wy genoodsaakt waaren te blyven leggen, so om de doordrift te laten verbeeteren als om een passagie door een bosch op een berg leggende met het afkappen van 't geboomte te laaten maaken, waarmeede het overige van den dag wierd doorgebragt.

Breete 32 5½. Lengte 46 26½. Cours en verheyd W. t. Z. 6 gra: zuydk ½ mijl.

Den 22 dito maakten te half agt uuren een begin met de riviere te passeeren en quamen vervolgens met veel moeyte door het op gisteren gemelde bosch aan de overkant van 't gebergte in een vlakte; hier pijlden wy den Cafferlands berg Noord Noord West en de zee in 't Zuyd Zuyd Oost van ons, stelde doen onse cours Westlijk tot

dat wy op een hoogte quaamen van waar een meenigte craalen den een by den anderen leggende zagen en na 't passeeren van de rivier Inconnimbo, hielden wy in 't midden der cralen halte; alle dese cralen behooren aan den capitein Macholla.

Breete 32 $5^{1/2}$. Lengte 46 20. Cours en verheyd Westen $1^{5/24}$ mijl.

Den 23e dito in verwagtinge van wat vee te sullen kunnen ruylen bleeven wy den geheele dag hier leggen; deese Kafferen liepen den gantschen dag af en aan om aan 't volk brood te verruylen, hier vermangelden wy soo van gesegde capitein Macholla als van eene anderen genaamt Mero, sijnde een jong en minsaam man, vijff ossen en twee jaarige kalveren.

Den 24e dito gingen weeder op rijs 's morgens te half seeven uuren en stelde onse cours om de west, passeerden een klijn lopend rivier Gonacha genaamt neevens de rivier Nagoezij en quaamen op den middag te campeeren by de rivier Cammacha, terwijl wy op marsch waaren, quamen onder capitein Mero wel in de twee hondert Kaffers by ons met eenig beestiaal om te verruylen, dog konden niet meer als een slagtbeest en vier kalveren van deselve trocqueeren; een onser wagenryders ruylde teegens een hond een half volwassen bul; men kan met haar voor honden beeter ruylinge doen als met andere goederen.

Breete 32 8. Lengte 46 $13^{1/2}$. Cours en verheyd W.Z.W. 3 graden zuydlk $1^{1/2}$ mijl.

Den 25e dito. 's Morgens over ses uuren gingen wy weederom op marsch, stelde onse cours N.N.Wt. over eene vlakte met eenige heuvelen hier en daar behebt, passeerden de riviere Cammacha wanneer Noord West aangingen en na een klijn spruytje mitsgaders de rivier Macala te sijn gepasseert, quamen wy te campeeren in een plaisant dal hetwelk door de rivier Saleni bevogt word, wordende deese contreye door de Caffers beneevens den berg daar de craal van Paro aanlegt Agrito genaamt; ook sag men op dit gebergte schoone bosschagie van grote bomen tot wagen en timmerhout bequaam.

Soo als wy doende waaren om ons needer te slaan quamen by ons eenige Caffers van capitein Paro die ons berigteden dat denselven capitein sig wat verders op bevond, dierhalven wierd aanstonds een sergeant, verselt van eenige manschap, na hem toege sonden met een granadiers muts en eenige snuysteryen tot present, dog by dies komst daar ter plaatse verstond men dat hy Paro sig van daar na een andere plaats hadde begeeven en dat denselven niet te spreeken was; een syner soonen genaamt Coposa die ons volk in sijn craal hadde

ingebragt nam het present aan, en na dat aan denselven de reeden van onse komste was bekent gemaakt te weeten om vee te ruylen, keerde het commando in 't campement terugge.

In den agtermiddag quam voorseyde Coposa door een groot meenigte Cafferen omringt by ons, hy vertoonde sig seer verheugd, dat wy als vrienden quam, en na sig te hebben geexcuseert weegens het ombrengen van voorwaarts geciteerde burger Hubner, beloofde hy ons voorthaan de Duytschers wel te sullen behandelen en de oliphants tanden die hy soude kunnen bekomen voor deselve te sullen bewaaren, hetgeen wy aanneemende voor hetgeen het was, lieten wy egter niet na van ons op onse hoede te houden; hier ruylden wy vijff ps klyne kalveren.

Hier ter plaats sagen wy op 't geboomte langs de rivier staande veele papagaayen vliegen van coleur en gedaante als die dewelke op de Guineesche en andere custen van Africa worden gevonden, daar wierden er eenige van geschooten, ook sagen wy te deeser plaatse aardige muysen met een staart als die van een eekhoorentje.

Breete 22 4. Lengte 46 9½. Cours en verheyd N.W. t. N. 4 gra: Wlk 1⅓ mijl.

Den 26 dito. Rustdag. Teegens den middag quam Coposa weeder by ons, wy ruylden soo van denselven Coposa als van andere Caffers heeden 22 kleyne en afgemelkte koeyen en kalveren door malkanderen; niettegenstaande die Caffers so wel als de Tamboegiesen schoon vee in haar kraalen hadden konden wy egter niets daarvan krygen, alschoon men het wel wilde betaalen, sy gaven van deese haare weygeringe geen andere reedenen voor, dan dat se veel van haar beestiaal door sterfte hadden verlooren, dog wy sagen wel dat dit maar een gesogte pretext was, dog de waare reeden van dien, wat moeyte wy daartoe deeden, konden wy niet ontdecken, het eenigste dat wy konde gissen was dat dewijl se haare vrouwen nergens meede vercieren se dienvolgens om onse craalen niet veel gaaven en dat sy yser in overvloed hebbende daarom ook niet benoodigt waaren, welk laatste des te meer bleek uyt dat se voor een enkeld streng corallen een haarer assagaay gaven; en gemerkt wy nu van wat proviand weeder sijn voorsien wierd op het voorstel van den commandant geresolveert dat wy thans nog wat dieper in het land souden trecken en de reyse met den eersten na de so genoemt klijn Chineesen voortsetten.

Den 27 dito passeerden heeden eerst met een zuid oost en daarna met een westelyke cours de rivieren Niacela en Kauka, quamen ver-

volgens by een schoon rivier genaamt Kokewe ter houw, alwaar wy bleeven leggen.

Wy namen hier twee Bosjesmans als gidsen en lieten de andere vertrecken.

Breete 32 8. Lengte 46 8. Cours en verheyd Z. t. W. 7 gra: Wlijk $1\frac{1}{7}$ mijl.

Den 28 dito. Van hier 's morgens te 8 uuren vertrekkende, stelde wy onse cours om de west en na 't passeeren der reviere Ou Chamma, quamen wy 's middags aan een kleyn riviertje Navani genaamt, voor dewelke wy ons ter needer stelde.

Breete 32 $8\frac{1}{2}$. Lengte 46 3. Cours en verheyd Westen 5 gra: Zuydlk $1\frac{1}{12}$ mijl.

Den 29e dito. Gingen een cloof en de riviere Tewe dat is te seggen Brak revier over; by de oever dier revier sloegen wy onse tenten op.

Deese 2 daagen is 't vry koud geweest en de wind woey fel uyt 't Noord West.

Breete 32 $8\frac{1}{2}$. Lengte 45 56. Cours en verheyd Westen $1\frac{5}{12}$ mijl.

Den 30 dito. De cours West stellende passeerden wy daar meede een doornbosch en na nog twee maalen over de bovengemelde rivier Tewe gekomen te sijn, quamen wy halte te houden by de revier Chijs Chamma die volgens berigt soude ontspringen agter het gebergte waarby capitein Paro sijn verblijf houd.

Breete 32 $9\frac{1}{2}$. Lengte 45 $51\frac{1}{2}$. Cours en verheyd W. t. Z. 3 gra: Zuydlk 1 mijl.

Den 31 dito bleeven alhier rusten.

Sijn heeden van ons afgegaan de burgers Arentsdorp en van Nimweegen, met dewelke door den vaandrig Beutler de onderstaande missive aan den Edelen heer gouverneur wierd geschreven.

Cabo de Goede Hoop.

Aan den Wel Edele Gestrenge heere Ryk Tulbagh, Gouverneur in loco etc^a^, etc^a^, etc^a^.

Wel Edele Gestrenge Heer.

Myne laatste onderdanige is geweest onder den 12e der afgeweekene maand April, waarin de eere gehad hebbe Uwe Weledele Gestrenge te berigten dat ik myne voyagie gelukkig over de Attaquas cloof volbragt en tot aan de Saffraan revier of anders Muyse craal gevordert waare; vervolgens hebbe naar voor afgenoomene resolutie myne reyse met soo veel spoed als doenelijk geweest is door de Lange en Cromme riviers clooven voortgeset om het strand van die kant af tot in 't Cafferland in observatie te neemen, soo hebbe schoon

ik altoos soo veel als mogelijk was my strand langs gehouden, niet meer als 2 plaatsen ontdekt alwaar 's Edele Compagniesmerk hebbe zetten laaten, sijnde de eerste dier plaatsen aan het Cabeljousch rivier, alwaar op den 4e May passato gearriveert, geleegen op de breete van 34 graden 56 minuten, lengte van 43 graden 39 minuten, en de tweede by de mond van de Swarte Kopsrivier, alwaar de Fransche schuyt verongelukt is, sijnde meede geleegen op de breete van 34 graden 57 minuten en lengte van 44 graden 17 minuten, daar ik op den 13e der laatstgemelde maand May met de train gekomen ben; deese twee gemelde plaatsen schoon men die selfs niet voor rheën kan aanmerken, terwijl se voor alle zuydelyke winden bloot leggen, dog soude een schip in tyde van nood ofte wanneer in deese landen de noordlyke winden vallen, voor anker kunnen leggen. Van hier hebbe myne cours sonder iets op te doen tot op den 7e Junij wanneer in 't Cafferland gekomen vervordert, waardoor met veele fatigues in marsche soo weegens het strand als om het nodige vee op te doen hetgeen hier niet hebben kunnen verkrygen myne verdere voyagie tot in 't Tamboegies land voortgeset, alwaar soo min als in 't Cafferland vee hebbe kunnen obtineeren in welk land vijff daage rysens gedaan hebbe, so dat wy ons tot op de breete van 33 graden 52 minuten en lengte van 47 graden 4 minuten vervordert zagen en volgens de verbeeterde cours bevonden wy ons van 't fort de Goede Hoop 112 mylen regte distantie; daarop hebbe de leeden van den raad beroepen, hunluyden myne instructie voor gesteld, so is, nadat men alles wel overwogen hadde als dat sig onder het volk reets al soo swaare als ligte coorssen, zinkings, verkoudheyd, ongemakken aan beenen etca begonnen in te sluypen, dat onse beestiaal door de koude en lange nagten ook reets seer mager en verscheyde siek geworden waaren, dat sig het land so wel oost als noordwaarts bergagtiger vertoonde, beslooten onse cours rugwaarts weeder tot in 't Caffersland by Paro te neemen, alwaar op den 25 Julij gekomen, hebbe hier wel eenig vee maar van geen belang opgedaan, en ben geresolveert myne cours landwaarts in tot by de sogenaamde kleyne Chineesen te neemen en verders te sien wat er binnen het land omgaat, ende gemerkt een zeer ongemakkelyke en verdrietige weg in deese landen my ten hoogsten heeft doen retardeeren, daar en boven de ongemakken voorsz so aan menschen en beesten myne reyse hebbe doen ophouden soo dat ik my nu eerst weeder uyt 't Cafferland bevinde en aan de overseyde der rieviere Chijs Chamma gecampeert legge die een schyding tusschen de Hottentotten en Caffers

maakt, dog Gode sy dank, bevind sig alles voor tegenwoordig weeder in een verheugelyke staad.

Ende nademaal den landbouwer Andries Arentsdorp sig tot hier toe by my gehoude, sonder dat dien armen bloed het minste heeft kunnen opdoen en sijn span beesten seer mager begonnen te werden aan my versoek gedaan heeft om sig van den train af te begeeven en in deese landen nog wat in 't rond kruyssen of hy iets mogte opdoen, dog daar by sig offereert soo indien ik hem wyders van doen hadde, dat hy gewillig by my soude verblyven, ende terwijl wy verders van hem geen dienst meer konde hebben en in deese landen onkundig sijnde, hebbe ik hem sulx gewillig geconsenteert.

Deesen hier meede afbreekende beveele ik Uwe Weledele Gestrenge in de protectie des Almogende en hebbe de eer my in alle onderdanigheyd te onderschryven (onder stond) Weledele Gestrenge heer Uwe Weledele Gestrenge ootmoedige en onderdaanige dienaar (was geteekend) A. Beutler (in margine) Aan de Chijs Chamma revier op de breete van 34 graden 16 minuten en lengte van 45 graden 58 minuten den 31 July 1752.

Augustus.

Den 1 dito stellen de cours om de W.t.Z. en quamen daar meede by een groot en waterrijk rivier Gomma genaamt die sig ontlost in de Chijs Chamma rivier, vervolgens West Noord West en Noord West voortgaande passeerden wy een reviertje genaamt Goeanger en arriveerden op den middag by de rivier Gosacha anders Tijgerrivier alwaar wy ons ter needer stelde. Hebbe deese twee daagen koude nagten, rijp en ijs gehad.

Breete 32 9. Lengte 45 45. Cours en verheyd Westen 4 gr: Noordk 1¼ mylen.

Den 2e dito sijn wy van hier vertrokken over ses uuren cours Noord West stellende en na eenige omweegen en het passeeren van verscheyde revieren waarinne geen water wierd gevonden quamen wy by de revier Godecha die reedelijk groot is en van daar met een West Zuyd Weste cours by een ander revier de Katterevier genaamt die in de Visch rivier uytloopt, ter saake dat het land in deese contry dor en als uytgedroogt wierd gevonden, vroegen wy aan onse gidsen na de reeden hier van, die ons daarop seyden sulx te sijn veroorsaakt doordien in deese noordelyke contreyen seedert eenige maanden herwaarts in het geheel niet gereegent heeft, sooals dit ook konde gesien worden aan de reviere die wy nu eenige daagen agter den anderen sijn gepasseert, waar inne geen water was, schoon

deselve anders jaar in jaar uyt lopen, voegende die gidsen daar by dat wy door dit land niet veel verder soude kunnen avanceeren ende sulx by gebrek van water dat aldaar selfs in reegenagtige jaaren by na niet wierd gevonden, des lieten wy of het mogt gebeuren dat wy morgen geen water vonden alle de by ons hebbende leege vaatjes met water vullen.

Breete 32 $8\frac{1}{2}$. Lengte 45 $40\frac{1}{2}$. Cours en verheyd Westen 10 gr: Noordlijk 1 mijl.

Den 3e dito. Met een Noord West en West Noord West coers passeerden wy van daag verscheyde rivieren en onder anderen de revier D'Arvaga in alle dewelke wy in der daat geen water vonden en quamen voorts omtrend den middag te campeeren by een klijn revier Telloemoe genaamt waarinne een weynig water wierd gevonden.

Breete 32 7. Lengte 45 $34\frac{1}{2}$. Cours en verheyd W. t. N. 4 gr: Noordk. $1\frac{2}{7}$ mijl.

Den 4 dito gingen wy 's morgens te ses uuren op marsch, stelde onse route eerst Noord West kort daarop Noord West ten West aan en quamen by elf uuren aan een groote lopende rivier Conna genaamt, alwaar wy campeerden; sijn op dese marsch een klijn riviertje beneevens een grooter dito Kohakoeka ofte Ezels rivier genaamt en nog eenige andere beekjes alle droog overgekomen.

So als wy doende waaren om de drift der riviere Conna voor de daar voor leggende waagens passabel te maaken hoorden wy een geschreeuw van het volk veroorsaakt doordat de leeuw tusschen 2 wagens was doorgesprongen en sig teffens in de boschagie begeven hadde.

Breete 32 8. Lengte 45 29. Cours en verheyd Westen 9 gra: Zuydk $1\frac{1}{7}$ mylen.

Den 5 dito hielden rustdag.

Den 6e dito vervorderden wy onse reyse 's morgens te half 7 uuren onse cours Noord West stellende en na de op gisteren gemelde rivier Conna nog eens gepasseert te hebben quamen wy omtrend den middag weeder daar voor te campeeren.

Op deesen marsch sagen wy een beest daar wy jagt op maakte, maar wat men ook deed, konden wy hetselve niet onder schot krygen, 't was ter grootte van een middelmatige os, swartagtig van coleur, met een hooge schoft, uyt het bovenste gedeelte van de mond staaken 2 kromme tanden uyt, die hun van ver als hoorens vertoonden, de staart was wit als die van een wilde ezel, meer konden wy daar van niet bekennen, dewijl het beest te verre van ons af was,

onse Hottentotten noemden het een grond renostre, waarvan 't vleesch goed en eetbaar soude weesen.

Breete 32 5. Lengte 45 25. Cours en verheyd N.W. t. W. 5 gr: Noordk $1\frac{1}{7}$ mijl.

Den 7n dito gingen wij met een N.W. t. N. en ook eenige Noordke courssen voort en quamen daarmede te elf uuren by een rivier door de Bosjesmans Aga ofte Rietvelt genaamt, waarby wy ons terneder stelden.

Breete 32 4. Lengte 45 $18\frac{1}{2}$. Cours en verheyd W. t. N. N. 1 gr: Noordk $1\frac{2}{7}$ mylen.

Den 8n dito sijn wy van hier vertrokken 's morgens over ses uuren, namen onse cours N. t. W. over een groote vlakte alwaar de rivier Aga droogvoets passeerden, hier quamen 4 Bosjesmans by ons, die wy voor gidsen huurden; dese vlakte door sijnde gingen wy met differente courssen langs hooge ruggens aan; het gebergte, hetwelk wy al een lange tijd aan ons regterhand gehad hebben zagen wy nu regt voor ons uyt leggen en arriveerden voorts op den middag aan een groot rivier Gomee ofte Baviaansrevier genaamt alwaar wy campeerden.

Breete 31 $59\frac{1}{2}$. Lengte 45 11. Cours en verheyd N.W. t. W. 2 gr: Noordk $1\frac{17}{18}$ mylen.

Den 9n dito 's morgens te half seven uuren verlieten wy deese plaats en gingen langs de voorn: rivier tot by een drooge spruyt, dewelke gepasseerd zijnde stelden wy onse cours W.N.W. aan, waarmeede wy eene cloof op gingen en vervolgens in 't gebergte geraakten, van waar wy in een groot dal afquamen, alwaar wy onse tenten by een kleyn loopend riviertje Kavahe of het Vrolyke rivier gent: opsloegen, en nademaal wy thans van nieuwe gidsen sijn voorsien, betaalden wy heeden af die waarvan onder den 28 passato mentie is gemaakt en lieten deselve vertrecken.

Breete 31 $53\frac{1}{2}$. Lengte 45 $8\frac{1}{2}$. Cours en verheyd N. t. W. 8 gr: Wt $1\frac{7}{18}$ mylen.

Den 10 dito dewijl ons beestiaal in eenige dagen slegte en byna geen wey gehad heeft bleeven wy om aan hetselve wat tijd tot verhaal te geeven heeden hier rusten. In den agter middag quam seeker capitein Geyma genaamt met een party Bosjesmans by ons, en alsoo deselve de taal verstaan der by ons soogenaamde Kleyne Chineesen die de Hottentotten noemen d'Gauas en dat de Hottentotten die by ons waaren deselve taal onkundig sijn, huurden wy derhalven om ons als tolken te dienen eenige dier Bosjesmans.



Bosjesmans huishouden.
„Die by de pot sit, eet sop, met een borstel, hun gewone lepel." (R. I. Gordon, 1779).

Den 11n dito begaven wy ons weder op marsch onse cours om de Noord stellende, over vlak en klipagtig land, tot wy quamen by een berg tusschen welke en de Vischrivier naauwlijcx sooveel passagie was, dat men daardoor met de wagens konde doorkomen, hieruyt geraakt sijnde namen wy onse rustplaats by deselve rivier.

Vermits het land dat de Bosjesmans bewonen hier komt te eyndigen, sullen wy nu alles wat wy van die natie hebben kunnen verneemen hier laaten volgen en desen aangaande seggen, dat se sijn klyne van gestalte, ruw en hard van vel, dat se haare lighaamen smeeren en carossen dragen als de Hottentotten doen, dog dat se nog veel armoediger sijn levende als deselve, ten aansien sy in 't geheel geen vee hebbende, hun land daarenboven ontbloot is van wild en eetbaar aardgewasschen; deese armoede en de geduurige hongersnood is oorsaak dat sy het vee der Cafferen en ook wel somtijds dat der Europeesen als se het kunnen doen rooven, 't welk se ten eersten op eten, sonder op den aanteel van dien te denken. Wat haare wapenen betreft deselve sijn die der Hottentotten gelijk en ook soo sterk vergiftigd.

Onder deselve worden ook mannen gevonden die twee à drie vrouwen houden, deese vrouwen koopen se gelijk de Caffers van haare ouders voor pylen, boogen, assagaayen en iets diergelijx; hier en teegens sijn er craalen daar een vrouw twee mannen heeft die met malkander in goede eendragt leven, als de een man op de jagt gaat, dan blijft den anderen thuys, dit vreemde huwelijk geschied omdat by haarl: soo weynig te eeten word gevonden dat er een man alleen te veel werk soude hebben om de cost voor een vrouw te soeken, 't welk voor beyde de mannen nog seer moeylijk valt.

Het eerste meysje dat de vrouwen baaren houden se in 't leeven, alle de andere hangen sy se aan boomen en laaten se dus van honger vergaan, maar de jongetjes integendeel houden se alle in het leven en maaken veel werk daarvan.

Haar land soude voor sooveel men heeft kunnen verneemen het binnenwaartse van dat der hier bekende volkeren leggen, dat hetwelk aan deese zyde van het gebergte na de zeekant strekt, is schraal, droog en doorgans met ruygte begroeyt, alhoewel op de kaale plaatsen nog tamelijk gras word gevonden, maar aan de overseyde van het gebergte binnenwaarts in, is hetselve ten deele klipagtig en ten andere sanderig en overal met een ruygte van doornbosjes, die seer laag by de grond groeyen, bewassen, daar word ook aldaar weynig ofte geene wey gevonden en hetselve land heeft daarenboven gebrek

aan water, waardoor en dat aldaar seer weinig reegent, de lugt in deese contry seer brandig is.

Breete 31 48. Lengte 45 5½. Cours en verheyd N.N.W. 2 gr: Wk 1⅜ mylen.

Den 12n dito komen heeden in het land der Dgauas en setteden onsen marsch met een N.O. cours langs het voorn: gebergte en de Vischrivier tot by een rivier Tarka of het Vrouwenrivier genaamt, van hier gingen wy N. t. W. aan en na de meergemelde Vischrivier nogmaals te sijn gepasseerd hielden wij halte.

Breete 31 44½. Lengte 45 5½. Cours en verheyd Noorden 1 myl.

Den 13n dito sijn heeden met verscheyde courssen deselve Vischrivier nogmaals over en weeder gepasseert, ter deeser plaatse vonden wy een weynig gras voor 't vee, 't welk seedert eenige daagen niet ontmoet hebben.

Breete 31 40. Lengte 45 1⅓. Cours en verheyd N.W. t. N. 4 gr: Wk 1⅜ mijl.

Den 14n dito rustdag.

Gemerkt hier ter plaatse veel printen tegens de klippen geschildert worden gevonden, sijnde een werk der meergem: d'Gauas die daarom by ons landgangers Kleyne Chineesen worden genoemt, gingen wy na een plaats omtrend twee uuren van ons campement geleegen om sulx te sien, daar sagen wy onder de krans van een cloof in een soort van spelonk, alwaar men voor regen en winden konde schuylen, portraiten van wilde paerden, bavianen en van menschen in verscheyde postuuren, met roode, witte en swarte verwen tegens de klippen geschildert, sommige waaren vry wel afgeteekend en andere weer niet, welke laatste scheenen het werk van leerlingen te weesen; het is verwonderingswaardig iets diergelijx by sulke ruwe en onwetende natie te vinden.

Den 15 dito, terwijl nu nergens meer passagie is te vinden om met de waagens dieper in het land te kunnen trecken, dat ook hoe verder men daarinne soude kunnen komen, hoe schraal en dor het land soude mogen gevonden en overal ter oorsaake der langduurige droogte gebrek aan wey voor de beesten en soo mede aan water soude weesen, gelijk ons dit behalven 't geen dat wy daarvan sagen, eenpaarig wierd getuygt door de by ons hebbende Hottentotten en Bosjesmans, moesten wy derhalven hoe ongaarn resolveeren na onse legerplaats van gisteren teruggekeeren, aldaar een dag of twee te blyven leggen, om te sien of inmiddels door de Bosjesmans die hiertoe expres soude worden uytgesonden, niet eenige andere bequame

doortogten of eenige Hottentotten dies bewust sijnde, soude kunnen worden gevonden, welke Bosjesmans met eene wierden geordonneert, om indien het mogelijk was eenige van de voorm. d' Gauas by ons te brengen, waaraan egter weynig apparentie was, nademaal dat volk soo schuuw en vreesagtig is, dat hetselve op het sien van een Europees en selfs van een Hottentot die een hoed op het hoofd heeft, het aanstonds op de vlugt set, sijnde daarby soo gauw ter been dat se niet als met paarden kunnen ingehaalt worden.

Onse cours en verheyd tot hiertoe is geweest N.t.W. 6 gra: Wk: 19/20 mijl, Breete 33 36. Lengte 45 22. Sijnde 18 mylen regte distantie van de drift die wy op den 3 Juny zijn gepasseert; voorts arriveerden wy te elf uuren in ons verlaate campement, middelerwijl hadde zig Rondeganger met de Bosjesmans ten eynde als gem: sig op weg begeeven.

Breete 31 36. Lengte 44 59. Cours en verheyd N.N.W. 2 gr: Wk: 1/16 mijl.

Den 16n en

17 dito volgens het aangeteekende op gisterigen datum bleeven wy hier leggen.

By de teruggekomst van onse uytgesondene verstonden wy tot ons leetweesen dat het gantsch ondoenelijk was om verder het land in te kunnen komen, dat men voor sig niet als woestynen sonder lof of gras sag en dat 't aardrijk sig vertoonde als of het overal was afgebrand, ja dat er geen de minste droppel water wierd gesien, dat se voorts ook niemand hadden gevonden die daar ooyt was geweest en dat men ook niet wist of aldaar inwoonders waaren ofte niet, en eyndelijk dat se geen d' Gauas hadden kunnen krygen, dewelke op haare aannaderinge sig in het gebergte hadden gesalveert.

Deese d'Gauas sijn so als wy hier verstonden meede een soort van Hottentotten, dog klijn van postuur en van een seer vreesagtige naturel, in haare kleedinge en leevenswijze sijn se met de Bosjesmans gelijk, dog veel behendiger als deselve en de verdere Hottentotten in 't behandelen der boogen en pylen, sy leeven gelijk de Caffers en Taamboegiesen onder een algemeen opperhoofd die by hun Goechoe Moua word genaamt.

Dat se groote liefhebbers sijn van de schilderkunst en overal op de klippen die se daartoe bequaam vinden het een of het ander afschilderen, en voorts dat elk man maar een vrouw heeft.

Het land selfs is het slegtste dat wy tot nog toe hebben gesien, hetselve is bergagtig, vol klippen en daarby sandig, overal met

doornbossen en ruygte begroyt, sonder wey of bequaame bouwlanden, waarom hier ook geen wild wordt gesien.

Bovendien is het climaat so hier als in het land der Bosjesmans seer ongesond, nadien het 's nagts soo koud is, dat alles vriest, en daarenteegens by dag so exhorbitant heet dat alles verbrandt en de drooge bladeren hierom tot stof kunnen gevreven worden, selfs waaren de doornboomen die wy hier en daar sagen staan, tot aan de voet toe verdort, dit laatste was, soo als wy vernamen, veroorsaakt doordien in neegen maanden tijd alhier niet hadde gereegent.

Het gebergte dat hun land van dat der Bosjesmans scheyd, strekt sig uyt tot het Cafferlandsgebergte. Vonden de miswijzing van het compas op 18½ gr: N.W.

Den 18 dito om het aangeteekende onder gisterigen datum genoodsaakt sijnde om van ons voorneemen om in het land verder te trecken af te sien, namen wy derhalven heeden de reyse na de Caab terugge en quamen te campeeren alwaar den 12n deeser de nagt hebben doorgebragt.

Sullende voorts tot vermeydinge van herhaalinge de breetens en lengtens niet meer aangeteekend worden, ten waare wy somtijds hier of daar op plaatse mogten komen alwaar wy op de uytreyse niet sijn aangeweest.

Den 19, 20 en 21 dito, na een marsch van drie dagen arriveerden wy by de Gornts rivier alwaar wy onse tenten op sloegen en

Den 22n dito rusteden.

Den 23 dito hebben heeden onse nagtrust gehouden by een rivier Cava genaamt welkers water so wit als melk was.

Den 24 dito vervolgden onse reyse en quamen

Den 25 dito ter houw by een droog riviertje.

Den 26 dito sijn van daag gekomen aan de Vischrivier, het land siet hier naar uit.

Den 27 dito hielden rustdag om 't beestiaal wat te doen verquikken, onse gitsen gaan na ontfangene betaaling terugge en wy neemen andere aan.

Den 28 dito passeeren een cloof, [die] wy de Bosjesmans cloof noemden en na den Cafferlands berg in het N.O. van ons voor de laatste maal te hebben gepeyld, quamen wy te campeeren by de Bosjesmansrivier.

Den 29 dito nog al voortgaande quamen wy na

Den 30 dito de gesegde Bosjesmansrivier te sijn overgekomen en

Den 31 dito rustdag te hebben gehouden

September.

Den 1 dito halte te houden by de Sprinkbocke fontijn alwaar den 19n May passato ook hebben gecampeert.

Teegens den avont quamen eenige Hottentotten uyt de Craal van eenen capitein Dauhan by ons die wy met tabacq en dacha beschonken, men verstond van deselve dat het de geheele quaade mousson hier niet gereegent hadde.

Den 2 en 3 dito geduurig voortgaande arriveerden wy

Den 4 dito aan de Sondaagsrivier.

Den 5 dito sijn wy getrokken tot aan onse rustplaats van den 13 May jongstl: namentl: de Swartekopsrivier.

Den 6 dito van hier 's morgens te half ses uuren vertrekkende stelden wy onse cours wat beseyden af W.Z.W. door een klein boschagie, die met verscheyde courssen gepasseert sijnde, gingen vervolgens W. aan over een klyne vlakte en na 't passeeren eeniger drooge riviertjes quamen wy in een gebergte, daar wy de eene hoogte op de andere weder aftrokken, tot dat wy arriveerden op een vlakke veld, kreegen doen 't Gamtousch gebergte weder in 't gesigt, hier sloegen wy onse tenten op by een fontijn van schoon waater.

Breete 33 15½. Lengte 44 19½. Cours en verheyd Z.W.t.W. 2⅛ mijl.

Den 7n dito braken van hier op met reegen 's morgens te 6 uuren, onse cours W. t. Z. en Z.W. t. Wt. stellende nog al door de op gisteren vermelde vlakte tot dat wy arriveerden in onse oude wagenweg, die wy opvolgden en quamen wy te campeeren aan de van Stadensrivier.

Den 8 dito bleeven hier rusten om de noodige reparatien aan de wagens te doen.

Eenig van ons volk die aan strand in eene daarby geleegen valley waaren gaan visschen bragten by haare terugkomst meede eenige Hottentotten, die by sig hadden een slaaf van den landbouwer Willem Landman denwelke ons berigtede dat hy met nog twee andere slaaven van sijn lijfheer weggeloopen sijnde met voorneemen om na de Caffers te gaan, deese syne twee makkers hem op een ogtent terwijl hy sliep hadden verlaaten en dat hy sig seedert by de Damasquas Hottentotten hadde opgehouden, dewelke hem hadden gebruikt om kost voor haar langs het strand te soeken.

Den 9 dito en

10 dito setteden de terugreysse voort en arriveerden

Den 11 dito aan de Gamtouscherivier, het waater daarinne was veel lager als doen wy deselve op de uytreyse passeerden.

Den 12n dito was rustdag.

Wierden heeden alhier besogt door een Hottentots capitein genaamt Hoenjaro die ons beloofde het pad van hier na het Essenbosch dat door de togtgangers word gebruikt, te sullen laaten wysen, en gelijk die weg nader is als die waarover wy gekomen sijn, naamen wy sulx gewillig aan.

Den 13 dito wierden door onse wegwysers met een Wt. cours geleyd tot aan de rivier Donque, en daarna tot den oorspronk van de Cabeljauwsche rivier, alwaar op seekere plaats in het Hottentots Key genaamt halte hielden.

Den 14 dito passeerden wy een hoog gebergte en na de Keyka of Witte rivier te sijn gepasseert quamen wy by de Leeuwerivier in het Hottentot Chammago gent: ter houw.

Den 15 dito met een W. t. N. cours voortgaande ontmoeteden wy onderweegens de rivier Ou Chamma dat te seggen is Vetwater en nog een andere Soma genaamt, waaruyt de eerste rivier vermeld onder den 30 n April passato voort vloeyd, daarna passeerden wy het voorwaards gem: Essenbosch, komende vervolgens in de gewoone wagenweg en quamen daarover by de Crommerivier, alwaar wy campeerden.

Breete 33 $19^{1/2}$. Lengte 43 15. Cours en verheyd W. t. Z. 5 gr: Zk: $2^{11}/_{12}$ mijl.

Den 16, 17, 18 en 19 dito al geduurig voortgaande door deselfde weg als onder gisterigen datum staat vermeld quamen wy

Den 20 dito ter nagtrust op de plaats alwaar den 20 April laatstleeden meede hebben gecampeert; hier quamen by ons ses Hottentotten met haaren capitain Faitje, van wien men verstond, dat vijff van de scheepelingen van de verongelukte Franse schuyt haaren weg door het Houteniquas land en de overige hier door haaren weg na de Caab hadden voortgeset, hetwelk wy presumeeren te sullen sijn geschied om het land so wel binnen in als langs het strand te ontdecken.

Den 21 dito setteden wy de reyse voort, dog

Den 22 dito hielden wy rustdag.

Hebben van den 20 ruuw en koud weer gehad met regen en hagel vermengt.

Den 23 en 24 dito is ons niets sonderlings ontmoet.

Den 25 dito sloegen wy ons needer by de Matjes rivier, wierden

ter deeser plaatse weeder besogt door den capitein Witteboooy, by sig hebbende nog drie Hottentotten van de Dauney natie die aan de Oliphantsrivier woonen. Van deselve verstond men dat gedagte rivier haaren oorspronk heeft niet ver van de plaats alwaar de Gamtousch rivier meede ontspringt, en dat eerst gen: rivier na een groot deel lands doorgeloopen te hebben sig eyndelijk ontlast in de Gouritsrivier.

Den 26 dito sijn wy gemarscheert tot naar de Rietvalley op onse rustplaats van den 13n April en

Den 27 dito quamen wy te campeeren by de Klipbanksrivier.

Den 28 dito sijn in onse terugreyse heeden geavanceert tot voor de Hattaquas cloof en sloegen onse tenten aldaar by de Saffraancraal op; van hier wierd door den commandant de volgende missive aan den Edelen heer gouverneur geschreven,

Cabo de Goede Hoop
Aan den Wel. Edele Gestr: Heere
Rijk Tulbagh,
Gouverneur in loco etc. etc. etc.

Wel Edele Gestrenge heer.

Voor mijn vertrek van de Chijs Chamma rivier hebbe ik de eere gehad per den landbouwer Andries Arendsdorp aan Uwe Wel Edele Gestrenge onder den 31 July passato voor 't laatste maal te schrijven, dog terwijl ik niet denke dat gem: Arendsdorp sig vroeger Caabwaarts sal gewend hebben, gaat by deese copia daarvan over, aan welk schryven de vryheyd neeme my te gedraagen, des sal deese wederom dienen om Uwe Wel Edele Gestrenge in alle submissie te adviseeren dat ik van gem: Chijs Chamma rivier op den 1n daaraanvolgende maand Augustus vertrokken en mynen cours noordwaarts naar de in die missive vermelde Kleyne Chineesjes genomen, dog hebbe geen derselver kunnen opdoen en overal daar wy getrokken sijn, hebben sy sig met de vlugt in 't gebergte begeeven, waar wy se niet hebben kunnen agterhaalen. Gem: natie sijn weinig verschillende met de Bosjesmans, wierden door soo evengem: d' Gauas genaamt, als dat deselve onder een generaal opperhoofd Goechoemaua geheeten, gelijk de Caffers en Tamboegies sorteeren; van hunne schilderyen hebben wy op de klippen gevonden, hetgeen voor die natie terwijl sy geen onderwijs daar van gehad, ook de noodige dingen manqueeren al veel is, egter soodanig niet als wel daarvan gesproken wierd.

In 't gem: D' Gauasland sijn wy gevordert tot op de breete van

33 gr : 36 min : lengte van 45 gr : 22 min : ende gemerkt in dat land geen weyde voor ons beestiaal vonden en onse beesten vry mager wierden, ook nu en dan 't een na het ander verrekte, daar by de koude nagten die by continuatie duurden, sulx alleen een koude toevallige regen ons in een armoedige getal van trekbeesten sou gesteld hebben en geen hoope was verder in dit land eenige wey te vinden, terwijl de Bosjesmans eenparig verseekerden hoe verder in, hoe minder wey men soude ontmoeten, doordien het land doorgaans met ruygte begroeyt en daar nog al eenig gras in andere tyden gestond en was sulx verbrand, ende gelijk sy ons beteykend hadden het daar te lande in 9 maanden lang niet gereegent, sulx bleek genoegsaam, terwijl wy selfs de grootste doornboomen langs de riviere als elders verdroogt gevonden, derhalven ben ik genoodsaakt geweest op den 18 der gem : maand Augustus dat land te verlaaten, om hoe eerder hoe liever beeter wey op te zoeken, sulx ik myne weg weder Caabwaarts gewend en op heeden aan de Saffraan craal gearriveert, denkende op morgen de Attaquas cloof te beklimmen of op den 30 n deeser maand de Hagelcraal te halen, welke plaats aan de andere zyde deeser clooff gelegen is. Betreffende laatstelijk de sig onder my sorteerende manschappen sijn deselve, Gode sy dank, voor tegenwoordig nog alle in eene wenschelyke gesondheid sig bevindende. Hiermeede deesen afbreekende onder gunstige verwagtinge dat deese myne gedaane reyse door Uwe Wel Edele Gestrenge mag werden geapprobeerd, so neeme de vryheid my in alle submissie te onderschryven (onderstond) Wel Edele Gestrenge heer Uwe Wel Eds. ootmoedige en onderdanige dienaar (was geteekend) A. F. Beutler (in margine). Op de Saffraancraal aan de Attaquas cloof den 28 September 1752.

Den 29 dito sijn heeden de bovengem : Hattaquas cloof overgekomen en bereikten een moerassig rivier ; het heeft in deese twee daagen sterk gereegent en tusschen beyde gehagelt, en ook sneeuw gevallen, het was regt vinnig koud.

Den 30 dito hebben de reyse voortgeset tot aan de Hagelcraal alwaar

October.

Den 1 dito rustdag hielden.

Den 2, 3 en 4 dito voortgaande bereykten wy

Den 5 dito de Soetemelksrivier, hier ter plaatse ontfing den vaandrig de onderstaande missive.

Mijnheer en Veel Geagte Vrind,

U Ed: gedateerde letteren van den 28 September nopende U Eds: terugkomst herwaarts heb ik heeden door den daarin vermelden Hottentot ontfangen, waarover ik met veel blijdschap ben aangedaan, omdat so wel U Ed: als de onderhebbende nog in goeden welstand sijn; maar vermits U Ed: komste my buyten verwagtinge komt, geloof ik dat U Ed deese wat ongemakkelijk sal voorkomen, egter ben ik daarneevens in dat vertrouwen, dat het eevenwel niet onmogelijk sal sijn aan de intentie van den Wel Edele heer Gouverneur te voldoen. En ter saake overgaande, soo is het dat ik de eer hebbe gehad, dat het den Wel Edelen heer Gouverneur geliefde met mij te spreeken over ende ter saake van seekere baay omtrent 30 mylen beoosten de Mosselbaay strekkende in 't Oude Niquasland, by onse inwoonderen genoemd word de Twee Valleyen, ter oorsake dat twee swaare rivieren van 't gebergte en uyt het bosch in een ruym vlakte eerst twee valley uytmakende sig in zee uytgieten, van welke baay by deese inwoonderen veel word gesegt en ook de vaste praesumptie is dat dien Fransen Luytenant met sijn laatste sloep in die baay aan de wal is gebleeven, waarby welopgem: Wel Edele heer Gouverneur mij teffens ordonneerde, by U Eds. arrivement ditwaarts hetselve aan U Ed: te bedeelen, om wel meede ten principaale deese voorengenoemde baay door den stuurman en landmeter naauwkeurig te laten besigtigen wat daarvan sijn moge. Ende U Eds: verders een goede rijs toewenschende verblyve met veel agtinge. (onderstond) Mijnheer en Veel Geagte Vrind, U Ed: dw. dienaar. (was geteekend) J. A. Horak. (in margine) Swellendam den 4n October 1752.

Naar lectuure van dien brief wierd alles tot de uytvoeringe der geëerde ordre van den Edelen heer Gouverneur klaar gemaakt en also den gantschen train hiertoe niet noodig wierd geoordeelt, wierd hierom best gedacht een gedeelte van dien onder commando van een sergeant vooraf met de volgende brief Caabwaards te senden.

Cabo de Goede Hoop.

Aan den Wel Edele Gestr: heere Rijk Tulbagh, Gouverneur in loco etc. etc.

Wel Edele Gestrenge heer,

Tseedert het afsenden van myne laatste onderdanige van den 28 September passato, waarin de eer gehad hebbe Uwe Wel Edele Gestrenge in alle submissie mijn arrivement voor de Attaquas cloof te bedeelen, soo neeme thans de vrijheid verder te communiceeren

dat ik myne reyse Caabwaarts vervordert en op heeden op de plaats de Soetemelksrivier gent: toebehoorende den oud burgerraad Hendrik Emanuel Blankenberg gearriveert ben. By myne aankomst alhier ontfing ik een missive van den landdrost tot Swellendam gedateerd den 4n deeser loopende maand, waarin vermeld word als dat sig in 't Outeniquasland omtrend 30 mylen beoosten de Mosselbaay een soort van baay soude bevinden.

Ende nademaal men in die tijd toen den Franssen officier sig by ons bevond geen verdere narigt omtrend de aan Uwe Wel Edele Gestrenge geadviseerde baay heeft kunnen trekken, ben ik van gedagte dat dit deselve weesen sal, derhalven om sooveel mogelijk aan de intentie van Uwe Wel Edele Gestrenge te voldoen, hebbe ik de leden laten vergaderen, hun die missive voorgesteld, soo is beslooten den train te verdeelen, terwijl wy deese inwoonders niet tot laste kunnen leggen blyven, sullende ik ondergeteekende, den adsistend, sergeant, stuurman en land meeter met 11 soldaaten, mitsgaders 2 wagens, my naar derwaarts vervoegen, en die baay sooveel mogelijk, schoon onse schuyt sig onbequaam daartoe bevind, te doen pylen, de overige train onder het gesag van een sergeant de terugreyse naar de Caab laten vervorderen. Deesen dan voor teegenwoordig niets meer weetende by te voegen, als alleen dat sig alle de onder my berustende manschap, behalven een die gisteren is komen in te vallen, Gode sy dank, in gewenschte gesondheyd nog komen te bevinden, sal ik denselven hiermeede fineeren, na Uwe Wel Edele Gestr: in de protextie Godes bevolen te hebben, neeme ik de eere my in alle submissie te onderschryven. (onderstond) Wel Edele Gestrenge heer Uwe Wel Edele Gestr: seer ootmoedige en onderdaanige dienaar (was geteekend) A. F. Beutler. (in margine) Soetemelksrivier den 5n October 1752.

Den 6n dito soo als den sergeant met 46 mannen en eenige wagens sig op reyse na de Caab begeeven hadde, ging den commandant met het overig volk ten getalle van 25 coppen meede op reyse, de cours wederom oost stellende en quamen daarmeede ter houw by de plaats van den burger Rentsburg.

Breete 33 50½. Lengte 40 23½. Cours en verheyd O. 3 gr: Nk 1⅝ mijl.

Den 7 dito Gouritsche rivier overgetogen sijnde namen wy onse rustplaats by de Honingklip.

Breete 33 41½. Lengte 40 43. Cours en verheid N. O. t. N. 8 gr: Ok: 3 1/10 mijl.

Den 8 dito trokken wy naar Ignatius Ferreire en quamen

Den 9 dito op Hartenbosch aan de Mosselbaay geleegen.

Den 10 dito marcheerden heeden onder het vallen van een regentje tot aan de Reebokkenfontijn, alwaar wy campeerden, sijn op deese marsch de Kleyne Brakkerivier, nevens nog een ander die daar instroomt Conna genaamt gepasseert.

In den agtermiddag quam op ons versoek by ons den landbouwer Jacobus Botha om ons de weg na gem: twee valleyen door een onderweegen staande groot bosch te weysen.

Breete 33 36. Lengte 40 51. Cours en verheyd O.N.O. 8 gr: Nk. 1 mijl.

Den 11 dito na de groote Brakke en Klippendriften revieren te sijn gepasseert hielden wy halte by de Gourasrivier.

Breete 33 33. Lengte 41 2. Cours en verheyd O. t. N. 6 gr. Nk. 2³/₇ mijl.

Den 12 dito bereykten heeden seekere plaats de Keerom by de landbouwers genaamt, omdat men met wagens onmogelijk daardoor komen kan.

Breete 33 32½. Lengte 41 11½. Cours en verheyd Oost 4 gr: Nk 1⁶/₇ mijl.

Den 13 dito na het benoodigde op eenige paarden gelaaden te hebben, gingen wy met agterlaatinge der wagens de voormelde Keerom over en na de rivieren Koeakamka en Gouringa te sijn gepasseert, trocken wy vervolgens door het bosch onder den 10 deeser vermeld, en quamen daarna by de gemelde valleyen, alwaar wy ons campement opsloegen, het overige van deesen dag, mitsgaders

Den 14 dito doorgebragt sijnde om alles ter deeser plaatse en soo meede langs het strand behoorlijk op te neemen en te besigtigen, bevonden men dat deese Twee Vallyen, die omtrent anderhalf uur reydens van malkanderen leggen, en na gissing ieder wel vijf uuren in dies omtrek groot sijn, worden geformeert door drie bysondere waterryke rivieren, dewelke van het gebergte afkomen en sig daarinne ontlasten, sonder dat er egter uytwateringe daarvan ergens of na het strand word gesien, waarom en ook ter oorsake dat het water dier valleyen brak en soutagtig is, dog de eene meer als de andere, men moet vast stellen dat deselve valleyen door eenige onderaardsche canaalen communicatie met de daarby leggende zee hebben, sijnde die dewelke naast aan de Mosselbaay legt langwerpig en de andere rond, mitsgaders beyde na de zeyde van 't gebergte seer diep, dog aan de zeekant doorwaadbaar.

Het strand langs die valleyen is doorgaans met klippen en swaare rotsen behebt, gaande de rollingen der zee aldaar daarenboven seer hoog, soodat geen aankomen te dier plaatse voor schuyten of boot te vinden is.

Den 16 dito neemen heeden weederom de terugreyse na de Caab en quamen na een marsch van vijff daagen

Den 22 dito voor de Duyvenhoxrivier, waarvoor wy, vermits het water hoog opgeswollen was moesten blyven leggen tot

Den 24 dito daaraan, wanneer 't water gevallen sijnde, wy die rivier overgingen.

Den 25 dito vervorderden wy onse reyse over de Buffelsjagtrivier tot aan de Rietvalley en quamen

Den 26 dito op Swellendam.

Den 27 dito sijn wy van daag de Breede rivier met de schuyt van den landbouwer Philip Cortje overgevaren.

Den 28, 29 en 30 dito, de reyse was binnen deese drie dagen door de Hessaquas cloof en de Tijgerhoek tot op 's Compagnies post het Siekenhuys.

Den 31 dito quamen heeden te campeeren aan de Steenbokkerivier op de plaats van Wessel Wesselsz.

November.

Den 1, 2 en 3 dito marcheerden wy over de Swarte Both en Palmietrivieren en na de Hottentots Hollands cloof afgekomen te sijn, sloegen wy onse tenten op by de plaats genaamt Onverwagt.

Den 4 en 5 dito van hier trocken wy over de Eerste rivier, Saxemburg en de Tygervalley en arriveerden na agt maanden en seeven dagen uytgeweest te sijn

Den 6 dito daaraan in het Casteel de Goede Hoop alle in redelyke gesondheyd, waarvoor en soo meede voor de verdere aan ons op sulk een lange en gevaarlyke reyse beweesene weldaden wy den Almagtigen hertgrondig moeten bedanken.

(was geteekend) A. F. Beutler.
C. A. Hoofd, adsistend.
(onderstond)
Accordeert,
(geteekend) A. Bergh, E. gezw. clercq.

Carto- en Bibliographie

Carto- en Bibliographie.

N.B. Daar geen der in dit werk gepubliceerde reisverhalen reeds vroeger in druk verscheen, is hier op bibliographisch gebied niets mede te deelen.

---

1. Een MS. kaart van de *Delagoa Baai*, ZO-Afrika, geteekend door stuurman Cornelis Heeremans op een net „gedruckt by Wilhelm Blaeu", Schaal ± 1 : 148.000. Alg. Rijks-Arch., N⁰. 103 (suppl.).

Van deze kaart is in dit werk een reproductie gegeven (Krt. 3) op nagenoeg $^1/_2$ der ware grootte. Op het origineel komen nog voor — zooals destijds te doen gebruikelijk was — tal van gedrukte kompassen met elkaar kruisende volle en gestippelde kompaslijnen; duidelijkshalve zijn die echter niet weergegeven.

Wanneer de kaart vervaardigd werd, is met vrij groote zekerheid uit te maken, nl. in 1688. In November van dat jaar, werd toch de Delagoa Baai voor het eerst van de Kaap uit, door een Compagnie's schip het galjoot de „Noord" bezocht en bij die gelegenheid is toen, blijkens het Journaal (p. 129 en vv., hiervóór), de baai nauwkeurig opgenomen. De naam van hem die dit werk deed en in het Journaal beschreef, wordt echter niet genoemd, maar de Schipper was het niet, wijl van dezen daarbij steeds in de 3e persoon gesproken wordt. Nu is het bekend dat Heeremans op de volgende reis van de „Noord", in Oct. 1689 naar de Baai van Algoa, daar aan boord was, wijl in de Instructie voor dien tocht te lezen staat (p. 165 sub 5): een vóór die baai liggende „ronde sandplaat... nauwkeurig te bepeijlen en door den quartiermeester Corn. Heeremans in een caart te doen brengen." Hieruit blijkt tevens dat hij met opnemingswerk vertrouwd was en zal hij dus op de vorige reis in 1688, óók op de „Noord" geweest zijn en tòen die kaart hebben vervaardigd. In later jaren kan hij het niet gedaan hebben, daar de „Noord" op die tweede reis bij Kp. S. Francis op de klippen gebleven is. „Heeremans als stuurman hadde de wagt" toen de stranding plaats greep, (p. 168 r. 2) en hij behoorde niet tot de geredden.

Tegen bovengegeven onderstelling is echter één bezwaar aan te voeren, nl. dat in het Journaal de verschillende kapen en hoeken der baai en van de eilanden, met de letters B, C, D, E enz. worden aangeduid, terwijl bij die zelfde punten op de kaart N, O, P, Q enz. staat geschreven. Een aannemelijke verklaring hiervoor zoude zijn, dat Heeremans aan boord een voorloopige kaart maakte — de gelegenheid tot rustig teekenen zal hem daar als wachthebbend officier wel ontbroken hebben — en dat hij nu, later aan de Kaap het hier gereproduceerde zeer zorgvuldig geteekende exemplaar vervaardigende, daarbij niet meer de beschikking had over het reisverhaal, wijl dit vermoedelijk inmiddels door den Schipper reeds ingediend was. Zich toen niet juist meer herinnerende, met

welke letters de diverse hoeken in het Journaal aangegeven werden, gebruikte hij daarop een geheel andere serie, nl. de letters N—Z, zoodat verwarring hierdoor voorkomen werd en bijv. niet D gezet werd waar B had moeten staan, enz.; hij zal dan bij die kaart een sedertdien verloren gegane beschrijving der opname ingeleverd hebben, waarin de letters N—Z voorkwamen.

Aangaande de benaming van het eiland Janijaco, zij opgemerkt dat die volgens het Journaal (p. 131) zal geschied zijn naar den „koning Jan Jacques" aldaar, met wien men destijds veel in aanraking kwam. Op een sub 3 te bespreken kaart, heet het eiland dan ook „Jan Jacques". In een ander reisverhaal is er „Jaca" van gemaakt. (p. 202).

2. Een MS. kaart van *Zuid-Afrika*, met den trek van Vaandrig Beutler's colonne in 1752, van Tafelbaai naar de Key Riv., vervaardigd door den landmeter der expeditie C. D. Wentzel, Schaal ± 1 : 350.000. Alg. Rijks-Arch., N⁰. 852.

Van deze kaart is in dit werk een reproductie gegeven (Krt. 4) op ongeveer $^1/_5$ der ware grootte. Op het origineel zijn de meridianen en parallellen op elke 10′ getrokken [1]) en is de rand tot in minuten verdeeld; in den rechter benedenhoek bevindt zich daar bovendien, rondom de mijlschaal, een allegorische voorstelling van het leven in een Kafferkraal.

De kaart, geteekend op een net volgens Mercator's Projectie, is fraai van uitvoering; de marschroute der colonne is er duidelijk op weergegeven. Voor het vaststellen van deze, was aan Wentzel stuurman Clement toegevoegd en zouden beiden daartoe volgens de Instructie „dagelyx moeten neemen de hoogte der sonne om hier uyt de breete te kunnen weeten." De koers en verheid, die „sullen dienen om te weeten welke weg, soo in breete als lengte sal syn afgelegd", moest eveneens in het Journaal genoteerd worden „soo ende in dier vougen als zulks ter zee wordt verregt" en dientengevolge vindt men dan ook een en ander op zijn scheepsch opgeteekend. — Het eenige middel van contrôle op dien behouden koers en verheid in het afgeloopen etmaal, was destijds de Breedte-observatie op de zon ten 12^u; maar veel van het nuttig effect hiervan ging verloren, wijl de marsch hoofdzakelijk Oostwaarts was. De voortgang was dus voornamelijk in Lengte en die was toenmaals nog niet uit zonswaarnemingen af te leiden, maar berustte juist op koers en verheid. En dat deze soms zeer moeilijk te bepalen waren, zal duidelijk zijn, waar het nu over bergen en door valleien, dan door oerwouden en rivieren zigzagsgewijze vooruitging.

Met die Breedte-waarnemingen is het intusschen op deze reis eigenaardig gesteld. Er was voor medegegeven een „instrument dat dient om der sonnen hoogte te neemen" benevens een „Paslood . . . 't welk te Land van hetselfde effect als den Horizont in Zee is." — Het instrument zal om deze reden vrij zeker een zgn. „quadrant" geweest zijn, waarbij

1) Niet altijd op onderling juisten afstand; soms ook zijn het „gebroken" lijnen.

dan een helper het paslood, onder het observeeren, langs de voorkant van het staande been moest laten hangen, om dit zoodoende vertikaal te laten houden en hierdoor dus het liggende been horizontaal, d. i. op den niet-zichtbaren horizon, gericht te doen zijn. Eenig ander destijds gebruikt instrument, t. w. een Astrolabium, Graadboog of omgekeerde Graadboog, kan het bezwaarlijk geweest zijn, daar door den aard hunner constructie bij hen een paslood niet te gebruiken is. — Maar nu de vraag: is er eigenlijk wel met dat instrument geobserveerd en zoo ja, op welke wijze en ten slotte — waar het op aan komt —: is het resultaat dier waarnemingen dan bij het maken der kaart gebruikt? Nu leert een vergelijking tusschen den trek op Wentzel's kaart en dien op een hedendaagsche [1]) het volgende.

Aanvankelijk, gedurende de eerste 4 weken, varieeren de fouten in de Breedte van — 3′ tot — 15′, een bedrag voor die dagen zeker niet groot te noemen; maar na het oversteken der Gourits Rivier [2]) worden ze voortdurend grooter: 22′, 28′, 34′, 39′, 43′, 47′ enz. (steeds negatief blijvende) om ten slotte 8 Juli, bij het verste O^ke punt, tot het zelfs voor dien tijd aanzienlijke bedrag van — 51′ op te klimmen en 15 Aug. bij het verste N^ke punt zelfs — 59′ te worden. Wentzel's route en dientengevolge het kustbeloop, worden dus op de kaart steeds meer te Noordelijk. Dien 8sten Juli wordt echter behalve de gewone Breedte van 31° 39′, voor de eenige maal op de geheele reis, ook een „verbeeterde" Breedte van 32° 17′ genoteerd, gevende weder als vroeger een kleine fout van — 13′. Maar nu is het eigenaardige hierbij, dat niettemin het kampement op dien dag in de kaart gezet is op de foutieve Breedte van 31° 39′ en van die gevonden verbetering derhalve blijkbaar geen notitie is genomen. [3])

Er valt nog iets op te merken. Op twee uitzonderingen na, moeten alle middaghoogten gemeten zijn boven een onzichtbaren horizon, dus met behulp van het paslood, want men was steeds meer of minder diep in het binnenland; maar op twee dagen, 4 en 14 Mei, bevond men zich aan het strand, resp. bij de mond der Cabeljousche Riv. in de S. Francis B^i en bij die der Swarte Kop Riv. in de Algoa B^i, voor het oprichten van „'s Compagnie's merk". Waar nu, met het quadrant metende, de zonne-

---

1) C.q. Bartholomew's Reduced Survey Map of S. Africa, 1 : 2.500.000, Edinburgh 1907; Stieler's Atlas, 1904, Krt. N° 75; Eng. zeekrt. N° 2095.

2) Het punt waar de G. R. werd overgetrokken, is gemakkelijk terug te vinden, wijl de rivier aldaar een kenbare Oostwaarts uitspringende bocht maakt.

3) In Beutler's schrijven aan den Gouverneur, wordt (p. 321, r. 20) voor *b* en *l* van dat punt opgegeven resp. 33° 52′ en 47° 4′. Die cijfers raken kant noch wal, evenals de opgaven hooger op die bladzijde betreffende de punten waar „'s Comp.'s merk" gezet werd. Daar Assistent Haupt ongetwijfeld te veel verstand had van „alle Zaaken tot de pen relatie hebbende", om zich met die pen zoo te vergissen, moeten het schrijffouten zijn van dengeen, die het reisverhaal in het „Dagregister van het Casteel de Goede Hoop" overnam en aan welk Dagregister het hier afgedrukte Journaal ontleend is.

stralen over den rug van den waarnemer door de vizieren van den wijzer vallen, en op die Breedten de zon om 12u boven het Noorden staat, werd dus op die punten met het instrument op den vrijen horizon der zee, in het Zuiden, gericht; het paslood was derhalve overbodig, stuurman Clement kon hier dus observeeren op de wijze waarmede hij aan boord vertrouwd was, en tòch waren de Breedte-fouten op die dagen resp. — 39′ en — 40′, dus veel te groot.

De conclusie waartoe men nu komen moet, in antwoord op bovengestelde vragen, kan geen andere zijn als deze, dat alle Breedten, met uitzondering van die eene „verbeeterde", geen geobserveerde maar gegiste Breedten zijn en dus evenals de Lengten, afgeleid uit den behouden koers en verheid. Blijkbaar steunde landmeter Wentzel meer op eigen kennis en ervaring in zake juiste richting- en afstandberekening, dan op resultaten van waarnemingen waarmede hij uit den aard zijner betrekking niet vertrouwd was en aan welke ook stuurman Clement niet gewend was, gegeven het feit dat observeeren met een paslood een voor een zeeman ietwat ongewoon werk is. En waar hij, Wentzel, nu eenmaal de verantwoordelijkheid droeg voor het zoo juist mogelijk inkaartbrengen — de stuurman was aan hèm toegevoegd en niet omgekeerd — daar werden derhalve alleen zìjn gegiste Breedten aan assistent Haupt ter opteekening in het reisverslag verstrekt en met behulp dàarvan de kaart door hem geconstrueerd. Die „verbeeterde" Breedte van 8 Juli, is natuurlijk van stuurman Clement afkomstig, dank zij quadrant en paslood, want anders had Wentzel ze wel toegepast; juist dat groote verschil met de gegiste Breedte, nl. 38′, zal hem „aan het schrikken" gemaakt hebben en te eerder doen zweren bij eigen werk. Zoo zijn er meer — en daarom nog niet de slechtsten! Intusschen, stuurman Clement is hierbij gerehabiliteerd.

— Blijft thans over na te gaan, waardoor die Breedte-fouten over het algemeen steeds grooter worden en negatief zijn. — Zij kwamen voort, gelijk boven aangetoond werd, uit een foutieve gegiste Breedte en moeten zij dus veroorzaakt zijn door een constante fout in koers of verheid. Daar de richting waarin werd voortgetrokken, dooreengenomen Oostelijk was (de rechte lijn Tafelbaai—verste Oke punt loopt ongeveer O t N) heeft een fout in de verheid, d. i. dus in het schatten van den afgelegden weg, weinig invloed op de Breedte; zooveel te meer echter een fout in den koers. Aannemende nu dat het kompas goed was en zorgvuldig werd afgelezen, dan moet er dus een onjuiste miswijzing, d. i. afwijking van de magneetnaald van het ware Noorden, toegepast zijn, bij het herleiden van de kompas- of miswijzende koers tot de ware of rechtwijzende. In de Instructie werd nu wel sub 3 voorgeschreven, dat „by het op- en nedergaan der sonne", dus vrijwel dagelijks, „agt" gegeven moest worden „op de variatie of miswyzing van het Compas," maar uit het Journaal blijkt dat dit op de geheele reis slechts twee keer gedaan

is en wel op de rustdagen 11 Mei en 23 Juni; men vond toen resp. 20° en 21° Noordwestering.

Nu wordt in Boom's Journ. a/b „Grundel" dd. 25 en 27 Juli 1670, de NWg bevonden resp. 12°17' en 13°0' en in het Journ. a/b „Postlooper" d.d. 20 en 25 April 1705, resp. 14°2' en 14°15'.[1]) In 1752, op dezen tocht, kan zij dus bezwaarlijk 20 à 21° geweest zijn, al is de miswijzing aldaar langzaam aangroeiende en thans ongeveer 29°. De opgaven op 11 Mei en 23 Juni zijn bovendien in volle graden gegeven, terwijl ook toen reeds, het bepalen tot in minuten nauwkeurig, de gewoonte was. Het is nu niet aan te nemen, dat Wentzel of Clement dit onderdeel van hun werk òf onnoodig nagelaten òf „met de losse hand" verricht zouden hebben. Veeleer zullen die enkele en niet zeer nauwkeurige bepalingen, een gevolg zijn geweest van de omstandigheid dat in het algemeen op een beschutte plek gekampeerd werd, alwaar dus juist door geboomte of andere terreinhindernissen de opkomst en ondergang der zon niet waar te nemen waren. Op die rustdagen is dan vermoedelijk de horizon eenigszins door kappen vrij gemaakt, maar niet voldoende, en hierdoor dus een minder goede miswijzing-bepaling verkregen. Nog dient vermeld dat het destijds niet gebruikelijk was, voor elken graad die de miswijzing veranderde, de kompasrozen te verschuiven; zoo leest men o. a. op p. 188 „en marge" van den tekst: „verleijden de compassen van 20 gr. op 15 gr." Men stuurde en peilde dus meermalen op foutief liggende kompassen.

Uit een en ander mag met vrij groote zekerheid afgeleid worden, dat op dezen tocht de Breedte-fouten dus te wijten zijn aan een constante toepassing van een onjuiste miswijzing. Er had hiervoor, in verband met de vroegere meer nauwkeurige waarnemingen, een waarde van ongeveer 16° moeten aangenomen worden, terwijl uit bovenstaande opgaven blijkt dat men gemiddeld 20° 30' gebruikt heeft. Het gevolg hiervan was, dat men, meenende bijv. Oost r.w. op te gaan, in werkelijkheid in de richting O 4°30' Z r.w. voorttrok; men kreeg dus een te Nke, c.q. te kleine, gegiste Breedte en derhalve een negatieve Breedte-fout. Dat deze de eerste 4 weken de gewone grenzen niet overschreed, behoeft niet te verwonderen; men nam toen den „gemeenen en bekenden weg" en zal zich dus aan de bekende Breedten gehouden hebben. Maar na het passeeren der Gourits Riv. komt men in de wildernis; het gaat dan op eigen, foutief liggend,

---

1) Er is ook 25 Apr. nog een miswijzing uit middagpeiling opgegeven à 14° 55', maar middagpeilingen in die tijden verdienen geen vertrouwen, bij gebreke destijds aan chronometers. Hierdoor wist men niet nauwkeurig het oogenblik waarop het middag was, terwijl de zon zich juist dan snel in We richting beweegt. — Op de reis der „Postlooper" in 1714/5, worden op ongeveer 20 dagen ochtend- en avondpeilingen opgegeven, varieerende van 10° 6' tot 20° 43' NWg. Die groote afwijkingen van de resultaten wijzen echter op groote onnauwkeurigheid van de waarnemingen en zijn deze c. q. dus niet te gebruiken; hun gemiddelde is intusschen óók ongeveer 16°. (Zie hierboven reg. 9 v. o.).

kompas verder, en dadelijk beginnen de grootere afwijkingen in Breedte zich te vertoonen.

— – Over het Lengte-bestek ten slotte het volgende. Zooals bekend is, worden fouten daarin, evenals in het g e g i s t e Breedte-bestek, alleen veroorzaakt door fouten in koers of verheid. Bij Oostelijke koersen zal een fout in den koers weinig invloed hebben op de Lengte, doch gaat daarentegen een fout in de verheid met nagenoeg het volle bedrag daarop over; bij meer Noordelijken of Zuidelijken koers echter, zal een fout in den koers mèer inwerken op de Lengte en eene in de verheid daarentegen minder.

De O.L. van Tafelbaai, Wentzel's punt van „afvaart", is op zijn kaart ± 38° O.v. Teneriffe[1]) en had moeten zijn ± 35°; zij is dus 3° te O^{k}. Dit is intusschen geen fout van Wentzel, daar hem die *l* uiteraard op het Casteel werd medegedeeld. Deze Lengte moet dus uitgeschakeld worden en daartoe beschouwe men alleen het Lengte-V e r s c h i l tusschen Tafelbaai en eenig punt van den landtocht, volgens W.'s kaart èn volgens de hedendaagsche, en eerst de verschillen die dàn aan den dag treden tusschen W.'s L.-V.^{en} en de werkelijke L.-V.^{en}, geven de fouten in zìjn Lengte-bestek aan. —Tot beter overzicht verdeele men de geheele reis in bijv. de 3 L.-V.^{en}: Tafelbaai—Mossel B^{i}, Mossel B^{i}—S. Francis B^{i} en S. Francis B^{i}—verste O^{ke} punt; men vindt dan voor hunne fouten resp. —54′, + 11′ en —19′ en derhalve voor die van het totale traject —62′. W.'s eind-Lengte wordt dus ± 1° te Westelijk en ligt dit punt, wijl W.'s afvaart-Lengte van Tafelbaai 3° te O^{k} was, derhalve 2° te O^{k} op zijn kaart.

Bovengenoemde 3 partiëele L.-V.^{en} afzonderlijk beschouwende, dan valt op te merken dat bij het 1^{e} L.-V., Tafelbaai—Mossel B^{i}, de koers geweest is ongeveer Oost (vlg. Wentzel O $^{3}/_{4}$ N, in werkelijkheid O $^{1}/_{4}$ Z), zoodat de fout van —54′ dus vrijwel geheel op rekening komt van een te kleine schatting der verheid — tenzij, wijl hier langs een bestaanden weg getrokken werd, foutieve plaatselijke gegevens zijn overgenomen. Zoo dit niet het geval was, dan is W.'s onderschatting van de snelheid waarmede de colonne voorttrok, ten bedrage van circa 25 %, (het ware L.-V. bedraagt 3° 42′) niet onbeduidend. Bij Swellendam, ongeveer halverwege gelegen, is de fout in L.-V. ook de helft van 54′. — Bij het 2^{e} L.-V., Mossel B^{i}—S. Francis B^{i}, was de koers vrijwel Oost, en is dus de fout van + 11′ eveneens alleen door onjuiste verheid veroorzaakt. Hier is zij evenwel te groot geschat en op Wentzel's kaart, is dit gedeelte dan ook te veel uitgerekt. — Bij het 3^{e} L.-V., S. Francis B^{i}—verste O^{ke} punt, was de koers vlg. W.: NO $^{3}/_{4}$ O (in werkelijkheid NO t O $^{1}/_{2}$ O); zij was dus veel Noordelijker dan op beide vorige trajecten. Van de negatieve fout van dit

---

1) 29 Febr., den dag van vertrek van Tafelbaai, wordt genoteerd: *l* = 38° 6′ en rechtw. *k* en *v* = O 13° N, 1¹/₄ *m*; derhalve is in dat etmaal veranderd in *l*: Oost 5′; zijn *l* van Tafelbaai is dus geweest 38° 6′ – 5′ = ± 38°.

L.-V. à 19', komt dus een zeker bedrag voor rekening van de vroeger besproken miswijzing van het kompas, waardoor een te N^ke^ koers werd gevolgd en de O. Lengte dus te klein werd. Volle overeenstemming tusschen de verheids-schatting op het 2e en het 3e traject, wordt hierdoor evenwel niet verkregen; maar de omstandigheden waaronder de verheid in beide gevallen bepaald werd, waren zooals de kaart uitwijst, zeer verschillend: op het 2e traject bijna voortdurend een zelfdé koers gehouden en 45 mijl afgelegd en op het 3e zóó zigzagsgewijse vooruitgegaan, dat zelfs in NW^e^ èn ZZO^e^ richtingen getrokken werd en ruim 68 mijl behouden is.

In totaal werd, gemeten langs den heenweg [1]), 153 mijl afgelegd in 96 marschdagen, gevende dus 1.6 mijl, d.i. ongeveer 11.9 K.M. per dag. De door W. gebruikte mijl is, volgens de legenda zijner kaart, 1900 Rijnl. Roeden groot en derhalve de zgn. Snelliusmijl van 7158 M.. Snellius beschouwde zijn mijl als $^1/_{15}$ van 1° Merid., dus = 4', maar feitelijk was zij slechts 3'865, zooals Musschenbroek in 1729 — Snellius' berekeningen verbeterende — aantoonde. Heeft Wentzel in 1752 van M.'s bevinding geen kennis gehad, gebruikte hij dus nog de Snelliusmijl, dan was zijn voortgang in Lengte derhalve kleiner dan hij dacht en had hij dus kleiner Lengte-Verschillen moeten vinden. De negatieve fout van het 1e en het 3e L.-V., wordt in dat geval dus $^1/_{30}$ grooter, de positieve fout van het 2e, zooveel kleiner.

——— Intusschen: „la critique est aisée..." Men vergelijke slechts de zoo primitieve hulpmiddelen op wetenschappelijk gebied, waarmede destijds plaats en voortgang moesten bepaald worden, met de bijna volmaakte instrumenten van tegenwoordig: Smalkalder boussole, sextant met kwikhorizon, chronometer-torpilleur, Zeiss-afstandmeter, kleine theodoliet, cyclometer, enz. en dan kan gezegd worden, dat het resultaat 't welk bereikt werd, hun die het behaalden, tot alle eer strekt.

3. Een MS. kaart van de *ZW-, Zuid- en ZO-kust van Afrika*, geteekend door een onbekende, op een net volgens Mercator's Projectie, Schaal ± 1 : 3.000.000, Alg. Rijks-Arch. n°. 162. De kaart moet dateeren van na 1688, daar de in dat jaar door Heeremans verrichte opname der Delagoa Baai (zie sub 1) er op voorkomt.

Een gedeelte der ZO-kust, is op ongeveer $^3/_5$ der ware grootte, in dit werk gereproduceerd (Krt. 2), wijl daarop voorkomt de strandingsplaats

1) Uit W.'s bijschrift op zijn kaart: „15 mijlen of 30 Uur [gaans]", dus 1 *m* = 120 ^min.^, zou af te leiden zijn, dat de maat waarmede de voortgang gemeten werd, de tijd was. Dit zoude toch verklaren de 13 (!) soorten van gewone breuken waarin onderdeelen van afgelegde mijlen zijn opgegeven. Bijna alle noemers toch, zijn deelers van 120 en komen die breuken dus met volle minuten marcheeren overeen. Hoe zou W. het decimale stelsel gezegend hebben, waar hij thans vele malen $^1/_2$ $^1/_3$ $^1/_4$ $^1/_5$ $^1/_6$ $^1/_7$ $^1/_8$ $^1/_{10}$ $^1/_{12}$ $^1/_{14}$ $^1/_{15}$ $^1/_{16}$ en $^1/_{20}$ *m* moest samenvoegen!

van het retourschip de „Stavenisse", en het verslag van die ramp hier is medegedeeld.

Kaap S. Maria (Delagoa Baai) ligt hier in Breedte ± 30' te Noordelijk, in Lengte ± 5° te Oostelijk; in deze fout zit evenwel de fout van de Lengte van Tafelbaai op deze kaart.

4. Een kaart van den *West^{ken} Indischen Oceaan*, op een net volgens Mercator's Projectie, Schaal ± 1 : 15.000.000, uit „de Nieuwe Zee-Atlas of Waterwerelt", uitgegeven bij Pieter van Alphen, Rotterdam, 1660. (Geogr. Inst. Utrecht).

Een gedeelte van deze kaart, de Zuid- en ZO-kust van Afrika bevattende, is als carton op de overzichtskaart (Krt. 6) op de ware grootte gereproduceerd. Op de Zuid-kust komen reeds verscheidene Hollandsche namen voor, verder Oostwaarts zijn zij allen Portugeesch en zullen dus Portugeesche kaarten gevolgd zijn. Het oud-Hollandsch bijschrift bij Kaap Agulhas: „Schorre hoeck met een steert Laeg land" [1]) is zeker wel zoo aardig als de dwaze combinatie van de twee talen in „Vlees Bayo"! Trouwens het „verportugiezeeren" van namen, zat menigeen destijds in 't bloed; teekende zich zelfs niet een man als Gouv. Gen. van Diemen : Antonio v. D.? — Met de bijschriften: „Priemera entrado" en „A derradeira (d. i. „het laatste") de Natal", worden blijkbaar de Zuid- en Noordgrens van Terra de Natal bedoeld. Tot welke verkeerde gevolgtrekkingen dat woord op de kaart: „Priemera" of „Primeira", soms ook „Primem", den zeeman vroeger bracht, werd in de Inleiding besproken.

De Breedten van Tafelbaai, Kaap Agulhas en Kaap S. Maria (Delagoa B^{i}) zijn goed te noemen; die punten liggen nl. resp. maar ± 15' en 20' te Zuid^{k} en 5' te Noord^{k}. Beoosten Kp. Agulhas wordt de strekking der kust reeds spoedig te Noord^{k}, de fout van bijna alle oude kaarten. — De Lengten van Tafelbaai en Kp. S. Maria, zijn resp. ± 3° 50' en 3° 30' te Oost^{k}, het Lengte-V e r s c h i l tusschen die punten, is dus slechts ± 20' te klein; gegeven het feit dat de Lengte destijds het zwakke punt bij plaatsbepalingen was, is hier deze overeenkomst met de werkelijkheid vrij merkwaardig te noemen.

5. Een MS. kaart van de *Zuid-Kust van Afrika*, 1778, op een net volgens de cylindrische projectie, Schaal ± 1 : 1.300.000, R. I. Gordon's MS. Atlas N° 1, Rijks-Prentenkabinet, A'dam.

Deze kaart is hier gereproduceerd (Krt. 5) op nagenoeg $^{1}/_{5}$ der ware grootte. Daarbij is niet overgenomen een verlenging van de O^{ke} kustlijn tot aan 27° 30' Z. Br., welke voorkomt op een aanplaksel aan de hoofdkaart; ter hoogte van de S. Lucia B^{i}, staat daar geschreven: Terra dos Fumos.

Er is op den rand een Breedte-verdeeling in graden en 10' aangebracht,

1) De Heer S. P. l'Hon. Naber meent dat met „schorre hoeck" bedoeld wordt: een scraye, d.i. een scherp ombuigende, een afvallende hoek (het Sheer-ness der Engelschen) nog te herkennen in Scrayers-(Schreiers-)toren, te A'dam.

de Lengte-verdeeling ontbreekt. Op willekeurige ongelijke afstanden, zijn over de geheele kaart doellooze vertikale en horizontale lijnen getrokken, dus geen meridianen of parallellen, en voorts nog een aantal NW-ZO en NO-ZW loopende lijnen. — Gerekend naar de mijlschaal in den rechter-onderhoek, is het Lengte-Verschil Tafelbaai — Natal nagenoeg 11°, en stemt dat dus voor dien tijd, vrij goed met de werkelijkheid (± 12° 30′) overeen.

Waar op een ± 120 jaar oudere kaart (zie carton Krt. 6) het net reeds met vergrootende Breedte geteekend werd, is de constructie van het net hier, met de Breedte-graden allen even groot, wel zeer ouderwetsch — en foutief.

Het verdienstelijke van Gordon's kaart ligt ten eerste hierin, dat de strekking der Zuid-kust goed is te noemen en de kustlijn dus niet meer, zooals op oudere kaarten, beoosten Kp. Agulhas spoedig te N[k] wordt. Vervolgens is de vorm der baaien, beter dan vroeger, in overeenstemming met de werkelijkheid (Struijs- en Vlees B[i] nog uitgezonderd). De hoofd-baaien: de Mossel B[i], de Plettenberg B[i] en de Algoa B[i], werden door Gordon ter plaatse geschetst, zooals blijkt uit de Panorama-kaarten dier baaien, tegenover den Titel alhier. — Het zich gemakkelijk oriënteeren bij het aanloopen der kust, is bevorderd door het inschetsen van kenbare bergtoppen bij sommige baaien. Blijkens het bijschrift „P[t] Primiere", kon men zelfs toèn nog niet, het geloof aan het bestaan van die denk-beeldige kaap opgeven.

De plaats waar in 1752 aan de Swarte Kop Riv., „'s Compagnie's merk" V. O. C. werd opgericht, is hier aangegeven.

Het carton der Mossel B[i], komt nagenoeg geheel overeen met een carton op een kaart van de Zuid-kust van Afrika, uitgegeven door Johannes van Keulen te A'dam (Alg. Rijks-Arch. N°. 167) dateerend van na 1734; blijkens eenige détails, is het er echter geen copie van.

R. P. M.

Lijst van aangehaalde werken
en
Naamregister

LIJST VAN AANGEHAALDE WERKEN.

GODÉE MOLSBERGEN (E. C. VAN). De Stichter van Hollands Zuid-Afrika, enz. Amst., van Looy, 1912.

KOLONIAAL ARCHIEF N°. 460, 465, 3983, 4002/4, 4006, 4032, 4050, 4094, 4096, 4162/3, 4165. (Alg. Rijks-Arch. 's Gravenhage).

LINSCHOTEN-VEREENIGING, Dl. V, XI, XII, XVII.

MARTINI MARTINI S. J. Historia enz., Wijsingzborg, Joh. Kankel, 1674.

WILHELMUS TEN RHIJNE, Schediasma, Hoofdst. VIII en IX.

P. VAN ALPHEN, Zee-Atlas, Rotterdam, 1660.

J. VAN KEULEN, id. Amsterdam, 1680 en Kaart van na 1734.

TIRION, id. Amsterdam, 1744.

F. DE WITT, Kaart, Amsterdam, van na 1688.

STIELER, Atlas, 1904.

BARTHOLOMEW'S Reduced Survey Map of S. A., Edinburgh, 1907.

ENG. ZEEKAARTEN, 2084/9, 2095.

NAAMREGISTER.

NB. De Rom. cijfers van de Inleiding zijn hier eenvoudigheidshalve gecursiveerd.

A.

B.

C.

D.

H.

I.

J.

K.

Q.

R.

S.

VERBETERINGEN.

Bladz. 5 regel 17 van boven: zijn lees zijñ (= zijnde).
„ 6 regel 2 van onderen: Commandeur lees Kommandeur.
„ 31 regel 11 van boven: grootelings lees gootelings.
„ 33 regel 23 van boven: malcaneren lees malcanderen.
„ 33 regel 24 van boven: gespeelt lees gespoelt.
„ 33 regel 4 van onderen: gr. br. lees gr. Z. br.
„ 46 regel 2 van onderen: Maleisch . . . vischvanst lees Maleis . . visvangst.
„ 46 regel 1 van onderen: onbegrijpelijk lees onbegrijpelik.
„ 55 in margine Siavenisse lees Stavenisse.
„ 62 regel 1 van boven: Moord lees Noord.
„ 65 regel 10 van onderen: voir lees oir.
„ 68 regel 18 van boven: Centarus lees Centaurus (in Gotise letters) *.
„ 87 regel 22 van onderen: Koromandelsch lees Koromandels.
„ 93 regel 1 van onderen: Amanosa lees Amaxosa.
„ 98 regel 4 van boven: Iuquahase lees Inquahase (in Gotise letters).
„ 98 regel 8 van onderen: Hoornbouw lees Koornbouw.
„ 104 regel 11 van onderen: Attquas lees Attaquas.
„ 105 regel 2 van boven: Hijkou lees Hijkon.
„ 107 regel 8 van onderen: Hijkon, Sonquase lees Hijkon Sonquase.
„ 153 regel 15 van onderen: stuurman Jonge lees stuurmans Jonge van (de) Stavenisse.
„ 163 regel 18 van boven: Soelendal lees Soetendal.
„ 167 regel 1 van onderen: Amaora lees Amaxosa.
„ 172 regel 2 van boven: Soutequase lees Sousequase.
„ 186 regel 2 van onderen: vermoedelijk lees vermoedelik.
„ 199 regel 6 van onderen: orare lees ordre.
„ 201 noot regel 3 van onderen : Abelborst lees Adelborst.
„ 202 regel 3 van boven: Chauonnes lees Chavonnes.
„ 202 regel 2 van onderen: mededeelingen lees mededelingen.

Bladz. 208 regel 11 van boven: Guham lees Guliam. Ook in regel 15 van onderen.
„ 227 regel 7 van boven: vrundnheyd lees vrundschap.
„ 228 regel 23 van boven: dan lees dat.
„ 249 regel 3 van boven: quinees lees guinees.
„ 260 regel 11 van boven: Coberberg lees Coperberg.
„ 260 regel 20 van boven: marigt lees narigt.
„ 260 regel 11 van boven: knnnen lees kunnen.
„ 275 regel 7 van onderen: landstreeks lees landstreek.
„ 327 regel 10 van boven: Breete 33 36 lees 31 36 *.
„ 328 regel 24 van boven: Gornts rivier lees Gourits rivier.
„ 332 regel 1 van boven: 33 gr. lees 31 gr: *
„ IV noot 2: 1689 lees 1688.
„ XV regel 12 van boven: 'Heeren lees 's Heeren.

Kaart 3 (Bladz. 129) staat in het onderschrift: 1689, lees 1688.
„ 6 (Achterin) „ aan de Zuid-kust: Algao Bt, lees Algoa Bt.

*) Dit is een schrijffout in het MS. — In de opgaven van Breedte en Lengte, koers en verheid, en peilingen, komen behalve de boven aangegeven fouten, nog meerdere schrijf- of rekenfouten voor, te weinig van belang om ze allen hier op te geven. De schrijffout van 33° voor 31° is hier alleen vermeld, omdat zij betreft de Breedte van het verst Noordelijk bereikte punt op de landreis van Vaandrig Beutler in 1752 (R. P. M.).

ZUID-AFRIKA

Oude namen zijn tusschen haakjes geplaatst

Kilometers — Geogr. Mijlen

0 50 100 150 200 — 0 10 20 30

26° Z Br
28° Z Br
30° Z Br
32° Z Br
34° Z Br

Angra Pequena
Oranje R.
KOPERBERGEN
Koussies R.
Groene R.
Olifants R.
St Helena Bt
Gr. Berg R.
Saldanha Bt
Dassen E.
Tafelbaai
Robben E.
Kaapstad
Hout Bt
Kaap de Goede Hoop
Valsch Bt
Hott. Holl.
Palmiet R.
Bot R.
Kleine R.
Zonder end R.
Breede R.
Touws R.
Zout R.
Kaffer R.
Struys Bt
K. Agulhas
Swellendam
Sebastian Bt (Vleysch Bt)
Kafferkuyl Bt
Mossel Bt
Visch Bt
Gouritz R.
Olifants R.
Groote Zwarte Bt
Kouga R.
Kromme R.
Plettenberg Bt (Content Bt)
K. S. Francis
Stranding v.d. „Noord". 1690
Algoa Bt
P. Elisabeth
Vogel (Content) Eⁿ
Zwartkop R.
Zondags R.
Boesmans R.
Gr. Visch of Zout R.
Keiskamma R.
Buffalo R.
Gonoebe R.
E. London
Verste punt v.d. „Centaurus". 1688
Kei R.
Bashee R.
(Rio Primeira ?)
St Johns R.
K. Hermes
Stranding v.d. „Stavenisse". 1686
Stranding v.d. „Bennebroek". 1713
Durban
Port Natal
Verste punt v.d. „Postlooper". 1706
Tugela R.
S. Lucia Bt
K. Vidal
Sordwana R.
Koss R.
Pa Oro
Verste punt v.d. „Grundel". 1670
K. S. Maria
Delagoa Bt
Verste punt v.d. „Noord". 1689
en v.d. „Postlooper". 1715
Lourenzo Marques
Komati R.
Limpopo (Aguabas) R.
Inhambane Bt
Verste punt v.d. „Snuffelaar". 1731
K. das Correntes
Pretoria
Vaal R.
Bloemfontein
Modder R.
Riet R.
Caledon R.
Oranje R.
Hartebeest R.
Brak R.
Zeekoe R.
MT. AUX SOURCES
ANTAJUBA B.
ZUUR Bⁿ
STORM Bⁿ
SNEEUW Bⁿ
GR. WINTER Bⁿ
KAFFER Bⁿ
KAMIES Bⁿ
Zak R.
ROGGEVELD Bⁿ
NIEUWVELD Bⁿ
GROOTE KARROO
Kariega R.
Gamka R.
Groote R.
Zwartberg
Buffels R.
Gourits R.
Kamanassie R.
Gamtoos R.
O. L. v. Greenwich

Fragment-kaart van Z. Afrika uit de
NIEUWE ZEE-ATLAS
of WATER-WERELT
van Pieter van Alphen te Rotterdam
1660.

C. de Bona Esperan
C. Falso
R. Dolce
Schorrebaeck met een steert Laeg land
C. das Anguillas
Struys bay
C. das Vaccas
Vleesbaij
Visch baij
Agoa d. S. Bras
C. Talhado
S. Andre
C. Catharina
B. Formoso
I. de S. Catharina
C. das Serras
Mossel bay
C. de S. Francisco
I. Contento
C. de Arecifos
Ilheas Chaos
B. de Alagoa
Ponta dos Fontes
R. do Infante
Primeiro
Pnemera entrada de Terra de Natal
Aderradeira de Natal
Terra Alta
R. de S. Christovão
P. de Pescaria
P. de S. Lucia
Os Medãos do Ouro
Terra dos Fumos
P. de S. Maria
R. de Lagoa
R. de Spirito Santo
R. dos Reys
Aguo do Don paz
R. de Inhambane
O. L. v. Teneriffe




UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 16 27 15 11 010 5